This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

EXCHANGE

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII

EX LIBRIS

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

EXCHANGE
JUN 3 1932

LIBRA
OF THE
NIVERS
OF
CALIFO

MEDDELANDEN

FRÅN

NORDISKA MUSE

1901.

Trohet mot dig själf till
och mot Sverige först oc
CARL VILHELM AUGUST

STOCKHOLM.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1903.

Digitized by Google

Gåfvor till Nordiska museet emottagas med tacksamhet. Från landsorten insändas de under adress *Nordiska museet*, Stockholm. I *Stockholm* kunna de inlämnas antingen i museet å Lejonslätten eller å Skansen, Djurgården. Vid hvarje föremål böra fyndort och gifvarens namn, titel och adress samt i öfrigt hvarje upplysning, som kan vara af vikt, så fullständigt och tydligt som möjligt angifvas.

För dem, som ej närmare känna museets plan, bör anmärkas, att det samma är ämnadt att belysa *alla* samhällsklassers lif, således *icke* endast allmogens, och att därföre med nöje äfven föremål emottagas, som afse borgerskapet eller ståndspersonsklasserna öfver hufvud, äfvensom minnen efter framlidna utmärkta personer som i *olika* riktningar främjat vårt fosterlands utveckling och ära.

Erinras bör ock, att, ehuru samlingarna äro i några afseenden temligen fullständiga, förefinnas i många andra stora luckor, som böra *fyllas*. Hvad exempelvis allmogeafdelningen angår, kan museet af det forna lifvet i flere af våra bygder ännu gifva endast en allt för svag och ofullkomlig bild.

Då erfarenheten gifvit vid handen, att många låta afhålla sig från att till museet insända föremål, emedan de föreställa sig, att flere exemplar där redan förut finnas af de samma, må här framhållas, dels att likartade föremål dock ofta äro så skiljaktiga, att denna skilnad bör åskådliggöras, dels att många exemplar i flerfaldiga afseenden underlätta forskningen och möjliggöra säkra slutsatser. Den ofta hörda anmärkningen om ett öfverflödigt antal exemplar har alltså sin grund i en bristande insikt om, hvad frågan här gället, och bör därföre på det kraftigaste motarbetas, då hon utan tvifvel hindrar museet att fylla sin uppgift.

☞ Ledamöter af Samfundet för Nordiska museets främjande, boende i hufvudstaden, kunna mot erläggande af halfva bokladepriset erhålla **Meddelanden från Nordiska museet 1901** genom museets expedition.

Digitized by Google

UNIV. OF
CALIFORNIA

Digitized by Google

Artur Hazelius.

A. Cahilöf. Foto. Fotograv. Gen. Stab. Lit. Anst.

Digitized by Google

MEDDELANDEN

FRÅN

NORDISKA MUSEET

1901.

UNIV. OF CALIFORNIA

Trohet mot dig själf till döden
och mot Sverge först och sist!
CARL VILHELM AUGUST STRANDBERG.

STOCKHOLM.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1903.

Digitized by Google

DLI
S8
1901-03

EXCHANGE

REDAKTION:

JOHN BÖTTIGER.

GUNNAR HAZELIUS. VISEN LEWIN.

Digitized by Google

l.

Digitized by Google

Digitized by Google

Artur Hazelius.

Dr Artur Hazelius, fosterlandsvännen, de hugstora tankarnas, viljans och handlingens man, slutade sitt lif den 27 maj 1901.

Hans kraftiga personlighet, som aldrig kände någon människofruktan, egde den hjärtats glöd, som vann människors kärlek. Helt offrande sig själf för sitt verk, kräfde han äfven offer af andra. Hans ofta fordringsfulla ord afväpnade genom sin värme och stämmans sällsynt välljudande tonfall den betänksammes invändningar. Hans orubbliga tro på framgången, medvetandet om vunnen seger öfver de största svårigheter skänkte åt hans drag och åt den till växten icke höga gestaltens hållning något af bjudande trots, af storhet och öfverman, som tvingade till beundran och hängifvenhet. Det rika, tillbakastrukna håret, som under senare år börjat att från mörkt skifta i silfver, den mäktiga, något sluttande pannan, den stålgrå, på en gång genomträngande och milda blicken, läpparna, som under hvila höllos tätt slutna, den fina, men ganska breda näsan och den korta, starkt rundade hakan gåfvo honom utseendet af okuflig energi i förening med ädelhet och godhet.

Lefvande helt för sitt arbete, älskande alt, som därmed hörde till sammans, kände han ej annat nöje än mödans och skapandets. Hörde han prisande ord, fann han icke i dem en personlig utmärkelse, men han ansåg dem såsom ett skyldigt erkännande åt det verk, som var hans. Hårdt dömde han en hvar, som ej hade öppet

807901

Digitized by Google

öga för detta verks betydelse. Den brist på förståelse han mötte, i början ej sällan i form af smälek och löje, eggade honom till nya ansträngningar för att öfverbevisa och nedtysta genom de idéers seger, för hvilka han stred. Sakliga motskäl, framlagda af intresse för hans fosterländska företag, gjorde han gärna till föremål för sin begrundan. Dock var hans blick i allmänhet så säker, att hvad han under dess ledning utstakat, sällan på grund af andras inkast behöfde väsentligen rubbas. Den envishet, som mången hos honom trodde sig ämna, berodde sålunda i de flesta fall på en fast, af erfarenheten styrkt öfvertygelse om riktigheten af de slutsatser, till hvilka han efter mogen eftertanke kommit. Han lät sig aldrig ledas af hugskott, egna eller andras. Målet stod ständigt klart för hans öga, om han också understundom för att närma sig det samma måste söka vägar, som syntes i viss mån främmande. Hade hans företag egt ett starkare ekonomiskt underlag, kunde han undvikit steg, som en mera estetisk eller museifackmässig kritik kanske någon gång ej fullt förstod eller till och med såg med mindre gillande. Men hällre än att lämna sitt höga syfte ouppnådt använde han hjälpmedel, som andra skulle försmått såsom under sakens värdighet. Äfven häri ligger ett drag af mod och storhet.

Under sina senare år drog han sig nästan fullständigt undan umgänget med andra än dem, som med honom samarbetade. Han föreföll därför mången nästan människoskygg, mottog ej gärna besök och besökte ej häller någon. Sina förhandlingar med utomstående dref han hälst utan personligt sammanträffande. Denna vana hade hufvudsakligen ingifvits honom af nödvändigheten att spara tid, men kanske bidrog därtill ej oväsentligt det obehag han i andras sällskap erfor af en nervös ansiktsåkomma, sammanhängande med en viss öfveransträngning af ögonen.

»Käre broder», var den tilltalsformel han gärna brukade. Telefonen bar ofta dessa ord med det vinnande tonfallet under sena aftnar till vänner och hjälpare. Själf gjorde han större delen af förnatten till sin bästa arbetstid, vare sig han vid skrifbordet uppsatte sina talrika föreskrifter och meddelanden till de underlydande, eller under öppen himmel bland Skansens furor uttänkte sina planer.

Digitized by Google

Här kan ej vara i fråga att uttömmande skildra Artur Hazelius' personlighet och verk. Men i några få allmänna drag må hans lifsutveckling och omfattningen af hans verksamhet antydas på dessa blad, som inleda Nordiska museets handlingar för det år, då museets skapare gick ur tiden.

Vidhjärtadt var hans arbete till bevarande af minnena från flydda tiders lif, betydelsefullt nu och för kommande släktled hvad han gjort för återuppväckande och höjande af fosterlandskänslan. Tacksamhet följer honom. Hans namn hör till de ljusaste i folkets häfder.

---

1. Artur Hazelius' födelsehem, huset nr 45 Surbrunsgatan.

Född den 30 november 1833 i Stockholm, i det tvåvånings träkhus, som nu bär nr 45 vid Surbrunsgatan, var Artur Hazelius ett hufvudstadsbarn; men han härstammade så väl på fädernet som mödernet från norrländska släkter. Hans föräldrar voro dåvarande

Digitized by Google

kaptenen, sedermera generalmajoren Johan August Hazelius och dennes hustru Lovisa Svanberg, bördig från Ångermanland. Medlemmar af fädernesläkten, som utgått ur den gamla svenska bondeklassen, hade i oafbruten följd mellan åren 1672 och 1816 suttit såsom präster i Bergsjö och dess annexförsamling Hassela i Helsingland. Från sistnämda socken togs namnet Hazelius, hvilket fördes nedåt landet, då en af de lärde kyrkoherdarnes söner öfvergaf deras väg och i slutet af 1700-talet nedsatte sig i hufvudstaden såsom handelsman. Denne, som delvis genom gifte förvärfvade en betydande förmögenhet, blef fader till förenämde Johan August Hazelius, hvilken i arf erhöll fädernas olika ståndsegenskaper i rikaste mått. Bondens sega kraft, prästens odlade sinne och borgarens praktiska förstånd förenades i honom med militärens spänstighet och ledande förmåga. Såsom topograf genomvandrade han många af rikets landskap från Skåne till Norrbotten och vann härunder en liflig kärlek till land och folk. Vid sidan af krigstjänsten verkade han flitigt såsom politiker, tidningsredaktör och läroboksförfattare. Liflig till sinnet, lätt uppbrusande, fordringsfull och ytterligt energisk stred han oförskräckt för sina åsikter. Fosterlandets väl var alltid hans mål. För dess ära kämpade han i tal och skrift.

Artur Hazelius egde i mycket sin faders egenskaper. Denne utöfvade ock å honom ett afgörande inflytande. Varmhjärtad, rättrådig och oförfärad ingöt han i sonen samma frihet från partifördomar, små intressen och byråkratism, samma fosterländska, klarsynta entusiasm och obetvingliga viljekraft, som voro så utmärkande för honom själf. Af modern, en varmt religiös kvinna af ett blidt och kärleksfullt väsen, fick sonen i arf det mjuka och känsliga draget, som gjorde elden och hänförelsen i hans kraft så mycket mer vinnande.

Från det äkta svenska hem, hvari Artur Hazelius uppväxte, medförde han förutsättningarna för sin blifvande utveckling och storartade verksamhet. Tidigt lärde han att älska svensk natur och svenskt folklif. Såsom gosse tillbragte han flere år vid Hannäs i Tjust i en »nästan idealisk svensk natur», och redan under skol-

Digitized by Google

åren gjorde han långa vandringar i nordsvenska bygder. Under dessa färder med ränsel på ryggen och staf i handen tog vandraren in i prästgårdarna och i böndernas hem, samspråkade med folket och deltog i dess lif. Härunder fäste sig i hans sinne månget intryck, som sedermera kom att lända hans verk till nytta. När han blifvit student och i Uppsala upptagit studierna, hufvudsakligen i nordiska språk, utsträcktes hans vandringar äfven utom fäderneslandets gränser. Synnerligen starkt och djupt påverkades han af den skandinaviska rörelsen och den fasta öfvertygelsen, som då utbildades hos honom, om den nära samhörigheten mellan Nordens folk satte i hög grad sin prägel på hela hans följande verksamhet. De stora studentmötenas tid var inne, och när bröder från Norge, Danmark och Finland samlades i Stockholm, funno de i Artur Hazelius' fädernehem under hans värdskap det hjärtligaste mottagande. Det hände, när fadern, den gamle generalen, vände hem sent om kvällen i tanke, att alt hans hus hvilade, ljus strålade ur hvarje fönster, dansmusiken ljöd och mängder af glada studenter fylde salar och gemak, där de turvis fingo föra husets döttrar i valsen. För lifvet varade de vänskapsband Artur Hazelius sålunda i tidiga år knöt med grannländernas ungdom. Genom resor i Norge och Danmark underhöllos förbindelserna och vidgades vänkretsen på samma gång, som hans inblick i brödrafolkens säregna karaktär samt kännedomen om deras lifsutveckling, seder och åskådningssätt alt mer ökades.

2. Artur Hazelius som student.

Digitized by Google

Efter afslutade studier i Uppsala önskade han själf kvarstanna vid universitetet för att där under en akademisk bana få fullfölja sina vetenskapliga intressen. Men han afstod härifrån för att tillmötesgå sin fader, som ansåg en praktisk verksamhet långt lyckligare och sundare än det teoretiserande arbetet i en liten afskild stad sådan som Uppsala då var. Artur Hazelius blef sålunda skolman och bosatte sig i hufvudstaden, där han snart som maka hemförde sin trolofvade, Sofia Grafström, dotter till kyrkoherden i Ume, skalden A. A. Grafström i dennes gifte med en af biskop Franzéns döttrar.

3. Artur Hazelius i slutet af 1860-talet.

Hazelius tog med energi itu med skolans uppgifter. I synnerhet lade han sig vinn om att väcka lärjungarnas intresse för det svenska språkets adel, för dess sunda utveckling och dess frigörande från vanställande utländska lån. Denna hans kärlek till språket i förening med hans allmänna fosterländska anläggning dref honom att egna mycken tid åt utgifvande af god folkläsning, särskildt för barn, samt att söka verka för krafvet att en ny bibelöfversättning finge en språklig form, som vore verkligt svensk, folkligt klar och tillika sann i bibelkritiskt hänseende.

Såsom sekreterare vid nordiska rättstafningsmötet i Stockholm år 1869 åtog han sig att utarbeta en redogörelse för de reformer inom det svenska stafningssättet, som mötet förordat. Den korta redogörelsen växte ut till en självständig, djupgående undersökning af den svenska rättstafningens grunder; och detta verk, som gaf uppslaget till den ännu pågående nystafningsrörelsen, anses altjämt som ett i sitt slag klassiskt arbete.

För att odeladt kunna egna sig åt dessa vetenskapliga sträfvanden och åt literär verksamhet hade Artur Hazelius år 1868 tagit afsked från den lektorsbefattning vid högre lärarinneseminariet i Stockholm, hvilken han sedan år 1864 innehaft. Mycket arbete egnade han efter faderns död år 1871 åt genomgåendet och ordnandet af dennes efterlämnade papper samt åt förberedandet af en full-

Digitized by Google

ständig upplaga af hans skrifter; men däraf blef intet, då planerna vid denna tid fingo en annan riktning.

Under sina resor ute i bygderna, särskildt under en resa i Dalarna, hade nämligen Artur Hazelius fått ett alt starkare intryck af huru nödvändigt ett raskt och kraftigt ingripande vore, om det skulle kunna lyckas att rädda de ute i landet ännu befintliga minnena från fordom, hvilka nu såsom knappast någonsin förr syntes på väg att fullständigt utplånas.

Den verksamhet, han sålunda påbörjade och som sedan med så stor framgång fullföljdes, afsåg då efter hans egen utsago att blifva ett »efter en mera omfattande plan anlagdt räddningsarbete». Denna tanke, att man borde skynda att bärga så mycket som möjligt af alt det, som kunde kasta ljus öfver huru våra förfäder lefvat, för att härigenom gagna vetenskapen och befästa känslan af vår folkliga samhörighet, tvang honom in på en till synes helt ny bana. Och denna räddningstanke gaf äfven åt hela hans senare verksamhet en karakteristisk prägel. Han visade sig alltid tacksam för hvad som erbjöds honom, och måste han afböja något, skedde det på ett sätt, som uppmuntrade gifvaren eller säljaren att snart återkomma med andra för samlingarna lämpade skatter. Stod det och vägde, om ett föremål borde mottagas eller ej, föredrog han vanligen att söka förvärfva det samma, i tanke att det vore bättre att få för mycket än för litet.

Hvart än hans vägar förde honom, alltid och allestädes hade han sin uppmärksamhet riktad på möjligheten af något lämpligt förvärf. Kom han som gäst i den enskildes hus, dröjde det ej länge, innan familjens gömda, obeaktade reliker och minnen letades fram, granskades och till större eller mindre del stannade i den nitiske och oemotståndlige samlarens händer. Där gifmildheten icke kunde anlitas, måste kassan träda emellan. Under de första åren, då »museet» ännu var inrymdt i Hazelius' och hans unga makas hem, där bindmössor, skråkistor och allahanda redskap började hopa sig, måste ofta nog de ganska knappa hushållspenningarna släppas till för inköpet af någon raritet. Den tillämnade nya rocken eller vinterkappan fick bli ogjord för att samlingarna skulle kunna ökas

Digitized by Google

med något allmogekonstens alster. Redan från början måste sålunda Hazelius för sin skapelse vidkännas personliga uppoffringar, som jämte mödorna troget delades af hans hustru, så länge det förunnades honom att ega henne vid sin sida. Hennes tidiga död, redan år 1874, stälde honom ensam med en späd son och kom honom att hängifva sig åt arbetet med en ifver, som icke visste af rast eller ro. Tidigt trädde andras hjälpsamhet till hans sida; och ej minst beundransvärd blef framdeles hans förmåga att af denna hjälpsamhet locka ständigt nya, ständigt större tillskott, alt under det han i samlingarna helt insatte den förmögenhet, som efter föräldrarnes död tillföll honom.

Från det egna hemmet öfverflyttade Hazelius sina hastigt växande samlingar först till några små af honom hyrda rum vid Kungsbacken, där den första anspråkslösa utställningen egde rum, och därifrån redan i början af år 1873 till den s. k. södra paviljongen, nr 71 vid Drottninggatan. Här började han genast utföra den plan, som enligt hans öfvertygelse »mer och mer måste vinna efterföljd i andra stora etnografiska och kulturhistoriska museer». För att föremålen måtte väcka större intresse, säger han, borde man se dem i deras användning, se bohagen i själfva stugorna, se huru dräkterna buros. Hela folklifsbilder borde framställas, hvarigenom ett lifligt intryck kunde vinnas af befolkningens lynne och seder. Enligt den sålunda uttalade principen anordnades de första interiörerna. Allmogeafdelningen ansåg Hazelius såsom det nybildade museets hufvudafdelning. Det rent folkliga elementet utgjorde dess utgångspunkt. Men planen vidgades alt mera. Skråtiden, handtverkarnes och de högre ståndens lif rycktes med inom ramen, och snart voro äfven grannländerna, främst Finland, Norge, Danmark och Island, representerade i den »Skandinavisk-etnografiska samlingen», såsom den till en början benämdes. År 1880 utbyttes namnet mot »Nordiska museet».

Nya lokaler anskaffades; men redan hade samlingarna vuxit till den grad, att behofvet af en egen verklig museibyggnad alt mer gjorde sig gällande. Redan år 1876 lyckades Hazelius åvägabringa ett upprop, undertecknadt af ett stort antal ansedde män, manande

Digitized by Google

till insamling för uppförande af en sådan byggnad. Basarer anordnades, och den allmänna offervilligheten visade sig glädjande stor. Den 17 april 1882 erhölls Kungl. Maj:ts upplåtelse af den s. k. Lejonslätten å K. Djurgården till en byggnad för museet. Denna byggnad borde enligt Hazelius' mening blifva sådan, att ett besök däri skulle bibringa en stark och mäktig stämning och således i sin mån verka fosterländskt väckande. Den skulle innefatta en väldig hall af den största kyrkas dimensioner. Han såg denna hall fri och vid med luftiga perspektiv inramad af de färgrika allmogebilderna, af utsikter från de nordiska landens skönaste näjder. Han hörde sånger ljuda till firande af fäderneslandets stora minnen, han såg en entusiastisk ungdom samlad där inne under de hvita fanorna kring kung Göstas stod. När han talade om dessa framtidsdrömmar, brann i hans blick en egendomlig eld af på en gång hänförelse, stolthet och trots. Han visste, att hans dröm betydde strid, att han måste bryta fördomar och trångsinne, men också att segern skulle blifva hans.

Under täta resor i utlandet studerade han där hvad dess främsta museiinstitutioner hade att lära, men ingenstädes kände han sig fullt tillfredsställd. Han tänkte äfven i detta fall en stormans tankar, och den plan han så småningom efter mycket öfvervägande och efter långa öfverläggningar med arkitekter och konstnärer lät utarbeta, bär ock vitne därom. Sedan byggnadsmedlen år 1888 nått ett belopp af något öfver 400,000 kronor, tog byggnadsarbetet sin början och har sedermera med större eller mindre fart bedrifvits, alltid, så länge Artur Hazelius lefde, under hans personliga tillsyn. Själf fick han aldrig se någon del af byggnaden fullt färdig; men de rikliga medel, som inflöto genom det för ändamålet anordnade lotteriet, gåfvo honom under hans sista år den trygga förvissningen, att hans väldiga samlingar inom en nära framtid skulle erhålla ett hem sådant, som hans stolta drömmar velat.

Hazelius' starka och skapande ande kräfde dock ett större verksamhetsfält än det, som samlingarnas inordnande enbart i denna byggnad af sandsten och marmor kunde erbjuda.

Digitized by Google

Redan i slutet af 1870-talet torde hos honom den genialiska tanken att bilda ett friluftsmuseum hafva vaknat.[1] De anordnade interiörerna ledde honom till öfvertygelsen att äfven själfva de typiska byggnader, som i det verkliga lifvet utgjorde höljet kring inomhusbilderna, borde utställas såsom museiföremål. Men sådant kunde icke lämpligen ske inom murarna af ett palats. Minnena från hans vandringar i landet, synerna från förr af folkets idoga möda eller i lek och dans bland de rätta omgifningarna af oförfalskad natur fordrade, för att i bild riktigt återgifvas, en öppen himmel med vindar och skimrande skyar, fordrade skogar och lunder, fält och klippor. De fordrade närvaron af betande hjordar, af vallarens lurlåtar.

En afton vid den tid, som nämdes, när kring Hazelius i en sluten familjekrets talet dröjde vid mångfalden af dragkistor, mjölkbyttor, lokor och selpinnar i museets samlingar, och någon skämtande anmärkte, att sådana saker dock egentligen hörde bäst hemma i verkliga stugor, stall och ladugårdskättar, satt Hazelius tyst ett ögonblick. Sedan lyfte han blicken, som flammade till, och hastigt sade han: »Det är just så, det skall bli. Vi skola skaffa mark och bygga både stuga och ladugård».

Några år gingo. Den vaknade tanken arbetade sig fram alt klarare. Från år 1885 började inköpen och förberedelserna för de blifvande allmogehusen. Det första jordförvärfvet, Framnäsområdet, var en gåfva år 1890. Därefter följde inköp efter inköp, till dess Skansens vidd genom Tivoliområdets inläggande däri under Hazelius' sista lefnadsdagar afrundades.

På utvecklingen af friluftsmuseet samlades under senare år Hazelius' största intresse. Där skulle folklifvet framställas i lefvande drag, den nordiska djurvärlden så vidt möjligt representeras och

[1] Att Artur Hazelius redan tidigt umgicks med planer att söka som del af sitt museum återuppföra äldre byggnader framgår bland mycket annat af ett uttalande i ett bref till amanuensen P. G. Vistrand, dagtecknadt den 3 juli 1880. Han skrifver där: »*Präktig nyhet om Torpastugan!* Hon får ej glömmas. Ni skall gärna få bli byggmästare för denna, liksom Bondeson för Hallandstugan och R. Arpi för Islandstugan o. s. v. Haf detta i minne! och aktgif på de minsta småsaker, som angå henne!» — I samband härmed må äfven erinras om, att Morastugan inköptes redan 1885, ehuru hon först 1891 kom att flyttas till Skansen.

Digitized by Google

äfven alla växter från åker och äng, från hage och vildmark företrädas. Här kräfdes hans mångskiftande begåfning för att gifva Skansen en konstnärlig helhetsprägel. Här funnos utrymmen för hans vetenskapliga bildning och hans rika kännedom om folkets lefnadssätt och seder att göra sig gällande. Och hans fina natursinne, som uppodlats under ungdomsårens färder ute i bygderna, kom här till sin rätt. Med aktsam hand och en alltid vaken blick för naturens skönhet omskapade han de vanvårdade skogssluttningarna kring Djurgårdsbergets krön till en fager park. Med plastisk blick och ovanlig organisationsförmåga förstod han att använda hvarje punkt af området till det lämpligaste ändamålet, att snabt, utan stora åthäfvor och många ord, planlägga och leda arbetena så, att alt syntes enkelt, nästan af sig själft åstadkommet, samhörigt med den omgifvande naturen.

Själf uttänkte han och ordnade de lefvande historiska och folkliga bilderna. Han lät konungar och hjältar från förgångna tider visa sig med riddare och svenner på fosterlandets stora minnesdagar; han kallade kyrkofurstarne fram att skrida under baldakinen bland rökelsemoln och sånger. Gamla melodier från halft förgätna instrument lät han väcka till lif, åldriga dansar, ännu lekta allenast i undangömda bygder om lördagskvällarna i logen, förde han fram att med glädje beskådas och läras af hufvudstadens ungdom.

Outtröttlig var hans möda, beundransvärda hennes resultat. Hvart steg framåt fordrade strid mot ekonomiska trångmål. Aldrig var han dock rädd för att medel skulle tryta. Han trodde på sin lyckas stjärna och sin saks framgång. Med rätta gaf han till svar, när någon mot en ny plan gjorde invändningar om den ekonomiska risken: »Penningar? Skulle jag väntat på sådana, innan jag gått till verket, hvad hade då blifvit gjordt? Jag dör bort, kanske mina planer med mig; men pengar finnas alltid i världen.» Detta är stolta ord, präglade af mäktig själfkänsla. Men för deras sanning måste invändningarna tystna.

Såsom belysande Skansens tidigaste utveckling och särskildt vitnande om den skarpa blick för Skansens betydelse och framtidsmöjligheter, som ända från första stunden utmärkte Hazelius, må

Digitized by Google

4. Artur Hazelius' bostad (›Gula huset›) å Skansen.

Digitized by Google

5. Artur Hazelius' arbetsrum i Vaktstugan å Skansen.

Digitized by Google

följande utdrag medtagas ur bref, som Hazelius under åren 1891 och 1892 skref till en i utlandet bosatt, honom nära stående vän.

— — — — »Faktum är emellertid, att jag icke heller i år har *ett enda* öre att köpa för, ja *ej ett öre* till museets underhåll och vård, utöfver hvad jag kan tigga samman.

Har *** skrifvit om »Skansen»? Det är en stor tanke, det påstår jag själf. Skall berätta dig att jag i dag skrifvit till **** för att få de 25,000 kr., om hvilka jag i går öfverenskom med Chr. Hammer, och hvilka jag måste skaffa till månadens slut. Jag är beredd att sätta mig själf i sticket för summan. Vi *måste* ha Skansen. *En hel liten stad* af gamla byggnader skulle växa upp på den herrligt belägna tomten.» (16 jan. 91.)

— — — — »Skansen» är emellertid en sak, som tillhör »min lifsgärning». Det ligger en omätlig vikt vid dess förvärfvande, ty ovisst är, om någon efter mig gör sig den mödan att söka utföra den plan, jag i fråga om den samma utkastat, och som för museet innebär fröet till en storartad utveckling och för Stockholm en utomordentlig ekonomisk fördel.

Men om det går, det är en annan sak. Så lätt skall jag ej släppa taget.» — — — — — — — — — (7 febr. 91.)

— — — — »Hvad säger du, om jag berättar dig, att jag nu köpt Skansen af Hammer. 25,000 kronor! Jag ångrar det ej ett ögonblick. Det är en betydelsefull tilldragelse i museets lif.» — — — — — — — — (12 mars 91.)

— — — — »I går fick jag upplåtelsebref å Skansen. Alt således klart. Jag är sälaglad däröfver. På betalningen ämnar jag ej tänka, eller åtminstone ej oroa mig däröfver — förr än i december, då nästa inbetalning skall ske, om jag ej dessförinnan finner en donator för summan.

Skansens förvärfvande är en viktig station på vägen. Läget är helt enkelt *idealiskt.* Redan i vår skola väl en fyra stugor upptimras. Tre har jag redan bestämt och en har hitkommit.

Kanske söker jag i sommar anordna ett helt lappläger med lappfamilj och renar (lefvande förstås).

Digitized by Google

Planering skall börja i dagarna. Jag har nyss fått löfte af en man i *** om 1,000 kr. för en stuga och Scholanders soaré hoppas jag skall ge det samma.

Mycket mera behöfves förstås!» — — — — — (19 april 91.)

— — — — »Skansen» är och blir enligt min öfvertygelse ett mästergrepp och gör mig dagligen glädje, *trots* det att planering m. m. nu hvarje vecka kräfver hundratals kronor, dem jag med stort besvär måste upplåna. — *Ingen förlagsgifvare!* Förfärliga dessa stockholmare! Men kom och se!

Ryggåsstugan från Bleking och hackstugan från Orsa ha hitkommit, grunden är lagd till den förra.» — — — — (11 juni 91.)

— — — — »I slutet af juni hade jag ytterst svåra dagar — en vådlig penningebrist.

Skansen äter 3 till 400 kronor i veckan blott för arbetarna. Men jag ångrar mig ej ett ögonblick.

Men svårt som sagdt med penningar, helst så många penningegifvare äro borta. Och bidrag vankas ytterst sparsamt. — — —

4 byggnader äro nu under arbete där ute. Snart skall du få en notis om dem.» — — — — — — — — — — (19 juli 91.)

— — — — »Kanske är du missnöjd med mitt Belvedereköp? Vore du här, skulle du finna det vara en mästerkupp, trots den stora börda jag ytterligare åtagit mig. Jag har en stark förtröstan, att det skall gå — och du vet att tro kan försätta berg.

Nu gäller att skaffa penningar både till Skansen, Belvedere, byggnader och samlingarna m. m. Jag har i år skrapat samman öfver 25,000 kronor — och det är ju ej så illa i dessa usla tider.

Och så tänker jag förverkliga stockholmarnes önskemål sedan 20 år till baka. Jag tänker lägga en zoologisk trädgård i Belvedereparken (35 tunnland), men *endast* nordiska djur. Du häpnar kanske, men det är ej så farligt. Tanken har slagit lifligt an, fast jag ännu ej låtit den komma till prässen. En liten vacker renhjord ha vi redan samt svanar, gäss, ankor och getter.

Excelsior!

Och Skansen skall bli en grufva. Med Skansen skola vi taga stockholmarne.

Digitized by Google

Var ej rädd för den zoologiska trädgården! Alt skall gå försiktigt(!) Blott nordiska djur, som vi mest skola få till skänks. (18 dec. 91.)

»Det bedröfvar mig, att du ser mina förehafvanden i så mörk dager. Minns du, huru rädd du var för Skansen? Och dock är Skansen säkert en af mina bästa tankar och artar sig att bli en guldgrufva.

Och hvad har ett panoptikon att göra med våra anläggningar? Då jag ej hinner i bref utveckla mina planer, skall jag i stället sända dig en uppsats af G. af Geijerstam i Wåhlins tidskrift »Ord och bild». På honom har Skansen gjort intrycket af en stor »folklig dikt, omsatt i realiteter». Just det intryck jag ville gifva.

Jag har ej gått de gamla museivägarna, utan till en viss grad brutit nya.

Oroa dig ej för den zoologiska trädgården! Du skulle se våra renar — huru de trifvas i snöyran *och huru de illustrera lapparnas lif.* Där har du i själfva verket sakernas innebörd. Land och folk är och har varit Nordiska museets uppgift — och djurvärlden är här af stor betydelse. Se dock det storslagna i tanken och tala ej om panoptikonbilder. — — — — — — — — — — — — — — — —

En alldeles ovanlig stämning *för* Skansen har här synts rådande. Möjligen söka några af de museimän, som alltid sett mig med oblida ögon, att vrida mina planer på sned, för att få tillfälle till anmärkningar. Det rör mig ej synnerligen.» — — (6 jan. 92.)

Artur Hazelius' intresse var aldrig enbart museimannens. Det var fosterlandet han ytterst ville genom sitt verk gagna. Han ville höja och stärka nationalkänslan, lära vårt folk dess samhörighet med de öfriga nordiska folken. I alla hans sträfvanden var den drifvande kraften hans önskan att förverkliga detta det Nordiska museets väckarekall.

Framträdande var hans förmåga att i alt sitt arbete, äfven under utförandet och öfvervakandet af skenbart betydelselösa de-

Digitized by Google

taljer, strängt fasthålla vid de stora bärande grundtankarna. Dock utarbetade han aldrig för sig något genomfördt program, utan städse lät han sina planer utvecklas på ett organiskt sätt under verksamhetens fortgång. Han utmärktes af en sällspordt lycklig förening af lugn, förtröstansfull optimism och klarsynt, nykter verklighetskänsla. Han hade en barnsligt naiv tro på styrkan af de idéer, som besjälade honom, och ville gärna tro på andras goda vilja att för dem arbeta på samma osjälfviska sätt. Men å andra sidan hade han en säker instinkt för hvad som var möjligt att utföra, för hvad som kunde ske genast och hvad som borde uppskjutas till framtiden.

Tack vare sin skarpa blick, sitt klara omdöme och sin sega energi, som aldrig släppte taget trots bekymmer och motigheter, förde han sitt verk igenom till den punkt, att det samma äfven utan hans ledande geni skall af egen inneboende kraft kunna utvecklas alt vidare, tills det mål är nådt, som han med tillförsikt motsåg ännu i stunder, då han anade sitt nära slut.

Vid ett eller annat tillfälle under loppet af 1901 års vår hade Artur Hazelius haft känningar af ett hjärtlidande, som dock troddes af mindre allvarlig art. Ansträngningarna för möjliggörandet af Tivoliområdets inköpande samt den af ifver och intresse ökade nervösa spänningen därvid togo dock på hans krafter. Det därefter följande intensiva arbetet för ett snabt ordnande före den inbrytande sommaren af det nyförvärfvade vidsträckta området torde än ytterligare försvagat hans hälsotillstånd, utan att likväl sådant i det yttre var märkbart.

Pingstdagen hade varit strålande vacker. Häggarna hade slagit ut i blom, narcisser och tulpaner kransade rabatterna, trädens nyutspruckna löf mättade den soliga luften med vårens doft. Artur Hazelius hade för sista gången i lifvet vandrat på Skansens vägar. Aftonen tillbragte han som vanligt med sina expeditionsgöromål. Han granskade programmet för den tillämnade stora vårfesten. Han gick sent till hvila. Nästa morgon, den 27 maj, lyste solen öfver hans gula hus, när döden kom.

Museets nämd, som följande dag sammanträdde, har till protokollet anfört följande ord:

Digitized by Google

»Sistlidne gårdag, annandag pingst, klockan något före nio på morgonen hade Nordiska museets stiftare och styresman, ledamoten af dess nämd fil. doktor Artur Hazelius af hjärtförlamning hastigt och utan föregående sjukdom aflidit i sin bostad å Skansen. Flaggorna hade hissats å half stång och sorgebudskapet af Skansens klockor burits ut öfver stad och land. Den man, hvars lif slutat, hade med rastlös möda och ihärdig viljekraft i fosterlandets tjänst och till dess ära utfört ett verk, som vunnit samtidens beundran och kärlek. Han hade genom sitt flärdfria väsen, sitt varma och trofasta hjärtelag i förening med en öfverlägsen andlig begåfning kring sig samlat vänner och medhjälpare, som gjort till sin uppgift att i förlitande på hans klara blick följa honom på de vägar, han, efter att städse hafva med samvetsgrannhet pröfvat gifna råd, såsom goda anvisade. Att söka undanrödja mötande svårigheter, bereda medel till fullföljande af hans storslagna planer, att uppmuntra och stödja hade jämte handhafvandet af museets ekonomiska förvaltning varit nämdens hufvudsakliga uppgift. Då nu det smärtsamma budet om styresmannens bortgång träffat nämden, hade denna i känslan af de ökade plikter och det tunga ansvar, som å nämden öfvergått, beslutat att innevarande dag sammanträda för att öfverlägga om de mått och steg, som på grund af dr Hazelii död borde omedelbarligen vidtagas.

Innan förhandlingarna togo sin början, uttryckte nämden till detta protokoll sin djupt kända sorg öfver den oersättliga förlust, som genom dr Hazelii bortgång drabbat nämden, Nordiska museet och Sverges folk. Ständigt skall hans minne lefva. Ständigt skall Nordiska museets nämd sträfva att i hans anda värdigt upprätthålla det stora verk, som var hans ädla, exempellösa lifsgärning.»

Sin uppfattning angående sättet för museets ledning i händelse af styresmannens hastiga frånfälle hade den bortgångne antydt å ett par bland hans papper befintliga anteckningar, hvilka vid samma nämdens sammanträde föredrogos och i den form de af dr Hazelius erhållit intogos i protokollet. De torde vara af den betydelse, att de här förtjäna intagas.

Digitized by Google

Föreskrifter

hvilka jag önskar skola iakttagas i händelse af mitt frånfälle.

Styresmannabefattningen vid Nordiska museet eller chefskapet öfver hela institutionen lämnas tills vidare obesatt, d. v. s. till dess man funnit en man — oegennyttig, kraftig, varmt intresserad och kunskapsrik — som kan anses lämplig att leda alla den stora anstaltens afdelningar. Under närvarande förhållanden finner jag knapt någon mera lämplig att öfvertaga chefskapet än min son Gunnar Hazelius, redan nu — till dess han slutat sina studier i Uppsala — såsom rådgifvande, sedan möjligen såsom verklig chef. Han torde vara den, som bäst känner museets stiftares planer och som skulle kunna upprätthålla museets traditioner.

Till föreståndare för den konstindustriela afdelningen och afdelningen för de högre stånden torde hofintendenten J. Böttiger kallas. Till föreståndare för allmogeafdelningen torde utses amanuensen P. G. Vistrand. Till föreståndare för museets byggnad på Lejonslätten, för Skansens friluftsmuseum med alla dess byggnader och anläggningar — äfven de zoologiska — förordnas tills vidare Gunnar Hazelius, som eger att inhemta råd och upplysningar af arkitekten professor I. G. Clason och arkitekten G. Améen. Till intendent öfver den zoologiska afdelningen E. Hammarstedt. Dock bör — för att så vidt möjligt förebygga brytningar — intendenten öfver den zoologiska afdelningen vara underordnad intendenten öfver Skansens friluftsmuseum, som bör ega bestämmande rätt i ekonomiska frågor, som angå den zoologiska afdelningen och i allmänhet i sådana fall, där de särskilda afdelningarnas intressen synas i någon mån stridiga.

Anläggningarna på Framnäs böra läggas under intendenten öfver Skansen.

Då chef för hela anstalten — styresman — tillsättes, bör han förbinda sig *att ej åtaga sig någon annan befattning, utan helt och*

Digitized by Google

odeladt egna sig åt sitt nya kall. Däremot bör han kunna på samma gång vara intendent öfver Skansens friluftsmuseum.

Skansen den 19 december 1896.

Artur Hazelius.

Granskadt och berigtigadt den 8 mars 1897.

Artur Hazelius.

Till ofvanstående hade dr Hazelius den ¹²/₄ 1901 gjort följande tillägg.

Styresmannen har själf den högsta tillsynen öfver museets byggnad på Lejonslätten och alla däri förvarade samlingar liksom öfver Skansens friluftsmuseum och dit hörande byggnader och anläggningar.

Under styresmannen lyda föreståndarne för museets särskilda afdelningar, hvilka tillsättas i den mån, *fullt lämpliga* personer att sköta dessa befattningar finnas. Hit höra den konstindustriela afdelningen jämte afdelningen för de högre stånden, hvilka, om det pröfvas lämpligt, förenas i *en* persons hand. Vidare handtverks- och skråafdelningen samt afdelningen för arbetets historia, hvilka böra förestås af en och samma person, som emellertid äfven kan sköta en del andra mindre afdelningar. Ytterligare allmogeafdelningen, hvilken kräfver en särskild föreståndare. Till dessa bör läggas föreståndaren för registratorsafdelningen och för den zoologiska afdelningen på Skansen.

Anses icke fullt lämpliga personer till en eller annan af dessa befattningar finnas, skötas dylika tills vidare af amanuenser.

Erfarenheten bör för öfrigt afgöra, om flere föreståndarebefattningar pröfvas nödiga, men alla böra lyda under styresmannen.

A. Hazelius.

* * *

Huru djup och allmän sorgen var efter den så hastigt bortryckte fosterlandsvännen, därom bar det allmänna deltagandet i jordfästningshögtidligheten tydligt vitnesbörd. Hazelius hade varit en enkel man, som gått sin egen af honom själf utstakade väg fram utan att

Digitized by Google

se sig åt höger eller venster, och under sin senare lefnad hade han dragit sig undan alt utom sitt arbete å Skansen. Men nu vid hans jordfästning deltogo alla samhällsklasser, och tio tusenden följde honom då med känslor af tacksamhet och vördnad på den sista färden. Man såg den dagen så tydligt, att hans landsmän lärt sig att förstå och värdera det verk han skapat, de fosterländska mål, för hvilka han manligt kämpat, och den osjälfviska kärlek till Nordens land och folk, som städse bestämt hans lif.

Jordfästningen var utsatt till den 4 juni, och denna dag ingick solig och ljus. På morgonen flyttades kistan upp till Orsakullen, där Nordiska museet låtit uppföra ett vackert och kraftigt hvälfdt tempel, fullständigt inklädt i granris. Kring frisen löpte girlander af krusflor med infästa silfverstjärnor, och öfver ingången, dit svartklädda trappor ledde, stodo skrifna Tegnérs ord:

»Tron ej hvad håglösheten hviskar till er:
att striden är för hög för er förmåga
och att den kämpas ut väl er förutan.»

Inne under hvalfvet på den höga katafalken hvilade i ekkistan, som höljdes af en blågul flagga af siden, skänkt af Nordiska museets amanuenser, Artur Hazelius' stoft.

Under förmiddagens lopp, då Skansens hufvudport stod fritt öppen för en hvar, hade talrika människoskaror i tyst allvar vandrat den granrisströdda vägen fram förbi katafalken för att gifva den döde sin afskedshälsning. Högtidlig och värdig var denna, den stora allmänhetens ordlösa hyllning, vitnande om en kärlek och en beundran, som i lika grad genomträngt samhållets alla lager.

För eftermiddagen hade anordnats en sorgehögtid, som skulle ega rum uppe på Skansen, innan dess aflidne herre fördes bort till jordfästningen i Östermalms kyrka. Enkel och flärdlös, blef denna sorgefest under sommarens fria himmel af den mest gripande art. Omkring kl. 5 började särskildt inbjudna samlas på planen framför det gröna templet, medan vägarna därnedanför, så långt utrymmet medgaf, fyldes af de tusenden, som kunnat erhålla inträdeskort.

Digitized by Google

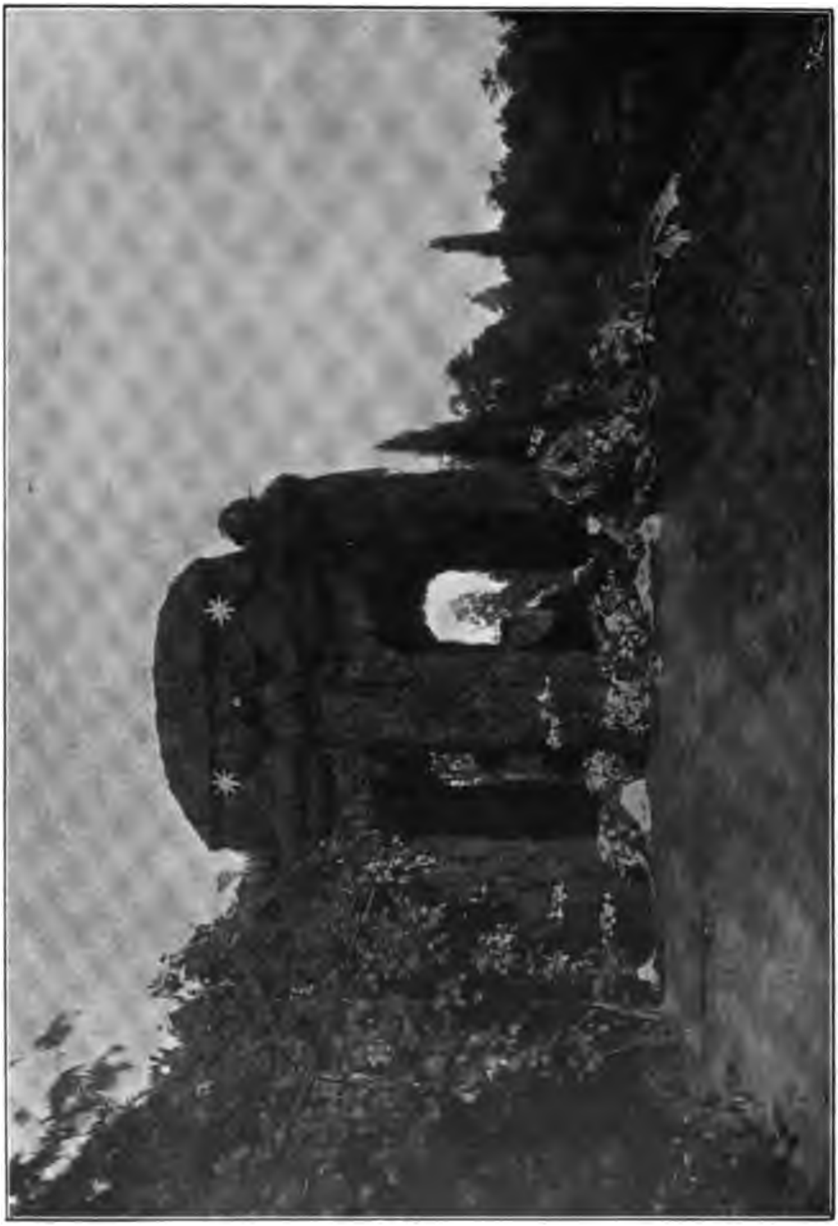

6. Templet på Orsakullen vid sorgehögtiden å Skansen den 4 juni.

Digitized by Google

Hällestadstapelns stora klocka ringde, och studenterna upptågade, företrädda af florbehängda standar och fanor: Upsala studentkårs, Stockholms och Norrlands nationers samt Stockholms högskolas. Vid sidan af dem stälde Stockholms arbetareförening sitt banér. Omkring kistan höllo tolf rättvikskarlar vakt, och Nordiska museets kullor stodo i vackra sorgdräkter af svart med hvita dok samlade vid sidan af templet. När klockan slog sex, tystnade klocktonerna från Hällestadstapeln och regementsmusiken tog vid. Så ljöd requiem, sjunget af en manskör, och när sången tystnat, trädde professor Oskar Montelius upp till katafalkens fotsteg och talade:

Åter har Sverges folk lidit en oersättlig förlust. Artur Hazelius har ryckts bort midt under sitt rastlösa arbete. Hans stora lifsgärning synes oss nu vara endast halfgjord, liksom den väldiga byggnaden där nere på Lejonslätten står endast halffärdig, detta palats, som blir en af vår stads ståtligaste prydnader, och som skall inrymma en af vårt folks största skatter. Vi sörja ej blott för hans egen utan för vår och sakens skull däröfver, att det Nordiska museets skapare ej fick se sina samlingar inflyttade i den byggnaden. Men lika säkert som vi kunna hoppas, att det Nordiska museets nya hem snart skall stå färdigt, lika säkert kunna vi hoppas, att Artur Hazelius' lifsverk skall fullbordas. Vi hafva så mycket större skäl att hoppas det, som vi veta, att det stora företaget, tack vare hans själfuppoffrande energi, står på säker ekonomisk grund, om än ett kraftigt understöd från allmänhetens sida hädanefter som hittills är nödvändigt.

Det kunde synas öfverflödigt att i dag och på denna plats orda om Artur Hazelius' lifsgärning, ty den är känd af alt Sverges folk, ja den är känd i alla Nordens länder. Men då Nordiska museets styrelse önskat, att några ord nu skulle sägas därom, gör jag det så mycket hällre, som det är ett behof för oss andra arbetare på samma fält att gifva ett offentligt uttryck åt den beundran vi känna för hvad han uträttat, för det öfverlägsna sätt, hvarpå han utfört sitt svåra värf, för den vetenskapliga ande han från första stund visste ingjuta i sitt företag, för den genialitet han visade i stort som i smått.

För några år sedan hörde jag en forskare nästan med förtviflan tala om den oersättliga förlust, som ej blott vetenskapen, utan hela mänskligheten lider hvar gång i den yttersta västern af Nordamerika ett litet folks fädernesärfda odling tillintetgöres af den moderna kulturen, innan man, så vidt görligt varit, lyckats i alla enskildheter bevara minnet af, huru det folket lefvat,

Digitized by Google

hvad det känt och tänkt och trott. Det är Artur Hazelius' stora förtjänst, att han så kraftigt bidragit till att afvända den förlust vi skulle hafva lidit, om den form, vårt folks odling under årtusenden erhållit, skulle hafva tillintetgjorts, innan man så som nu sörjt för att den fortlefde i minnet.

Väl hör Nationalmusei samling af minnen från vår forntid både till de älsta och de i sitt slag rikaste, som finnas i världen. Genom förhållandenas makt måste dock den samlingens tyngdpunkt förläggas så långt till baka i tiden, att man ej kan bilda sig en så klar föreställning om lifvet, särskildt det inre lifvet, under de skedena af vår historia som om lifvet under de sist förflutna århundradena. Men det är dessa sista århundradens minnen, som bilda hufvudmassan i det Nordiska museet. Detta är af så mycket större vikt, som den svenska odlingen just under dessa sista århundraden tagit alldeles nya former, betingade af det moderna Europas kultur. Hade ej Artur Hazelius funnits, skulle vi och än mer de, som komma efter oss, hafva vetat altför litet om lifvet i Sverge för några århundraden, ja några mansåldrar sedan. Det är i sin ordning kännedomen därom, som gjort det möjligt för oss att få en så klar bild, som den vi ega af lifvet i vårt land för årtusenden sedan.

Att det museum Artur Hazelius skapade var afsedt ej endast för det svenska folkets utan för alla de nordiska folkens minnen, var en stor tanke och en riktig tanke. Ty den odling, som vuxit upp på skandinavisk grund, är hufvudsakligen den samma, antingen den kallas svensk eller finsk, norsk eller dansk. Grenarna på ett träd sträcka sig ut åt olika håll, men de utgå från samma stam och bilda till sammans ett helt.

Det var i sista stunden Artur Hazelius kom och kunde börja att samla dessa minnen af forna tiders lif. Några årtionden senare hade det varit för sent. Då hade det ej längre varit möjligt att rädda alt, som nu kunnat räddas, ty i våra dagar utplånas snabbare än någonsin förr spåren af våra folks gamla odling, så olik den nya vi fått i dess ställe.

Med undran spörjer man, hur det varit möjligt för Artur Hazelius att sammanbringa de betydliga penningesummor, som utförandet af hans stora fosterländska plan kräft, summor, som ej blott äro betydliga för våra förhållanden, utan som skulle hafva varit det äfven i vida större och rikare land. Det har varit möjligt endast därigenom, att Sverges folk lika fast trodde på hans oegennytta och hans förmåga att genomföra sin plan, som han trodde på det svenska folkets offervillighet för en stor idé. Tusenden hafva lämnat sina bidrag; mer än en har sedan tackat för att han fått vara med och draga sitt strå till stacken.

Flydda tiders folk hafva åt sina gudar, åt det högsta de kände, byggt praktfulla tempel, af hvilka många trotsat tiderna och ännu i dag vitna om, hvad de folken kunde åstadkomma. Men själfva nöjde sig dessa folk med

Digitized by Google

enkla boningar, som för länge sedan försvunnit. Artur Hazelius var lik dessa forntidens män. Medan på hans bön millioner offrades åt det, som skulle blifva en vårt folks nationalhelgedom, medan han uppförde en praktbyggnad åt våra fäders minnen, lefde han själf så anspråkslöst som få, i den enkla gammalsvenska stuga här på Skansen, där han för några dagar sedan insomnade i den sista sömnen. För förverkligandet af sin idé offrade han ett tredjedels sekel af oförtröttadt arbete. Hela sin förmögenhet riskerade han, och dess utom iklädde han sig personligen stora ekonomiska förbindelser. Långt ifrån att begära något dyrtidstillägg, afstod han år efter år en stor del af den lön, som oafkortad skulle hafva varit en altför ringa ersättning för hans otroliga möda. Det var dessa förhållanden, som berättigade honom att bedja andra personer om deras hjälp för hans stora sak.

Trots alt hvad han gjort för sitt museum, var han dock de sista åren egentligen icke känd som Nordiska museets skapare. Han kallades, liksom på extrabladen, hvilka förkunnade hans bortgång, »Skansens skapare». Och det med rätta, ty Skansen är den mest genialiska af hans skapelser. Här, där vi nu stå, har genom beröringen af hans snilles trollspö inför våra ögon vuxit upp något, till hvilket ingen förebild fans — och till hvilket intet motstycke finnes.

I Skandinaviskt etnografiska samlingen voro visserligen några rum inredda, hvilka visade oss, huru det inre af forntidens hem tedde sig; men utsidan af dessa hem kunde man där ej lära känna. Här hafva vi för oss hela hemmen, med sin omgifning. Och vi hafva här mycket annat.

Att Skansen blifvit så populär, beror därpå, att den ej blott är en vetenskaplig institution, utan att den har så mycket att direkt säga till hela folket.

Den, som tror, att man ej kan lefva lycklig utan alt det, som i våra dagar anses oundgängligt för hemmets trefnad, häpnar, när han här ser, huru enkelt vårt folk, äfven de bättre lottade af detta folk, i forna tider left, huru mycket de saknat af det, som nu räknas till lifvets nödtorft. Men den, som tillika känner, hvad detta samma folk uträttat i svunna dagar, — äfven i dagar af försakelser och lidanden, som vi lyckligtvis ej kunna göra oss någon föreställning om, — han fylles af beundran öfver att under sådana förhållanden så många stordåd på det fredliga arbetets fält ej mindre än på krigets kunnat utföras.

Det var detta Artur Hazelius ville visa sitt folk. Han ville, att vi af Nordiska museet och Skansen skulle lära oss, i huru hög grad människan kan göra sig oberoende af lifvets små och ogynsamma förhållanden, huru liten rol det materiela behöfver spela i jämförelse med det ideela. Artur Hazelius var idealist. Hade han ej det varit, skulle han aldrig kunnat utföra,

Digitized by Google

hvad han utfört. Hvad han verkat för idealismen är af den största betydelse i en tid, då dansen kring guldkalfven hotar att blifva vildare än någonsin.

Men Skansen har blifvit något annat och något mera än ett friluftsmuseum. Det har blifvit en andlig kurort för Stockholms invånare och för många andra. På den plats, hvars underbara möjligheter Artur Hazelius' skarpblick upptäckt, hafva vi nu i många år mötts för att mottaga uppfriskande intryck. Hur mången gång hafva vi ej stått här gripna af Skansens egendomliga skönhet vid solnedgången, då den praktfulla himlens röda glans skimrade mellan björkarnas hvita stammar, under det våra vackraste fosterländska sångers toner dallrade i luften? På hur många af vårt folks minnesvärda dagar hafva vi ej, på Artur Hazelius' inbjudning, samlats här för att genom upplifvandet af dessa minnen själfva få kraft att verka för vårt land så som våra fäder verkat.

Talaren vände sig mot kistan och fortsatte:

Till tack för alt hvad du gjort för oss och vårt land, hafva vi velat med dig fira ännu en minnesfest här på Skansen. Ditt öra kan ej längre uppfatta hvad vi säga, men vi hoppas, att din ande ännu svăfvar öfver Skansens fagra höjder. Du ser, hur Sverges folk sörjer dig, som så högt älskat ditt folk och ditt land. Har ditt lifsverk varit underbart och storslaget, så har också ditt folk mött dig med förtroende, beundran och tacksamhet. Du har fått den högsta belöning en man kan få: i det tack, som hela ditt sörjande folk, hög som låg, egnar dig för hvad du uträttat, blandar sig intet missljud. Ditt eftermäle är sådant, som endast sällan faller på en dödligs lott.

Och jag är öfvertygad om, att det eftermälet ej skall lida ändring i framtiden. Du skall äfven för sena släktled stå som typen för en viljestark, oegennyttig, flärdlös man, hvilken älskade ditt folk, och hvilken älskades af detta folk till baka. Man skall minnas dig som en man, hvilken lefde för en stor tanke, och hvilken lefde helt för den.

Du har med kärlek vårdat det svenska folkets minnen. Sverges folk skall kärleksfullt vårda ditt minne.[1]

Efter detta tal uppstämdes »O Gud, som styrer folkens öden», och häruppå framträdde bibliotekarien Harald Wieselgren till templets trappa. Han tecknade i lefvande drag en bild af Hazelius såsom människa och vän:

Hur formas en sådan man som Artur Hazelius? Själf har han som de viktigaste bidragen till sin utveckling framhållit de intressen, som ingifvits honom dels af hans fader, dels af hans hem. Där ha vi altså utgångspunk-

[1] Efter *Svenska Dagbladet* den 5 juni 1901.

terna, den väldige fadern, det sköna hemmet, beläget i det för sin fägring bekanta Tjust. Hos fadern fans mycket af det, som sedan i annan form framträdt hos Artur Hazelius. Det fans mellan Hazelius och hans far ett dubbelt band, som sammanslöt dem: den beundran sonen hyste för fadern och den fasta tro fadern hade till sonen, ett band, som förenade mer än fader och son, förenade Artur Hazelius med hela det svenska folket.

Hazelius kom sent till sin fulla utveckling, men han hade hela sitt lif troget och träget arbetat på den utbildning, som skulle möjliggöra denna. Han fann sig ej häller själf till en början. Först var han skriftställare i fornnordiska språk, sedan lärare, vidare lärare för hela den stora allmänheten genom utgifvandet af folkskrifter. Under tiden var han ständigt ute och såg sig om i naturen, och skulle någon ha nytta af sådana färder, var det Hazelius, som aldrig såg på sin egen nytta. Han blef vän med alla, hvar han färdades fram, i adels- och prästgårdarna, likaväl som i bonde- och torparstugorna. Den sidan af hans väsen förtjänar sin egen belysning, hans vänner och hans ställning till dem.

Ej kan jag tala om något nytt om Hazelius. Han är ju så känd, så uppburen af alt Sverge, att han kan räkna på den största belöningen, den att få svenska folket till arftagare. Och det svenska folket kan ej öfvergifva hans verk, så länge fosterlandssinne, svenskmannasinne ännu finnes kvar i våra bygder.

Ett tack till Hazelius, ett erkännande åt hans många stora förtjänster, hans varma hjärta, hans otroliga arbetsförmåga samt den innerliga och förståelse vinnande kraft, hvarmed han till det svenska folket hviskat: »Lyssna till den furas susning, vid hvars fot du sitter».[1]

Sedan nu Skansens barnkör från skogsbrynet sjungit en rytmisk koral, framträdde deputationer för kårer, sällskap och föreningar samt nedlade minneskransar å fotstegen framför templet. Under tiden hade manskören med dämpade röster uppstämt Geijers »Stilla skuggor breda sig i kvällen», och då sången tystnat, talade pastor primarius dr Håhl stående vid kistans fot minnets ord öfver den döde, som för sina talrika tjänare och underlydande varit ej blott den mest vördade utan ock den mest älskade husbonde. Med ett tack till minnet och nedkallande Guds välsignelse öfver hans verk samlade han slutligen allas tankar i en gemensam bön.

Nu lyfte de tvänne leden af reslige dalamän, af hvilka flere färdats ned från sina aflägsna hem särskildt för detta tillfälle, den

[1] Efter *Svenska Dagbladet* den 5 juni 1901.

Digitized by Google

flagghöljda kistan, på hvilken endast lågo, jämte en sonens minnesgärd, kransar från kronprinsparet samt från prinsarne Gustaf Adolf och Vilhelm.

Processionen bildade sig. Först tågade efter Flottans musikkår de närvarande studenterna och arbetardeputationen under sina fanor. Sedan följde öfriga kårer. Kullorna och manliga tjänare från Skansen, i samlade grupper, buro de många, från katafalkens trappsteg uppsamlade kransarna.

Sakta bars kistan, följd af den dödes närmaste anhöriga, Nordiska museets nämd, hedersledamöter och tjänstemän m. fl., fram mellan allmänhetens täta led. När kistan fördes ut från Skansens område, ljöd afskedssaluten från batteriet. Kistan lyftes å en väntande svartklädd vagn under ett hvalf af lefvande grönt; och vidare skred tåget in mot staden, öfver Djurgårdsbron och längs Strandvägen. Högtidsstämda, oöfverskådliga människomassor hade samlats på dess väg, flaggor på half stång vajade mellan gatans gröna lindar, från fönster och tak och från hamnens skepp. Sorgmarschen tonade än, när tåget nådde Hedvig Eleonoras kyrka, där jordfästningen skulle försiggå. Här hade infunnit sig kronprinsen samt representanter för konungen och drottningen samt det öfriga konungahuset.

En blandad kör sjöng till orgeln en psalm, hvarefter docenten vid Uppsala universitet J. A. Eklund framträdde till kistan och höll en dödsbetraktelse med ledning af ordet: »Utransaka mig Gud och känn mina tankar.»

Under det att fanorna sänktes, föllo de tre skoflarna mull på kistan. Högtidligt tyst och stilla var det i templet, medan jordfästningens ord uttalades öfver fosterlandsvännen, den af alt vårt folk vördade, som nu vigdes till grafvens ro.

Åter ljöd psalmsång, Gounods »Ave verum» uppstämdes, och sedan en stråkkvartett utfört Rubinsteins »Sferernas harmoni», afslöts högtidligheten med Normans sorgmarsch.

Ute på Skansen skulle griften redas. Under dess furor hade Artur Hazelius älskat att vandra. Där skulle han komma att njuta den långa hvilan efter sitt arbetsfylda lif. Intill dess klippkam-

Digitized by Google

maren uppe på höjden vid Hällestadstapelns fot kunde mottaga hans stoft, fördes detta att hvila i Östermalms kyrkas grafkapell.

Jordfästningen blef sålunda liksom en värdemätare å det erkännande Sverges folk gaf den bortgångne stormannens lifsgärning. Rättviksbönderna, som trots vårsåddens brådska gåfvo sig af söderut för att visa »doktorn» den sista tjänsten, äro ett uttryck för den folkstämning, som i Nordiska museets skapare såg ej först och främst den geniale museimannen, utan den klarsynte vännen, räddaren och vårdaren af så mycket, som blifvit oss kärt, emedan det bildat den omgifning, inom hvilken vi och de våra, led efter led, vuxit opp; som, ledd af sitt snille och sin fosterlandskärlek, i en typiskt svensk natur gifvit huld och hägn och rätt till minne åt det, som enligt vanlig uppfattning var dömt till vanvård och förstörelse, men som med starka, om än ofta omärkliga länkar knyter oss samman med vår forntid.

Hade Nordiska museets skapare själf fått utse de kransar, som skulle egnas hans minne — säkert hade han ej kunnat välja någon för honom kärare, än den som bands af hans samtid, då den, åtminstone för en stund, klart insåg, att det folk, som vill ega rätt till framtid, måste grunda den rätten på kärleksfull och offervillig vördnad för det förflutna.

Ty det var kärnpunkten i hans ädla lifsgärning.

Digitized by Google

Nordiska museets styrelse och tjänstemän.[1]

Styrelse.

Ordförande.

Ej vald.

Styresman.

Ej tillsatt.

Skattmästare.

Byråchefen VIKTOR ALMQUIST. 1897.[2]

Öfrige ledamöter.

Professor CARL CURMAN. 1890. Vice ordförande.
Professor ISAK GUSTAF CLASON. 1899.
Ingeniör CLAES GUSTAF NORSTRÖM. 1900.
Hofintendenten dr JOHN BÖTTIGER. 1901.

Styrelsens sekreterare.

Fil. licentiat GUNNAR HAZELIUS. 1901.

---

[1] I denna förteckning angifvas förhållandena, sådana de voro den 31 dec. 1901.
[2] Siffrorna angifva det år, då befattningen tillträddes.

Digitized by Google

Tjänstemän.

Ordinarie amanuenser vid museet i staden och å Lejonslätten.

Hr PER GUSTAF VISTRAND, förestår allmogeafdelningen samt t. v. handtverks- och skråafdelningen. 1875.[1]

Dr JOHN BÖTTIGER, förestår afdelningen för de högre stånden och den konstindustriela afdelningen. 1891.[2]

Hr EDVARD HAMMARSTEDT, registrator, förestår lapska och grönländska afdelningarna samt vapenafdelningen m. m. 1890.

Fröken VISEN LEVIN, förestår biblioteket och arkivet. 1885.

Fröken ANNA LEVIN, leder märknings- och konserveringsarbetena samt biträder vid registreringen. 1886.

Fröken SELMA STRÖM, räkenskapsförare. 1886.

Fröken EMILIA HELLEDAY, vid registreringsarbetet. 1876.

Fröken AGNES LJUNGBERG, förrådsförvaltare och biträdande sekreterare i Samfundet för Nordiska museets främjande. 1881.

Fröken LOUISE HAGBERG, biträdande sekreterare i Samfundet. 1891.

Fröken LOTTEN HAGBERG, biträdande vid biblioteks- och arkivgöromål. 1891.

Fröken GERDA CEDERBLOM, vid registreringsarbetet. 1900.

E. o. amanuenser vid museet i staden och å Lejonslätten.

Fröken HILDA WALLIN, vid klädkammaren. 1885.

Fröken MARIANNE BÄCKSTRÖM, vid märkningsarbetet. 1892.

Fröken ELLEN PLANTHABER, biträdande vid Samfundet m. m. 1893.

Fröken IDA MÖLLER, biträdande räkenskapsförare. 1898.

Fröken GUDRUN BILLER, vid märkningsarbetet. 1899.

Fil. kandidat JOHNNY ROOSVAL, vid afdelningen för de högre stånden och den konstindustriela afdelningen. 1901.

Rustmästare vid museet i staden.

Hr FRANS OSKAR HOLMSTRÖM. 1879.

---

[1] Siffrorna angifva det år, då personen i fråga antogs i museets tjänst.

[2] Å styrelsens vägnar har intendenten för H. M. konungens konstsamlingar dr JOHN BÖTTIGER under tiden från den 1 okt. till årets slut öfvervakat arbetena i museet i staden och på Lejonslätten.

Digitized by Google

Vaktmästare vid museet å Lejonslätten.

Hr August Lindstein. 1899.

T. f. föreståndare för museets afdelningar å Skansen.

Fil. licentiat Gunnar Hazelius. 1901.

Ordinarie amanuenser å Skansen.

Fröken Sigrid Millrath, förestår expeditionen och klädkammaren. 1892.

Hr Alarik Behm, biträdande föreståndare vid de naturvetenskapliga afdelningarna. 1897.

Fröken Hedvig Bratt, vid den etnografiska afdelningen m. m. 1899.

E. o. amanuenser å Skansen.

Fröken Hedvig Boivie, räkenskapsförare. 1898.

Fröken Elsa von Schwerin, vid klädkammaren. 1898.

Fru Elin Sjöstedt; f. Boman, förrådsförvaltare. 1899.

Fröken Gina Broman, biträdande räkenskapsförare. 1900.

Fröken Elsa Broman, vid expeditionen. 1900.

Fogde å Skansen.

Ej tillsatt.

Fodermarsk vid zoologiska afdelningen å Skansen.

Hr Johan Fredrik Zettergren. 1896.

Trädgårdsmästare å Skansen.

Hr Anders Edvard Svensson. 1892.

Kastellan å Bredablick.

Hr Gustaf Lindqvist. 1892.

Digitized by Google

Museets byggnad å Lejonslätten.

Arkitekt.

Professor ISAK GUSTAF CLASON. 1888.

Biträdande arkitekt.

Arkitekten FREDRIK FALKENBERG. 1900.

Byggnadskontrollant.

Ingeniör CLAES GUSTAF NORSTRÖM. 1891.

Byggmästare.

Hr HÅKAN LARSSON. 1889.

Digitized by Google

Strödda meddelanden

angående Nordiska museet år 1901.

Styrelse. Styrelsen har under detta år lidit större förluster än någonsin förut sedan museets bildande.

Genom dr Artur Hazelius' bortgång den 27 maj 1901 förlorade styrelsen ej blott sin ständige sekreterare, utan också den kraft, som varit driffjädern i det hela. Den verksamhet museets bortgångne stiftare utvecklat har redan förut i dessa meddelanden[1] i sina hufvuddrag blifvit antydd och behöfver därför ej i detta sammanhang beröras. Den plats han intog står i mer än ett hänseende tom och torde svårligen någonsin kunna på samma sätt fyllas.

Under samma år, som för öfrigt skördade så många af den andliga odlingens stormän inom vårt land, skulle nämden också se ännu en af sina mest verksamme medlemmar ryckas ur sin krets. Med professor Axel Key, som sedan år 1894 varit styrelsens ordförande, förlorade Nordiska museet säkert en af sina mest upplyste och varmaste vänner, hvilken ända sedan nämdens stiftande år 1880 troget stått vid styresmannens sida och ännu från det sjukläger, som under månader fjättrade hans kropp, men ej hans underbart spänstiga ande, med lifligaste intresse följde museets angelägenheter.

Till ledamot i Nordiska museets styrelse efter dr Artur Hazelius valdes vid nämdens sammankomst den 15 juni 1901 intendenten för H. M. konungens konstsamlingar dr John Böttiger. Till styrelsens

[1] Sid. 1 o. f.

Digitized by Google

7. Axel Key.
F. 1832. D. 1901.

Digitized by Google

sekreterare hade redan den 28—29 i samma månad fil. kandidat Gunnar Hazelius blifvit antagen.

Tjänstemän och öfrig personal. Med afseende å museets tjänstemän kunna följande förändringar anföras.

Fru Edit von Wedderkop, som sedan år 1893 med nit och skicklighet tjänstgjort som biträdande räkenskapsförare å Skansen, frånträdde på egen begäran den 1 okt. 1901 nämda befattning.

Enligt af styrelsen den 30 sept. 1901 på grund af ändrad arbetsfördelning inom museet fattadt beslut skulle följande e. o. amanuenser från och med årets slut ej vidare uppföras å museets ordinarie stat: fru Hermina Helleday, f. Helleday, fru Amelie Bergman, f. af Klint, fröken Tian Kistner samt biträdande e. o. amanuenserna fröken Helmi Hård af Segerstad och fröken Brita Fleetwood. Af dessa kommer dock fru Hermina Helleday att tills vidare å extra stat kvarstå för afslutande af det arbete med museets hufvudkatalog, med hvilket hon sedan flere år varit sysselsatt.

Till ordinarie amanuens vid Nordiska museet antogs den 19 dec. 1901 e. o. amanuensen fröken Hedvig Bratt.

Till e. o. amanuens vid museet hade nämden den 15 juni 1901 antagit fil. kandidat Johnny Roosval.

Då styrelsen efter doktor Artur Hazelius' död icke ansåg sig kunna finna någon person, som egde de nödvändiga förutsättningarna för att fylla den bortgångnes plats, beslöts att i anslutning till af styresmannen efterlämnade anteckningar från åren 1896—97 och 1901 lämna styresmannaplatsen obesatt samt att museets olika underafdelningar skulle tills vidare skötas af särskilda afdelningsföreståndare.[1]

I öfverensstämmelse härmed förordnades till föreståndare för friluftsmuseet å Skansen fil. kandidat G. Hazelius, till föreståndare för allmogeafdelningen samt för handtverks- och skråafdelningen amanuensen P. G. Vistrand, dock med erinran att den sistnämda afdelningen, så snart sådant kunde ske, komme att ställas under särskild

[1] Se sid. 19 och 20 samt 31 o. f.

Digitized by Google

föreståndare. Föreståndarplatsen för den konstindustriela afdelningen och afdelningen för de högre stånden lämnades obesatt, men åtog sig intendenten dr J. Böttiger att såsom förut hafva uppsikt öfver dessa afdelningar, vid hvilka tills vidare e. o. amanuensen J. Roosval skulle tjänstgöra. Till registrator och föreståndare för expeditionsgöromålen i staden utsågs amanuensen E. Hammarstedt.

Amanuensernas tjänstgöringstider voro de samma som förut eller 6—8 timmar dagligen för ordinarie och 6 timmar för extra ordinarie amanuenser. Då löpande göromål vid museet så fordrat, har dock denna tjänstgöringstid af flere amanuenser ytterligare i ej oväsentlig mån utsträckts.

Museets hela personal utgjordes vid slutet af år 1901 af 108 personer, nämligen 1 t. f. föreståndare för Skansen, 14 ordinarie och 11 extra ordinarie amanuenser, 1 rustmästare, 1 fogde, 1 kastellan, 1 husmoder, 14 djurskötare (bland dem stallbetjäningen inräknad), 7 trädgårdsmästare och trädgårdsarbetare, 6 timmerarbetare, 5 stenarbetare, 4 portvakter, 2 nattvakter, 2 maskinister, 3 vaktmästare, 21 kullor och annan kvinlig betjäning samt 14 arbetare för hvarjehanda göromål. Under sommaren, då vakthållningen och öfriga arbeten vid museet kräfde en större arbetspersonal, var hela antalet omkring 155 personer.

Den vid byggnadsarbetet å Lejonslätten använda arbetsstyrkan utgjorde under år 1901, utom arkitekter, kontrollant och byggmästare, i medeltal 83 man.

Resor för museets främjande. I september månad företog amanuensen E. Hammarstedt en resa till södra Gästrikland, hufvudsakligen för att öfvervaka nedtagandet af inredningen i en s. k. nystuga, belägen i Dalen, Valbo socken, om hvilken byggnad han under föregående års färd till dessa trakter erhållit kännedom. Genom brukspatron P. G. Tamms tillmötesgående förmedling öfverlämnades denna inredning — tak, fönster, bonader o. s. v. — af

Digitized by Google

Söderfors bolag till museet som gåfva.[1] Under samma resa förvärfvades en del till bostadsinredning, dräkt o. s. v. hörande föremål från Valbo och Hedesunda socknar.

Museets ombud herr P. Edholm fortsatte under början af året sina samlingsfärder inom Ångermanland; och särskildt inom Småland hopbragte museets ombud konduktör F. J. E. Eneström hvarjehanda föremål, hufvudsakligen tillhörande allmogens dräkter.

Museibyggnaden å Lejonslätten. Af byggnadens södra del blef det yttre under år 1901 färdigt. Arbetet i midtpartiet kunde däremot endast obetydligt fortsättas, enär ritningarna ännu en gång måste omarbetas. Byggnadsverksamheten i sin helhet blef härigenom ganska inskränkt; arbetsstyrkan omfattade sålunda endast 50 intill 105 man eller i medeltal 83 man.

I kansliflygeln å norra sidan utfördes åtskilliga inredningsarbeten, omfattande trappor, vägg- och takpaneler, fasta hyllor och skåp m. m. i amanuens-, verkstads- och uppackningsrummen. För öfrigt inreddes i norra delens jordvåning det stora magasinet, mellanväggar uppsattes å andra galleriet samt åtskilliga väggar försöksvis å första galleriet för utrönande af belysningsförhållanden m. m. Dess utom utfördes tak och väggar af eldfast rabitzputs samt golf af cement i de till studie- och förvaringsrum afsedda vindsvåningarna.

De invändiga arbetena i byggnadens södra del utgjordes af putsning i kaféflygeln och uppmurning samt afputsning af trapporna med pelare, kupor och väggar. Vidare slogos de stora hvalfven med kupor öfver hallen jämte en del andra hvalf, och uppmurningen af hallens södra fondvägg påbörjades.

Arbetet med terrassen och trappan framför byggnaden fortsattes. Det är nu färdigt med undantag af de stora obeliskerna, afsedda att uppställas vid trappan och de till sin form ännu ej bestämda ornerande afslutningarna å rampen mot stora vägen.

[1] Se vidare härom sid. 47.

Digitized by Google

För museibyggnaden utgafs under året kr. 381,221: 67, så att byggnadskostnaden vid 1901 års slut uppgick till kr. 1,820,536: 81. I arbetsledningen har från föregående år ingen förändring skett.

Sjätte och sjunde serierna af lotteriet för museibyggnadens fortsättande utgingo under året och lämnade ett synnerligen godt resultat.

Museets byggnadsfond, som under år 1901 ökats med kr. 522,637: 12, utgjorde vid slutet af samma år, sedan utgifterna för året kr. 383,812: 20[1] afdragits, 814,730 kr. 99 öre.

Den sedan år 1888 den 22 okt. arbetande byggnadsnämden, hvars ledamöter ursprungligen utgjorts af professor A. Key, professor M. Isæus (sedermera ersatt af professor C. Curman), professor I. G. Clason samt museets aflidne styresman, fil. doktor A. Hazelius, upplöstes, och dess uppgift öfvertogs af Nordiska museets styrelse.

Enligt styrelsens beslut den 28—29 maj och den 15 juni 1901 uppdrogs åt en för ändamålet tillsatt kommité att uppgöra fullständigt förslag om »huru museets olika afdelningar skulle inordnas i museets nya byggnad, och huru byggnadens utrymme på lämpligaste sätt skulle användas, samt i öfrigt afgifva utlåtande rörande alla de med installationen i museets nya byggnad sammanhängande frågor, hvilka kunde till kommitén af styrelsen hänskjutas».

Till ordförande i denna kommité utsågs professor O. Montelius; till medlemmar intendenten dr J. Böttiger, amanuenserna P. Vistrand och E. Hammarstedt, fil. licentiat G. Hazelius, arkitekten G. Améen, öfverintendenten A. T. Gellerstedt, friherre E. Cederström samt skriftställaren V. von Heidenstam. För öfrigt skulle kommitén ega rätt att med sig adjungera de konstnärliga och vetenskapliga krafter den kunde finna lämpliga. Med anledning häraf inkallades sedermera amanuensen dr B. Salin samt konstnärerna professor J. Kronberg, herrar J. Tirén och G. Pauli.

[1] I denna summa ingår kostnaderna för installationen.

Digitized by Google

Kommiténs arbeten började under hösten 1901, men afslötos ej förr än påföljande år i april månad. En redogörelse för resultaten af installationskommiténs verksamhet föreligger i en särskildt tryckt publikation[1], hvarför här icke torde vara nödigt att å dessa resultat närmare ingå.

Ekonomiska förhållanden. Det genom beslut vid 1900 års riksdag till 50,000 kr. höjda statsanslaget kunde museet detta år lyfta.

Bland de donationer, som 1901 tillföllo Nordiska museet, må nämnas:

H. M. KONUNGEN behagade i likhet med föregående år öfverlämna en summa af 500 kr.

Till inköp af kommissionslandtmätaren A. Orstadius' jr samling af lapska föremål skänkte konsul G. E. BROMS 2,500 kr. och ingeniör JOHN F. ANDERSON likaså 2,500 kr.

Till Bredablicksfonden inflöto enligt lämnade förbindelser 8,400 kr. Den under året nybildade Tivolifonden, om hvilken mera å sid. 62, erhöll 16,015 kr. Å Artur Hazelius' födelsedag den 30 nov. öfverlämnades till museet af en person, som önskade vara okänd, en summa af 500 kr. till en *Grundfond af den 30 november 1901 till doktor Artur Hazelius' minne.* Beloppet skulle förräntas till den 30 nov. 1933 för att sedan användas efter särskildt gifna bestämmelser. Till åstadkommande af ett monument öfver Artur Hazelius lämnades under året af bankdirektör K. WALLENBERG 1,000 kr. samt af ingeniör C. G. NORSTRÖM 10,000 kr.

Vid flere skolor i Stockholm anordnades efter Artur Hazelius' död insamlingar till förmån för hans lifs verk. Sålunda lämnades från ELEVER I WALLINSKA SKOLAN 110 kr., I SÖDERMALMS HÖGRE LÄROANSTALT FÖR FLICKOR 51 kr., I ÅHLINSKA SKOLAN 153 kr., I SANDSTRÖMSKA SKOLAN 25 kr., I STOCKHOLMS NYA SAMSKOLA 37 kr., I SOFI ALMQUISTS SAMSKOLA 100 kr. samt från ELEVER I BRUMMERSKA SKOLAN 200 kr.

---

[1] *Handlingar rörande installationen i Nordiska museets nya byggnad*, bilagda nämndens protokoll af den 24 april och 6 maj 1902. Stockholm 1902. 8:o.

Digitized by Google

Å listor, som utlades genom Stockholms Dagblads räkenskapskontor, insamlades kr. 1,769: 25.

Grosshandlaren O. Höglund öfverlämnade till museet 1,500 kr., professor I. G. Clason 1,000 kr., grosshandlaren N. Paton 1,000 kr. och fru A. Philipson, f. Jacobson, 2,000 kr.

Slutligen må äfven här nämnas, att fil. licentiaten Gunnar Hazelius i enlighet med sin faders i lifstiden uttryckta önskan till museet öfverlämnade en summa af 25,000 kr. att under namn af *Johan August Hazelius' fond* särskildt förvaltas.

För museets skulder hade dr Artur Hazelius under lifstiden med hos honom vanlig oegennytta ensam ikládt sig ansvaret. Efter hans död blef det för styrelsen en oafvislig nödvändighet att på bästa sätt och snarast möjligt ordna denna för museets tillvaro viktiga angelägenhet. Styrelsen beslöt, sedan åtskilliga andra förslag blifvit tagna under ompröfvande, att ingå till Kungl. Maj:t med följande underdåniga framställning:

»Sedan Eders Kungl. Maj:t den 1 juni 1900 nådigst beviljade Nordiska museet tillstånd att för täckande af de förhöjda byggnadskostnaderna anordna ytterligare 2:ne serier af det för anskaffande af medel till uppförande af Nordiska museets nybyggnad å Lejonslätten den 8 februari 1898 beviljade lotteri, har Nordiska museet gjort en oersättlig förlust genom bortgången af den man, dr Artur Hazelius, som skapat detta nationella storverk och med en oförliknelig kraft och självuppoffring åtog sig icke allenast tungan af dess vård och utveckling utan ock iklädde sig personlig ansvarighet för den gäld museet — byggnadsföretaget oräknadt — nödvändigtvis måste komma uti, då museets storartade utveckling kräfde större utgifter än som kunde täckas af de egna medel, hvilka funnos tillgängliga. Denna skuld, som uppkommit af inköp för samlingarna och af en stor del af Skansen samt för utförande af anläggningarne därstädes, uppgår till i rundt tal 300,000 kronor, och huru bekymmersamt det mången gång varit för dr Hazelius att sköta denna skuldbörda, blir det ännu svårare för museets styrelse att utan hans alla hinder besegrande energi, förränta och amortera en sådan skuld, utan hvars

Digitized by Google

åsamkande museet med Skansen dock för visso icke blifvit, hvad det är.

I denna summa ingår likväl icke inköpssumman för det i år förvärfvade Tivoliområdet, för hvars likviderande en särskild nationalinsamling välvilligt föranstaltats.

Visserligen kan icke på grund af bestämmelserna i dr Hazelii öfverlåtelsebref af den 18 april 1880 och aftal med Nordiska museets styrelse af den 22 aug. 1897, hvilka handlingar i afskrift bifogas, större delen af förut nämnda skuld af museet utkräfvas förr än museets tillgångar medgifva dess gäldande, men den drabbar under tiden hans sterbhus, hvilket museets styrelse finner knappast vara värdigt vare sig museet eller den allmänhet d. v. s. fosterlandet, till hvars tjänst museet tillkommit.

Emellertid visar det sig, att allmänhetens intresse för Nordiska museets lotteri för hvarje serie vuxit så, att från det att första serien jämt slutsåldes på tiden från försäljningens början intill dragningen eller något öfver 5 månader, har lottförsäljningen sedan för hvarje serie gått på allt kortare tid, så att den 6:te serien såldes från den 15 december till 1 mars d. å. eller på 2½ månad. Den 7:e serien skall dragas den 1 november d. å., och det lider intet tvifvel, att därefter inom den af Eders Kungl. Maj:t för museets lotteri i nådiga brefvet af den 1 juni 1900 utsatta tid eller den 1 juli 1902, således på 8 månader, tvenne serier mycket väl skola kunna hinna genomföras i stället för en, såsom hittills beräknats.

Då det för museets styrelse icke synes tänkbart att på något annat sätt kunna inom en öfverskådlig framtid i sin helhet åstadkomma dessa medel, men de med all säkerhet till största delen eller minst 250,000 kronor skulle kunna vinnas af en ny serie af lotteriet, har museets styrelse under liflig förhoppning att äfven för detta fall få räkna på Eders Kungl. Maj:ts ynnestfulla bevågenhet sett sig tvungen att hos Eders Kungl. Maj:t i djupaste underdånighet hemställa

det täcktes Eders Kungl. Maj:t att medgifva Nordiska museet att för täckande af museets skulder få anordna en nionde lotteriserie å 900,000 kronor samt med alldeles samma bestämmelser

Digitized by Google

i afseende på antal lotter och vinstbelopp m. m. som i nu redan medgifna serier och med dragning före den 1 juli 1902.»

Sedan Öfverståthållarämbetet i infordradt utlåtande tillstyrkt styrelsens framställning, beviljades den samma genom Kungl. Maj:ts skrifvelse af den 27 sept. 1901.

Museets *inkomster* under 1901 uppgingo till kr. 357,206: 29. *Utgifterna* utgjorde under samma tid kr. 490,817: 82. Häraf belöpte sig på Skansen med Bredablick af inkomsterna kr. 252,581: 77 och af utgifterna kr. 406,074: 02. Att utgiftsumman för Skansen ter sig så högst betydande beror utom på de synnerligen omfattande och dyrbara planeringsarbeten, som nödvändiggjordes af det förutvarande Tivoliområdets förvärfvande, förnämligast därpå, att under detta år slutbetalades skulden för inköpet af nedre Skansen med kr. 40,000 samt att af köpeskillingen för Tivoli erlades 49,000 kr. Äfven den sista återstoden af skulden för inköpet af Bredablick — 7,500 kr. — gäldades detta år.

Förvärf. Bland 1901 års förvärf till museets skilda afdelningar anföras följande, hvilka äro i ett eller annat afseende märkliga.

Till *allmogeafdelningen*. Från Skåne: tre åkdynor, bland dem en i flämsk väfnad med tvänne lejon inom bladkransar, omgifna af strödda tulpaner, nejlikor och andra växtmotiv på svart botten, samt två utförda i rödlakan. Af dessa senare är den ena, som sannolikt förskrifver sig från Skytts härad, dagtecknad 1787 och prydd dels med stiliserade fyrfotadjur i rödt på blå botten, dels med timglas, »tokkar» (tuppar) rosetter m. m. på röd grund; den andra med geometriska mönster, mycket stiliserade mansbilder och s. k. bladstjärnor m. m. i gult, grönt, rödt, blått och brunt. Vidare må nämnas ett par bänkadrätter med brokiga stjärnmönster, väfda i rödlakan, samt en del hvitbroderier, stickningar och knypplingar i för Skåne karakteristiska mönster. Exempelvis må anföras »utskurna» hängband till hufvudklutar (bild 8), manskragar, bröststycken och linningar med broderier och knypplingar, i hvilka »bladstjärnor», tulpaner, »kryckehjärten», »trisseruder» och »trissehjärten»

Digitized by Google

m. m. bilda mönstren. Denna lilla vackra samling förskrifver sig till större delen från Ingelstads härad och ger en god bild af ingelstadskvinnornas under gångna tider förvånansvärdt högt uppdrifna hemslöjd. Från sistnämda härad har slutligen förvärfvats en så kallad »klocka» eller »engelsk päls» från 1841, d. v. s. en kvinnokjol af rödt saffian och vadmal med vid den samma fastsydt grönt och blått sidenlif utan ärmar.

8. Klutaband
från Ingelstads härad, Skåne.
Omkr. 1/4 af nat. storl.

Från Halland: ett par tvåarmade hängljusstakar af smidt järn med den lodräta hängaren konstruerad så, att afståndet emellan hans ändar kan förlängas eller förkortas och själfva ljushållaren därigenom sänkas eller höjas (bild 9). Båda dessa ljusstakar härstamma från Östra Karups socken och uppgifvas hafva från början tillhört socknens kyrka. Säkert är dock, att liknande belysningsredskap fordom tämligen allmänt förekommit i Sverges bondstugor.

Bland de mera betydande förvärfven från Småland må anföras kjol af hellinne med rostbruna ränder, kjolsäck, kallad »lomme», och

Digitized by Google

9. Hängljusstake af smidt järn, från Östra Karups socken, Höks härad, Halland. Omkr. 1/10 af nat. storl.

10. Ljusstake af trä, från Östra härad, Småland. Omkr. 1/4 af nat. storl.

skor, tillhörande den folkdräkt, som bars i Östra härad vid 1820-talets midt; »kimma», ett större träkärl, urgröpt ur en alstock och afsedt till förvaring af mjöl, samt en tvåarmad ljusstake (bild 10) af trä, i 1600-talets form. Enligt uppgift voro liknande ljusstakar ännu vid 1840-talet i rätt allmänt bruk och förfärdigades då af spinnrocksvarfvarne.

Från Öland har museet erhållit en brudgumsdräkt, nytjad vid 1800-talets början i Högsrums socken. Förvärfvet var så mycket mer välkommet, som museet hittills icke egt någon mansdräkt från nämda ö.

Digitized by Google

Från Västergötland märkas: en i det närmaste fullständig kvinnodräkt samt några delar till en mansdräkt, alt från Toarps socken och i förhållande till åldern — kläderna uppgåfvos hafva varit i bruk redan omkring 1790-talet — särdeles väl bibehållet.

Från Östergötland: en sjukantig lerflaska (bild 11), prydd med målningar i rödt och grönt på gulhvit botten, antagligen från 1600-talets senare del eller början af följande århundrade. Af intresse är äfven en allmogesläde från 1799 samt ett par seldon med bågar — drakhufvud — och egendomliga selknä af trä, sannolikt af samma ålder som släden.

11. Flaska af lergods, från Östergötland. Omkr. 1/3 af nat. storl.

Från Uppland: tre väggmålningar från en bondstuga i Tierps socken, utförda 1824 af Hans Vikström från Hedesunda,[1] samt en gräsplog af gammal konstruktion.

Bland nytillkomna saker från Värmland torde en samling täljstensvikter, som tvifvelsutan tillhört en väfstol med lodrätt ställd varp, kunna räknas till årets intressantare förvärf. Vikterna i fråga påträffades för någon tid sedan vid uppbrytning af en gammal byggnadstomt å hemmanet Gyltnäs i Trankils socken. Vidare har museets dalbydräkt fullständigats med flere vackra plagg, och från Nyeds socken har såsom gåfva lämnats en samling bindmössor af siden i olika färger, en del prydd med vackra tambursömsbroderier.

Från Dalarna: lerfat med en blomstängel och andra växtmotiv i rödbrunt och grönt på gulhvit botten jämte årtalet 1699; en större målad väggpanel till en dalstuga; brudtröja af grönt vadmal, från 1700-talets slut och tillhörande mockfjärdsdräkten; samt slutligen en björnsax och ett med broderier prydt bårtäcke från Vinäs by i Mora socken.

[1] Se sid. 47.

Digitized by Google

Från Gästrikland: Af SÖDERFORS BOLAG har genom brukspatron P. G. TAMM såsom gåfva lämnats inredningen till en så kallad nystuga i Valbo socken. Denna inredning utgöres af målade väggbonader, utförda år 1783 af bröderne Hans och Johan Vikström, hvilka under en längre tid voro verksamma i Gästrikland och norra Uppland, rikt dekoreradt tak, fönster med små rutor i blyomfattning, listverk, spislucka m. m. Af särskildt intresse äro väggmålningarna för de dräktbilder (bild 12), som förekomma å dem. Bland märkligare nyförvärf af husgeråd kunna antecknas matbord från medlet af 1700-talet; »mes-smör-krus» eller stämplar af trä, med hvilka bullar af mes-smör sirades; snidad skedhäck för träskedar; pall med säte af älghorn; »bokpall», ett slags pulpet, från 1770, m. m.

12. Detalj af en väggmålning från Valbo socken, Gästrikland. Utförd 1783. Omkr. 1/9 af nat. storl.

Slutligen har museets samling af gästriklandsdräkter riktats dels med en kvinnodräkt från Hamrånge socken, dels med några mer eller mindre fullständiga dräkter från Hedesunda och Valbo socknar.

Från Helsingland: en kyrkbåt, från Arbrå socken, bygd 1797; flaskformig gnidsten af glas, från Forssa socken, den första museet lyckats erhålla från Norrland; fattigklubba märkt 1841, från Valsta by i Arbrå socken, tvåarmad hängljusstake af trä med ljushållare och pipa af järn, intressant och sällsynt sak, från Järfsö; en kyrksläde eller så kallad »könseåka» af egendomlig form och daterad 1840; vidare en högtidsdräkt för delsbokarl och vackra dräktplagg till en kvinnodräkt, äfven från Delsbo.

Digitized by Google

Från Jämtland: en samling julbröd af olika slag med intressanta uppgifter rörande de samma.[1] Till denna bygd torde ock kunna hänföras en del museet skänkta lysnings- och bröllopsgratulationer från midten af 1800-talet. De äro målade i vattenfärg och prydda med ymnighetshorn, blommor, kronor och hjärtan jämte en präntad dedikation, bibelspråk eller verser, de senare ur salmboken eller målarens eget förråd. Som prof på dessa gratulationers hållning må anföras följande text, lånad från en af dem: "Wäl är dem manne som en dygdesam qwinno hafwer, der af lefwer han dubbelt så lenge. En god hoqwinna är sinom man en gledie, och giör honom ett roligt lefwernä" m. m. Gratulationen är "af en wänn" till "unga Brudgummen Ärlige och wälförståndige Johan Fredricsson Kroxmås Samt unga Bruden Ärlige och dygdesamma Anna Christina Ericsdåtter Refsä uti wälmening framgifwen på deras 1:sta Lysnings dag den första Juni 1851."

Från Ångermanland har museet fått några karakteristiska skåp m. m., hörande till stuginredningen, samt fyra tryckformar, skurna i trä, hvilka tillhört en bondmålare, bosatt i Ullångers socken.

Den lapska afdelningen vann en särdeles värdefull tillökning under året genom inköp af den till öfver 350 nummer uppgående samling, som af kommissionslandtmätaren Axel Orstadius jr hopbragts. Visserligen steg inköpssumman till ett förhållandevis rätt ansenligt belopp, men då detta af åtskilliga mecenater, bland hvilka konsul E. Broms och ingeniör John F. Anderson, till största delen sammansköts, blef inköpet för museet icke synnerligen tyngande.

Bland förvärfven må särskildt framhållas en rik samling silfverpjeser. I denna finnas så väl de vanliga medeltidsartade smyckena som äfven ett och annat dylikt i utpräglad renässansstil. Dyrbarast torde dock några med silfversmycken nästan öfverlastade s. k. kragar vara. Intressanta äro ock dryckeskärlen af silfver, hvilka delvis förete former och drag, som i ålder gå upp emot gränsen af medeltiden och må hända in om denna. Alla dessa silfverarbeten äro emellertid icke lapska i egentligaste mening utan tillverkade af guldsmeder i städerna, om ock efter lapsk smak och lapska kraf.

[1] Jfr E. Hammarstedts uppsats *Såkaka och gullhöna*, sid. 23 o. f. i *Meddelanden från Nordiska museet 1899 och 1900*. Stockholm 1902.

Digitized by Google

Alster af lapsk slöjd äro däremot de till stor del präktiga tennbroderierna, bland hvilka särskildt såsom en sällsynthet må nämnas ett broderi i ett slags klumpsöm, framställande blommor och blad. I sin år 1673 tryckta beskrifning öfver Lappland omtalar J. Scheffer dylika lapska tennbroderier, hvilka emellertid nu äro ytterst ovanliga. Att mönstren till dem lånats från svenskt håll är uppenbart. De typiskt lapska tennbroderierna visa nämligen rent geometriska mönster. — Äfven ett stort antal snidade arbeten i renhorn ingick i samlingen. Vidare må här nämnas några s. k. renstickor, d. v. s. små karfstockar eller snarare karfpinnar, å hvilka genom inskurna nagg protokoll fördes öfver renantalet. Bland dessa befinner sig en, som förts öfver Karl XV:s renhjord. Då nämde konung år 1857 såsom kronprins vistades i Lappland, erhöll han nämligen såsom gåfva af en lapp tvänne renkor. Efter tolf års förlopp steg dessas afkomma, hvilken fortfarande sköttes af lappen-gifvaren, till ett antal af ej mindre än 74 djur. Det är härom den lilla träbiten bär intyg, på samma gång som han är ett minne af att en gång en svensk konung varit renhjordsegare. Slutligen må här ock omtalas en lapsk tingstaf, med hvilken lapparna sammankallats till uppbördsstämma, då skatterna erlades.

Bland förvärf från Norge må påpekas vackra linnebroderier, hufvudsakligen så kallade kvaler och skjortor från Telemarken; lifträja med lifstycke och tre broderade förkläden från Hallingdal samt ett par »åkläden» från början af 1800-talet.

Från Finland: cirkelrunda silfverspännen med spänntorn och gravering, ursprungligen sannolikt från Karelen; samt från den gamla svenskbygden St Jürgen i trakten af Reval ett par dräkter för man och kvinna.

Handtverks- och skråafdelningen. Tillväxten inom denna afdelning har varit jämförelsevis stor och innefattar ett par af de värdefullaste föremål, som under året införlifvats med museets samlingar öfver hufvud taget. F. d. Bryggarämbetets i Stockholm pensionskassa har nämligen genom sin ordförande fabrikören A. Bjurholm öfverlämnat tvänne präktiga dryckeskannor af silfver, hvilka for-

dom tillhört Stockholms bryggarämbete (se bild 13). Kannorna, som båda äro hvar andra fullkomligt lika, äro 25.4 cm. höga; hvarje kanna väger ej mindre än 1,430 gr. Hufvudformen är smalt konisk. påminnande om vissa tyska lerkrusformer, de s. k. »Schnellen»; snåsen prydes af en präktig maskaron i ciseleradt och förgyldt arbete, locket, tumknoppen och det skarpt vinkelböjda handtaget af vackert ciselerade, likaledes förgylda bladornament. På framsidan under snåsen bära båda kannorna följande namn: Daniel Lampa, Cordt Zijrck, Clas Åkerblom, Johan Lampa, Erick Västman, och årtalet 1700. Af dem var Daniel Lampa bryggarålderman i Stockholm och dog i början af 1700-talet; Johan Lampa (f. 1671 † 1748) var den föregåendes kusin och liksom denne bryggarålderman i Stockholm. Båda äro de stamfäder för hvar sin gren af den talrika släkten Lampa. Erik (Larsson) Västman († 1720) var en af Stockholms mest framstående bryggare vid slutet af 1600- och början af 1700-talet samt stamfar för den s. k. Lars-grenen af den vidt utgrenade släkten Westman. — Kannorna bära i botten samma stämplar: Stockholms stads vapen, årsbokstafven M och mästarmärket C.H., hvilka beteckna, att de arbetats af stockholmsguldsmeden Christian Henning år 1700; denne, yngre bror till den mera kände Peter Henning, blef mästare 1692 och dog 1738, men upphörde redan 1716 med utöfningen af sitt yrke. — Utom dessa två synnerligen dyrbara pjeser öfverlämnades från samma gifvare äfven en sparbössa af järn, som tillhört bryggarämbetet.

13. Dryckeskanna af silfver från år 1700. Har tillhört Stockholms bryggarämbete. ⁸/₁₀ af nat. storl.

En annan af hufvudstadens yrkesidkare, fabrikören F. A. Santesson, har såsom deposition till museet öfverlämnat tenngjutarge-

Digitized by Google

sällernas i Stockholm låda med inneliggande handlingar m. m. Lådan, som är af ek, bär å det med bladornament i trämosaik inlagda locket årtalet 1745. Handlingarna, 10 volymer, samtliga handskrifna i 4:o och 8:o format, omfatta tiden från 1650 till gesällskapets upplösning på 1850-talet. Den sista volymen innehåller en anteckning af den siste tenngjutargesällen, hr F. A. Santesson själf, hvilken antogs till gesäll år 1852. Bland de deponerade föremålen voro äfven tvänne sparbössor af bleck.

Skråafdelningens arkiv har dess utom ökats med några andra handlingar, däribland ett ex. af 1669 års kungl. förordning angående handtverkare i Sverge och Finland i vackert skinnband med Karl XII:s namnchiffer.

Bland öfriga förvärf till denna afdelning må nämnas en sigillstamp med omskrift: »Sockerbagaresocietetens i Norrköping sigill», samt ett större antal stampar och en låda, som tillhört tyska handtverkarämbeten.

14. Skylt af smidt järn.
Från 1708.
Omkr. $^{1}/_{25}$ af nat. storl.

Till *afdelningen för arbetets historia* har inköpts en synnerligen präktig skylt, som haft sin plats å huset nr 51 Roslagstorg. Han består af en lång arm i rikt järnsmide, från hvilken nedhänger en af bladverk omgifven sköld med två nycklar och en hästsko, hållen

Digitized by Google

af tvänne lejon samt bärande inskriften: »M. Pehrsson, förfärdigad 1708». Skylten har altså tillhört en klensmed med detta namn och utgör ett godt prof på denne handtverkares och hans tids konstskicklighet inom detta område. Se bild 14.

Samlingen af minnen från det gamla Stockholm. Liksom under föregående år varit fallet, har museet alt fortfarande från åtskilliga personer mottagit föremål, som införlifvats med denna samling: så två portar från huset nr 11 Köpmangatan; två portar med öfverstycke från huset nr 26 Nybrohamnen, de senare karakteristiska och vackra prof från 1700-talets senare del, samt några mindre stenornament från Helgeandsholmen och från huset nr 60 Norrlandsgatan. Hit kunna också räknas 4 st. små taflor med utsikter af Stockholm på 1850-talet, målade af Markus Larson, samt tre räkenskapsböcker, »Tiärhåfwets Bro ock Bodhyrors Cassa Råkning» för åren 1784—1847.[1]

Afdelningen för polis- och rättskipningsväsende ökades bland annat genom några föremål från Skara, hvilka särskildt användts under marknader för att uppehålla ordning och skick. Exempelvis må nämnas patrull- och vaktstafvar, hand- och fotbojor m. m.

Förvärfven till *vapenafdelningen* voro i jämförelse med de två nästföregående årens fåtaliga och på det hela taget af mindre betydelse. Bland undantagen intages främsta rummet af ett med Adolf Fredriks namnchiffer och kröningsår försedt praktstandar, hvars duk af dubbel silfverbrokad prydes med påläggsbroderier i

[1] Tjärhofvet eller Tjärhofsholmen kallades fordom den invid Djurgården belägna holme, som nu vanligen nämnes Beckholmen; namnet har afseende på de stora upplag af beck och tjära, som alt sedan 1600-talets midt där hade sin plats. Holmen egdes af ett antal »intressenter», hvilka underhöllo å den samma befintliga byggnader och upplagsbodar, hvilka uthyrdes åt de handlande i hufvudstaden, som gjorde affärer i beck och tjära. De till museet skänkta räkenskapsböckerna hafva afseende på denna uthyrningsrörelse, underhållet af bron eller kajen och bodarna m. m.; de sluta med året 1847, då hela Tjärhofvet såldes till grosshandels- och skeppsrederiernas deputerade, hvilka där anlade två skeppsreparationsdockor. — Med namnet Tjärhofvet betecknades i äldre tider äfven en del af den midt emot Beckholmen, nedanför södra bärgen belägna stranden, hvilken användts för liknande ändamål, nämligen till tjärupplag.

Digitized by Google

guld och silfver (bild 15). Näst detta må framhållas en fana, hvilken tillhört Stockholms borgerskaps infanteri, samt en dylik, som tillhört Stockholms frivilliga skarpskytteförenings fjärde kompani. Den förra förskrifver sig påtagligen från Gustaf den tredjes tid; den senare har, såsom en å stången af gifvarne anbragt silfverplåt upplyser, användts åren 1861—1881. Bland de egentliga vapenförvärfven må nämnas en bajonett, tveeggad och af tidig konstruktion. Denna, som enligt säljarens uppgift anträffats i en obygd å det inemot Jämtland gränsande norska området, synes vara ett minne från C. G. Armfelts olyckliga återtåg under vintern 1718. Ett jaktgevär, signeradt af David Bars, inköptes, likasom äfven en bakladdningspistol från 1840-talet. Såsom minnen af det gamla indelningsverket tillvaratogos ett par kompanimärken af det slag, som anbragtes å soldattorpen.

Förvärfven inom *afdelningen för de högre stånden* utgöras företrädesvis af möbler o. dyl. från olika tider. I främsta rummet står en redan förut i museet af dr A. Hazelius deponerad, nu från dennes sterbhus genom fil. lic. Gunnar Hazelius skänkt rokokomöbel med klädsel i »tapisserie de Beauvais». Denna särdeles väl bevarade möbel, som består af soffa, 6 länstolar, 2 taburetter och 1 skärm, är att räkna bland museets allra dyrbaraste föremål. Bland andra förvärf må framhållas en stol af ek från 1600-talets senare del, klädd med skinn, samt tvänne kistor från samma århundrade. Den ena en stor ekkista med präktiga genombrutna järnbeslag, rikt utsirade i löfverksmotiv, den andra öfverklädd med läder och försedd med mässingsbeslag. Från 1600-talets förra del härstammar äfven ett bord med skifferskifva i en ram med marketeriarbete. — Från rokokotiden härröra två st. små miniatyrbyråar, använda som leksaker eller till nipperskrin, numera för öfrigt ganska sällsynta pjeser. Den ena är af mahogni, den andra af alrot med inläggningar af andra träslag. En intressant pjes är en brädspelslåda med rikt marketeriarbete, sign. I·C·E· ST samt försedd med Stockholms snickarämbetes stämpel. Hon är förfärdigad af stockholmssnickaren Johan Conrad Eckstein, som blef mästare 1750 och senare var lä-

Digitized by Google

15. Standar från år 1751.
Omkr. 1/6 af nat. storl.

Digitized by Google

rare åt Georg Haupt,[1] det gustavianska tidehvarfvets förnämste konstsnickare, samt är det enda kända arbetet af denne Haupts lärare. En senare tid, 1800-talets början, tillhöra ett litet vackert sybord (bild 16) af mörk mahogni, med rektangulär skifva på fyra smala svängda ben och under lådan en påse af grönt siden, samt en spegellåda af mahogni med träinläggning och mässingsstafvar. Ett mindre bord med fällskifva från 1800-talets förra hälft är af intresse genom den å en tryckt papperslapp förekommande signaturen: »Målat på Kongl. Hofmålaren och Rådmannen Asplinds Werkstad i Fahlun»; å skifvan äro målade en man och en kvinna i moradräkter samt ett par getter i ett landskap mot mörk bakgrund. En präktig och typisk pjes är till sist en stor eldskärm af mahogni, med broderi från 1800-talets midt; inom en fyrsidig ram med skulpteradt krön och stående på tre fötter är insatt en tafla sydd med silke i korsstygn på stramalj.

16. Sybord af mahogni.
Från 1800-talets början.
Omkr. 1/10 af nat. storl.

Bland öfriga till denna afdelning hörande föremål må framhållas: en ring af förgyldt silfver från 1500-talet med en framställning af bebådelsen; en nyckel konstrikt arbetad af järn från det adliga v. Björnmarckska grafkoret vid Björnkulla i Skåne samt en signetring med denna ätts vapen. Vidare ett litet vackert etui för skrifsaker, franskt

[1] Se J. Böttiger: *Kungl. hofchatullmakaren och ebenisten Georg Haupt.* En studie till 1700-talets konstslöjdhistoria. S. 11. I *Meddelanden från Svenska slöjdföreningen år 1902.* Stockholm 1901.

Digitized by Google

arbete från 1700-talets midt af grönt hajskinn innehållande bläckhorn, penna, lineal af silfver samt plån med fyra blad af elfenben, å hvilka några ännu bevarade anteckningar upplysa om den lilla eleganta pjesens forne egare »Mr De Lillienberg me fit present de cette Etuie Le 30 Mars 1757 à Thionville», och å ett annat blad »Fredric Posse a reçu cette etui par Mr de Sköldarme le 2 Mars en 1791 a Rafnäs.» — I detta sammanhang kunna äfven omnämnas ett par kortlekar från 1800-talets början i originaletuier samt en s. k. marotte, 1700-talet, klädd med blågrönt silke och silfvertråd.

Den rika samlingen af ur, urverk och andra tidmätare har ökats med tvänne stycken solvisare af sten, den ena från Stora Tuna i Dalarna, dat. 1693, den andra, dat. 1731; en mindre solvisare i fickurformat af mässing från 1700-talets början samt en väggklocka, liknande de s. k. Polhemsuren från 1700-talets förra hälft, sign. »O. Ö. M.» Vidare må här antecknas en ringklocka af malm, med inskrift: HER IOHAN REUTER SOPHIA CHRISTINA CARLSDOTTER A-O 1701.

Till samlingen af vetenskapliga instrument hafva inkommit: en armerad magnet, bärande årtalet 1660; en liten kompass från 1700-talets senare hälft, signerad »J. G. Kleininger fec.», samt en stor jordglob med tillhörande bord och ställning af trä och mässing. Han befinner sig ty värr, hvad själfva globkartan beträffar, i ganska dåligt skick, men hela pjesen är dock af intresse; globkartan bär svenska riksvapnet med vasa-hjärtsköld och är tillegnad Gustaf II Adolf af den holländske geografen Joannes Jansonius i Amsterdam.

Samlingen af musikinstrument har ökats bland annat med en flygel af valnöt, på smala raka ben med kapitäl i form af förgylda sfinxhufvuden signerad »Jacob Rohman in Breslau» från 1800-talets början, ett mycket typiskt och väl bibehållet arbete i kejsarstil; samt med ett stort valdhorn af mässing, sign. »Mavritz Tåström, Linköping N:o 84. 1765».

Till den keramiska samlingen hafva i likhet med föregående år af åtskilliga personer öfverlämnats hela kakelugnar eller delar af dylika, hvilka varit uppsatta i gamla stockholmshus och slopats vid dessas rifning eller ombyggning. De flesta torde härstamma från svenska fabriker.

Digitized by Google

Bland öfriga för museet inköpta husgerådssaker från olika tider må särskildt nämnas en järngryta, märkt »E. M. v. H. 1781»; ett strykjärn af malm, märkt »Hellena Kabbea A:o 1748»; samt sex st. knifvar och gafflar af järn med skaft af grönt horn från 1800-

17. Garnityr af järn.
Från början af 1800-talet.
²/₃ af nat. storl.

talets början, hvarjämte såsom gåfva erhållits en stor kopparcistern med underskål, samt tvänne spishällar af gjutjärn, daterade 1673 och 1742.

Digitized by Google

Bland mera betydande förvärf till dräktsamlingen märkas: ett särdeles elegant parasoll af grönt och hvitt siden med hvit benkrycka från 1850-talet samt ett garnityr, bestående af halsband, två armband, örhängen och brosch i svart genombrutet järnarbete med stålmedaljonger, omfattade af pärllister i guld, början af 1800-talet. Se bild 17. Bland gåfvorna må nämnas: en samling hvarjehanda smycken och två par silkesvantar från 1820-talet samt den af aflidne skådespelaren A. V. Dahlgren hopbragta knappsamlingen, uppgående till öfver 24,000 nummer.

Med *den personhistoriska afdelningen* hafva införlifvats åtskilliga föremål: böcker, diplom, klädespersedlar m. m., som tillhört märkligare svenska män och kvinnor, bland hvilka drottning Josefina, prinsessan Eugenie, bildhuggaren B. E. Fogelberg, skalden Johan Nybom m. fl.

För museet eger särskildt intresse den genom fil. licentiat Gunnar Hazelius öfverlämnade gåfvan af de medaljer, diplom m. m., som doktor Artur Hazelius i lifstiden från in- och utländska samfund erhållit äfvensom ett museets stiftare och hans fader före honom tillhörigt skrifbord.

Tafvelsamlingen har under året mottagit en synnerligen dyrbar gåfva af professor Julius Kronberg, hvilken enligt ett gammalt löfte till dr Artur Hazelius till museet öfverlämnat sin stora målning »Karl XII», sign.» Jvlivs Kronberg, 1893», hvilken bland annat varit utstäld å världsutställningen i Chicago 1893. Bland förvärfven i öfrigt märkas trenne såsom kostymbilder intressanta damporträtt från olika perioder af 1700-talet samt ett porträtt af Ebba Brahe, dat. 1639, säkerligen en kopia från 1600-talets slut.

Ökningen inom *gravyr- och porträttsamlingen* har ej häller varit särdeles betydande; den uppgår till 93 nummer, af hvilka 66 st. afdrag af porträttklichéer, som varit publicerade i tidskriften Ord och Bild och af redaktionen skänkts till museet. Bland porträtten äro: ett i akvarell, sign. »L. H. Roos 1814», samt ett porträtt i svartkrita af C. J. Billmark, sign. »à Mme Billmark N. Forsberg Paris 74.»

Digitized by Google

Som gåfva har därjämte genom fil. lic. Gunnar Hazelius öfverlämnats ett antal af mer än 500 stockar till träsnitt, som utförts till dr Artur Hazelius' tidigare etnografiska arbeten.

Samlingen af mynt och medaljer har ökats endast obetydligt. Ibland förvärfven märkas: en silfvermedalj slagen med anledning af Karl XII:s tronbestigning, graverad af A. Karlsteen, kastpenning vid kröningen, samt tvänne danska medaljer, den ena slagen med anledning af konung Kristian IX:s tronbestigning år 1863, den andra »Medalj for Deltagelse i 1864 Aars Krig».

Nordiska museets *boksamling* ökades under år 1901 med tryckalster af hufvudsakligen arkeologiskt, etnografiskt, historiskt, konstindustrielt, topografiskt och naturvetenskapligt innehåll, hvilka till stor del vunnits genom bytesförbindelse med in- och utländska museer och samfund.

Af under ifrågavarande år erhållna märkligare gåfvor eller bytesförvärf märkes främst den samling böcker, omfattande ämnena etnografi, nordisk språkvetenskap och literatur samt en del tidskriftserier, hvilken tillhört Nordiska museets styresman dr Artur Hazelius och i enlighet med hans i lifstiden uttryckta önskan af fil. licentiat Gunnar Hazelius öfverlämnats som gåfva till museet.

Bland öfriga bokförvärf må nämnas följande: Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, udg. af Det kongel. Nordiske Oldskrift-Selskab, 1847—1853. Kjöbenhavn; Svenska skriftprof. H. 1 och 2. Stockholm 1894 och 1900; A. Kretschner: Deutsche Volkstrachten. Leipzig 1899; Berichte über die Verhandlungen der philologisch-historischen Classe der königl. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften. Bd 45—53. Leipzig 1893—1901; Bremisches Jahrbuch, hrsg. von der historischen Gesellschaft des Künstlervereins. Bd 10—19. Bremen 1879—1900; Zeitschrift des Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens, red. von K. Schober. Jahrg. 1—5. Brünn 1897—1901; Skånska herregårdar, tecknade af F. Richardt, beskrifna af G. Ljunggren. Bd 1—6. Lund 1853—1861; Dictionnaire

Digitized by Google

de l'ameublement et de la décoration depuis le XIIIe siècle jusqu'à nos jours par H. Havard. T. 1—4. Paris; Bulletin of the Philosophical Society of Washington. Vol. 1—10. 1874—1887; samt skrifter utgifna under år 1901 af Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique, Brüssel, i 5 bd.

Bland förvärf till *arkivet* äro i främsta rummet att nämna de bref- och handskriftsamlingar, som tillhört fil. doktor Artur Hazelius och hans fader generalmajoren J. A. Hazelius. Dessa samlingar, som i enlighet med museets aflidne styresmans i lifstiden uttryckta önskan som gåfva till museet öfverlämnats af fil. licentiat GUNNAR HAZELIUS, äro afsedda att ingå i museets arkiv som en särskild afdelning, hvilken till minne af släkten Hazelius skall bära namnet *Hazeliska arkivet.* Detta arkiv omfattar trenne väsentligen skilda delar. Där finnes först och främst *A. Hazelius' egen brefsamling*, som innesluter hans brefväxling under Nordiska museets uppkomst- och närmaste utvecklingsår äfvensom mycket af intresse från hans tidigare verksamhet. Arkivets andra stora hufvudafdelning utgöres af *J. A. Hazelius' brefsamling.* Denna innehåller många värderika bidrag till uppfattningen om det politiska lifvet under 1800-talets midt. Utom bref och tillfällighetstryck, som angå general Hazelius, finnes där en sannolikt fullständig samling af dennes ledande artiklar i Svenska Tidningen. Vidare innesluter samma samling en stor mängd högst intressanta, ännu outgifna bref från C. J. L. Almqvist och hans krets, särskildt belysande Manhemsförbundets historia och vistelsen i Värmland. Slutligen omfattar arkivet som en tredje afdelning det *Hazeliska familjearkivet*, en ganska stor samling af tillfällighetstryck och brefserier, som röra äldre medlemmar af den Hazeliska släkten.

Vid öfverlämnandet till museet är, likaledes i öfverensstämmelse med Artur Hazelius' önskan fästadt vilkoret, att fil. licentiat Gunnar Hazelius skall ega att ensam förordna om arkivets ordnande och vård samt att intet därur får utan hans tillstånd offentliggöras.

För öfrigt har arkivet af friherre G. G. B:SON OXENSTIERNA såsom gåfva emottagit en samling handlingar från 1700-talet, som tillhört medlemmar af de friherrliga ätterna Oxenstierna och Leijon-

Digitized by Google

sköld. Bland dessa handlingar märkas räkningar och kvittenser rörande frih. Åke Oxenstiernas af Eka och Lindö och hans familjs husliga ekonomi i början af 1700-talet, utfärdade af handtverkare och handlande i Stockholm och på landsbygden; vidare en del skrifvelser, bouppteckningar och protokollsutdrag angående delning, byte och köp vid arfskiften m. m. inom släkten Leijonsköld, samt strödda handlingar rörande sätesgårdarna Vallhof, Hornö och Bryggholmen i Uppland och Ingelsby i Västergötland. — Dess utom har förvärfvats en samling autografer (28 st.) af framstående svenske män, bland hvilka Johannes Canuti Lenæus († 1669), Svante Banér († 1674), Samuel Åkerhielm († 1768), Carl Christofer Gjörwell († 1811), Sven Nilsson († 1883) m. fl., samt en räkenskapsbok från Sala silfvergrufva för år 1684, folio, pergamentsband.

Hela inköpssumman af föremål, hänförliga till museisamlingarna, uppgick 1901, fraktkostnader inräknade, till 12,593 kr. 20 öre.

Deposition. Såsom deposition har museet fått af fabrikören F. A. Santesson i Stockholm emottaga en gesällåda från 1745, som tillhört Stockholms tenngjutargesällskap, samt två sparbössor och tio band protokolls- och anteckningsböcker, artiklar m. m. för tenngjutargesällerna, omfattande tiden från 1687 till 1800-talets midt. Se för öfrigt härom redogörelsen angående förvärfven till handtverks- och skråafdelningen, hvilken återfinnes å sid. 50.

Skansens utveckling. Skansen vann under 1901 en högst betydande, länge eftersträfvad utvidgning af sitt område.

Efter därom gjord ansökan af museets nämd uppläts genom kungligt beslut af den 23 januari 1901 åt museet ett område omfattande 14,300 kv.-m., beläget sydost om Skansens förutvarande mark och vettande mot Bellmansro. Denna upplåtelse skedde för att bereda Skansen utrymme så väl att uppföra en ny grufutställningsbyggnad i stället för den under föregående år nedrifna som att uppbygga »en landskyrka, tillräckligt stor att lämpliga dagar användas såsom gudstjänstlokal för besökande på Skansen».

Digitized by Google

Men detta år skulle bringa Skansen ett ännu mer värderikt och glädjande jordförvärf, i det doktor Artur Hazelius några månader före sin död hade tillfredsställelsen att med Nya aktiebolaget Tivoli afsluta en öfverenskommelse, hvarigenom större delen af Tivolis område öfvergick i Nordiska museets ego. Aftalet med Tivolis styrelse träffades den 7 mars och godkändes den 23 i samma månad å bolagets stämma, hvarefter Kungl. Maj:ts stadfästelse å köpet vans den 29 april. Det nya område, som Skansen sålunda erhöll, hade ett ytomfång af 32,852 kv.-m. och omfattade hela den öfre platån med dess storslagna utsikt öfver strömmen och södra bärgen äfvensom den nedre sluttningen ända till Novilla och Alphyddan. Det höga plank, som så länge skymt utsikten på denna sida af Skansen kunde nu nedtagas och en naturlig och vacker gräns sålunda äfven åt detta håll vinnas.

Vid de underhandlingar, som fördes rörande detta köp, har museet att med tacksamhet erkänna det tillmötesgående, som visades af ordföranden i Nya aktiebolaget Tivolis styrelse grosshandlaren A. F. Cavalli-Holmgren. Denne iklädde sig ock jämte dr A. Hazelius och ingeniör C. G. Norström personlig ansvarighet för att de i köpekontraktet faststälda vilkoren skulle blifva af museet uppfylda. Efter dr A. Hazelius' död öfvertogs hans förpliktelse i detta hänseende af fil. lic. Gunnar Hazelius. Köpesumman utgjorde 225,000 kr. Betalningen underlättades i sin mån däraf, att museet fick öfvertaga tvänne obligationslån, utfärdade af Tivolibolaget å sammanlagdt 140,000 kr. Men summan syntes dock betungande för museet, som förut hade ganska stora skulder. Dr Hazelius satte sig emellertid genast i rörelse för att söka skaffa bidrag till det gjorda inköpet. Under den korta tid, som återstod honom att verka, lyckades han ock få omkring 50,000 kr. tecknade till detta ändamål, och något mera tecknades sedermera under sommaren och hösten. Själf hade dr A. Hazelius liksom ingeniör C. G. Norström och konsul R. Bünsow lofvat lämna 5,000 kr., fördelade på 5 år, samt följande personer att under samma tid lämna 1,000 kr.: H. K. H. prins Eugen; fru E. Abramson, f. Gumpert; hotellegaren C. G. Berglind; öfverstekammarjunkaren frih. C. C:son Bonde; fröken Jenny Bonnier;

Digitized by Google

bokförläggaren K. O. Bonnier; statsminister E. G. Boström; godsegaren F. H. Bünsow; grosshandlaren J. Bäckström; hofintendenten A. Börtzell; grosshandlaren A. F. Cavalli-Holmgren; bankir C. Cervin; bruksegaren M. Falk; grosshandlaren B. A. Danelius; bankdirektör O. Enell; grosshandlaren E. Engvall; grosshandlaren O. Francke; grosshandlaren G. Fris; fru Maria Hazelius, f. Gahn; ingeniör O. Hirsch; grosshandlaren B. Kempe; konsul F. Kempe; konsul E. Lindström; grosshandlaren J. Lundström; professor E. V. Montan; major G. Nyström; kapten C. A. Odelberg; herr Carl v. Platen; grefve Reinhold v. Rosen; byggmästaren J. Sjöquist; grosshandlaren P. Sundström; grosshandlaren E. Sunnerdahl; fru Anna Wallenberg, f. v. Sydow; fru Henriette Kempe, f. Diewel. Ett belopp af 2,000 kr. tecknades af generalmajor O. M. Björnstierna, grosshandlaren Isaak Hirsch samt häradshöfding och fru Axel Weinberg.

Efter dr Artur Hazelius' död utfärdades den 15 juni af representanter för Sverges studerande ungdom ett upprop af följande lydelse:

»Artur Hazelius är död!

Sveriges folk står sörjande vid hans bår.

Mäktigt är det lifsverk hans djupa fosterlandskänsla skapat. Under kamp förde han det fram med fast förtröstan.

Vi undertecknade, representanter för den studerande ungdomen vid Sveriges universitet och högskolor m. fl., våga tro, att våra ord icke skola förklinga ohörda, då vi härmed uppmana Sveriges män och kvinnor, unga och gamla, att som en gärd af tacksamhet mot Hazelius' minne genom subskription insamla bidrag till gäldande af köpesumman för det till Skansen nyförvärfvade Tivoliområdet.

Så skulle från Skansens närmaste framtid de skuggor vika, som voro den hädangångnes sista stora bekymmer.

Den 15 juni 1901.»

Uppropet var undertecknadt af

Per Odelberg, Studentkårens ordförande, Uppsala. Emil Sommarin, Studentkårens ordf., Lund. Israel F:son Holmgren, Medi-

Digitized by Google

cinska föreningens ordf., Stockholm. Henrik Hesselman, Stockholms högskolas studentförenings ordf. Josua Mjöberg, Göteborgs högskolas studentförenings ordf. Wilhelm Granell, ordf. i Svenska teknologföreningens 1:a sektion. C. Ramström, ordf. för Svenska folkdansens vänner.

Denna insamling fortsattes äfven följande år. De inflytande medlen insändes till ingeniör C. Ramström, som åtagit sig att förvalta dem samt att redovisa för insamlingens resultat.

Så snart Skansen hade tillträdt det nya från Tivoli förvärfvade området, började genast ett omfattande och dyrbart arbete med detta områdes ordnande till samstämmighet med Skansens förutvarande besittningar. En stor mängd större och mindre byggnader nedrefvos. Af de stentrappor och stenmurar, som å det gamla Tivoli förefunnos till ett öfverflödigt rikt antal, borttogs en stor del och i stället anlades sakta sluttande vägar och gräsmattor. En myckenhet matjord inköptes och ditfördes. Träd, särskildt björkar och granar, utplanterades.

Hela det nyförvärfvade Tivoliområdet benämdes *Solliden*. Af de gamla byggnaderna bibehöllos Café Bellevue, som erhöll namnet *Idunshallen*, och Rotundan, nu kallad *Solhem*. Bägge byggnaderna underkastades en genomgående reparation och ommålades i ljusare färger. Idunshallen pryddes med en af fröken L. Rönquist utförd målning. På den nedre delen af Solliden skonades den gamla restauranten, *Tre kronor*, som den nu fick heta, och *Skogshyddan*. Tills vidare fingo äfven kägelbanorna och materialgården vara kvar, ehuru de voro dömda att snart försvinna. Bland de byggnader, som genast nedrefvos, må särskildt nämnas dansbanan och Tivolis sommarteater. Samma öde hade äfven drabbat Skansens lilla teater, som förut stödt sig mot Tivolis plank, men som nu försvunnit på samma gång som detta. I dess ställe anlades mot den höga stenmuren nära Skogshyddan en ny sommarteater efter ritningar af arkitekten G. Améen. Fonden fick utgöras af bärgväggen, kulisser erhöll man genom tvänne små klädloger, och salongen bildades af marken, som sakta sluttar ned emot scenen.

Digitized by Google

För att förmedla förbindelsen mellan Solliden och det öfriga Skansen anlades utom flere mindre tvänne 17 fot breda vägar, Vasavägen och Sturevägen, den ena förande förbi Fatburen, den andra förbi älghagen och Främmestadskvarnen.

Äfven genom det nya mot Bellmansro belägna området drogs en större väg.

I stället för det höga trästaket, som förut användts, restes som gränsskydd å denna sida ett vackert järnstaket, utfördt efter ritning af arkitekten G. Améen, efter hvars anvisningar äfven en monumental ingång vid körvägen till Bredablick anordnades.

Kring Sollidsdammen uppsattes ett järnstaket i stället för det klumpiga trästaket, som förut omgifvit den samma. Kronhjortshagen, som stödt sig mot gränsplanket vid Tivolisidan, flyttades till en annan plats.

Arbetet med omskapandet af de nyvunna gränsmarkerna hann ej mer än påbörjas under dr Hazelius' tid, men utfördes i så nära anslutning som möjligt till den plan han därför utstakat.

Den tillfälliga grufutställning, som i slutet af år 1900 öppnades på Skansen i ett juveleraren Chr. Hammer tillhörigt förrådshus, måste i slutet af 1901 stängas på grund af husets rifning, och hafva utställningsföremålen tills vidare inhysts i ett för detta ändamål uppfördt skjul bredvid museets nybyggnad å Lejonslätten.

De gamla byggnaderna på Skansen fingo under året en värderik tillökning genom förvärfvet af en norsk stabur, som under maj och juni återuppfördes på Skansen.

Under en af sina första vandringar i Norge hade dr A. Hazelius uppe i ett af Telemarkens dalfören vid gården Vastveit ej långt från Åmotsdal påträffat en stabur af ålderdomlig och säregen typ. De teckningar han från denna tid bevarade af byggnaden och dess yttre och inre utsirning togos fram, när fråga uppstod att åt Skansen förvärfva prof på äldre norsk byggnadskonst.

Sommaren 1900 gjorde doktor Hazelius en studieresa till Telemarken och vandrade då äfven upp till Vastveit för att se, om det gamla loftet stod kvar. Den väggfasta, egendomligt utsirade sängen

Digitized by Google

var borttagen och förkommen, men i öfrigt befans byggnaden väl bibehållen. Senare på hösten inköpte doktor Hazelius detta loft för Nordiska museets räkning, och efter en lång och besvärlig forsling på släde, båt och järnväg kom det samma våren 1901 till Skansen. En norsk allmogeman, som varit med och märkt ned byggnaden, när han söndertogs i Vastveit, följde med till Skansen och ledde där arbetet med dess återuppförande. Loftet står nu färdigt på bärgshöjden norr om Bredablick och gör med sitt fria läge och sin åldriga byggnadsstil ett präktigt intryck. (Bild 18.) Till det samma för från den stora isbjörnsgrottan nedanför Björnliden en nyanlagd väg, uppkallad efter den om Nordens kulturhistoria högt förtjänte norrmannen Eilert Sundt.

Loftet uppgifves ursprungligen ej ha hvilat på stolpar. Först 1783 skall den då varande egaren Leiul Knudsen ha tagit ned det gamla loftet och satt upp det igen på staburstolpar. Det är väl bygdt, uppfördt af groft, omsorgsfullt biladt rundtimmer. Stolparna, som bära upp svalgången, äro vackert snidade. Dörrbeslagen erbjuda prof på ett synnerligen ålderdomligt smidesarbete. Ofvan den öfre loftsdörren finnes en mängd kors, sannolikt ditsatta för att skydda mot trolldom och onda makter. Inne i loftet synes öfver dörren en mängd knifhugg och märken efter pilspetsar. I Telemarken liksom annorstädes i Norden trodde man fordom, att, när man huggit fast stål ofvan dörren, kunde de onda makterna ej tränga sig in.

Vid detta loft är fäst en gammal sägen, att där fordom ett dråp skall ha blifvit begånget, och man tror, att detta är samma dråp, som finnes omnämdt i ett par pergamentsbref från 1396, hvilka ännu bevaras på gården. Att loftet är så gammalt som från denna tid torde dock knapt vara troligt.

En del norska väfnader och gamla kistor, af hvilka några sedan gammalt tillhörde loftets inredning, ha nu där fått plats.

Minnesringning anordnades på Skansen under detta år efter följande personer: den 7 januari efter professor Oscar Alin, den 11 januari efter författarinnan fru Eva Wigström (Ave), den 21 januari

Digitized by Google

18. Loft från gården Vastveit i Telemarken, Norge.

Digitized by Google

efter professor Jakob Georg Agardh, den 5 februari efter grefve Albert Ehrensvärd, den 11 februari efter professor Carl Jakob Rossander, den 16 april efter professor Ivar Hallström, den 22 april efter justitierådet Carl Gustaf Hernmarck, den 1 maj efter grefve Arvid Posse, den 4 juni efter fil. doktor Artur Hazelius, den 20 juli efter friherre Johan Nordenfalk, den 21 augusti efter professor Adolf Erik Nordenskiöld, den 26 augusti efter f. d. statsrådet Gunnar Wennerberg, den 20 september efter grosshandlaren Olof Wijk, den 24 oktober efter professor Aug. Malmström. Dess utom egde minnesringning rum å hundraårsdagen af Fredrika Bremers födelse den 17 augusti.

Under året slutbetalades köpeskillingen för Bredablicks torn och det forna Belvedereområdet. Summan af de till Bredablicksfonden erlagda afgifterna uppgick då till 101,470 kr.

Skansens fester m. m. Fasthållande vid sin alt ifrån början föresatta uppgift, har Skansen äfven under år 1901 sökt att genom historiska fester och folkliga nöjen af fosterländsk innebörd väcka och underhålla kärleken till fäderneslandet och dess stora minnen, till de gammalsvenska sedvänjorna och vår allmoges lif.

Året inleddes med nyårsvaka, hvarvid det nya året hälsades med klockringning och fanfarer samt musik från Håsjöstapeln.

I samband med de idrottsfester, som under benämningen »Nordiska spelen» höllos i Stockholm, anordnades på Skansen lördagen den 16 febr. på aftonen en midvintersfest. Under ledning af kapten C. Hellström framställdes härvid historiska bilder från Gustaf Vasas, Gustaf II Adolfs och Karl XII:s tid. På Orsakullen hade därjämte förlagts en fältvakt, bestående af ett femtiotal af Gustaf Adolfs svenska och finska knektar, hvilka tändt en »nying» till skydd mot vinterkölden, och i närheten af Bollnässtugan sökte Karl XII:s drabanter värma sig vid glödgade kulor. Festen afslutades med fyrverkeri och ett större slädparti med förridare, facklor och bloss.

Valborgsmässoaftonen — den 30 april — var såsom vanligt en stor festdag för Skansen, hvilken då besöktes af omkring 22,000

Digitized by Google

personer. Den skånska folkleken »Slå katten ur tunnan» återupptogs härvid för första gången under året, och vårens ankomst hälsades med de vanliga studentsångerna, utförda af öfver 200 sångare.

Den största af årets sedvanliga festligheter, vårfesten, till hvilken förberedelserna liksom under föregående år pågått under flere månader, blef med anledning af doktor Artur Hazelius' död inställd.

Nationaldagen å Skansen — Gustafsdagen — högtidlighölls emellertid, ehuru enligt ett mera kortfattadt program än under föregående år, då denna dag plägat utgöra afslutningen af Skansens vårfest. Vid Renberget utfördes fosterländska stycken af tvänne musikkårer samt en sångkör, hvarjämte tal höllos dels för konungen af öfverste G. Uggla och dels för fosterlandet och våra stora minnen af direktör Ernst Beckman.

Den senares tal lydde:

Enligt häfdvunnen sed ha vi i dag, på vår älsta nu gällande grundlags födelsedag, samlats här uppe för att hylla fosterlandet. Här är sig allting likt. Bofink och trast slå sin drill i Skansens björk och fur. Fosterländska sånger brusa kring Renbergets fot. Från Mälardrottningen, hvars torn och spiror teckna sig mot aftonhimmeln, ha skaror af tusen och åter tusen vallfärdat hit ut. Alt är sig likt — men nej! Lyssna! En vemodssuck från hela vårt land når i dag hit upp och finner gensvar i hvarje bröst, både hos ung och gammal. *Alt är sig olikt.* Och hvarför? Blott därför att en ende saknas bland alla dessa tusen. En ende, en ensam man, som dröjde här uppe, sedan sorlet tystnat och alla dragit hem till sig, som stundom i djupa tankar vandrade här ända tills morgonsolen färgade österns skyar, han, drömmaren med de höga synerna, handlingens man med järnviljan, Skansens blide husbonde, Artur Hazelius, han, hvilkens hela lif högt ropade till hans folk de ord dem hans försynta läppar så gärna och så bedårande riktade till hans förtrognare vänner: *käre broder.* Och min första önskan för fosterlandet i denna stund är, att vårt folk alt mer och mer må förstå dessa ordens innersta mening. Ty de betydde: käre broder, älska Sverge.

Ingen, jag är viss därpå, förtycker, att jag på detta sätt ställer samman med fosterlandets höga namn namnet på honom, som var en af dess trognaste söner. Artur Hazelius lefde för Sverge. Han stupade på sin post. Saknaden är djup. Sorgen efter honom är landssorg. Men

»ej med klagan skall hans minne firas».

Säkerligen önskar ingen hällre än han, att vår fest i dag skall vara en glädjefest. Det är de fosterländska föresatsernas och de fosterländska för-

hoppningarnas dag — och välönskningarnas för honom, den unge, — sonen, som nu tagit arfvet på sina skuldror. Artur Hazelius' verk har lämnat djupa spår efter sig för den tid, som nu flytt. Men hans bragd pekar framåt mot framtiden.

Jag kallade denna dag en glädjefest. Skansen är ett glädjens hem. Icke ett hem för dåsig eller dålig hvila, utan för ädel lek och fägnad för sinnet. Liksom barnet, som lutar sig öfver sin läxa, måste tidt och ofta slå samman boken och springa ut på lekplatsen för att vinna nya krafter till arbetet, så behöfver ett folk att efter mödorna räta ut lemmarna och söka hvila i förströelse och lek, om det skall bevara sin spänstighet. Sinnets allvar trifves bäst med lynnets glädtighet. Folket är i mycket ett stort barn. Jag tror icke, att de lärde rätt tolka häfderna, om de på folken tillämpa de fyra åldrarnas saga om den ljuslockige gossen, som slutar såsom utbränd gubbe. Ty nya lifsfrön tillföras ju, bäras ju med tidernas böljeslag, nya släkten af ungdom träda in i folkets led. Människovåren är odödlig, om folket lefver ett rätt lif. Dit hör icke minst ädel lek. »Låt mig skrifva nationens sånger och jag sköter icke om hvem som skrifver dess lagar», säges en forntidens siare ha utropat. Att leda nationens lekar står icke så fjärran från att skrifva dess sånger. Den, som lärt sitt folk att ända från barndomen stärka sig med friluftslek, med vackra minnen, med sång och idrott, med naturens skönhet, han har gjort ett stort verk till bevarande af folkets ungdom. Ty som barnet lär, sådan blir mannen. Hvad som bor i barnkammaren och som bäres på barnaläppar, det går in i nationens lifsblod. På den berömde flamländske folkskalden Hendrik Consciences stod har man skrifvit: han lärde sitt folk läsa. Borde icke på minnestaflan öfver alt hvad Artur Hazelius, en folkskald i handling, uträttat, också ristas: han lärde sitt folk leka.

Och må då den nästa önskan vi här för fosterlandet uttala, uttryckas i Dexippos' ord till allherskaren:

»Zeus, gif släktet gosselynne, hoppfull håg och fantasi.»

Gosselynne och mannakraft höra godt samman. Mäktigare stämmor än min ha pekat på Skansens skapare som en förebild i denna kraft. Vilja bryter väg. Han lät icke sin energi breda sig ut likt vatten öfver en grund bädd, han samlade dess kraft. Och hans mod var icke mindre än hans kraft. Han stod icke tvekande framför afgrunden, som öppnade sig för hans fötter. Han tog språnget och kom öfver. Han vågade mycket, därför att hans glada hjältemod icke var anfrätt af själfviskhet. Hans ande brann af en kärlek, för hvilken intet var för litet, intet för stort. För honom var lifvets lycka att helt offra sig för lifvets kallelse.

Må vår önskan för Sverge vara att på bemärkta och på undanskymda poster vår andliga värnplikts rullor må räkna alt fler och fler af sådana kärlekens och osjälfviskhetens stridsmän. Då skall i vårt land alt mindre

Digitized by Google

rum finnas kvar för det rädda småsinne, som intet vågar, och det högfärdiga småsinne, som tror sig självt stort genom en axelryckning, så snart i dessa »onda tider» tal blir om bragd och hänförelse.

Och nu till slut. Vi ha samlats här för att på fosterlandets dag erinras om dess urgamla, grundlagsfästa frihet. Låtom oss aldrig glömma, att denna frihet förverkligas i samma mån som samhällsbyggnaden hvilar jämnt äfven på de båda andra hörnstenarna: jämlikhet och broderskap. I detta stycke kan Skansen sägas hafva en symbolisk betydelse. Ung och gammal, hög och låg, fattig och rik ha här broderligt dragit sitt strå till stacken. Och nu mötas här ute i jämlikhet skilda klasser såsom knappast någon annanstädes i vårt land.

Ja, må vårt fosterland aldrig glömma, att dessa tre stundom missbrukade, med orätt fruktade lösensorden i sig innebära den första och största statsklokheten. Och må fosterlandets tecken, vår svenska fana, som aldrig mer kan fladdra öfver andra slagfält än folkfrihetens, också svaja öfver den valplats, där striden för dessa tre, för frihet, jämlikhet och broderskap, främst skola utkämpas: i hvars och ens hjärta.

Vår svenska fana gul och blå,
i solglans fram för folket gå!
Må mandom lyfta högt din stång,
må kärlek sjunga ljuft din sång,
för fredlig id, för frihetsstrid,
i ärans spår vår fana går,
för segern Gud allsmäktig rår.

Gud bevare fosterlandet! [1]

Midsommaraftonen firades på förut öfligt sätt med majstång, folkdansar och ringlekar af nationalklädd allmoge och ungdom samt midsommarvaka.

Skansens skådebana har, såsom förut omnämts, blifvit förlagd till nedre Solliden å det forna Tivoliområdet. Å denna nya friluftsteater uppfördes under sommarens lopp af amatörer några svenska folklifsbilder. Början gjordes med »Råskellnan», ett folklustspel från Kopparbergs bärgslag af I. Arpi, hvarefter följde »Korp-Kirsti», ett dalaäfventyr af F. Hedberg.

Bellmans minne firades den 26 juli med ett större bellmanståg, hvilket hade att uppvisa många ur Fredmans epistlar kända typer. Å sommarteatern, hvars scen föreställde en trädgård i gustaviansk

[1] Efter *Svenska Dagbladet* den 7 juni 1901.

Digitized by Google

stil, uppfördes inför konung Gustaf III och drottning Sofia Magdalena med uppvaktning en pantomim, hvarefter några af 1700-talets sirliga danser utfördes af herrar och damer i gustavianska dräkter. Å den bredvid teatern belägna källaren »Gyllene tuppen» drefs samtidigt värdshusrörelse af »Mutter på Tuppen» med tillhjälp af flere personer framställande Bellmansfigurer. Här sjöng Bellman sina visor, ackompagnerande sig på lutan, och en orkester af träinstrument spelade melodier från Gustaf III:s dagar.

Liksom år 1899 anordnades äfven under här ifrågavarande år en höstfest, hvarvid uppfördes samma sagospel som förstnämda år, ehuru med en del förändringar och tillägg.

Med anledning af John Ericsson-monumentets aftäckande i Stockholm den 14 sept. firades å Skansen samma dag på aftonen en fest till minne af den store uppfinnaren. Vid John Ericssons festligt smyckade byst å Orsakullen utförde Allmänna sångföreningen fosterländska sånger, hvarefter bibliotekarien H. Wieselgren höll ett tal till John Ericssons minne.

Den 11 oktober firades Skansens 10-årsjubileum. Den egentliga festen, hvilken var förlagd till aftonen, inleddes med ett tåg af vasaknektar och nationalklädd allmoge, som under musik nedtågade från Bredablick och tog plats kring Orsakullen. Här framträdde teol. dr S. Fries och höll följande tal:

Svenske män och kvinnor!

Vi ha i höstkvällen samlats här uppe på Skansen, dr Artur Hazelius' sköna skapelse och enastående skänk till svenska folket. Vi veta redan hvad vår samvaro här i afton gäller. Vi vilja fira 10-års minnet af Skansens tillvaro. Det kunde väl tyckas, som om ett 10-årsminne icke vore så mycket att fira. Men vi äro säkerligen alla utan undantag lyckliga öfver att det gifvits oss ett tillfälle att, så godt vi det kunna, säga vårt varmaste tack för den gångna tiden och ett lycka till för framtiden.

Ja, jag vågar påstå, att mången tänkande och sakförståndig man, om han ej visste Skansens historia och kände det dådkraftiga snille och den järnhårda energi, som under ett anspråkslöst namn skapat något af det mest storslagna vi ega, skulle förmoda, att vår hyllning i dag till Skansen gälde en fosterländsk och kulturhistorisk lifsgärning, som sett ett halft århundrades tillvaro. Men Skansen är i dag blott 10 år gammal. Hvad säger jag —

Digitized by Google

gammal! Nej, Skansen är en gosseglad ungdom, som år för år, dag för dag vidgar sig och växer, växer med sina skogsdungar, hagar, gårdar, stugor, tjärnar, bäckar och alla dessa otaliga ting, som vår högt älskade Nord gifver från forntids minnen, från nutids lif och till och med från framtids utvecklingsrika möjlighet.

Skansen är oss kär, emedan den för oss in i vår gångna historia och låter oss med egna ögon i ramen af den verkliga naturen se våra älskade, hädangångna fäders lif i helg och söken, i krig och fred; dessa idoga, redliga, tappra och fromma män och kvinnor, utan hvilka vi icke vore det folk vi nu äro i detta underbart fagra och härliga land, som ännu aldrig kufvats af fiendehand, utan som varit de svears och göters från den tid, som förlorar sig i jordkulornas och offerlundarnas sagonatt, till den dag i dag är.

»Yfs ej af fädrens ära, en hvar har dock blott sin; kan du ej spänna bågen, är han ej din» — det är också den maning Skansen med ett beundransvärdt pedagogiskt åskådningsmaterial inplantar i oss, och jag vågar uttala den meningen, att allas vårt, hela Sverges Skansen har varit en af de mäktigaste häfstängerna att medvetet eller kanske oftast omedvetet höja den fosterländska kärleken till offervillig gärning, att åt kommande släkter bevara hvad vi i verklighet, i saga och i sång fått i arf af hugstora fäder.

Då vi här uppe på bärgen se rundt omkring oss forntid och nutid utbredda i den underbaraste harmoni och samförstånd, tror jag dock ej, att någon i stort sedt ville, att det framfarna skulle manas fram ur det förgångnas graf för att åter få lif och gestalt bland oss. Nej, det är lyckligtvis icke så, att blott det gamla är fosterländskt, stort och skönt. Äfven det nya, det kommande och ofödda, hör oss till, och detta förvärfva vi ej utan att med öppet öga och sinne lära af andra folk och andra förhållanden. Det är icke blott Skansens naturliga läge i vår hufvudstad med dess stora, framåtsträfvande utveckling, som talar härom för oss, utan hvar och en, som närmare beser Skansens sevärdheter i detta ords mest sägande mening, han finner den ena fingervisningen efter den andra för framtidens odling, så vid som utsikten är från Bredablicks tinnar, så djup som fjärdarna vid Skansens stränder, då höstkvällens stjärnor glimma i djupet.

Ja, kära landsmän, då vi beträda Skansen, är det icke, som om vi beträdde ett helgadt område, så heligt, att äfven jordelifvets naturliga fröjder och den oskyldiga glädjen i alla dess former få samklang och harmoni med kyrkspirorna, klockklangen, psalmsången och — grafven; grafven, som snart skall innesluta stoftet af den outtröttliga, älskande själ, som dragit in i evighetens omätliga rike?

Skansens klockor ha sändt honom liksom andra af våra stormän sin sista hälsning — det är *folkets* serafimerringning öfver sina store döde!

Digitized by Google

Skansen! Vi hälsa dig i dag! Blifve du en symbol af Nordens eviga ungdom, kraft och kärlek!

Stå stark, du forntids, nutids och framtids riddarvakt![1]

Talaren slutade sitt med starkt bifall hälsade tal med utbringandet af ett fyrfaldigt lefve för Skansen.

Musiken stämde upp »Du gamla, du friska, du fjällhöga Nord», hvarefter tåget drog bort. Festen afslutades med ett fyrverkeri.

Konung Gustaf II Adolfs dödsdag den 6 november högtidlighölls med flaggning och kanonsalut, hvarjämte för dagen lämpliga dikter ur Snoilskys »Svenska bilder» upplästes i Laxbrostugan af fru Nonny Lundberg. Den 30 november, Karl XII:s dödsdag, föredrog löjtnant E. Liljedahl i Laxbrostugan några berättelser ur von Heidenstams »Karolinerna».

Läsaftnar ha för öfrigt under vintermånaderna hållits i Laxbrostugan hvarje vecka, hvarvid alster af Snoilsky, af Wirsén, von Heidenstam, Fröding m. fl. föredragits.

Deltagare i åtskilliga möten hafva under året erhållit tillstånd att å Skansen hålla festliga samkväm. Så anordnades den 12 maj för deltagarne i det Nordiska folkbildningsmötet en större fest med musik, sång af Bellmanskören samt tal af professor O. Montelius och docenten V. Lundström. Äfven flickskolemötet samt internationela hotellegarkongressen förlade en del af sina festligheter till Skansen.

Under sommaren utfördes nästan dagligen folkdansar och ringlekar, hvilkas antal ökades med flere förut ej på Skansen uppförda nummer. Herr V. Bergström har äfven detta år inöfvat och ledt ringlekarna.

Såsom landsmålsberättare uppträdde fortfarande den välbekante »Nergårds Lasse» (herr Sibbe Malmberg) samt »Jan i Seltorp» (herr V. Bergström). Äfven »delsbostintan» (fru Ida Gavell-Blumenthal) medverkade några gånger under sommaren. Som allmogespelmän tjänstgjorde den från föregående år kände nyckelharpospelaren Jonas Skoglund samt fiolspelarne »Skölds Anders», »Erik i Locksta» m. fl.

[1] Efter *Vårt Land* den 12 okt. 1901.

Digitized by Google

Middags- och aftonkonserter hafva liksom under föregående år gifvits hvarje sön- och helgdag äfvensom alla festdagar af Flottans musikkår. Under sommarmånaderna har dagligen musik utförts af en afdelning af samma kår. För öfrigt hafva förekommit musik och sång af Andra Svea artilleriregementes musikkår, Bellmanskapellet, Stockholms allmänna sångförening samt en dubbelkvartett ur Bellmanskören. Å sön- och helgdagar sjöngos från Håsjöstapeln rytmiska koraler af en härtill särskildt inöfvad barnkör.

Till **Skansens klädkammare** gjordes under år 1901 följande förvärf:

Från 1500-talet: kopior af 16 riddardräkter, 31 borgardräkter, 2 väpnardräkter, 1 pagedräkt, 6 damdräkter, 5 barndräkter, 11 hästbeklädnader, 9 s. k. tvärsadlar samt 50 värjor. Från 1600-talet: kopior af 11 vaktknektsdräkter och 6 bågskyttedräkter från Mora socken i Dalarna. Från 1700-talet: kopior af 6 kavaljers och 10 damdräkter. Från 1800-talet: kopior af 2 herrdräkter samt 2 damdräkter.

Äfven Skansens samling af allmogedräkter riktades under år 1901 med flere nya sådana. De voro från Ljusnarsbergs socken i Västmanland, Dalby socken i Värmland, Rättviks, Boda, Leksands och Orsa socknar i Dalarna, Toarps socken i Västergötland, Unnaryds socken i Småland, Ingelstads härad i Skåne, Delsbo socken i Helsingland samt från Telemarken i Norge.

Antalet föremål, tillhörande Skansens klädkammare, utgjorde vid 1901 års slut 5,367, fördelade på 2,763 nummer.

De naturvetenskapliga afdelningarna på Skansen. Hvad beträffar utvecklingen af dessa afdelningar under år 1901 må följande här nämnas.

Den *zoologiska afdelningen* på Skansen har äfven under detta år utvecklats i flere hänseenden, hvarjämte den samma haft att glädja sig åt allmänhetens oförminskade intresse.

Digitized by Google

En vacker uppmuntran erhöll den zoologiska trädgården genom Kungl. Vetenskapsakademiens bifall till en af Nordiska museets styrelse gjord ansökan om erhållande af räntorna af den Grillska donationen, hvilken detta år uppnått ett belopp af 45,000 kr. Vid sitt sammanträde den 13 november medgaf nämligen akademien, att den ränta, som för 1901 komme att upplöpa å fondens behållning vid 1900 års slut, finge i början af 1902 öfverlämnas till Nordiska museet att för dess zoologiska afdelning uteslutande nytjas; att sedermera den vid hvarje års slut befintliga räntan finge tills vidare och så länge akademien funne Skansens zoologiska trädgård uppfylla ändamålet med donationen i början af följande år tillställas Nordiska museet, under skyldighet för museet att inför akademien redovisa för medlens behöriga användande.

På grund af djurgårdens nära förbindelse med Skansens öfriga anläggningar har någon särskild beräkning af den sammas inkomster ej kunnat göras. Några summor må dock här nämnas.

Afgifter för färder efter häst, ren och andra djur från Skansens gästgifvargård inbragte kr. 1,554: 49; inkomster för sålda djur, skinn och dylikt kr. 3,634: 54 samt hvarjehanda småinkomster, såsom bröd, såldt åt besökande, hvilka önskat mata djuren, kr. 165: 65. Sammanlagda här uppgifna inkomster belöpa sig altså till kr. 5,354: 68. Värdet af med Skansens dragare utförda hästdagsverken uppgick till kr. 7,862: 50.

Utgifterna ha varit följande:

Inköp af djur och fraktkostnader	kr.	1,351: 02
Byggnad och underhåll af djurbostäder	»	11,185: 30
Djurens föda	»	21,874: 41
Löner och arfvoden	»	9,364: 79
Anslag och etiketter	»	638: 05
Redskap och dylikt	»	297: 81
Medicin och läkarvård	»	49: 02
Stallet	»	10,650: 23
Summa	kr.	55,410: 63

Digitized by Google

Af å Skansen utförda mera betydande arbeten är att nämna vattenledningsnätets ledande från Renberget till den numera genom Tivoliområdets förvärfvande inom Skansens gränser belägna Sollidsdammen, hvarigenom Djurgårdsbrunsvikens vatten efter att ha passerat öfver Skansens höjder utfaller i Saltsjön. Jämsides med denna anläggning leddes vattnet så väl till vinterhuset för flyttfåglar som till utterburen.

Sedan K. Flottans brefdufvestation i Stockholm blifvit indragen, öfverlämnades till Skansen som gåfva det på Skeppsholmen belägna stora dufslaget. Detta öfverflyttades till Skansen på våren och inreddes däri ett flertal burar för smärre fåglar, hvarjämte å vinden inrättades ett dufslag i två afdelningar.

Det på forna Tivoliområdet, numera nedre Solliden, belägna aphuset ombygdes invändigt helt och hållet under sommaren, och inreddes däri stora burar för de Skansens djur, som ej tillhöra den nordiska faunan och ej häller uthärda vårt klimat.

Samtidigt nybygdes större hägnader för kronhjortar och jakar. Lägges därtill att kupolformigt tak af gallerjärn lades på en af de stora burarna i Björnliden samt att i två burar för mindre rofdjur golfven cementerades, torde de hufvudsakligaste arbetena blifvit omtalade.

Djurantalets tillväxt utvisas af följande siffror. Såsom framgår af den zoologiska berättelsen för 1899 och 1900, funnos vid sistnämda års slut 63 arter och afarter däggdjur och 134 arter och afarter fåglar. Vid 1901 års slut räknade djurbeståndet respektive 64 och 167 arter och afarter, hvadan altså antalet högre djurarter, sedan senaste berättelsen afgafs, stigit med 34 arter.

Af djur, som födts inom trädgården, må nämnas 7 eskimåhundar, 10 lapphundar, 11 harar, 6 renar (Rangifer tarandus), 5 dofhjortar (Cervus dama) och 1 jak (Bos grunniens). Inom fågelvärlden ha kläckts bl. a. 2 tranor (Grus cinerea) och 9 påfåglar (Pavo cristatus). Bland mera intressanta gåfvor må anföras: 1 flygande ekorre (Pteromys volans) från Finland, 2 vattensorkar (Arvicola amphibius), 1 lapphund från Norska Finnmarken, skänkt af prinsarne Gustaf Adolf och Vilhelm, 2 hermeliner (Mustela erminea), 1 gråsäl (Hali-

Digitized by Google

chœrus grypus), 2 spillkråkor (Picus martius), 1 fiskljuse (Pandion haliaëtus) och 1 jorduggla (Strix brachyotus).

Följande viktigare inköp ha blifvit gjorda: 1 vildkatt (Felis catus), 3 vikaresälar (Phoca foetida), 3 rådjur (Capreolus vulgaris), 1 rentjur (Rangifer tarandus), 2 hackspettar (Picus major), 2 bläsgäss (Anser albifrons), 2 prutgäss (A. bernicla), 2 hafregäss (A. leucopsis), 2 snatteränder (Anas strepera), 9 brunänder (Fuligula ferina) och 4 viggar (F. cristata).

Genom byte ha erhållits 2 hvita storkar (Ciconia alba), 4 skrattmåsar (Larus ridibundus) och 2 storskarfvar (Phalacrocorax carbo).

Vid förvärfvandet af Tivoliområdet öfvergick äfven Tivolis djursamling, uppgående till omkring 200 djur, i Skansens ego. Af dessa äro att nämna 2 bruna björnar (Ursus arctos), 6 isbjörnar (Ursus maritimus), 1 tornuggla (Strix flammea), 4 bärgufvar (Strix bubo) och 1 trana (Grus cinerea). Dess utom apor, papegojor, rasdufvor, påfåglar m. m.

Bland sålda djur märkas 1 björn, 4 isbjörnar och 4 hästar.

Växtafdelningen. Liksom under alla föregående år utplanterades äfven under detta ett stort antal träd och buskar, bland hvilka omkring ett tusen granar och tallar, men därjämte äfven hägg, björk, en m. fl.

Under hösten påbörjades en genomgripande utgallring dels af döda träd, dels af den underskog mestadels bestående af smårönn, som spridt sig öfveralt bland barrvegetationen.

Af växter, utplanterade i rent botaniskt syfte, äro att nämna Artemisia rupestris, Viola hirta × alba, Viola hirta × odorata, Pulsatilla vulgaris, Stachys silvatica × palustris, Melica ciliata m. fl.

Blommande under sommaren iakttogos bl. a. Mulgedium alpinum, Nymphæa alba f. purpurea, Anemone ranunculoides, Angelica archangelica, Valeriana officinalis β simplicifolia, Saxifraga cotyledon, Cypripedium calceolus, Orchis sambucina m. fl.

Flere egendomliga företeelser inom växtvärlden visade sig äfven på Skansen som en följd af sommarens och höstens ovanligt starka värme. Så iakttogos den 15 september för andra gången i riklig

Digitized by Google

blom Caltha palustris, Ribes alpinum och Prunus padus. I midten af oktober hade utvecklats nya blad på rönnen.

Den ihållande torkan har dock haft en beklaglig inverkan på barrskogen. Ett flertal af de vackra lågväxta martallarna uppe på Skansens klippiga partier har under detta år dött bort.

Utställningslokaler och förevisningstider. För att minska de dryga omkostnader museet måst vidkännas för hyra och vakthållning öfverflyttades de afdelningar af museet — farmaceutiska afdelningen, nordfrisiska rummet, marinafdelningen m. m. — som sedan den 30 nov. 1889 varit inrymda i en våning i huset nr 88 Drottninggatan, under hösten 1901 till Lejonslätten, hvarest de tills vidare magasinerats i den nya museibyggnadens förrådsrum.

Den tillfälliga grufutställningen å Skansen, om hvilken närmare nämnes ofvan (sid. 65), blef äfven detta år nedtagen och magasinerad.

Förevisningstiderna vid museets olika afdelningar voro fortfarande de samma som förut. Så har allmogeafdelningen i nr 71 A Drottninggatan varit öppen måndagar, tisdagar, torsdagar och fredagar kl. 11—3 samt söndagar kl. 1—3. Handtverks- och skråafdelningen, afdelningen för de högre stånden samt norska afdelningen i nr 77 och 79 Drottninggatan hafva varit tillgängliga onsdagar och lördagar kl. 11—3 samt söndagar kl. 1—3. Under sommarmånaderna — från den 1 juni till den 30 sept. — ha samtliga afdelningar varit tillgängliga *alla* hvardagar kl. 11—4 och söndagar kl. 1—3.

Skansen har varit öppen för besökande alla dagar hela året från kl. 10 till skymningens inbrott eller längre.

Besöken i museets samtliga afdelningar utgjorde år 1901 559,861, af hvilka 553,770 personer besökte Skansen.

Antalet besök i och för studier eller kopiering af föremål i museets olika afdelningar utgjorde år 1901 352, af hvilka 224 gälde friluftsmuseet på Skansen.

I likhet med föregående år har äfven under år 1901 tillstånd gifvits för lärarpersonalen vid åtskilliga skolor, för tjänstemän vid

Digitized by Google

järnvägen, telegrafen, telefonanstalten m. fl. att lösa årskort till nedsatt afgift, då ett större antal i samma verk anstälda tjänstemän på samma gång antecknat sig.

En öfversikt af alla till olika pris under år 1901 köpta årskort visar, att under detta år 4,607 personer löst årskort; under år 1899 köptes dylika af 2,441 och under år 1900 af 2,907 personer.

Brandförsäkring. Samlingarna voro vid 1901 års utgång brandförsäkrade till ett värde af 819,700 kr., och museets båda egendomar i staden (nr 77 och 79 Drottninggatan), byggnaden å Lejonslätten, Skansen samt Bredablicks torn till ett sammanlagdt värde af 1,887,650 kr. Försäkringsafgifterna under samma år uppgingo till kr. 2,789: 24.

Deltagande i utställningar. Till den under januari månad 1901 i Arffurstens palats i Stockholm anordnade solfjädersutställningen, hvilken egde rum till förmån för kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn, hade ur Nordiska museets samlingar ett större antal solfjädrar utlånats.

Utgifna arbeten. [1] Under år 1901 utgåfvos följande arbeten: *Romanska småkyrkor i Östersjöländerna med särskild hänsyn till svenska förhållanden*, af R. Steffen. Utgörande del 8 af arbetet *Bidrag till vår odlings häfder*, utgifvet af A. Hazelius.

Vinterbilder från Skansen, utgifna af A. Hazelius. 50 bilder i autotypi.

Sommarbilder från Skansen, utgifna af A. Hazelius. 50 bilder i autotypi.

Ringlekar på Skansen. Andra upplagan.

Småtryck, utgifna i samband med Skansens fester. 1 nr.

I enlighet med styrelsens beslut af den 30 sept. 1901 tillsattes för utgifvande af museets publikationer en redaktion, bestående af

[1] Se för öfrigt sid. 134 o. f.

Digitized by Google

intendenten doktor J. Böttiger, såsom redaktör, samt fil. licentiat G. Hazelius och amanuensen fröken V. Lewin. Ett par af ofvan nämda, under år 1901 utkomna arbeten voro utgifna före dr A. Hazelius' frånfälle, de öfriga voro dels under tryckning, dels redan af honom på förhand planlagda.

Literär förbindelse med andra museer och samfund. Literär förbindelse inleddes år 1901 med följande föreningar och museer.

Svenska fornminnesföreningen. Stockholm.

Historische Gesellschaft des Künstlervereins. Bremen.

Historischer Verein. Eichstätt.

Geschichts- und altertumsforschender Verein. Eisenberg.

Rügisch-Pommerscher Geschichtsverein. Greifswald.

K. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften. Leipzig.

Westfälischer Provinzial-Verein für Wissenschaft und Kunst. Münster.

Naturhistorische Gesellschaft. Nürnberg.

Gesellschaft für Völker- und Erdkunde. Stettin.

Deutscher Verein für die Geschichte Mährens und Schlesiens. Brünn.

Ungarisches National Museum (Ethnographische Abtheilung). Budapest.

Bukowiner Landes-Museum. Czernowitz.

Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen. Prag.

Gesellschaft für Salzburger Landeskunde. Salzburg.

Historischer Verein der fünf Orte. Luzern.

Cumberland and Westmoreland Antiquarian and Archæological Society. Kendal.

Société archéologique. Bordeaux.

Antalet museer och samfund, med hvilka förbindelse är inledd, utgjorde år 1901 266. Se sid. 123 o. f.

Digitized by Google

Nordiska museets fonder.

1.

Byggnadsfonden.

Byggnadsfonden har uppkommit dels genom behållningen af Skandinavisk-etnografiska samlingens byggnadsfond, förut ställd under särskild nämds förvaltning, dels genom medel, som blifvit af Nordiska museets styrelse insamlade genom basarer, folkfester och lotterier, dels ock genom från olika håll till museibyggnaden lämnade gåfvor.

Såsom af föregående årsberättelse inhemtas, var byggnadsfondens behållning vid 1900 års slut

675,906 kronor 7 öre.

Under år 1901 ökades fonden dels genom från Allmänna konst- och industriutställningens i Stockholm 1897 förvaltningsutskott öfverlämnade kr. 181: 76 och dels genom influtna lotterimedel kr. 522,455: 36, men minskades med utgifter under året kr. 383,812: 20, i följd hvaraf fondens vid 1901 års slut återstående behållning utgjorde

814,730 kronor 99 öre.

Digitized by Google

2.

Allmänna fonden.

För uppkomsten af denna fond redogöres i 1881 års meddelanden sid. 47.

Fondens kapital skall förblifva orubbadt, men räntorna äro ämnade att användas till löpande utgifter för Nordiska museets ändamål. Till den sammas förstärkning gå, enligt § 8 i stadgarna för Samfundet för Nordiska museets främjande, alla ständiga ledamöters på en gång lämnade afgifter.

Förvaltningen är enligt museets stadgar öfverlämnad åt museets styrelse.

Allmänna fonden, hvilken enligt 1900 års berättelse vid nämda års slut uppgick till 54,672 kr. 47 öre, hade under år 1901 ökats genom ständiga ledamöters afgifter med 200 kr. och utgjorde vid 1901 års slut

54,872 kronor 47 öre.

3.

Pensionsfonden.

Om uppkomsten af denna fond se sid. 58 i 1885 års meddelanden. Fondens kapital, som den 31 dec. 1900 utgjorde kr. 2,078: 90, hade vid 1901 års slut vuxit till

2,182 kronor 85 öre.

4.

Bredablicksfonden.

Denna fond, som under namn af »Belvederefonden» bildades i slutet af år 1891, afser att skaffa bidrag till gäldande af köpe-

Digitized by Google

skillingen — 100,000 kronor — för Bredablick. En närmare redogörelse för fondens uppkomst lämnas sid. 77 och följande i 1891 och 1892 års meddelanden. Summan af de vid 1901 års slut lämnade bidragen uppgick till

101,470 kronor.

Detta år slutbetalades skulden för Bredablicks inköp.

5.

Skansfonden.

Denna fond, som afser att skaffa bidrag till gäldandet af köpeskillingen för så väl det år 1891 förvärfvade området, öfre Skansen — 25,000 kr. — som för den år 1896 inköpta nedre Skansen — 50,000 kr. — bildades år 1894 med anledning af det först nämda köpet. Vid 1901 års slut utgjorde summan af de lämnade bidragen

16,000 kronor.

6.

Herman Frithiof Antells fond.

Genom testamente af den 1 okt. 1891 skänkte framlidne med. doktor H. F. Antell

100,000 kronor

till Nordiska museet »att af dess styrelse förvaltas som fond, hvars räntor användas till museets fromma». Enär, enligt testators förordnande, vissa andra legat först skulle utdelas, men »öfriga tillgångar sammanhållas och förvaltas, tills de genom tillkommande räntor nått sådant belopp, att en hvar sitt erhålla kan», blef denna fond först den 7 okt. 1896 öfverlämnad till Nordiska museet.

Digitized by Google

7.

Tivolifonden.

Denna fond, som afser att skaffa bidrag till gäldandet af köpeskillingen — 225,000 kr. — för det år 1901 förvärfvade Tivoliområdet, numera Solliden, bildades nämda år med anledning af köpet. Summan af de vid 1901 års slut lämnade bidragen utgjorde

16,015 kronor.

8.

Johan August Hazelius' fond.

Genom gåfvobref af den 19 dec. 1901 öfverlämnade fil. licentiat Gunnar Hazelius i enlighet med sin faders i lifstiden uttryckta önskan till Nordiska museet

25,000 kronor,

hvilken summa under namn af Johan August Hazelius' fond skulle förräntas, tills hon nått femtiotusen kronor, hvarefter halfva räntan finge användas till inköp af för museet lämpliga föremål, under det att andra hälften skulle läggas till kapitalet, tills detta nått ett belopp af hundra tusen kronor, hvarefter hela räntan finge användas till inköp.

9.

Grundfond af den 30 november 1901 till doktor Artur Hazelius' minne.

Genom gåfvobref af den 30 november 1901 öfverlämnade en »Hazelius' vän» till Nordiska museet

500 kronor

Digitized by Google

att efter särskildt gifna bestämmelser förvaltas och förräntas till den 30 nov. 1933 och då användas till hugfästande af Artur Hazelius' minne.

10.

Artur Hazelius' monumentsfond.

Till åstadkommandet af en minnesstod öfver Nordiska museets skapare, dr Artur Hazelius, skänkte civilingeniör C. G. Norström 1901 en summa af 10,000 kr. Bankdirektör Knut Wallenberg lämnade samma år som bidrag till en byst af Artur Hazelius 1,000 kr.

Digitized by Google

Donationer till Nordiska museet.[1]

Under denna öfverskrift upptagas sådana till museet alt ifrån dess grundläggande år 1872 lämnade penningebidrag, som uppgå till ett belopp af 500 kronor eller därutöfver. Af bidragen har en del gått till museets fonder.

Ständiga ledamöters afgifter äro icke medräknade i nedanstående summor. Årtalen angifva de år, då penningebidragen lämnats.

H. M. konung Oskar II. *Samfundets skyddsherre.* 1874 (660), 1900 (500), 1901 (500). **1,660: —**

H. M. drottning Sofia. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1896 (250), 97 (250), 98 (250), 99 (250). **1,000: —**

H. K. H. kronprins Gustaf. *Ständig ledamot. Hedersledamot. Br.*[2] 1892—1901. **1,000: —**

H. K. H. prins Karl. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1892 (500), 93 (500), 94 (525), 95 (500). **2,025: —**

H. K. H. prins Eugen. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1894 (25); *Tiv.*[3] 1901 (500). **525: —**

Abramson, Eveline, f. Gumpert, fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **1,200: —**

Althainz, Fredrik Gerhard, grosshandlare. Stockholm. 1888. **500: —**

---

[1] I denna förteckning äro upptagna alla donationer, som lämnats till museet intill den 31 dec. 1901.

[2] *Br.* utmärker här och i det följande, att bidragen lämnats till Bredablicksfonden. Se sid. 83 o. f.

[3] *Tiv.* utmärker här och i det följande, att bidragen lämnats till Tivolifonden. Se sid. 85.

Digitized by Google

Anderson, John F., ingeniör. Djursholm. *Hedersledamot.* 1900 (1,000), 01 (2,500). **3,500:** —

Andersson, Johan, byggmästare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1891 (1,000), 93 (10,000), 94 (2,000), 96 (1,000). **14,000:** —

Antell, Herman Frithiof, medicine doktor. Paris. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1893. 1884 (200), 90 (700), 91 (1,000), 92 (1,000), 93 (3,000); *Br.* 92—93 (200) och 94—96. utbet. af dödsboet (800); genom testamente af den 1 okt. 1891 100,000 kr., utbet. af dödsboet 96, samt ytterligare i ränteutdelning 5,700 kr., utbet. 98 och kr. 305: 83, utbet. 99. **112,905: 83**

Appelberg, Lotten, f. **Östergren,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Arwidsson, Torsten Adolf, kommendör. Stockholm. Död 1893. 1892. **1,000:** —

Astrup, Hans Rasmus, f. d. statsråd. Kristiania. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1898. 1873 (500), 82 (2,500), 84 (2,500). **5,500:** —

Axell, Severin, grosshandlare. Sundsvall. Död 1892. 1877. **500:** —

Axling, Hampus, bruksegare. Stockholm. 1894. **3,000:** —

Benedicks, Carl, generalkonsul. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1888. 1879. **1,000:** —

Benedicks, Emma, f. **Benedicks,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. 1891 (10,000), 93 (3,000), 94 (2,000), 95 (2,000), genom testamentariska förordnanden af den 11 dec. 1890 och den 5 juli 1893 (15,000). **32,000:** —

Benedicks, Gustaf, bruksegare. Gysinge. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1874 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,100:** —

Berg, Helene, f. **Bligh,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894 (500), 95 (500), 97 (500), 99 (500), 1900 (500). **2,500:** —

Berg, Nils Vilhelm, grosshandlare. Stockholm. 1880 (25), 89 (100), 92 (500). **625:** —

Berggren, Maria Eleonora, f. **Wickberg,** fru. Stockholm. Död 1895. *Br.* 1892—94. **1,000:** —

Berggren, Robert Constantin, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1893. 1884 (500), 88 (200). **700:** —

Bergstedt, Carl, fabriksidkare. Stockholm. 1876 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,100:** —

Bergstedt, Erik, grosshandlare. Stockholm. 1876 (100), 87 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,200:** —

Bergström, Frans Frode Theodor, f. d. kammarråd. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894. **1,000:** —

Björnstjerna, Oscar Magnus, generalmajor. Stockholm. *Tiv.* 1901. **2,000:** —

Digitized by Google

Bobergh, Thérèse, f. Björklund, enkefru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Bolinder, Jean, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1899. 1873 (100); *Br.* 92—99 (800), 1900 utbet. af dödsboet (200). 1,100: —

Boman, Emil, skeppsklarerare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1901. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Bonde, Carl Carlsson, friherre, öfverste-kammarjunkare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). 1,200: —

Bonde, Gustaf Trolle-, grefve, öfverste-kammarjunkare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1884. 1873 (200), 78 (500). 700: —

Bondeson, August, medicine doktor. Göteborg. 1880. 709: 10

Bonnier, Albert, bokförläggare. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1900 (900), 01 utbet. af dödsboet (100). 1,000: —

Boström, Erik Gustaf, statsminister. Stockholm. *Ständig ledamot.* *Br.* 1892—1900 (1,000); *Tiv.* 01 (200). 1,200: —

Brandt, Axel, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1898. 1888. 500: —

Broms, Gustaf Emil, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1898 (500), 1900 (2,000), 01 (2,500). 5,000: —

Burén, Carl, brukspatron. Skeda, Ryssby. *Ständig ledamot.* *Hedersledamot.* Död 1887. 1876 (200), 84 (1,000). 1,200: —

Bünsow, Fredrik, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1877 (500), 92 (3,000), 93 (100), 94 (1,000), 95 (1,000). 5,600: —

Bünsows, Fredrik, grosshandlare, Stockholm, **dödsbodelegare.** 1897. 20,000: —

Bünsow, Fredrik Herman, godsegare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). 1,200: —

Bünsow, Robert, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (500); *Tiv.* 1901 (1,000). 1,500: —

Bäckström, Johan, grosshandlare. Stockholm. 1883 (1,000), 87 (100), 96 (100); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). 2,400: —

Carlsson, Albertina, f. Arvin, fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Carnegie, David, grosshandlare. Göteborg. Död 1890. 1876 (1,000), 87 (1,000). 2,000: —

Carnegies, David, grosshandlare, **dödsbodelegare,** Göteborg, genom konsul **O. Ekman,** Stockholm. 1890. 5,000: —

Casparsson, Carl Edvard, kapten. Uppsala. Död 1899. Genom testamente af den 16 okt. 1897. 1899. 10,000: —

Digitized by Google

Cavalli, Gustaf, apotekare. Sköfde. *Hedersledamot.* 1888 (1,000), 96 (5,000). 6,000: —

Cavalli, Johan Gustaf, apotekare. Göteborg. *Hedersledamot.* Död 1888. 1887. 10,000: —

Cederlund, Edvard, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1883. 500: —

v. Celsing, Petrus Fredrik, kapten. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Cervin, Carl Gustaf, bankir. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1899. *Br.* 1892—1898. 1,000: —

Clason, Isak Gustaf, professor. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); 01 (1,000). 2,000: —

Curman, Carl, professor (*ständig ledamot*), och fru **Calla Curman, f. Lundström.** Stockholm. 1898. 1,000: —

Dahlberg, Johan Petter, bruksegare. Bollsta, Nyland. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Danelius, Bror August, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). 1,200: —

Davidson, Ernst, herr. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Davidson, Henrik, generalkonsul. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. 1874 (100), 83 (1,000), 90 (1,500). 2,600: —

Davidson, Vilhelm, konditor. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1883. 1883. 2,500: —

de Laval, Gustaf, fil. doktor, civilingeniör. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Dickson, Charles, medicine doktor. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1876. 500: —

Dickson, James Jamesson, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1885. 1876 (1,000), 83 (1,000), 84 (2,000), 85 (1,000). 5,000: —

Dickson, Oskar, friherre, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1897. 1872 (1,000), 84 (3,000). 4,000: —

Dickson, Robert, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot.* 1876. 600: —

Du Rietz, Gustaf Adolf, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Dölling, Fritz, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1887 (1,000), 93 (100). 1,100: —

Ekengren, Vilhelm Alfred Ferdinand, f. d. stadsmäklare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Ekman, Maria, f. Lavonius, fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1890 (200), 99 (2,307: 50). 2,507: 50

Digitized by Google

Ekman, Oskar, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1873 (100), 80 (2,500), 83 (1,000), 97 (1,000), 99 (1,000). 5,600: —

Ekman, Vilhelm Ferdinand, bankkassör. Uppsala. *Ständig ledamot.* Död 1900. Genom testamente af den 18 sept. 1899. 1901. 10,000: —

von Essen, Fredrik, friherre, riksmarskalk. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Falck, Constantin, grosshandlare. Hammar, Nyland. 1899. 1,000: —

Falk, Vilhelm, bruksegare. Stockholm. *Tiv.* 1901. 1,000: —

de Fontenay, Otto Ernst le Sage, professor. Köpenhamn. *Hedersledamot.* 1887 (2,500), 88 (2,500), 90 (5,000). 10,000: —

Forsell, Anton Isidor, disponent. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1899. 4,000: —

Forsgrén, Ida, fröken. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Forsgrén, Sally, f. **Wikström,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Francke, Olena, f. **Hallberg,** fru. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1900 (900), 01 utbet. af dödsboet (100). 1,000: —

Fris, Carl Gustaf, bankdirektör. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1873 (200); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). 1,400: —

Fröberg, Christian August, borgmästare. Hernösand. *Br.* 1893—1901. 1,000: —

Geber, Philip, bankir. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Georgii, Axel, v. generalkonsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Gilljam, Gustaf Fredrik, universitetskansler. Stockholm. *Hedersledamot.* 1892. 500: —

Gustafsson, Johanna, f. **Pettersson,** fru. Stockholm. 1898. 500: —

Göransson, Thure, apotekare. Falun. *Ständig ledamot.* 1891 (5); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,005: —

Hafström, Adolf Valdemar, grosshandlare. *Ständig ledamot. Br.* 92—1901. 1,000: —

Hagdahl, Charles Emil, medicine doktor. Stockholm. Död 1897. 1896 (70); *Br.* 92—97 (600). 670: —

Hallström, Hans, byggmästare. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

v. Hallwyl, Walter, grefve, bruksegare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1890 (15,000)[1], 93 (2,000). 17,000: —

Hammarstedt, Nils Oskar, prost. Norrby, Sala. 1891 (1,000), 92 (1,000). 2,000: —

[1] Detta belopp utgjorde inlösen af lägenheten Framnäs på Djurgården, hvilken inköptes af grefve v. Hallwyl och omedelbart därpå öfverlämnades såsom gåfva till Nordiska museet. Se sid. 70 i *Samfundet för Nordiska museets främjande 1890.*

Digitized by Google

Hassell, Carl Johan, sekreterare i Kammarkollegium. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 11 maj 1891. 5,000: —

Hazelius, Artur, Nordiska museets styresman. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1901. 1883 (500), 85 (1,000), 88 (4,500), 89 (500), 90 (2,500), 91 (1,000), 92 (6,000), 93 (2,000), 94 (4,200), 95 (1,000), 96 (1,500), 97 (2,500), 98 (2,500), 99 (500); *Br.* 92—1900 (1,000). 31,200: —

Hazelius', Artur, dödsbo (G. Hazelius). Stockholm. J. A. Hazelius' fond 1901. 25,000: —

Hazelius, Fredrik Philip, öfverstelöjtnant. Stockholm. Död 1894. 1894. 1,000: —

Heckscher, Edvard, bankdirektör. Stockholm. 1892. 500: —

Hedberg, Anders Petter, grosshandlare. Sundsvall. Död 1882. 1877. 500: —

Hedberg, Johan August, grosshandlare. Sundsvall. *Ständig ledamot.* 1894. 500: —

Heilborn, Otto Henrik, generalkonsul. Stockholm. 1889 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,100: —

Heiss, Frans, direktör. Stockholm. Död 1898. 1890. 1,000: —

Hellberg, Frithiof, direktör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Hellberg, Johan Vilhelm, v. konsul. Sundsvall. Död 1887. 1877. 500: —

Hellman, Mathilda, f. Joholm, enkefru. Uppsala. Död 1893. Genom testamente af den 2 januari 1888. 1894. 10,000: —

Hernmarck, Carl Gustaf, justitieråd. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1901. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Hierta, Hedvig Elisabet, fröken. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1873 (100), 83 (100), 95 (1,000); *Br.* 92—1901 (1,000). 2,200: —

Hirsch, Isaak, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1896. 1,000: —

Hirsch, Oskar, ingeniör. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). 1,200: —

Hoffman, August, f. d. slottsarkitekt. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1889. 10,000: —

Hogner, Richard, medicine doktor. Boston. 1901. 500: —

Holm, Anders Reinhold, godsegare. Kvibille. *Hedersledamot.* Död 1899. 1895. 1,000: —

Höglund, Anton, konsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Höglund, Otto Magnus, grosshandlare. Stockholm. 1901. 1,500: —

Hörstadius, Gustaf Ferdinand, advokatfiskal. Stockholm. Död 1900. 1894 (1,000), 99 (300). 1,300: —

Digitized by Google

Jacobsen, Carsten Tank, disponent. Sundsvall. 1892. **500: —**
Janson, Axel Gotthard, byggmästare. Stockholm. 1892 (250); *Br.* 92—1900 (1,000). **1,250: —**
Jeansson, Johan, grosshandlare. Kalmar. Död 1896. 1889 (500); *Br.* 92—95 (400). **900: —**
Johansson, Botvid, grosshandlare. Sundsvall. Död 1895. 1877. **500: —**
Josephsen, Niels, direktör, justitieråd. Köpenhamn. *Hedersledamot.* 1898. **10,000: —**
Josephson, Hjalmar S., grosshandlare. Stockholm. 1900. **1,000: —**
Kempe, Bernhard, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1876 (150), 84 (500), 92 (300), 93 (200), 94 (1,000), 99 (300). **2,450: —**
Kempe, Elias Vilhelm, grosshandlare. Stockholm. Död 1890. 1876 (150), 84 (500). **650: —**
Kempe, Frans, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1884 (250), 97 (1,000), 99 (1,000); *Tiv.* 1901 (1,000). **3,250: —**
Kempe, Henriette, f. Diewel, fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894 (1,000), 99 (200), 1900 (200); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (500). **2,900: —**
Kempe, Johanna, f. Wallis, fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1892 (2,000), 93 (5,200), 98 (2,000). **9,200: —**
Kempe, Julie, f. Fahlman, fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Kempe, Seth, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1884 (250), 99 (1,000), 1900 (1,000). **2,250: —**
Kempe, Vilhelm Henrik, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1883. 1874 (500), 77 (1,180), 83 (2,500). **4,180: —**
Kempes, Vilhelm Henrik, grosshandlare, **dödsbodelegare.** Stockholm. 1883. **2,500: —**
Kjellberg, Thérèse, f. Edgren, fru. Stockholm. 1898 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,050: —**
Knudtzon, Harald Christian Fernando, kammarherre. Kristiania. *Hedersledamot.* 1900. **1,000: —**
Lamm, Carl Robert, ingeniör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Lamm, Gustaf Mauritz, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1892. 1891 (400), genom testamente af den 13 febr. 1892 (10,000). **10,400: —**
Laurin, Agnes, f. Rohtlieb, fru. Stockholm. Död 1896. *Ständig ledamot.* 1890. **500: —**

Digitized by Google

Laurin, Carl, direktör. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1890. **500: —**
Lemon, Adolf, grosshandlare (död 1899), och fru **Mathilda Lemon,** f. **Lindström,** Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Levin, Hartvig, grosshandlare (död 1892), och fru **Fanny Levin,** f. **Labatt,** Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Liljedahl, August, godsegare. Uppsala. *Hedersledamot.* 1890 (1,000), 91 (3,000), 92 (1,000). **5,000: —**
Liljewalch, Carl Fredrik, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1892. **1,800: —**
Liljewalch, Edvard, grosshandlare. Stockholm. 1896 (5: 70); *Br.* 92—1900 (900). **905: 70**
Liljewalch, Tom, f. d. stadsmäklare. Stockholm. 1873 (100), 93 (20); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,120: —**
Limnell, Carl Abraham, öfverdirektör, *ständig ledamot* (död 1882), och fru **Fredrika Limnell,** f. **Forsberg.** Död 1892. Stockholm. 1874. **1,000: —**
Lindahl, Vilhelm Nils Andreas, auditör. Karlskrona. *Br.* 1892—98. **1,000: —**
Lindegren, August, slottsarkitekt. Stockholm. 1892. **500: —**
Lindroth, Carl Axel, grosshandlare. Stockholm. 1873. **1,500: —**
Lindström, Edvard, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Ljunglöf, Knut, grosshandlare. Stockholm. 1873 (250), 82 (1,000). **1,250: —**
Ljungqvist, Knut Ottonin, bruksegare. Munksjö, Jönköping. *Hedersledamot.* Död 1896. 1879 (500), 90 (50), 94 (100), 95 (350). **1,000: —**
Lovén, John, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Lundberg, Louise, f. **Haak,** fru. Stockholm. Död 1899. 1894. **1,000: —**
Lundberg, Ludvig, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1884. **1,000: —**
Lundström, Carl Franz, godsegare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1882 (200), 91 (500), 94 (2,350); *Br.* 92—1901 (1,000). **4,050: —**
Lundström, Johan Ludvig, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **1,200: —**
Malmsten, Emil, löjtnant. Malmö. 1892. **1,000: —**
Maude, Louise, f. **Siljeström,** fru. Drottningholm. 1890. **500: —**
Montan, Erik Vilhelm, professor. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Möller, Fredrik, generalkonsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Neijber, Magnus Julius, stadsmäklare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1894. 1890 (1,000), 93 (20). **1,020: —**

Digitized by Google

Nisser, Betty, f. **Wettergren,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Norlund, Elisabeth, fröken. Stockholm. *Hedersledamot.* 1900. 5,000: —

Norlund, Lotten, f. **Hertzer,** enkefru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (4,475); *Br.* 1893—1901 (1,000). 5,475: —

Norström, Claes Gustaf, civilingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot. Br.* 1892—1900 (1,000); 1896 (3: 58), 1901 (10,000); *Tiv.* 01 (1,000). 12,003: 58

Norström, Claes Gustaf, civilingeniör (*ständig ledamot, hedersledamot*), och fru **Alma Norström,** f. **Bünsow,** *hedersledamot.* Stockholm. 1899 (1,000), 1900 (1,000). 2,000: —

Näs, Nils Olof, grosshandlare. Östersund. Död 1900. *Hedersledamot.* 1886 (5,500), 87 (5,000). 10,500: —

Odelberg, Carl Axel, kapten. Stockholm. 1893 (35), 96 (305), 99 (100); *Tiv.* 1901 (200). 640: —

Odelberg, Oskar Vilhelm, löjtnant, fabriksdisponent. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Odelberg, Theodor, statsråd. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Ohlsson, Anders, generalkonsul. Kapstaden, Sydafrika. 1892. 500: —

Oldenburg, Carl Camillus, kyrkoherde. Österby, Hammar. *Ständig ledamot.* Död 1896. 89 (510), i strödda poster (49: 50), 92 (250), 94 (100), 95 (150), 96 (150). 1,209: 50

Olrog, Thorvald, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

d'Otrante, Gustaf Armand Fouché, hertig, förste hofstallmästare. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Palmcrantz, Susanna, f. **Vinborg,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Paton, Ninian, grosshandlare. Stockholm. 1873 (100), 83 (200), 92 (100), i strödda poster (77: 33), 1901 (1,000). 1,477: 33

Pehrsson, Måns, åkare. Stockholm. Död 1895. 1893. 1,000: —

Petersen, Ingeborg, f. **Tanberg,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Peterson, P. S., trädgårdsdirektör. Rosehill, Chicago, Illinois. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1885 (200), 97 (1,000). 1,200: —

Peyron, Ludvig, konsul. Stockholm. 1877. 1,200: —

Philipson, Amalia, f. **Jacobson,** fru. Stockholm. 1901. 2,000: —

Philipson, Carl David, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1873 (200), 82 (500). 700: —

Piper, Claës Gustaf Fritz, grefve, hofstallmästare. Stockholm. Död 1897. 1891. 500: —

Digitized by Google

v. **Platen, Carl,** bruksegare. Stockholm. 1894 (300), 95 (400), 98 (200); *Tiv.* 1901 (200). **1,100: —**

Ramstedt, Julia, f. **Hæggström,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Regnell, Anders Fredrik, medicine doktor. Minas Geraes, Caldas, Brasilien. Död 1884. 1877. **700: —**

Reinhold, Alma, f. **Burmester,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Reinhold, August, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1889 (1,895: 01), 91 (1,500). **3,395: 01**

Retzius, Magnus Gustaf, professor, och fru **Anna Retzius,** f. **Hierta.** Stockholm. *Ständiga ledamöter. Hedersledamöter.* 1894. **1,000: —**

Rosén, Karl Peter, literatör. Stockholm. Död 1900. 1884 (500), 85 (500), 93 (106), 94 (1,539: 42), 95 (350). **2,995: 42**

v. **Rosen, Fredrik Thomas Carl,** grefve, kammarherre. Hedenlunda, Vadsbro. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Rundström, Sofia, f. **Schwartz,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Röhss, Carl Vilhelm Christian, konsul. Göteborg. *Hedersledamot.* Död 1900. 1892 (1,000), 93 (10,000). **11,000: —**

Sager, John Edvard Magnus, hofstallmästare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1894. **1,000: —**

Sandell, Clara, f. **Ohlson,** enkefru. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1887 (100), 91 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,150: —**

Scharp, Clara, f. **Westman,** fru. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892 (1,000); 94 (100), 96 (100), 97 (100), 98 (200), 99 (100), 1900 (300), 1901 (100). **2,000: —**

Scholander, Sven, herr. Stockholm. 1891. **860: —**

Schumburg, Robert, v. konsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

von **Schwerin, Mathilda Christina,** f. **Hagberg,** grefvinna. Husby, Söderköping. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1892. *Br.* 1892. **1,000: —**

Selggren, Jonas, rektor. Gefle. Död 1896. 1882 (200), 84 (500). **700: —**

Sellmann, Georg, disponent. Stockholm. 1897. **1,000: —**

Settervall, Carl, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Sjögren, Anna, f. **Nobel,** fru. Nynäs, Ösmo. *Br.* 1892—1900. **800: —**

Sjögren, Hjalmar, professor. Nynäs, Ösmo. *Hedersledamot.* 1891. **500: —**

Smith, Lars Olsson, grosshandlare. Stockholm. 1891. **1,500: —**

Digitized by Google

Sprinchorns, Elisabet, f. **Elfstrand,** enkefru, **arfvingar.** Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Stridsberg, Ernst Viktor, ingeniör. Trollhättan. *Br.* 1892—99. **800: —**
Strömer, Hjalmar, literatör. Stockholm. Död 1886. 1880. **500: —**
Strömman, Ester, f. **Kempe,** fru. Stockholm. 1894. **1,000: —**
Sundberg, August, grosshandlare. Sundsvall. Död 1900. 1877. **500: —**
Sundgren, Fredrik Conrad, f. d. uppbördskommissarie. Stockholm. Död 1898. Genom testamente af den 19 nov. 1897. 1898. **13,111: 84**
Sundström, Per, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—93 (1,000); *Tiv.* 1901 (200). **1,200: —**
Sunnerdahl, Emil, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Svanström, Frans, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Söderlund, Carl Axel, ingeniör. Stockholm. *Hedersledamot.* *Br.* 1892—95 (1,000); 95 (1,500), i strödda poster (131: 66), 98 (2,500). **5,131: 66**
Söderström, Carl Christian, grosshandlare. Stockholm. 1882 (300), 83 (1,000). **1,300: —**
Sörman, Henrik, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Tamm, Hugo, bruksegare. Fånö, Grillby. 1874 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,100: —**
Thiel, Ernst, bankdirektör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Thorell, Edla, fröken. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1891 (100), 92 (100), 93 (10), 95 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,260: —**
Thorell, Reinhold, auditör. Stockholm. *Br.* 1892—1900. **600: —**
Unander, Fanny, f. **Scharin,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Wachtmeister, Axel Fredrik, grefve, öfverste-kammarherre. Stockholm. Död 1899. *Br.* 1892—99. **800: —**
Wachtmeister, Axel Knut Trolle-, grefve, hofmarskalk. Trolle-Ljungby, Gualöf. *Hedersledamot.* 1892 (1,000), 93 (1,000). **2,000: —**
Wachtmeister, Fredrik Claësson, grefve, generaldirektör. Stockholm. 1892—1901 (årligen 100 kr.). **1,000: —**
Wahlund, Carl Vilhelm, professor. Uppsala. *Ständig ledamot.* 1892. **500: —**
Walldén, Vilhelm, godsegare. Stockholm. *Ständig ledamot.* *Hedersledamot.* 1874 (150), 83 (400), 87 (1,000), 90 (1,500), 92 (200). **3,250: —**
Wallenberg, Anna, f. **von Sydow,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1888 (500), 90 (1,000), 92 (200), 93 (100), 95 (100), 96 (100), 97 (500), 98 (350), 99 (350), 1900 (100); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). **4,500: —**

Digitized by Google

Wallenberg, Knut Agathon, bankdirektör. Stockholm. 1889 (1,000), 90 (250), 1901 (1,000). **2,250: —**

Valley, August, grosshandlare. Stockholm. Död 1898. *Br.* 1892—98 (700), 1901 utbet. af dödsboet (300). **1,000: —**

Weber, Mathilda, f. **Weylandt,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Weinberg, Christian Axel, häradshöfding, och fru **Julia Weinberg,** f. **Lennmark.** *Ständiga ledamöter.* Stockholm. *Tiv.* 1901. **2,000: —**

Weinberg, Margareta Gustava, f. **Törnsten,** enkefru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1894. 1892 (1,000), 93 (1,000). **2,000: —**

Weinberg, Olof David, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1884. 1874 (500), 82 (1,000), 84 (15,000). **16,500: —**

Wicander, August, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1891. 1890. **1,000: —**

Wijk, Caroline, f. **Dickson,** fru. Göteborg. *Hedersledamot.* 1879 (500), 90 (200), 96 (500). **1,200: —**

Wijk, Olof, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1901. 1876 (600), 83 (500), 87 (500). **1,600: —**

Wikström, Carl, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1897. **3,000: —**

Wikström, Hulda, fröken. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (1,000); *Br.* 92—1901 (1,000). **2,000: —**

Wikström, Nils, grosshandlare. Sundsvall. Död 1883. 1877. **500: —**

Wikströms, Per, grosshandlare, **dödsbodelegare.** Stockholm. 1882. **2,500: —**

Wikström, Per Magnus, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1893 (2,000), 97 (3,000). **5,000: —**

Wikström, Sofi, f. **Edlund,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Wrangel von Brehmer, Johan Wolmer, friherre, öfverste-kammarjunkare. Hyby, Klågerup. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Vult von Steyern, Fredrik, direktör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Åkerhielm, Johan Gustaf Nils Samuel, friherre, öfverstekammarjunkare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1900. 1898. **1,000: —**

Åslund, Fredrik August, konsul. Sundsvall. 1877. **500: —**

Allmänna konst- och industriutställningens i Stockholm 1897 lotteri. 1898 (45,260), 1900 (264,292: 31). **309,552: 31**

Digitized by Google

Allmänna konst- och industriutställningens i Stockholm 1897 förvaltningsutskott. 1900 (4,000), 1901 (181: 76).	4,181:	76
Apotekarsocieteten. Stockholm. 1887 (500), 90 (500).	1,000:	—
Norrlands gille. Stockholm. 1891.	1,500:	—
Patriotiska sällskapet. Stockholm. 1891.	500:	—
Svenska turistföreningen. Stockholm. 1901.	1,000:	—

— —

Digitized by Google

Testamentariska förordnanden

till förmån för Nordiska museet.

Thomsen, Anna, fröken. Köpenhamn. Död 1888. Genom muntligt förordnande 1888: norskt allmogesmycke af silfver. Aflämnadt 1888.

Wallander, Josef Vilhelm, professor. Stockholm. Död 1888. Genom testamente af den 4 aug. 1887: skisser i akvarell och olja med motiv från Delsbo och Vingåkers socknar samt 3 delsbo- och 4 österåkersdräkter m. m. Aflämnadt 1888.

Eichhorn, Christofer, biblioteksamanuens. Stockholm. Död 1889. Genom testamente af den 6 nov. 1889: hela den af honom hopbragta samlingen af skråhandlingar, utgörande omkring 6,600 nummer fördelade på 100 olika skrån och omfattande en tidrymd af öfver 300 år. Aflämnadt 1890.

Hassell, Carl Johan, f. d. sekreterare. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 11 maj 1891: ett belopp af 5,000 kronor, afsedt till inköp af för museet passande föremål. Aflämnadt 1892.

Lamm, Gustaf Mauritz, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1892. Genom testamente af den 13 febr. 1892: ett belopp af 10,000 kronor, afsedt till ökande af museets »Allmänna fond». Aflämnadt 1892.

Fries, Carl Leonard August, kommendörkapten. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 12 dec. 1889: minnen från fregatten Eugenies jordomsegling 1851—1853, m. m. Aflämnadt 1893.

Flygare-Carlén, Emilie, fru. Stockholm. Död 1892. Genom testamentariskt förordnande af den 22 jan. 1890: den hedersgåfva, bestående af författarinnans samtliga romaner, öfversatta till böhmiska språket, hvilken hon år 1882 erhöll från Prag, m. m. Aflämnadt 1893.

Digitized by Google

Hellman, Mathilda, f. **Joholm,** enkefru. Uppsala. Död 1893. Genom testamente af den 2 jan. 1888: ett belopp af 10,000 kronor. Aflämnadt 1894.

Antell, Herman Frithiof, med. doktor. Paris. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1893. Genom testamente af den 1 okt. 1891: ett belopp af 100,000 kronor, afsedt att af museets styrelse »förvaltas som fond, hvars räntor användas till museets fromma». Aflämnadt 1896. Ytterligare utdelning på grund af Antells testamente: 5,700 kronor, aflämnade 1898, och kr. 305: 83, aflämnade 1899.

Lindholm, Johan August, f. d. postförvaltare. Stockholm. Död 1894. Genom skriftligt förordnande: en större samling oljemålningar, akvareller och pennteckningar, alla återgifvande byggnader, gator och gränder från det gamla Stockholm. Aflämnadt 1895.

Tunelius, Johanna Charlotta Lovisa, fröken. Stockholm. Död 1894. Genom testamente, dagt. i juni 1893: en samling porslinsföremål från århundradets början m. m. Aflämnadt 1895.

Erichsson, Carl Anders, f. d. inspektor, Charlottenlund. Död 1894. Genom testamente af den 10 jan. 1894: återstoden af hans förmögenhet, sedan åtskilliga legat till andra personer utgått. Utdelningen i utredningsmannens konkurs — med 2,217 % å testamentsbeloppet kr. 17,863: 10 — kronor 387: 25, aflämnad 1897.

Adlersparre, Sophie, f. **Leijonhufvud,** friherrinna. Stockholm. Död 1895. Enligt muntligt förordnande: klagoskrift, sydd på väf, från 1805. Aflämnadt 1895.

Benedicks, Emma, f. **Benedicks,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. Genom testamentariska förordnanden af den 11 dec. 1890 och den 5 juli 1893: ett belopp af 15,000 kronor, hvaraf 5,000 kr. till museet och 10,000 kronor till anläggningarna på Skansen. Aflämnadt 1895.

Nisbeth, Henriette Caroline, f. **Owenius,** fru. Simrishamn. Död 1895. Genom testamente af den 16 maj 1890: ett rikt snidadt ekskåp. Aflämnadt 1897.

Schwartz, Marie Sophie, f. **Birath,** fru. Stockholm. Död 1894. Enligt muntligt förordnande: spegel med bord i kejsarstil. Aflämnadt 1896.

Crusenstolpe, Charlotta, fröken. Stockholm. Död 1896. Genom testamente af den 16 okt. 1893: chiffonier, bokskåp m. m. samt en samling familjeporträtt och föremål, som tillhört M. J. Crusenstolpe och Emilie Flygare-Carlén. Aflämnadt 1897.

Londicer, George, grosshandlare. Stockholm. Död 1897. Genom testamente af den 18 april 1896: skrifschatull af mahogni, ett dussin damastserveter tillverkade i Linköping på 1780-talet, reffelbössa, som tillhört hertig Fredrik Adolf af Östergötland, m. m. Aflämnadt 1897.

Digitized by Google

Blackstadius, Johan Zacharias, historiemålare. Stockholm. Död 1898. Genom muntligt förordnande: en af konstnären utförd större tafla: »Biskop Sigfrid döper hedningarna i Götaland». Aflämnad 1898.

Sundgren, Fredrik Conrad, f. d. uppbördskommissarie. Stockholm. Död 1898. Genom testamente af den 19 nov. 1897: en åttondedel af öfverskottet af hans förmögenhet, sedan en del legat till enskilde och allmänna inrättningar utgått. Beloppet, 13,111 kronor 84 öre, aflämnadt 1898.

Malmström, Johan August, professor, historiemålare. *Hedersledamot.* Stockholm. Död 1901. Genom testamente af den 8 mars 1897: studier i olja och akvarell, teckningar på lösa blad eller i album framställande byggnader, klädedräkter, folktyper m. m. från Sverge, Norge och Finland, som kunna bidraga till kännedomen om folkets ståndpunkt i afseende å konstindustri och karakteristik m. m.; gamla allmogeväfnader från Skåne, Bleking och Västergötland; fornnordiska dräkter samt en del vapen m. m., som kunna vara till nytta vid fester å Skansen.

Bolinder, Jean, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1899. Genom muntligt förordnande: en samling föremål, hvilka tillhört Carl von Linné, m. m. Aflämnadt 1899.

Casparsson, Carl Edvard, kapten. Uppsala. Död 1899. Genom testamente af den 16 okt. 1897: ett belopp af 10,000 kronor. Aflämnadt 1899.

Gartz, Claes, bokauktionskommissarie. Stockholm. Död 1899. Genom testamente af den 21 sept. 1899: ljuskandelaber af silfver. Aflämnad 1900.

Lehnberg, Gustaf Conrad, f. d. handelsbokhållare. Stockholm. Död 1900. Genom testamente af den 5 febr. 1899: lusthus från trädgården till huset nr 30 Bellmansgatan i Stockholm. Aflämnadt 1901.

Ekman, Vilhelm Ferdinand, bankkassör. Uppsala. *Ständig ledamot.* Död 1900. Genom testamente af den 18 sept. 1899: 10,000 kronor till Nordiska museets byggnadsfond. Aflämnadt 1901.

Sander, Nils Fredrik, kansliråd. Stockholm. Död 1900. Genom testamente af den 17 maj 1898: en samling laveringar, blyertsteckningar och målningar af framstående konstnärer, utförda för illustrationerna till Sanders öfversättning af Eddan; guldmedalj m. fl. minnen af gifvaren. Aflämnadt 1900.

Segersteen, Erik Hjalmar, bibliotekarie, Linköping. Död 1901. Genom testamente af den 2 maj 1900: 7 stycken större och mindre silfverspännen, under 1600- och 1700-talen använda som prydnader å skor och knäbyxor. Aflämnadt 1901.

Digitized by Google

Personer, som under år 1901 lämnat gåfvor till Nordiska museet.

1.

I denna afdelning upptagas endast namnen på de personer, hvilka under det nämda året lämnat mera märkliga gåfvor till museets särskilda samlingar, jämte kort angifvande af själfva gåfvan. Öfriga gifvare upptagas i nästa afdelning (2).

Till allmogeafdelningen:

Andersson, A., sågverksegare, Vallsta: kyrksläde, »könseåka», från Alfta socken i Helsingland.

Arbrå byamän genom herr ***G. Wengelin,*** Bjuråker: kyrkbåt med årtalet 1797, från Arbrå socken, Helsingland.

Behm, Beda, f. ***Åström,*** fru, Östersund: en samling julbröd från Jämtland. Jfr sid. 48.

Brundin, H., komminister, Bergbyn, Råhällan: kvinnodräkt från Hamrånge socken, Gästrikland.

Eneström, F. J. E., järnvägskonduktör, Halmstad: 2 hängljusstakar af smidt järn, från Östra Karups socken, Halland. Se bild 9, sid. 45.

Eriksson, A. G., arrendator, Uppsala: gräsplog från Tegelsmora socken, Uppland.

Eriksson, J., herr, Malung: fattigklubba från Vallsta by, Arbrå socken, Helsingland.

Hjelm, K., fröken, Stockholm: dräktplagg till mans- och kvinnodräkt från Toarps socken, Västergötland.

Huss, A., fröken, Stockholm: 7 lysnings- och bröllopsgratulationer, målade under tiden 1851—1861, sannolikt från Jämtland. Jfr sid. 48.

Jonsson, C. E., fabrikör, Stockholm: målad väggpanel från Dalarna.

Larsdotter, Mätta, genom förmannen ***H. Larsson,*** Malmö: åkdyna från Skytts härad, Skåne.

Mora socken genom hemmansegaren ***Bud Erik Olsson,*** Vinäs: bårkläde från 1823, från Mora socken, Dalarna.

Digitized by Google

Nilsson, A., landtbrukare, Kråkhult, Toarp: dräktplagg till folkdräkter från Toarps socken, Västergötland.

Rosander, E., nämdeman, Ekeflo, Virserum: mjölhålk, »kimma», från Virserums socken, Småland.

Svensson, A., jungfru, Stockholm: 8 bindmössor från Nyeds socken i Värmland.

Söderfors bolag genom brukspatron *P. G. Tamm,* Elfkarleö: inredning till en s. k. nystuga i Valbo socken, Gästrikland. Jfr sid. 47.

Tamm, P. G., brukspatron, Elfkarleö: 3 väggbonader, målade 1824, från Tiarps socken, Uppland. Se sid. 47.

Törnkvist, L., hemmansegare, och *Törnkvist, Greta,* hustru, Fallet, Hedesunda: husgeråd och delar till dräkter från Hedesunda socken, Gästrikland.

Wickbom, J., rektor, Kalmar: brudgumsdräkt m. m. från Högsrums socken, Öland.

Till handtverks- och skråafdelningen:

f. d. Bryggarämbetets pensionskassa genom fabrikören *A. Bjurholm,* Stockholm: 2 dryckeskannor af silfver, som tillhört Stockholms bryggarämbete, samt en sparbössa af järn. Jfr sid. 50.

Törnell, C., herr, Brockton (Mass.), och *Törnell, E.,* hofrättsnotarie, Stockholm: sigillstamp, som tillhört Norrköpings sockerbagarsocietet.

Till afdelningen för minnen från det gamla Stockholm:

Aktiebolaget Skånska cementgjuteriet, Stockholm: stenornament från huset nr 60 Norrlandsgatan.

Bergengren, C. R., bokbindare, Stockholm: två portar från huset nr 11 Köpmangatan, 1700-talets senare hälft.

Bocander, P. S., byggmästare, Stockholm: två portar jämte öfverstycke från huset nr 26 Nybrohamnen, 1700-talets senare hälft.

Bonnier, Jenny, fröken, Stockholm: fyra taflor med utsikter från Stockholm på 1850-talet, oljemålningar af Markus Larson.

Hafström, A. W., grosshandlare, Stockholm: tre räkenskapsböcker för Tjärhofvet, åren 1784—1847. Jfr sid. 52.

Palm, C. U., konsthandlare, Stockholm: stenornament från Helgeandsholmen.

Till afdelningen för vapen och krigsväsende:

Onämd: standar från år 1751 (jfr sid. 52 och bild 15); samt fana från slutet af 1700-talet, hvilken tillhört Stockholms borgerskaps infanteri.

Stockholms frivilliga skarpskytteförenings fjärde kompani genom *kommiterade:* fana, som tillhört nämda kompani åren 1861—1881.

Till afdelningen för polis- och rättskipningsväsende:

Borgenstam, E., apotekare, Skara: vaktstafvar, patrullstafvar, bojor m. m. från Skara, 1800-talets förra hälft.

Digitized by Google

Till afdelningen för de högre stånden:

Ajander, J., med. doktor, Värnamo: besman och måttstock.

Bergengren, C. R., bokbindare, Stockholm: 25 st. kakel från huset nr 11 Köpmangatan i Stockholm.

Bergengren, M., fru, Stockholm: tyllfischy, broderad näsduk samt ett par damskor från 1870-talet.

Bergman-Österberg, M., fru, Stockholm: kista med mässingsbeslag, från 1700-talets början.

v. Björnmarck, A. E. A., sjökapten, Stockholm: nyckel af järn; signetring, 1700-talets midt.

Bocander, P. S., byggmästare, Stockholm: två kakelugnar från f. d. källaren »Flaggen», Nybrohamnen 26 i Stockholm.

Böttiger, J., intendent för H. M. konungens konstsamlingar, Stockholm: spegellåda af mahogni, i kejsarstil.

Eriksson, J., kollega, Norrtälje: solvisare, daterad 1693.

Fægersten, A., f. *Boberg*, fru, Stockholm: tyllkragar, brudstrumpeband, broderade arbetsväskor m. m. från början och midten af 1800-talet.

Gullbransson, G., apotekare, Stockholm: två prydnadskammar af horn, från 1830-talet.

Hazelius', Artur, dödsbo (G. Hazelius), Stockholm: rokokomöbel med klädsel i »tapisserie de Beauvais». Jfr sid. 53.

Genom *Jerling, K. J.*, med. doktor, Stockholm: kista från 1600-talet.

Joulin, A., grosshandlare, Stockholm: kakel från husen nr 1 Holländargatan och nr 8 Hötorget i Stockholm (källaren »Kronan»).

Joulin, E., kassör, Stockholm: docka i fullständig dräkt från 1840-talet.

Lagerberg, S., fröken, Stockholm: klädning från 1810-talet, damskor, solfjädrar m. m.

Lindblom, K., fru, Stockholm: parasoll från 1850-talet.

Linderoth, J. G., urfabrikör, Stockholm: solfjäder af elfenben, sidenklädning från 1890-talet m. m.

Lundgren, C. P., fabrikör, Stockholm: kopparcistern, 1700-talet.

Malmström, A., förvaltare, Hjortkvarn: två järnhällar, daterade 1673 och 1742.

Nordström, Ida, fröken, Stockholm: två trymåer, 1800-talets midt.

Palm, C. U., konsthandlare, Stockholm: etui af grönt hajskinn, från 1700-talets förra del (se sid. 56), samt silfverspets med schattersöm, 1600-talsarbete.

Pettersson, C. R., verkmästare, Stockholm: solvisare af sten, daterad 1731.

Rehbinder, H., friherre, Djursholm: eldskärm af mahogni, med broderi från 1800-talets midt. Jfr sid. 55.

Segersteen, E. H., bibliotekarie, Linköping, genom testamentariskt förordnande: 7 st. silfverspännen. Jfr sid. 102.

Silfversvärd, R., f. *Schleger*, fru, Stockholm: fem taflor broderade å hvitt siden, två daterade 1785 och 1786, m. m.

Sparre, A., fröken, Stockholm: smycken, silkesvantar från 1820-talet, m. m.

Tegnér, H., jägmästare, Björksätra, Huddinge: ett väggur från 1700-talets förra del.

Torstenson, S., f. *Stenbäck*, fru, Stockholm: täcke med sticksöm, från 1700-talet, m m

Tottie, Mårten, herr, Mariestad: spinnrock.

Tull, C., herr, Stockholm: miniatyrsolvisare från 1700-talets början, kompass från 1700-talets senare hälft och magnet, daterad 1660.

Ullrich, F. L., och *Hallquisth, E. K.*, arkitekter, Stockholm: en samling kakel från huset nr 26 Grefgatan i Stockholm.

Wallin, H., fröken, Stockholm: kuddbroderi och schal från 1800-talets midt.

Digitized by Google

Till den historiska afdelningen:

Ahlborn, Gerda, **fröken, Stockholm: porträttmedaljong, självporträtt, i gips af Lea Ahlborn († 1897), m. m.**

Edlund, S., **fröken, Stockholm: ett par strumpor, som tillhört drottning Josefina († 1876).**

Fægersten, A., f. Boberg, **fru, Stockholm: chemisetter med lösa ärmar, silkesstrumpor, toalettdyna samt en af drottning Lovisa broderad arbetsväska, som alt tillhört prinsessan Eugenie († 1889).**

Fahlgren, C. A., **artist, Stockholm: palett, som tillhört målaren L. A. Masreliez († 1810).**

Favre, Sophie, **fru, Stockholm: autograf af bildhuggaren B. E. Fogelberg († 1854) och två diplom utfärdade för den samme.**

Hazelius' Artur, dödsbo (G. Hazelius), **Stockholm: medaljer, diplom m. m. samt ett skrifbord, som tillhört dr A. Hazelius.**

Ramström, A., **notarie, Stockholm: väst, som tillhört skalden Johan Nybom († 1900).**

Till tafvelsamlingen:

Kronberg, J., **professor, Stockholm: konung Karl XII, af gifvaren år 1893 utförd oljemålning å duk. Jfr sid. 58.**

Palm, C. U., **konsthandlare, Stockholm: oljemålning framställande tvänne morakullor, sign. »Till Stads Mäklaren Herr J. Stenberg af Fredr: Westin pinx. 1832.»**

Till porträtt- och gravyrsamlingen:

Grönblad, K., **amanuens, Stockholm: porträtt i akvarell. Se sid. 58.**

Hazelius', Artur, dödsbo (G. Hazelius), **Stockholm: omkring 500 stockar till träsnitt. Jfr sid. 59.**

Nilssons bokhandel, **Paris: porträtt i svartkrita, utfördt af Nils Forsberg. Se sid. 58.**

Redaktionen af »Ord och Bild», **Stockholm: 66 porträtt i autotypi, afdrag af klichéer, som varit publicerade i tidskriften Ord och Bild.**

Till mynt- och medaljsamlingen:

Hultbom, O. F., **major, Stockholm: medalj i silfver för deltagande i 1864 års danska krig.**

Norström, C. G., **ingeniör: två silfvermedaljer m. m.**

Till bibliotek och arkiv:

Af gåfvor från utländska samfund upptagas här endast några särskildt anmärkningsvärda. Se för öfrigt förteckningen öfver de museer och vetenskapliga samfund, med hvilka Nordiska museet står i förbindelse, sid. 123 o. f.

Académie royale des sciences, des lettres et des beaux arts de Belgique, **Brüssel: akademiens under åren 1900 och 1901 utgifna skrifter.**

Digitized by Google

Bergman-Österberg, M., fru, Stockholm: F. Richardt och G. Ljunggren: Skånska herregårdar. B. 1—6. Lund 1853—1861; samt »Handbok vid den nu brukliga matlagningen. Innehållande tillika Beskrifningar på Fergningar och andra uppsatser». Handskrift från 1835—1845.

Hazelius', Artur, dödsbo (G. Hazelius), Stockholm: en större samling böcker, som tillhört A. Hazelius, samt bref och handskrifter, som tillhört dr A. Hazelius och generalmajor J. A. Hazelius. (Se sid. 60.)

Hazelius, G., fil. licentiat, Stockholm: Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, udg. af det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab, Köpenhamn. Årg. 1847—1853.

Historische Gesellschaft des Künstlervereins, Bremen: Bremisches Jahrbuch. Bd 10—19. Bremen 1879—1900.

Kungl. eklesiastikdepartementet, Stockholm: Svenska skriftprof. H. 1 och 2. Stockholm 1894 och 1900.

Königl. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften, Leipzig: Berichte über die Verhandlungen der philologisch-historischen Classe. Bd 45—53. 1893-1901.

Lind, J., f. d. guvernör, Minneapolis, Minnesota: 9 större färglagda fotografier af Sioux-, Cheyennes- och Puebloindianer.

Oxenstierna, G. G. B:son, friherre, Stockholm: en samling handlingar från 1700-talet, som tillhört medlemmar af de friherrliga ätterna Oxenstierna af Eka och Lindö samt Leijonsköld. Jfr sid. 60, 61.

Philosophical Society, Washington: Bulletin. Vol. 1—10. Washington 1874—1887.

Törnquist, A., f. Mineur, fru, Stockholm: räkenskapsbok från Sala silfvergrufva för år 1684.

Verein für die Geschichte Mährens und Schlesiens, Brünn: Zeitschrift. Jahrg. 1—5: 1. Brünn 1897—1901.

2.

För öfrigt hafva under år 1901 gåfvor lämnats till Nordiska museet af ytterligare följande personer:

Ahlén, A., lektor. Stockholm.
Alyhr, G., herr. Stockholm.
Alyhr, K., fröken. Stockholm.
Andersdotter, Elias Brita, hustru. Rättvik.
Andersdotter, Lasses Anna. Stockholm.
Anderson, C., herr. Stockholm.
Anrep, G., redaktör. Stockholm.
Apelbom, H., teateragent. Stockholm.
Arosenius, J., herr. Stockholm.
Aspelin, O., fru. Stockholm.

Behm, A., amanuens. Stockholm.
Bensow, J., f. *Engström*, fru. Stockholm.
Bergman, A., f. *af Klint*, fru. Stockholm.
Bergqvist, E., herr. Göteborg.
Bergstrand, J., sjökapten. Stockholm.
Björck, G. L., prost. Vinberg, Falkenberg.
Björklund, G. A., torpare. Strinne, Bjärtrå.
Bodén, A., herr. Stockholm.
Broms, A. F., herr. Stockholm.
Brunius, A. V., major. Stockholm.
Bäckgren, K. A., herr. Öfverkaliks.

Carlander, C. M., grosshandlare. Stockholm.
Carlsson, C. E., maskinist. Söderhamn.
Casparsson, E. H., herr. Saltsjöbaden.
Cavalli, H., f. *Krantz*, fru. Sköfde.
Cederblom, G., fröken. Stockholm.
Chrigström, S. D., apotekare. Backe.
Czapek, S. jr, handelsresande. Hällnäs.

Digitized by Google

Dahlberg, E., fröken. Stockholm.
Dahlerus, S., fröken. Stockholm.
De Geer, C., friherre. Leufsta.

Edlund, Helene, fotograf. Stockholm.
Ehrenborg, S., direktör. Stockholm.
Ekeblom, M., f. *Stenbäck*, fru. Stockholm.
Eklund, P. B., bokförläggare. Stockholm.
Ekman, T., fil. doktor. Linköping.
Engelhardt, M. A., f. *Schmidt*, fru. Stockholm.
Erdmann, E., statsgeolog. Stockholm.
Eriksson, E. J., vaktmästare. Stockholm.
Eriksson, G., herr. Stockholm.

Fehrnström, A., fru. Klippans järnvägsstation.
Genom *Folcker, E.*, amanuens. Stockholm.
Frödin, G., herr. Strängnäs.

Gustafsson, C. G., vaktmästare. Stockholm.

Hagander, A. G., antikvitetshandlare. Stockholm.
Hagberg, L., f. *v. Schwerin*, fru. Stockholm.
Hallberg, F., landsekreterare. Malmö.
Hallberg, L., f. *Rosenlind*, fru. Stockholm.
Hammarstedt, N. E., amanuens. Stockholm.
Hansdotter, Slars Brita. Born, Rättvik.
Hazelius, A., fröken. Stockholm.
Hazelius, A., styresman för Nordiska museet. Stockholm.
Hellberg, F., redaktör. Stockholm.
Henström, J. A., inspektör. Kaflås.
Hessler, A., fröken. Stockholm.
Hilton, A., fru. Stockholm.
Hofving, P., verkmästare. Stockholm.
Hård af Segerstad, H., fröken. Stockholm.
Hägglund, J. H., prost. Västra Karup.

Jakobson, H., jungfru. Stockholm.
Janson, A., handlande. Stockholm.
Johanson, C. V., möbelsnickare. Sala.
Jonsson, C. E. jr, herr. Stockholm.
Jäderlund, A., f. *Jonsson*, fru. Stockholm.

Kahl, C. G., herr. Stockholm.
Karlsson, K. H., fil. doktor. Stockholm.
Kjellin, C., artist. Stockholm.

Lagerberg, M., kammarherre. Stockholm.
Lagerholm, H., f. *Hamberg*, fru. Stockholm.
Lagerholm, J., typograf. Stockholm.
Lagerström, C. F., trädgårdsmästare. Stockholm.
Leijer, A., kapten. Stockholm.
Leuhusen, V., f. d. justitieråd. Säby, Ingarö.
Liebenfeld, L., grosshandlare. Stockholm.
Lindgren, J. O., lärare. Stockholm.
Lindgren, K., skomakare. Malm, Sigtuna.
Lindqvist, G., herr. Stockholm.
Lovén, C., öfverste. Stockholm.
Lundqvist, A., fröken. Stockholm.
Lunell, A., folkskolelärare. Djurås.

Malmheim, J. A., herr. Näsby gård.
Mellander, J. O., hemmansegare. Mäland, Skog.
Modin, E., pastor. Ytterhogdal.
Molander, L., f. *Wessler*, fru. Stockholm.

Nelson, C. G. A., folkskolelärare. Stockholm.
Nordgren, J. L., apotekare. Brotorp, Lindesberg.
Nordin, S., torpare. Rossvik, Skog.
Nordqvist, A., f. *Pettersson*, fru. Stockholm.
Norström, E., herr. Stockholm.
Nylund, E., fabrikör. Stockholm.
Nyqvist, K., farmacevt. stud. Stockholm.
Nyström, D., f. *Weder*, fru. Djursholm.
Nyström, G., major. Gefle.
Nälsén, T., herr. Stockholm.

Palmér, C. F., målarmästare. Stockholm.
Pehrsson, M., arbetare. Stockholm.

Quiding, G., herr. Karlskrona.

Reinholdsson, V., arbetare. Öster-Våla.
Romson, C., kyrkvärd. Mora.
Roosval, J., fil. kand. Stockholm.
Rosenlind, E., direktör. Stockholm.
Rydin, E., fabrikör. Fristad.

Santesson, B. F., tenngjutare. Stockholm.
Santesson, F. A., fabrikör. Stockholm.

Digitized by Google

Scherdin, J., f. *Nordström*, fru. Stockholm.
Schulthess, F., professor. Stockholm.
Schultzberg, H., revisor. Stockholm.
Sjöberg, R., *J.* och *Z.*, fröknar. Stockholm.
Smith, E., lotskapten. Stockholm.
Sprinchorn, E., fröken. Stockholm.
Stigell, A., fröken. Stockholm.
Storm, G., fiskare. Vallbynäs, Skirö.
Svensson, A., fröken. Stockholm.

Thonander, C., fru. Stockholm.
Tiselius, I., fröken. Stockholm.
Tottie, C. G., herr. Älby, Skyttorp.
Trotz, F. R., herr. Hammerstad.

Waldo, A., fröken. Stockholm.
Walin, A. O., herr. Skutskär.
Wancke, F., kassör. Stockholm.
Wennersten, O. V., studerande. Uppsala.
Werner, E., herr. Stockholm.
Werner, J. F., kapten. Stockholm.
Westerberg, M., fru. Solö, Östanå.
Victorin, M., fröken. Stockholm.
Wimmerkranz, F., kyrkoherde. Ytterån.
Vistrand, P. G., amanuens. Stockholm.
Wolffeldt, E., fröken. Stockholm.

Zedritz, J., literatör. Stockholm.

Åhman, K. E., läderhandlare. Stockholm.

Folkhögskolan i Boden.
Katalogisatorn vid den kulturhistoriske Udstilling i Kristiania 1901.
Kungl. biblioteket. Stockholm.
Kungl. vetenskapsakademien. Stockholm.
Norstedt & söner, P. A. Stockholm.
Nykyrkliga bokförlaget. Stockholm.
Rikets allmänna kartverk. Stockholm.
S. Scholanders fotografiaffär. Stockholm.
Svenskt industri- och handelsmuseum. Stockholm.

Nutzhorn, H., folkhögskolelärare. Askov, Veien.
Nyrop, C., professor. Köpenhamn.
Schröder, L., folkhögskoleföreståndare. Askov, Veien.

Stchoukine, P. J., herr. Moskwa.
Sällskapet för Finlands geografi. Helsingfors.

Bædeker, K., herr. Leipzig.
Conwentz, H., professor. Danzig.
Halle, J., Antiquar. München.
Helbing, H., konsthandlare. München.
Hörmann, K., bibliotekarie. Nürnberg.
John, Alois, herr. Eger.
Mittler & Sohn, E. S. Berlin.
Pudor, H., doktor. Berlin.
Ranke, J., professor. München.
Rosenthal, J., herr. München.
Voss, A., museumsdirektör. Berlin.
Weil, A., antikvitetshandlare. München.

Subert, Fr. Ad., herr. Prag.

Berg, C. F., herr. Paris.
Thieullen, A., herr. Paris.

Digitized by Google

Philip, J. B., herr. Aberdeen.

Kraus, A., fils. Firenze.

Ministerio de Marinha e Ultramar. Lisboa.

3.

I denna afdelning upptagas endast de personers namn, hvilka under det nämda året lämnat mera märkliga gåfvor till museets anläggningar på Skansen, jämte kort angifvande af själfva gåfvan. Öfriga gifvare upptagas i nästa afdelning (4).

Till djurafdelningen:

Prinsarne Gustaf Adolf och ***Vilhelm:*** 1 finnmarkshund.
Almqvist, J., godsegare, Hanstavik, Södertälje: 1 skäggdopping.
Andersson, C., bokhållare, Stockholm: 1 morkulla.
Andersson, Richard, direktör, Stockholm: 1 åsnehingst.
Berglund, S., bruksegare, Ohs bruk, Lamhult: 1 fiskljuse.
Berndes, C. G., agronom, Mora gård, Byringe: 1 hermelin, 1 åkersork.
Ekstam, O., fil. doktor, Stockholm: 2 pilgrimsfalkar.
Ekström, A., handlande, Håbolund, Väster Tibble: 3 gräsänder.
Forsberg, F. V., grosshandlare, Stockholm: 1 hare.
Forssell, S. I., disponent, Finsta: 1 hermelin.
Grönskog, R., herr, Stockholm: 1 kricka.
Hagberg, O., målare, Stockholm: 1 jorduggla.
Hallström, G., kandidat, Stockholm: 1 hafsörnunge.
Hoffstedt, V., fil. doktor, Stockholm: 1 gröngöling.
Kempff, K., direktör, Stockholm: 1 trädlärka.
Lindgren, J. E., patron, Gräsögård, Öregrund: 1 gråsäl, 3 hafstrutar, 2 tärnor.
Lundborg, G., herr, Stockholm: 1 löfsångare.
Nordström, O., fiskhandlare, Stockholm: 1 orrtupp.
Olsson, A., bruksförvaltare, Husum: 2 korpar, 1 sädgås.
Pettersson, Anna, fru, Stockholm: 2 spillkråkungar.
Sandberg, I., stud., Jämshög: 2 pilgrimsfalkar.
Santesson, A., gravör, Stockholm: 1 tornfalk.
Segerbrand, C. F., inspektor, Tykö, Finland: 1 flygande ekorre.
Sundström, Harriet, fröken, Stockholm: 1 svan.

Digitized by Google

Teden, V., jägmästare, Älfdalen: 3 grågäss.
Unné, R., handlande, Kristianstad: 1 brockfågel.
Wahlberg, E., herr, Valje, Sölvesborg: 2 vattensorkar.
Westgren, A., apotekare, Gnesta: 1 hare.
Wingren, C., sjökapten, Oskarshamn: 1 tornfalk.

Till växtafdelningen:

Hedin, Louise, fröken, Stockholm: krukväxter.
Läffler, L. F., professor, Djursholm: en samling växter och lökar.
Nordström, R. C., f. d. grosshandlare, Stockholm: en samling sydsvenska växter.
Schröder, Ida, fröken, Stockholm: 1 Yucca.
Svenssons fröhandel, Stockholm: ett parti lökar.
Wetterqvist, Anna, fröken, Stockholm: ett parti lökar.

Till anläggningarna i öfrigt:

Bergstrand, J., sjökapten, Stockholm: en snäcksamling.
Dahlerus, G., stadskassör, Stockholm: ett parti kol, koks och bränsle.
Hörlin, A. F., byggmästare, Stockholm: ett parti ekgrenar.
Lewenhaupt, Erik, grefve, Näsby: ett parti ekgrenar.
Mogensen, Ruth, fru, Falun: 1 fågelbur.
Svenska hvaloljefabriken genom fabrikör *I. M. Knape*, Stockholm: ett parti tran.
Törner, J., pyrotekniker, Stockholm: ett parti talg.

Till underhåll, försäljning och dylikt:

Graf, Franziska, fru, Stockholm: ett parti sädesprof.
St Eriks bryggeri, Stockholm: 35 hl. draf.

4.

För öfrigt hafva under år 1901 gåfvor lämnats till museets anläggningar på Skansen af ytterligare följande personer:

Almqvist, R., herr. Svenljunga.
Amundsson, Birger. Stockholm.
Andersson, Henning. Stockholm.
Andersson, J., maskinist. Stockholm.
Andersson, Oskar. Stockholm.
Andersson, V., herr. Stockholm.
Appelgren, E., herr. Stockholm.
Appelqvist, C., fru. Stockholm.
Arbin, J. Stockholm.
Askenbeck, Ragnar. Stockholm.

Barney, B., herr. Göteborg.
Beckander, M. C., fru. Stockholm.
Beijer, V. M., fru. Stockholm.
Berg, H., notarie. Stockholm.
Bergendal, A., herr. Skafteby, Lidköping.
Berggren, C., herr. Stockholm.
Bergman, Nils. Stockholm.
Bergqvist, K., studerande. Stockholm.
Billman, A. W., ingeniör. Stockholm.
Björklund, J., djurvårdare. Stockholm.

Digitized by Google

Boman, C., fru. Stockholm.
Bouvier, A., direktör. Stockholm.
Brissman, C., studerande. Stockholm.
Bruzelius, R. M., professor. Stockholm.

Carlsson, C., herr. Stockholm.
Cassel, F. Stockholm.
Christensen, J. U., bokhållare. Stockholm.
Cohn, A., fågelhandlare. Stockholm.

Dahlberg, J., handlande. Stockholm.
Drangel, Hilma, fru. Stockholm.
Dufva, D., fru. Stockholm.
Dufva, A. V., notarie. Stockholm.
Dumrath, Anna, fru. Stockholm.

Egnell, Anna, fru. Stockholm.
Ehn, J., herr. Stockholm.
Ehnbom, E. V., herr. Göteborg.
Ekberg, J., fru. Stockholm.
Eklöf, J. F., trädgårdsmästare. Stockholm.
Engelbrekt, O., bokhållare. Bromma.
Englund, F. G., vaktmästare. Stockholm.
Eriksson, J. A., herr. Stockholm.
v. Essen, M., friherrinna. Stockholm.

Fagerberg, V., herr. Stockholm.
Fitinghoff, Laura, fru. Stockholm.
Flach, S. S:son, kammarherre. Svensksund.
Forsberg, Eva, fröken. Stockholm.
Fredriksson, A., repslagare. Vaxholm.

Gerlach, H., direktör, Varberg.
Grafström, J., operasångare. Stockholm.
Gustafsson, K., herr. Stockholm.
Gustafsson, L., grosshandlare. Stockholm.

Hallström, R., herr. Stockholm.
Hammar, Anna, fröken. Stockholm.
Hansson, M., handlande. Stockholm.
Hasselrot, E. A., byråchef. Stockholm.
v. Hedenberg, S., studerande. Stockholm.
Hedlund, K. Stockholm.
Hejdenberg, A., fru. Stockholm.
Heüman, E. D., kyrkoherde. Stockholm.
Hildenberg, A., herr. Stockholm.
Holm, Elsa, fröken. Stockholm.
Holm, Gunnar. Stockholm.
Holmgren, Johnny. Stockholm.
Hultman, G. V., eldare. Stockholm.
Högstedt, J., vinhandlare. Stockholm.

Jansén, C. Stockholm.
Jansson, Hilmer. Öfverjärfva.
Jansson, V. Stockholm.
Jarl, L. G., vaktmästare. Stockholm.
Johansson, K. G., herr. Stockholm.
Johansson, R., herr. Stockholm.
Johansson, Signe, fröken. Stockholm.
Jonsson, A., handlande. Stockholm.

Karlbeck, O. teknolog. Stockholm.
Karlsson, G., fru. Stockholm.
Karlsson, K. G., herr. Stockholm.
Konradsson, Alf. Stockholm.
Krång, A., herr. Stockholm.

Larsson, A., herr. Stockholm.
Lind, Einar. Stockholm.
Lind, J., djurvårdare. Stockholm.
Lindblom, K., teknolog. Stockholm.
Lindqvist, A., trädgårdsmästare. Stocksund.
Lindqvist, Filip. Stockholm.
Lindqvist, G., kastellan. Stockholm.
Looström, A., protokollsekreterare. Stockholm.
Lovén, J., herr. Stockholm.
Lundgren, G., herr. Stockholm.
Lundgren, K. A., herr. Stockholm.
Lundgren, Olof. Dufnäs.
Lundin, Sven. Järfva.
Löfgren, C., herr. Stockholm.

Markman, Tor. Stockholm.
Melin, Seth. Stockholm.
Molander, Lydia, fru. Stockholm.
Morsing, Th., kapten. Stockholm.

Nilsson, Eugen. Stockholm.
Nilsson, John, herr. Stockholm.
Nilsson, Nils. Stockholm.
Nilsson, V., källarmästare. Stockholm.
Norrström, C., djurvårdare. Stockholm.
Nyman, G., handlande. Stockholm.
Nyman, L., herr Stockholm.
Nyrén, Maria, fru. Stockholm.

Olsson, A., vaktmästare. Stockholm.

Pettersson, B., djurvårdare. Stockholm.
Pettersson, C., fodermask. Stockholm.
Pott, G., direktör. Stockholm.

Reutersvärd, O., tandläkare. Boston.
Rudbäck, P., kandidat. Od.
Rydell, Gideon. Dalarö.

Sandberg, A., sergeant. Stockholm.
Sandberg, Gerda, fröken. Stockholm.
Smitt, Freja, professorska. Stockholm.

Digitized by Google

Spångberg, A., studerande. Stockholm.
Strömberg, G. A., herr. Tureberg.
Stuart, Ulla, fröken. Stockholm.
Sundqvist, Vitalis. Stockholm.
Svedin, A., tandläkare. Stockholm.
Svenström, J., djurvårdare. Stockholm.
Söderberg, A., herr. Schebo bruk.

Wadström, C. B. S., notarie. Stockholm.
Wallengren, J. S. H., sjökapten. Helsingborg.
Wallenstedt, E., herr. Hufvudsta.
Wallin, H., kontorist. Stockholm.
Wallinder, Ernst. Djursholm.
Wernstedt, F., studerande. Ingelstad.
Westheimer, N., herr. Stockholm.
Winberg, H., handlande. Stockholm.
Winberg, M., fröken. Stockholm.
Wingårdh, V., grosshandlare. Helsingborg.
Wållgren, E. J., djurvårdare. Stockholm.

Zettergren, J. F., fodermarsk. Stockholm.

Österberg, Josua. Stockholm.
Östergren, F., bokbindare. Stockholm.
Österman, E., herr. Stockholm.

5.

Följande penningebidrag hafva lämnats under år 1901:[1]

Af *H. M. konungen*	500: —
Till Bredablicksfonden enligt lämnade förbindelser	8,300: —
Till Tivolifonden enligt lämnade förbindelser	9,800: —
Af konsul *G. E. Broms*	2,500: —
Af justitierådet *C. G. Hernmarck*	100: —
Af *onämd*	500: —
Af *onämd*	500: —
Af fru *C. Scharp*, f. *Westman*	100: —
Af minister *E. Bützow*	20: —
Af ingeniör *J. F. Anderson*, Djursholm	2,500: —
Af öfverstelöjtnant *A. Cederberg*, Saltsjöbaden	100: —
Af häradshöfding *A. G. Bergsten*, Uppsala	15: —
Af fru *A. Philipson*, f. *Jacobson*	2,000: —
Af häradshöfding och fru *A. Weinberg*	2,000: —
Genom fru *S. Almquist*, f. *Hultén*	520: —
Öfverföras kr.	29,455: —

[1] Af dessa bidrag hafva kr. 181: 76 lämnats till Byggnadsfonden, kr. 8,400 till Bredablicksfonden, kr. 16,015 till Tivolifonden, kr. 25,000 till J. A. Hazelius' fond, kr. 500 till A. Hazelius' fond af 30/11 1901, kr. 11,000 till A. Hazelius' monumentsfond, kr. 4,947: 27 till anläggningarna på Skansen samt kr. 22,800 till inköp och löpande utgifter.

Digitized by Google

Öfverföras kr.	29,455:	—
Af grosshandlaren *N. Paton*	1,000:	—
Af generalmajor *O. M. Björnstjerna*	2,000:	—
Af *M. I.*	5:	—
Af *elever i Wallinska skolan*	110:	—
Af *elever i Södermalms högre läroanstalt för flickor*	51:	—
Af *elever i Åhlinska skolan*	153:	—
Af *elever i Sandströmska skolan*	25:	—
Af *elever i Stockholms nya samskola*	37:	—
Af *elever i Sofi Almquists samskola*	100:	—
Af *elever i Brummerska skolan*	200:	—
Af fru *M. Widman*, Uppsala	10:	—
Af fru *A. Bergh*, f. *Andersson*	100:	—
Af *M. L.*	15:	—
Af fröken *A. Nordgren*	2:	—
Af fru *A. Strandmark*, Vessigebro	10:	—
Af kammarherre och fru *E. von Horn*, Stocksund	50:	—
Af *T. S.*	5:	—
Genom *Stockholms dagblads räkenskapskontor*	1,769:	25
Af *1897 års allmänna konst- och industriutställnings i Stockholm förvaltningsutskott*	181:	76
Af bankdirektör *K. Wallenberg*	1,000:	—
Af *E. S.*	10:	—
Af *Svenska turistföreningen*	1,000:	—
Af grosshandlaren *O. Höglund*	1,500:	—
Af professor *G. Gustafsson*, Kristiania	10:	—
Af *M. F. V.*	100:	—
Af professor *I. G. Clason*	1,000:	—
Af med. doktor *R. Hogner*, Boston	500:	—
Af »*folkdansklubben*»	65:	—
Af grosshandlaren *G. Beijer*, Malmö	50:	—
Genom ingeniör *C. Ramström*	2,000:	—
Genom fröken *J. Lindbohm*	215:	—
Af *Högre lärarinneseminariet*	230:	—
Af kapten *O. Bratt*, Växjö	80:	—
Af postexpeditör *N. Bergendahl*	50:	—
Genom folkskoleinspektör *C. G. Bergman*	155:	02
Af *onämd*	500:	—
Af grefve *F. Cl:son Wachtmeister*	100:	—
Af ingeniör *C. G. Norström*	10,000:	—
Öfverföras kr.	53,844:	03

Digitized by Google

Öfverföras kr.	53,844: 03
Af bankkassör *W. F. Ekman*, Uppsala, enl. testamente af 18/9 1899	10,000: —
Af fil. licentiat *Gunnar Hazelius*	25,000: —
Summa kronor	88,844: 03

Digitized by Google

Ombud för Nordiska museet.[1]

I nedanstående förteckning upptagas äfven ombud för Samfundet för Nordiska museets främjande.

Tecknet + utmärker ombud för museet, * ombud för samfundet.

Stockholm.

Lektor *A. Ahlén.* + *
Major *A. V. Brunius.* + *
Fil. doktor *V. Carlheim-Gyllensköld.* +
Fröken *A. Ekermann.* *
Geologen *E. Erdmann.* +
Fru *H. Frisk*, f. *Palmborg.* *
Fru *A. M. Holmgren*, f. *Tersmeden.* + *
Fru *R. Juel*, f. *Björkman.* *
Med. doktor *J. F. Kinberg.* *
Grosshandlaren *H. Lichtenstein.* +
Med. doktor *K. Malmsten.* +
Konsthandlaren *C. U. Palm.* + *
Fröken *E. Palmborg.* + *
Fröken *H. Palmqvist.* *
Fru *A. Retzius*, f. *Hierta.* + *
Professor *G. Retzius.* + *
Direktör *E. Rosenlind.* + *
Friherrinnan *E. Rudbeck*, f. *Ulfsparre.* *

[1] I denna förteckning angifvas förhållandena, sådana de voro den 31 dec. 1901.

Digitized by Google

Literatören *Helge Sandberg.* +
Professor *M. Sondén.* +
Med. doktor *P. Södermark.* +*

Skåne.

Skolläraren *J. Olsson.* + Sandby, Borrby.
Bibliotekarien *C. af Petersens.* * Lund.
Fröken *L. af Petersens.* +* Lindved, Svedala.
Kamrer *A. Pihlgren.* + Malmö.
Öfverstelöjtnant *G. Thestrup.* * Landskrona.
Bruksegaren *A. B. Wallis.* +* Dybeck, Tofthög.

Bleking.

Bokhandlaren *F. Apelqvist.* * Karlskrona.
Lektor *J. A. Gadd.* + Karlskrona.

Halland.

Literatören *C. Carlstedt.* + Falkenberg.
Konduktör *F. J. E. Eneström.* +* Gislaved.
Kapten *J. A. Lagergren.* + Halmstad.

Småland.

Stationsinspektor *J. Andersson.* + Vislanda.
Landsekreteraren *A. H. Bagge.* +* Jönköping.
Häradshöfding *G. Berg.* * Eksjö.
Fru *Anna Carlson*, f. *Kratz.* + Årset.
Med. doktor *M. v. Friesen.* * Västervik.
Hemmansegaren *M. Haraldsson.* + Vipperhult, Smålandsstenar.
Folkskoleläraren *K. A. Hultkvist.* + Vrigstad.
Kapten *A. Qvistgaard.* +* Huleviksberg, Ulfö.

Bohuslän.

Apotekaren *J. L. Lundberg.* +* Lysekil.

Dalsland.

Fru *A. Frisell*, f. *v. Sydow.* * Kasenberg, Åmål.

Digitized by Google

Västergötland.

Fröken *Gerda Anderson.* * Torsås, Ulricehamn.
Apotekaren *E. Borgenstam.* + Skara.
Apotekaren *G. Cavalli.* + Sköfde.
Med. doktor *A. Charlès.* * Borås.
Disponenten *A. I. Forsell.* * Göteborg.
Skolläraren *G. Hultgren.* Leksberg.
Rektor *S. Högman.* * Alingsås.
Fru *Greta Lilliehöök*, f. *Holmgren.* * Göteborg.
Fru *E. Nydqvist.* * Elfhög, Trollhättan.
Fröken *M. Rahmn.* * Göteborg.
Lektor *C. J. Sundström.* * Göteborg.
Fru *M. L. Svanberg*, f. *Hasselgren.* * Göteborg.
Landtbrukaren *J. Svedenborg.* + Bosgården, Broddetorp.
Provinsialläkaren *A. Söderbom.* * Ulricehamn.
Häradskrifvaren *F. Westberg.* +* Skara.
Lektor *F. Ödberg.* * Skara.

Östergötland.

Med. doktor *V. Bergsten.* + Norrköping.
Öfverstelöjtnant *F. V. Ekenstam.* * Linköping.
Veterinär *E. Eriksson.* * Motala.
Direktör *Hj. Hazelius.* +* Klakeborg, Skeninge.
Jägmästaren *E. G:son Hjort.* * Råstorp, Kisa.
Fröken *V. Löfholm.* * Norrköping.
Veterinär *F. A. Nordeman.* +* Vadstena.
Snickaren *C. A. Rosén.* + Linköping.
Fröken *D. Scherini.* +* Norrköping.

Södermanland.

Lektor *I. Fehr.* * Strängnäs.
Handlanden *C. Lennmalm.* * Malmköping.
Handlanden *L. J. Liedgren.* * Södertälje.
Handlanden *G. Nyström.* * Mariefred.
Häradshöfding *E. V. C. Planting-Gyllenbåga.* * Nyköping.

Digitized by Google

Närke.

Häradshöfding *G. Bergström.* * Örebro.
Redaktör *E. N. Söderberg.* * Örebro.
Kassör *R. Söderlindh.* * Örebro.

Uppland.

Fil. doktor *E. O. Arenander.* + Järfva.
Amanuensen *R. Arpi.* + * Uppsala.
Fil. licentiat *I. Arwidsson.* + Uppsala.
Friherre *E. Cederström.* + Krusenberg, Uppsala.
Professor *A. Erdmann.* * Uppsala.
Friherre *O. Hermelin.* + * Staby, Grillby.
Skomakarmästaren *S. A. Hägg.* + Uppsala.
Folkskoleläraren *J. E. Johansson.* + Ölsta, Sala.
Apotekaren *K. Lindblad.* * Dalarö.
Landtbrukaren *Matts Mattsson.* + Finala, Arholma.
Brukspredikanten *P. Pehrsson.* + Österby, Dannemora.
Docenten *K. B. Wiklund.* + Uppsala.

Västmanland.

Bankdirektör *R. Gagge.* * Västerås.
Fru *Hanna Hellberg*, f. *Engström.* + Sala.
Fabrikör *A. B. Petterson.* + * Sala.

Värmland.

Pastor *C. V. Bromander.* + Karlstad.
Fröken *B. Edgren.* + Vingäng, Ransby.
T. f. landsekreteraren *F. Grafström.* * Karlstad.
Godsegaren *G. Hazelius.* * Varpnäs, Edsvalla.
Kandidat *N. Keyland.* + Magneskog.
Fröken *J. Malmstedt.* * Karlstad.
Apotekaren *C. Ölander.* + Sunne.

Dalarna.

Elias Brita Andersdotter. + Rättvik.
Apotekaren *T. Göransson.* * Falun.
Landthandlaren *A. Hansson.* + Kallmora, Orsa.

Digitized by Google

Skolläraren *L. Lunell.* + Mockfjärd.
Intendenten *S. Månsson.* * Tänger, Enviken.
Hemmansegaren *Bud Erik Olsson.* + Vinäs, Mora.
Artisten *E. Stenberg.* * Leksand.

Gästrikland.

Kronolänsman *A. Ahlström.* * Ockelbo.
Fil. doktor *K. Arnell.* * Gefle.
Folkskoleinspektör *G. Insulander.* + Gefle.
Magistratsekreteraren *A. M. Troilius.* * Gefle.

Helsingland.

Redaktionsekreteraren *O. Lagerstedt.* * Söderhamn.

Medelpad.

Fru *A. Reutervall,* f. *Arwidsson.* * Alby.
Fabrikör *P. Wide.* * Sundsvall.

Jämtland.

Lektor *S. J. Kardell.* + * Östersund.

Härjedalen.

Komminister *E. Modin.* + Ytterhogdal.

Ångermanland.

Herr *P. Edholm.* + Bålsjö, Nyland.
Inspektor *O. Edström.* * Hernösand.
Jägmästaren frih. *T. V. Hermelin.* * Björkå bruk.
Fru *A. Kaijser,* f. *Lovén.* * Hernösand.
Ingeniör *C. G. Strokirk.* * Hernösand.
Med. doktor *J. Wallmark.* * Örnsköldsvik.

Västerbotten.

Komminister *A. Ericson.* + Skellefte.
Redaktör *K. Hallman.* + Lule.
Jägmästaren *N. G. Ringstrand.* * Burträsk.
Regementsintendenten *M. Schürer v. Waldheim.* + * Ume.
Konsul *C. A. Åberg.* * Skellefte.

Digitized by Google

Norrbotten.

Jägmästaren *S. J. Cederberg.* + Pajala.
Hofkamrer *F. B. Forsström.* + Haparanda.
Direktör *A. Norberg.* + Pajala.
Jägmästaren *H. Samzelius.* + * Nederkaliks.
Kassören *A. Svanberg.* + * Nederkaliks.
Agronomen *C. Tenger.* * Boden.
Jägmästaren *P. O. Velander.* + Boden.

Lappland.

Kyrkoherden *L. Dahlstedt.* + Vilhelmina.
Jägmästaren *G. F. Holmgren.* * Arvidsjaur.
Lappfogden *O. H. J. Hultin.* + Vittangi.
Jägmästaren *K. H. Lundström.* * Gellivare.
Jägmästaren *H. Nordlund.* + * Storbacken, Murjek.

Norge.

Direktör *R. Söderbaum.* * Kristiania.
Direktör *C. Söderberg.* + Kristiania.
Gårdsbrukaren *Christian Olsen To.* + Gransherred.

Danmark.

Antikvitetshandlaren *J. M. E. Bolvig.* + Köpenhamn.
Professor *O. E. le Sage de Fontenay.* + * Köpenhamn.
Med. doktor *A. Thomsen.* + Köpenhamn.

Island.

Landfogéti *A. Thorsteinsson.* + Reykjavik.

Grönland.

Kolonibestyrer *C. Brummerstedt.* + Julianehaab.
Kolonibestyrer *R. Müller.* + Holstensborg.

Digitized by Google

Finland.

Fru *B. Hildén*, f. *Hartman.* * Tammerfors.
Handlanden *F. O. U. Nordberg.* + Torne.
Magister *E. Nordström.* * Helsingfors.
Kronolänsman *J. Rossander.* + Pudasjärvi.
Intendenten *T. Schvindt.* + Helsingfors.

Ryssland.

Konsul *N. Winkel.* * Moskwa.

Tyskland.

Friherre *T. Cederström.* +* München.
Direktor *H. Sauermann.* + Flensburg.
Riksarkivrådet *P. Wittmann.* +* München.

England.

Intendenten *Ch. Derby.* + London.

Amerika.

Pastor *P. J. O. Cornell.* * Wilcox, Pennsylvania.
Professor *C. M. Esbjörn.* * Marshfield, Oregon.
Konsul *G. G. Granfeldt.* * Coronel, Chile.
Statsekreteraren *J. W. Jochim.* * Ishpeming, Michigan.
Bibliotekarien *A. Josephson.* + Chicago, Illinois.
Sjukgymnasten *A. O. Lindström.* * San Francisco, California.
Pastor *Augustus G. Olsson.* * Chicago, Illinois.
Tandläkaren *O. Reutersvärd.* +* Boston, Massachusetts.
Pastor *M. Stolpe.* * New-York.

Digitized by Google

Museer och vetenskapliga samfund m. m., med hvilka Nordiska museet står i förbindelse.[1]

Sverge.

Stockholm.	Kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. 1888.*
»	Svenska sällskapet för antropologi och geografi. 1895. *
»	Nationalmuseum. 1890. *
»	Svenska slöjdföreningen. 1894. *
»	Svenska turistföreningen. 1895. *
»	Fredrika Bremerförbundet. 1897. *
»	Svenska fornminnesföreningen. 1901. *
Funäsdalen.	Västra Härjedalens fornminnesförening. 1894.
Gefle.	Gästriklands fornminnesförening. 1900.
Göteborg.	Göteborgs museum. 1895. *
»	Göteborgs och Bohusläns fornminnesförening. 1899.
»	Göteborgs turistförening. 1899.
Halmstad.	Hallands museum. 1893.
Kalmar.	Kalmar läns fornminnesförening. 1891.
Karlskrona.	Blekinge museiförening. 1899.

[1] De museer och samfund, hvilka sändt publikationer till Nordiska museet år 1901, utmärkas med tecknet *. — Siffrorna angifva det år, då förbindelsen inleddes.

Digitized by Google

Lund. Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige. 1894. *
» Akademiska föreningen. 1895. *
Strängnäs. Södermanlands fornminnesförening. 1899. *
Uppsala. Svenska landsmålsföreningen. *
Visby. Gotlands fornsal.
Örebro. Närkes fornminnesförening. 1897. *
Östersund. Jämtlands läns fornminnesförening. 1898.

Norge.

Bergen. Bergens Museum. 1884. *
» Vestlandske Kunstindustrimuseum. 1891. *
Kristiania. Universitetets samling af nordiske oldsager. 1888. *
» Kunstindustrimuseum. 1894. *
» Norsk Folkemuseum. 1895. *
» Universitets-Bibliotheket. 1899.
» Det norske geografiske Selskab. 1900. *
Stavanger. Stavanger museum. 1899. *
Tromsö. Tromsö museum. 1900. *
Trondhjem. Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum. 1894.
» Det kongelige norske Videnskabers Selskab. 1899. *

Danmark.

Köpenhamn. Industriforeningen. 1886. *
» Det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab. 1888. *
» Dansk Folkemuseum. 1893.
» Genealogisk Institut. 1895.
» Universitets Jubilæets Danske Samfund. 1896.
» Det kongelige danske geografiske Selskab. 1899. *
» Det kongelige danske Videnskabernes Selskab. 1899. *
Reykjavik. Forngripasafnid. 1883.

Finland.

Helsingfors. Tekniska föreningen i Finland. 1883. *
» Föreningen för konstfliten i Finland. 1889.

Digitized by Google

Helsingfors. Svenska literatursällskapet i Finland. 1891. *
» Finsk-Ugriska sällskapet. 1894. *
» Svenska Landsmålsföreningen i Helsingfors. 1894.
» Finska fornminnesföreningen. 1896. *
» Geografiska Föreningen i Finland. 1899. *
Åbo. Åbo stads historiska museum. 1891. *

Ryssland.

Dorpat. Gelehrte estnische Gesellschaft. 1883. *
Fellin. Litterarische Gesellschaft. 1896. *
Mitau. Kurländische Gesellschaft für Literatur und Kunst. 1883. *
» Lettisch-Literärische Gesellschaft. 1883. *
Moskwa. Société Impériale des Amis des Sciences naturelles d'Anthropologie et d'Ethnographie. 1889.
» Musée Roumiantzoff. 1899. *
Petersburg. Société Impériale Russe de Géographie. 1889. *
» Société Impériale d'Archéologie. 1889.
Reval. Estländische literärische Gesellschaft. 1889.
Riga. Gesellschaft für Geschichte und Alterthumskunde der Ostseeprovinzen Russlands. 1889. *
Tobolsk. Guvernementsmuseet. 1898.

Tyskland.

Aachen. Aachener Geschichtsverein. 1889. *
Augsburg. Historischer Verein für Schwaben und Neuburg. 1883. *
Bamberg. Historischer Verein Bamberg. 1891. *
Bayreuth. Historischer Verein für Oberfranken. 1892.
Berlin. Königl. Kunstgewerbe-Museum. 1883.
» Märkisches Provinzial-Museum. 1883. *
» Verein für die Geschichte Berlins. 1883. *
» Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. 1884. *
» Gesammtverein der deutschen Geschichts- und Alterthumsvereine. 1889. *

Digitized by Google

Berlin. Museum für deutsche Volkstrachten und Erzeugnisse des Hausgewerbes. 1889. *
» Verein für Geschichte der Mark Brandenburg. 1892. *
» »Brandenburgia», Gesellschaft für Heimatkunde der Provinz Brandenburg. 1896. *
» Verein für Volkskunde. 1899. *
Birkenfeld. Verein für Altertumskunde im Fürstentum Birkenfeld. 1896.
Bonn. Verein von Alterthumsfreunden im Rheinlande. 1891. *
Brandenburg a. d. H. Historischer Verein. 1894.
Braunsberg. Historischer Verein für Ermland. 1892. *
Braunschweig. Herzogliches Museum. 1898.
Bremen. Historische Gesellschaft des Künstlervereins. 1901.
Breslau. Museum schlesischer Alterthümer. 1890. *
» Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens. 1892.
» Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur. 1892. *
» Schlesische Gesellschaft für Volkskunde. 1899. *
Cottbus. Niederlausitzer Gesellschaft für Anthropologie und Alterthumskunde. 1889.
Crefeld. Kaiser Wilhelm Museum. 1896. *
Danzig. Westpreussischer Geschichtsverein. 1892. *
» Westpreussisches Provinzial-Museum. 1895. *
» Naturforschende Gesellschaft. 1899. *
Darmstadt. Historischer Verein für das Grossherzogthum Hessen. 1890. *
Dillingen. Historischer Verein für Dillingen. 1889. *
Dresden. Verein für Erdkunde. 1883.
» Königlich Sächsischer Alterthumsverein. 1896. *
» Verein für Geschichte Dresdens. 1896. *
Düsseldorf. Düsseldorfer Geschichts-Verein. 1890. *
» Künstlerverein »Malkasten». 1894.
Eichstätt. Historischer Verein. 1901. *
Eisenberg. Geschichts- und altertumsforschender Verein. 1901. *
Eisleben. Verein für Geschichte und Alterthümer der Grafschaft Mansfeld. 1889. *

Digitized by Google

Emden. Gesellschaft für bildende Kunst und vaterländische Alterthümer. 1896.

Erfurt. Verein für die Geschichte und Alterthumskunde von Erfurt. 1886. *

Flensburg. Städtisches Kunstgewerbe Museum. 1896. *

Frankfurt a. M. Verein für Geschichte und Alterthumskunde. 1889. *

» Mitteldeutscher Kunstgewerbe-Verein. 1899. *

Frankfurt a. O. Historischer Verein für Heimathkunde. 1896.

Freiburg im Breisgau. Gesellschaft für Beförderung der Geschichts- Alterthums- und Volkskunde. 1891.

Giessen. Oberhessischer Geschichtsverein. 1896.

Greifswald. Geographische Gesellschaft. 1892.

» Rügisch-Pommerscher Geschichtsverein. 1901. *

Görlitz. Gesellschaft für Anthropologie und Urgeschichte der Oberlausitz. 1890.

» Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften. 1891. *

Halle a. S. Thüringisch-Sächsischer Geschichts- und Altertums-Verein. 1896. *

Hamburg. Verein für naturwissenschaftliche Unterhaltung. 1883.

» Verein für Hamburgische Geschichte. 1888. *

» Museum für Kunst und Gewerbe. 1888.

» Zoologische Gesellschaft. 1894.

Hannover. Geographische Gesellschaft. 1883.

» Historischer Verein für Niedersachsen. 1891.

» Naturhistorische Gesellschaft. 1898. *

Heidelberg. Grossherzogliche Badische Universitätsbibliothek. 1891.

» Historisch Philosophischer Verein. 1891. *

Insterburg. Alterthums-Gesellschaft. 1889. *

Jena. Verein für Thüringische Geschichte u. Altertumskunde. 1892. *

Kaiserslautern. Pfälzisches Gewerbemuseum. 1891.

Karlsruhe. Grossherzogliche Badische Sammlungen für Altertums- und Völkerkunde. 1899.

Kassel. Verein für hessische Geschichte und Landeskunde. 1898. *

Kiel. Schleswig-Holsteinisches Museum vaterländischer Alterthümer. 1883.

Digitized by Google

Kiel. Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte. 1885. *

» Anthropologischer Verein in Schleswig-Holstein. 1891. *

Köln. Historischer Verein für den Niederrhein. 1892. *

» Städtisches Kunstgewerbe-Museum. 1894. *

Königsberg. Alterthumsgesellschaft Prussia. 1884.

Landsberg a. W. Verein für Geschichte der Neumark. 1896. *

Leipzig. Kunstgewerbe-Museum. 1883. *

» Museum für Völkerkunde. 1883. *

» Verein für die Geschichte Leipzigs. 1885.

» Deutsche Gesellschaft zur Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer. 1889.

» Verein für Sächsische Volkskunde. 1899.

» K. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften. 1901. *

Leisnig. Geschichts- und Alterthumsverein. 1884.

Loetzen. Literarische Gesellschaft Masovia. 1900. *

Lübeck. Verein für Lübeckische Geschichte und Alterthumskunde. 1883.

» Museum Lübeckischer Kunst- und Kulturgeschichte. 1895. *

Lüneburg. Museumsverein für das Fürstentum Lüneburg. 1891.

Mainz. Verein zur Erforschung der rheinischen Geschichte und Alterthümer. 1893.

Mannheim. Mannheimer Alterthumsverein. 1891. *

Meiningen. Hennebergischer altertumsforschender Verein. 1896.

Metz. Gesellschaft für Lothringische Geschichte und Altertumskunde. 1890.

München. Historischer Verein von Oberbayern. 1883.

» Münchener Alterthumsverein. 1886. *

» Bayerisches Nationalmuseum. 1889.

» Königlich Bayerische Akademie der Wissenschaften. 1892. *

» Deutsche anthropologische Gesellschaft. 1892.

Münster. Verein für Geschichte und Alterthumskunde Westfalens. 1897. *

» Westfälischer Provinzial-Verein für Wissenschaft und Kunst. 1901. *

Digitized by Google

Nürnberg.	**Germanisches Nationalmuseum.** 1883. *
»	**Verein für Geschichte der Stadt Nürnberg.** 1891.
»	**Naturhistorische Gesellschaft.** 1901. *
Oldenburg.	**Grossherzogliches Museum.** 1891. *
Osnabrück.	**Verein für Geschichte und Landeskunde.** 1883. *
Posen.	**Historische Gesellschaft für die Provinz Posen.** 1885.
Regensburg.	**Historischer Verein für Oberpfalz und Regensburg.** 1891. *
Roda.	**Verein für Geschichts- und Alterthumskunde.** 1889. *
Rostock.	**Verein für Rostocks Alterthümer.** 1890.
Salzwedel.	**Altmärkischer Verein für vaterländische Geschichte und Industrie.** 1898. *
Schleiz.	**Geschichts- und alterthumsforschender Verein.** 1897.
Schmalkalden.	**Verein für Hennebergische Geschichte und Landeskunde.** 1897. *
Schwerin.	**Verein für Mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde.** 1891. *
Speier.	**Historischer Verein der Pfalz.** 1891.
Stade.	**Verein für Geschichte und Alterthümer der Herzogthümer Bremen und Verden und des Landes Hadeln.** 1883.
Stettin.	**Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde.** 1889. *
»	**Blätter für Pommersche Volkskunde.** 1900.
»	**Gesellschaft für Völker- und Erdkunde.** 1901. *
Strassburg.	**Gesellschaft für Erhaltung der geschichtlichen Denkmäler des Elsass.** 1893.
Stuttgart.	**Württembergischer Altertumsverein.** 1891. *
Thorn.	**Coppernicus-Verein für Wissenschaft und Kunst.** 1895.
Tilsit.	**Litauische-Litterarische Gesellschaft.** 1883. *
Torgau.	**Alterthums-Verein.** 1891. *
Tübingen.	**Württembergische Vereinigung für Volkskunde.** 1900.
Ulm.	**Verein für Kunst und Alterthum in Ulm und Oberschwaben** 1891.
Wernigerode.	**Harzverein für Geschichte und Alterthumskunde.** 1900. *

Digitized by Google

Wiesbaden. Verein für Nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung. 1883. *

Worms. Altertumsverein. 1891. *

Würzburg. Historischer Verein von Unterfranken und Aschaffenburg 1890. *

» Verein für bayerische Volkskunde und Mundartforschung 1899. *

Österrike-Ungern.

Brünn. Mährisches Gewerbemuseum. 1891. *

» Deutscher Verein für die Geschichte Mährens und Schlesiens. 1901. *

Budapest. Országos magyar iparmüvészeti muzeum (Ungarisches Landes-Kunstgewerbe-Museum). 1894.

» Ungarisches National Museum (Ethnographische Abtheilung). 1901. *

Czernowitz. Bukowiner Landes-Museum. 1901. *

Eger. Verein für Egerländer Volkskunde. 1899. *

Graz. Historischer Verein für Steiermark. 1892.

Hermannstadt. Verein für siebenbürgische Landeskunde. 1897. *

Innsbruck. Ferdinandeum. 1891. *

Klagenfurt. Geschichts-Verein für Kärnten. 1892. *

Krakau. Akademie der Wissenschaften. 1883. *

» Numismatische und archeologische Gesellschaft. 1892.

Laibach. Musealverein für Krain. 1892.

Lemberg. Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften. 1901. *

Linz. Oberösterreichischer Gewerbeverein. 1891. *

Prag. Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen. 1891.

» Národopisné Museum Českoslovanské. 1895. *

» Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen. 1901. *

Salzburg. Museum Carolino-Augusteum. 1889. *

» Gesellschaft für Salzburger Landeskunde. 1901. *

Wien. Verein der Geographen an der K. K. Universität. 1883. *

» Anthropologische Gesellschaft. 1895. *

Digitized by Google

Wien. K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. 1896. *
» Verein für österreichische Volkskunde. 1899. *
» Kaiserl. u. königl. kunsthistorisches Hof-Museum. 1900.
» Alterthums-Verein. 1900. *

Schweiz.

Basel. Historische und antiquarische Gesellschaft. 1897. *
Bern. Historischer Verein des Kantons Bern. 1892.
» Allgemeine geschichtsforschende Gesellschaft der Schweiz. 1892.
Frauenfeld. Historischer Verein des Kantons Thurgau. 1896. *
Luzern. Historischer Verein der fünf Orte. 1901. *
Rapperswyl. Polnisches Nationalmuseum. 1892. *
Zürich. Antiquarische Gesellschaft. 1887. *
» Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde. 1897. *
» Schweizerisches Landesmuseum. 1899. *

Holland.

Amsterdam. Koninklijke Akademie van Wetenschappen. 1889. *
» Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. 1896. *
» Koninklijk zoologisch Genootschap. 1899.
Gent. »Volkskunde». Tijdschrift voor Nederlandsche Folklore. 1900.
Haarlem. Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. 1888.
» Koloniaal Museum. 1894. *
Leiden. Rijks Etnographisch Museum. 1883. *
» Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 1892.

Belgien.

Antwerpen. Société Royale de Zoologie. 1898.
Brüssel. Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique. 1889.

Digitized by Google

Brüssel.	**Musée instrumental du conservatoire royale de musique.** 1899.
»	**Société belge de Folklore.** 1899.
»	**Société d'archéologie de Bruxelles.** 1900. *
Namur.	**Société archéologique de Namur.** 1896.

England.

Kendal.	**Cumberland and Westmoreland Antiquarian and Archæological Society.** 1901. *
London.	**Society of Antiquaries of London.** 1897. *
»	**Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.** 1899. *

Skottland.

Edinburgh.	**Society of Antiquaries of Scotland.** 1899. *

Frankrike.

Amiens.	**Société des antiquaires de Picardie.** 1897.
»	**Académie des sciences, des lettres et des arts d'Amiens.** 1900.
Beaune.	**Société d'histoire, d'archéologie et de littérature de l'arrondissement de Beaune.** 1897. *
Bordeaux.	**Société archéologique.** 1901.
Caen.	**Académie des sciences, arts et belles-lettres de Caen.** 1900.
Dijon.	**Académie des sciences, arts & belles-lettres.** 1897. *
»	**Commission des antiquités de département de la Côte d'Or.** 1900.
Grenoble.	**Société dauphinoise d'ethnologie et d'anthropologie.** 1896. *
Lyon.	**Société d'Anthropologie.** 1892.
Montauban.	**Société archéologique de Tarn-et-Garonne.** 1897.
Orléans.	**Société archéologique et historique de l'Orléanais.** 1898.
Paris.	**Société de Géographie.** 1898.
»	**»Mélusine». Recueil de mythologie, littérature populaire, traditions et usages.** 1891.

Digitized by Google

Paris. Société des traditions populaires. (Au musée d'ethnographie du Trocadéro). 1900. *

Toulouse. Académie des sciences, inscriptions et belles-lettres de Toulouse. 1900. *

Italien.

Rom. Muzeo nazionale preistorico ed etnografico. 1889.

Portugal.

Lisboa. Sociedade de geographia. 1883. *

Amerika.

Chicago. International Folk Lore Association. 1899.
Cincinnati. Cincinnati Museum Association. 1893. *
Cleveland. Western Reserve Historical Society. 1897. *
Lincoln. The Nebraska Historical Society. 1896.
Montreal. Numismatic and antiquarian Society. 1897. *
New York. New York Zoological Society. 1899.
Rock Island. Augustana College. 1900.
Washington. Smithsonian Institution. 1886. *

Köpenhamn. Zoologisk Have. 1892.
Helsingfors. Helsingfors zoologiska trädgård. 1893.
Basel. Zoologischer Garten. 1900. *
Rotterdam. Rotterdamsche Diergaarde. 1899.

Digitized by Google

Arbeten,

som angå Nordiska museet eller utgått från det samma.

Le musée d'ethnographie scandinave à Stockholm, fondé et dirigé par le Dr Arthur Hazelius. Notice historique et descriptive par J.-H. KRAMER. Deuxième édition. 64 p. Stockholm 1879. Prix: 1 kr. 50 öre.

Minnen från Nordiska museet. Afbildningar af föremål i museet jämte åtföljande text, under medverkan af flere konstnärer och författare utgifna af A. HAZELIUS. Första bandet. H. 1—12. Med 36 planscher i stentryck och 14 träsnitt. Stockholm 1880—92. P. B. Eklunds förlag. Pris: 2 kr. för hvarje häfte. H. 1—4 äro utgifna i ny upplaga.

Första bandet innehåller:

Första häftet. Höstflyttning i Lule lappmark, af J.-H. KRAMER. — Praktvagn från Tureholm, af L. LOOSTRÖM. — Pedell och kursor vid Uppsala universitet, af L. LOOSTRÖM.

Andra häftet. Bålastuga i Halland, af A. BONDESON. — Broderi från 1500-talet, af L. LOOSTRÖM. — Ett skänkskåp från 1609, af G. UPMARK.

Tredje häftet. Stuga i Delsbo socken i Helsingland, af L. LANDGREN. — Krus af stengods, från nedre rhentrakten, af G. UPMARK. — Skomakarämbetets i Västerås låda, af A. STRINDBERG.

Digitized by Google

Fjärde häftet. Drägter från Mora och Orsa socknar i Dalarna, af H. HOFBERG. — Hattmakarämbetets i Stockholm välkomst, af G. UPMARK. — Släde från Gudbrandsdalen i Norge, af P. A. GÖDECKE.

Femte häftet. Kyrkdörr från Skirö socken i Småland, af H. HILDEBRAND. — Vinkylare och flaskor af drifven och graverad koppar, af L. LOOSTRÖM. — Skyltar och skyltarmar af smidt järn, af C. EICHHORN.

Sjätte häftet. Krus af stengods, från nedre rhentrakten, af G. UPMARK. — Kafvelbräden från södra och mellersta Sverge, af H. HÖRLIN. — Tunnbindargesällernes i Stockholm och bagargesällernes i Karlskrona välkomster, af G. UPMARK.

Sjunde häftet. Bärstol från Tureholm, af G. GÖTHE. — Allmogeväfnader från Skåne, af J. KULLE.

Åttonde häftet. Bord i barockstil, af L. LOOSTRÖM. — Allmogeväfnad från Skåne, af J. KULLE. — Vagnmakarämbetets i Stockholm låda, af C. EICHHORN.

Nionde häftet. Guldsmedsämbetets i Karlskrona låda, af C. EICHHORN. — Prof på krukmakartillverkning i Norden under 1600—1700-talen, af R. ALMSTRÖM. — Urfoder i rokokostil, af L. LOOSTRÖM.

Tionde häftet. Dopfunt från Lockne socken i Jämtland, af G. STEPHENS. — Allmogesömnad från Skåne, af ANNA FLEETWOOD DERBY. — Smedsämbetets i Stockholm låda, af C. EICHHORN.

Elfte häftet. Bord i gustaviansk stil, af L. LOOSTRÖM. — Kyrkdörr från Hvetlanda socken i Småland, af C. EICHHORN. — Snipaskålar från Sverge, af H. HILDEBRAND.

Tolfte häftet. Kandelaber i kejsarstil, af L. LOOSTRÖM. — Kåsa från 1600-talet, af G. O. HYLTÉN-CAVALLIUS. — Ölbollar från Norge, af C. EICHHORN.

Af **andra bandet** hafva utkommit:

Första häftet. Allmogemålningar från Dalarna, af C. EICHHORN. — Broderadt paradtäcke från Salsta slott i Uppland, af ANNA FLEETWOOD DERBY.

Andra häftet. Stol i rokokostil, af L. LOOSTRÖM. — Kyrkdörr från Moheda socken i Småland, af C. EICHHORN. — Portaler från de norska stafkyrkorna i Bödalen, Veum och Tudal, af L. DIETRICHSON.

Tredje häftet. Stuga i Västra Vingåkers socken i Södermanland, af R. BERGSTRÖM. — Två norska allmogeväfnader, af J. BÖTTIGER.

Fjärde häftet. Stuga från Rättviks socken i Dalarna, af E. HAMMARSTEDT. — Flickdräkt från 1660—1670-talet, af C. A. OSSBAHR. — Soffa i rokokostil, af L. LOOSTRÖM.

Femte häftet. Norske folkedragter fra Numedal og Telemarken, af Y. NIELSEN. — Väggur från 1600- och 1700-talen, af C. PALM.

Digitized by Google

Sjätte häftet. Orgel från 1640-talet, af K. P. Leffler. — Luta, hummel och nyckelharpa, af K. P. Leffler. — Lerfat från 1600-talet, af H. A. Ring.

Sjunde häftet. Selbågar från Norge, af H. Hildebrand. — Sadel, af H. Hildebrand. — Mässingslagarnes i Stockholm mästarlåda, af P. G. Vistrand.

Finland i Nordiska museet. Några bidrag till kännedomen om finnarnes gamla odling. Af G. Retzius. Med 95 träsnitt samt en karta öfver Finland. IV. 176 sid. Stockholm 1881. F. & G. Beijers förlag. Pris: 3 kr.

Utgör afdelning 1 af *Bidrag till vår odlings häfder*, utgifna af A. Hazelius.

Af denna del har utkommit en tysk öfversättning:

Finnland im Nordischen Museum von Gustaf Retzius. Autorisirte Übersetzung von C. Appel. Mit 93 Illustrationen und 1 Karte von Finnland. VIII. 158 Seit. Berlin 1885. Preis: 4 Kr.

Ur de nordiska folkens lif. Skildringar, utgifna af A. Hazelius. H. 1, 2. Med 61 träsnitt. 160 sid. Stockholm 1882. F. & G. Beijers förlag. Pris 1 kr. 50 öre för hvarje häfte.

Utgör början till afdelning 2 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Lifvet i Kinds härad i Västergötland i början af sjuttonde århundradet. Anteckningar ur häradets domböcker. Af G. Djurklou. VI. 88 sid. Stockholm 1885. F. & G. Beijers förlag. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 4 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Byskomakaren Jonas Stolts minnen från 1820-talet. Anteckningar från Högsby socken i Småland. Utgifna från Nordiska museet. Med 25 träsnitt och en karta öfver trakten kring Högsby. III. 94 sid. Stockholm 1892. F. & G. Beijers förlag. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 5 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Af denna handskrift har äfven utkommit en dansk bearbetning:

Digitized by Google

Landsbyskomageren Jonas Stolts Optegnelser. Frit efter et Haandskrift i Nordiska Museet. Af R. MEJBORG. Med 62 Billeder. 165 Sid. Kjöbenhavn 1890. Pris: 1 Kr.

Utgifven af *Udvalget for Folkeoplysnings Fremme.* Aargangen 1890. Nr. 174.

Om nyckelharpospelet på Skansen. Anteckningar af K. P. LEFFLER. Med 4 träsnitt. 114 sid. Stockholm 1899. Pris: 3 kr.

Utgör afdelning 6 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Vidskepelser, vantro och huskurer i Danderyd och Lidingö i slutet af 1700-talet. Anteckningar af J. P. WALLENSTEEN. Utgifna af E. HAMMARSTEDT. IV. 22 sid. Stockholm 1899. Pris: 75 öre.

Utgör afdelning 7 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Romanska småkyrkor i Östersjöländerna med särskild hänsyn till svenska förhållanden af R. STEFFEN. Med 46 bilder. 78 sid. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 8 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Samfundet för Nordiska museets främjande. Meddelanden, utgifna af A. HAZELIUS. Stockholm 1881—1899.

Dessa meddelanden innehålla bland annat:

1881. Inbjudningen till allmänheten angående samfundets stiftande samt samfundets stadgar. Pris: 50 öre.

1882. Dr A. Hazelii öfverlåtelsebref af den 18 april 1880, Nordiska museets stadgar samt K. m:ts resolution angående plats för en byggnad åt museet. Pris: 1 kr.

1883. Program för en byggnad åt Nordiska museet samt upplysningar angående täflingen om de utfästa prisen för inlämnade ritningar till nämda byggnad. Pris: 1 kr.

1884. Ryggåsastugor i Bleking, af C. M. FÜRST. Pris: 1 kr.

1885. Hvad är på tapeten? Af R. MEJBORG. Pris: 1 kr. 25 öre.

1886. Isländska föremål i Nordiska museet, af R. ARPI. — Ellakors i Skåne, efter meddelande af PER NILSSON i Espö 1875. — Läsning för syndaförlåtelse, upptecknad af A. R. E. WATZ, meddelad af R. BERGSTRÖM. — Skrock och vidskepelse i Fryksdals härad i Värmland, af JAN MAGNUSSON i Granbäckstorp. Pris: 1 kr. 50 öre.

Digitized by Google

1887. Symbolske figurer i Nordiska museet, af R. Mejborg. — Småländske bonadsmålare, af P. G. Vistrand. — Fästmansgåfvor i Roslagen, af A. Engdahl. — Skymfebref. — »Mig för lof Ålt-Gesäll, jag ber om Reglament.» — Förlofning och bröllop hos allmogen i Bjuråkers socken i Helsingland i början af 1840-talet, af fru E. Pira, f. Sefström. Pris: 1 kr. 50 öre.

1888. Tunnbindarnes i Stockholm skråordning 1579. V. Granlund. — Iakttagelser öfver julens firande i södra Halland på 1860-talet, af M. Ysenius. — Ett bröllop i Järna socken i Dalarna midsommardagen år 1851, af L. B. Falkman. — Fellingsbrodräkten af H. Atterling. — Liten Kersti. Folkvisa från Dalsland. — Signelse eller läsning mot »svartsjuka», af P. G. Vistrand. — Studier i Nordiska museets rustkammare, 1, af C. A. Ossbahr. Pris: 1 kr. 50 öre.

1889. Tvänne runstafvar i Nordiska museet, af P. G. Vistrand. — De nedstötta andarna. Anteckningar, gjorda i Västra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af fru E. Vigström. — Seder och bruk i Julita socken i Södermanland. Anteckningar, gjorda år 1890 af fröken A. Lundqvist. — Ett och annat ur folktron i Västerbotten. Anteckningar från tiden omkring år 1880, af F. Unander. — Afbildningar af sigillstampar, tillhörande Nordiska museet: 1. Skråsigill från Stockholm. — Skymfebref. Pris: 1 kr. 50 öre.

1890. Studier i Nordiska museets rustkammare, 2, af C. A. Ossbahr. — Ett blad om Vads by i Söderbärke socken i Dalarna. Anteckningar, gjorda år 1891 af V. Engelke. — Spöken och gastar samt Tro och sägner om foglar. Anteckningar, gjorda i Västra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af fru E. Vigström. — Behandling för »engelska sjukan» på 1850-talet, af E. Hammarstedt. — Beretning om julens feirende i Vang, Valders i Norge omkring år 1860, af Ove B. Steile. — Förteckning öfver runstafvar, tillhörande Nordiska museet: 1. Runstafvar från Dalarna, af P. G. Vistrand. Pris: 1 kr. 50 öre.

1891 och **1892.** »Unge herr Falkenbergarnes» uppsalavistelse 1657, af J. Böttiger. — Trollkonster och häxerier. Anteckningar, gjorda i Västra och Östra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af fru E. Vigström. — Skildringer af seder og skikke i Vang, Valders i Norge omkring år 1860, af Ove B. Steile. — Om smöjning och därmed befryndade bruk. Ett försök att genom jämförelse med motsvarigheter hos andra folk framvisa innebörden af en svensk fornsed, af E. Hammarstedt. — Etnografiska studier från Öfverkaliks socken i Norrbottens län. Några anteckningar från den nordligaste svenskbygden, af H. Samzelius. — Sked från år 1607, af P. G. Vistrand. Pris: 2 kr.

Digitized by Google

1893 och **1894**. Thetta är Glassmestere Embetes Skråå vti Stockholms Stadh. Henricus Burschius HB. Verdensis. Af P. G. VISTRAND. — Anteckningar om handtverksämbeten i Stockholm: 1. Tunnbindarämbetet, af P. G. VISTRAND. — Brödets helgd hos svenskarne, särskildt julbrödens, framstäld i jämförande belysning, af E. HAMMARSTEDT. — Lapparnes renmärken. Ett etnografiskt-juridiskt bidrag af F. SVENONIUS. — Anteckningar om seder och bruk, sägner och vidskepelse i Villstads socken, Västbo härad, i Småland under 1700-talet, af M. HARALDSSON. — »Vårbundet träd», af A. P. AHLBERG. — Sägner från nordvästra Dal, af HILMA FORSELL. Pris: 2 kr.

1895 och **1896**. Om lapparnes tideräkning, af K. B. WIKLUND. — Ett bondbröllop i Hargs socken i Uppland på 1840-talet, af K. P. LEFFLER. — Svenska allmogedräkter: 1. En öländsk folkdräkt från 1703, af P. G. VISTRAND. — Karl den niondes tapetväfveri och tapetsamling, af J. BÖTTIGER. — Studier i Nordiska museets rustkammare: 3. Kammare till bakladdningskanon från senare hälften af 1400-talet, af C. A. OSSBAHR. — Silhuetter i Nordiska museet, af C. PALM. — En tapets historia, af J. BÖTTIGER. — Ur Johan August Hazelii och Carl Jonas Ludvig Almqvists brefväxling. 2 hittills otryckta bref i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. HAZELIUS. Pris: 2 kr. 50 öre.

Ofvanstående arbete, *Samfundet för Nordiska museets främjande*, utgifves från och med 1897 i tvänne skilda skriftföljder, af hvilka den ena bibehållit det gamla namnet och hvarje år innehåller förteckningar öfver samfundets styrelse och ledamöter samt utdrag af dess räkenskaper. Årgångarna 1897, 1898, 1899, 1900 och 1901 hafva utkommit, de sistnämnda utgifna af fil. lic. GUNNAR HAZELIUS. Pris för hvarje årgång: 60 öre.

Den andra åter, som utgör en fortsättning å afdelningarna 1 och 2 i förut nämda arbete, bär namnet:

Meddelanden från Nordiska museet. Årg. 1897 och 1898 utgifna af A. HAZELIUS; årg. 1899 och 1900[1] utgifna af NORDISKA MUSEET genom J. BÖTTIGER. Stockholm 1898—1902.

Dessa meddelanden innehålla bland annat:

1897. Skansens runstenar, af E. BRATE. — Signelser från Småland, af P. G. VISTRAND. — Förklaring öfver kartan, föreställande Högestads

[1] Ehuru denna årgång af »Meddelanden» icke utkom förr än år 1902, har den samma upptagits i ofvanstående förteckning, som för öfrigt endast omfattar t. o. m. år 1901 utgifna arbeten, emedan den till större delen var färdigtryckt före detta års slut.

Digitized by Google

prästgård. Handskrift af N. H. SJÖBORG 1824. Ur Nordiska museets arkiv. Utgifven af P. G. VISTRAND. — »Skråå och Gillesreglor för Samptlige Mästrarna, Gesällar och Lärodrängiar vthi Repeslagare Åmbetet», 1656; samt »Embetz Skrå För Peruque Makare Embetet i Stockholm» och »Artiklar För Samptelige Peruqve Makare Gesällerna», 1712. Ur Nordiska museets arkiv. Af A. AHLÉN. — »Ordo vicinalis» för Hargbo by, Vätö sn, Uppland, och »Byordning vid Iärstad by», Göstrings hd, Östergötland. Ur Nordiska museets arkiv. Af P. G. VISTRAND. — Sankt Martinsdagens firande i Nuckö-Rickholz i Estland, af J. BLEES, m. fl. uppsatser samt strödda meddelande angående Nordiska museet år 1897, m. m. Pris: 3 kr.

1898. Lussi, af E. HAMMARSTEDT. — Om lapparnes sätt att hälsa, af K. B. WIKLUND. — Ett bondbröllop i Danderyds socken i Uppland 1786 af J. P. Wallensteen, af E. HAMMARSTEDT. — Gotlands fårmärken, af O. V. WENNERSTEN. — »Conterfeije och Målare Skråå». Ur Nordiska museets arkiv. Af P. G. VISTRAND. — Arkivaliska notiser, af J. BÖTTIGER, P. G. VISTRAND och A. AHLÉN. — En tobaksdosa från frihetstiden, af C. PALM. — En märklig bokstämpel i Nordiska museet, af C. M. CARLANDER. — Till Gripsholmservisens historia, af J. BÖTTIGER. — Om kopparsticksamlingar, af O. SIRÉN. — Bref ur Nordiska museets arkiv; strödda meddelanden angående Nordiska museet 1898, redogörelse för Nordiska museets tjugufemårsjubileum, m. m. Pris: 4 kr. 50 öre.

1899 och **1900.** Lapska seder och föreskrifter rörande mat och matlagning, af K. B. WIKLUND. — Gnidstenar i Nordiska museet, af P. G. VISTRAND. — Såkaka och gullhöna, af E. HAMMARSTEDT. — Skrå-Ordning uprättad Jordäganderne emellan, här i Staden Cimbrishamn Åhr efter Guds hugnerika Börd Et tusende Siuhundrade Fämtjo Fyra. Ur Nordiska museets arkiv. — Två skallordningar. Ur Nordiska museets arkiv. Pris: 3 kronor.

Symbolske figurer i Nordiska museet. Af R. MEJBORG. 20 sid. Stockholm 1889. Pris: 50 öre.

Särtryck ur *Meddelanden från Samfundet för Nordiska museets främjande 1887.*

Program för en byggnad åt Nordiska museet i Stockholm. Med tvänne kartor. 8 sid. Stockholm 1883.

Programm zu einem beabsichtigten Gebäude für das Nordische Museum in Stockholm. Mit zwei Karten. Zweite Auflage. Stockholm 1883.

Digitized by Google

Programme pour la construction d'un édifice destiné au Musée du Nord à Stockholm. Avec deux cartes. Deuxième édition. Stockholm 1883.

Program of a designed building for the Northern Museum in Stockholm. With two maps. Stockholm 1883.

Saga. Minnesblad från Nordiska museet 1885. Under redaktion af ANN CHARLOTTE EDGREN, A. HAZELIUS, N. LINDER och B. MEIJER (för texten) samt V. ANDRÉN och C. G. HELLQVIST (för illustrationerna). Med talrika vignetter, teckningar och planscher. 2 uppl. IV. 48 sid. Stockholm 1885. Pris: 2 kr. 50 öre.

Runa. Minnesblad från Nordiska museet 1888. Utgifvet af A. HAZELIUS. Illustrationerna under öfvervakande och ledning af V. ANDRÉN. Med två kromotypier samt talrika vignetter och teckningar. IV. 69 sid. Stockholm 1888. Pris: 4 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska museet äfvensom af nordiska ansiktstyper, klädedräkter och byggnader, af hvilka teckningar förvaras i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. HAZELIUS.

Af **första bandet** hafva utkommit:

Första häftet. **Småland.** 12 planscher med 53 träsnitt. Stockholm 1888. Pris: 1 kr. 50 öre.

Andra och tredje häftena. **Island.** 20 planscher med 108 träsnitt. Innehåll och upplysningar meddelade af R. ARPI. Stockholm 1890. Pris: 3 kr.

Fjärde och femte häftena. **Svenska byar och gårdar.** 16 planscher med 6 ljustryck, 35 etsningar och en karta. Innehåll och upplysningar meddelade af G. AMÉEN. Stockholm 1892. Pris: 3 kr.

Sjätte och sjunde häftena. **Spetsar.** 6 planscher i ljustryck. Innehåll och upplysningar meddelade af INGEBORG PETRELLI, f. EKETRÄ. Stockholm 1892. Pris: 3 kr.

Das Nordische Museum in Stockholm. Stimmen aus der Fremde. Als Beilage: Führer durch die Sammlungen des Museums. Mit 37 Illustrationen. 122 Seit. Stockholm 1888. Preis: 2 Kr.

Norske jordfundne oldsager i Nordiska Museet i Stockholm. Af I. UNDSET. Med 2 plancher. 43 sid. Christiania 1888.

Digitized by Google

Särtryck ur *Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger 1888. No. 2.*

Führer durch die Sammlungen des Nordischen Museums in Stockholm. Herausgegeben von A. HAZELIUS. Mit 89 Illustrationen. 50 Seit. Stockholm 1888. Preis: 75 Öre.

Guide au Musée du Nord à Stockholm. Publié par A. HAZELIUS. Traduit par J.-H. KRAMER. Avec 5 plans et 89 illustrations. 54 p. Stockholm 1889. Prix: 75 öre.

Guide to the collections of the Northern Museum in Stockholm. Published by A. HAZELIUS. Translated by ISABEL C. DERBY. With 5 plans and 89 illustrations. 52 p. Stockholm 1889. Price: 75 öre.

Handlingar angående Nordiska museet. Utgifna af A. HAZELIUS. Stockholm (1880) 1890—1900.

1. **Dr A. Hazelii öfverlåtelsebref af den 18 april 1880 samt Nordiska museets stadgar.** 8 sid. Pris: 25 öre.
2. **Nordiska museet inför 1890 års riksdag jämte ett par samtidiga uttalanden i tidningspråssen.** 56 sid. Pris: 50 öre.
3. **Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien emot Nordiska museet 1886.** 21 sid. Pris: 25 öre.
4. **Nordiska museets tjugufemårsminne 1873—1898.** 127 sid. Pris: 2 kr.

   Af detta arbete har äfven utkommit en praktupplaga. Pris: 3 kr.
5. **Nordiska museet inför 1900 års riksdag jämte några samtidiga uttalanden i tidningspråssen.** 99 sid. Pris: 1 kr.

Förslag till byggnad för Nordiska museet. 15 ljustryck efter de af arkitekten prof. I. G. CLASON utarbetade ritningarna, samt upplysande text. Stockholm 1891. Pris: 10 kr.

Skansen. Friluftsmuseet å Kongl. Djurgården. Skildradt och beskrifvet af H. A. RING. Andra fullständigt omarbetade och tillökade upplagan. Med 28 illustrationer. 115 sid. Stockholm 1897. Samson & Wallins förlag. Pris: 1 kr.

Toner från Skansen. Svenska folkmelodier och dansar, för piano upptecknade af F. SUNDLING. 12 sid. Stockholm 1893. C. Gehrmans musikförlag. Pris: 1 kr.

Digitized by Google

Träsniderimönster i allmogestil, hemtade ur Nordiska Museet i Stockholm. Af V. OLDENBURG. 250 motiv från 16-, 17- och 18-hundratalen jemte deras användning å gamla föremål. Utgifvet med understöd af svenska staten och Nordiska museet. 32 plancher i ljustryck jämte text. Stockholm 1893. G. Chelius' förlag. Pris: 10 kr.

Vår. Minnesskrift från Skansens vårfest. Utgifven med anledning af vårfesten 1894 af H. O. WIESELGREN. Med vignetter, teckningar och plancher. 32 sid. Stockholm 1894. Pris: 2 kr.

Karta öfver Skansen, Bredablick, Lejonslätten och Framnäs å Kongl. Djurgården. Upprättad af C. E. DAHLMAN. Andra upplagan, öfversedd 1897. Med vignett af J. KRONBERG. Pris: 50 öre.

Bilder från Skansen. Skildringar af svensk natur och svenskt folklif, under medverkan af flere författare och konstnärer utgifna af A. HAZELIUS. H. 1—12. Med 35 plancher i kromotypi- och autotypitryck jämte åtföljande text. Stockholm 1896—1899. Plansch- & Litteratur-Aktiebolagets förlag. Pris: 2 kr. för hvarje häfte.

Första häftet. Upp till Skansen! Af F. HOLMGREN. — Bollnässtugan, af V. ENGELKE. — Kyrkhultstugan, af H. A. RING.

Andra häftet. På fäbovallen, af J. NORDLANDER. — Från Håsjöstapeln, af H. SAMZELIUS. — Bredablick, af C. LUNDIN.

Tredje häftet. Räfvar på Skansen, af E. HAMMARSTEDT. — Högstuga från Mora, af P. VISTRAND.

Fjärde häftet. Skansens vargar, af G. KOLTHOFF. — Kolarkoja från Småland, af G. SCHRÖDER.

Femte häftet. En körtur efter ren, af H. SAMZELIUS. — Lapplägret på Skansen, af F. SVENONIUS.

Sjätte häftet. Hällestadstapeln, af A. BJÖRKANDER. — Laxbrostugan, af I. ARPI.

Sjunde häftet. Från Bredablick, af J. BÖTTIGER. — Skansens renar, af A. BEHM.

Åttonde häftet. Fatburen från Björkvik, af S. AMBROSIANI. — Stenstugan från Jämshög, af C. M. FÜRST. — Jödde, af K. P. ROSÉN.

Nionde häftet. Karolinernas läger, af C. HELLSTRÖM. — Skiss från Skansen, af A. T. GELLERSTEDT. — Vinterbild från Skansen, af H. SAMZELIUS. — Ett besök i Oktorpstugan, af O. HERMELIN.

Digitized by Google

Tionde häftet. Skansens svanar, af HELENA NYBLOM.

Elfte häftet. Forsfärder, af F. SVENONIUS. — Skansens björnar, af G. SCHRÖDER.

Tolfte häftet. John Ericssons arbetsrum. — Valborgsmässoeldar, af E. HAMMARSTEDT. — Drottning Kristina såsom jägarinna, af C. U. PALM.

Das Nordische Museum und Skansen. Von L. PASSARGE. Separatabdruck von L. Passarge's Arbeit: *Schweden. **Fahrten in Schweden, besonders in Nordschweden und Lappland*** (Berlin 1897, Fontane & C:o). 16 Seit. Stockholm 1897. Preis: 35 Öre.

Af denna uppsats hafva utkommit en svensk och en engelsk öfversättning:

Nordiska museet och Skansen. Af L. PASSARGE. Stockholm 1897. 15 sid. Pris: 25 öre.

The Northern Museum and Skansen. By L. PASSARGE. Translated by D. O. BELL. Stockholm 1898. 16 sid. Price: 35 öre.

Ein eigenartiges Museum für Natur- und Völkerkunde. Von W. KOENIG. Separatabdruck von W. Koenig's Aufsatz in der illustrierten Familien-Zeitschrift *Universum.* (XIII. Jahrg. H. 21. Leipzig 1896, 1897. Druck und Verlag von Ph. Reclam jun.) 16 Seit. Stockholm 1898. Preis: 35 Öre.

Ringlekar på Skansen. Utgifna af NORDISKA MUSEET. Stockholm 1898. 34 sid. — Andra uppl. Stockholm 1901. 52 sid. Pris: 50 öre.

Rytmiska koraler från Håsjöstapeln på Skansen. Af O. BYSTRÖM. Program 1—8. Stockholm 1900. Pris: 10 öre st.

Småtryck, utgifna i samband med basarer och fester till förmån för Nordiska museet. 1. Prolog vid Sällskaps-Spektaklen å Kungl. stora teatern den 15 och 18 mars 1879 till förmån för Skandinavisk-etnografiska samlingen, af C. D. AF WIRSÉN. — 2. Till bazaren för den Skandinavisk-etnografiska samlingen den 20 mars 1879, af F. HOLMGREN. — 3. Till Nordens qvinnor. Vid basaren till förmån för Nordiska museets byggnadsfond i Arvika den 11 augusti 1884, af F—F. Pris för 1—3: 35 öre.

Småtryck, utgifna i samband med Skansens fester: 1. Allmän Kungörelse om Skansens Vårfest 1893. 3 uppl. — 2. Ordning vid H. M:t Konung Gustaf III:s marknadsfärd. — 3. Majsång på Skansen, af C. SNOILSKY. — 4. Sommarkväll på Skansen, af C. D. AF WIRSÉN. — 5. Vallgossens Visa,

Digitized by Google

af Z. Topelius. — 6. Gustaf Vasas krona. I Uppsala domkyrka. Af A. U. Bååth. — 7. Drottningens Juvel, af N. F. Sander. — 8. En helt ny, ganska märkelig och lustig Visa om Vårens och Sommarens Herrlighet på Skansen, af Frithiof Östgöte. — 9. Tre Gammaldags Visor, af G. Fröding. — 10. Maj-visa, af Auge Spelleman. — 11. Klockor på Skansen, af M. Bolander. — 12. En splitter ny, mycket nöjsam och eftertänkelig visa, af en Smålandsgosse ifrån Brocksvik. — 13. Sverges Skans. Ett ord om och till Svenskarne, af Helene Nyblom. 16 sid. — 14. Hur tankarna komma och gå. Intryck från Skansen, af G. af Geijerstam. Med 13 teckningar af D. Ljungdahl. 12 sid. — 15. Skansen och fosterländsk geografiundervisning, af Alfr. D—n. Särtryck ur *Svensk Lärare-tidning*. — 16. Nordiska Museets frikostige donator Herman Frithiof Antell. Minnesteckning af F. Lindberg. 8 sid. — 17. En ny märkvärdig Historia om Kloka Stina i Karshult. — 18. Allmän Kungörelse om Skansens höstmarknad 1893. — 19. Majmånads visa. Efter tryckt exemplar upplagd. — 20. Skansens vårfest 1894. 2 uppl. — 21. En mycket ljufvelig och lustig Visa om Jöddes besök på Skansen. Diktad af honom sjelf. — 22. Program vid nationalfesten den 6 juni 1894. — 23. Gustaf Adolfsdagen på Skansen den 9 december 1894, af F. Holmgren. — 24. Skansens vårfest 1895. — 25. Skansen, af Nonny Lundberg. — 26. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1895. — 27. Program vid Skansens vårfest 1896. — 28. Skiss från Skansen, af A. T. Gellerstedt. — 29. Håsjöstapeln, etsning af R. Haglund. — 30. Porträtt af Emanuel Svedenborg, ljustryck efter oljemålning af P. Krafft d. y. — 31. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1896. — 32. Program vid Skansens vårfest 1897. — 33. En sannsaga på Skansen, af Lea. — 34. Brefkort med utsikter och motiv från Skansen. 15 st., utförda i färgtryck och ljustryck. — 35. Skansens vårfest 1898. — 36. E' wisa Öm kwennfölka, töcka söm di ä', dektad au en smaulandspöjk. — 37. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1898. — 38. Program vid festen till högtidlighållande af Nordiska museets tjugufemårsminne. — 39. Skansens vårfest 1899. — 40. Nationalfesten på Skansen den 6 juni 1899. — 41. Sagospelet på Skansen hösten 1899, af I. Arpi. — 42. Vårfesten på Skansen 1900. — 43. Nationalfesten på Skansen den 6 juni 1900. — 44. Midvintersfesten å Skansen den 16 februari 1901.

Priset för en hvar af dessa småskrifter är 25 öre, utom för nr 2, 18, 22, 26, 31, 34, 37, 40 och 43, för hvilka priset är dels 10, dels 15 öre.

Om alla köpas samtidigt, erhållas de för 8 kr.

Digitized by Google

Minnespenningar, präglade vid olika tillfällen.

1. Minnespenning öfver Skansens vårfest 1894. Graverad af Lea Ahlborn. 7:e storleken. Aluminium. Pris: 50 öre.

2. Minnespenning öfver Emanuel Svedenborg. Åtsidan efter en af P. H. Lundgren graverad stamp, tillhörig Kungl. Vetenskapsakademien; frånsidan graverad af Lea Ahlborn. 7:e storleken. Silfver (pris: 3 kr.), brons (1 kr.) och aluminium (50 öre).

3. Minnespenning öfver Artur Hazelius. Graverad af Adolf Lindberg. 18:e storleken. Brons. Pris: 5 kr.

Digitized by Google

Antal besökande i Nordiska museet.

Nordiska museets samlingar voro under år 1901 besökta af 559,861 personer, af hvilka 307,326 betalande och 252,535, som erhållit fritt tillträde.

De besökandes antal under årets särskilda månader har utgjort:

Januari	8,540	Juli	71,924
Februari	16,955	Augusti	86,301
Mars	13,233	September	66,982
April	69,633	Oktober	21,732
Maj	85,641	November	16,416
Juni	93,021	December	9,483
		Summa	559,861

Sedan museets öppnande har de besökandes antal varit följande:

	Betalande.	Icke betalande.	Summa.
1873 (från den 24 okt.)	2,042	165	2,207
1874	18,548	1,467	20,015
1875	22,012	1,483	23,495
1876	29,325	1,960	31,285
1877	19,019	1,661	20,680
1878	22,695	3,245	25,940
1879	11,833	1,335	13,168
1880	15,452	943	16,395
1881	20,862	908	21,770
Öfverföras	161,788	13,167	174,955

Digitized by Google

	Betalande.	Icke betalande.	Summa.
Öfverfördt	161,788	13,167	174,955
1882	18,505	515	19,020
1883	21,986	554	22,540
1884	22,970	940	23,910
1885	18,927	1,036	19,963
1886	15,992	878	16,870
1887	14,215	6,856	21,071
1888	12,754	3,441	16,195
1889	14,506	1,063	15,569
1890	19,863	1,023	20,886
1891	27,242	1,926	29,168
1892	107,731	5,914	113,645
1893	228,621	7,245	235,866
1894	236,531	17,272	253,803
1895	255,295	16,361	271,656
1896	261,010	12,804	273,814
1897	607,484	15,124	622,608
1898	429,746	16,573	446,319
1899	417,639	16,561	434,200
1900	473,480	34,402	507,882
1901	307,326	252,535	559,861
Summa	**3,673,611**	**426,190**	**4,099,801**

Ifrån museets öppnande den 24 okt. 1873 till och med den 31 dec. 1901 hade altså det samma varit besökt af 4,099,801 personer, bland hvilka 426,190 erhållit fritt tillträde.

Digitized by Google

Ur Nordiska museets räkenskaper
för år 1900.

Af Vetenskapsakademien utsågos enligt skrifvelser af den 1 januari och 11 april 1901 till revisorer att granska museets räkenskaper och förvaltning för 1900 professorerna J. E. Cederblom och K. Bohlin samt öfverdirektör G. W. Svenson.

Revisionsberättelsen lyder sålunda:

Till Kongl. Vetenskaps-Akademien.

Undertecknade, som af Kongl. Vetenskaps-Akademien blifvit utsedda att såsom revisorer granska Nordiska Muséets räkenskaper för år 1900, få härmed, sedan siffergranskning af de synnerligen vidlyftiga räkenskaperna och deras verifikationer blifvit genom en af oss utsedd person verkstäld, afgifva följande revisionsberättelse:

Inkomsterna under år 1900 voro:

Statsanslaget	25,000: 00
Bidrag af samfundet för Nordiska Muséets främjande	12,828: 22
Årskort och inträdeskort till samlingarne i staden	3,658: 65
Gåfvor	292,047: 85
Nordiska Muséets lotteri	500,000: 00
Inträdesafgifter och öfriga inkomster å Skansen och Bredablick	200,829: 64
Afkastning af Antells fond	3,722: 00
Transport	1,038,086: 36

Transport	1,038,086: 86	
Bidrag af Bredablicksfonden	340: 41	
Bidrag af Skansfonden	3,000: 00	
Behållen afkastning af husen N:o 77 och 79 vid Drottninggatan	6,946: 52	
Räntor	9,162: 35	
Hvarjehanda inkomster	576: 08	1,058,111: 72
Ökning af bokförda värdet af:		
Museibyggnaden å Lejonslätten	407,678: 16	
Samlingar, böcker och inventarier	13,199: 43	
Ökning af kapital, nedlagdt i Skansen och Bredablick	15,000: 00	
Husen vid Drottninggatan	39,345: 33	475,222: 92
Kronor		1,533,334: 64

Utgifterna under år 1900 voro:

Löner	29,390: 48	
Rese- och expeditionskostnader samt anslag och etiketter	4,215: 98	
Litterära arbeten	411: 04	
Inköp af samlingar, böcker och inventarier	13,199: 43	
Lagningar, underhåll och försäkringsafgifter	1,488: 88	
Hyror för samlingarna i staden	15,500: 00	
Bränsle och belysning för d:o	2,202: 43	
Museibyggnaden å Lejonslätten	408,807: 41	
Skansen och Bredablick	199,770: 43	
Hvarjehanda utgifter	1,284: 88	676,270: 41
Afbetalning å köpeskillingen för		
Skansen och Bredablick	15,000: 00	
Husen vid Drottninggatan	39,345: 33	54,345: 33
Öfverfördt till:		
Allmänna fonden	700: 00	
Pensionsfonden	99: 00	
Byggnadsfonden	344,462: 20	
Reparationsfonden för husen vid Drottninggatan	2,763: 30	348,024: 50
Brist i beräknad vinstutdelning	805: 00	
Afskrifning af inventarier	330: 42	1,135: 42
Öfverskott, utgörande årets behållning		453,558: 98
Kronor		1,533,334: 64

Enligt ofvanstående öfversigt hafva årets kontanta inkomster utgjort kr. 1,058,111: 72 och hafva härmed varit att bestrida driftkostnader, byggnadsarbeten o. d. med kr. 676,270: 41 samt fastighetsförvärf med kr. 54,345: 33. Lägges härtill hvad som varit att afsätta till allmänna, byggnads- och reparationsfonden, eller kr. 348,024: 50, erhålles en utgiftsumma af kr. 1,078,640: 24. Utgifterna öfverstiga således inkomsterna med kr. 20,528: 52. Afdrages denna summa jemte brist i beräknad utdelning kr. 805: 00 och kr. 330: 42, som af-

Digitized by Google

skrifvits å inventarier, från det kapital, som nedlagts i museibyggnaden, Skansen, Bredablick, husen vid Drottninggatan, samlingar, böcker och inventarier, kr. 475,222: 92, så återstå, utgörande årets beräknade behållning, kr. 453,558: 98.

Hvad beträffar muséets tillväxt och utveckling under år 1900 må anföras, att inköpssumman af föremål för året uppgick till kr. 12,633: 55 fraktkostnader inberäknade.

Å friluftsmuséet på Skansen hafva flere betydande arbeten utförts. Så har vattenlodningsanläggningen ansenligt utvidgats, och i samband därmed en del nya dammar blifvit anlagda. Den s. k. Baltzar Bogislaus von Platens väg har fullbordats, erbjudande flerstädes en anslående utsigt.

Antalet besökande under året utgjorde 507,882, hvaraf 487,584 kommo på Skansens andel.

Summan af penningebidrag under året utgör kr. 292,047: 85, hvaraf kr. 264,292: 31 förskjutits af Garantikonsortiet för 1897 års allmänna konst- och industriutställnings i Stockholm penningelotteri.

Tillgångarna vid 1900 års slut voro:

Husen vid Drottninggatan	291,730: 80	
Museibyggnaden å Lejonslätten	1,439,315: 14	
Skansens och Sevillas inköpsvärde	113,000: 00	
Bredablicks inköpsvärde	100,000: 00	1,944,045: 44
Samlingar inköpta efter år 1879	352,581: 89	
Böcker inköpta efter år 1880	9,680: 78	
Inventarier	32,711: 84	394,974: 51
Aktier och obligationer	106,898: 33	
Fordringar	342,320: 25	
Bankräkningar och kassa	225,873: 14	675,091: 72
	Kronor	3,014,111: 67

Skulderna vid 1900 års slut voro:

Allmänna fonden	54,672: 47	
Pensionsfonden och Hebbes testamentsmedel	2,828: 90	
Antellsfonden	100,000: 00	
Skansfonden och Bredablicksfonden	938: 96	
Byggnadsfonden	675,906: 07	
Reparationsfonden för husen vid Drottninggatan	20,048: 80	854,395: 20
Skuld i husen vid Drottninggatan	182,664: 65	
» å köpeskillingen för Skansen	40,000: 00	
» » » » Bredablick	7,500: 00	230,164: 65
Skuld till samfundet för Nordiska Muséets främjande	6,553: 21	
» » Dr A. Hazelius	169,596: 45	
» » andra personer	6,321: 81	182,471: 47
	Transport	1,267,031: 32

	Transport		1,267,081: 32
Obetalda räkningar för år 1899	910: 13		
» » » » 1900	37,038: 08	37,948: 21	
Behållning (utom ofvannämnda fonder) vid 1900 års slut			1,709,132: 14
		Kronor	3,014,111: 67

Tillgångarna, som vid årets början bokfördes till kr. 2,334,295: 01 och vid dess slut till 3,014,111: 67, hafva sålunda under året ökats med kr. 679,816: 66, men då samtidigt skulderna ökats från 1,078,721: 85 till kr. 1,304,979: 53 eller med 226,257: 68, så utgör tillväxten under året i ren behållning kr. 453,558: 98, hvilken behållning sålunda ökats från kr. 1,255,573: 16 till kr. 1,709,132: 14.

Härtill kan anmärkas, att 1900 års obetalade räkningar, hvilka bokförts i 1900 års räkenskaper såsom utgift samt det oaktadt jemväl såsom skuld, uppgå till kr. 37,038: 08 och att 1899 års obetalade räkningar till ett belopp af kr. 34,639: 99 under året 1900 gäldats, men ej i 1900 års räkenskaper bokföras. Häraf framgår ett tillskott i den af räkenskaperna framgående behållningen af kontanta inkomster och utgifter af kr. 2,398: 09.

Sjelfva siffergranskningen har enligt intyg, som härjämte närslutes, icke gifvit anledning till någon anmärkning och alla utgifter hafva visat sig vara vederbörligen verificerade.

Muséets säkerhetshandlingar hafva vid denna dag verkstäld granskning befunnits i vederbörlig ordning.

Stockholm den 29 oktober 1902.

Karl Bohlin. **J. E. Cederblom.** **G. W. Svenson.**

Vid siffergranskning af 1900 års räkenskaper för Nordiska Muséet och Samfundet för Nordiska Muséets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit, alla utgiftsposter hafva vid jemförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verificerade, hvilket härmed intygas.

Stockholm den 15 maj 1901.

Hj. Tillberg.

Digitized by Google

Ett sammandrag af 1900 års inkomster och utgifter visar följande:

Museets inkomster.

Statsanslag		25,000: —
Inträdesafgifter		3,658: 65
Gåfver		9,830: 54
Bidrag från Samfundet för Nordiska museets främjande		12,128: 22
Öfriga inkomster:		
Herman Frithiof Antells fond, dess afkastning	3,722: —	
Egendomen nr 77 Drottninggatan, behållen afkastning	1,217: 27	
Egendomen nr 79 » » »	2,965: 95	
Bredablick » »	3,384: 21	
Hvarjehanda inkomster	[1] 33,403: 58	44,693: 01
Summa kr.		95,310: 42

Museets utgifter.

Inköp och fraktkostnader		12,633: 55
Inredning		201: 68
Hyror		15,500: —
Öfriga utgifter:		
Uppvärmning	2,027: 15	
Belysning	175: 28	
Försäkringsafgifter	1,250: 93	
Lagningar och underhåll	237: 45	
Löner och arfvoden	29,390: 48	
Resekostnader	951: 55	
Expeditionskostnader	3,191: 18	
Anslag och etiketter	73: 25	
Literära arbeten	411: 04	
Hvarjehanda utgifter	2,089: 83	
Räntor	8,801: 04	48,599: 18
Summa kr.		76,934: 41

Utöfver de bland inkomsterna upptagna gåfvorna till museet	9,830: 54
hade till Skansen, Bredablick samt till fonder influtit följande gåfvor:	
till Skansen	4,325: —
» Bredablicksfonden	9,600: —
» Byggnadsfonden	268,292: 31
Summa kr.	292,047: 85

[1] I denna summa ingå från lotterimedels räkning museet tillgodoförda 32,827 kronor 50 öre, utgörande ersättning för museets gäldande af lånen hos C. G. Norström och C. Cervin jämte å nämda lån utbetalad ränta.

Digitized by Google

Skansens inkomster.

Gåfvor	4,325: —
Inträdesafgifter	130,544: 10
Hvarjehanda inkomster	38,334: 90
Summa kr.	173,204: —

Skansens utgifter.

Anläggningskostnader, aflöningar m. m.	187,326: 91
Summa kr.	187,326: 91

Bredablicks inkomster. [1]

Inträdesafgifter	2,913: 20
Hvarjehanda inkomster	29,037: 44
Summa kr.	31,950: 64

Bredablicks utgifter.

Underhåll, aflöningar m. m.	14,443: 52
Summa kr.	14,443: 52

[1] Af Bredablicks behållning 1900, kr. 17,507: 12, äro kr. 14,122: 91 tillgodoförda Skansen.

Digitized by Google

Till jämförelse meddelas äfven följande öfversikt af inkomster och utgifter från museets grundläggning år 1872 till och med år 1900:

Museets inkomster.

	Stats-anslag.	Inträdes-afgifter.	Gåfvor.	Bidrag från samfundet.	Öfriga inkomster.	Summa.
1873	— —	920: 75	6,895: —	— —	116: 60	7,932: 35
1874	— —	8,490: 25	4,284: 47	— —	205: 20	12,979: 92
1875	5,000: —	10,242: 29	1,070: —	— —	124: 16	16,436: 45
1876	7,500: —	10,457: 88	3,030: —	— —	34: —	21,021: 88
1877	7,500: —	8,242: 96	7,540: 20	— —	14: —	23,297: 16
1878	7,500: —	5,939: 23	1,343: 90	— —	8,338: 84	23,121: 97
1879	11,600: —	4,440: 80	59,311: 02	— —	200: 67	75,552: 49
1880	11,600: —	5,177: 30	3,776: 10	6,549: 27	955: 55	28,058: 22
1881	11,600: —	5,262: 80	742: 64	10,910: 53	1,833: 03	30,349: —
1882	16,000: —	4,860: 95	8,687: 50	13,876: 97	1,024: 02	44,449: 44
1883	16,000: —	5,927: 85	15,543: 23	15,332: 88	168: 77	52,972: 73
1884	16,000: —	6,320: 20	6,613: 08	12,691: 87	5,813: 15	47,438: 30
1885	16,000: —	5,058: 70	1,042: 41	12,387: 40	59,056: 80	93,545: 31
1886	16,000: —	4,951: 55	5,001: 96	8,204: 95	11,950: 69	46,109: 15
1887	16,000: —	4,360: 35	23,219: —	10,533: 32	4,955: 15	59,067: 82
1888	16,000: —	4,211: 20	9,718: 60	8,640: 68	26,949: —	65,519: 48
1889	16,000: —	4,452: 85	4,470: 36	9,326: 79	8,593: 27	42,843: 27
1890	16,000: —	5,581: 05	20,113: 89	9,811: 22	6,655: 86	58,162: 02
1891	25,000: —	4,568: 10	12,255: 19	9,362: 69	7,715: 25	58,901: 23
1892	25,000: —	3,301: 70	19,046: 80	9,362: 99	8,391: 70	65,103: 19
1893	25,000: —	3,501: 90	13,561: 51	12,327: 03	7,710: 16	62,100: 60
1894	25,000: —	4,724: 35	14,322: 64	9,791: 85	6,683: 84	60,522: 68
1895	25,000: —	5,608: 80	5,347: 20	9,519: 47	14,550: 29	60,025: 76
1896	25,000: —	5,242: 05	534: —	11,443: 60	8,686: 71	50,906: 36
1897	25,000: —	11,406: 40	11,539: 72	13,847: 06	8,933: 32	70,726: 50
1898	25,000: —	12,265: 50	775: 08	14,836: 09	38,965: 18	91,841: 80
1899	25,000: —	4,158: 90	12,734: 41	18,275: 36	95,246: 99	155,415: 66
1900	25,000: —	3,658: 65	9,830: 54	12,128: 22	44.693: 01	95,310: 42
S:a kr.	**456,300**: —	**163,335**: 81	**282,350**: 40	**239,100**: 24	**378,565**: 21	**1,519,711**: 16

Digitized by Google

Museets utgifter.

	Inköp och fraktkostnader.	Inredning.	Hyror.	Öfriga utgifter.	Summa.
1873	9,250: 99	3,566: 80	2,420: —	1,876: 90	17,114: 69
1874	13,978: 56	6,592: 80	2,633: 37	5,458: 46	28,658: 19
1875	8,904: 59	4,760: 52	5,916: —	7,816: 91	27,398: 02
1876	16,595: 29	3,567: 87	9,350: —	10,949: 03	40,462: 19
1877	21,241: 83	6,462: 42	11,600: —	12,278: 16	51,582: 41
1878	5,604: 41	680: 97	11,600: —	20,935: 50	38,820: 88
1879	6,976: 85	552: 62	11,550: —	23,838: 99	42,918: 46
1880	5,603: 88	780: 35	11,275: —	14,089: 63	31,748: 86
1881	7,374: 93	797: 90	11,125: —	15,127: 56	34,425: 39
1882	15,639: 76	270: 72	11,275: —	19,960: 68	47,146: 16
1883	24,967: 06	6,954: 19	14,775: —	25,343: 41	72,039: 66
1884	20,257: 19	1,311: 20	15,200: —	22,844: 15	59,612: 54
1885	19,445: 54	496: 55	15,200: —	20,798: 11	55,940: 20
1886	26,496: 43	1,236: 51	15,200: —	22,717: 84	65,650: 78
1887	26,556: 30	1,021: 06	15,802: 08	25,854: 80	69,234: 24
1888	15,642: 67	921: 62	16,675: —	37,701: 08	70,940: 37
1889	13,755: 40	169: 60	16,631: 25	26,185: 41	56,741: 66
1890	15,045: 66	777: 12	16,500: —	29,661: 66	61,984: 44
1891	18,249: 56	960: 53	16,550: —	34,674: 83	70,434: 92
1892	14,105: 44	474: 27	16,568: 75	35,504: 18	66,652: 64
1893	23,275: 37	309: 83	16,775: —	39,464: 25	79,824: 45
1894	17,270: 22	783: 89	16,812: 50	37,352: 76	72,219: 37
1895	17,148: 82	285: 92	16,925: —	40,902: 38	75,262: 12
1896	11,433: 48	1,574: 89	16,925: —	43,698: 14	73,631: 51
1897	26,404: 86	860: 42	16,993: 75	76,018: 01	120,277: 04
1898	18,274: 28	171: 19	17,200: —	88,993: 30	124,638: 77
1899	12,692: 27	68: 65	15,925: —	63,576: 24	92,262: 16
1900	12,633: 55	201: 68	15,500: —	48,599: 18	76,934: 41
S:a kr.	**444,820: 19**	**46,612: 09**	**380,902: 70**	**852,221: 55**	**1,724,556: 53**

Digitized by Google

Skansens och Bredablicks inkomster.

	Skansen.	Bredablick.	Summa.
1891	20,525: 66	— —	20,525: 66
1892	45,954: 33	8,156: 10	54,110: 43
1893	133,442: 73	11,931: 47	145,374: 20
1894	117,102: 36	13,400: 44	130,502: 80
1895	115,490: 15	14,394: 31	129,884: 46
1896	107,306: 72	15,771: 31	123,078: 03
1897	234,063: 64	38,029: 98	272,093: 62
1898	185,555: 21	28,990: 68	214,545: 89
1899	188,025: 89	29,540: 74	217,566: 63
1900	173,204: —	31,950: 64	205,154: 64
S:a kr.	**1,320,670**: 69	**192,165**: 67	**1,512,836**: 36

Skansens och Bredablicks utgifter.

	Skansen.	Bredablick.	Summa.
1891	20,240: 11	— —	20,240: 11
1892	55,374: 20	12,460: 34	67,834: 54
1893	125,713: 95	16,975: 27	142,689: 22
1894	115,239: 95	12,674: 80	127,914: 75
1895	99,716: 38	11,107: 32	110,823: 70
1896	136,442: 20	10,386: 01	146,828: 21
1897	250,243: 57	16,284: 70	266,528: 27
1898	234,452: 71	15,493: 67	249,946: 38
1899	209,133: 55	17,079: 38	226,212: 93
1900	187,326: 91	14,443: 52	201,770: 43
S:a kr.	**1,433,883**: 53	**126,905**: 01	**1,560,788**: 54

Digitized by Google

Inkomster till museets byggnad.

	Gåfvor.	Basarer, lotterier m. m.	Arrendeafgifter, hyror m. m.	Räntor.	Bidrag från Skand.-etnografiska saml. byggn.-fond.	Summa.
1883......	1,000: —	— —	47: 40	— —	5,000: —	6,047: 40
1884......	22,882: —	5,248: 55	900: —	547: 69	10,209: 67	39,787: 91
1885......	1,215: 90	206,828: 06	900: —	1,969: 16	— —	210,913: 12
1886......	720: —	14,066: 87	800: —	10,515: 66	— —	26,102: 53
1887......	— —	11,200: 04	868: 75	10,898: 01	— —	22,966: 80
1888......	580: 84	20,785: 55	955: 50	10,424: 76	— —	32,746: 65
1889......	11,100: —	— —	373: 33	8,820: —	— —	20,293: 33
1890......	4,000: —	— —	422: 69	8,820: —	— —	13,242: 69
1891......	— —	— —	434: 49	7,262: 50	8,300: —	15,996: 99
1892......	[1] 6,875: —	— —	258: —	5,800: —	35,545: 29	48,478: 29
1893......	10,000: —	— —	250: —	4,218: 17	50,000: —	64,468: 17
1894......	2,000: —	— —	250: —	2,235: —	30,000: —	34,485: —
1895......	1,000: —	— —	6,728: —	— —	— —	7,728: —
1896......	6: 40	— —	[2] 36,513: 29	— —	— —	36,519: 69
1897......	— —	— —	75: —	— —	— —	75: —
1898......	58,371: 84	220,931: 13	— —	— —	— —	279,302: 97
1899......	1,000: —	420,009: 99	— —	— —	— —	421,009: 99
1900......	268,292: 81	484,977: 30	— —	— —	— —	753,269: 61
S:a kr.	**389,044: 29**	**1,384,047: 49**	**49,776: 45**	**71,510: 95**	**139,054: 96**	**2,033,434: 14**

[1] Häraf gåfvor i materialier kr. 5,860.

[2] Häri äro inräknade kr. 35,483: 29, motsvarande kostnaden för af allmänna konst- och industriutställningen under år 1896 nedlagdt arbete å byggnaden.

Digitized by Google

Utgifter för museets byggnad.

	Tomtens förvärf.	För-beredande o. allm. ut-gifter.	Byggnads-kostnader.	Arkitekt-kostnader.	Tomt-afgifter, skatter och dyl.	Hvarjeh. utgifter.	Summa.
1883...	— —	— —	— —	5,000: —	— —	1,668: 71	6,668: 71
1884...	10,209: 67	— —	— —	— —	419: 80	634: 86	11,264: 33
1885...	3,000: —	— —	— —	— —	487: 26	369: —	3,856: 26
1886...	— —	3,480: —	— —	— —	463: 34	694: 47	4,637: 81
1887...	— —	— —	— —	— —	465: 47	931: 67	1,397: 14
1888...	— —	3,000: —	137: —	— —	763: 97	199: 20	4,100: 17
1889...	— —	2,300: —	27,680: 39	— —	614: 39	734: 83	31,329: 61
1890...	— —	2,063: 13	— —	4,014: —	779: 45	— —	6,856: 58
1891...	— —	4,037: 71	7,157: 24	8,174: 02	746: 78	10: —	20,125: 75
1892...	— —	2,115: 36	83,210: 27	7,856: 92	815: 05	106: 50	94,104: 10
1893...	— —	2,043: 85	140,481: 25	7,691: 77	791: 16	51: 47	151,059: —
1894...	— —	125: —	104,658: 28	4,778: 98	1,309: 95	422: 81	111,295: 02
1895...	— —	75: —	110,391: 29	3,092: 97	1,055: 29	728: 82	115,342: 87
1896...	— —	— —	66,377: 93	479: 23	1,052: 60	367: 33	[1]68,277: 09
1897...	— —	— —	20,018: 35	611: 07	1,151: 03	198: —	21,978: 45
1898...	— —	— —	76,092: 93	4,974: 44	1,356: 40	308: 23	82,732: —
1899...	— —	— —	285,488: 74	8,183: 73	1,999: 30	940: 32	296,612: 09
1900...	— —	— —	386,455: 42	14,896: 39	3,968: 70	2,357: 65	407,678: 16
S:a kr.	**13,209**: 67	**19,239**: 55	**1,308,149**: 09	**69,753**: 52	**18,239**: 94	**10,723**: 37	**1,439,315**: 14

Utom ofvan nämda utgifter har af byggnadsfonden utbetalats för museiföremålens installation i museibyggnaden:

under 1898	381: 75
» 1899	2,398: 05
» 1900	1,129: 25
Summa kr.	**3,909**: 05

[1] Af upplånta medel utgingo häraf kr. 2,357: 30.

Summan af så väl museets som Skansens, Bredablicks och museibyggnadens inkomster under åren 1872—1900 uppgår till 5,051,702 kronor 22 öre samt utgifterna under samma tid till 4,666,337 kronor 64 öre.[1]

[1] Ofvan nämda inkomst- och utgiftsummor understiga sammanlagda beloppet af hvad i de särskilda tabellerna öfver dels museets, dels Skansens och Bredablicks samt dels museibyggnadens inkomster och utgifter upptagits. Detta förhållande är beroende därpå, att det öfverskott eller den brist i inkomster, som för de särskilda åren uppkommit enligt räkenskaperna för Skansen och Bredablick, öfverförts å museets konto och sålunda ingår så väl i museets som i Skansens och Bredablicks tabeller.

Digitized by Google

2.

Digitized by Google

Digitized by Google

Sverge.

Säg broder, säg, om du det landet känner,
som såg dig födas, såg dig växa opp,
det landet där med fränder och med vänner,
med värld af minnen och med värld af hopp —

det landet där emellan fjäll och vågor,
med sommarnatt, som kläder sig i ljus,
med vinterkväll belyst af norrskenslågor,
med skogars allvar och med älfvars brus?

O fosterland, o Sverge, väna moder!
Hur fjärran än vi dväljas från din kust,
för dina skogar, sjöar, bärg och floder
vårt hjärta slår af längtan och af lust.

Du är oss kär, du stolta mor, du sköna,
där du med glansen af en evig is
vid polens gränser vill din hjässa kröna,
och där du ler i Kvickjocks paradis.

Digitized by Google

Du är oss kär, där du i tysta dalar
med trotsigt allvar på din panna står;
och där ur Siljans öga mildt du talar
om trofast kärlek och om ljuflig vår.

Du är oss kär, där näktergalar sjunga
i bokars skygd vid Sundets fagra strand.
Vi älska dina fält, där skördar gunga,
men ock din mo, ditt karga svedjeland.

Du är oss kär i dina stora minnen
och dina bragders underfulla rad.
Med helig vördnad fylla våra sinnen
den vises tankar, och hvad skalden kvad.

Du är oss kär, där du i torftig hydda
till enkla seder ammar dina barn,
där Gud ännu skall ge dig kraft dem skydda
mot flärdens retelser och oväns garn.

O du vår vagga uti barnaåren,
vår ungdoms kärlek, våra sorgers tröst;
du gjuter balsam i de bittra såren,
dem hat och afund fräta i vårt bröst.

Och när vår ande vill mot ljuset sväfva
och vingen tynges utaf stoftets kvalm
och dagens lumpna sorger söka kväfva
vår känslas glöd och tära tankens malm —

Digitized by Google

då skall ännu med himlens hjälp ditt minne,
du hulda moder, lifva våra bröst
och tända elden i vårt matta sinne
och låta våren blomstra i vår höst.

ARTUR HAZELIUS.

Ofvanstående dikt härstammar från Artur Hazelius' studenttid, men framtogs från sin gömma och omarbetades ej många år före hans död. Det är i den form hon sålunda erhöll, som hon här återges. Förutom denna dikt finnes bland hans papper endast *ett* försök på vers, och detta till innehåll som form härledande sig från hans sista tid.

G. H.

Digitized by Google

Fågeln med segerstenen, sprängörten och lifsämnet.

ὡς δ'ὀυχὶ θεοὶ τοίνυν ἦρχον τῶν ἀνθρώπων τὸ παλαίον,
ἀλλ' ὄρνιθες, κἀβασίλευον, πόλλ' ἐστὶ τεκμήρια τούτων.
ARISTOFANES: *Ornites v. 480; 481.*

I näst föregående häfte af dessa »Meddelanden» har jag i uppsatsen »Såkaka och gullhöna» berört den svarta hackspettens betydelse i mytiskt hänseende.[1] Som jag emellertid insåg, att jag genom en något utförligare behandling af detta ämne skulle komma in på ett område, hvilket, för mycket aflägset från det då närmast föreliggande, dess utom förtjänade sin särskilda behandling, lämnade jag det å sido i tanke att en annan gång få återvända till det samma. Det är denna min afsikt jag vill sätta i verkställighet i följande undersökning, hvilken är att betrakta såsom på sätt och vis en fortsättning på anförda afhandling.

Först vill jag emellertid i korthet, men dock med några tilllägg, erinra om hvad jag i den nämda uppsatsen i här ifrågavarande hänseende yttrat. Tuppen tillhör såsom attribut, utom Petrus, egentligen två helgon i vår kalender, nämligen Nikolaus och Vitus, hvilken senare dock fått dela det samma med Johannes eller dennes onda alter ego »Junker Hans». För så väl förvinterhelgonet som de båda sommarhelgonen, till hvilka i följande fall äfven bör räknas

[1] *Såkaka och gullhöna*, sid. 37, 38, i *Meddelanden från Nordiska museet 1899 och 1900.* Stockholm 1902.

Digitized by Google

den helige Kristofer, är ock den underbara stafven eller grenen ett utmärkelsetecken. Jag ser af dessa och andra skäl i alla dessa helgon kristna efterträdare af en hednisk växtlighets- och alstringsgud, en hednisk lifs- och dödsgud, hvilkens väsen en gång närmast torde hafva sammanfallit med värmen i naturen. Denna gud hade en kvinlig motsvarighet i en gudinna, för hvilken bland andra den heliga Gertrud blifvit en kristen representant, och denna gudinna har, såsom jag sökt visa, haft hönan samt äfven den svarta hackspetten (*Picus martius*) såsom sina symboler.

Efter denna korta rekapitulation må jag gå direkt på mitt ämne. I taken i våra allmogehus fäster man eller har man särskildt till vissa års- eller familjehögtider upphängt åtskilliga egendomliga föremål, hvilka sakna all praktisk betydelse, och som icke häller gärna kunna anses hafva endast dekorativt syfte. Sålunda omtalar Olof Rudbeck i Atland, att man på hans tid under julen upphängde en träklubba, och från senare tid kan jag efter andras och egna iakttagelser anföra halmstrån med ax, kronor af halm och svinborst, kransar, kronor eller stänglar af åtskilliga midsommarörter, stänglar af johannesört (*Sedum telephium*), slagrutan, s. k. trollknutar (tyska: *teufelsknoten*) af trä samt fågelfigurer, likaledes af trä. Det är egentligen med de sistnämda jag ber att här i det följande få sysselsätta läsaren.

Dessa fågelbilder, hvilka åtminstone i regel framställas med utbredda vingar och stjärt, hängas vanligen framme i stugan öfver matbordet, men i orter, hvarest järnugnar användas, sättas de också öfver dessa, där den utströmmande värmen håller dem i oafbruten rörelse. I Danmark lär man äfven på ett eller annat håll hänga dem öfver vaggan.[1] Inom vårt land förekomma de från Skåne till Västerbotten, och utom vårt land når deras spridningsområde, så vidt mig är bekant, åt ena hållet åtminstone in i de finska och norska gränstrakterna och åt andra hållet till Danmark och Schleswig-Holstein, men sannolikt äro gränserna betydligt vidare. Så torde de i Lausitz och Galizien förekommande, af påskäggskal framstälda

[1] Meddeladt af museidirektör Bernhard Olsen i Köpenhamn, för hvilkens upplysningar jag står i stor tacksamhetsskuld.

Digitized by Google

takfåglarna äfven höra hit. Oftast kallas dessa bilder i vårt land helt enkelt *träfåglar;* ej sällan nämnas de — så t. ex. i Dalarna och Skåne — *dufvor;* stundom — i Västerbotten — *spångökar;*[1] och någon gång — i Dalarna — *trätuppar*. Dessa benämningar upplysa, åtminstone i och för sig sedda, så godt som intet, undantagandes möjligen benämningen dufvor, hvilken ju synes häntyda på kyrkligt inflytande. Att sådant i samband med anförda benämning också verkligen gjort sig gällande, framgår af en underrättelse, som jag under sistförflutna sommar erhöll af en bland deltagarna i sommarkurserna i Stockholm. Denne min okände sagesman meddelade, att man i Skåne plägade till jul upphänga en dylik »dufva» i taket »för att den helige andes frid skulle hvila öfver huset». *Juldufva* finnes ock antecknadt i Nordiska museets inventarieförteckning såsom benämning på en med de skånska likartad träfågel från Småland. Hvarför den heliga andes frid särskildt kommit i åtanke vid jul och ej hällre vid pingsten, som ju är den helige andes fest, är svårt att från kyrklig synpunkt förklara. I folkloristisk belysning antager seden däremot lättfattligare drag.

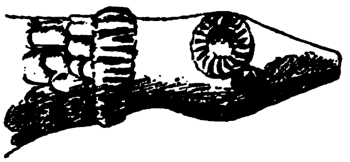

19. Hufvud af »dufva» från Orsa socken i Dalarna. 4/9 af nat. storl. Detalj af origin. i Nordiska museet.[2]

Af benämningen dufvor skulle man naturligtvis vilja sluta, att dessa träfåglar liknade eller åtminstone voro ämnade att likna t. ex. de dufbilder, som stundom finnas i våra kyrkor. Detta är dock alldeles icke förhållandet, undantagandes må hända ett eller annat enstaka exemplar, hvilka emellertid äfven de, så vidt jag känner, te helt egendomliga kännetecken, som ej tillhöra någon dufart, men mer eller mindre antydningsvis hänvisa på drag hos andra, icke dufliknande träfåglar. Sålunda bär den så kallade dufva, hvars hufvud här återgifves (bild 19) å hjässan ett *rödt* tecken — den eviga rörelsens och lifsverksamhetens sinnebild — och omkring halsen en

[1] Enligt jägmästaren H. Samzelius, hvilken jag härmed tackar för flere värdefulla meddelanden.

[2] Nr 14,473.

Digitized by Google

röd ring. För öfrigt är den till gestalten långsträckta fågeln målad gråaktigt grönblå.

I ögonen fallande hos de vanligast förekommande, jag vill säga typiska takfåglarna är, att hufvudet prydes af en kam, antingen strålformigt anbragt tvärs öfver hjässan eller ock löpande längs efter denna, i hvilket senare fall han ofta går mer eller mindre ner längs halsens öfversida. Fåglarna med tvärkam, hvilken typ finnes representerad i Nordiska museet genom ett par exemplar från Skåne (bild 20), äro, så vidt jag funnit, i Sverge i regel omålade och te då furuvirkets naturliga, starkt gula färg. Ett liknande omåladt exemplar, hvilket från Ore socken i Dalarna kommit till Nordiska museet under benämningen »trätupp», är tyvärr bristfälligt, men visar i öfrigt så stor öfverensstämmelse med de skånska, att man torde vara fullt berättigad till det antagandet, att äfven den nu bortbrutna kammen varit likartad. Det torde förtjäna omnämnas, att i Nordiska museets handteckningssamling finnes en skiss af en majstång i Leksand, i hvars topp i stället för den vanliga tuppen ses en dylik fågelfigur med utbredda vingar och stjärt. Genom muntliga uppgifter på ort och ställe har jag ock inhemtat, att slika takfåglar varit rätt allmänna i socknarna vid Siljan. De lära äfven förekommit i södra Dalarna och i Värmland samt väl sannolikt också i åtskilliga andra våra landskap. De i Västerbotten förekommande så kallade spån-

20. Takfågel från Skåne.
Järrestads eller Ingelstads härad.
Omkr. 1/3 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

[1] Nr 6,171.

Digitized by Google

gökarna tyckas ock vara att hänföra till denna typ, ehuru de ofta äro målade, vanligen i rödt. Det samma gäller den redan omnämda s. k. juldufvan från Småland. I Folkemuseum i Köpenhamn finnes likaledes ett par träfåglar, »uroer», af denna grundform — den ena från Samsö, den andra från Sjælland, båda målade i öfvervägande gult och rödt, men med tillsatser af grönt och blått.

Stundom förefaller det, som om med målningen förenades en mer naturalistisk uppfattning af fågelns art och utseende. Så är t. ex. förhållandet med en dylik fågel från Jämtland, hvilken förvaras i Nordiska museets samlingar (bild 21). Denna, som till sin gestalt är mer långsträckt än de hittills skildrade (undantagandes den omnämda »dufvan» med rörelsesymbolen), är hållen i blågrå färg med röda punkter på ändarna af stjärtfjädrarna och vingpennorna samt med bjärtröd färg å det inemot bröstet böjda hufvudet. Såsom ses af bilden, har denna fågel en längs hjässan löpande kam; emellertid förekommer också en tvärkam, men denna har sin plats å främre delen af ryggen och döljes å bilden nästan helt och hållet af den vänstra vingen. Att sluta af frånvaron af ben och en å dessas plats varande öppning är exemplaret något bristfälligt. Såsom vi längre fram skola se, har fågeln här otvifvelaktigt burit sina ungar. Enligt i Leksand i Dalarna af mig erhållen underrättelse plägade ock de träfåglar man där hade stundom bära tvänne (?) ungar under buken.

21. Takfågel från Jämtland.
Omkr. 1/4 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

Jämför man den jämtländska fågeln med den här i bild 22 återgifna, i Folkemuseum i Köpenhamn förvarade takfågeln från Glückstadt i Holstein, måste man genast se grundlikheten, äfven om den

[1] Nr 87,220.

Digitized by Google

holsteinska fågeln blifvit vida mer stiliserad och prydliggjord. Såsom bilden visar, bär denna under buken trenne ungar. Hvad man däremot här tyvärr icke kan se är färgerna. Dessa äro, i likhet med hvad förhållandet var med den jämtländska fågeln, rödt å hufvudet, men för öfrigt är kammen gul, hals och ofvansida svarta, undersidan gulröd, vingar och stjärt på ofvansidan röd- och grönflammiga. Ungarna äro gulröda med svarta vingar och stjärt. Fågelns klor utgöras af naturliga tuppfötter.[1] En fågel från Ostenfeld i Schleswig i samma museum, hvilken likaledes på ett karakteristiskt och i ögonen fallande sätt bär näbben riktad inemot bröstet, är målad med gula, röda och svarta strimmor.

22. Takfågel från Glückstadt i Holstein.
Omkr. 1/6 af nat. storl.
Origin. i Dansk Folkemuseum i Köpenhamn.

Efter denna beskrifvande sammanställning af dessa fågelbilder torde det icke vara svårt för läsaren att efter en blick på bilderna i denna uppsats i åtminstone de senares gemensamma urtyp igenkänna den sinnebildliga sagofågel, hvilken under benämningen *pelikan* alt sedan den äldre medeltiden till inemot 1700-talet i synnerhet såsom symbol af Kristus och af det eviga lifvet spelat en så betydande rol inom den kyrkliga konstens område, men som ganska ofta, särskildt såsom det vill synas under 1500- och 1600-talen, äfven uppenbarar sig på rent profana föremål. Så förekommer pelikanen i Nordiska museets samlingar afbildad på bland

[1] Meddeladt af museidirektör BERNHARD OLSEN.

Digitized by Google

annat ett snidadt skrin, inköpt från Vadstena, på ett stengodskärl från Raeren och i bottnen af en snibbskål med årtalet 1660 (bild 23). Från sistnämda århundrade föreskrifver sig påtagligen ock en i museet förvarad oljemålning framställande ett dödt barn, hvilket på sitt bröst bär en i något hvitt ämne utförd bild af en pelikan.

Sedan jag nu för träfåglarna konstaterat ett allmänt kändt namn — pelikan, må vi något närmare fästa oss vid ett redan i det föregående framhållet drag hos de samma, nämligen att hufvudet är kamprydt och ofta måladt rödt. Söka vi bland våra inhemska fåglar och för öfrigt bland hela Europas fågelfauna efter en något så när motsvarande urbild för denna fågelfigur, kan vårt val omöjligt falla på mer än ett släkte nämligen hackspettarnas. Ingen annan europeisk fågel än några arter af hackspettarnas släkt har nämligen hufvudet mer eller mindre bjärt rödfärgadt och på samma gång hjässan försedd med en fjäderbeklädnad, som i någon mån liknar en längslöpande kam, och hvilken, såsom man t. ex. finner af bilder hos Olaus Magni, också uppfattats såsom en sådan. Mest torde den af allmogen så väl i Sverge som i Norge med religiös vördnad skyddade[2] svarta hackspetten (*Picus martius*) hafva varit egnad att väcka denna föreställning, och på honom häntyder också den, såsom vi sett, å fågelns kropp ofta förekommande svarta eller blågrå färgen. Skulle en annan art i några fall kunna anses åsyftad, vore det den gröna hackspetten (*Picus viridis*).

23. Snibbskål från år 1660.
Omkr. 1/3 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

[1] Nr 74,558.

[2] GASLANDER: *Beskrifning Om Allmogens Sinnelag, Seder o. s. v.* Stockholm 1774. S. 45. — *Tre i Norge.* Stockholm 1888. S. 43.

Digitized by Google

I själfva verket öfverensstämmer ofvannämda från zoologiens område dragna slutsats fullkomligt med språkliga förhållanden. Ordet pelikan är ett låneord från grekiskan och betyder där hackspett. — Benämningen pelikan för det kända sjöfågelsläktet har först senare uppkommit. — Redan våra benämningar hackspett och spillkråka, det är kråka, som gör spillror, spill,[1] angifva, att man hos oss sen gamla tider särskildt fäst sig vid den i ögonen fallande egenskapen hos fågeln att hacka i och urhålka trädstammar. Samma egenskap hade ock ådragit sig de gamla grekernas uppmärksamhet. Pelikan (grekiska *πελεκάν* eller *πελεκᾶς*) måste härledas från eller åtminstone hafva sammanstälts med orden *pelekys* (*πέλεκυς*), bila, yxa, och *pelekao* (*πελεκάω*), bearbeta trä med yxa. En annan forngrekisk benämning på hackspett *dryokolaptes* (*δρυοκολάπτης*), hvilket ord bildats af *dory*, *drys* (*δόρυ*, *δρῦς*), träd, och *kolapto* (*κολάπτω*), hugga med mäjsel, (*kolaptér* [*κολαπτήρ*], mäjsel, vigg) företer en parallel till den förra. På litauiska heter hackspett *genỹs*, på fornpreussiska *genix*, det är grenhuggaren.[2] Hvad däremot den latinska benämningen *picus*, hvilken A. Fick sammanställer med ett »urindogermanskt» *spika*, sanskrit *pika* (indisk gök), latin *pica* (skata), fornhögtyska *spĕh*, *spĕht*, tyska *specht*,[3] och altså äfven med vårt *spett* i ordet hackspett, i sig innebär, dristar jag ej på egen hand utreda. Kan den ej helt enkelt afse fågelns skarpa näbb? Ditåt synas mig det franska *pic*, hackspett, hacka, spets, egg (jfr *piquer* samt *bec*, ital. *becco*), likasom det engelska *woodpecker*, hackspett, trähackare (jfr *peck* samt *beak*), och äfven de svenska *hackspett*, *hackspik* (jfr *spets*, *spett*, *spik*) visa hän. Skulle ordet stå i förbindelse med en rot *spak*, se skarpt, spana, vore i så fall denna frändskap af sekundär natur.

Om den i hackspetten sig uppenbarande eller, såsom det senare hette, till denna fågel förvandlade guden förekommo hos romarne

[1] Den i åtskilliga zoologiska arbeten, i likhet med talltrast och andra »förbättringar», förkommande benämningen spelkråka är förkastlig.

[2] O. Schrader: *Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde.* Strassburg 1901. S. 782.

[3] A. Fick: *Vergleichendes Wörterbuch der Indogermanischen Sprachen.* B. 1. 3. Aufl. Göttingen 1874. S. 254 och 831.

Digitized by Google

många sagor och myter. Enligt dessa var han eller hans sonson Latinus den förste herskaren öfver Latium. I likhet med Jupiter var Pikus en son af jord-underjordsguden Saturnus — titanen, som slukar sin egen afkomma. Vidare var han, sannolikt med den dryad[1], som kallades *Bona dea*, senare Pomona, fader till växtlighets- och fruktsamhetsguden Faunus och dennes syster och maka naturgudinnan Fauna. Faunus var i sin tur fader till den nyss nämde Latinus, hvilken var den, som hos sitt folk införde åkerbruk och lagar. Pikus dyrkades i likhet med sonen Faunus i heliga lunder. Hans idol framställdes såsom en trästaf eller träpelare med en hackspett i toppen eller ock, senare, såsom en yngling med en hackspett på hufvudet, eller ock stundom såsom en augur med augurstaf, hvilket sistnämda värdighetstecken altså måste från honom leda sin härkomst.[2] Men ej endast Latium ville från honom härleda sina första konungar. Enligt sägen var han äfven fosterfader för Roms första herskare, Romulus och Remus, åt hvilka han under deras öfvergifna tillstånd såsom barn skall hafva bragt födoämne. Äfven Romulus nämnes såsom innehafvare af den underbara stafven, hvilken han altså må hafva ärft efter sin fosterfader. Såsom hans latinska namn *Picus martius* angifver och gamla författare meddela, egnades den svarta hackspetten emellertid ock åt Romulus' och Remus' fader, Mars, likasom en annan hackspettart egnades den Mars otvifvelaktigt nära stående äringsgudinnan Feronia. Men Mars var ursprungligen, äfven han, en växtlighets- och fruktsamhetsgud[3] och torde väl egentligen en gång hafva helt sammanfallit med Pikus-Faunus, likasom han, såsom namnet Mars Silvanus angifver, varit identisk med skogsguden. Å andra sidan stodo både Picus och Mars i mycket nära frändskap till Jupiter: den förre var enligt myternas framställning hans broder, den senare hans son. Hvad Mars beträffar, gjorde han äfven i historisk tid öfverguden rangen stridig såsom allfader. Båda kallades nämligen fader, *pater: Ju-piter*, *Mars-piter*.

---

[1] Jfr Plutarchos: *Julius Cæsar*, kap. 9.

[2] Jfr förf:s upps. *Om fastlagsriset och andra lifsstänglar och gudaspön*, företrädesvis sid. 269 och 273, i *Nordisk tidskrift 1902*.

[3] Jfr W. Mannhardt: *Wald- und Feldkulte*. D. 2. Berlin 1877. S. 334. — J. G. Frazer: *The golden bough*. D. 2. London 1890. S. 208.

Digitized by Google

Ehuru man inom den forngrekiska literaturen ej anträffar så många uppgifter om hackspetten — Pikus — såsom mytisk fågel som inom den romerska, förefinnas emellertid intyg om, att han äfven hos grekerna innehaft en mer betydelsefull rol, och dessa vitnesbörd äro, såsom vi skola se, af synnerlig vikt och betydelse. Enligt en enstaka utsaga (Suidas) är sålunda gudahärolden Hermes — den underbara stafvens bärare, öppnaren, lifs- och dödsguden — en son af Pikus (*Πῖκος*), hvilken afträdt sitt välde och väl därjämte maktinsigniet, stafven, åt sonen.[1] Men då Hermes eljest vanligen framställes såsom Zevs' son med allmodern växtlighetsgudinnan Maja[2], sammanfaller här ännu närmare, än vi förut sett inom den romerska literaturen, hackspettguden med öfverguden själf. Samme författare, som meddelar, att Hermes är Pikus' son, gör ock det uttryckliga uttalandet, att Zevs och Pikus äro en och samma gud[3]. I Aristofanes' på 400-talet före vår tideräkning författade komedi *Ornites* (Fåglarna), hvilken förutsätter en hel del sägner och myter om fåglar såsom för publiken allmänt bekanta, och hvarifrån mottot till denna uppsats, att före gudarna herskade fåglar öfver människorna[4], är hemtadt, förekommer ett mycket beaktansvärdt yttrande om hackspetten. Där antydes (vers 479), att Zevs snart åt denna fågel, som här kallas trädmäjslaren, skall afstå sin spira (*οὐκ ἀποδώσει ταχέως ὁ Ζεὺς τὸ σκῆπτρον τῷ δρυκολάπτῃ*). Det är att märka, att nämda fågel eljest icke spelar någon rol i det anförda skådespelet, hvadan det alldeles icke kan bero på någon slump, att just han ställes i förbindelse med Zevs' skepter. Såsom jag påpekade, kallas hos den grekiske komediförfattaren hackspetten mäjselfågeln (*δρυοκολάπτης*), men denna fågel benämnes, såsom i det föregående omtalats, på grekiska också yxfågeln (*πελεκάν*). Detta språkliga förhållande torde fullt berättiga till följande slutsats, särskildt då denna af andra skäl vinner bekräftelse. Innan guden öfver gudar erhållit den, såsom vi sett, äfven åt Pikus och af denne

[1] J. Grimm: *Deutsche mythologie.* 3 aufl. Göttingen 1854. S. 228.
[2] Jfr förf:s anf. upps. *Såkaka,* sid. 30 o. a.
[3] F. Nork: *Etymologisch-symbolisch-mythologisches Real-Wörterbuch.* B. 4. Stuttgart 1845. S. 302.
[4] Aristofanes: *Ornites,* v. 480, 481. Jfr därmed v. 476, 477.

Digitized by Google

i sin tur åt Hermes öfverlåtna spiran, maktstafven, såsom utmärkelsetecken, bar han såsom insignium yxan eller viggen, och detta var förhållandet redan under stenåldern[1]. Man har därför anledning att förmoda, att hackspetten, hvilken, såsom vi sett, visat sig i själfva verket vara en Zevs-Jupiters fågel, innan han erhöll gudens spira, innehaft hans yxa eller vigg. Bevis för detta antagande kunna, så vidt jag vet, ej anföras från den gamla tidens författare, men anteckningar om senare tiders folktro äro egnade att till fasthet stöda nyss framstälda förmodan. Enligt germansk och svensk folksägen är nämligen den svarta hackspetten innehafvare icke allenast af den underbara grenen, »sprängörten» eller »låsörten»[2], utan ock af den underbara stenen, »segerstenen». Jag vill intyga detta hufvudsakligen med uppgifter från vårt eget land.

Om spillkråkan, svarta hackspetten, såsom innehafvare af den öppnande grenen, »låsgräset», finnes från Södermanland[3] följande anteckning. För att erhålla låsörten uppsöker man en dylik fågels bo, hvilket finnes i trädstammar, och sätter, medan fågeln är ute, en propp i boets öppning. Därefter utbreder man ett rödt skynke på marken nedanför trädet. Då fågeln återkommer och ej slipper in, flyger han bort och vänder om en stund till baka med låsgräset, hvilket han håller mot proppen, då så väl denna som låsgräset falla ned på det röda skynket. Enligt andra uppgifter bör man uppgifva ett plötsligt skri för att få fågeln att i förskräckelsen släppa den underbara örten. Håller man ett sådant gräs mot ett stängdt lås, springer detta genast upp[4]. Tyska författare från så väl senare som äldre tid hafva antecknat, huru önskegrenen, *die wünschelrute*, sprängroten, *die springwurzel*, eller hackspettörten, »*daz Bömheckelkrut*», på anförda sätt erhålles. Dock angifves den ut-

[1] O. Montelius: *Solgudens yxa och Tors hammare*, sid. 277 o. f., i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift*. B. 10. Stockholm 1900.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Om fastlagsriset*, sid. 268.

[3] Den svarta hackspetten kallas där, liksom i Närke, Östergötland och Österbotten, *tillkråka*, *tilkråka* (täljkråka). På andra håll nämnes han *tyrkråka* (tändvedskråka). Det torde förtjäna undersökas, om ej folketymologien här varit med i spelet.

[4] J. Wahlfisk: *Fåglarna i folkets tro och diktning*, sid. 104, i *Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria VII*. Upsala 1889.

Digitized by Google

bredda duken äfven kunna vara hvit.[1] Denna saga om hackspetten var för öfrigt känd redan af Plinius, hvilken i sin Historia naturalis (X, 18) berättar ungefär det samma, som här anförts, med det tillägg dock, att den inslagna pluggen far ut med brak (*cum crepitu arboris*).

Men det är, såsom sagdt, icke endast den alt motstånd besegrande, den alt öppnande grenen, som den svarta hackspetten besitter: han innehar också den därmed mycket likartade, alt besegrande stenen. Enligt en anteckning från Skåne bär spillkråkan i sin mage tvänne stenar, den ena gul, den andra röd. Den senare afvärjer, om man bär honom i en linnepåse under vänstra armen, all trolldom — han håller altså de onda makterna fjärran; den förra har kraft att väcka häftig kärlek — att såsom Skirnirs trollstaf öppna hjärtan[2]. Visserligen känner jag ej någon mer uppgift om hackspetten såsom innehafvare af segerstenen, men likasom han under århundradens eller rättare årtusendens lopp fått dela med sig gudagrenen till åtskilliga andra fåglar: skatan[3], svalan[4], och tuppen[5], har han äfven åt några fått så godt som helt afstå segerstenen. Dessa hans arftagare äro korpen, svalan, vipan, tuppen samt äfven tjädern och örnen.

Korpstenen, hvilken uppgifves vara röd, möter inom folksägnen och folktron så väl inom vårt land[6] som i Finland[7] och på Färöarna.[8] Enligt de vanliga svenska uppgifterna har han egenskapen att göra bäraren däraf osynlig, men enligt den södermanländska likasom den färöiska anteckningen förmår han dess utom i likhet

[1] J. Grimm: anf. arb. sid. 925. — A. Kuhn: *Die herabkunft des feuers und des göttertranks*. Berlin 1859. S. 214. — Hvit var ock enligt Plinius den duk, hvari druiderna upphemtade den heliga misteln, likasom enligt Tacitus den duk, hvarpå den germanske prästen kastade lotterna af den heliga trädgrenen.

[2] Eva Wigström: *Djurlifvet i folkets tro och sägner*, sid. 177, i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift*. B. 10. Stockholm 1900.

[3] A. Kuhn: anf. arb. sid. 216.

[4] Eva Wigström: anf. upps. sid. 175.

[5] Jfr förf:s anf. upps. *Om fastlagsriset*, sid. 272, 273.

[6] J. Wahlfisk: anf. upps. sid. 104. — G. O. Hyltén-Cavallius: *Wärend och Wirdarne*. D. 2. Stockholm 1868. Tillägget sid. xxxv. — Eva Wigström: anf. upps. sid. 176.

[7] Z. S.: *Folktro och plägseder i mellersta Österbotten*. Separat. S. 112.

[8] H. Petersen: *Om Nordboernes Gudedyrkelse og Gudetro i Hedenold*. Kjøbenhavn 1876. S. 87, 88. — *Antiquarisk Tidskrift*. Kristiania 1850. S. 205.

Digitized by Google

med gudagrenen öppna det slutna: ägget, som icke vill låta kläcka sig; låset, som är stängdt. På Färöarna betraktas de af hafsströmmarna stundom på kusten uppkastade stora bönorna af den amerikanska baljväxten *Entada gigalobium* såsom segerstenar (*sigursteinur*), och det samma synes ock hafva varit förhållandet i Norge, där de under benämningen *bu-stene* användts mot kreaturssjukdomar (trolldom, förgöring).[1] Beträffande korpen är att märka, att han ock anses hafva en fjäder, hvilken besitter likartade underbara egenskaper som korpstenen. Denna fjäder är i olikhet med korpens öfriga dräkt hvit.[2]

Om svalstenen förmäles, att han skyddar mot trolldom och sjukdom, att han gör omotståndlig så väl i strid som kärlek, och att han gör osynlig. Vanligen uppgifves, att svalan eger tre stenar — en röd, en hvit och en svart — af hvilka hvar och en besitter en af ofvannämda egenskaper. Att märka är, att det egentligen endast är den genom sitt röda framhufvud kännetecknade ladusvalan (*Hirundo rustica*), som innehar segerstenen.[3] Här må ock erinras om den allmänna, djupt rotade svenska folktron, att svalan mot vintern sänker sig till sjöbottnen och där dväljes till våren, med andra ord, att hon då gästar underjorden.

Häri liknar svalan en annan fågel, som äfven han innehar segerstenen. Denna fågel är den tofsprydda vipan (*Vanellus cristatus*). Om henne förtäljes nämligen, att hon under vintern ligger dold nere i mossen, å hvilken hon om sommaren uppehållit sig. Hon håller härvid ett grässtrå i näbben. Beröfvas hon detta, dör hon.[4] Det säges ock, att man i hennes bo kan finna en mångfärgad sten, som gör innehafvaren osynlig samt äfven förmår för denne yppa andra personers innersta hemligheter.[5]

---

[1] E. SUNDT: *Beretning om Fante- eller Landstrygerfolket i Norge.* 2 uppl. Christiania 1852. S. 153, 154. Jfr härmed G. F. BLACK: *Scottish charms and amulets*, sid. 479 och 506, i *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland.* D. 27. Edinburgh 1893.

[2] EVA WIGSTRÖM: anf. upps. sid. 176. — J. WAHLFISK: anf. upps. sid. 106.

[3] Jfr *Albertus Magnus redivivus eller Hemligheternas Bok.* Götheborg 1843. S. 70. — J. WAHLFISK: anf. upps. sid. 104—105. — EVA WIGSTRÖM: anf. upps. sid. 175

[4] J. WAHLFISK: anf. upps. sid. 96.

[5] J. WAHLFISK: anf. upps. sid. 105.

Digitized by Google

Här bör påpekas, att alla dessa anförda fåglar, undantagandes den sist omtalade, hvars sten uppgifves vara brokig, alltid sägas ega *en* röd sten. Vi torde nämligen däraf kunna draga den slutsatsen, att segerstenen egentligen och ursprungligen bär denna färg.

Det bör ej förvåna, om segerstenen vidare ansetts finnas i den fågels besittning, som i den historiska tidens myter framför andra tillägges Zevs-Jupiter. Redan klassiska skriftställare i början af vår tidräkning såsom Plutarkos, Dioskorides, Plinius m. fl. veta att förmäla om örnstenen, och medeltida och senare författare följa dem i spåren. Denna sten, hvilken möter inom skotsk och isländsk folktro, anses kunna påträffas i örnens näste, dit fågeln bringar honom för att befordra äggens kläckning och afhålla ormar. Stenen tros främja och gagna vid barnsbörd. På Island kallas den *lausnarstein* och synes där utgöras af i land drifna frön af någon tropisk baljväxt.[1]

Egendomligt nog möter en fågel såsom innehafvare af segerstenen äfven inom den judiska sägnens område. En rabbinsk saga förmäler nämligen, att Salomo förskaffade sig den bärg splittrande och klyfvande understenen *schamir* på det sättet, att han lät uppsöka en tjäders (eller orres?) näste och tillsluta detta med ofärgad kristall. Då den återkomne tjäderhanen nu icke förmådde komma till sina ungar, flög han bort och hemtade stenen schamir, hvilken han satte mot kristallen för att sönderspränga denna. Men med det samma upphofvo Salomos sändebud ett skri, så att fågeln i förskräckelsen släpte kraftstenen, hvilken de oförtöfvadt bemäktigade sig.[2] Man märke, att så väl tjäder- som orrtuppen — hvilkendera nu afses är svårt att afgöra; man vore mer benägen att på grund af hans svarta färg och klufna stjärt tänka på den senare — utmärkas genom sina högröda ögonbryn, till hvilka således den för segerfågelns hufvud utmärkande röda färgen i detta fall fått inskränka sig. Sagan är, såsom ses, för öfrigt i hufvudsak fullkomligt lik dem, som förtäljas om den svarta hackspetten.

---

[1] G. F. Black: anf. upps. sid. 505—506.

[2] J. Grimm: anf. arb. sid. 925.

Digitized by Google

Mer än andra fåglar har dock tamtuppen, om hvilken redan Julius Cæsar antyder, att han var helig för britterna (han fick ej ätas), tagit arf efter den svarta hackspetten, ja tamhönset öfvertog hos romarne till och med dennes värdighet såsom orakelfågel. Tuppen, hvilken att sluta af bland annat Aristofanes' bekanta yttrande, att han var herskare öfver perserna långt innan de hade några mänskliga konungar[1], redan i en aflägsen forntid hos de asiatiska arierna var en hackspettens, Pikus', motsvarighet, innehar icke allenast den underbara grenen utan ock den underbara stenen samt i likhet med korpen äfven den underbara fjädern. Beträffande undergrenen, »mäster Erik», inskränker jag mig att hänvisa till min här förut anförda undersökning Om fastlagsriset, företrädesvis sid. 272, 273, samt i samband därmed äfven erinra om sid. 29 i den likaledes redan anförda uppsatsen Såkaka och gullhöna. Jag må endast i förbigående påpeka, att, likasom Pikus dyrkades såsom en i toppen af en stång eller staf sittande hackspett, har Fjalars fågel, tuppen, ännu sin plats i spetsen af majstången och väderflöjelspiran, och enligt de fornnordiska myterna (Fjölsvinnsmál, Völuspá) sitter han i världslifsträdet Mimameids topp. Rörande den underbara fjädern må jag däremot tala utförligare. Att sägnen därom fans i Norden vid hednatidens slut, därom bär den i Sæmunds edda ingående dikten Fjölsvinnsmál vitne. Denna sång förtäljer, huru ljushjälten Svipdag okänd kommer till den mäktige tursens borg för att vinna den där i dvala sänkta gudamön Menglöds kärlek. Han råkar i samtal med portväktaren, hvilken bland annat upplyser honom om, att den, som skall kunna komma in, måste medföra den en skära liknande fjäder, som bäres af den i världsträdets krona sittande glänsande tuppen Vidofnir. För att komma i besittning af denna måste han emellertid först skaffa sig den i underjorden befintliga *hævatein*. Jämför man den anförda dikten med Skírnismál, finner man Vidofnirs lieformiga fjäder och *hævatein* å ena sidan motsvaras af Frös svärd och *gambantein*, *tamsvöndr* å den andra. Föreställningen, att de skärformiga fjädrarna i tuppens

[1] ARISTOFANES: anf. arb. v. 482—484.

Digitized by Google

stjärt besitta en öppnande egenskap, samt att de betvinga de onda, innelyckande, makterna, är ännu ej alldeles försvunnen hos vår allmoge. Ett par drastiska exempel på det förra finnas antecknade från Skåne,[1] och ett intyg om det senare är, att man i Värmland till skydd mot sjukdom hos kreaturen, »förtrollning», öfver fähusdörren förr uppsatt ett par tuppstjärtfjädrar.[2] Märkligt nog möter inom literaturen den åsikten, att den ena — den högra — af de två långa, krumböjda fjädrarna i Hermes-fågelns stjärt förmår lås att springa upp, redan under det andra århundradet af vår tidräkning, nämligen i Lukianos' dialog Alektor (Tuppen).

Men äfven segerstenen återfinnes, såsom sagdt, hos tuppen och omnämnes sålunda redan af Plinius (Historia naturalis XXVII, 144), hvilken framställer tron på en dylik i tuppens mage förekommande amulett såsom till och med på hans tid flere århundraden gammal.[3] Enligt senare författare, hvilka angifva, att stenen finnes i fågelns hufvud, gör den innehafvaren icke allenast oöfvervinnelig utan skyddar ock mot eller botar sjukdom, ja han är till och med en önskesten, hvarmed man kan nå alt, hvad man åtrår.[4]

Vi må här kasta en återblick på det föregående. Såsom vi sett, framstår så väl hos den grekiske författaren Lukianos som i senare svensk folktro tuppfjädern såsom till sitt väsen identisk med lifsgrenen, »sprängörten». Af den ofvan gjorda jämförelsen mellan Fjölsvinnsmål och Skírnismál finna vi emellertid, att här i Norden ännu under den senare hednatiden någon skilnad dem emellan måste hafva ingått i åtminstone de mer invigdes kunskap. Medan den segersälla lifsgrenen i bägge dikterna möter, ehuru under skilda namn, träder i den förstnämda dikten tuppfjädern i stället för världsherskarens svärd i den sistnämda. Den skärformiga fjädern likställes altså med ett skärande vapen. Nu är förhållandet det, att äfven ett par andra af de fåglar, med hvilka vi förut gjort bekantskap såsom innehafvare af segerstenen och lifsstängeln, enligt

[1] Eva Wigström: *Folkdiktning.* (Första samlingen.) Köbenhavn 1880. S. 122.
[2] Meddeladt af fil. kandidat N. Keyland.
[3] Jfr V. Hehn: *Kulturpflanzen und Hausthiere.* 7 uppl. Berlin 1902. S. 324.
[4] J. Grimm: anf. arb. sid. 1169, 1170.

Digitized by Google

svensk folksägen i sina stjärtpennor ega ett skärande redskap — en sax. Dessa fåglar äro svalan och vipan. Om båda dessa förtäljes,[1] att de en gång från »vår fru», jungfru Maria eller någon gudinna stulit en sax och till straff härför förvandlats till fåglar med saxformig stjärt. Men likasom ordet hammare än i dag är en gengångare från stenåldern och egentligen betyder sten, forngermanska *hamar*, har enligt språkforskares mening ordet sax, hvilket i det fornnordiska och det forntyska språket betecknar ett kort svärd och dessförinnan eller samtidigt måste hafva betecknat saxens föregångare den korta knifven, äfven det sin härledning från stenåldern. Det skulle nämligen egentligen vara samma ord, som det, hvilket vi möta i det latinska *saxum*, sten, och skulle således ursprungligen varit benämning på stenålderns flintknifvar eller hvilket eggverktyg som hälst af sten, således äfven mäjsel, vigg.[2] Taga vi nu ordet sax i betydelse tvåeggad knif, möter det ingen svårighet att äfven i hackspettens två mellersta, egendomligt danade och med ovanligt starkt fan försedda stjärtfjädrar se motbilder till skärande redskap, ja dessa torde mer än någon af de andra fåglarnas stjärtpennor lämpat sig för en dylik föreställning. Då jag nu anser, att alla de segerstenen och lifsstängeln egande fåglarna ärft dessa efter hackspetten, dristar jag i öfverensstämmelse därmed, på grund af hvad jag sist anfört, draga den förslagsslutsatsen, att äfven den skärande stjärtfjädern till följd af något jämförelsevis yngre religionsinflytande först tillagts nyssnämda fågel; att saxen-knifven till sitt ursprung och sitt egentliga väsen är samma sak som yxanmäjseln; samt att tuppens skärformiga stjärtfjäder, hvilken de nordiska fornsångerna sammanställa med världsherskarens svärd, står i nära frändskap med sädguden Saturnus' skära, men att guden Pikus äfven innehaft ett af jordgudinnan erhållet skärande redskap, hvarmed han för naturguden afskurit lifsstängeln. Såsom en ome-

[1] J. Wahlfisk: anf. upps. sid. 96. — A. A. Afzelius: *Swenska Folkets Sago-Häfder*. D. 3. Stockholm 1841. S. 116.

[2] Se R. Meringer: *Indogermanische Sprachwissenschaft*. Leipzig 1897. S. 126. — A. Fick: anf. arb., bd 2, 3 uppl., Göttingen 1876, sid. 252, och bd 3, 3 uppl., Göttingen 1874, sid. 314. En parallel bildar det grekiska ordet *ἀκμή*, spets, egg, hvartill en ursprungligare betydelse möter i sanskrit *açman*, sten.

Digitized by Google

delbar konsekvens häraf följer, att likasom hackspetten såsom en mytisk fågel är äldre än tuppen, äfven Pikus, skogsguden, är äldre än Saturnus, sädesguden, och i själfva verket fastmer dennes fader än tvärtom.

Det återstår att undersöka, huru hustuppen hos de europeiska folken, för hvilka han näppeligen före medlet af 500-talet före vår tidräkning började blifva känd[1], kommit att spela denna betydande mytiska rol. Vi finna då genast, att han till sitt yttre har åtminstone en likhet med hackspetten: den röda kammen. Men detta förhållande har, om det ock i det gamla hemlandet förmodligen varit det ursprungliga, dock helt visst icke varit den i längden och hos de europeiska folken verksammaste orsaken. När hustuppen en gång, väl hufvudsakligen genom persiskt inflytande, öfverfördes till Europa, hade han redan i sin fädernevärldsdel fått sin mytiska rol åt sig utskrifven. Han var redan då den återvändande daggudens bebådare, de lifshämmande, innelyckande mörkermakternas fördrifvare. Hos kretenser och hellener hade hackspetten varit dödsrikesdomaren Zevs Ktonios' fågel; hos perserna blef tuppen dödsrikesdomaren Çraoshas tillhörighet, för att sedermera, en invandrande inkräktare, äfven hos grekerna såsom dödsguden Hermes Ktonios' attribut utteänga sin mytiske anfader hackspetten från denna värdighet.[2] Till och med i det senare Fornägypten blef enligt Plutarkos tuppen en dödsgudens, Anubis', fågel.[3] Dessa på österländsk grund utbildade föreställningar hafva otvifvelaktigt med mer eller mindre omdaning följt den ursprungligen indiska fågeln på hans färd genom hans nya världsdel och föranledt hans helighållande. När senare påfågeln (*Pavo cristatus*), äfven han af indisk härkomst, blef de ariska folkens egendom, gjorde han i sin tur tamtuppen hans rang stridig. Hos parserna, de så kallade elds- eller

---

[1] V. HEHN: anf. arb. sid. 323.

[2] Märkligt nog vet Lukianos att förmäla om tuppen, Alektryon, äfven såsom Mars' tjänare.

[3] Jfr ock förf:s upps. *Brödets helgd hos svenskarne, särskildt julbrödens*, sid. 26—28, i *Meddelanden från Samfundet för Nordiska museets främjande 1893 och 1894*. Stockholm 1895; samt anf. upps. *Såkaka*, sid. 29. Om tamhönset se för öfrigt utförligare V. HEHN: anf. arb. sid. 321 o. f.

Digitized by Google

djäfvulsdyrkarne, blef sålunda »konung påfågel», *melek taus*, en bild af deras gudomlighet eldfursten, den fallne ängeln.[1]

Ännu mer än vid ljuset torde människor i land med kallare klimat hafva fäst sig vid värmen såsom något för dem viktigt och välgörande. Att jordens fruktbarhet och i samband därmed existensvilkoren berodde på ljusets till- och aftagande, insågs icke så omedelbart som det förhållandet, att de bero på värme. Lyste ej solen äfven på vintern, och dock rådde då köld! Dagsljusets återvändande var dess utom — man må med skäl säga — en alldaglig företeelse; den varma årstiden återkom däremot såsom icke endast en frälsare från mörker utan ock från köld och hunger med långa mellantider, hvilka för kalender och sannolikt äfven någon mer utvecklad räkneförmåga saknande människor voro omöjliga att mäta. Man lade därför, något som vår allmoge för öfrigt efter fornårfd sed gärna gör än i dag, noga märke till vissa naturens företeelser såsom hans förebud. Det är må hända utom genom sitt egendomliga yttre mest i egenskap af vårbådande fågel den svarta hackspetten förskaffat sig sin mytiska rang. För att en fågel skall tjänstgöra såsom årstidstecken är det nämligen ej ovilkorligen nödigt, att han skall vara en flytt- eller sträckfågel. Det kan ock vara vissa årstidsväxlingarna medföljande förändringar i hans läte eller lefnadssätt och uppförande, som äro nog märkliga att tjäna människorna som årstidstecken.

Låtom oss nu än en gång hänvända oss till zoologien för att se, hvad den kan meddela i här ifrågavarande hänseende. Den kolsvarta skogsfågeln med det skarpa, mäjselartade näbbet och den eldröda hufvan är Mars' fågel äfven så till vida, att hans parningstid infaller i Mars' månad, samma månad, som i Norden otvifvelaktigt en gång egnades Tor.[2] Under denna tid har hanen den

[1] Jfr V. Hehn: anf. arb. sid. 358. — Skulle möjligen denna fågelidol genom en ordlek dölja den kaldeiske lifsguden Tammuz, Tauz (jfr J. G. Frazer: anf. arb., del 1, sid. 283)?!

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Såkaka*, sid. 36; samt A. Svensson: *Sammansmältning af äldre och nyare gudsbegrepp i vår folkföreställning*, sid. 229, i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift*. B. 11. Stockholm 1902.

Digitized by Google

egendomliga seden att sätta sig i toppen af upptill förtorkade träd och med näbben hamra eller trumma mot dessa för att sålunda locka honan. Han bultar härvid, säger Brehm, »så ifrigt med näbben mot trädet, att det låter som ett oafbrutet »errr», och den snabba rörelsen af hans röda hufvud kommer det att nästan se ut, som då man hastigt för ett glödande kol fram och åter». I en eller annan ort i Småland kallas fågeln med anledning af detta sitt egendomliga sätt att förebåda en blidare väderlek för *blidten.*[1] Något senare, men ännu inom den gamla Torsmånadens förlopp, begynner arbetet på boet, hvilket såsom bekant lägges i en djup öppning, som fågeln själf urhålkar i en trädstam. Härvid kan han enligt nyss anförde naturforskare uthacka spåner af ända till 15 centimeters längd och 3 centimeters bredd, något som genast bör vara egnadt att väcka beundran hos människor på en mindre utvecklad ståndpunkt. För vårt ämne särskildt viktigt är, att hackspetten, äfven när han ej har ungar, stadigt återvänder till det träd, i hvars stam han valt sin boning, för att däruti tillbringa natten. Behöfver jag påpeka, att de heliga lunderna, dessa de ariska folkens älsta tempel, med sina af människohand aldrig rörda, mossbelupna träd, där misteln dolde sig i de åldriga trädkronorna, böra hafva varit för hackspettar högst lockande hemvist? I denna naturhistoriska karakteristik må, enär vi i det följande skola beröra en härtill svarande myt, också nämnas, att särskildt grönspetten, men väl äfven svartspetten, plägar angripa bisamhällen, hvadan han en gång torde varit människorna en vägvisare vid uppsökande af vildhonung i urskogarna. Det är, såsom jag menar, dessa för naturmänniskan vida mer än för oss välbekanta drag hos fågeln, som förskaffat honom hans gudomliga rang. Han blef en uppenbarelse af den naturvärmens gudom, hvilken enligt ett, såsom det synes, uråldrigt och vida kring världen spridt uppfattnings- och framställningssätt stångar, rister eller hackar hål på den frusna jordens skal eller världsträdets stam. Så födes t. ex. enligt myterna om Tammuz-Adonis den i det stora trädet vid jordens medelpunkt dolda växtlighets- och lifsguden till världen därigenom att en vildgalt

[1] Meddeladt af hofintendenten dr J. Böttiger.

Digitized by Google

med sina betar rister hål på trädets bark.[1] När hackspetten kom med sin från det eviga lifvets ängder hemtade sprängört, då foro bommarna från och isdörrarna öppnades, så att trädets löf och frukter, så att sommarens örter och varelser, så att vågor och varma vindar kunde återvända till människornas värld. Men ursprungligen var han endast en ham för anden i det träd, i hvars stam han bodde, eller för gudomligheten i den heliga lund, i hvilken han dvaldes, eller för den djupaste skogens med bäfvan dyrkade gud.[2] Det är i hackspettens egenskap af trädgudomlighet vi hafva att söka första förklaringen till hans rang af orakelfågel. Likasom själfva det heliga trädet meddelade gudasvar — eken i Dodona, germanernas »*arbores frugiferæ*» (»bärande träd») — så gjorde ock trädets i fågelgestalt sig uppenbarande ande eller själ. Men båda hemtade de — det trodde man sig snart förstå — sin visdom, sin gudakraft, från underjorden, dit trädet, »det med foten drickande», nedträngde med sina rötter[3] och dit, — må hända genom trädets håliga stam? — äfven trädfågeln ansågs nedstiga. Senare blef hackspetten därför en uppenbarelseform för eller ett bud från den enligt älsta föreställning icke himmelska utan underjordiska gud — hos grekerna: Zevs Ktonios, Hades-Hefaistos, hos nordborna: Mimir, Ivalde-Völund — lifskraftens, visdomens och konstfärdighetens gud, hvarifrån alt lif och således äfven människornas har sitt ursprung. Enligt Julius Cæsar[4] ansågo sig gallerna såsom underjordsgudens ättlingar; enligt den fornnordiska uppfattningen spirar hela det kosmiska lifsträdet, *Yggdrasil-Mimameid*, från Mimirs värld, och från detta träd, asken-eken, härstamma människorna. Det var ju från underjorden man såg alt lif och ljus spira eller stiga upp, och det var dit det vände åter. Det var underjordsguden, som var lifsvärmens gud, som var driftens gud så väl hos

[1] Jfr J. G. Frazer: anf. arb. del 1, sid. 288 och 281.

[2] Om trädandar se vidare J. G. Frazer: anf. arb. del 1, sid. 56 o. f. — Om trädguden, lundguden i fågelgestalt märk särskildt W. Mannhardt: anf. arb. del 1. Berlin 1875, sid. 52—53. Det synes mig vara från trädsjälen i fågelham som den åldriga föreställningen om människosjälen i fågelham först utgått.

[3] Jfr Vergilius: *Georgica II*, v. 290—295.

[4] *Commentarii de bello gallico VI*, kap. 18.

Digitized by Google

naturen som hos människan; det var hans makt, som uppenbarade sig i den från underjorden framvällande källan, i det därifrån uppväxande trädet, i de om våren stigande växtsafterna, i blomma och frukt, i människans blod, ja i den ur trädets virke genom gnidning framkallade elden[1], i den vid horisonten uppstigande solen eller det uppgående rägnbringande åskmolnet. Det var han, som var siarförmågans och visdomens, den renaste lifssubstansens, andelifvets gud. Ur hans brunn måste själfva Oden dricka, och till och med solgudsoraklet i Delfi var tydligtvis ursprungligen en underjordsgudens helgedom. Det var ock han, rikedomarnas gud, som senare, när dessa begrepp utbildat sig, blef de himmelska gudarnes leverantör, utan hvars bistånd de vordo kraftlösa och vanmäktiga, så vida de ej genom andlig öfverlägsenhet eller oftare slughet och list lyckades afvinna honom hans skatter. Och det var han, som omsider blef gudars och människors värste fiende.

Såsom jag sökt visa, ansågs en gång den svarta hackspetten vara innehafvare af lifsgudens spira och väl sedan ännu aflägsnare tid af hans stenyxa eller vigg. Men den förmodan ligger altför nära till hands för att icke uttalas, att den rödhufvade men i öfrigt likasom svartbrända fågeln, träd-anden, en gång ansetts vara innehafvare af själfva naturvärmen, världselden,[2] vare sig han nu betraktats såsom dennas egentliga vårdare, eller af värmeguden erhållit en tändande flamma såsom gåfva, eller ock, enligt i så fall jämförelsevis yngre men dock högst åldrig mytbildning, stulit ett glöd, en gnista från den enligt då rådande mening mot människorna afvogt sinnade världseldsherskarens härd.[3] Eld och lif äro emellertid sen uråldrig tid för arisk folkföreställning på ett mystiskt sätt med hvar andra sammanfallande. Än i dag tala vi ju om lifsvärme, om lifslåga som tändes eller släckes. En eldbringande

[1] Jfr J. G. Frazer: anf. arb. del 2, sid. 292 o. f.

[2] Jfr J. G. Frazer: anf. arb. del 2, sid. 367 o. f.

[3] Äfven den med högröd hjässa prydda tranan säges vara en ljusbringare — »tranan bär ljus i bondens hus», säger ett svenskt ordspråk — och å en relief från romersk tid, anträffad i Paris och nu förvarad i Musée Cluny, ser man tre tranor och tre växtstänglar på ryggen af en tjur. I *Dyalogus Creaturarum* finnes (blad 70) en fabel om huru tranan täflat med örnen att flyga mot solen. Jfr sid. 199 i denna uppsats.

Digitized by Google

fågel blir därför en lifsbringande fågel och vice versa. Storken (*Ciconia alba*), hvilken ju, såsom ännu allmänt säges, är en lifsbringare, är på sina håll enligt folkföreställningen också en eldbringare.[1]

För den kosmiska värmen och ljuset, naturens alstringskrafter, finnes emellertid, må hända genom anpassning för nordligare förhållanden af en ursprungligen orientalisk rägnsymbol, åtminstone sedan bronsåldern en sinnebildlig omskrifning. De framställas såsom en dryck, lifsdrycken.[2] Hackspetten torde därför också hafva ansetts såsom en lifsdryckbringare, om han ock i detta hänseende snart fått vika för någon annan fågel. Å de från medlet af bronsåldern härstammande små bronsvagnarna med lifsdryckkärl äro i regel små fågelfigurer anbragta. Enligt en senare forngrekisk författare (Antigonos från Karystos) skola dessa fågelbilder hafva förestält korpar,[3] hvilken fågelart vi redan sett äfven i andra hänseenden hafva rivaliserat med hackspetten. Än i dag afbilda slovakerna i Mähren korpar å sina barnvaggor, emedan dessa fåglar anses, likasom storken hos oss, bringa barn.[4] En kamprydd fågel, ofta försedd med två märkligt uttecknade stjärtpennor, sattes dock äfven, och vida tidigare än hvad den grekiske författaren kan känna till, i förbindelse med de symboliska kärlen.[5] Såsom redan nämts, bragte hackspetten, Pikus, föda åt Romulus och Remus, och denna näring var helt visst af gudomligt slag. En antikens författare (Antoninus Liberalis) vet ock att förtälja en

---

[1] A. Kuhn: anf. arb. sid. 106. — Om urfäderna såsom eldbringare jfr förf:s upps. *Lussi*, sid. 32, i *Meddelanden från Nordiska museet 1898*. Stockholm 1900.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, företrädesvis sid. 35—36, samt äfven förf:s upps. *Kärlvagnar från forntiden* i tidskriften *Ljus*, årg. 2, nr 46. Stockholm 1900. — Därmed må sammanställas det nyligen vid Trundholm på Sjælland gjorda bronsålderfyndet af en liten vagn med en bild af solskifvan.

[3] A. Furtwängler: *Ueber ein auf Cypern gefundenes Bronzegerät*, sid. 430, i *Sitzungsberichte der philos.-philol. und historischen Classe der Königl. bayer. Akademie der Wissenschaften*. B. 2. H. 3. München 1899.

[4] Enligt meddelande af museidirektor M. Haberlandt i Wien. Jfr M. Haberlandt: *Katalog der Sammlungen des Museums für österreichische Volkskunde*. Wien 1897. S. 161.

[5] Jfr O. Montelius: *Ett i Sverige funnet fornitaliskt bronskärl*, bilderna sid. 18, 53 m. fl., i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift*. B. 11. Stockholm 1902.

Digitized by Google

egendomlig sägen, om huru grönspetten, κέλεος, en gång nedträngt i den håla, där Zevs födes och hvarur hvarje år eld upplågar, för att röfva honung från de där varande heliga bien. Han var förut en man, men blef då till straff af Zevs förvandlad till en fågel, hvilken emellertid, emedan han skådat Zevs' blod,[1] erhöll förutsägelseförmåga.[2] Vi finna här en oförtydbar framställning af lifskraftens upphemtande från underjorden, från Zevs Ktonios' boning. Honung ansågs, väl alt sedan människorna lärde känna denna naturprodukt, såsom en af bien samlad underbar naturens kvintessens, såsom ett lifs- och oförgänglighetsämne,[3] hvilket meddelade sin gudomliga kraft äfven åt det däraf brygda mjödet, Kvasirs-Ods blod, som därför ock blef en helig dryck.[4] Äfven inom den fornhinduiska mytologien möter en lifsdrycken, *soma*, bringande fågel. Denna angifves vanligen vara en örn,[5] men en örn blef ock Zevs' fågel, och i örnham var det som himmelsguden bortröfvade lifsmjödförvararen Ganymedes. I örngestalt var det ock som Oden från underjordsgudinnans boning, dit Rati banat honom väg, bragte Kvasir-Suttungs-mjödet till himmelsgudarnes hem. Örnen har således icke allenast inom grekernas och nordbornas utan ock inom arisk-asiatiska folks myter efterträdt hackspetten, och det torde näppeligen vara för djärft att antaga, att denna förändring skett mer eller mindre samtidigt med en dualistisk världsåskådnings inträde genom den gamla värmekultens öfvergång till utpräglad himmels- och solkult. Men lifsdrycken var för naturen icke allenast värme och ljus utan äfven rägn, och såsom en rägnbebådare, det är fornmässigt sedt en rägnbringare, har spillkråkan allmänt till våra dagar i det svenska folkets föreställning bibehållit sitt anseende. Svartspetten ställes härvid

[1] Jfr sid. 186, 187 i denna afhandling.

[2] F. NORK: anf. arb. bd 4, sid. 302—303. Jfr samma arbete bd 1, Stuttgart 1843, sid. 330 (*Celeus*).

[3] Jfr F. NORK: anf. arb. bd 2. Stuttgart 1844, sid. 137—239.

[4] Jfr förf:s upps.: *Om julnötterna, julhalmen, julgröten, julbullarna och julölet*, spalt 6, i tidningen *Jul 1902*. Stockholm 1902.

[5] H. S. VODSKOV: *Sjæledyrkelse og Naturdyrkelse*. B. 1. Kjøbenhavn 1897. S. 264. Den somahemtande fågeln säges ock vara en falk, hvilket åter erinrar om Loke, som i falkham återför den i en nöt inneslutna Idun. Prometeus medförde på härom erinrande sätt elden i ett nartexrör.

Digitized by Google

tydligen nära ljungelden, hvilken ju föregår och bebådar rägnskuren. I Holland liknar man ock det första åskdundret vid galandet af en tupp,[1] och flere folktro- och mytforskare hafva kommit till den slutsatsen, att tuppen varit Tors, åskgudens, fågel. Men tuppen är, såsom vi sett, i sin egenskap af mytisk fågel en efterträdare till hackspetten — liksom denne var det fruktbärande trädets, blef tuppen sädesfältets själsham[2] — och Tor, fruktsamhetsguden, åringsguden, är sannolikt till sitt ursprungliga och egentliga väsen den samme som Ty, hvilken motsvarar Zevs, hvars egenskap af trädgud vid Dodona vi känna.

Såsom jag i min denna undersökning föranledande uppsats Såkaka och gullhöna, sid. 35 o. f. påvisat, var det i Norden under senare järnåldern mer en gudinna än en gud, som ansågs innehafva lifsdrycken.[3] Denna växtlighets-, årings- och lifsgudinna, hvilken i likhet med den gamla lifsguden samtidigt äfven var dödsgudinna, kristnades under namnet Gertrud, och åt henne egnades så väl i Sverge som i Norge svartspetten, hvilken ock därför kallas *Gertrudsfågel.* Till undvikande af vidare upprepning vill jag med erinran om, att Gertrud ock är den samma som skogsgudinnan, *skogsrån,* och att man plägade offra åt spillkråkan såsom skogsråns fågel, inskränka mig att hänvisa till hvad jag i anförda uppsats i föregående häfte af dessa Meddelanden (sid. 35 o. f.) anfört. Härtill må dock fogas det tillägget, att så väl lifs- och dödshelgonet Gertruds som drakdödaren, lifs- och dödsängeln Mikaels dagar en gång i den kristna kalendern nästan i omedelbart samband med hvar andra förlagts till midten af Mars' (Tors) månad, hvilken, såsom vi sett, ock med skäl kunnat egnas hackspetten, likasom den följande egnades göken, Örvandils fågel. Den 15 mars blef dock senare, efter år 813, lifsstaf- och Kristusbäraren Kristoforos' dag, under det ärkeängeln Mikaels dag förlades till tiden för Johan-

---

[1] J. Schrijnen i *Volkskunde. Tijdschrift voor Nederlandsche Folklore.* 13 Jaarg. Gent 1900—1901. S. 104.

[2] Jfr t. ex. förf:s anf. upps. *Fastlagsriset,* sid. 266 och 273 m. fl.

[3] Jfr ock förf:s anf. upps. *Lussi,* företrädesvis sid. 35—36, samt äfven förf:s anf. upps. *Kärlvagnar från forntiden.*

Digitized by Google

nes döparens aflelse.[1] Att en hackspettart, grönspetten, äfven hos romarne tillagts en växtlighetsgudinna, Feronia, har jag redan omtalat, och äfven med äringsgudinnan Ceres synes han hafva stått i något samband.[2]

I den sist anförda föreställningen om hackspetten såsom lifsdryckbringare är det jag ser en anknytning till den, så vidt jag känner, först af kristna författare omtalade sagan, att pelikanenhackspetten med näbbet upprister sitt eget bröst för att med sitt blod nära eller till lifvet återväcka sin afkomma. Den skriftställare, som först omnämner detta, är den helige Augustinus (död 430), hvilken i sina kommentarier till psalmen 102 förtäljer, att pelikanhanen hackar i hjäl sina ungar, hvarefter han sörjer dem i tre dagar. Honan tillfogar sig då själf ett djupt sår i bröstet och låter sitt blod flöda öfver afkomman, som härigenom åter väckes till lif.[3] Denna Augustinus' berättelse afviker från de vanliga bildliga föreställningarna så till vida, att det å dem tydligen är för att nära ungarna som fågeln upprister sitt bröst (se bild 23). Om pelikanens kyrkliga betydelse har jag redan (sid. 171) yttrat mig tillräckligt för här föreliggande undersökning.

Man frågar sig nu: När uppstod denna föreställning, som inom den kristna symboliken spelat en så betydande rol? Att hon till sitt väsen ej kan vara kristen är uppenbart: därtill är hennes inpassning på kristna förhållanden, särskildt i den form Augustinus anför henne, och denna är ju för oss den älsta kända, alt för litet träffande. Öfverföra vi sagans symbolik från den kristne till den hedniske frälsare, hvilkens mantel företrädesvis Johannes — bebådaren, vägberedaren och martyren — inom den kristna kalendern fick upptaga,[4] erhåller däremot myten om pelikanen sin fulla betydelse. Att årets växtlighetsgud, ja lifskraften såsom helhet

[1] Jfr förf:s upps. *Såkaka*, sid. 35 och 36.

[2] F. Nork: anf. arb. bd. 1, sid. 330. — *Celeus*, *κέλεος*, grönspetten (jfr sid. 189) synes hafva varit den, som gaf Ceres-Demeter näring, under det hon sökte Proserpina-Persefone.

[3] E. P. Evans: *Animal symbolism in ecclesiastical architecture.* London 1896. S. 128.

[4] Jfr förf:s anf. upps. *Såkaka*, sid. 34—36.

Digitized by Google

sedd, offrar sig själf för sig själf i sin afkomma är nämligen en åskådning, som vid en något djupare spekulation direkt nog uppstår ur iakttagelser af naturförhållandena, och som för öfrigt hade sin motsvarighet så väl i solens lopp, naivt uppfattadt, som i det af blixten uppristade, sig i rägn uttömmande molnet. Den var äfven för ett flertal asiatiska och europeiska religionsformer ingalunda främmande, och icke häller för nordbornas gudatro. Nio dygn hang Oden (Od, driftguden) genomborrad med spjut själf offrande sig åt sig själf i världsträdet, säger Håvamål, och tränga vi till mytens kärna, möta vi samma föreställning i berättelsen om Balder. Det omotståndliga »segersvärd», mistelgrenen, som dödar den eljest osårbare växtlighetsguden, är nämligen till sitt innersta väsen intet annat än växtlighetsguden själf i en annan uppenbarelseform.[1] Sagan om pelikanen, som upphackar sitt eget bröst, är således endast en annan form af samma myt, som möter i den frygiska gudasagan om Attis, i hvars belysning äfven den italiska myten om Saturnus förhållande till Uranus egentligen erhåller sin förklaring. Att en hednisk föreställning om att svartspetten af någon anledning gjutit sitt blod en gång i vårt land förefunnits, synes antydas af det från norra Småland antecknade bruket, att när denna fågels läte kunde tydas »spill, spill», svara: »spill ditt hjärteblod i helvetet!» Lät hans skri åter såsom »kri, kri», svarade man: »kri hos Gud i himmelen».[2]

I det föregående har jag egentligen endast talat om en art hackspett, den i Italien åt fruktsamhetsguden Mars och i Skandinavien påtagligen en gång åt Njärd eller må hända ännu åt Od-Oden och Fröja-Frigga helgade svartspetten. Att emellertid äfven grönspetten betraktats såsom en gudomlig fågel, har i förbigående framgått, och otvifvelaktigt hafva äfven andra arter af släktet *picus* haft denna ära, om ock svartspetten i stort sedt kommit att intaga det främsta rummet. En hvar art, som kännetecknas af en högröd eller höggul hjässa, har påtagligen varit berättigad till gudavär-

[1] Jfr förf:s anf. upps. *Fastlagsriset.* I detta förhållande torde ock uppgiften i *Skáldskaparmál*, 8, om Heimdalls hufvud finna en förklaring.

[2] G. O. Hyltén-Cavallius: anf. arb. del 1, Stockholm 1863, sid. 324.

digheten. På någon annan hackspettart än den svarta eller gröna hackspetten såsom närmaste föregångare torde möjligen ock den anförda sagan om tuppens stjärtfjädrar häntyda. Denna föregångare skulle i så fall hafva varit någon af de arter, som utmärkas icke allenast af en röd hjässa utan ock af röda undre stjärttäckfjädrar. Att äfven andra hackspettar än den svarta tillagts Mars synes för öfrigt framgå däraf, att medeltida författare med uttrycket *St Martins* — den till helgon vordne Mars' — *fåglar* tyckas hafva betecknat alla med röd hjässa utmärkta hattspettarter. Äfven kungsfågeln, rödhaken, kärrhöken m. fl. voro dess utom egnade detta helgon.[1] Sällsamt är, att också hos de gamla mexikanarne, i hvilkas religion så många egendomliga likheter möta med företeelser från just det religionsskede i den gamla världen, hvarinom denna uppsats egentligen rör sig, hackspetten uppträder såsom en representant för stamheroen, den odling och lag bringande guden Quetzalkoatl, af hvilken hvarje öfverstepräst ansågs vara en reinkarnation.[2] Hos finska folk ansågs hackspetten vara en himmelsguden Ukkos eller Tarans fågel och en hjordarnas och markernas beskyddare. Hos votjakerna offrades hackspettar i slutet af sommaren.[3]

Men lifsgudens väsen har, såsom jag redan visat, uppenbarat sig äfven i andra fåglar. Hvad beträffar korpen, hvilken otvifvelaktigt ganska långt till baka i tiden ansågs såsom en guds sändebud (märk Första konungaboken kap. 17, v. 4 och 6 samt därjämte kap. 19, v. 5—8), kan jag ej framlägga andra skäl till förklaring än det, att han i likhet med svartspetten är kolsvart, samt den förmodan, att han, valplatsernas gäst, ej såsom en den vegetativa utan en den animala lifskraftens bärare tillagts den själarna hos sig samlande guden på grund af ungefär samma tankegång, som schakalen tillades Anubis, ägypternas dödsgud. Detta förklarar ock, hvarför

[1] L. Hopf: *Thierorakel und Orakelthiere in alter und neuer Zeit.* Stuttgart 1888. S. 146—147.

[2] J. G. Müller: *Geschichte der amerikanischen Urreligion.* Basel 1885. S. 594. Anf. i L. Hopf: nyssn. arb. sid. 148. — Jfr därmed K. Bahnson: *Etnografien.* B. 1. København 1900. S. 421 o. f.

[3] Finn Magnusen: *Den første November og Den første August.* Kjøbenhavn 1829. S. 229 och 120.

Digitized by Google

korpar i vårt land anses såsom dödsbud — de komma för att hemta själar — samt hvarför parserna utsätta sina döda åt korparna. Såsom jag i det föregående (sid. 188) nämt, anses korpen emellertid på ett eller annat håll också såsom en själsbringande, en barn till världen förande, fågel. Den gud, som tager lifvet bort från jorden, ger det ock åter dit. Till Oden bragte korpar visdom — andens föda (jämför Elias), men visdomens källa ligger i underjorden, i Mimirs rike. Det är hos Utgårdaloke som Hugi (Hugin, Odens korp) egentligen är hemma.[1] Korpen var ock den deliske orakelgudens fågel.[2]

Angående de andra fåglarna finner jag tvänne af deras utseende beroende grundsatser hafva gjort sig gällande. Den ena har egentligen beaktat den högröda färgen, hvilken man tillskref stor betydelse. Den var eldens, morgon- och aftonrodnadens samt blodets färg; den var, hvar hälst den uppenbarade sig, lifsgudens färg. Den andra grundsatsen, hvilken utöfvat det vidsträcktaste inflytandet, har fäst sig vid hjässkammen.

Hos ladusvalan, på engelska *Martin* (jfr sid. 193), har man särskildt uppmärksammat det röda framhufvudet, hvari nordisk folktro sett ett från något kvinligt väsen (en gudinna) eller den heliga jungfrun (»vår fru») stulet rödt nystan, en sinnrik, väl närmast från nornans slända utgången sinnebild af en potens, af ett litet, som kan sträcka ut sig till det oberäkneliga. Såsom vi förut sett, innehar svalan också saxen. Hon eger altså de tre ödesgudinnornas — parcernas, moirornas, nornornas — det är den gamla jord- och underjordsgudinnans båda redskap.[3] Hos rödhakesångaren (*Luscinia rubecula*) har man lagt märke till den röda strupen och bröstet. Hos storken, i hvilken vi i det föregående lärt känna en lif- och eldbringare, har man i den röda näbben och de likaledes röda benen sett gudens insegel.[4]

---

[1] *Gylfaginning*, 45 (46).
[2] Ovidius *Metamorphoseon V*, 329.
[3] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, sid. 10.
[4] Enligt V. Rydberg är storken Hönirs fågel. Se *Undersökningar i germanisk mythologi*, del 1, Göteborg 1886, sid. 552; och del 2, Göteborg 1889, sid. 35.

Digitized by Google

Rörande den andra i ordningen af de sistnämda tre fågelarterna må jag anföra, att den lilla fågeln med det brandröda bröstet, hvilket, då han lifligt hoppar omkring bland grenarna, liknar ett lefvande kol, i England kallas *Robin*[1] eller *Robin Redbreast.* Detta namn Robin är det samma som vårt Robert, tyska Ruprecht, forntyska Hruodpert, hvilket betyder den vidtfräjdadt lysande, och eger motsvarigheter i gudanamnen Perchter eller Berchter, femin. Perchta, Bärta (Lucia, Lucien),[2] det fornindiska Bhrigu samt åtskilliga andra namn på gudomliga urstamfäder. I England möter ordet Robin ock såsom namn på sagogestalten *Robin Hood*, den vilde jägaren och röfvaren, samt äfven såsom namn på hustomten, »nissen» eller skogsanden *Robin fellow*, *Robin good fellow.* Den tyske Ruprecht-Bercht och hans kvinliga motsvarighet Perchta-Lucia uppträda åter jämte Martin (märk ofvan St Martins fåglar samt ladusvalans engelska namn) och Nikolaus vid vinterns inträde eller under julen såsom gudomliga eller dämoniska gestalter.[3] I Sverge ersättas de af den såsom förste martyr med Johannes döparen täflande Staffan och af julbocken. Om rödhaken och en annan i här ifrågavarande hänseende vida märkligare fågel, kungsfågeln (*Regulus cristatus*), finnes ett gammalt engelskt folkrim:

The Robin and the Wren
are God Almighty's cock and hen,

hvilket för i minnet insekten gullhönan (*Coccinella septempunctata*), som ju också är ett Guds utkorade kreatur.[4]

Hos kungsfågeln har man tydligen fäst sig vid hufvudets gullgula kam eller hufva. Denna den minsta af Europas fåglar, hvilken, såsom äfven den svenska benämningen angifver, satts såsom en konung bland fåglarna, heter på grekiska utom *τρόχιλος*[5] äfven

---

[1] Detta ord lär ock beteckna lärkfalkhanen; jfr not sid. 189.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, företrädesvis sid. 7 och 32 samt 5 och 6.

[3] Jfr J. Grimm: anf. arb. del. 1, sid. 472; — förf:s upps. *Om julens härkomst* i tidskriften *Ljus*, årg. 2, nr 12. Stockholm 1899.

[4] Jfr förf:s anf. uppsats *Såkaka*, företrädesvis sid. 31—33.

[5] Af *τρέχω*. *Τρόχιλος* väl egentligen liktydigt med löparen, sändebudet. Jfr dock äfven *τροχός*, *τροχάω*, *τροχίζω*.

Digitized by Google

βασιλίσκος, på latin: *regulus*, *rex avium*, på italienska: *re di siepe*, på spanska: *reyezuelo*, på franska bland annat: *roitelet*, *roi des oiseaux*, på engelska: *wren*, på walesiska: *bren*, på holländska: *konije*, på tyska: *zaunkönig*, hvilka namn alla beteckna honom såsom konung, liten konung eller snårens konung. Han är altså för att använda den framstående engelske folktroforskaren J. G. Frazers uttryck en »King of the wood» (Rex nemorensis).[1] Hvad beträffar hackspetten, vet den hinduiska folksägnen förmäla, att äfven han varit en konung (*raja*), och att det är från den tiden han ännu har kvar sin hjässprydnad.[2] Men kungsfågeln har i det af ej endast keltiska utan ock germanska folkelement bebodda Frankrike erhållit åtskilliga andra namn än det anförda. Sålunda kallas han *le roi Berthauld* och *Berichot*, i hvilka båda namn vi återfinna det gamla germanska gudanamnet Berchter. Vidare nämnes han *poulette au bon Dieu*, *oiseau de Dieu*, likasom han i Skottland kallas *The Lady of Heaven's hen.*[3] Om denna till sina namn så märkliga fågel, hvilkens rivalitet med örnen om konungavärdigheten bland fåglarna redan synes hafva varit bekant för Aristoteles, således i fjärde århundradet före vår tidräkning, likasom den var känd af Plinius,[4] finnas i de land, som bebotts eller bebos af kelter, åtskilliga märkliga sägner och med dem förenade sedvänjor. Då dessa äro i hög grad egnade att fullkomna den bild af den i fågelham sig uppenbarande lifsgudens kult, som jag sökt teckna, må vi här något utförligare sysselsätta oss med dem.

Medan kungsfågeln i vissa orter i England, Skottland, Bretagne o. s. v. noga skyddas, emedan man anser skadandet af fågeln eller hans näste medföra någon större olycka, är han på andra håll vid vissa tider utsatt för en ifrig förföljelse. På den af keltisk befolkning bebodda, mellan England och Irland belägna ön Man, for-

---

[1] J. G. Frazer: anf. arb. del 1, sid. 4 m. fl.

[2] W. Crooke: *The popular religion and folklore of Northern India.* D. 2. London 1896. S. 250.

[3] J. Brand and H. Ellis: *Observations on popular antiquities.* D. 3. London 1842. S. 103. — A. Kuhn: anf. arb. sid. 109. — J. G. Frazer: anf. arb. del 2, sid. 141.

[4] A. Kuhn: anf. arb. sid. 109—110.

Digitized by Google

dom druidismens hufvudsäte, vet man förmäla, att han är en förvandlad skön men illasinnad fé eller gudinna, hvilken genom sin fägring lockade människor ned i hafvet.[1] På grund af dessa sina antecedentia jagas fågeln vid hvarje nytt års ingång af öns hela manliga befolkning, och så många exemplar som möjligt dödas. Dessas fjädrar bevaras sedan med religiös andakt såsom ett säkert skydd mot skeppsbrott.[2] En annan till samma ö förlagd uppgift meddelar en härtill motsvarig sed. På julaftonen vakade man, och när kyrkklockorna ringde till midnattsmässa, samlades man i kyrkan. Därefter gick man på jagt efter kungsfåglar. När man lyckats döda en, fäste man honom med utslagna vingar vid spetsen af en stång och vandrade med denna från hus till hus. Omsider lades fågeln med stor högtidlighet på en bår och fördes till kyrkogården, där man begrof honom under afsjungande af sånger på manska språket. Först nu ansågs julen hafva ingått, och dennas begynnelse firades med dans utanför kyrkogården.[3]

Om irländarne berättas, att de jaga kungsfågeln, emedan en dylik en gång genom att hoppa och picka på trummorna väckt en trupp sofvande protestantiska soldater, hvilka de katolska irländarne eljest skulle lyckats öfverrumpla. På grund af detta pseudohistoriska skäl kalla irländarne denna fågel djäfvulens dräng (»*the Devil's servant*») och döda honom, när hälst de finna honom, ja de lämna fåglarna åt sina barn med tillsägelse att genomborra dem med törnen. Man kan stundom å helgdagar se hela sockenmenigheter ute på kungsfågeljakt.[4] Denna framställning, hvilken i åtskilliga hänseenden förefaller tämligen ytlig och delvis till och med oriktig, kompletteras af en annan, hvilken emellertid äfven hon söker prestera en i tiden rätt närliggande historisk grund till det egendomliga bruket. Författaren till denna anteckning förstår väl, att fågelns anseende måste förskrifva sig från druidismens dagar, men

---

[1] Jfr Ovidius: anf. arb. V, sid. 551 o. f. (sirener-harpyor).

[2] A. Kuhn: anf. arb. sid. 107—108.

[3] J. G. Frazer: anf. arb. del 2, sid. 141—142. — I E. M. Arndt: *Julfesten* (Öfvers. Falun 1820.) sid. 30 finnes denna sed ock omtalad, men är där missuppfattad och misstydd.

[4] J. Brand and H. Ellis: anf. arb. och del, sid. 104.

Digitized by Google

menar, att förföljandet föranledts af de kristna missionärerna, hvilka velat utrota det af hedningarna dyrkade djuret. Han berättar, att de irländska bönderna på juldagen döda en kungsfågel, hvarefter de på annandag jul, Stefani dag, högtidligt köra honom omkring hängande vid ena benet midt i tvänne rätvinkligt hvar andra korsande tunnband. Vagnen följes därvid i hvarje by af en procession män, kvinnor och barn, hvilka sjunga iriska visor, i hvilka de kalla honom alla fåglars konung. Enligt annan uppgift egde äfven jakten rum på den förste martyrens dag, annandagen.[1]

Denna anförda sed, hvilken tyckes hafva hos kelterna antagit sin egen utpräglade karaktär, förekommer äfven i Frankrike. Sålunda förtäljer en resande, att i trakten af Marseilles i slutet af december en hel skara af med svärd och pistoler väpnade män plägade draga ut för att jaga den lilla fågeln. När de funnit en, något som ej är svårt, enär de alltid förut styrt om att hafva en i beredskap, upphänges denna vid midten af en stång, hvilken två män sedan bära på sina axlar, såsom vore det en tung börda. Det besynnerliga tåget går nu staden rundt, och fågeln väges omsider på en stor våg. Därefter slår man sig ned vid ett stort bord och gör sig lustig.[2] Från annat håll i Sydfrankrike meddelas, att man plägade kringföra sitt byte fäst vid en med oliv, ek och mistel omvirad staf. Den, som dödade fågeln, ärfde därmed dennes kungavärdighet, kallades *roi* och ifördes krona och blå mantel samt erhöll ett slags spira.[3]

Hvad har då denna lilla vackra fågel gjort för att ådraga sig all denna förföljelse? En normandisk saga ger svaret. Han har en gång åtagit sig att hemta himmelens eld till jorden.[4] Han har i likhet med hackspetten varit en värme, ljus och lifskraft bringande fågel; han har varit en uppenbarelseform för växtlighets- och

---

[1] J. Brand and H. Ellis: anf. arb. och del sid. 103 och 104. — J. G. Frazer: anf. arb. del 2. sid. 142.

[2] J. Brand and H. Ellis: anf. arb. och del, sid. 103.

[3] A. Kuhn: anf. arb. sid. 108—109, samt J. G. Frazers anf. anf. arb. del 2, sid. 143—144. Om seden att vid årsskiftet döda en kungsfågel se utförligare sist anförda arb. och del, sid. 140—144.

[4] A. Kuhn: anf. arb. sid. 109.

Digitized by Google

lifsguden. Den bekanta fabeln, att kungsfågeln öfverträffat örnen i förmåga att stiga mot höjden genom att oförmärkt sätta sig på dennes rygg, har således sin fornärfda anledning. Men han har ock trängt djupare ned i jorden än någon annan fågel.[1]

Men är då detta ett skäl! Kan det ligga någon tankegång till grund för att alla på jorden lefvande varelsers välgörare sålunda dödas? — Såsom jag redan (sid. 191—192) påvisat, har det varit en tro, att växtlighetsguden dödar sig själf. Detta skedde, när han fann sina krafter aftaga. Det måste hafva varit vid vintern, som Oden offrade sig själf åt sig själf, och det måste hafva varit vid det gamla årsskiftet, som lifvets mjöd åter räcktes honom. Men likasom Oden genom att offras vann lifvets dryck, så kunde ock hvarje annan dödlig — äfven gudarna voro dödliga — genom att nedstiga till underjorden erhålla den samma. Man hyste därför intet hvad vi kalla medlidande med svaga eller åldriga personer, när dessa blefvo familjen eller stammen för besvärliga i kampen för tillvaron. Förde ej omständigheterna eller deras egen hand dem snabt nog till dödsriket med dess kraft- och föryngringskälla, tvekade ej någon af deras anhöriga att sända dem dit.[2] Detta var ej någon förbrytelse mot den som dödades utan tvärtom en hjälp, en frigörelse. Det var ursprungligen denna hjälp man ville räcka åt den afmattade, af ålderdomskrämpor hemsökte växtlighetsguden. Man ville befordra honom till underjordsgudens eld för att hemta ny lifsglöd, till hans brunn för att hemta ny lifsdryck åt sig själf och därmed samtidigt åt den tvinande naturen. Hackspettens efterträdare tuppen blef därför, äfven han, ett årsskiftesoffer, en julrätt, i England och Spanien i verklighet, i Sverge i efterbildning i bröd. Enligt de gamla staffansvisorna vaknar tuppen på konung Herodes' bord, i likhet med julbocken (Torsbocken), galten i Valhall (Frös-Fröjas galt) och andra växtlighetsguden företrädande djursymboler, åter upp ifrån de döda.

Hvad de rituela ceremonierna vid växtlighetsgudens dödande beträffar, måste dessa i viss mån hafva växlat alt efter arten af

[1] Jfr *Bröderna Grimms sagor*. Öfvers. Saml. 2. Stockholm 1883. S. 247 o. f.
[2] Jfr G. O. Hyltén-Cavallius: anf. arb. del 2, sid. 294—295.(?)

Digitized by Google

det föremål, som ansågs i sig innesluta gudens väsen. Detta föremål kunde nämligen vara så väl ett djur som en växt eller en människa, det kunde vara en ört, en gren, några sädesstånd, och det kunde vara själfva landets konung.[1] Var det ett husdjur, synes man i regel hafva iakttagit att vid offermåltiden ej skada eller förkasta något af benen samt att äfven bevara huden hel; var det en fågel, behöll man ofta hela fågelkroppen kvar eller ock skinnet eller fjädrarna. Det sistnämda var, såsom vi sett, bruket på ön Man.[2]

Det är efter alt att döma från dylika naturliga förvarade fågelkroppar som de i taken af våra bondstugor hängande fågelbilderna leda sitt upphof. Man har här, likasom på så många andra håll inom religionskultens område, låtit en afbild träda i stället för verkligheten. Kroppen, bilden, ja till och med själfva benämningen bär enligt fornfolklig åskådning alltid inom sig något af själfva väsendet. Den af mig anförda förklaringen stödes däraf, att det än i dag är en ganska vanlig svensk sed att — numera dock egentligen endast öfver stalldörrar eller i stalltak — upphänga skjutna hökar eller skator.[3] Beträffande de förra torde jag, af hvad redan (sid. 179 och 189 not) sagts om örnen och falken, vara berättigad att till här ifrågavarande kategori också föra dem. I det gamla hednatemplet vid Leire på Sjælland offrades så väl hökar som tuppar, och Yggdrasils krona hyser ej endast en tupp utan äfven en örn och en hök. Hvad skatan åter angår, så förråder hennes latinska namn *pica*, femininum af *picus*, att hon af någon anledning kommit att redan före vår tideräkning räknas till hithöriga fåglar. I Sverge likasom i England säges allmänt, att skatan är Satans fågel, och i flere andra land sättes hon på ett eller annat sätt i förbindelse och blodsgemenskap med djäfvulen.[4] Hon är »den ondes följeslagare»; hon har en droppe af djäfvulens blod i sin tunga; hon

---

[1] Se härom utförligt J. G. FRAZERS samt W. MANNHARDTS i det föregående flere gånger anförda, för religionsforskningen viktiga arbeten.

[2] Jfr ock W. CROOKE: anf. arb. del 2, sid. 249 o. 252, samt J. G. FRAZER: anf. arb. del 2, sid. 93—94.

[3] Jfr sid. 181 i det föregående (om tuppfjädrar öfver fähusdörr).

[4] Se t. ex. ANNA HJELMSTRÖM: *Från Delsbo* (Stockholm 1896) sid. 31, i *Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen ock svenskt folklif.* H. 58.

Digitized by Google

har sju af djäfvulens hår på sitt hufvud; hon är skapad af djäfvulens spott eller ock af hans stjärtfjäder.[1] Skatan var onekligen egnad att för landtbefolkningen blifva en hackspettens efterträdare, när de uråldriga lundarna stupat för yxan, och deras gamla gudomlighet hackspetten dragit bort till de aflägsna skogarnas enslighet för att i templens parker efterföljas af från Orienten nyinförda praktfåglar. I det heliga vård- eller boträdet redde hon sitt egendomliga, nästan om en mistelbuske erinrande näste, och bonden utsåg nu henne till sin järteckenfågel. Redan på julaftonen anses hon af vår allmoge begynna bygga sitt bo, och af dettas beskaffenhet sluter man till det ingående årets kynne. I Poitou upphänges på ett högt träd blår och lager till offer åt henne;[2] i Sverge erhåller hon å vissa håll jul-, nyårs- och trettondagsafton offer af matvaror.[3] Det saknas icke häller alldeles uppgifter om skatan såsom innehafvare af den underbara grenen, sprängörten,[4] och hon tyckes äfven innehafva den underbara fjädern. Skatan säges nämligen på skärtorsdagen fara till Blåkulla och, när hon återvänder därifrån, vara beröfvad sina stjärtpennor, hvilka hon måst lämna i underjordsherskarens våld, påtagligen för att få tillträde till hans rike.[5] Enligt Linnés anteckning är det åter halsdunen hon vid sin återkomst saknar, detta, emedan hon under sin bortvaro varit djäfvulens vagndragare och därvid blifvit skafd af oket.[6] Det är särdeles märkligt detta, att vi om skatan ega i behåll en ännu allmänt spridd sägen, att hon en gång, eller enligt andras uppgift två gånger om året — vid påsk och vid olsmässa — besöker helvetesfursten, det är underjordsherskaren, den urgamle eld- och lifsguden.[7] Äfven trollpackorna, häxorna, sägas för denna

[1] J. Wahlfisk: anf. upps. sid. 99.

[2] J. Grimm: anf. arb. sid. 640.

[3] Eva Wigström: *Folktro och sägner*, sid. 33, i *Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen.* H. 61. Stockholm 1898.

[4] A. Kuhn: anf. arb. sid. 216.

[5] Eva Wigström: sist anf. upps. sid. 33.

[6] *C. Linnæi Wästgöta-Resa 1746.* Stockholm 1747. S. 171. — Märk fåglarna å kärlvagnarna.

[7] Om Satan-Lucifer såsom den gamle lifsgudens efterträdare samt om häxorna såsom lifsgudens prästinnor se förf:s anförda uppsatser *Fastlagsriset*, sid. 273 o. f. samt *Såkaka*, sid. 36.

Digitized by Google

resa, när de ej färdas på den svartbrända ugnsrakan, antaga skatham. Enligt Ovidius'[1] tydligen från grekisk källa hemtade uppgift är skatan niofaldigt född af sin moder Euippe och dotter till den rike Pieros, i hvilken man torde ha rätt att se en sent inom den klassiska forntidsliteraturen framträdande fruktsamhetsgud.[2] Skatan spelar enligt Ovidius' framställning gent emot de nio muserna ungefär samma rol som den frygiske skogsguden Marsyas gent emot Apollo. Sålunda blef ock skatans kult en karrikatyr af den urgamla hackspettkulten, likasom den under medeltiden uppdykande djäfvulskulten blef en vrångbild af den urgamla lifsgudens religion.

Det skulle må hända anses såsom en alt för stor brist i denna uppsats, om jag icke också yttrade några ord om den fågel, som hos många af Orientens folk motsvarade pelikanen (hackspetten) hos Europas, och som dess utom inom den kristna symboliken vunnit ett kanske till och med större anseende än pelikanen. Den fågel jag åsyftar är sagofågeln Fönix. Sägnen om honom, huru han förbränner sig själf för att uppstå ur sin egen aska, torde jag få betrakta såsom så allmänt känd, att jag ej här för den samma behöfver vidare redogöra. Denna från Orienten inkomna mytiska saga, hvilken under kejsartiden blef mycket populär inom det romerska riket, upptogs af de kristna såsom en sinnebildlig profetia om Kristus, hvilken ock »hade makt att låta sitt lif och att återtaga det». Redan Clemens Romanus (död omkring år 103) använder i sitt första bref[3] utförligt denna liknelse och visar sig därvid ega indirekt kännedom om Herodotos' framställning.[4] Senare skref kyrkofadern Lactantius (död omkring år 330) ett poem *De Phoenice*, i hvilket en halft kristen, halft hednisk mysticism träder i dagen.[5] Se vi nu på den af Herodotos gjorda skildringen, hvilken nog mer eller

---

[1] *Metamorphoseon V*, 302 o. f.

[2] Jfr Homeros: *Odysseia IX*, 135.

[3] Kap. 12, v. 1—9. Se *Det Apokryfiska Nya Testamentet*. Stockholm 1850. Sid. 70.

[4] Herodotos II, kap. 73.

[5] Lactantius: *Opera* II, 214—219, enligt E. P. Evans anf. arb. sid. 68—69. — Den kristne skalden Aurelius Prudentius författade ej långt därefter sin kristligt mystiska hymn till tuppen: *Hymnus ad Galli cantum*.

Digitized by Google

mindre direkt legat till grund för alla de kristne författarnes uppfattning af fönixfågeln, framgår däraf tydligt, att den ägyptiske sagesman, som någon gång omkring medlet af 400-talet före vår tideräkning meddelade den grekiske historieskrifvaren fönixsagan, därvid framstält ett fullkomligt fantasifoster, hvari vi emellertid kunna urskilja tvänne element, nämligen å ena sidan en fågel af obestämbar art,[1] å andra sidan den heliga mumiebaggen (*Ateuchus sacer*), hvilken för ägypterna var på en gång en bild af det vegetativa och det animala (mänskliga) lifvets fortfarande existens och uppståndelse. På en i ägyptologiska museet i Berlin förvarad bild af en mumiebagge (nr 3,455) — sådana bilder nedlades allmänt hos den döde — finnes på undersidan en teckning af den ägyptiska Fönix jämte inskriften »förvandla sig». Det var denna skalbagge, som på grund af fullkomligt reel, om ock naiv, naturiakttagelse blef en symbol af den gud, »som var, är och skall vara», det oinskränkta varandets gud, fornägypternas Chepera, ebreernas Jave-Adonai,[2] hvilken emellertid i Zevs, om hvilken de dodoniska prästinnorna sjöngo: »Zevs var, är och skall vara», hos de europeiska folken redan i en okänd forntid haft en like, om ej en föregångare. Det må i förbigående påpekas, att äfven jord-underjordsgudinnan (parcen, nornan) i sig förenar det förflutna, det varande och det stundande. På grund af hvad hittills anförts skulle noga taget fönixsagan icke falla inom ramen af denna uppsats. Att fönixmyten från början afsett växtlighetens aftagande och återuppspirande, torde emellertid för den, som genomläst det föregående, vara så godt som bevisadt. Likasom hackspetten är den europeiska, är Fönix den orientaliska lifs- och växtlighetsgudens symbol. Enligt några är han den sig själf förbrännande semitiske Herkules: Melkart.[3] Ett

[1] Enligt G. Maspero: *Histoire ancienne des peuples de l'Orient*, 3 uppl., Paris 1878, sid. 48, var den ägyptiske Fönix, Bennu, en genom sina hjässfjädrar märklig vip-art.

[2] Jfr J. Lieblein: *Egypten i dess minnesmärken och i dess förhållande till Palestina och Grekland*, Stockholm 1877, sid. 109 o. f., hvarmed bör till jämförelse sammanställas t. ex. A. E. Brehm: *Djurens lif.* B. 3. Afd. 2. Stockholm 1876. S. 18.

[3] F. Nork: anf. arb. del 4, sid. 63, hvartill jag för vidare kännedom om fönixmyten och dess betydelse torde få hänvisa. Märkligt är, att den isländska Physiologus säger, att Fönix »kommer med fruktbarhet». (Se V. Dahlerup: *Physiologus i to*

Digitized by Google

af de attribut, som tillagts den europeiska lifsfågeln, må ock hafva tillhört Fönix. Detta attribut är lifsstängeln, lifsträdet. Det var nämligen icke allenast på grekiska som sagofågeln och dadelpalmen, Österlandets ur öknens glödande sand uppspirande lifsträd, buro samma namn, *φοίνιξ*, utan detta var ock förhållandet inom västsemitiska språk. På ebreiska betecknar ordet *chul*, *chol* på en gång dadelpalm och Fönix, och är den bibeltolkning, som öfversätter Jobs bok kap. 29, v. 18—19 i den förra versen med Fönix och i den senare anspelar på en dadelpalm, riktig,[1] måste kännedomen om fönixsagan och om Fönix såsom en dadelpalmens fågel eller ande redan omkring 600 år före vår tidräkning hafva varit allmänt känd för ebreerna. Författaren till den ebreiska dikten skulle eljest icke hafva dristat en dylik djärf och oförmedlad tankeöfvergång i sin liknelse. Men denna ålder lägger intet hinder för möjligheten, att den asiatiska trädfågeln skulle kunna vara en ättelägg af den europeiska. Den tid, inom hvilken den europeiska hackspettkulten uppstått och utvecklat sig, är helt visst att förlägga många århundraden, att ej räkna i årtusental, bakom den tid, då författaren till boken om Job nedskref sitt storslagna epos. Emellertid ligger det må hända närmare att antaga, att fönixmyten är en självständigt utbildad parallel till pelikan-hackspettmyten. Åsikten, att åtminstone de näringsbringande träden äro besjälade, och att deras trädandar uppenbara sig i fågelgestalt, bär nämligen prägel af en tid så aflägsen och af en världsuppfattning så ursprunglig, att hvarken för uppskattande af dess ålder någon föreliggande historiens måttstock kan användas eller för beräkning af dess spridningsvägar vår nuvarande folkkännedom kan anses tillräcklig. »Ehemals war der Baumdienst über die ganze Erde verbreitet, so weit sie Bäume trug», säger O. Peschel.[2]

Kan Fönix således på grund af hvad vi känna om honom näppeligen göra hackspetten åldersvärdigheten stridig såsom en växtlig-

islandske bearbeidelser, sid. 256, i *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1889*. Kjøbenhavn.)

[1] Så t. ex. H. M. Melins bibelöfversättning.

[2] *Völkerkunde*. 6 Aufl. Leipzig 1885. S. 262.

Digitized by Google

hetsgudomens fågel, är detta däremot förhållandet med klippdufvan, tamdufvan (*Columba livia*), hvilken, man känner ej sedan hvilken tid, hos kaldeerna helgades åt Istar och senare, må hända föga före medlet af första årtusendet af vår tidräkning, därifrån såsom en Astartes fågel spred sig till de västsemitiska folken.[1] Men Istar-Astarte var i likhet med den dodoniske Zevs påtagligen i älsta tider en trädgudomlighet[2], och det är följaktligen högst antagligt, att de dufvor, som ursprungligen egnats gudinnan, tillhört en art, som i likhet med hackspetten häckar i håligheter i trädens stammar och därför kunnat anses såsom en trädgudomens inkarnation. En sådan art är blådufvan (*Columba œnas*). Vilda voro ock de dufvor, som funnos vid oraklet i Dodona och från den heliga ekens krona tillkännagåfvo Zevs' vilja och råd.[3] Dufvor innehade således här hackspettens rol, och likasom de italiska siarne (*augures*, *auspices*, det är fågelskådare) ledde sitt ämbete från hackspetten (*Picus*), härledde prästinnorna i Dodona sitt ämbete från en vilddufva (*πέλεια*) och kallades därför pelejader (*πελειάδες*).[4] Tvänne dufvor var det ock, som enligt Vergilius vägledde Aeneas till den gyllene misteln (*aurea virga*) i den i skogens djup dolda ekens krona.[5]

Men dufvan betraktades i mycket aflägsen tid äfven såsom en lifsämnebringerska. Redan i Homeros' Odysseia (XII, 63) omtalas, att dufvor bringa ambrosia åt Zevs, lifsfadern. På samma sätt bragte, såsom vi sett (sid. 189), äfven bien den store lifsguden näring, när han såsom barn dvaldes i den underjordiska grottan, en omständighet, som äfven Vergilius känner till.[6] Men deras rival om gudafödan, hackspetten, har, såsom vi ock sett, i förhållande till Romulus haft samma funktion. Om Istar-Astarte, dufgudinnan, den stora lifsgudinnan själf, veta vi, att hon nedsteg till under-

[1] Om tamdufvans historia se V. HEHN: anf. arb. sid. 335 o. f. Enligt denne författare skulle tamdufvans första införande till Europa kunna till och med bestämmas på året, nämligen till år 492 före vår tidräkning.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, sid. 30.

[3] V. HEHN: anf. arb. sid. 337.

[4] Jfr HERODOTOS II, 55, hvarest tvänne andra duforakel, ett i Ägypten (Tebe) och ett i Libyen, äfven omtalas.

[5] VERGILIUS: *Aeneis VI*, 190 o. f.

[6] *Georgica IV*, 149—152.

Digitized by Google

jorden för att därifrån bringa lifvets dryck åt växtlighetsguden,[1] ett drag som, äfven det, är egnadt att känneteckna henne såsom en trädgudinna, ty enligt en vida utbredd folkuppfattning äro träden, hvilka med sina rötter väl först af alla lefvande varelser nedstigit till underjorden och druckit af dess lifsbrunn, i likhet med de i dem inneslutna trädgudomligheterna äfven rägnbringande.[2] På en vid Larnaka på Cypern anträffad tempelvagn med kärl, hvilken är af samma art som de kärlvagnar, som funnos i det salomonska templet i Jerusalem, och hvilken anses förskrifva sig från slutet af andra årtusendet före vår tidräkning, finnas bilder af dufvor.[3] På de kärlvagnar och heliga kärl från bronsåldern, hvilka anträffats i flere land i Europa, finnas ock i regel fågelbilder, men dessa af en gestalt, som ej häntyder på dufvor utan genom sin långa näbb och i några fall kamprydda hjässa[4] fastmer torde kunna gifva anledning att tänka på den fågel, hvarom denna uppsats hufvudsakligen handlat.

För bättre öfverskådlighets skull tillåter jag mig till sist i största korthet sammanfatta de slutsatser, till hvilka jag genom den föregående undersökningen kommit.

Trädkulten är en bland de urälsta religionsföreteelser vi kunna spåra hos de ariska folken. Men bland träden dyrkades egentligen sådana, som underhöllo lifvet hos människorna, de träd, som skänkte närande frukter, och såsom sådana hafva i Europa ekarterna sen aflägsen forntid intagit hedersrummet. Eken (δρῦς) var trädet framför andra. Hon var ock det träd, hvarur den heliga elden framgneds; hon var det egentliga eldträdet. Denna trädkult är äldre än boskapsskötselns och åkerbrukets införande i vår världsdel och har, rotad i en tidig stenålder, ej minst i den skandinaviska norden lifskraftigt skjutit nya grenar under hela hednatiden. I samband med denna trädkult uppstod, också redan i en aflägsen

---

[1] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, sid. 35.

[2] Jfr J. G. FRAZER: anf. arb. del 1, sid. 66—67.

[3] A. FURTWÄNGLER: anf. upps. — Förf:s anf. upps. *Om kärlvagnar.*

[4] Jfr bilderna i O. MONTELIUS anf. upps.: *Ett i Sverige funnet fornitaliskt bronskärl.*

Digitized by Google

stenålder, dyrkan af en fågel, företrädesvis hackspetten, såsom en frigjord, förkroppsligad uppenbarelse af det heliga trädets ande; och samma värdighet af eld- och lifskraftbringare, af människornas anfader, af siare och vis, som man förut tillskrifvit det sekelgamla, heliga trädet, tillade man nu dettas fågel.

Men den enskilde trädguden blef småningom en gud för alla träd, en skogsgud, och skogsguden blef senare en gud för all växtlighet, ja alt lif, en gud, från hvilken all lifskraft utflödade och till hvilken den vände åter. När man så genom fortgående iakttagelse och spekulation omsider vunnit insikt om, att äfven träd och växter genom sina rötter hemta sin lifs- och näringskraft från utom dem liggande håll, förlade man lifsgudens egentliga hemvist till jordens innandöme. Den gamle träd- och skogsguden blef en underjordens gudom, en herskare öfver den där nere förborgade lifskällan, den där dolda elden och lifsvärmen, hvarmed hans innersta väsen egentligen var sammanfallande. Han offrade sig själf åt sig själf, och han uppväckte sig själf med sig själf. Hackspetten blef denne värmeguds representant, dennes sändebud till människornas värld, dit han från den eviga eldens, det eviga lifvets och den eviga sommarens område bragte det våren tändande glödet, den vederkvickande lifsdrycken, den växtlighets- och lifsandarna frigörande krafttelningen, hvilken i en senare mytbildning blef det alt öfvervinnande segersvärd, hvarom ännu Saxo vet att förtälja, att det befunnit sig i skogsjätten Mimings, det är underjordsguden Mimirs, våld.[1] Hackspetten egde detta omotståndliga redskap eller vapen. Han egde den yxa eller mäjsel, det trollspö, hvarmed lifsträdets och underjordens omhölje kunde öppnas; han innehade det eggverktyg, hvarmed lifstelningen kunde afskäras. Det förra redskapet hade han på ett eller annat sätt fått af allfadern själf, det senare, hvilket egentligen torde tillhöra en jämförelsevis yngre, under orientaliskt inflytande uppkommen mytbildning, erhöll han af allmodern. Såsom sommarbringande fågel blef hackspetten icke allenast en representant för allguden i underjorden, den grekiske

[1] *Saxo Grammaticus Danmarks Krønike*, fordansket ved N. F. S. Grundtvig, D. 1. Kjøbenhavn 1818. S. 140, 141.

Digitized by Google

Zevs Ktonios, utan ock af allguden såsom frälsare från nöd och lidande, den grekiske Zevs Sotér. Ända till detta mytiska utvecklingsstadium synes han hafva hunnit redan vid en så aflägsen tid, att de asiatiska arierna då ännu icke hunnit skilja sig från de europeiska. — Och dock möter han, såsom jag sökt visa, än i dag med denna aflägsna tids prägel i den nordiske bondens hem!

Ännu hade dock mänskligheten ett viktigt religionsstadium att genomgå, innan hon var mogen att höja sig från sin ursprungligen i mycket materialistiska världsuppfattning till den andliga åskådning, som det var kristendomen förbehållet att utdana och inplanta hos människorna. Underjordsguden måste först vika för en himmelsgud, värmeguden för en ljusgud. Från den dikteiska grottan uppsteg allfadern till Olympos' skyiga spets. Samtidigt upplågade den redan förut genom århundraden alt mer framträdande tvedräkten mellan himmelsherskaren och hans gamle alter ego, mellan gudar och titaner, äser och jättar, Ormusd och Ahriman. Men höjdens gud gick segrande ur striden. Då måste den oansenliga svarta skogsfågeln fly bort till vildmarkerna för höjdgudens fågel, den nye konungen i fåglarnas rike, örnen. Endast dvärgen bland fåglar, den lille gullhufvade kungsfågeln, han som nedträngt i jorden djupare än någon bland sina likar, förmådde genom att listigt sätta sig på den uppflygande örnens rygg stiga segrande äfven mot solen. Men ej under hans, utan under örnens tecken blef det dock som Roms legioner senare eröfrade världen, och ännu sväfvar detta maktens emblem öfver de stora världsrikenas härar. I de kristna templens arkitektur möter oss emellertid än i dag stundom den gamla bortglömda lifsgudens fågel, men han är där ej längre en sinnebild af det fysiska lifvets eller ens siarskapets och den djupa visdomens gudom utan af den sig själf uppoffrande kärlekens gud.

EDVARD HAMMARSTEDT.

Digitized by Google

Studier

rörande

Storkyrkans Sankt Jöransgrupp.

Af den konst, som lefde inom Stockholms murar före reformationen, finnes numera föga i behåll. St Nicolaus och Riddarholmskyrkan visa visserligen delvis sin gamla gotiska arkitektur, men huru mycket af deras medeltida inredning återstår? Det är endast i den förra, som vi ännu ega några rester af dylik inredning — kanske de mest betydande, men ändå huru litet mot det som var! Där stod, som bekant, »den store Örjanen»; och för Storkyrkans räkning arbetades äfven det präktigaste lübska altarskåp, som införts till Sverge, det, som sedermera flyttades till Österåkers kyrka och nu i likhet med det förstnämda monumentet förvaras i Statens historiska museum. Att Stockholm jämfördt med provinsstäderna och landsbygden bevarat så ringa del af sina från den katolska tiden härstammande konstverk, bör knappast förundra: i Storkyrkan var reformationens första predikstol här i landet; och äfven om Sverges reformatorer voro alt annat än fanatici, så lade de dock intet särskildt nit i dagen för bevarandet af katolska minnesmärken. Storkyrkan var dess utom genom vederdöparne en gång rent af utsatt för bildstormning. Messenius rimmar därom drastiskt:

> then galne hop kring staden far
> medh belätena krig föhra,

Digitized by Google

för rop och skrik kan en knapt höra
grymmeligen ståckar lugga
öron och näsor afhugga — —

24. St Jöran inför kejsaren af Rom.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

25. St Jörans martyrium.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

Men ju mera som gått förloradt, desto viktigare är det att uppmärksamma de spillror, som äro kvar. Och det finnes verkligen ännu i själfva Storkyrkan *ett medeltida konstverk*, ur många synpunkter värdt att studera. Det är den rad af sex reliefer, som ännu för ett halft år sedan hängde ofvan dörren till stora sakristian i kyrkans sydvästra hörn. De voro hvitmenade liksom väggen och svår-

Digitized by Google

tillgängliga. Det var få, som hade sett dem. De troddes utgöra resterna af ett gotiskt altarskåp och sågo också nedifrån sedda så ut. Hvad de föreställde var obekant. Men å ömse sidor om dem hängde två plattor med snidade vapensköldar och namnen **sten sture. ridd'** och **vrove. ingeborch**. Man har med rätta ansett dessa höra till sammans med relieferna, och de antydde sålunda, att dessa utgjorde en donation af riksföreståndaren Sten Sture och hans gemål, fru Ingeborg Tott.

En af relieferna (bild 24) framställer en anklagelsescen: en ung man i gotisk riddarrustning ledes af knektar inför en kejsare, som sitter på sin tron.

Å en annan platta (bild 25) ses samme unge man, fastbunden naken på en bänk. Därinvid stå kejsaren och hans bödlar. En af dem är väpnad med en väldig knif, en annan håller en saltbinge i beredskap.

Den lockige unge mannen saknas icke på någon af de öfriga fyra plattorna. Han är således berättelsens hufvudperson. Men hvilken berättelse? Ridderliga martyrer känner legendariet många: St Sebastian, St Mauritius, St Gereon o. s. v. Skall man gissa, måste dock tankarna först falla på den populäraste af dem alla: St Georg. Hos *kejsaren* (jfr bild 24) af Rom led han sitt martyrium, och där blef han bland andra pinor underkastad hudflängning, hvarpå såren ingnedos med salt[1] (jfr bild 25). Men dessa marter ha andra helgon också utstått. Låt oss tillse, om de fyra öfriga plattorna hafva ännu tydligare motsvarigheter i georgslegenden, än de nyss beskrifna?

Afb. 26 visar den lockige riddaren, fasthållen af knektar, vid sidan af en i de lärdes dräkt klädd man, hvilken med en staf synes röra om innehållet i en bägare. Martyren lyfter handen mot sitt bröst. Förklaringen till bilden å denna platta återfinnes verkligen i georgslegenden. Då bödlarne uttömt sin skicklighet på helgonet, tar kejsaren sin tillflykt till sin *magus*, sin doktor och giftblandare, och denne »blandade gift och vin och gaf St Georg att

[1] *Legenda aurea*. Ed. Græsse. Dresdæ et Lipsiæ MDCCCXLVI. Pag. 262 (»sale plagas fricari»). — Referat af georgslegenden i H. Hildebrand's: *Herr Stens Sankt Jöran* i *Antiqvarisk Tidskrift*. Del. VII, h. 4. Stockholm 1885.

Digitized by Google

dricka, men guds man gjorde korsets tecken, drack, och led ingen skada». [1]

Det berättas också, att kejsaren till slut med hycklande faderlig ömhet sökte beveka helgonet att tillbedja dessa gudar, som trots

26. St Jöran och kejsarens magus med giftbägaren.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

27. Apollotemplet instörtar.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

hans motsträfvighet altjämt voro villiga att mottaga hans dyrkan. Låtsande gifva vika för kejsarens böner följer St Jöran honom till apollotemplet, som snart fylles af åskådare, hvilka vilja bevitna,

[1] *Legenda aurea.* Pag. 262.

Digitized by Google

huru den berömde riddaren högtidligen öfvergår till den hedniska tron. Men deras hopp gäckas på det grymmaste. När allas förväntan blifvit spänd, faller St Jöran på knä och tillbedjer — icke apollostoden, utan *sin* osynlige Gud och anropar honom om att låta templet instörta, hvilket också sker.[1] Vi se detta moment i berättelsen återgifvet å plattan bild 27. De nedstörtande stenarna döda alla hedningarne. Otroligt förefaller det må hända läsaren, att den lilla djäfvulsbilden på kolonnen skall föreställa en Apollo. Dock är det möjligt, att konstnären tänkt sig den hedniska gudabilden under denna skepnad. Medeltidens konst afbildar ofta antikens gudar under en form analog med den ande, hvilken ansågs bo i dem, nämligen den onde. En annan tydning, som vi ock böra anföra, är den som gifves af en med konstverket samtida version af legenden,[2] i hvilken det berättas, att helgonet besvor bilden att visa sig i sin verkliga skepnad. Då sågs där strax en ful djäfvul i stället för Apollo, kolonnen brast, och djäfvulen flög under ett skri af vrede och sorg till helvetet.

Tvänne gånger berättas i den förut citerade incunabeln Summertheil der heyligen leben, att St Jöran delade ut sin förmögenhet åt de fattiga; ena gången sitt ärfda gods, andra gången hvad den från draken räddade prinsessans fader gifvit honom. En af dessa utdelningar framställes på den platta, som reproduceras i bild 28.

Riddar St Jörans första bragder bestodo i lyckosamma strider mot de otrogna. Han var den förste korsriddaren. Lycka i striden hade madonnan gifvit honom. »Hon sände mig», låter den nyss anlitade versionen af legenden helgonet berätta, »sitt banér, det var långt och hade ett rödt kors».[3] I ett samtida kyrkligt skådespel omtalas en fullständig utrustning, som änglarna bragte honom på samma gång som fanan; sägande:

Geori, werder ritter milt
enpfanch von mir des siges schilt.

---

[1] *Legenda aurea*. Pag. 263.

[2] *Summertheil der heyligen leben*. Augsburg 1472. (Incunabel i Königl. Bibliothek i Berlin.)

[3] *Summertheil* o. s. v., se föreg. not.

Digitized by Google

mit dem creutz hat dir got gesant
da mit er der hell fürsten überwant.[1]

Det är tydligen på detta, som den sista reliefen (bild 29) syftar. Som af det föregående framgår, synes det höjdt öfver alt tvifvel, att de ifrågavarande relieferna framställa scener ur den helige

28. St Jöran utdelar sin förmögenhet åt de fattiga.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

29. St Jöran mottager korsfanan.
Omkr. 1/17 af nat. storl.
Storkyrkan i Stockholm.

Georgs historia. Tidpunkten för konstverkens utförande hjälpa oss dräkterna att åtminstone ungefärligen bestämma. Helgonets gotiska

[1] *Ein Spiel von S. Georg.* Hrsg. von B. Greiff. Se *Germania*, hrsg. von Pfeiffer. I. S. 171. Stuttgart 1856.

Digitized by Google

rustning visar sålunda på åren före 1500. De uppslitsade ärmarna, som bland annat bäras af en soldat i anklagelsescenen (bild 24), uppträda knappast förrän efter 1480, o. s. v. De sålunda vunna gränserna stämma också med det gamla antagandet, att Sten Stures och fru Ingeborgs båda vapensköldar höra till sammans med de sex relieferna.

På grund af det föregående synes det mig tämligen gifvet, att vi inom Storkyrkan ega ett konstverk med ämne hemtadt ur St Järans legend, stiftadt inom 1400-talets två sista årtionden antagligen af Sten Sture och Ingeborg Tott. Om detta antagande — såsom jag, tills motsatsen ådagalägges, känner mig böjd att tro — är riktigt, framställer sig nödvändigtvis frågan, i hvilket förhållande stod detta verk till det stora St Jöransmonument, som vid samma tid (1489) och af samma donatorer uppställdes i samma kyrka?

Till den stora St Jöransstatyn i Statens historiska museum hör äfven en reliefplatta, infäld å framsidan af den sockel, på hvilken prinsessan knäböjer. Denna platta framställer, huru St Jöran efter striden med draken låter bygga en kyrka i den räddade prinsessans stad.[1] Helgonet har här samma drag och bär samma rustning som på de ofvan omtalade storkyrkobilderna. Stilen är den samma, måtten ungefär lika och plattan liksom de sex i Storkyrkan upptill krenelerad. Det förefaller sålunda som gifvet, att de senare måste vara arbetade i anslutning till de förra eller tvärtom. Och då det knappast är troligt, att samma personer låta utföra två votivbilder åt samma helgon i olika delar af samma kyrka, synes det i högsta grad antagligt, att våra sex reliefer stått i något slags samband med den stora statyn. Kanske hafva de varit placerade som figural ornering öfver St Järans altare och afsett att återgifva scener ur hans martyrium, under det att den stora ryttargruppen och hans reliefer (ty på prinsessans sockel finnes plats för flere, nu förlorade) skildrade drakstriden och därmed förknippade händelser? Kanske ornerade våra plattor ett skrank, som afskilt ett möjligen befintligt St Jöranskor från den öfriga kyrkan? Intet af detta är möjligt. Ett altarskåp kunna de svårligen tillhört. Virket i reliefernas omramning är därtill för groft. Och då reliefraden för ett halft

[1] *Legenda aurea.* Pag. 261.

Digitized by Google

år sedan nedtogs från väggen, visade sig därjämte, att den mot väggen vända sidan icke var afsedd att ses. Om ett skrank, synligt från båda sidor, kan således ej häller vara fråga.

Men en jämförelse med den nämda reliefen på *prinsessans sockel* lämnar oss en antydan om, hvar vi måste tänka oss platsen för storkyrkoplattorna.

Att den kolossala ryttarbilden icke kunnat stå direkt på kyrkgolfvet behöfver knappast påpekas. Han har sålunda haft ett underlag, en sockel, och det är som ornerande element å denna vi hafva all anledning att tänka oss reliefplattorna placerade — ett antagande, som i sin mån bekräftas äfven af den omständigheten, att det bland till St Jöransstatyn hörande lösa delar, förvarade i Historiska museet, äfven finnes *en fial af samma utseende och storlek* som fialerna på Storkyrkans reliefrad.

För att täcka sidorna af en sockel, på hvilken St Jöransgruppen skulle fått plats, räcker likväl ej denna reliefserie till, icke ens om de båda vapensköldarna tagas med i räkningen. Därför måste man antaga, att åtminstone ytterligare två plattor af samma mått funnits. En jämförelse med tidigare och samtida cykliska framställningar af St Georgslegenden[1] visar också, att den ifrågavarande serien är ofullständig. Hon saknar nämligen flere af de eljest regelbundet återkommande scenerna, särskildt berättelsens viktigaste moment: framställningen af helgonets död, som man knappast kunnat utlämna.

Trots denna ofullständighet tillåta storkyrkorelieferna en i sina grunddrag säker rekonstruktion af St Jöransgruppens sockel. Fyra af de här afbildade styckena, ställda bredvid hvar andra, bilda en sockelsida, sedan de kompletterats med en enkel, något framsprin-

[1] Exempel på dylika cykler:

Väggmålningar i Burg Neuhaus i Österrike från 1338. Afb. i Wocel: *Die Wandgemälde* etc. i *Denkschriften der Wiener Akademie.* Bd 10. — Fresker af Altichiero da Zevio i Padua, S. Giorgio, från 1377. — Altartafla af Stephan Lochners skola från omkr. 1460 i Köln, Museum Wallraf-Richartz (katalog-nr 125). — Altarflyglar från senare hälften af 1400-talet i Brügge, Akademien. — Snidadt altarskåp af Jan Bormann från 1493 i Brüssel, Musée des arts décoratifs. Afb. i Münzenberger und Beissel: *Zur Kentniss der Mittelalterlichen Altäre.* Lief. 9. Frankfurt a. M. 1895.

Digitized by Google

gande fot och erhållit en afslutande bekröning, som kan rekonstrueras efter motsvarande del på prinsessans sockel. Å ena kortsidan, eller kanske fördelade på båda sidorna, voro donators och donatrix sköldar infälda i en inramning motsvarande reliefernas. Prinsessans sockel var möjligen försedd med högre underbyggnad än hufvudgruppens, för att icke den lilla jungfrun alldeles skulle försvinna bredvid den kolossala ryttarstatyn. Då analoga fall inom tidens konst äro svårfunna, och då den ursprungliga uppställningen säkert rättade sig efter lokalens dåvarande utseende, som vi numera icke känna, vore det naturligtvis alldeles ofruktbart att inlåta sig på gissningar angående förhållandet mellan kompositionens båda delar: prinsessan med lammet och helgonet i strid med draken; om den förra stod framför eller bakom riddaren o. s. v.

Beträffande konstverkets ideela innebörd må nämnas, att man i denna grupp velat se en allegorisk framställning af slaget vid Brunkeberg. St Jöran skulle vara Sten Sture, draken kung Kristian, prinsessan Sverge, påminnande, där hon ligger i bön på sin kastellartade sockel, om kvinnorna som »under växlande hopp och ängslan åskådade striden från stadsmurarna».[1]

Det är ganska antagligt, att samtiden med konstverket förband liknande föreställningar. Sten Sture stiftade bilden till tack för helgonets bistånd i slaget vid Brunkeberg, och hans undersåtar bidrogo till de 4,000 mark silfver, som verket uppgifves hafva kostat, säkert minst lika mycket af nationel som af religiös hänförelse.[2] Sedan den tiden är Brunkebergsslaget, Sten Sture och St Jöran förknippade med hvar andra, och denna omständighet har kanske lika mycket som St Jöransgruppens eget konstvärde bidragit att göra denna till Sverges må hända mest kända och mest populära konstverk.

Jämte St Jöran (bild 30) har jag afbildat en figur, som vid jämförelse visar så stort släkttycke med den förra, att man nästan känner sig frestad att utropa: Det är far och son! Nu är det väl

[1] C. T. Odhner: *Lärobok i fäderneslandets historia.* Stockholm 1899. S. 105.
[2] Jfr *Historisk tidskrift 1901.* S. 76.

Digitized by Google

icke St Jörans fader den knäböjande bilden framställer, men han står dock på sätt och vis i släktskap med helgonet. Han återgifver nämligen Sten Stures morbroder och företrädare som Sverges styres-

30. Sankt Jöran.
Detalj af gruppen i Statens historiska museum.

31. Karl Knutsson.
Statyett å Gripsholm.
Omkr. 1/8 af nat. storl.

man, Karl Knutsson. Bild 31 återgifver den välbekanta lilla träststatyett, som finnes å Gripsholms slott, och hvilken genom riksvapnet med bondebåten i hjärtskölden kännetecknas såsom framställande konung

Digitized by Google

Karl VIII. Likheten i ansiktstypen ledde mig till antagandet, att St Jörans mästare äfven vore Karl Knutssons. En närmare undersökning bekräftar denna förmodan.[1]

Statyetten är snidad i ek; krona, rustning och dräkt (brokad) förgylda; på brokaden äro mönster, bårder och foder svarta, på harneskbröstet rankornament i blått; ansiktsfärgen är omsorgsfullt återgifven; håret grått; vapenskölden i guld, blått och rödt. Färgen är något sliten, men den benhårda krederingen har stått emot tidens angrepp och är ingenstädes affallen eller ens sprucken. Däremot har bilden, som det synes, genom någon olyckshändelse förlorat båda

32. Händerna
å den i Spånga kyrka förvarade gipsafgjutningen af Karl Knutssonstatyetten.

sina händer, hvilkas utseende dock en gynsam tillfällighet sätter oss i stånd att visa. I det bondeska grafkoret i Spånga kyrka i Uppland finnes nämligen en gipsafgjutning af gripsholmsbilden. Hon tyckes vara tagen under början af 1800-talet, väl i sammanhang med öfverlämnandet af originalbilden till gripsholmsamlingen.[2]

[1] Karl Knutssonstatyetten har förut stälts i sammanhang med St Jöran af K. Madsen i *Studier fra Sverig*. Kjöbenhavn 1892. S. 20 o. f.

[2] Af »Hans Excellence, En af Rikets Herrar Öfverste Kammarjunkaren m. m. Friherre Carl Bonde» (inskrift på ett vid gripsholmsfigurens fotplatta påklistradt papper).

Digitized by Google

33. Prinsessan.
Detalj af St Jöransgruppen i Statens historiska museum.

Digitized by Google

Denna gipsafgjutning har, som bild 32 visar, händer och till och med mycket karakteristiska händer. Modelleringens hela karaktär och äfven den omständigheten, att några fingrar på yttersta fingerleden äro försedda med ringar — ett medeltidsbruk, som återfinnes äfven hos St Jörans prinssessa — tala emot antagandet, att händerna af någon restauratör på excellensen Bondes tid (1757—1840) blifvit med modern arkeologisk noggranhet återstälda. Det är därför i högsta grad sannolikt, att afgjutningen är tagen på en tid, då originalet ännu egde sina händer i behåll.

Jag anser mig ock med fog kunna tänka mig gripsholmstatyetten kompletterad efter mönstret af gipsafgjutningen i Spånga och öfvergår till en närmare granskning af statyetten. Hufvudet visar grått hår, som ordnar sig öfver pannan i en rad spiralformade lockar och från tinningen nedfaller åt skuldrorna i parallela valkar. Uppnäsan må bero på trohet mot originalet, men det bör observeras, att konstnären kanske nog starkt framhållit hennes form. Å ömse sidor om munnen iakttages ett par upphöjda ränder, som man vore frestad tyda på en viss beskhet i humöret. Jämföras dessa detaljer med motsvarande hos St Jöran, återfinner man samma behandling af håret, samma uppnäsa, fastän yngre och graciösare, samma allvarliga munvinklar.

Veckbehandlingen är hos gripsholmstatyetten godtycklig och orolig. Studeras den samma å de punkter, där manteln brytes mot marken, visa sig veckryggarna ha formen af breda halfsferiska lister, som i oberäkneliga krökar äro fästa på ett platt underlag. Vända vi oss till St Jöransbilden, återfinna vi samma manér i den brokadrobe, som omsluter prinsessan (bild 33). Se vi på figurernas händer, visa Karl Knutssons (bild 32) äfven stor likhet med den knäböjande jungfruns. Karakteristiskt för båda är det krokiga lillfingret. Dess form är ingen tillfällighet, utan synes verkligen vara egendomlig för St Jörans mästare. Samma bildning visar nämligen den å bild 34 återgifna handen, som tillhör de på den stora gruppens fotplatta, med stor naturalism återgifna resterna af drakens måltider.

Digitized by Google

Frågar man sig sist efter dessa arbetens konstnärliga hemort, blir svaret beträffande relieferna i Storkyrkan liksom angående reliefen å prinsessans sockel — Nordtyskland. Att däraf draga den slutsatsen, att hela St Jöransgruppens mästare vore nordtysk, torde dock vara förhastadt. Den enda oemotsägliga slutsatsen är väl denna: i den verkstad, där St Jöransgruppen arbetades, fans en nordtysk bildhuggare — ett faktum, som för öfrigt redan riksantikvarien Hildebrand meddelat.[1] En målare i Lübeck undertecknar nämligen ett bref till en stockholmsborgare: »Henrik Wylsynck, de den Joryen help maken toe dem Holm». Om nu denne Wylsynck hulpit till vid gruppens polykromering eller modellerande — ty många af tidens målare voro samtidigt bildhuggare — om han t. ex. snidat våra sex reliefer, är för närvarande omöjligt att afgöra, då icke ett enda verk af hans hand för öfrigt är bekant.

34. Underarm med hand.
Detalj från St Jöransgruppen i Statens historiska museum.

I frågan om St Jörans mästares nationalitet ega endast St Jöran själf, hans prinsessa samt den förut nämda statyetten af Karl Knutsson något vitsord. Hildebrand har sedan länge[2] hänfört de förstnämda till nordtysk skola. Däremot har Karl Madsen[3] återupptagit Messenius gamla notis[4]

[1] På den konsthistoriska kongressen i Lübeck 1898 och sedermera publiceradt i *Historisk Tidskrift* 1901. S. 761.

[2] *Herr Stens Sankt Jöran.*

[3] K. Madsen: ofvan anf. arb.

[4] Messenius: *Sueopentaprotopolis.* Holmiæ MDCXI.

Digitized by Google

om en mästare från Antwerpen, sammanstält dem med tillvaron af nederländska skulpturer i Strängnäs och framkastat tanken om en flämisk bildhuggarverkstad i Sverge vid 1400-talets slut. Mig synes dock, att en jämförelse med altarskåpen i strängnäsdomens kor tydligt visar skilnaden mellan flämiskt arbete och den konstskola, som representeras af St Jöransgruppen. Denna lider nämligen, trots sin oerhördt liffulla totalverkan, i många enskildheter af en arkaisk stelhet, som i Flandern omkring 1489 redan var en öfvervunnen ståndpunkt. Så exempelvis den schematiska behandlingen af lockarna, som icke blott återfinnes hos prinsessan, där den kunde skrifvas på en medhjälpares räkning, utan äfven hos helgonet själf (och hos Karl Knutsson), där man, om någonstädes, måste förmoda mästarens egen mejsel. Så den ofvan beskrifna veckbehandlingen, som i nederländska skulpturer är okänd o. s. v. Däremot är denna behandling karakteristisk för några lübeckverkstäder under senare delen af 1400-talet.[1] Detta och annat, såsom ansiktstyper och dräkter, visa enligt min mening, att mästaren liksom hans medhjälpare Wylsynck äfvensom reliefernas skulptör voro nordtyskar.

Det torde nog altså vara inom den nordtyska konstens område de forskningar böra anställas, hvilka sätta till sitt mål att uppdaga St Jöransgruppens mästare, och det är mot bakgrunden af lübska och dem närstående skolor hans verk en gång bör skildras för att framstå i sin rätta storlek.

[1] Jfr Goldschmidt: *Lübecker Malerei und Plastik.* Tafel 26 o. 23, text sid. 18, spalt 1.

I februari 1902.

JOHNNY ROOSVAL.

Et norsk billedteppe fra Båhuslen.

På den stilfulde teppeudstilling, som Nordiska museet i sine pragtfulde nye lokaler ivåres foranstaltede, var blandt de mange udmerkede og unike norske vævninger et stort billedteppe fra Båhuslen, tilhörende Gustafsbergs barnhus, Uddevalla.[1] Teppet, der efter alt at dömme er et norsk billedteppe fra reformationsårhundredet, har allerede derved sin store betydning, da det ikke er så særlig mange man kjender af den slags her i landet.[2] Desuden er dette teppe det mest slående bevis for bogillustrationens betydning for vor teppeindustri.

I en mindre afhandling over vor teppevævning[3] har jeg for denne gren af vor folkekunst sögt at påvise den store indflydelse reformationsårhundredets tyske bogkunst har havt. I det hele taget har dette århundredes tyske bogkunst havt den störste indflydelse på de nordiske folks billeddannende fantasi. De kunstneriske tanker var i denne tid kanske i endnu höiere grad end nutildags almeneje, der som nyheder forplantede sig og overförtes til nyt materiale. Jeg har blandt tidligere kjendte billedtepper fundet enkelte spredte exempler på sådanne overförelser; men intet kan måle sig med dette båhuslenske teppe, der giver et bevis for denne antagelse, der i tydelighed intet lader tilbage at önske.

Teppet fremstiller en række scener fra det gamle og nye testamente. (Se fig. 35). Midt på teppet en stor træstamme. På venstre side scenerne fra det gamle testamente: överst rækker Jehova lovens

---

[1] J. Böttiger: *Nordiska museets utställning af väfda tapeter 1902.* Stockholm 1902. Katalog-nr 278.

[2] H. Grosch: *Gammel norsk billedvævning.* Berlin 1901.

[3] H. Fett: *Gammel norsk billedvævning,* sid. 330 o. f., i *Foreningens til norske fortidsmindesmærkers Bevaring Årsberetning for 1901.* Kristiania 1902.

Digitized by Google

tavler til Moses, derunder syndefaldet, nedenunder sidder en benrad på en grav. I baggrunden jödernes leir og kobberslangen. På höire side scenerne fra det nye testamente: den knæböiende Maria överst, derunder Kristus på korset med lammet ved dets fod, nedenunder frelseren, der træder ud af graven, trampende på döden

35. Scener fra det gamle og nye testamente.
Norsk teppe fra Båhuslen. H. m. 2,49. Br. m. 2,04.
Gustafsbergs barnhus. Uddevalla.

Digitized by Google

og djævelen. I baggrunden englenes forkyndelse. Ved træets fod en mand angstfuld vridende sine hænder, antageligvis Adam som representant for den syndige menneskehed, en representation, som Adam i kunst og teologi i særlig grad har måttet påtage sig. Ved hans side står to mænd, begge med venstre hånd pegende på den korsfæstede. Manden til venstre er Johannes den döber, medens den anden vel nærmest er en pendantfigur fra det gamle testamente, antageligvis en af profeterne. Spredt over hele teppet ofte temmelig umotiveret: fugle, blomster, småbusker, engle og överst tilhöire en strålende sol mod blå skyer. Selve bården har udpræget renaissanceornamentik. Under övre horisontalbård står: NADE - ER - GIEVEN - VID - CHRISTUM - OG - LOFVEN - ER - GIFVEN - VID - MOSE. Desuden fem mindre indskriftstavler.

Med enkelte små forandringer forekommer fuldstændig samme motiv og samme anordning på titelbladet til Kristian III:s bibel fra 1550. (Se fig. 36). Motiverne på teppet kan altså med sikkerhed siges at være hentet herfra eller fra en nær beslegtet bibel f. ex. Lübeckerbibelen fra 1534, som jeg desværre ikke har havt anledning til at se. Forskjellen mellem vort teppe og titelbladet i Kristian III:s bibel er, at Adam på teppet i fremstillingen af syndefaldet er siddende, medens bibelen har ham stående, og döden her fremstilles liggende, medens teppet har den siddende, foruden en del andre mindre væsentlige forandringer. Kristian III:s bibel blev i 1550 trykket i Kjöbenhavn af den udmerkede tyske bogtrykker Ludvig Dietz. Han arbeidede i Rostock og Lübeck og havde som datidens bogtrykkere sands og smag for kunst. Den lübeckske bibel, der udförtes paa hans bogtrykkeri (1533—1534) udmerker sig ikke blot ved sit smukke tryk, men også ved det rige udstyr med titelbilleder, træsnit i texten og kunstnerisk udförte initialer. Alle disse forsiringer er benyttede i den danske bibel, som hvad udstyret angår, er en kopi af den lübeckske. Træsnitene til denne bibel er udfört af Erhard Altdorfer, hofmaler hos hertug Henrik den fredsommelige af Mecklenborg. Altdorfers arbeider vidner om stærk indflydelse fra Lucas Cranach. Det er hans træsnit, der ligeledes er gået over i den danske bibel.

Digitized by Google

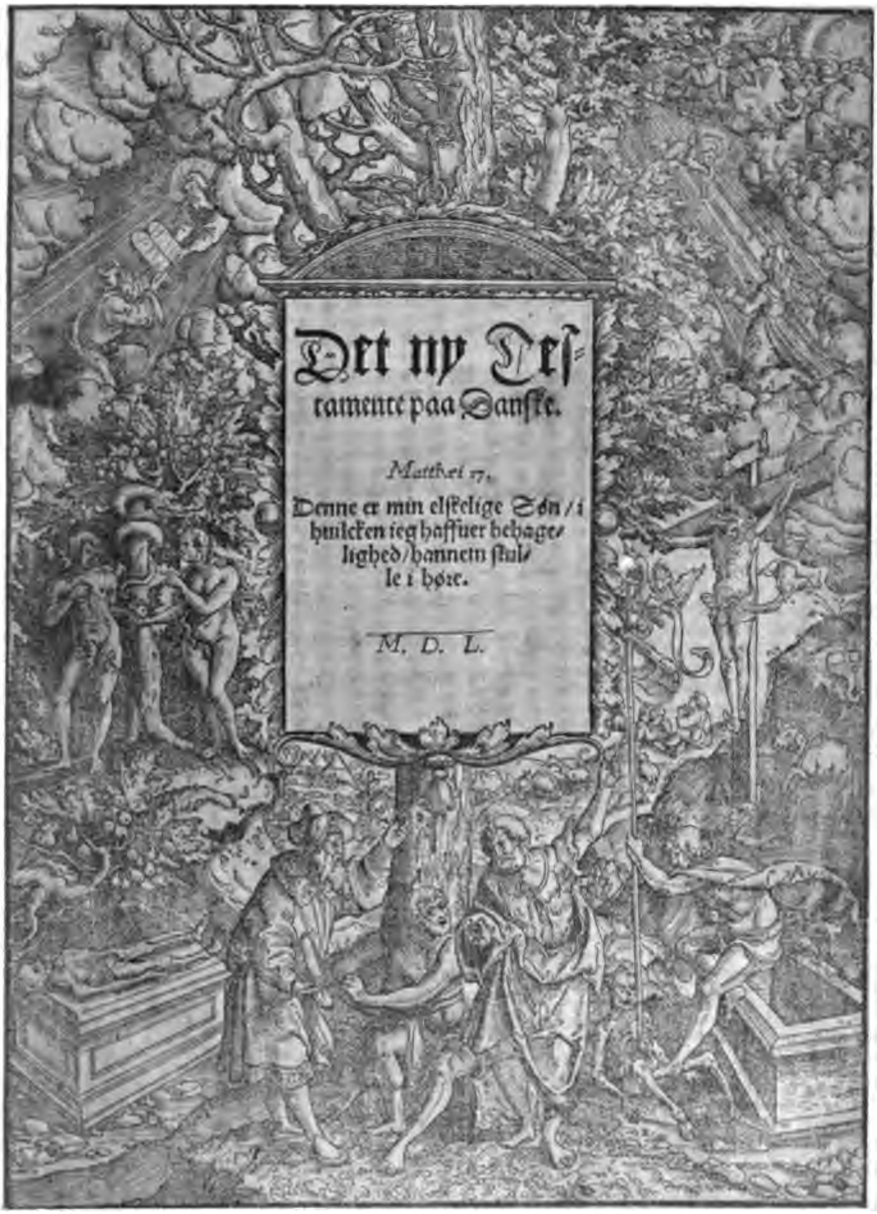

36. Titelblad til Kristian III:s bibel.
Trykt Kjöbenhavn 1550.

Digitized by Google

Vort teppes motiv har altså sit udspring fra Wittenberg, der ikke alene er arnestedet for reformationen, men også for den kunst der fulgte reformationen. Det er vistnok så, at reformationen der i meget var kunstfiensk, stillede sig i bestemt opposition mod hele sengotikens muntre og strålende kunst. Ligeledes ansåes den gamle middelalderske höitidlighed med de fjerne idealistiske og livlöse statuer for djævelsk og papistisk afguderi. Reformationens kunst var som reformationen selv demokratisk og folkelig. Billedbiblerne, der vel er reformationens betydeligste kunstneriske frembringelser, er fyldt af folkelige genrefremstillinger med pudsige indfald, fornöielige fortællinger og spændende handlinger. Og det var under Lucas Cranach i Wittenberg at denne kunst fik sin autoriserede form, idet sikkert Luther selv på flere steder har givet direkte vink og råd. Derved er fremkommet på den ene side denne merkelige blandning af folkelig naivitet med al dens fortællertrang og fortællerlyst; på den anden side spidsfindig teologi med symboler og paralelscener fra det nye og gamle testamente, der kunstnerisk skal belyse modsætningsforholdet mellem loven og evangeliet, hvilket som bekjendt danner et af midtpunkterne i den protestantiske dogmatik. Især i de cranachske altertavler får denne reformationsdogmatik sit udprægede kunstneriske udtryk, ligesom den i billedteppet kommer tydelig frem. Allerede mottoet: »Nåde er given ved Christum og loven ved Mose» viser jo den gamle og nye pagt, hvis modsætninger kunstnerisk fremstilles i teppet. Der findes i Kristiania Kunstindustrimuseum et teppe,[1] der kaldes Korsfæstelsen og opstandelsen, som har den samme wittenbergsk-dogmatiske karakter. (Se fig. 37.) Det fremstiller korsfæstelsen og ved siden heraf som tilsvarende paralelscene fra det gamle testamente Abrahams ofring af sin sön. Ved siden af ham Johannes, der peger på Christi forsoningsoffer. Desuden som på båhuslensteppet Christus trampende på döden og djævelen samt Eva med figenblad, vistnok en del af en syndefaldsfremstilling. Teppet er fra Numedal, mindre end båhuslensteppet og ikke fuldt

[1] Se Grosch forannævnte bog, pl. IV.

Digitized by Google

så godt i tegningen. Jeg antager, at begge disse tepper har været ophængt i kirker, og man kan således kalde disse med den gamle middelalderske benævnelse: »kirkjubunadhr» eller »kirkjutjald». Det er ikke tvil om, at reformationsårhundredet, der tillige hos os er renaissanceårhundredet, havde trang til at erstatte den middelalderske pragt, der for en stor del blev kastet ud af kirkerne, med kunst, der förte den nye tids tale. Hvad kunde da være naturligere end at væve ind protestantisk teologi i den gamle middelalderske teppekunst og dermed smykke kirkens vægge.

37. Korsfæstelsen og opstandelsen.
Teppe fra Numedal. H. m. 1,33. Br. m. 2,24.
Kunstindustrimuseet. Kristiania.

I denne reformationsårhundredets merkelige norske billedvævning indtager dette teppe en fremskudt plads. Her som i de övrige tepper finder man ved siden af renaissancens sikre stil en egenarted blandning af primitiv kunst. Man finder de samme dekorative lyster, den samme brogede behandling af trær, buske og blomster, den samme umotiverede plasering af dyr — i dette tilfælde fugle — og de samme oftere forekommende svævende engle, hvilket alt på en karakteristisk måde röber den primitive fantasi. Den

Digitized by Google

dekorative rand omkring teppet er holdt i mere udpræget renaissance end på noget andet af de norske vævninger, hvilket skulde tyde på en tidlig alder. Jeg antager også at teppets alder ikke falder mange tiår efter billedbibelen. Desuden er dette båhuslensteppe det mest slående bevis på, hvorledes fremmede elementer ligesom væver sig ind i et folks billeddannende fantasi, thi utallige er de veie disse trænger ind for så mere eller mindre orginalt at optages og bearbeides. Stilbevægelser er som alle kulturbevægelser internationale magter. Det er nyancerne der bliver nationale.

HARRY FETT.

Digitized by Google

Svenska allmogedräkter.[1]

2.

En småländsk folkdräkt

från 1830-talet.

Liksom Sverges öfriga landskap har Småland sedan gammalt haft sina särskilda härads- och sockendräkter, af hvilka åtminstone fyra redan på 1700-talet blifvit uppmärksammade och mer eller mindre noggrant beskrifna. Så hafva C. Linné[2] och Samuel Krok[3] samtidigt 1749 i ovanligt detaljerade redogörelser behandlat värendsdräkten; för kännedomen om västbodräkten har Gaslander[4] på 1770-talet lämnat värdefulla uppgifter och afbildningar; genom Crælius[5] få vi veta, huru allmogen i Tuna läns, Sevedes och Aspelands härad klädde sig på 1760-talet, och från samma tid ega vi en god redogörelse för Södra Möre härads folkdräkt, sådan den samma bars i Halltorps pastorat.[6] Härtill komma Sunnerbo och Östra härads

---

[1] Se *Samfundet för Nordiska museets främjande 1895 och 1896.* Stockholm 1897. S. 36.

[2] Carl Linnæi *Skånska Resa. Förrättad År 1749.* Stockholm 1751. S. 41 o. f.

[3] *Tal, Om Urshults Pastorats Inbyggares Seder, Hållit, På Smålandska Nationens Sammankomst, I Novembr månad, År 1749, Uti Upsala.* Stockholm 1768. S. 14 o. f.

[4] *Beskrifning, Om Swenska Allmogens Sinnelag, Seder wid de årliga Högtider, Frierier, Bröllop, Barndop, Begrafningar, Widskeppelser, Lefnadssätt i Mate och Dryck, Klädedrägt, Sjukdomar och Läkemedel, Orternas Läge och beskaffenhet m. m.* Utg. af F. Westerdahl. Stockholm 1774. S. 66 o. f.

[5] M. G. Crælius: *Försök till Ett Landskaps Beskrifning, uti en Berättelse om Tuna Läns, Sefwedes och Aspelands Häraders Fögderie, uti Calmar Höfdinge Döme.* Calmar 1774. S. 410 o. f.

[6] A. Modeer: *Oeconomisk Beskrifning öfver Halltorps och Voxtorps Socknar.* Införd i *Vetenskaps academiens handlingar för År 1767.* Vol. xxviii. Stockholm 1767. S. 148 o. f.

Digitized by Google

allmogedräkter, som äro jämförelsevis väl företrädda i Nordiska museets klädkammare. Af dessa två sistnämda torde östrahäradsdräkten vara den vackraste och hittills minst kända, hvarför vi, i all synnerhet som vi om henne ega en hel del muntliga uppgifter af äldre pålitliga personer med godt minne och stort intresse för hembygdens folkliga odling till vårt förfogande, hafva trott, att en redogörelse för den samma skulle förtjäna att offentliggöras.

I sina detaljer egde hon rätt många drag, som erinra om våra borgerliga dräkter på 1750-talet; men någon kopia af dessa var hon dock icke. En stor del af de dräktplagg, som ingingo i henne, voro nämligen fullkomligt främmande för stadsbefolkningens klädsel, och där lån föreligga, hafva dessa under sockenskräddarens konsterfarna händer erhållit en så karakteristisk prägel, att hon med alt fog kan inregistreras bland våra svenska folkdräkter.

Så vidt vi nu känna, bars hon allmänt utan några större skiljaktigheter inom häradet och får altså betraktas såsom en häradsdräkt.

Några sockendräkter i samma betydelse som t. ex. Dalarnas hafva antagligen icke förekommit inom detta område; men mycket troligt är, att smärre växlingar i snitt och material gjort sig gällande inom skilda socknar, så pass stora, att en kännare af häradets befolkning kunnat på dräkten åtskilja sockenborna, då de varit samlade. Enstaka uppgifter gifva åtminstone skäl för en sådan förmodan. Så berättar Samuel Rogberg i sin Smålands beskrifning,[1] att Bäckseda sockens manliga befolkning på 1760-talet »något slösa i klädedrägt. Drängen måste nödwändigt hafwa kläder af finaste kläde, emedan sådane plagg af walmar och hemagjorde tyger hållas för mindre hederlige.» Däremot berömmas näshults- och stenbergaboarna enhälligt för sin allvarsamma och enkla klädsel.

Mansdräkten karakteriserades enligt Crælius[2] redan på 1760-talet af en egendomligt skuren långrock, som vid nämda tid bars nästan öfveralt inom häradet. Om hans snitt och färg föreligga dock inga närmare uppgifter. Af en oljemålning (bild 38), som är

[1] *Historisk Beskrifning Om Småland I gemen.* Carlscrona 1770. S. 726.
[2] M. G. Crælius: anf. arb. S. 411.

Digitized by Google

UNIV. OF
CALIFORNIA

Digitized by Google

38. Fo…

målad 1782. Från Skirö so…
Origin. i Nordiska …

Digitized by Google

klifsbild,

ken. Omkr. ³⁄₅ af nat. storl.
museet. Nr 11,954.

Digitized by Google

Digitized by Google

utförd 1782 af klockaren i Skirö Karl Henrik Ehrenberg,[1] och från hvilken närstående begrafningscen är lånad, synes framgå, att mannens kyrkrock varit blå eller äfven grå, att han räckt till knävecken, och att han nedom axlarna stundom haft en tvärgående list, hvilken bildade en kort hålk kring öfverärmen. Denna senare anordning erinrar onekligen om Gustaf III:s s. k. svenska dräkt, men förekommer i så väl södra Sverges som Dalarnas folkdräkter, långt innan den svenska dräkten var påtänkt, och torde vara en kvarlefva från förra delen af 1600-talet.

Med obetydliga förändringar bibehölls den gamla långrocken inpå 1830-talet och var på denna tid i helg blå eller svart, i hvardagslag grå, utan krage eller i ett senare stadium försedd med ståndkrage samt fodrad. Till rockfoder användes randigt och brokigt ylletyg, om det skulle vara riktigt fint, och det lär ej varit ovanligt, att »kära mor» för detta ändamål fick släppa till en af sina aflagda randiga kjortlar, då »hosbonnen» skulle hafva en ny rock. Han hopfästes framtill från halsen till lifvet än med hakar och märlor och kallades då *hakarock*, än med knappar af samma slags tyg som rocken, men med stommar af trä, hvilka borrades af skräddaren, då han sydde plagget.

Jämte långrocken brukades korta blå eller svarta tröjor med skört baktill och sprund med knappar vid händerna; men detta plagg användes näppeligen till den stora högtidsdräkten, d. v. s. i sorg- eller böndagsutstyrseln.

Benkläderna voro i regel af hemberedt bockskinn, färgadt med gulockra, och tämligen snäfva samt slöto vid knäna, där de å benens utsida nedtill hade sprund, som knäptes med kullriga eller flata fyrkantiga mässingsknappar; kring benen fasthöllos de dess utom medelst en linning, som hopfästes med ett mässing- eller silfverspänne, *knäspännet*, och kring veka lifvet af byxgjorden. som hvilade

[1] Han var född 1728 och lefde ännu 1796. Jämte den nämda målningen eger museet en af honom målad eldskärm, som tillhört norlinska prästhuset i Skirö, och en genrebild, framställande »Bonde-lyckan». Äfven i egenskap af träsnidare omtalades han af de gamle såsom en märklig man, och ett par ännu bevarade arbeten af honom (en käppkrycka i Nordiska museets samlingar och en mansbild i dräkt från Gustaf III:s dagar, i enskild ego) visa, att berömmet icke var oförtjänt.

Digitized by Google

på höfterna — däraf namnet *ledbankaböxer* — och hopknäptes öfver magen. Hängslen voro ännu en okänd lyx i bondens dräkt. Framtill hade byxorna en så kallad läm, hvilken gaf anledning till benämningen *lämmaböxer*, och som knäptes i sidorna och vid gjorden med stora blanka mässingsknappar, ju större ju hedersammare.

Fickor förekommo ej, men på byxgjordens insida fans understundom en liten skinnväska, i hvilken byxsäcksuret förvarades.

Knäbyxorna höllo sig länge i bruk, och ännu på 1860-talet fick man här och där vid kyrkorna om söndagarna se en eller annan »hårdvallsgubbe» bära dylika plagg, men på sista tiden så godt som alltid af mörkt kläde eller vadmal.

39. Skospänne af klockmetall, från Stenberga socken. Omkr. 1/2 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet[1].

Vid högtidliga tillfällen brukades en röd eller blå väst med hög ståndkrage, sidofickor och två knapprader samt så kort, att skjortan syntes och pöste ut emellan västen och byxgjorden. Mellanrummet kallades skämtsamt *savemånen;* det hände nämligen emellanåt, att byxorna förlorade fästet på höfterna och åkte ner ett stycke, hvilket gjorde, att bäraren hade rätt mycket bryderi med att som det hette »sava», såga, upp dem igen.

Till en äldre dräkt hörde ett slags västar, som närmast liknade en ärmlös tröja och hade ryggstycke af samma slags tyg som framstyckena. I likhet med de ofvan nämda västarna hade de två knapprader och ståndkrage; men saknade fickor och räckte ner om höfterna. Ännu på 1820-talet fick man se en eller annan af de gamle gubbarne bruka dylika plagg, som på folkspråket kallades *lifstycken.*

Strumporna — *hosorna* — voro hvita och svicklade, d. v. s. stickade afvigt och rätt, samt fasthöllos under knäskålarna medelst brokiga tofsprydda *hoseband*, som knötos i ögla på benens utsida.

Den vanliga fotbeklädnaden utgjordes vintertiden och i hvardagslag af becksömskor med breda »näsor» och spikbeslagna klackar.

[1] Nr 21,120.

Digitized by Google

De knötos öfver vristen med långa skinnremmar och påminde för öfrigt rätt mycket om barocktidens skodon. I högtidslag brukades däremot s. k. vändskor och till dessa hörde *sinkor*, häljärn, och stora gjutna metallspännen (bild 39). Silfverspännen i skorna förekommo emellanåt äfven bland bönderna, men ansågos vara höjden af lyx och antyda, att egaren var en storbonde.

40. »Urvädershätta»
från Skirö sn, Östra hd.
Omkr. 1/3 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

»Menar du ja krusar dej,
för du har silfverspänne i skoa,
för inna kväller denna da,
så har du supit upp dem på kroa»

kunde det stundom låta, erinrande om att högfärd går för fall, och att allting är förgängligt under solen.

Vintertiden förstärktes benklädseln med snösockor af vadmal eller stickade af getragg, i senare fallet kallade *raggsockor*, och försedda med hällor af fina stålkedjor.

[1] Nr 8,680.

Digitized by Google

Inomhus och i gästabudslag brukades en s. k. *pickelufva*, toppmössa, stickad af rödt eller hvitt ullgarn, stundom enfärgad, stundom randig på tvären; men eljest svarta bredskyggade och rundkulliga filthattar, som dock rätt tidigt på 1800-talet utbyttes mot ett slags cylinderhattar af långhårig felb. För öfrigt nytjades bredkulliga hättor med skärm, stundom kaschetter och vintertiden s. k. *urvädershättor* af rödt vadmal med bräm af ludet skinn (bild 40), kända under benämningen *karpuser* redan i 1600-talets folkdräkter.

Till den gifte mannens kyrkdräkt hörde äfven ett långt spanskt rör med silfverknapp och, om det skulle vara riktigt bra, ett fladdrande silkeband, knutet kring käppen eller i en liten silfverbygel å den samma.

Tillägga vi, att bonden i hvardagslag hela året om brukade förskinn, att han sommartiden drog en kolt af grof linneväf, *bussaron*, på öfverkroppen och att han emellanåt, särskildt höst och vår nytjade träskor, samt att han bar håret benadt i pannan och nedkammadt åt sidorna, torde vi i det väsentligaste hafva redogjort för en östrahäradsbondes yttre människa vid slutet af 1700-talet och början af följande sekel inpå 1830-talet.

Kvinnornas klädsel (bild 41) var här som öfveralt, där särskilda folkdräkter brukats, i hufvudsak ålderdomligare än mannens och väsentligt mindre än denna påverkad af samtidens herrskapsdräkter. I sina hufvuddrag var kvinnodräkten minst hundra år efter sin tid. Vi skola i det följande påpeka några i denna dräkt ingående beståndsdelar, som torde vara att anse som kvarlefvor från till och med 1500-talets dräkter för högborna fruar och fröknar.

En intressant bild af östrahäradskvinnornas äldre högtidsklädsel lämnar den förut i sammanhang med vår redogörelse för mansdräkten omnämda målningen af klockaren Ehrenberg. Hvad som särskildt karakteriserade henne, voro de starka färgerna och de egendomliga hvita hilkorna.

Ett par årtionden senare hade dock dessa hvita mössor försvunnit; men i öfrigt bibehölls samma dräkt utan några större förändringar till inpå 1830-talet. Hon utgjordes af de ännu bland

Digitized by Google

41. Kyrkdräkt
från Alseda socken.
Origin. i Nordiska museet.

Digitized by Google

allmogen vanliga kvinnoplaggen: kjol, tröja, förkläde, hufvud- och halsduk, mössor af olika slag samt strumpor och skor.

Kjolen var på gammalt vis lös, ej fastsydd vid ett öfverlif, och så kort, att strumpor och skor syntes. Öfver höfterna och baktill var han lagd i djupa veck, under det att framvåden, som af sparsamhetsskäl ej sällan bestod af enklare tyg än kjolen i öfrigt, var slät. Detta berodde därpå, att man aldrig, då man var »grannklädd», gick utan förkläde. Af skäl, som vi ej känna, ansågs det nämligen knapt förenligt med skick och goda seder att uppträda utan detta plagg, en uppfattning, som, i förbigående nämdt, spåras inom vidt skilda bygder af vårt land. Omkring veka lifvet slöt kjolen så, att han hvilade på höfterna och fasthölls där medelst en linning, *kjortlajora*, som med hake och märla knäptes i vänstra sidan öfver kjortelsprundet.

42. Lomme
från Nye sn. Medlet af 1700-talet.
Omkr. 1/4 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.

Till skilnad från de kjolar, som alt igenom voro sydda af likartadt tyg, kallades de nyssnämda med framvåd af enklare material för *lämmakjortlar*.

I likhet med dräktskicket under gamla tider, saknade kjolen i de flesta fall ficka. Denna ersattes emellertid af en väska (bild 42), som omväxlande hette *lomme*, *lösfåkk* eller karakteristiskt nog *snappsäkk*. Hon var prydd med applikationsbroderier eller annan konstsöm och bars medelst en metallhake, *lommahaken*, fäst i kjortelgjorden på högra eller vänstra sidan samt till hälften skyld af förklädet. Emellanåt brukades tvänne sådana väskor, som då voro fastsydda vid ett band på så sätt, att, då bandet knöts kring lifvet, väskorna kommo att hänga en i hvardera sidan.

Digitized by Google

I fråga om kjolarnas färg tillät man sig stor omväxling. Sålunda brukades svarta eller blå kjolar i högtidslag och om vintern, under äldre tid äfven röda, men dessa hade kommit ur bruk långt före den nu lefvande gamla generationens minne; vidare hade man hvita och framför alt storrandiga kjolar i brokiga färger; dessa två senare tillhörde dock sommartidens kyrk- och heldagsstass. Hvardagskjolarna voro ytterligt enkla. Vintertiden gick man klädd i yllekjolar, till hvilka garnet var spunnet af grof fårull, blandad än med nöthår än med valsull (affall, som köptes vid pappersbruken) och färgadt dels svart, dels färnbocksrödt. Tyget till dessa väfdes treskäft med randningen på inslaget. Sommartiden brukades randade linnekjolar af rostgult och hvitt blångarn.

Till så väl vinter- som högtidsdräkten hörde en kring halsen djupt ringad vadmalströja med långa skört, snäfva krokärmar och slag med sprund vid händerna. Under sorg, vid nattvardsgång och i högtidslag var hon svart, eljest omväxlande grön, röd och blå. Vintertiden buros ännu i mannaminne allmänt skörttröjor af fällberedt fårskinn, dock endast till arbetsdräkten. Under den varma årstiden brukades ofta tröjor af linne- eller bomullstyg, i förra fallet gärna bredrandiga med tuskäftad hvit botten och upphöjda ränder af rödt, blått och flammigt garn, i senare fallet än helt hvita, än småblommiga med tryckt mönster. Då tyget var randigt, kliptes ärmarna så, att ränderna kommo på tvären.

Ännu vid 1820-talets början nytjades dylika långtröjor allmänt, men mot årtiondets slut ändrades snitten: skörten gjordes kortare, och tröjorna fingo små veck, *öron*, vid ryggsömmens slut samt öfver dessa ett par kulörta glasknappar. I bästa fall hopfästes tröjorna med hakar och hyskor, eljest med knappnålar.

Vid kyrkbesök eller gillen om sommaren, då man från och med Kristi himmelsfärdsdag gick utan tröja och i linneärmarna, brukades ett vanligen rödt *lifstycke* (bild 43) af kläde, rask, satin, damast eller hemväfdt tyg, med små rottingspröt eller fiskben och prydt med stickning och kedjesöm i hvitt eller svart, stundom med plattstyngsbroderier i flere färger. Karakteristiskt för detta plagg var en rad uppvikta flikar, kallade *flakkar*, som voro fästa vid lif-

Digitized by Google

styckets skinnskodda kant och bildade ett slags bälte kring veka lifvet. Äfven till hvardagsdräkten hörde ett dylikt lifstycke, men af lärft, blått — »potteblått» — eller gult — rostgult —, i förra fallet färgadt med indigo, som måste genomgå en för luktsinnet ytterst plågsam beredning i urin, i senare fallet med järnvitriol löst i vatten och asklut i två olika lösningar, i hvilka tyget växelvis arbetades, till dess man erhöll den önskade färgstyrkan.

Liksom tröjan var lifstycket djupt urringadt kring halsen och öfver bröstet, men hopsnördes framtill med en skinnrem eller ett kulört silkesband, som drogs genom blå- eller hvittrensade snörhål — vanligen fem på hvardera sidan — i kors öfver bröstet. Snörmärlor af metall omtalas ej.

43. Lifstycke
från Alseda sn, Östra hd. 1/6 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

Till detta lifstycke hörde *manschettesärken*, ett långt linne med utsydda linningsärmar och veckade remsor vid handlederna, eller, då man ej hade manschettsärk eller ville slippa besväret att byta linne, en *öfverdel*, som drogs utanpå särken och slutade strax nedom bröstet. Ärmremsorna knötos till sammans vid handlederna med gröna silkesband — ärmknappar förekommo sällan — och voro för öfrigt prydda med hvarjehanda slags konstsöm. I en visa, antecknad i Skirö socken, berättar en gammal ungmö vid tanken på sin ungdomstid:

[1] Nr 8,673.

Digitized by Google

När jag var flicka, då var jag så grann,
hade lintyg af slissing med utsydda ärmar,
strumporna va färgade i rödan konsionell,
och skorna hade krusiga karmar.

I hvardagslag och för öfrigt, när man ej ståtade i lifstycken, brukades grofva lintyg med halflånga hålkärmar samt liksom manschettsärken bestående af *upplöt* och *nerdel*, den förra af lärft, den senare af »enträning», tunn väfnad med blångarns varp och skäktefalls inslag, eller af blånväf med blångarn till både varp och inslag; i båda fallen grof och hvass som en tagelskjorta. Något särskildt nattlinne hade allmogen icke. Det berättas med anspråk på sanning, att till och med rikt bondfolk på gammalt medeltidsvis stundom sof utan linneplagg.

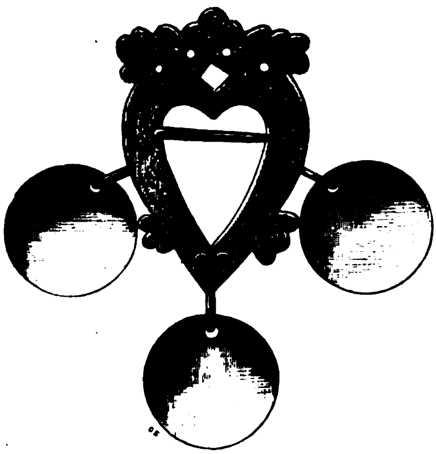

44. Löffäste af silfver, från Ökna socken. Nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

Kring halsen bars under lifstycket ett halskläde af kattun, »slissing», damast, skirduk elleren silkesduk, vanligen den s. k. *bruaschalen*, som på bröstet hopfästes med ett större eller mindre spänne, med anledning af sina skålformiga hängen kalladt *skålaspänne* eller *lövafäste* (bild 44). Då tröjan nytjades, tillkom ännu ett halskläde, som utbreddes öfver axlarna, nedstoppades öfver bröstet under tröjan, dock så, att det andra halsklädet med sitt spänne syntes, men fick hänga löst på ryggen med en snibb, ju längre dess bättre och hedersammare.

Förklädet borde vara mycket bredt och synes ännu vid 1800-talets början liksom under 1600- och 1700-talen burits lika långt som kjolen. I högtidslag brukades alltid hvita förkläden af slissing eller hemväfd netteldu k; men till den vanliga kyrk- och helgdagsdräkten hade man omväxlande kattunförkläden och förkläden af

[1] Nr 14,871.

Digitized by Google

konstväfdt tyg, utfördt i »kroka- och plattamönster» med åtta solf och sex trampor. Till kattunsförklädena användes vanligen silkesband såsom knytband. De hemväfda förklädena åter knötos med hemgjorda band, så långa, att de kunde tagas ett slag öfver tröjans »öron» och knytas i vänstra sidan med öglor och hängande ändar. Detta ansågs tyda på förmögenhet; men om en tjänstepiga eller torpargumma tillät sig ett dylikt öfverdåd, gick hon ej gärna fri för klander. Hon »broja som en rusthållarmor», hette det då om henne.

De hemväfda förklädesbanden voro antingen *plattaband*, utförda i rosengång, eller *plockeband*, med upphöjda mönster af timglas »gaflar» och liggande åttor, väfda af rödt och hvitt eller blått och hvitt ylle- eller linnegarn.

Hufvudbonaden för kvinnorna utgjordes dels af en mössa närmast hufvudet, dels af en hufvudduk, som lades i tresnibb och knöts öfver mössan med en lös knut under hakan. Skulle det vara riktigt fint, borde klädet brytas i en spetsig vinkel — tipp — öfver pannan, så att mössan och pannlinet kommo till synes.

På 1820-talet och äfven under följande årtionde klädde sig de unga hustrurna och flickorna om söndagarna i tunna hvita hufvudkläden med dels väfda, dels broderade mönster, och som på grund af väfnadsarten och mönstren kallades *brocherade kläen* och *blakläen*. Särskildt omtyckta voro de dukar, som hade mönster sydda i kedjesöm på genombruten botten, och som på grund af dessa mönsters förmenta likhet med en knytnäfve buro det egendomliga namnet »örfilakläen».

De äldre hustrurna och enkorna åter buro gärna en brokig silkeduk, *bruakläet*, som de en gång fått såsom »begåfning» af sina män, öfver det hvita klädet och uppveko sedan en kant af detta framtill öfver silkesduken.

Vid nattvardsgång, sorg, på böndagar och stora högtider, som hade annandagar, voro alla gifta och ogifta iklädda mycket stora hvita *sockerdukskläen*, så att kyrkan vid dylika tillfällen »på kvinfolkasia var hvit som en snö». Dessa dukar knötos med långa snibbar under hakan och hade två fållar, en bred och en smal, kring ansiktet samt neddrogos ett stycke i pannan.

Digitized by Google

Bar man sorg efter någon nära anhörig, tillkom en bred hvit remsa eller en hoplagd duk, *pannekläet*, som knöts öfver hårfästet i pannan med en knut i nacken. Enligt en uppgift, hvars tillförlitlighet vi dock ej varit i tillfälle att kontrollera, lär man vid djup sorg någon gång burit *munnakläe*, en hvit duk, som täckte mun och haka samt knöts i ögla öfver hjässan. Säkert är emellertid, att ett dylikt sorgplagg användts långt in på 1800-talet i Unnaryds socken i Västbo härad.[1] Det är intressant att se, huru på 1540-talet samhällets mest uppsatta och högättade damer klädde sig i liknande dukar. Troels Lund berättar exempelvis, att den danska prinsessan Anna i hemgift fick sexton sådana mundukar af fint lärft, då hon 1548 flyttade till Sachsen.[2] Som en allmän regel gälde, att den sörjande kvinnan skulle visa så litet som möjligt af sitt ansikte.

45. Bindmössa från Skede sn, Östra hd. Omkr. 1/3 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[3]

Så vidt vi känna, aflades pannklädet redan på 1820-talet, må hända något tidigare, men de stora sorgklädena hafva bibehållits långt inemot vår tid.

Alla dessa slags hufvuddukar köptes af »västgötaknallarne» och voro mycket dyrbara. Sålunda kunde ett vackert bladkläde kosta 15 daler, i vårt mynt kr. 2,50, och ett stort sockerdukskläde ända till 18 daler (3 kr.), hvilket på en tid, då en ordentlig piglön utgick med högst 10 kr., måste betraktas som mycket penningar.

[1] Jfr G. Djurklou: *Unnarsboarnes Seder och Lif efter Lasses i Lassaberg anteckningar.* Stockholm 1874. S. 16.

[2] T. Lund: *Danmarks og Norges Historie i Slutningen af det 16:de Aarhundrede.* I. B. 4. Kjøbenhavn 1882. S. 180.

[3] Nr 33,648.

Digitized by Google

I hvardagslag brukades, då som ännu, rutiga hufvudkläden, kallade näsdukar, antingen af ylle eller linne, beroende af årstiden, och under skördetiden ett slags nackhattar af halmflätor, med breda brätten, ej olika dem, som bäras af frälsningsarméens kvinliga soldater.

Under hufvudduken buro de gifta kvinnorna en mössa af växlande form, ämne och färg, hvilken i likhet med 1500-talets hufvor slöt tätt till hufvudet och skylde håret. Sålunda brukades hvita mössor af linneväf eller »slissing», brokiga mössor af siden eller tryckt bomullstyg, stickade yllemössor, kallade *lurkor*, samt knutna och trädda, ja stundom knypplade mössor. I Nordiska museets samlingar förvaras en blå linnemössa från Skirö socken, som är utförd i hålsöm och prydd å hvardera sidan med blommor i olika bottnar, ett plagg, som utan tvifvel kostat ett otroligt arbete. Af jämförelsevis sent datum är bindmössan (bild 45). Å Ehrenbergs målning förekomma visserligen tvänne kvinnor bärande denna hufvudbonad, men enligt en tämligen säker uppgift föreställa de prästfrun och klockarmadamen. Alla bondgummorna framställas däremot klädda i hvita hilkor, ej olika dem som intill våra dagar brukats inom en eller annan dalsocken.

Af strödda uppgifter framgår emellertid, att bindmössan vid 1790-talets slut började användas som annandagsmössa för rika bondbrudar. Och härmed var gärdet uppgifvet. Af brudmössorna blefvo heldagsmössor, och det dröjde icke länge, förr än till och med flickorna började lägga sig till med denna hufvudbonad. Redan på 1830-talet brukade nattvardsflickorna bindmössor, »då de stodo på gången», såsom konfirmationsakten kallades. Till sist blefvo bindmössorna så omtyckta, att gummorna ej ens i hvardagslag kunde vara dem förutan. Men då man ej hade råd att slita dyrbara mössor af silke, skaffade man sig sådana af enklare material med målad botten och målade blommor, och dessa gingo i bruk under namnet *målemösser* (bild 46).

Om bindmössans form och utstyrsel torde vi ej behöfva säga många ord. Som bekant utgjordes hon af en halfklotformig stomme af papp, klädd med siden eller annat dyrbarare tyg och prydd i nacken med en bandros, på östrahäradsmål *bånnaros*, af sidenband.

Digitized by Google

Till hustrurnas bindmössor hörde slutligen *mösselinet* eller *stycket*, hvilket däremot snart sagdt aldrig ingick i flickornas hufvudbonad. Ett sådant stycke utgjordes dels af en efter mössans kant konturerad linneremsa, kallad *linet*, dels af *stycket*, som var fastsydt vid linet och bestod af en mer eller mindre dyrbar spets eller ock af en tyllremsa, prydd med trädda stjärnmönster, uddar, blommor och dylikt. Under århundradets två första tiotal var stycket alltid goffreradt; men mot 1830-talet blef det modernt att bära det slätt och stramt efter hufvudet.

46. »Målemössa»
från Pelarne sn, Sevedes hd. Omkr. 1/3 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

Goffreringen skedde för hand, vanligen öfver strumpstickor och fordrade en särskild öfning, som ej alla egde eller hade tillfälle att skaffa sig. Oftast fans dock inom hvarje socken åtminstone en bondkvinna, som satt inne med konsten att, som det hette, krusa lin; i värsta fall fick man vända sig till mössmakerskan i orten eller till »prestamamsellera», där sådana funnos.

Ungefär samtidigt med styckets omdaning inträdde äfven förändringar i fråga om mössans utstyrsel och form. Till en början var hon rikt prydd med broderier i kedjesöm, stundom äfven med påsydda paljetter och guldspetsar — i en skämtvisa från 1800-

[1] Nr 37,561.

Digitized by Google

talets början omtalas en »binnemössa me' gulan trens i kring», hvarmed väl en guldspets åsyftas — och så stor, att hon omslöt ungefär halfva hufvudet; men så småningom försvunno broderierna, och mössans omfång minskades, under det att bandrosetternas ändar ökades i längd. Såsom något synnerligen märkligt omtalas, att ortens riksdagsman vid midten af 1830-talet, då han kom hem från riksdagen, medförde åt sina »kvinfolk» bindmössor, som ej voro större än insidan af en liten hand, men försedda med halfalnslånga nackband.

47. »Mössestock» från Karlstorps sn. Omkr. 1/10 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

Såsom antydts, syddes bindmössorna inom häradet på beställning, men kunde äfven erhållas färdiggjorda i städerna. Då ett ungt par kommit öfverens att bilda hjonelag, och far gifvit sitt löfte till förbindelsen, styrdes kosan till någon närliggande stad för att köpa »begåfning», och i denna ingick äfven »bruamössan». Men hade man ej tillfälle att göra en dylik långresa, fans råd på närmare håll. I Alseda socken lefde redan på 1820-talet en kvinna, man och man emellan känd under namnet »mösseramsa», som stod högt i ropet för sina konstfärdiga arbeten i mössväg, och som under en längre tid var östrahäradskvinnornas mössleverant. Då hon dog, upptogs yrket af en hennes dotter, som sedan stod till tjänst med sin konst, så länge bindmössorna voro i bruk. Af henne ega vi följande beskrifning på huru en sådan mössa gjordes. Tyget, som tillsläptes af beställaren, spändes i en sybåge, omkring 3/4 aln i fyrkant, hvarefter mössans konturer och broderimönster uppritades. Broderierna utfördes med tamburnål och i brokigt silke. Då detta arbete var undanstökadt, fästes tyget öfver en fodrad och å utsidan vadderad kalottliknande stomme af papper, som formats öfver en mösstock (bild 47), hvarefter mössan monterades med smala kantband och en nackrosett, den förut nämda »bånnarosa». Priset å en bindmössa växlade mellan 1,50 och 3 kr., men kunde uppgå

[1] Nr 16,030.

Digitized by Google

ända till 4 kronor, hvilket dock ansågs oerhördt dyrt och öfverdådigt.

Hvad håret angick, buro bondkvinnorna det på samma sätt som 1500-talets matronor och höllo strängt på den gamla seden att dölja det så mycket som möjligt. En god hjälp härutinnan hade de i sina mössor, som gingo långt fram i pannan och obarmhertigt slöto sig efter nacken. Ej ens brudarna tillätos att bära utslaget hår. Den enda frihet man i detta hänseende tillät sig var, att, sedan bindmössorna kommit i allmänt bruk, upplägga håret i en liten buckla i nacken under bandrosetten.

Så långt man kunde minnas till baka, hade kvinnorna burit uppstruket hår, d. v. s. uppkammadt öfver hjässan från pannan. För att hålla det slätt och stramt användes ett band, *hårstryken*, som lades under det bakåt kammade hårfallet, lindades hårdt omkring hufvudet och ströks sakta från pannans hårfäste bakåt till nacken, där det slutligen knöts intill hufvudet kring hårsamlingen.

På 1830-talet inträdde emellertid en förändring i hårläggningen, bestående däri, att en och annan bland »däkera», flickorna, då tog till att fläta och »skeda», bena, håret. Till en början väckte denna »högfärd» naturligtvis mycken förargelse och gaf anledning till upptuktelse, som emellanåt kunde vara ganska handgriplig. En ungmö, som en söndag sin moder ovetande kammat sig på det nymodiga viset, blef, då hon kom fram till kyrkan, och modern fick syn på »otyget», af denna förd bakom kyrkväggen och efter en hårdhändt tillrättavisning tvungen att ordna håret på »folkavis»; förr än detta skett, fick hon ej med sin fot träda öfver kyrkans trösklar. Händelsen lär gjort så djupt intryck på henne, att hon sedan i all sin tid bar uppkammadt hår. Förföljelsen mot det nya hårmodet hade dock en alldeles motsatt verkan än den afsedda, ty innan man visste ordet af, uppträdde den kvinliga ungdomen allmänt med håret benadt i pannan och flätadt i nacken. De äldre höllo dock fast vid bruket från sin ungdom, och ännu vid slutet af 1860-talet kunde man vid kyrkorna om söndagarna få se kvinnor med uppstruket hår.

Digitized by Google

Kvinnornas ben- och fotbeklädnad utgjordes liksom männens af hosor och lågskor, och härvid förblef det till inemot 1840-talet, då sockenskomakarne började sy snörkängor. Hosorna voro stickade af ullgarn, till färgen hvita, mera sällan röda, men i båda fallen svicklade och valkade. Sydda strumpor af vadmal och skinn, som eljest långt inpå 1800-talet ingingo i en del svenska folkdräkter —

48. Handskar af hvitt skinn,
från Nye socken. Omkr. 1/4 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

vi kunna exempelvis nämna delsbo- och vingåkersdräkterna — torde icke i mannaminne brukats i Östra härad, däremot omtalas ett slags helgdagsstrumpor, afsedda för den varmare årstiden, hvilka hade skaft, sydda af hvitt lärft, och fötter, *föten*, stickade af hemspunnet bomullsgarn. Hosorna sparades dock så mycket som möjligt, och

[1] Nr 52,902.

Digitized by Google

att gå kippskodd var, då årstiden medgaf det, ganska vanligt äfven i helg. Vintertiden klädde kvinnorna sig i *becksömskor*, äfven kallade *svenskskor* af hembarkadt läder, med låga spikbeslagna klackar och tjocka bottnar med mellanlägg af näfver. Äfven träskor förekommo i dagligt bruk, men användes endast vid gröfre arbete såsom vid sysslor i ladugården, o. s. v. Under sommaren och i gilleslag utbyttes becksömskorna mot vändskor, som voro af skinn med afrundade tåspetsar och mera urringade öfver vristen än becksömskorna. I regel voro skodonen ytterst enkla. Vi hafva i det föregående omnämt skor med krusiga »karmar», kappor, men för öfrigt synes det i Östra härad icke varit brukligt att slösa någon konst på skornas utstyrsel.

Voro skodonen enkla, utvecklades så mycket större prakt i fråga om händernas beklädnad. Handskarna hörde, som bekant, bland annat till de fästegåfvor, som en ung man förärade sin utkorade och synas i denna egenskap spelat en ej obetydlig rol. En antydning åt det hållet torde ligga i den gamla kända dansleken:

> Handskarna du gaf mig,
> de gick icke på mig.
> Vill du icke ha mig,
> får du låta va mig, o. s. v.

Under sommaren buros grant utsydda handskar af hvitt eller blått skinn med silkesbroderier i plattsöm, framställande stiliserade fåglar och växter, den regerande konungens monogram m. m. Någon gång lånade man, såsom närstående afbildning (bild 48) af ett par handskar med Adam och Eva vid hvar sin sida om kunskapens träd visar, bilder ur den heliga historien till mönstermotiv för sina broderier. För öfrigt brukades broderade svarta halfhandskar med ett trekantigt, vanligen rödt uppslag öfver handen (bild 49). Till sorgdräkten hörde hvita fingervantar och äfven halfvantar, stickade af bomullsgarn, och till vinterdräkten mulvantar, äfven kallade bälgvantar, i stor omväxling så väl med hänsyn till material som utstyrsel. De dyrbaraste bland detta senare slag af handbeklädnad voro *muddera* (bild 50), af rödt skinn eller kläde, fodrade med pälsverk och liksom handskarna prydda med brokig

Digitized by Google

silkessöm. Anmärkningsvärdt nog är, att de å handens och tummens insida hade en smal springa, så att den, som var klädd i dylika muddar, kunde, utan att draga af dem, betjäna sig af fingrarna, då så var af nöden.

Till en välbärgad bondkvinnas utstyrsel hörde vidare *hånnakläet*, *kryddadosan* och en del silfversmycken.

49. **Halfhandskar af svart skinn,**
från Skirö sn, Östra hd. Omkr. 1/4 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

Handklädet, som till namnet men ej till gagnet motsvarade en senare tids näsduk, ingick i kyrkdräkten och bars lindadt kring psalmboken, men endast för ståtens skull. Att bruka handklädet såsom näsduk föll ingen in. Behöfde näsan ans, betjänade man sig på gammaldagsvis af tummen och långfingret eller af kjolskoningen.

[1] Nr 8,681.

Digitized by Google

Ett snart sagdt oumbärligt bihang till handklädet och psalmboken var om sommartiden *kryddakvasten*, en bukett af hvita »däsmerosor» (Malva moscata), »kammelablomster» (Matricaria chamomilla), salvia, »tyska nätler» (citronmeliss), åbrodd, lavendel m. fl. starkt luktande örter från »roselannet» utanför stugväggen, hvilken bukett under de vanligtvis långa predikningarna fick tjänstgöra som stimulerande medel. För detta ändamål brukades äfven *kryddadosan*,

50. »Mudder» af rödt skinn,
från Hvetlandatrakten. Med Gustaf IV Adolfs monogram.
1/4 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

som fyld med sockergryn, kanderad kummin, ingefära, kryddnejlikor m. m. under gudstjänsten kretsade mellan kvinnorna i kyrkbänkarna. De, som hade god råd, bestodo sig med kryddosor af silfver (bild 51), vanligen ovala och å lockets öfversida prydda med färgade glasstenar i filigransomfattning; eljest nöjde man sig med mer eller mindre rikt utstyrda lackerade pappdosor. En kryddosa skulle man nödvändigt hafva. Tydligen är det rokokotidens bonbonnièrer, som i denna form gingo igen bland allmogebefolkningen.

[1] Nr 58,539.

Digitized by Google

Ett lån från de högre folkklasserna voro äfven *svampedosera*, i hvilka man förvarade en liten svamp, fuktad med »låktevatten», eau de cologne, den enda parfym allmogen vid denna tid kände till. Liksom kryddosorna voro svampdosorna ofta af silfver, än runda eller ovala, än etuiformiga och ej sällan små praktstycken i barock- och rokokotidens konstsmak.

Jämte handklädet brukade kvinnorna vid sina kyrkbesök medföra ett hemväfdt kläde, hvilket anmärkningsvärdt nog kallades *näsduk*, men användes såsom skydd för det hvita hufvudklädet mot damm och regn under färden till och från kyrkan.

51. Kryddosa af silfver, från Skede sn, Östra hd. Omkr. 3/5 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

Hvad slutligen utstyrseln med smyckeföremål angår, utmärkte sig östrahäradskvinnornas dräkt vid den tid, hvarom nu är fråga, genom en påfallande torftighet. Huru förhållandet gestaltat sig under en ännu äldre tid känna vi ej. Några fynd, som kunna belysa föregående århundradens silfverprydnader, hörande till denna bygdedräkt, hafva icke påträffats, trots det att Östra härad hör till de noggrannast undersökta områdena i Småland.

I ett annat sammanhang hafva vi förut omtalat *löffästet;* tillägga vi *låsalänken*, *pärlbandet* och *örringarna*, torde alla de smycketyper, som i mannaminne förekommit härstädes, vara uppräknade.

Löffästet (bild 44 och 53), som antagligen hade de älsta anorna — dess förekomst i så vidt skilda bygder som Schweiz, Tyskland, Danmark, Norge och Sverge peka häråt — bestod af en gjuten eller uthuggen sköldkant med spänntorn, ett kronliknande öfverstycke och små skålformiga hängen, »löv», alltid udda till antalet, i växlande mängd från 3 till 15, beroende på fästets storlek. Egde man ett par sådana fästen, buros de samtidigt, det ena i barmklädet, det andra i

[1] Nr 63,111. Arbetad af D. Hedberg i Eksjö 1824.

Digitized by Google

52. »Låsalänk» med pansarkedjor af silfver,
från Småland. Omkr. 4/5 af nat. storl. Origin. i Nordiska museet.[1]

[1] Nr 8,756. Guldsmedsarbete från Växjö med guldsmedsmärket L. T. = L. Tenggren.

Digitized by Google

halsklädet utanpå tröjan, naturligtvis så, att de båda föllo i ögonen.

Låslänken (bild 52) var ett halssmycke, bestående af en långsmalt fyrkantig silfverplatta, »låsen», prydd antingen med gravering eller ett nätverk i filigran med facetterade kulörta glasstenar, samt af

53. Löffäste af silfver,
antagl. från Kråkhults sn. 4/5 af nat. storl.
Origin. i Nordiska museet.[1]

länkar, som på grund af olika arbetssätt buro namn af pansar- och ringlänkar. Dessa länkar voro fastgjorda dels vid låsens ena smalsida, dels vid en tunn platta med en tryckfjäder, som insköts i en öppning å den motsatta kanten. Fingerringar nytjades endast af

[1] Nr 24,489. Svagt förgyldt; guldsmedsmärke A. T. = Adam Tillström, f. 1770, d. 1846, guldsmed i Växjö.

Digitized by Google

de gifta kvinnorna och sällan mer än en i sänder. Förnämligast var *vigslaringen*, stundom af guld, och då han var riktigt »fin», prydd med en snedvinklig plåt, hvari en flusspärla satt infattad. Af jämförelsevis sent datum voro örringarna, som på 30-talet hade fått mycket stora dimensioner, ofta sirade med filigransarbete och färgade stenar.

Alla dessa smycken buros endast vid högtidliga tillfällen och kallades med ett gemensamt namn för »gåveselver», emedan de tillhörde fästegåfvorna.

Flickorna hade sällan några silfversmycken. I bästa fall prydde de sig med pärlband med ett hjärta af bernsten, glas eller silfver.

Att uppgifva någon bestämd tidpunkt, då denna folkdräkt kan sägas hafva kommit ur bruk, är naturligtvis omöjligt, helt enkelt emedan detta skedde så småningom. Det ena plagget moderniserades eller utbyttes mot lån från herrskapsdräkterna då, det andra då. Såsom en vändpunkt i dräktens historia angifves emellertid 1830-talet, hvilket skildras såsom synnerligen »nymodigt». Ännu på 1860-talet lefde dock både män och kvinnor af gamla stammen, som klädde sig på gammalt vis. Nu mera är dräkten med undantag af »näsduken» fullständigt ur bruk, och den nämda sista återstoden på god väg att utbytas mot hatten. Och länge dröjer det nog icke, förr än Östra härads allmogekvinnor, för att använda ett uttryck, som vi hörde förliden sommar, äro »hattamennisker, fruer och frökner hvar eveli e».

PER GUSTAF VISTRAND.

Digitized by Google

Meddelanden

om

skråafdelningens i Nordiska museet arkiv.

Sverges kommersiela historia är ännu icke skrifven och framför alt är den del af henne, som berör handtverk och yrken, mycket ofullständigt behandlad. I äldre och yngre beskrifningar öfver landskap och städer brukar ofta ett kapitel vara egnadt åt handtverket och skråväsendet, men de omnämnas i de flesta fall blott flyktigt och i allmänna drag. De på noggranna källstudier hvilande monografierna öfver enskilda yrken äro ännu mycket fåtaliga, och dock måste det blifva på dylika undersökningar en mera allmän framställning af ämnet skall byggas. — Materialet till en dylik de svenska handtverkens historia är också och måste vara synnerligen vidsträckt, måste sökas på många håll. Det är ej nog med en mer eller mindre fullständig, torr sifferkunskap och namnuppräkning af det eller det yrkets utöfvare under olika tider och å olika orter, utan man måste äfven taga i betraktande de yttre ekonomiska vilkor, under hvilka yrkesmännen arbetade. Ingalunda minst viktig är vidare en viss kännedom om hvart och ett yrkes alster under olika tider, särskildt i deras förhållande till hvad som annorstädes tillverkades.

Digitized by Google

Att en forskning, som har att röra sig med ett så väldigt material, måste bli synnerligen tidsödande och mödosam ligger i öppen dag. Det är för att i någon mån underlätta arbetet på detta område, som nedanstående förteckning öfver innehållet i Nordiska museets skråarkiv offentliggöres. Detta arkiv, som hittills i altför ringa grad beaktats, har tillkommit genom öfverlämnande till museet af de gamla »ämbets»- och »gesällådorna», hvilka i många fall inneslutit de handlingar m. m., för hvilkas bevarande de varit afsedda; ett icke obetydligt antal handlingar har skänkts till museet af äldre yrkesidkare, hvilka, när skråförfattningarna på 1840-talet upphäfdes, räddat de gamla dokumenten. Betydelsen af dessa såsom källmaterial för en framställning af handtverkets historia ligger i öppen dag.

Därjämte torde förtjäna att framhållas en annan synpunkt, ur hvilken detta arkiv är af stort värde och intresse, nämligen den genealogiska. I många fall torde man här kunna finna ganska fullständiga personuppgifter om yrkesidkarne. Ofta nog kan man följa de yttre konturerna af de enskildes lif. När en gosse inskrefs i läran, finnes hans fullständiga namn och ej sällan uppgift om födelseåret och föräldrarna införd i in- och utskrifningsboken; när han blef gesäll, har ämbetet utfärdat gesällbref, hvarom anteckning gjorts i protokollet. Passbevisen o. dyl. handlingar lämna uppgift om in- och utländska resor, och när gesällen efter tilländalupen konditionstid utför sitt mästerprof och någonstädes slår sig ner som borgare, finnes därom uppgift i protokollen. Dessa innehålla vidare förteckning på de vid hvarje sammanträde närvarande mästarne, anteckningar om val af bisittare och åldermän samt om dödsfall, utbetalad begrafningshjälp, understöd åt enkor och minderåriga barn o. s. v.

Jämte de handlingar, som röra de egentliga handtverksämbetena och gesällskapen, hafva i nedanstående förteckning öfver arkivets innehåll äfven upptagits vissa andra papper, härrörande från korporationer o. dyl., hvilka på ett eller annat sätt stodo det handtverkande borgerskapet nära. Dessa handlingar (rörande t. ex. apotekare, åtskilliga handlande, fabriker o. s. v.) hafva i museet införlifvats med dess skråarkiv och synas därför lämpligen böra förtecknas tillsammans med detta.

Digitized by Google

Tryckta handlingar såsom skråordningar, plakat, reglementen för kassor, kungörelser m. m. hafva däremot här ej medtagits.

De handlingar, som förekomma i skråafdelningens arkiv, äro af följande slag:

1. Stadgar och reglementen, vanligen kallade: »Ordning och Skrå», »Artiklar» eller något dylikt. De från äldre tider, 1500—1600-talen, härstammande äro handskrifna, ofta på pergament. — Den första tryckta skråordningen är af år 1669 och efterföljes af 1720 års förnyade skråordning med dess många upplagor under 1700-talet (1741, 1773, 1786, 1808). Dessutom må nämnas hela raden af plakat, kungörelser, resolutioner m. m. och slutligen 1840-talets tryckta förordningar samt åtskilliga reglementen för då nybildade handtverksföreningar, pensionskassor och begrafningskassor m. m.
2. Protokollsböcker, innehållande protokoll hållna vid ämbetenas och gesällskapens sammankomster; de förra ofta mycket utförliga och noggranna, de senare däremot vanligen ganska fragmentariska och oregelbundet förda.
3. Räkenskapsböcker, innehållande ämbetenas och gesällskapens räkenskaper af flere olika slag: dels hufvudräkenskaper öfver inkomst och utgift i allmänhet, dels specialräkenskaper öfver särskilda »lådors» inkomst och utgift, såsom t. ex. »dödlådans» (begrafningskassan), »sjuklådans», »fattigbössans» o. s. v.
4. In- och utskrifningsböcker, i hvilka infördes namnen på nyantagne och af sina resp. mästare anmälde lärgossar (»inskrifning») samt dessas »utskrifning», när de ansågos utlärda och blefvo gesäller. Dessa längder förekomma under växlande benämningar: »Lärepoikars in- och utskrifning» o. s. v.
5. Lösa handlingar, bland hvilka mästarbref och burskapsbref, gesällbref, rekommendationsbref, attester, passbevis, betyg, kvittenser och räkningar m. m.

Digitized by Google

Förteckning.

Bagare.

Karlskrona. Bagargesällskapet.
Räkenskapsbok, 1777—1798; folio, pb.

Kristianstad. Bagarämbetet.
Protokollsbok, 1681—1750; 4:o, häft.

Lidköping. Bagarämbetet.
Salu-accis-sedlar, 1801.

Stockholm. Bagarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1833.

Ystad. Bagarämbetet.
Gesällbref, 1687; pg.

Bleckslagare.

Stockholm. Bleckslagarämbetet.
Kvartalsbok för under ämbetet lydande uppstadsmästare, 1700-talets slut; häft.
Handlingar, lösa, 1695—1853.

Bokbindare.

Göteborg. Bokbindarämbetet.
Gesällbref, 1814, 1817.

Jönköping. Bokbindarämbetet.
Protokolls- och räkenskapsbok, 1809—1851; folio, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1809; 4:o, skb.
»Ordning» mellan ämbetet och gesällhärbärget, 1814—1827, häft., samt 1827—1834, 8:o, pb.
Handlingar, lösa, 1815—1849.

Linköping. Bokbindarämbetet.
Protokollsbok, 1786—1847; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1759—1864.

Digitized by Google

Bokbindargesällskapet.
Anteckningsbok, 1827—1840; 4:o, skb.

Lund. Bokbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1795—1842.

Norrköping. Bokbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1811—1820.

Stockholm. Bokbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1542—1880.
Bokbindargesällskapet.
»Rese-stamm-Bok», 1745; 8:o, pgb.

Uppsala. Bokbindarämbetet.
Protokollsbok, 1778—1847; folio, skb.

Örebro. Bokbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1844—1877.

Borstbindare.

Stockholm. Borstbindarämbetet.
Handlingar, lösa, 1719—1846.

Bryggare.

Norrköping. Bryggarämbetet.
Artiklar, 1664—1721; folio, pgb.
Protokoll, 1664—1715; folio, ob.
» , 1664—1822; folio, ob.
Protokollsbok, 1827—1851; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1668—1847.

Stockholm. Bryggarämbetet.
Handlingar, lösa, 1696—1855.

Vadstena. Bryggarämbetet.
Räkningar, 1836—1855.

Ystad. Bryggarsocieteten.
Intyg, 1822.

Digitized by Google

Byggmästare. (Jfr murare.)

Stockholm. Handlingar, lösa, 1696—1866.

Fiskare.

Hernösand. Fiskarsocieteten.
Handlingar, lösa, 1767—1819.

Stockholm. Fiskköparämbetet.
Protokollsbok, 1668—1691; folio, pgb.
» , 1710—1757; folio, pgb.
» , 1758—1805; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1833—1860.
Notfiskarämbetet.
Handlingar, lösa, 1722—1788.

Färgare.

Borås. Mästarbref, 1843.

Eksjö. Mästarbref, 1837 och 1843.

Helsingborg. Mästarbref, 1803.

Hernösand. Gesällbref, 1833.

Malmö. Gesällbref, 1820 och 1835.

Stockholm. Färgerisocieteten.
Protokoll, 1749—1772; folio, ob.
Räkenskapsbok, 1757—1773; folio, pb.
» öfver fattigmedel, 1764—1769; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1669—1855.

Varberg. Resolution, 1758.

Vimmerby. Gesällbref, 1794.

Ystad. Gesällbref, 1837.

Östhammar. Gesällbref, 1837.

Förgyllare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1700—1866.

Digitized by Google

Garfvare. (Logarfvare.)

Askersund. Garfvarämbetet.
Gesällbref, 1833.

Gefle. Logarfvarämbetet.
Gesällbref, 1815.

Logarfvargesällskapet.
Reglemente, odat.
Protokoll, 1843—1864; folio, ob.
»Brenvins-bok», 1838—1871.

Kalmar. Logarfvarämbetet.
Gesällbref, 1800; mästarbref, 1827.

Karlshamn. Logarfvarämbetet.
Protokollsbok, 1795—1866; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1776—1852.

Karlskrona. Logarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1765—1842.

Kristianstad. Garfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1794—1846.

Linköping. Logarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1775—1848.

Malmö. Logarfvarämbetet.
Gesällbref, 1824.

Norrköping. Logarfvarämbetet.
Protokoll, 1747—1796; folio, ob.
» , 1777—1826; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1747—1860.

Stockholm. Logarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1698—1852.

Logarfvargesällskapet.
Protokoll, 1843—1853; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1822—1869.

Digitized by Google

Sundsvall. Logarfvarämbetet.
Betyg, 1778.

Vadstena. Logarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1756—1834.

Varberg. Logarfvarämbetet.
Burskapsbref, 1844.

Växjö. Logarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1779—1844.

Ystad. Garfvarämbetet.
Gesällbref, 1836.

Örebro. Logarfvarämbetet.
Gesällbref, 1799.

Gelbgjutare. (Se äfven klockgjutare.)

Stockholm. Gelbgjutarämbetet.
Handlingar, lösa, 1707—1845.

Glasmästare.

Arboga. Glasmästarämbetet.
Burskapsbref, 1834.

Falun. Glasmästarämbetet.
Protokoll, 1781—1846; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1781—1846.

Göteborg. Glasmästarämbetet.
Gesällbref, 1839 och 1845.

Stockholm. Glasmästarämbetet.
Artiklar, 1585 och 1608; 8:o, skb.
» , 1622; 4:o, pgb.
Protokoll, 1754—1811; folio, pgb.
» , 1820—1836; folio, häft.
Handlingar, lösa, 1695—1833.

Västerås. Glasmästarämbetet.
Handlingar, lösa, 1797—1848.

Grofsmeder, se **smeder.**

Digitized by Google

Gulddragare.

Stockholm. Gulddragarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1843.

Guldsmeder.

Arboga. Guldsmedsämbetet.
Protokoll, 1824—1845; folio, häft.
Räkenskaper, 1676—1777; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1676—1845.

Falun. Guldsmedsämbetet.
Handlingar, lösa, 1792—1862.

Göteborg. Guldsmedsämbetet.
Gesällbref, 1793.
Mästarbref, 1834.

Hernösand. Guldsmedsämbetet.
Protokoll, 1805—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1804—1860.

Jönköping. Guldsmedsämbetet.
Protokoll, 1738—1798; folio, pgb.
» , 1798—1848, folio, pgb.
Räkenskaper, 1738—1851; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1770—1853.

Karlskrona. Guldsmedsämbetet.
Artiklar, 1691; folio, häft.
Protokoll, 1695—1812; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1685—1842.

Lule. Guldsmedsämbetet.
Mästarbref, 1817.

Malmö. Guldsmedsämbetet.
Gesällbref, 1830.

Norrköping. Guldsmedsämbetet.
Räkenskapsbok, 1654—1685; folio, skb.
In- och utskrifningsbok, 1652—1693; folio, skb.

Digitized by Google

Stockholm. Guldsmedsämbetet.
Handlingar, lösa, 1581—1869.

Gördelmakare.

Jönköping. Gördelmakarämbetet.
Protokoll, 1785; folio, pb.
Räkenskaper, 1785—1844; 4:o, pb.

Kristianstad. Gördelmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1824—1845.

Malmö. Gördelmakarämbetet.
Gesällbref, 1836.

Nyköping. Gördelmakarämbetet.
Gesällbref, 1816.

Stockholm. Gördelmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1818.

Uddevalla. Gördelmakarämbetet.
Burskapsbref, 1845.

Handskmakare.

Alingsås. Handskmakarämbetet.
Burskapsbref, 1831.

Eksjö. Handskmakarämbetet.
Protokoll, 1807—1846; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1807—1822.

Grenna. Handskmakarämbetet.
Burskapsbref, 1816.

Göteborg. Handskmakarämbetet.
Protokoll, 1705—1785; folio, häft.
Räkenskaper, 1693—1785; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1714—1826.

Halmstad. Handskmakarämbetet.
Rekommendationsbref, 1838.

Digitized by Google

Helsingborg.	Handskmakarämbetet.
	Räkenskaper, 1777—1811; 4:o, pb.
	» , 1813—1847; folio, pb.
	Handlingar, lösa, 1776—1844.
	Handskmakargesällskapet.
	»Ordning», 1777; 4:o, häft.
	Protokoll, 1777—1850; folio, skb.
	» , 1777—1809; 4:o, häft.
	» , 1797—1831; 4:o, häft.
Hjo.	Handskmakarämbetet.
	Handlingar, lösa, 1810—1846.
Jönköping.	Handskmakarämbetet.
	Protokoll, 1793—1847; folio, skb.
	Handlingar, lösa, 1840-talet.
Kalmar.	Handskmakarämbetet.
	Burskapsbref, 1810.
Karlskrona.	Handskmakarämbetet.
	Handlingar, lösa, 1806.
Lund.	Handskmakarämbetet.
	Protokoll, 1741—1847; folio, pgb.
Norrköping.	Handskmakarämbetet.
	»Turbok», 1841—1864; 8:o, pb.
	Handlingar, lösa, 1761—1779.
	Handskmakargesällskapet.
	Artiklar, 1816; 4:o, häft.
Stockholm.	Handskmakarämbetet.
	Handlingar, lösa, 1695—1789.
Västervik.	Handskmakarämbetet.
	Burskapsbref, 1817.
Växjö.	Handskmakarämbetet.
	Gesällbref, 1800.

Harneskmakare, se **smeder.**

Digitized by Google

Hattmakare.

Falun. Hattmakarämbetet.
Gesällbref, 1804.

Gefle. Hattmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1797—1804.

Göteborg. Hattmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1811—1834.

Jönköping. Hattmakarämbetet.
Gesällbref, 1802.

Kalmar. Hattmakarämbetet.
Gesällbref, 1801.

Karlskrona. Hattmakarämbetet.
Protokoll, 1735—1781; folio, pb.

Kristianstad. Hattmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1751—1850.

Lidköping. Hattmakarämbetet.
Gesällbref, 1801, 1813.

Norrköping. Hattmakarämbetet.
Artiklar, 1688 (afskrift af 1622 års d:o); 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1692—1798.

Hattmakargesällskapet.
Protokoll, 1721—1851; 4:o, skb.

Stockholm. Hattmakarämbetet.
'Handlingar, lösa, 1668—1834.

Uppsala. Hattmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1800—1811.

Vadstena. Hattmakarämbetet.
Protokoll, 1735—1791; folio, häft.
Bördsbref, 1749.

Digitized by Google

Hattstofferare.

Stockholm. Hattstofferarämbetet.
Artiklar, 1654.
Protokoll, 1638—1697; folio, skb.
» , 1697—1845; folio, skb.
Räkenskaper, 1638—1660; 4:o, häft.
» , 1661—1668; folio, häft.
» , 1668—1673; folio, häft.
» , 1673—1853; lång folio, pgb.
Handlingar, 1600-talet; folio, pb.
» , lösa, 1638—1847.

Hjulmakare.

Stockholm. Kvitto, 1685.

Hofslagare, se **smeder.**

Instrumentmakare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1696—1848.

Järnbärare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1732—1795.

Kakelugnsmakare. (Krukmakare.)

Falkenberg. Kakelugns- och krukmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1810—1847.

Göteborg. Kakelugnsmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1814—1840.

Jönköping. Kakelugnsmakarämbetet.
Gesällbref, 1811.

Lidköping. Kakelugns- och krukmakargesällskapet.
Protokoll, 1795—1846; 8:o, pb.

Digitized by Google

Linköping. Krukmakarämbetet.
Gesällbref, 1820.

Stockholm. Kakelugnsmakarämbetet.
Protokoll, 1754—1796; folio, pgb.
Räkenskaper, 1684—1818; 4:o, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1751—1802; lång folio, pgb.
» » , 1798—1846; lång folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1729—1858.

Krukmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1697—1844.

Varberg. Kakelugns- och krukmakarämbetet.
Protokoll, 1799—1836; 4:o, pb.

Kammakare.

Göteborg. Kammakarämbetet.
Gesällbref, 1832.

Stockholm. Kammakarämbetet.
Protokoll, 1768—1860; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1695—1842.

Karduansmakare.

Alingsås. Karduansmakargesällskapet.
Protokoll, 1803—1825; 4:o, pb.

Borås. Karduansmakarämbetet.
Gesällbref, 1830.

Falun. Karduansmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1676—1846.

Hedemora. Karduansmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1795—1817.

Jönköping. Karduansmakarämbetet.
Protokoll, 1808—1847; folio, skb.
Mästarbref, 1765.

Digitized by Google

Kalmar. Karduansmakarämbetet.
Gesällbref, 1828.

Norrköping. Karduansmakarämbetet.
»Artiklar», 1622, 1639; 8:o, skb.
» , 1639; liten folio, skb.
Protokoll, 1636—1670; 4:o, skb.
» , 1670—1733; folio, pgb.
» , 1735—1777; folio, skb.
» , 1777—1856; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1659—1852.

Karduansmakargesällskapet.
Protokoll, 1733—1797; folio, pb.
» , 1795—1863; folio, pb.
Respass, 1828.

Sala. Karduansmakarämbetet.
Räkenskaper, 1789—1851; folio, pb.
»Fattigmedels bok», 1789—1886; smal folio, pb.
»Journal», 1827—1849; 4:o, pb.

Karduansmakargesällskapet.
Räkenskaper, 1790—1858; folio, pb.
In- och utskrifningsbok, 1789; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1785—1854.

Stockholm. Karduansmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1696—1834.

Säter. Karduansmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1788—1852.

Söderhamn. Karduansmakarämbetet.
Handlingar, 1800.

Uppsala. Karduansmakarämbetet.
Gesällbref, 1782, 1789.

Klensmeder, se **smeder.**

Digitized by Google

Klockgjutare. (Jfr gelbgjutare.)

Stockholm. Klock- och styckgjutarämbetet.
Protokoll, 1626—1844; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1696—1860.

Knappmakare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1695—1796.

Knifsmeder, se **smeder.**

Kopparslagare.

Eksjö. Kopparslagarämbetet.
Bördsbref, 1705.

Gefle. Kopparslagarämbetet.
Handlingar, lösa, 1814—1834.

Helsingborg. Kopparslagarämbetet.
Protokoll, 1826—1849; folio, skb.
Räkenskaper, 1828—1847; 4:o, pb.

Karlshamn. Kopparslagarämbetet.
Betyg, 1809—1812.

Karlskrona. Kopparslagarämbetet.
Annotationsbok, 1774—1849; folio, pb.
Annotationsbok, odat.; 4:o, pb.
Betyg, 1811.

Malmö. Kopparslagarämbetet.
Mästarbref, 1785, 1822.

Norrköping. Kopparslagarämbetet.
Protokoll, 1739—1762; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1718—1845.

Kopparslagargesällskapet.
Protokoll, 1727—1777; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1816—1834; 8:o, pb.
» , 1834—1847; 4:o, pb.
Kontrakt, 1851.

Digitized by Google

Stockholm. Kopparslagarämbetet.
Protokoll, 1759—1798; folio, pgb.
» , 1798—1884; folio, pb.
Räkenskaper, 1741—1758; folio, häft.
» , 1789—1849; folio, pb.
» (»Dödlådans»), 1784—1859; folio, pb.
» , » , 1784—1884; folio, pb.
In- och utskrifningsbok, 1705—1755; folio, pgb.
» , 1751—1793; folio, pgb.
» , 1780—1846; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1695—1836.

Sölvesborg. Kopparslagarämbetet.
Handlingar, lösa, 1810—1843.

Växjö. Kopparslagarämbetet.
Protokoll, 1762—1807; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1806—1809.

Örebro. Kopparslagarämbetet.
Gesällbref, 1804.

Korgmakare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1707—1745.

Krukmakare, se **kakelugnsmakare.**

Körsnärer.

Jönköping. Körsnärsämbetet.
Burskapsbref, 1832.

Stockholm. Körsnärsämbetet.
Handlingar, lösa, 1696—1843.

Logarfvare, se **garfvare.**

Mjölnare.

Stockholm. Mjölnarämbetet.
Handlingar, lösa, 1707—1788.

Digitized by Google

Murare. (Jfr byggmästare.)

Helsingborg. Murargesällskapet.
Protokoll, 1767—1852; 4:o, häft.

Jönköping. Murarämbetet.
Protokoll, 1814—1847; folio, pb.
Räkenskaper, 1814—1845; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1811—1849.

Landskrona. Murarämbetet.
Protokoll, 1757—1846; 4:o, skb.
In- och utskrifningsbok, 1757—1846; 4:o, skb.
Handlingar, lösa, 1756—1846.

Lidköping. Murargesällskapet. (Byggmästare-.)
Protokoll, 1779—1847; folio, pb.

Norrköping. Murargesällskapet. (Byggmästare-.)
Protokoll, 1824—1874; smal folio, pb.

Stockholm. Murarämbetet.
Handlingar, lösa, 1699—1796.

Murargesällskapet.
»Ordning», 1744; folio, pb.
Instruktion, 1768; folio, pb.
» , 1818; folio, pb.
Matrikel (äfven öfver ämbetet), 1699—1821; stor folio, pb.
Matrikel, 1744—1830; folio, pgb.
Protokoll, 1699—1736; folio, pgb.
» , 1736—1758; folio, pgb.
» , 1759—1788; folio, pgb.
» vid »Norra sjuklådan», 1728—1787; folio, pgb.
Räkenskaper, 1787—1820; folio, pb.
» , 1821—1849; folio, pb.
» (Södra brödraskapet), 1744—1789; folio, pb.
» , 1790—1849; folio, pb.

Digitized by Google

Räkenskaper, 1744—1780; folio, pb.
» , 1780—1819; folio, pgb.
» (begrafn.-kassa), 1797—1819; folio, häft.
» , 1812—1850; folio, pb.
» (hustrulådan), 1782—1826; folio, pb.
» , 1799—1854; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1731—1875.

Uppsala. Murarämbetet.
Protokoll, 1764—1778; folio, pb.
» , 1778—1845; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1764—1853.

Murargesällskapet.
Protokoll, 1764—1771; folio, pb.
» , 1778—1840; folio, pb.

Målare.

Göteborg. Målarämbetet.
Gesällbref, 1836.

Jönköping. Målarämbetet.
Protokoll, 1832—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1846—1847.

Kristianstad. Målarämbetet.
Gesällbref, 1828.

Linköping. Målarämbetet.
Protokoll, 1798—1847 (-63); folio, skb.

Lund. Målarämbetet.
Gesällbref, 1833.

Norrköping. Målarämbetet.
Protokoll, 1759—1806; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1756—1848.

Stockholm. Målarämbetet.
Artiklar, 1622; 4:o, skb.

Digitized by Google

Protokollsbok, 1663—1683; folio, pb.
» , 1702—1768; folio, pgb.
» , 1769—1803; folio, pgb.
» , 1803—1839; folio, pgb.
» , 1839—1877; folio, pgb.
Räkenskapsbok, 1801—1832; folio, pb.
» , 1832—1866; folio, pb.
» (»Dödlådan»), 1788—1853; folio, pb.
» , 1854—1870; folio, pb.
» , 1833—1855; folio, pb.
» , 1833—1854; folio, pb.
» , 1854—1873; folio, pb.
In och utskrifningsbok, 1773—1847; lång folio, pgb.
» , 1837--1846; folio, pgb.
Förteckning på gesäller, 1800-talets början; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1680—1877.

Målargesällskapet.
Protokollsbok, 1708—1761; folio, skb.
» , 1761—1798; folio, skb.
Protokollsbok, 1798—1829; folio, pb.
Räkenskapsbok, 1783—1833; folio, pb.

Västervik. Målarämbetet.
Burskapsbref, 1844.

Mässingsslagare.

Stockholm. Mässingsslagarämbetet.
Protokoll, 1678—1794; lång folio, pgb.
» , 1691—1824; folio, skb.
» , 1815—1847; folio, pgb.
Räkenskaper, 1691—1844; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1667—1840.

Mätare.

Göteborg. Mätarämbetet.
Räkenskaper, 1767—1859; folio. pgb.

Digitized by Google

Räkenskaper, 1784—1789; folio, häft.
» , 1828—1861; folio, tygb.
Handlingar, lösa, 1676—1870.

Stockholm. Mätarämbetet.
Handlingar, lösa, 1700—1747.

Notfiskare, se fiskare.

Nålmakare.

Stockholm. Nålmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1719—1788.

Pergamentsmakare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1704—1786.

Perukmakare.

Stockholm. Perukmakarämbetet.
Artiklar, 1714; 8:o, skb.
Handlingar, lösa, 1695—1844.

Plåtslagare, se smeder.

Pumpmakare.

Stockholm. Pumpmakarämbetet.
Protokoll, 1791—1843; folio, pb.

Pärlstickare.

Stockholm. Pärlstickarämbetet.
Handlingar, lösa, 1699—1850.

Repslagare.

Gefle. Repslagarämbetet.
Gesällbref, 1799.

Stockholm. Repslagarämbetet.
Artiklar, 1656; folio, skb.

Digitized by Google

Protokollsbok, 1695—1708; folio, pgb.
» , 1708—1756: folio, pgb.
» , 1756—1778; folio, pgb.
Räkenskapsbok, 1761—1780; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1697—1847.

Repslagargesällskapet.
Stadgar och protokollsbok, 1655—1681; 4:o, pgb.
Protokollsbok, 1688; folio, pgb.
» , 1753—1809; folio, pb.
Räkenskapsbok, 1808; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1703—1872.

Sadelmakare.

Jönköping. Sadelmakarämbetet.
Ordning, 1695; folio, pgb.
Protokoll, 1687—1713; 4:o, pgb.
» , 1687—1705; folio, ob.
» , 1714—1746; folio, pb.
» , 1746—1847; folio, skb.

Räkenskaper, 1706—1746; 4:o, pgb.
» , 1746—1845; 4:o, skb.
Anteckningsbok, 1711—1741; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1660—1857.

Karlskrona. Sadelmakarämbetet.
Räkenskaper, 1791—1847; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1788—1846.

Sadelmakargesällskapet.
»Härbergsbok», 1805—1847; 4:o, pb.

Linköping. Sadelmakarämbetet.
Bördsbref, 1684.

Lund. Sadelmakarämbetet.
Gesällbref, 1827.

Digitized by Google

Norrköping. Sadelmakarämbetet.
Protokoll, 1706 (1720)—1764; folio, pb.
» , 1761—1787; folio, ob.
Handlingar, lösa, 1690—1838.

Sadelmakargesällskapet.
Artiklar, 1706, 1726, 1737; 4:o, häft.
Räkenskaper, 1771—1791; 4:o, häft.
» , 1771—1793; 4:o, häft.
Anteckningsbok, 1743—1801; 4:o, häft.
Räkenskaper, 1802—1827; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1726—1847.

Stockholm. Sadelmakarämbetet.
Artiklar, 1621, och protokoll, 1639—1699; 4:o, pgb.
» , 1636, 1676; 4:o, skb.
»Register-buch», 1621—1650; 4:o, pgb.
Räkenskaper, 1705—1721; folio, ob.
Handlingar, lösa, 1647—1851.

Sadelmakargesällskapet.
Reglemente, 1744; 4:o, ob.
»Ordning på Herberget», 1772; lång folio.

Segelmakare.

Stockholm. Segelmakarämbetet.
Intyg, 1782.

Sejlare.

Stockholm. Sejlarämbetet.
Protokoll, 1761—1854; lång folio, pb.
Handlingar, lösa, 1704—1845.

Sejlargesällskapet.
Räkenskaper, 1752—1849.

Digitized by Google

Sillpackare.

Stockholm. Sillpackarämbetet.
Handlingar, lösa, 1669—1855.

Skomakare.

Arboga. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1817.

Borås. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1680—1847; folio, pb.
Räkenskaper, 1679—1847; folio, pb.
Gesällbref, 1825.

Eksjö. Skomakarämbetet.
Artiklar, 1621; afskrift; folio, pgb.
Protokoll, 1682—1761; folio, ob.
» , 1762—1824; 4:o, pb.
» , 1828—1847; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1682—1849.

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1756; folio, häft.
Protokoll, 1756—1847; 4:o, pb.

Enköping. Skomakarämbetet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1833; 4:o, häft.
Protokoll, 1683—1725; folio, ob.
» , 1773—1797; folio, pb.
» , 1797—1849; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1673—1842.

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1813; 4:o, häft.
Protokoll, 1756—1833; folio, pb.

Eskilstuna. Skomakarämbetet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1686; 4:o, häft.

Digitized by Google

Artiklar, 1675; folio, häft.
Protokoll, 1676—1775; folio, pgb.
» , 1686—1826; smal folio, pgb.
» , 1695—1768; folio, ob.
» , 1768—1805; folio, häft.
» , 1806—1848; folio, pb.
Räkenskaper, 1791—1805; folio, häft.
» , 1806—1844; folio, pb.
» , 1800—1833; 4:o, häft.
Journal, 1832—1847; 4:o, pb.
Räkenskaper (»Dödlådans»), 1788—1806; folio, häft.
» , 1806; folio, pb.
»Intresse-kladd», 1806; folio, pb.
»Omskådningsbok», 1832—1847; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1684—1848.

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1686; 4:o, häft.
Inventarium, 1806; 4:o, häft.
Räkenskaper, 1826—1848; folio, pb.
» , 1832—1849; 4:o, pb.
» , 1844—1849; folio, häft.

Falun. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1830—1836.

Gefle. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1813.

Grenna. Skomakarämbetet.
Räkenskaper, 1775; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1809—1845.

Skomakargesällskapet.
Protokoll, 1783—1804; 4:o, ob.

Göteborg. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1767—1848; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1820—1824.

Digitized by Google

Halmstad.	Skomakarämbetet.
	Gesällbref, 1807.
Hedemora.	Skomakarämbetet.
	Gesällbref, 1837.
Helsingborg.	Skomakarämbetet.
	Protokoll, 1806—1847; folio, häft.
	Räkenskaper, 1725—1847; 4:o, häft.
	Handlingar, lösa, 1653—1839.
Hernösand.	Skomakargesällskapet.
	Räkenskaper, odat.; folio, pb.
Jönköping.	Skomakarämbetet.
	Protokoll, 1666—1751; 12:o, pgb.
	» , 1693—1708; 8:o, häft.
	» , 1755—1774; folio, pgb.
	Räkenskaper, 1751—1854; 4:o, pb.
	» , 1755—1813; 4:o, pb.
	»Sterb-bok», odat.; 4:o, pb.
	Handlingar, lösa, 1682—1826.
	Skomakargesällskapet.
	Protokoll, 1710—1756; 4:o, skb.
	Räkenskaper, 1765—1855; 4:o, skb.
Kalmar.	Skomakarämbetet.
	Gesällbref, 1799.
Karlshamn.	Skomakarämbetet.
	Handlingar, lösa, 1820—1832.
Karlskrona.	Skomakarämbetet.
	Handlingar, lösa, 1708—1861.
Karlstad.	Skomakarämbetet.
	Handlingar, lösa, 1830—1834.
Kristianstad.	Skomakarämbetet.
	Gesällbref, 1834.

Digitized by Google

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1681; folio, häft.
Artiklar, 1716; 4:o, häft.
Reglemente, 1757; 4:o, pb. (2 ex.)
Protokoll, 1682—1779; 4:o, pb.
» , 1780—1880; folio, skb.
Räkenskaper, 1853—1868; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1698—1868.

Kristinehamn. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1813.
Mästarbref, 1841.

Landskrona. Skomakarämbetet.
In- och utskrifningsbok, 1794—1822; 4:o, skb.
Gesällbref, 1824, 1829.

Linköping. Skomakarämbetet.
Artiklar, 1621; folio, skb.
Protokoll, 1732—1776; folio, pb.
Räkenskaper, 1663—1757; folio, pgb.
Matrikel, 1725—1795; 4:o, häft.
Gesällbref, 1836.

Skomakargesällskapet.
Protokoll, 1661—1802; 4:o, pgb.
» , 1668—1697, 1737—1743; folio, pb.
Bouppteckning, 1765; 4:o, ob.

Malmö. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1674—1801; 4:o, pgb.
» , 1702—1835; folio, pgb.
» , 1731—1847; 4:o, skb.
Handlingar, lösa, 1802—1868.

Norrköping. Skomakarämbetet.
Artiklar, 1621; 4:o, pgb.
Protokoll, 1629—1846; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1644—1812.

Digitized by Google

Ronneby. Skomakarämbetet.
Betyg, 1811.

Simrishamn. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1788—1847; folio, pb.
Gesällbref, 1831.

Stockholm. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1867.

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1638; folio, häft. (3 ex.)
Protokoll, 1666—1691; 4:o, pgb.
» , 1679—1726; 4:o, pgb.
» , 1697—1819; folio, ob.
» , 1726—1741; 4:o, pgb.
» , 1742—1765; folio, pgb.
» , 1858—1886; folio, pb.
» , 1887—1896; folio, pb.
Räkenskaper, 1769—1813; folio, pb.
» , 1815—1823; folio, pb.
» , 1824—1831; folio, pb.
» , 1831—1841; folio, pb.
»Hufvudbok», 1813—1856; folio, pb.
»Fattig-cassabok», 1830—1857; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1848—1858; folio, pb.
» , 1858—1893; folio, pb.
» , 1893—1896; folio, pb.
» (»Kontroll-lista»), 1862—1892; folio, pb.
» , 1841—1863; folio, pb.
» , 1863—1877; folio, pb.
» , 1877—1885; folio, pb.
» , 1886—1894; folio, pb.
» , 1894—1896; folio, pb.
Förteckning öfver å sjukhuset döda gesäller, 1763—1848; 4:o, pb.

Digitized by Google

Sjukjournal, odat.; lång folio, pb.
» , 1855—1895; folio, pb.
» , 1868—1894; folio, pb.
Matrikel, 1862—1891; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1743—1887.

Strömstad. Skomakargesällskapet.
Skymfbref, 1837.

Säter. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1744—1869; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1751—1854.

Söderhamn. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1758—1846; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1747—1842.

Sölvesborg. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1817.

Uppsala. Skomakarämbetet.
Gesällbref, 1815.

Vadstena. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1771—1845; folio, pb.

Visby. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1807—1837.

Vänersborg. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1817—1838.

Västervik. Skomakarämbetet.
Artiklar, 1664; folio, pgb.
Protokoll, 1662—1729; folio, pgb.
» , 1729—1754; folio, skb.
» , 1755—1762; folio, häft.
» , 1763—1773; folio, häft.
» , 1773—1789; folio, pb.
» , 1790—1849; folio, pb.

Digitized by Google

Räkenskaper, 1755—1808; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1620—1847.

Skomakargesällskapet.
Protokoll, 1783—1864; folio, pb.

Västerås. Skomakarämbetet.
Protokoll, 1735—1778; folio, pb.
» , 1781—1845; folio, pb.
Räkenskaper, 1667—1812; 4:o, pgb.
» , 1757—1808; 4:o, pb.
Mästarbref, 1819.

Växjö. Skomakarämbetet.
Artiklar, 1621, afskrift; folio, häft.
Protokoll, 1716—1754; folio, häft.
» , 1755—1809; folio, pb.
» , 1810—1854; folio, pb.
Räkenskaper, 1725—1816; folio, pb.
» , 1818—1836; 4:o, häft.
» , 1836—1853; 4:o, häft.
» , 1854—1862; folio, pb.
Motböcker, 1854—1865; 8:o, pb. (8 st.)
Handlingar, lösa, 1703—1860.

Skomakargesällskapet.
Ordning, 1638, afskrift dat. 1769; 4:o, häft.
Protokoll, 1723—1754; 8:o, pb.
» , 1754—1778; 8:o, häft.
» , 1778—1801; 8:o, häft.
» , 1801—1827; 8:o, pgb.
» , 1828—1859; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1845—1854; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1707—1867.

Ystad. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1655, 1668, 1816.

Digitized by Google

Örebro. Skomakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1791—1821.

Skräddare.

Arboga. Skräddarämbetet.
In- och utskrifningsbok, 1638—1804; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1735—1746.

Askersund. Skräddarämbetet.
Skråbref, 1792.
Protokoll, 1800—1833; folio, pb.

Göteborg. Skräddarämbetet.
Respass, 1810.

Halmstad. Skräddarämbetet.
Burskapsbref, 1835.

Helsingborg. Skräddargesällskapet.
Protokoll, 1731—1772; 4:o, häft.
» , 1772—1806; 4:o, häft.
Räkenskaper, 1772—1788; 4:o, häft.
» , 1808—1831; 4:o, skb.
» , 1831—1854; folio, pb.
Anteckningar, 1804; 8:o, häft.
Handlingar, lösa, 1840—1846.

Jönköping. Skräddarämbetet.
Artiklar, 1621, 1636; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1683—1758; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1805—1848.

Karlshamn. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1769—1838; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1725—1846.

Skräddargesällskapet.
Artiklar, 1686; 4:o, häft.
Räkenskaper, 1693—1831; 4:o, häft.
»Annotationsbok», 1747—1795; 4:o, häft.

Digitized by Google

Kristianstad. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1670—1703; 4:o, pgb.
» , 1703—1745; 4:o, pgb.
» , 1745—1847; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1646—1846.

Köping. Skräddarämbetet.
Artiklar, 1621; 4:o, häft.
Protokoll, 1778—1845; folio, pb.

Skräddargesällskapet.
Räkenskaper, 1656—1794; folio, pb.
» (äfven protokoll), 1753—1760; folio, häft.
» » , 1793—1846; folio, pb.

Linköping. Skräddarämbetet.
Gesällbref, 1839.

Lund. Skräddarämbetet.
Gesällbref, 1802, 1837.

Malmö. Skräddarämbetet.
Gesällbref, 1803.

Nora. Skräddarämbetet.
Handlingar, lösa, 1821—1826.

Norrköping. Skräddarämbetet.
Matriklar, 1629—1846; folio, skb.
Räkenskaper, 1733—1831; folio, pb.
» , 1824—1856; folio, pb.

Skara. Skräddarämbetet.
Gesällbref, 1801.

Stockholm. Skräddarämbetet.
Handlingar, lösa, 1689—1859.

Uddevalla. Skräddargesällskapet.
Räkenskaper, 1759—1853; 4:o, pgb.
Gesällbref, 1838.

Digitized by Google

Uppsala. Skräddarämbetet.
Gesällbok, 1842—1848; 8:o, pb.

Vadstena. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1733—1847; folio, pb.

Varberg. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1796—1857; 4:o, pgb.

Västerås. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1643—1701; 4:o, pb.
» , 1728—1739; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1714—1795.

Växjö. Skräddarämbetet.
Gesällbref, 1836.

Örebro. Skräddarämbetet.
Protokoll, 1638—1680; 4:o, häft. (antagl. fr. Örebro).
» , 1834—1845; folio, pb.

Skärslipare.

Stockholm. Skärsliparämbetet.
Intyg, 1743.

Slaktare.

Karlskrona. Slaktarämbetet.
Protokoll, 1698—1705; folio, häft.
» , 1699—1739; folio, pgb.
Räkenskaper, 1699—1846; 4:o, skb.
» , 1753—1781; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1699—1841.

Malmö. Slaktarämbetet.
Gesällbref, 1761.

Norrköping. Slaktarämbetet.
Gesällbref, 1782.

Stockholm. Slaktarämbetet.
Handlingar, lösa, 1716—1833.

Digitized by Google

Smeder.

(Grofsmeder, harneskmakare, hofslagare, klensmeder, knifsmeder, plåtslagare, sporrmakare, svärdfejare.)

Eskilstuna. Klensmedsämbetet.
Handlingar, lösa, 1841—1858.

Göteborg. Grofsmedsämbetet.
Artiklar, 1682 (confirmation af 1622 års d:o); 4:o, pgb.
Protokoll, 1708—1762; 4:o, pgb.
Räkenskaper, 1708—1846; 4:o, pgb.

Klensmedsämbetet.
Gesällbref, 1830.

Helsingborg. Smedsämbetet.
Artiklar, 1622; 4:o, häft.

Smedsgesällskapet.
Räkenskaper, 1693—1817; 4:o, skb.
Inskrifningsbok, 1695—1847; 4:o, skb.

Jönköping. Hofslagarämbetet.
Protokoll, 1808—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1823—1847.
Klensmedsämbetet.
Protokoll, 1813—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1845—1847.

Laholm. Smedsämbetet.
Protokoll, 1754—1836; 4:o, häft.

Linköping. Klen- och grofsmedsämbetet.
Artiklar, 1665; folio, skb.
Gesällbref, 1804.

Klensmedsgesällskapet.
Protokoll, 1763—1835; 4:o, häft.
»Omskådningsbok», 1845—1868; 8:o, pb.

Lund. Smedsämbetet.
Protokoll, 1778—1847; 4:o, pgb.
Gesällbref, 1832.

Digitized by Google

Malmö. Klensmedsämbetet.
Protokoll, 1657—1714; folio, pgb.
» , 1658—1727; folio, pgb.
» , 1729—1764; folio, pgb.
» , 1765—1866; folio, pb.
» , 1733—1846; 4:o, pb.

Klensmedsgesällskapet.
Artiklar, 1733; 4:o, häft.
Protokoll, 1752—1848; folio, pgb.

Norrköping. Hofslagarämbetet.
Protokoll, 1765—1788; folio, ob.
» , 1765—1785; folio, pb.
» , 1786—1839; folio, pb.
Räkenskaper, 1769—1816; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1748—1849.

Sala. Klensmedsämbetet.
Gesällbref, 1795.

Stockholm. Hofslagarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1837.

Klensmedsämbetet.
Handlingar, lösa, 1671—1855.

Knifsmeder.
Handlingar, lösa, 1695—1747.

Plåtslagar- och harneskmakarämbetet.
Protokoll, 1698—1739; 4:o, pgb.
Räkenskaper, 1799—1814; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1753—1788.

Sporrmakarämbetet.
Artiklar, 1656; 4:o, skb.
Handlingar, lösa, 1698—1782.

Svärdfejare.
Handlingar, lösa, 1695—1843.

Digitized by Google

Säter. Plåtslagar- och harneskmakargesällskapet.
Artiklar, odat.; 4:o, häft.

Uppsala. Klensmedsämbetet.
Handlingar, lösa, 1621—1843.

Klensmedsgesällskapet.
Räkenskaper, 1712—1805; 4:o, pgb.

Snickare.

Enköping. Snickarämbetet.
Protokoll, 1758—1835; folio, pb.

Eskilstuna. Snickarämbetet.
Protokoll, 1773—1843; folio, häft.
Handlingar, lösa, 1773—1809.

Snickargesällskapet.
»Handtverksreglor», odat.; 8:o, häft.
Protokoll, 1774—1845; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1774—1845.

Göteborg. Snickarämbetet.
Gesällbref, 1721.

Helsingborg. Snickargesällskapet.
Artiklar, 1776; 4:o, häft.

Jönköping. Snickarämbetet.
Protokoll, 1830—1846; folio, pb.

Karlskrona. Snickarämbetet.
Artiklar, 1689; 4:o, häft.
Protokoll, 1689—1734; folio, pgb.
» , 1734—1791; folio, pb.
» , 1690—1836; folio, pb.
» , 1698—1824; folio, pb.
Räkenskaper, 1690—1816; 4:o, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1735—1827; 4:o, pgb.
Anteckningsbok, 1690—1738; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1689—1845.

Digitized by Google

Snickargesällskapet.
Artiklar, 1662, 1686, 1691, 1782; 4:o, häft.

Kristianstad. Snickarämbetet.
Artiklar, 1674; folio, häft.
Protokoll, 1674—1827; 4:o, skb.
Räkenskaper, 1775—1822; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1674—1845.

Snickargesällskapet.
Protokoll, 1735—1848; 4:o, skb.

Köping. Snickarämbetet.
Protokoll, 1777—1851; folio, pgb.
Skråbref, 1777.

Snickargesällskapet.
Protokoll, 1796—1847; 4:o, pb.
» , 1841—1848; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1796—1840; 8:o, pb.

Laholm. Snickarämbetet.
Handlingar, lösa, 1731—1850.

Malmö. Snickarämbetet.
Gesällbref, 1798.

Norrköping. Snickarämbetet.
Handlingar, lösa, 1722—1776.
»Turbok», odat.

Snickargesällskapet.
»Ordning», 1662; 4:o, häft.
Anteckningsbok, 1721—1726; 4:o, häft.
» , 1739—1768; 4:o, häft.
» , 1724—1814; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1815—1847; 4:o, pb.

Simrishamn. Snickarämbetet.
Protokoll, 1838—1847; folio, pgb.

Digitized by Google

Stockholm.	Snickarämbetet. Handlingar, lösa, 1696—1824.
Sundsvall.	Snickarämbetet. Handlingar, lösa, 1765—1845.
Sölvesborg.	Snickarämbetet. Protokoll, 1840—1846; folio, ob.
Uddevalla.	Snickarämbetet. Protokoll, 1761—1847; folio, pb.
Uppsala.	Snickarämbetet. Protokoll, 1844—1857; folio, pb. Snickargesällskapet. »Handtverksreglor», odat.; 8:o, häft.
Vadstena.	Snickarämbetet. Protokoll, 1829—1846; folio, pb.
Västerås.	Snickarämbetet. Handlingar, lösa, 1839.

Snörmakare.

Stockholm.	Snörmakarämbetet. Protokoll, 1722—1811; folio, pgb. » , 1811—1849; folio, pb. »Klädboock», 1653—1824; lång folio, pgb. Räkenskapsbok, 1742—1848; folio, pgb. In- och utskrifningsbok, 1657—1749; folio, pgb. » , 1732—1845; folio, pgb. Handlingar, lösa, 1657—1833.

Sockerbagare.

Stockholm.	Sockerbagarsocieteten. Protokoll, 1767—1798; folio, pgb. » , 1798—1836; folio, skb. » , 1837—1851; folio, skb.

Digitized by Google

Räkenskaper, 1782—1852; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1700—1860.

Sockerbagargesällskapet.
Protokoll, 1772—1852; folio, pb.
Räkenskaper, 1772—1852; folio, pb.
»Pliktbok», 1772; 4:o, pb.

Spannmålsbärare.

Stockholm Spannmålsbärarämbetet.
Intyg, 1844—1845.

Sporrmakare, se smeder.

Stenhuggare.

Stockholm. Stenhuggarämbetet.
Handlingar, lösa, 1644—1870.

Stenhuggargesällskapet.
Räkenskaper, 1779—1857; folio, pb.

Stenslipare.

Stockholm. Gesällbref, 1785.

Stockmakare.

Jönköping. Stockmakargesällskapet.
»Wålltaffel», odat.

Stockholm. Stockmakarämbetet.
Gesällbref, 1833.

Stolmakare.

Norrköping. Stolmakarämbetet.
Gesällbref, 1835.

Stockholm. Stolmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1698—1788.

Digitized by Google

Svarfvare.

Kalmar. Svarfvarämbetet.
Protokoll, 1793—1846; folio, pb.
Mästarbref, 1822.

Svarfvargesällskapet.
Protokoll, 1752—1848; smal folio, pb.

Karlshamn. Svarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1800—1860.

Svarfvargesällskapet.
Protokoll, 1773—1846; folio, pb.

Norrköping. Svarfvarämbetet.
Protokoll, 1786—1828; folio, pgb.
Inskrifningsbok, 1695—1828; 4:o, häft.
Handlingar, lösa, 1792—1854.

Svarfvargesällskapet.
Anteckningsbok, 1798—1836; 4:o, häft.
» , 1807—1850; 4:o, pb.
Handlingar, lösa, 1743—1804.

Stockholm. Svarfvarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1855.

Svärdfejare, se **smeder.**

Sämskmakare.

Jönköping. Sämskmakarämbetet.
Protokoll, 1724—1846; folio, pgb.

Malmö. Sämskmakarämbetet.
Gesällbref, 1821.

Skeninge. Sämskmakarämbetet.
Protokoll, 1736—1834; folio, pgb.
Räkenskaper, 1736—1826; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1734—1799.

Digitized by Google

Stockholm. Sämskmakarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1791.

Uppsala. Sämskmakarämbetet.
Protokoll, 1756—1847; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1745—1845.

Tenngjutare.

Norrköping. Tenngjutarämbetet.
Handlingar, lösa, 1859.

Stockholm. Tenngjutarämbetet.
Handlingar, lösa, 1695—1860.

Tenngjutargesällskapet.
Artiklar, 1749; 4:o, pb.
Protokoll, 1650—1749; 4:o, skb.
» , 1750—1854; 4:o, pb.
» , 1735—1760; 4:o, skb.
» , 1761—1773; 4:o, pb.
» , 1773—1792; 4:o, skb.
» , 1792—1826; 4:o, pb.
» , 1826—1837; 4:o, pb.
Matrikel, 1754; 8:o, pb.

Timmermän.

(Se äfven byggmästare och snickare.)

Jönköping. Timmermansämbetet.
Protokoll, 1794—1835; folio, pb.

Lund. Timmermansgesällskapet.
Artiklar, 1755; 4:o, skb.
Handlingar, lösa, 1755—1859.

Stockholm. Timmermansämbetet.
Handlingar, lösa, 1715—1759.

Digitized by Google

Trädgårdsmästare.

Stockholm. Trädgårdsmästarämbetet.
Protokoll, 1735—1757; folio, skb.
» , 1758—1774; folio, pgb.
» , 1758—1807; folio, pgb.
» , 1808—1870; folio, skb.
Räkenskaper, 1735—1860; lång folio, pb.
» , 1759—1799; lång folio, pb.
» , 1800—1868; lång folio, pb.
Inventarium, 1776; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1710—1870.

Uppsala. Trädgårdsmästarämbetet.
Protokoll, 1773—1833; folio, pb.

Tunnbindare.

Göteborg. Tunnbindarämbetet.
Protokoll, 1771—1847; folio, pgb.

Karlshamn. Tunnbindarämbetet.
Protokoll, 1751—1847; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1683—1837.

Tunnbindargesällskapet.
Protokoll och räkenskaper, 1707—1751; folio, ob.

Karlskrona. Tunnbindarämbetet.
Protokoll, 1692—1716; 4:o, häft.
» , 1717—1746; folio, pb.
» , 1746—1847; folio, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1743—1802; 4:o, pgb.
Räkenskaper, 1805—1847; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1671—1844.

Tunnbindargesällskapet.
Ordning, 1696; liten folio, häft.
» , 1745; 4:o, skb.

Digitized by Google

Protokoll, 1697—1707; 4:o, häft.
» , 1708—1739; 4:o, pgb.
» , 1741; 4:o, pgb.
» , 1741—1767; 4:o, häft.

Kristianstad. Tunnbindarämbetet.
Protokoll, 1660—1708; 4:o, pgb.
» , 1661—1686; 4:o, häft.
» , 1782—1846; folio, skb.
Handlingar, lösa, 1730—1846.

Tunnbindargesällskapet.
Artiklar, 1701; 4:o, häft. (2 ex.)
Protokoll, 1795—1847; 4:o, skb.
Handlingar, lösa, 1675—1841.

Norrköping. Tunnbindarämbetet.
Protokoll, 1721—1806; folio, ob.
» , 1775—1852; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1725—1844.

Tunnbindargesällskapet.
Artiklar, 1660, afskrift dat. 1729; 4:o, pgb.
Protokollsutdrag 1773.

Stockholm. Tunnbindarämbetet.
Stadgar, 1569; 4:o, skb.
Artiklar, 1641, 1660; 4:o, pgb.
Protokoll, 1638—1666; 4:o, pgb.
» , 1759—1819; folio, pb.
Räkenskaper, 1697—1704; folio, pgb.
In- och utskrifningsbok, 1639—1667; 4:o, pgb.
» , 1749—1834; folio, pgb.
Handlingar, lösa, 1695—1798.

Tunnbindargesällskapet.
Artiklar, 1660; 4:o, pgb.
Handlingar, lösa, 1741—1745.

Digitized by Google

Varberg.	Tunnbindarämbetet. Handlingar, lösa, 1750—1840.
	Tunnbindargesällskapet. Artiklar, 1662, afskrift från 1700-talet; 4:o, häft. » , 1662, afskrift 1819; 4:o, häft. Reglemente, 1834; 4:o, häft.
Ystad.	Tunnbindargesällskapet. Protokoll, 1760—1843; 4:o, häft. Handlingar, lösa, 1761—1848.

Tygsmeder.

Stockholm.	Intyg 1724.

Urmakare.

Enköping.	Gesällbref, 1827.
Göteborg.	Gesällbref, 1822.
Kristianstad.	Gesällbref, 1823.
Sala.	Gesällbref, 1832.
Stockholm.	Urmakarämbetet. Handlingar, lösa, 1695—1883.
Västerås.	Gesällbref, 1818.
Växjö.	Resolution, 1805.

Vagnmakare.

Göteborg.	Vagnmakarämbetet. In- och utskrifningsbok, 1781—1846; folio, tygb. Handlingar, lösa, 1772—1797.
Jönköping.	Vagnmakarämbetet. Protokoll, 1749—1846; folio, pgb. Handlingar, lösa, 1805—1847.
Norrköping.	Vagnmakarämbetet. Protokoll, 1767—1841; folio, pb. Handlingar, lösa, 1762—1851.

Digitized by Google

Stockholm. Vagnmakarämbetet.
Protokoll, 1804—1847; folio, pgb.
» , 1848—1864; 4:o, pb.
Räkenskaper, 1846—1870; 4:o, pb.
»Annotationsbok», odat.; 8:o, pb.
Matrikel, 1848—1864; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1697—1878.

Vagnmakargesällskapet.
Protokoll, 1769—1847; 4:o, pgb.
Räkenskaper, 1769—1848; 4:o, pgb.
» (sjuklådans), 1794—1848; 4:o, pb.

Vindragare.

Stockholm. Vindragarämbetet.
Handlingar, lösa, 1736—1761.

Väfvare.

(Bomulls-, damast-, dräll-, linne-, klädes-, siden-, strumpväfvare.)

Norrköping. Klädesväfvarämbetet.
Stadgar, 1768.
» , 1794.
Räkenskaper, 1788—1829; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1718—1838.

Stockholm. Bomullsväfvare.
Gesällbref, 1796.

Damastväfvare.
Handlingar, lösa, 1697—1729.

Dräll- och linneväfvare.
Handlingar, lösa, 1699—1830.

Klädesväfvare.
Handlingar, lösa, 1695—1809.

Sidenväfvare.
Handlingar, lösa, 1701—1857.

Digitized by Google

Strumpväfvare.
Handlingar, lösa, 1700—1814.

Åkare.

Stockholm. Åkarämbetet.
Handlingar, lösa, 1763—1826.

Öfverskärare. (Jfr skräddare.)

Stockholm. Öfverskärarämbetet.
Handlingar, lösa, 1697—1814.

Apotekare.

Eksjö. Privilegiebref, 1739; pg.

Falköping. Visitationsprotokoll, 1859.

Hofva. Inventarium, odat.

Hörby. Handlingar, lösa, 1878—1886.

Kristinehamn. Handlingar, lösa, 1795—1847.

Köping. Handlingar, lösa, 1784—1836.

Skara. Privilegiebref, 1872.

Skeninge. Privilegiebref, 1777 och 1795.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1695—1864, rörande apoteken »Engelen», »Enhörningen», »Fenix», »Förgyllda Korpen», »Gripen», »Hjorten», »Hvita Björn», »Kronan», »Lejonet», »Markattan», »Morianen», »Nordstjärnan», »Svanen», »Ugglan».

Uppsala. Provisorsbetyg, 1818.

Visby. Handlingar, 1804—1818.

Växjö. Handlingar, 1768—1828.

Digitized by Google

Bokhandlare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1695—1875.

Boktryckare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1670—1878.

Bomullsfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1741—1785.

Filtfabriker.

Stockholm. Resolution, 1761.

Fältskärer.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1695—1784.

Glasbruk.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1698—1803.

Handlande.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1698—1827.

Handtverksföreningar.

Helsingborg. Rekommendationsbref, 1853.

Hernösand. Protokoll, 1768—1788; folio, häft.
» , 1788—1852; folio, häft.
Räkenskaper, 1785—1830; smal folio, häft.
» , 1788; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1772—1853.

Norrköping. Reglemente, 1790.

Stockholm. Gesällbref, 1848.

Uddevalla. Protokoll, 1847—1886; folio, pb.

Digitized by Google

Ulricehamn. Protokoll, 1857—1864; folio, pb.
Handlingar, lösa, 1825—1846.

Järn- och metallfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1733—1858.

Järnkramhandlare.

Stockholm. Järnkramhandlarsocieteten.
Protokoll, 1710—1778; folio, skb.
» , 1779—1873; folio, skb.
Räkenskaper, 1848—1874; folio, pb.
Handlingar, 1651—1799; folio, pb.
» , lösa, 1854—1873.

Järnvågen.

Stockholm. Stämpelbok, 1778; folio, häft.
» , 1783; 8:o, pb.
» , 1791; 8:o, pb.
» , 1795; 4:o, pb.
» , 1821; 4:o, pb.

Kattuns-tryckeri.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1707—1819.

Kemiska fabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1744—1860.

Klädesfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1697—1763

Konsthandlare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1857—1865

Digitized by Google

Likbärare.

Sölvesborg. Likbärarlaget.
Artiklar och protokoll, 1801—1860; smal folio, skb.

Musikhandlare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1855—1868.

Mässingsbruk.

Norrköping. Relation och Inventarium, 1739—1746; folio, pb.

Orgelbyggare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1695—1845.

Pappersbruk.

Kristianstad. Resolution, 1759.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1698—1779.

Västervik. Resolution, 1756.

Porslinsfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1729—1803.

Salpetersjuderier.

Stockholm m. fl. st. Handlingar, 1694.

Sidenfabriker.

Stockholm. Resolution, 1740.

Skeppare.

Stockholm. Skepparämbetet.
Handlingar, lösa, 1788.

Torshälla. Skepparsocieteten.
Artiklar, 1787; folio, häft.

Digitized by Google

Skeppsbyggmästare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1756—1857.

Skorstensfejare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1737—1845.

Sockerbruk.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1730—1779.

Spegelfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1727—1868.

Tapetfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1701—1860.

Tapetmålare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1716—1833.

Tapetserare.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1756—1844.

Tekniska fabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1777—1857.

Tobaksfabriker.

Stockholm. Handlingar, lösa, 1723—1766.

Traktörer. (Krögare.)

Stockholm. Traktörsocieteten.
Handlingar, lösa, 1723—1795.

Digitized by Google

Vaxgjutare.

Stockholm. Intyg. 1699.

Vinskänkar. (Jfr traktörer.)

Stockholm. Handlingar, lösa, 1698—1861.

GUSTAF UPMARK.

Digitized by Google

INNEHÅLL.

I.

Sid.

Artur Hazelius. Med porträtt . . . . 1.

Nordiska museets styrelse och tjänstemän . . . . 30.

Strödda meddelanden angående Nordiska museet år 1901 . . . . 34.
- Styrelse . . . . »
- Tjänstemän och öfrig personal . . . . 36.
- Resor för museets främjande . . . . 37.
- Museibyggnaden å Lejonslätten . . . . 38.
- Ekonomiska förhållanden . . . . 40.
- Förvärf . . . . 43.
- Deposition . . . . 61.
- Skansens utveckling . . . . »
- Skansens fester m. m. . . . . 68.
- Skansens klädkammare . . . . 75.
- De naturvetenskapliga afdelningarna på Skansen . . . . »
- Utställningslokaler och förevisningstider . . . . 79.
- Besök . . . . »
- Brandförsäkring . . . . 80.
- Deltagande i utställningar . . . . »
- Utgifna arbeten . . . . »
- Literär förbindelse med andra museer och samfund . . . . 81.

Nordiska museets fonder.
1. Byggnadsfonden . . . . 82.
2. Allmänna fonden . . . . 83.
3. Pensionsfonden . . . . »
4. Bredablicksfonden . . . . »
5. Skansfonden . . . . 84.
6. Herman Frithiof Antells fond . . . . »
7. Tivolifonden . . . . 85.
8. Johan August Hazelius' fond . . . . »
9. Grundfond af den 30 november 1901 till doktor Artur Hazelius' minne . »
10. Artur Hazelius' monumentsfond . . . . 86.

Donationer till Nordiska museet . . . . 87.

Digitized by Google

Sid.

Testamentariska förordnanden till förmån för Nordiska museet . . . . 100.

Personer, som under år 1901 lämnat gåfvor till Nordiska museet . . 103.

Ombud för Nordiska museet . . . . 116.

Museer och vetenskapliga samfund m. m., med hvilka Nordiska museet står i förbindelse . . . . 123.

Arbeten, som angå Nordiska museet eller utgått från det samma . . 134.

Antal besökande i Nordiska museet . . . . 147.

Ur Nordiska museets räkenskaper för år 1900 . . . . 149.

2.

Sverge. Dikt af A. Hazelius . . . . 163.

Fågeln med segerstenen, sprängörten och lifsämnet. Af E. Hammarstedt . . . . 166.

Studier rörande Storkyrkans Sankt Jöransgrupp. Af J. Roosval . . . 209.

Et norsk billedteppe fra Båhuslen. Af H. Fett . . . . 224.

Svenska allmogedräkter. 2. En småländsk folkdräkt från 1880-talet. Af P. G. Vistrand . . . . 231.

Meddelanden om skråafdelningens i Nordiska museet arkiv. Af G. Upmark . . . . 256.

Digitized by Google

Arbeten, som angå Nordiska museet eller utgått från det samma (se för öfrigt sid. 134 o. f.):

Samfundet för Nordiska museets främjande. Årg. 1881—1899 utgifna af A. HAZELIUS; årg. 1900 och 1901 af G. HAZELIUS. Stockholm 1881—1902. Pris: från 60 öre till 2 kr. 50 öre.

Meddelanden från Nordiska museet. Årg. 1897 och 1898 utgifna af A. HAZELIUS; årg. 1899 och 1900 utgifna af NORDISKA MUSEET. Stockholm 1898—1902. Pris: 3 kr. och 4 kr. 50 öre.

Handlingar angående Nordiska museet. Utgifna af A. HAZELIUS. 1—5. Stockholm 1890—1900. Pris: från 25 öre till 2 kr. 25 öre.

Minnen från Nordiska museet. Afbildningar af föremål i museet jämte åtföljande text, under medverkan af flere konstnärer och författare utgifna af A. HAZELIUS. B. 1 och 2. Stockholm 1880—1902. P. B. Eklunds förlag. Pris: 24 kr. bandet.

Bidrag till vår odlings häfder. Utgifna af ARTUR HAZELIUS. Afdelning 1—8. Stockholm 1881—1901. F. & G. Beijers och Nordiska museets förlag. Pris: från 75 öre till 3 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska museet, äfvensom af nordiska snidktstyper, klädedräkter och byggnader, af hvilka teckningar förvaras i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. HAZELIUS. B. 1. H. 1—7. Stockholm 1888—1892. Pris: 1 kr. 50 öre för hvarje häfte.

Ringlekar på Skansen. Utgifna af NORDISKA MUSEET. 2 uppl. Stockholm 1901. Pris 50 öre.

Skansen. Friluftsmuseet i Kongl. Djurgården. Skildradt och beskrifvet af H. A. RING. 2 uppl. Stockholm 1897. Samson & Wallins förlag. Pris: 1 kr. 50 öre.

Vinterbilder från Skansen. Utgifna af A. HAZELIUS. 50 bilder i autotypi. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Sommarbilder från Skansen. Utgifna af A. HAZELIUS. 50 bilder i autotypi. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Digitized by Google

Trollkors från Skåne.

Värde 4 kronor.

Digitized by Google

EXCHANGE
JUN 3 1932

MEDDELANDEN

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF
CALIFORNIA

FRÅN

NORDISKA MUSEET

1902.

Gjerning vil have tid, men tid vil egsaa have gjerning.
Danskt tänkespråk.

STOCKHOLM.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1904.

Digitized by Google

Gåfvor till Nordiska museet emottagas med tacksamhet. Från landsorten insändas de under adress *Nordiska museet*, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet å Lejonslätten eller å Skansen, Djurgården. Vid hvarje föremål böra fyndort och gifvarens namn, titel och adress samt i öfrigt hvarje upplysning, som kan vara af vikt, så fullständigt och tydligt som möjligt angifvas.

För dem, som ej närmare känna museets plan, bör anmärkas, att det samma är ämnadt att belysa *alla* samhällsklassers lif, således icke endast allmogens, och att därföre med nöje äfven föremål emottagas, som afse borgerskapet eller ståndspersonsklasserna öfver hufvud, äfvensom minnen efter framlidna utmärkta personer, som i olika riktningar främjat vårt fosterlands utveckling och ära.

Erinras bör ock, att, ehuru samlingarna äro i några afseenden tämligen fullständiga, förefinnas i många andra stora luckor, som böra fyllas. Hvad exempelvis allmogeafdelningen angår, kan museet af det forna lifvet i flere af våra bygder ännu gifva endast en alt för svag och ofullkomlig bild.

Då erfarenheten gifvit vid handen, att många låta afhålla sig från att till museet insända föremål, emedan de föreställa sig, att flere exemplar där redan förut finnas af de samma, må här framhållas, dels att likartade föremål dock ofta äro så skiljaktiga, att denna skilnad bör åskådliggöras, dels att många exemplar i flerfaldiga afseenden underlätta forskningen och möjliggöra säkra slutsatser. Den ofta hörda anmärkningen om ett öfverflödigt antal exemplar har altså sin grund i en bristande insikt om, hvad frågan här gäller, och bör därföre på det kraftigaste motarbetas, då hon utan tvifvel hindrar museet att fylla sin uppgift.

☛ Ledamöter af Samfundet för Nordiska museets främjande, bosatta i hufvudstaden, kunna mot erläggande af halfva bokladspriset erhålla **Meddelanden från Nordiska museet 1902** genom museets expedition.

Digitized by Google

MEDDELANDEN

FRÅN

NORDISKA MUSEET

1902.

Gjerning vil have tid, men tid vil ogsaa have gjerning.
Danskt tänkespråk.

STOCKHOLM.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1904.

Digitized by Google

REDAKTION:

JOHN BÖTTIGER.

GUNNAR HAZELIUS. VISEN LEWIN.

Digitized by Google

1.

Digitized by Google

Digitized by Google

Artur Hazelius' grafsättning.

Då stoftet af den man, hvars lifsverk bär Nordiska museets namn, en försommarafton jordfästes, var ej den plats utsedd, där hans graf skulle redas. Grafkoret invid Östermalms kyrka upplät

Bild 1 (se ofvan) framställer Artur Hazelius' grafvård.

Digitized by Google

en tillfällig hvilostad, i hvilken den bortgångne fosterlandsvännens kista blef stående året ut och in på det nästa.

En undangömd plats å Skansen i skogsbrynet öster om Hällestadstapeln, i hvars närhet enligt Hazelius' plan framdeles skall resa sig någon för vårt land karakteristisk äldre kyrkobyggnad, ansågs bäst skickad till hviloplats för den, som i lifvet hälst drog sig undan människovimlet. Tillstånd söktes och erhölls att här få reda Artur Hazelius' graf.[1]

Sedan platsen blifvit utlagd, sprängdes i bärget under jordytan en grafkammare, afsedd att mottaga den dödes stoft. Öfver och rundt om det hela uppkastades en jordkulle. Denne, som aftecknar sig mot en bakgrund af furor och unga ekar, kröntes af en väldig, ur granitbärget kilad häll i form af en bautasten, å hvilken under ett kors på röd botten inristades den dödes namn, födelse- och dödsår.[2]

Grafvens ordnande kräfde tid. Först den 4 februari 1902 stod hon redo. Tidigt denna dag hade sonen från grafkoret i staden fört kistan till planen framför Hällestadstapeln. Ännu täckt af den svenska flagga, med hvilken hon vid jordfästningen varit höljd, sattes kistan här å en af granar och enar omgifven katafalk samt pryddes af kärleksfulla händer med friska blommor, som ersatte vårens vissnade minnesgärder.

Grafsättningen var utsatt till förmiddagen. Snön föll tung. Genom de täta flingorna lyste från klockstapeln en silfverstjärna öfver mäktiga, af svart flor omgifna granriskransar. Flaggor vajade på half stång öfver Skansens hvita marker.

Omkring kl. 11 samlades den aflidnes anhöriga, Nordiska museets styrelse och tjänsteinnehafvare samt öfriga personal jämte ett mindre antal särskildt inbjudna framför grafkammaren, hvars dörrar voro öppna. Vid grafven stodo kullorna i sina vackra sorgdräkter. Från stapeln ljöd nu psalmen 484. Pastor primarius Håhl förrättade, då psalmen förklingat, den föreskrifna invigningen.

Sedan de vid akten biträdande prästerna enligt ritualen läst hvar sina bibelord, förklarades grafven redo att mottaga den döde. Under tonerna af en sorgmarsch lyftes kistan från katafalken och

[1] K. m:ts resolution den 7 juni 1901.

[2] Hela grafanordningen gjordes efter ritning och anvisning af arkitekten G. Améen.

Digitized by Google

bars af Skansens arbetsförmän till platsen framför grafkullen. Från Nordiska museets styrelse och amanuenser nedlades två lagerkransar, hvarvid af byråchefen V. Almquist yttrades följande minnesord:

Så bringa vi dig vårt sista farväl, vördade vän. Nu skall om dig klippans dörr slutas, men öppen står porten till fosterlandets tempel, där ditt minne lefver.

Vi fingo vara dig nära i lifvet. »Käre broder», så ljöd din hälsning till oss; och vi följde dig, ty vi kände din kärleks makt, och vi litade till din skarpa blick. Blicken har slocknat, men kärleken till ditt verk lefver. Vi, som efter dig fingo dess vård oss anförtrodd, veta visst, att endast det växer starkt, som växer fritt. Fritt skall ditt verk växa till den gestalt, du ville; ty du göt däri din ande.

Du älskade lifvet i de åldriga gårdarna, furuskogens djupa toner och björkhagens dallrande sus, du älskade folkets lekar och dansar och sånger, landet och sederna, som fostrat oss. Det alt ville du samla i en lefvande bild. Nu lefver den bilden omkring oss. Här under Skansens furor och björkar, ibland dess åldriga gårdar, bland dess lekar och sånger hvile du lycklig och lugn! Hvila under skyn, som nu breder sin hvita snö öfver de vägar, du banat, hvila under din egen himmels blåa duk, under de gula strålarna af den sol, som hvarje vår låter häggar och syrener blomma i ditt rike, fågelsången vakna kring din kulle. Så länge den store stenen står med ditt namn i det röda bandet, så länge skola också här fosterlandets minnen firas, dådkraft väckas och ädla känslor manas fram. Aldrig må ditt namn dö, aldrig Skansens klockor tystna, klockorna som, hvar gång de ringa till de dödes ära, också sjunga tacksägelsen öfver dig!

Vi tacka dig för alt hvad du gaf, för fädernas minnen, för sunda sinnen och hjärtats eld, för stora tankar hos kommande släkten. Son, syskon, anförvandter, vänner och hjälpare i mödan bringa dig nu sitt sista farväl. Död, lefver du ibland oss, älskad, vördad.

Kistan ställdes sedan i grafkammarens midt, höljd af den flagga, som den bortgångne så högt hållit i ära. Välsignelsen lystes till sist öfver grafven, minnesverser upplästes och kransar nedlades från Uppsala studentkår, från den aflidnes finska vänner,[1] från Finska fornminnesföreningen och Tekniska högskolan i Stockholm. Slutligen frambar Skansens personal en blomstergärd.

Sedan den dödes son stängt grafkammarens dörrar, afslutades den högtidliga akten under tonerna af Griegs Aases död.

[1] Professorerna O. Donner, J. E. Aspelin, A. O. Freudenthal, E. G. Palmén, C. G. Nyström, R. Tigerstedt och V. Söderhjelm samt doktorerna Th. Schvindt, A. O. Heikel och Hj. Appelgren.

Digitized by Google

Nordiska museets styrelse och tjänstemän.[1]

Styrelse.

Ordförande.

Professor Carl Curman. (1890) 1902.[2]

Styresman.

Ej tillsatt.

Skattmästare.

Byråchefen Viktor Almquist. 1897.

Öfrige ledamöter.

Professor Isak Gustaf Clason. Vice ordförande. (1899) 1902.
Ingeniör Claes Gustaf Norström. 1900.
Hofintendenten dr John Böttiger. 1901.
Riksantikvarien dr Hans Hildebrand. 1902.

Styrelsens sekreterare.

Fil. licentiat Gunnar Hazelius. 1901.

---

[1] I denna förteckning angifvas förhållandena, sådana de voro den 31 dec. 1902.

[2] Årtalet inom parentes angifver tiden, då personen i fråga inträdde i museets styrelse, det följande årtalet det år, då befattningen tillträddes.

Digitized by Google

Tjänstemän.

Ordinarie amanuenser vid museet i staden och å Lejonslätten.

Hr Per Gustaf Vistrand, förestår allmogeafdelningen. (1875) 1881.[1]

Dr John Böttiger, förestår afdelningen för de högre stånden och den konstindustriela afdelningen. 1891.[2]

Hr Edvard Hammarstedt, registrator, förestår lapska och grönländska afdelningarna samt vapenafdelningen m. m. (1890) 1893.

Fil. licentiat Gustaf Upmark, förestår handtverks- och skråafdelningen m. m. 1902.

Fröken Visen Lewin, förestår biblioteket. (1885) 1886.

Fröken Anna Lewin, leder märknings- och konserveringsarbetena samt biträder vid registreringen. (1886) 1893.

Fröken Selma Ström, räkenskapsförare. (1886) 1893.

Fröken Emilia Hellеday, vid registreringsarbetet. 1876.

Fröken Agnes Ljungberg, förrådsförvaltare och biträdande sekreterare i Samfundet för Nordiska museets främjande. 1881.

Fröken Louise Hagberg, biträdande sekreterare i Samfundet. (1891) 1894.

Fröken Lotten Hagberg, biträdande vid biblioteks- och arkivgöromål. (1891) 1899.

Fröken Gerda Cederblom, vid registreringsarbetet. 1900.

E. o. amanuenser vid museet i staden och å Lejonslätten.

Fröken Hilda Wallin, vid klädkammaren. 1885.

Fröken Marianne Bäckström, vid märkningsarbetet. 1892.

Fröken Ellen Planthaber, biträdande vid Samfundet m. m. 1893.

Fröken Ida Möller, biträdande räkenskapsförare. (1898) 1900.

Fröken Gudrun Biller, vid märkningsarbetet. (1899) 1901.

Fil. kandidat Johnny Roosval, vid afdelningen för de högre stånden och den konstindustriela afdelningen. 1901.

---

[1] Årtalet inom parentes angifver tiden, då personen i fråga inträdde i museets tjänst, det följande årtalet det år, då ordinarie eller extra ordinarie amanuensbefattning tillträddes.

[2] Å styrelsens vägnar har intendenten för Konungens konstsamlingar dr John Böttiger äfven under år 1902 öfvervakat arbetena vid museet i staden och på Lejonslätten.

Digitized by Google

Rustmästare vid museet i staden.

Hr Frans Oskar Holmström. 1879.

Vaktmästare vid museet å Lejonslätten.

Hr August Lindstein. 1899.

T. f. föreståndare för museets afdelningar å Skansen.

Fil. licentiat Gunnar Hazelius. 1901.

Ordinarie amanuenser å Skansen.

Fröken Sigrid Millrath, förestår expeditionen och klädkammaren. (1892) 1896.

Hr Alarik Behm, biträdande föreståndare vid de naturvetenskapliga afdelningarna. (1897) 1900.

Fröken Hedvig Bratt, vid den kulturhistoriska afdelningen m. m. (1899) 1901.

Fröken Hedvig Boivie, räkenskapsförare. (1898) 1902.

Fil. kandidat Axel Nilsson, vid den kulturhistoriska afdelningen. 1902.

E. o. amanuenser å Skansen.

Fröken Elsa von Schwerin, vid klädkammaren. (1898) 1900.

Fru Elin Sjöstedt, f. Boman, förrådsförvaltare. (1899) 1900.

Fröken Elsa Broman, biträdande räkenskapsförare. (1900) 1901.

Fröken Elsa Quennerstedt. 1902.

Fogde å Skansen.

Sergeant Ferdinand Lindeberg. 1902.

Fodermarsk vid zoologiska afdelningen å Skansen.

Hr Johan Fredrik Zettergren. 1896.

Trädgårdsmästare å Skansen.

Hr Anders Edvard Svensson. 1892.

Digitized by Google

Kastellan å Bredablick.

Hr Gustaf Lindqvist. 1892.

Museets byggnad å Lejonslätten.

Arkitekt.

Professor Isak Gustaf Clason. 1888.

Biträdande arkitekt.

Arkitekten Axel R. Bergman. 1902.

Byggnadskontrollant.

Ingeniör Claes Gustaf Norström. 1891.

Byggmästare.

Hr Håkan Larsson. 1889.

Digitized by Google

Strödda meddelanden

angående Nordiska museet år 1902.

Styrelse. Då ordförandeplatsen i Nordiska museets styrelse genom professor Axel Keys bortgång i slutet af år 1901 blifvit ledig, utsåg nämden å sammanträde den 24 april till sin ordförande förutvarande vice ordföranden professor Carl Curman och till vice ordförande professor Isak Gustaf Clason.

Till ledamot af Nordiska museets styrelse i ledigheten efter professor Axel Key valdes å sammanträde den 6 juni riksantikvarien fil. doktor Hans Hildebrand.

Tjänstemän och öfrig personal. Fil. licentiaten Gustaf Upmark, som enligt styrelsens beslut den 19 dec. 1901 blifvit till proftjänstgöring vid museet antagen och under tiden januari—mars 1902 sådan tjänstgöring utfört, blef den 26 mars samma år som ordinarie amanuens vid museet anstäld.

Likaledes blef fil. kandidat Axel Nilsson, som den 6 juni antogs till e. o. amanuens för att tills vidare tjänstgöra under föreståndaren för afdelningarna å Skansen, den 30 dec. samma år antagen till ordinarie amanuens. Vid nämda sammanträde antogs äfven till ordinarie amanuens räkenskapsföraren å Skansen fröken Hedvig Boivie, anstäld i museets tjänst sedan år 1898.

Till proftjänstgöring vid museet under tiden från den 1 febr. 1903 och till årets slut antog nämden den 30 dec. 1902 fil. licentiaten Sune Ambrosiani.

Digitized by Google

E. o. amanuensen fröken Gina Broman, som sedan år 1900 tjänstgjort å Skansen, lämnade hösten 1902 sin befattning. Till e. o. amanuens antogs den 3 okt. 1902 fröken Elsa Quennerstedt, som sedan juni månad samma år biträdt vid räkenskapskontoret å Skansen.

E. o. amanuensen fil. kand. J. Roosval erhöll enligt nämdens medgifvande från och med den 15 mars 1902 tjänstledighet i och för afslutandet af sina studier i Tyskland.

Enligt styrelsens beslut af den 12 juli och den 3 okt. 1902 har amanuensen E. Hammarstedt under tiden från den 20 juli—25 aug. samt från den 14 okt.—25 nov. utöfvat inseende öfver arbetena vid museiafdelningarna i staden och å Lejonslätten; likaledes enligt nämdens beslut af den 3 okt. amanuensen A. Behm under af föreståndaren å Skansen i oktober och november företagen utländsk resa uppehållit föreståndarens å Skansen befattning.

På anmodan af styrelsen har intendenten för H. M. Konungens konstsamlingar dr John Böttiger under året å styrelsens vägnar utöfvat öfverinseende öfver museets afdelningar i staden och å Lejonslätten. Då omfattande och viktiga förarbeten för museets ordnande i den nya byggnaden samt därmed sammanhängande frågor syntes kräfva en bestämdare anordning, genom hvilken äfven förhållandet mellan institutionens båda hufvudafdelningar, museiafdelningen och Skansen, närmare kunde regleras, beslöt nämden å sammanträden den 26 nov. och 3 dec. att från den 1 januari 1903 och tills vidare antaga en arbetsordning af i hufvudsak följande innehåll.

Museets båda med hvar andra likstälda afdelningar ställdes under nämdens ledning hvar och en med sin särskilda förvaltning och under tillsyn af hvar sin intendent, en anordning, genom hvilken också desse tjänstemäns samarbete och olika arbetsområden närmare utstakades. Intendenterna skulle ega att inför styrelsen, i hvars öfverläggningar men ej beslut de få deltaga, föredraga sina resp. afdelningars ärenden, förestå de till deras afdelningar hörande kansligöromålen och ansvara för expeditionen af nämdens beslut. Räkenskapskontoret ställdes — under skattmästarens öfverinseende — under ledning af intendenten å Skansen.

Digitized by Google

Å samma sammanträde och i öfverensstämmelse med nyss nämda arbetsordning beslöts att till intendenter vid Nordiska museet från den 1 januari 1903 och tills vidare förordna för museiafdelningen å Lejonslätten amanuensen vid Statens historiska museum fil. doktor Bernhard Salin och för Skansen fil. licentiaten Gunnar Hazelius.

Att biträda intendenterna vid protokollsföringen inför nämden samt att mottaga och registrera styrelsens ingående och utgående handlingar antogs amanuensen vid museet G. Upmark.

I förvaltningsärenden hafva under året en gång i veckan förts protokoll.

För att öfvervaka förevisningen under söndagarna vidtogs den anordningen, att en af museets tjänstemän skulle under förevisningstiden uppehålla sig i museet, och utfärdades för vakthafvande instruktion.

Tjänstgöringstiderna voro 6 timmar dagligen för ordinarie som extra ordinarie tjänstemän. Då löpande göromål eller särskilda omständigheter (såsom vid museets båda specialutställningar) fordrat, har denna tjänstgöringstid af flere amanuenser ytterligare i ej oväsentlig mån utsträckts.

I den under året införda söndagstjänstgöringen å museet hafva samtliga amanuenser i tur och ordning deltagit.

Museets hela personal utgjordes vid slutet af år 1902 af 120 personer, nämligen 1 t. f. föreståndare för Skansen, 17 ordinarie och 10 extra ordinarie amanuenser, 1 rustmästare, 1 fogde, 1 kastellan, 1 husmoder. 7 djurskötare, 7 stallbetjänte, 7 trädgårdsmästare och trädgårdsarbetare, 6 timmerarbetare, 5 stenarbetare, 5 portvakter, 2 nattvakter, 2 maskinister, 2 vaktmästare, 28 kullor och annan kvinlig betjäning samt 17 arbetare för hvarjehanda göromål. Under sommaren, då vakthållningen och öfriga arbeten vid museet kräfde en större arbetspersonal, var hela antalet omkring 170 personer.

Den vid byggnadsarbetet å Lejonslätten använda arbetsstyrkan utgjorde under år 1902, utom arkitekter, kontrollant och byggmästare, i medeltal 58 man.

Digitized by Google

Resor för museets främjande. Sedan styrelsen vid sammanträden den 24 april och 6 maj beviljat amanuensen P. G. Vistrand ett anslag af 800 kronor för inköp och forskningar i Dalarna, besökte nämde tjänsteman under juli månad Gagnef, Nås, Öfver- och Yttermalung samt Älfdalen och insamlade under denna tid från dessa i museets samlingar hittills ofullständigt representerade landsdelar öfver 400 föremål, särskildt sockendräkter. (Se nedan sid 17.)

Amanuensen E. Hammarstedt, som af nämden erhållit ett reseanslag af 500 kronor, ursprungligen afsedt för forskningar i Härjedalen, företog, då hans närvaro vid museet under den för resan afsedda tiden genom inträffade sjukdomsfall nödvändiggjordes, i stället under september månad med museitekniskt syfte en studieresa till Berlin, under hvilken äfven museerna i Hamburg, Kiel, Köpenhamn och Lund besöktes.

Utförliga berättelser öfver dessa resor äro af båda nämde tjänstemän aflämnade.

Rörande amanuensen A. Nilssons resa till Petersburg jfr sid. 54.

Samtidigt med amanuensen Vistrand företog folkskolläraren Lars Lunell på museets bekostnad en tur genom Järna och Malungs socknar och förvärfvade under denna resa närmare ett femtiotal föremål, dels husgeråd, dels dräktplagg. För inredningen af det på Skansen uppförda eldhuset från Sölleröns fastlandsmarker i Dalarna hopbragte hemmansegaren Bud Erik Olsson i Vinäs hvarjehanda redskap. Jfr sid. 53.

Museibyggnaden å Lejonslätten kunde under år 1902 icke kraftigare föras mot sin fullbordan, alldenstund ritningarna till midtpartiet med undantag af stora vestibulen ännu icke kunnat definitivt fastställas. Till vestibulen levererades emellertid mölnbomarmorn och blef den samma i vestibulen inmurad. Midtpartiets fasad uppmurades till en höjd af omkr. 5 meter öfver sockellisten.

I byggnadens norra del utfördes målningen af stora hallen samt af trappor m. m. äfvensom åtskilliga kompletteringsarbeten i kansliflygeln, i hvilken också räkenskapskontoret kunde inflyttas. För

Digitized by Google

öfrigt har arbetet hufvudsakligen pågått invändigt i byggnadens södra del. Hvalf och hvalfkupor öfver hela jordvåningen slogos här i tegel, och betonhvalf på järnbalkar utfördes ofvan de för landskapsbilder ursprungligen afsedda gallerierna på ömse sidor om hallen. De stora hvalfven öfver den sistnämda jordvåningens sidohallar samt större delen af de båda gallerierna hafva afputsats med murbruk. Kalkstensgolf har inlagts i jordvåningen, västra sidan, samt i trappplan och gångar. Vidare fortsattes inmurningen af mölnbomarmor i södra fondväggen, väggpanelen i gången söder om hallen äfvensom listverk och balustrader öfver hvalfven i gallerierna på båda sidor om hallen, hvarjämte de flesta dörromfattningarna af mölnbomarmor inmurades och ornamenthuggningen af kapitälen å hallens murpelare fullbordades. I den södra flygeln inreddes öfre våningen med golf och snickeri m. m., och utfördes i denna del af byggnaden åtskilliga andra inredningsarbeten.

Dess utom uppsattes järnkonstruktionen till de sju stora runda takfönstren i hallens hvalf samt åskledare för södra delen af museibyggnaden.

Medeltalet arbetare var under året 58. Utgifterna belöpte sig till kr. 262,933: 07; byggnaden hade sålunda till 1902 års slut kostat 2,083,469 kr. 88 öre.

Arbetsledningen har varit den samma som under föregående år.

Museets byggnadsfond, som under år 1902 ökats med kr. 199,792: 35, utgjorde vid slutet af samma år, sedan utgifterna för året kr. 272,438: 11[1] afdragits, 742,085 kr. 23 öre.

Den af styrelsen år 1901 tillsatta komitén för afgifvande af förslag rörande installeringen inom den nya museibyggnaden[2] fortsatte under årets första månader sina arbeten. Komiténs utlåtande, som sedermera befordrades till trycket, öfverlämnades den 24 april till Nordiska museets styrelse genom komiterades ordförande pro-

[1] I denna summa ingå installationskostnader samt förvaltningsbidrag.
[2] Jfr *Meddelanden från Nordiska museet 1901.* Stockholm 1903. S. 39—40.

Digitized by Google

fessor O. Montelius, som vid samma tillfälle utförligt redogjorde för af komiténs flertal fattade beslut.

Komitén hade utgjorts, förutom ordföranden, af arkitekten G. Améen, hofintendenten dr J. Böttiger, friherre E. Cederström, öfverintendenten A. T. Gellerstedt, amanuensen E. Hammarstedt, fil. licentiat G. Hazelius, skriftställaren V. von Heidenstam och amanuensen P. G. Vistrand. Med komitén hade adjungerats professor J. Kronberg, herr G. Pauli, herr I. Tirén och fil. dr B. Salin. Komiténs sekreterare var fil. dr N. Svedelius.

Ekonomiska förhållanden. Jämväl detta år uppbar Nordiska museet ett statsanslag å 50,000 kr.

Bland de donationer, som 1902 tillföllo museet, må här nämnas:

H. M. Konungen behagade i likhet med föregående år öfverlämna en summa af 500 kr.

Som bidrag till inköpet af tvänne till museet hembjudna väfda tapeter lämnades af fru Anna Wallenberg, född von Sydow, 1,000 kr., af bankdirektör K. Wallenberg 1,000 kr. samt af bankiren C. A. Weber 500 kr.

Fröken Elisabeth Norlund öfverlämnade enligt förut gifvet löfte ytterligare 5,000 kr., jämte de förut skänkta 5,000 kr. afsedda att användas till anordnandet af ett Oscar II:s rum från omkring 1900.

Till Tivolifonden tecknade och inbetalade godsegaren C. F. Lundström 1,000 kr.

Till åstadkommandet af ett porträtt af Artur Hazelius för styrelserummet i den nya museibyggnaden skänkte civilingeniör C. G. Norström ett belopp af 2,500 kr.

Den garanterande inkomsten af åttonde lotteriserien, 250,000 kr., öfverlämnades i början af detta år till museet. I enlighet med bestämmelserna för användningen af dessa medel öfverfördes häraf till byggnadsfonden 140,000 kr., hvarjämte byggnadsfonden godtgjordes för förskottsvis utbetalade medel till gäldande af museets skuld för inköpet af Sevilla med 32,827 kr. 50 öre. Återstoden, 77,172 kr. 50 öre, afsattes till en särskild fond att användas till fullbordandet af den stora terrassuppgången invid Djurgårdsteatern.

Digitized by Google

Under detta år fick museet äfven för afbetalande af vid 1901 års början förefintlig skuld lyfta 250,000 kr., utgörande den museet tillkommande garanterade inkomsten af den nionde och sista serien af museets lotteri. Museet sattes härigenom bland annat i tillfälle att betala sin stora skuld till Artur Hazelius' dödsbo. På årsdagen af Artur Hazelius' död den 27 maj, utbetalades sålunda till fil. lic. Gunnar Hazelius 159,899 kr. 41 öre, utgörande beloppet af dödsboets fordran hos museet.[1] För herr Hazelius möjliggjordes det härmed att gälda alla de ännu återstående penninglån, som upptagits af Artur Hazelius i eget namn, men för museets räkning, och för hvilka herr Hazelius efter faderns död varit personligen ansvarig.

Museets *inkomster* under 1902 uppgingo till kr. 588,297: 30. *Utgifterna* utgjorde under samma tid kr. 350,694: 23. Häraf belöpte sig på Skansen med Bredablick af inkomsterna kr. 238,985: 67 och af utgifterna kr. 244,253: 77. I utgifterna för Skansen ingår afbetalning å köpeskillingen för Tivoliområdet kr. 8,000.

Förvärf. Bland 1902 års förvärf till museets skilda afdelningar anföras följande, hvilka i ett eller annat afseende äro märkliga.

Till *allmogeafdelningen.* Från Skåne: göingedräkt för kvinna bestående af grön vadmalskjol, öfverlif med fyrkantiga silfvermaljor, blått raskaförkläde, öfverdel af hellinne med ursprungligen glättade och på tvären krusade ärmar, kragvantar från 1809, brudlist från 1816 m. m., alt tillhörande en högtidsutstyrsel, sådan hon brukades i Örkeneds socken inpå 1850-talet; vidare en karmstol med lammet med fana, »agnus dei», snidadt å ryggstödet, troligen från Östra Göinge härad; ett täcke i rödlakan m. m. från kristianstadsnäjden samt silfversmycken, bland hvilka ett »sätt» af sex gjutna maljor och ett par »byggningshäktor» (spännen med öfverbyggnad, här af akantusblad) från Veberöds socken i Torna härad.

[1] Denna fordran var ursprungligen större, men hade 1901 minskats med de 25,000 kr., som då af dödsboet skänktes till museet.

Digitized by Google

Från Öland: dopdräkt med karakteristiska broderier af strå- och sandpärlor i brokiga färger, från Möckelby socken; åtskilliga plagg af gammal snitt, hörande till kvinnodräkter från Repplinge och Långlöts socknar, samt en psalmbok, »gåvebok» (bild 2), med hvilken fästmannen »begåfvade» sin fästmö den första lysningsdagen. Boken, som är tryckt 1826, är bunden i svart sammetsband med rika beslag och knäppen af silfver.

2. Brudbok
från Repplinge socken, Öland.
$^{1}/_{2}$ af nat. storl.

Från Västergötland har museet bland annat fått en ekstock med utliggare, ett större byhorn samt flere intressanta dryckeskärl. Till denna grupp hör dels ett par snidade dryckeskannor med fäll-lock, dels ett större ståndkärl (bild 3), svarfvadt och orneradt med i gult och svart på röd botten målade heraldiska liljor, må hända från 1500-talets midt eller senare hälft.[1]

Från Bohuslän, en bygd, som hör till de i museets samlingar hittills mera sparsamt företrädda, har inköpts ett par tranlampor (bild 4) af för denna landsdel karakteristiska typer.

Från Östergötland: åtta stolar af olika form, allmogeslöjd från 1800-talets förra hälft.

Från Södermanland: delar af en yngre kvinnodräkt från Österåkers socken, må hända egande sitt största intresse såsom prof på en folkdräkt, som håller på att moderniseras.

Från Uppland: äldre rya, täcke väfdt i flossateknik, från Altuna socken.

---

[1] Jfr Olaus Magnus: *Historia de gentibus septentrionalibus* . . . Romæ MDLV.

Digitized by Google

Bland förvärf från Västmanland kan nämnas en tiggartafla af trä, daterad 1731, med en längre, tyvärr mycket skadad och därför svårläst inskrift. Taflan har tillhört Gammalhytte byalag i Järnboås

3. Ståndkärl af trä.
Från Visttorps sn, Vartofta hd.
Västergötland.
Omkr. 1/5 af nat. storl.

4. Tranlampa af järn.
Från Skredsviks sn, Lane hd, Bohuslän.
Omkr. 1/3 af nat. storl.

socken. Vidare ett klädskrin från 1724, prydt med karfsnittrosetter, djurbilder och målning.

Från Värmland: en vacker och väl bibehållen mansdräkt från Ny socken, bestående af »långtröja», d. v. s. långrock, väst, kallad lifstycke, knäbyxor af skinn samt hvita ullstrumpor med i rödt

Digitized by Google

utsydda »löver»[1]. För öfrigt märkas delar af en mansdräkt från N. Finskoga socken samt ett hängskåp, »stockskåp», urgröpt ur en trästock.

Förvärfven från Dalarna äro synnerligen rikhaltiga och utgöras af husgeråd, dräkter m. m., bland hvilka fem kvinnodräkter för helg och söcken, olika för olika högtider och årstider, två mansdräkter och två barndräkter, alt från Gagnefs socken; två mansdräkter från Nås, en af dessa den nu mera bortlagda gamla sommardräkten, som karakteriserades af »hvittröjan», en långrock af hvitt vadmal, »elgskinnsbrackan», knäbyxor, med metallknappar stora som specieriksdalrar samt den röda toppmössan, »rukhättan». Från sistnämda socken har därjämte inköpts två kvinnodräkter afsedda för olika tillfällen; vidare ett par »gråkläen», nu mera mycket sällsynta hufvudbonader, tillhörande kvinnornas vinterutstyrsel, samt en säckpipa, i Nås kallad »påse», som tillhört socknens enligt uppgift siste säckpipblåsare. Från Järna socken fullständiga dräkter för man och kvinna; några egendomliga husgerådsaker såsom träsked, snidad och prydd med tärningsformiga hängen i skaftändan; kanotformig ask af trä med vridlock; slända med skramlande kulor i tenen; smörfat, samt en »ygn-njöpa», en liten metalltång (bild 5), med hvilken s. k. stygghår, inböjda ögonhår, bortrycktes. Från Malungs socken hafva inkommit i det närmaste fullständiga högtidsdräkter för man och kvinna, bland dem en »kraskulledräkt»,[2] bestående af blå kjol med vidhängande lifstycke, som här kallades yfdelskläde, raskaförkläde, kjolsäck, »pryska», och »la», det sistnämda ett slags diadem af pärlor och glitter (bild 6) utan motsvarighet i de öfriga daldräkterna; vidare ett par brudgumskor med genombrutna »korshåljärn» samt en vackert målad ask från 1814 till förvaring af »la» och annan grannlåt. Från Älfdalen en kvinnodräkt, märklig bland annat genom

5. »Ygn-njöpa», pincett af järn. Från Järna sn. Dalarna. Nat. storl.

[1] Rombformiga rutade figurer.

[2] *Kraskulla* (Malung), *braskkulla* (Mora) = brudtärna.

Digitized by Google

plaggens forntidsmässiga namn; kjolsäckar (bild 7); en vackert arbetad slef af trä med årtalet 1639 o. s. v. Slutligen må bland förvärfven från denna landsdel nämnas rynkkjol, handskar, kjolsäck m. m. från Leksand samt en äldre i det närmaste fullständig mansdräkt från Rättvik.

Från Helsingland: en järfsödräkt för kvinna, flere rockhufvuden (bild 8—11) med konstmässigt snideri, en stor silfverkosa från 1762,

6. »La»
från Malungs socken, Dalarna.
Omkr. 1/3 af nat. storl.

inköpt i Delsbo, och en vacker silfversked med rundt blad från Bjuråker.

Från Jämtland: rikt snidade brödstämplar (bild 12, 13) och smörformar (bild 14) af trä.

Af förvärfven från Norge må särskildt framhållas ett brudbälte (bild 15) med dels gjutet och graveradt, dels prässadt silfverbeslag, må hända från 1500-talet; ett större brudsmycke med speglar, silfverplattor och pärlor från flodmusslor, samt ett hängsmycke af ett större

Digitized by Google

silfvermynt. Slutligen en s. k. opstågogn, gammaldags väfstol för väfning med upprättstående varp. Bild 16. Med denna väfstol, som härstammar från Haus i S. Bergenhus och uppgifvits vara omkring 200 år gammal, följde fullständig uppsättning af viktstenar, kam, sked m. m. och en påbörjad väfnad, afsedd att visa, huru det gick till att uppställa och utföra en väf i en dylik gogn.

Från Finland märkes en ovanligt stor — 14,7 cm. i diam. — buckla af försilfrad metall med graverade bladslingor (bild 17).

I detta sammanhang må slutligen nämnas en intressant och rikhaltig samling skidor af olika typer från Sverge och Norge, bland dem en från 1605, hittad å Städjefjället i Dalarna, de öfriga representerande tiden från 1830-talet till 1894. P. V.

7. Kjolsäck
från Älfdalens sn, Dalarna.
1/4 af nat. storl.

Bland förvärfven till den *lapska afdelningen* torde särskildt böra nämnas ett björnspjut från Pajala socken i Norrbotten, ett bälte från Lule lappmark, skinnpung och örslef från Ovikens lappmark i Jämtland samt några skidor af lapsk typ och tillverkning.

Till den *eskimoiska afdelningen* skänktes af kolonibestyrer C. Brummerstedt, hvilken förut upprepade gånger frikostigt riktat museet med grönländska föremål, en kajak samt en kvinnodräkt från Grönland. E. H.

Handtverks- och skråafdelningen. Museets särdeles betydande samling af dryckeskärl, som ursprungligen tillhört svenska handtverksämbeten, har under året ökats med ett par dylika föremål af silfver, som visserligen ej äro att jämföra med samlingens bästa, men dock ega intresse såsom kompletterande den samma.

Digitized by Google

8—11. Linhufvud af trä.
Från skilda socknar i Helsingland.
¹/₆ af nat. storl.

Det ena är en bägare, som tillhört bössmakargesällerna (»Büchsen-macher-Gesellen») i Stockholm. Bild 18. Bägaren är stor (höjd 0.209 m.), af vanlig form med utsvängd brädd, på låg, med vågformiga refflor prydd fotkant, och bär kring öfre delen en rik, graverad ro-

Digitized by Google

12, 13. Brödstämplar af trä.
Från Lockne socken, Jämtland.
Omkr. 1/2 af nat. storl.
Inskr. å den större: I · HVNGGERS NÖD · ÄR · GOT MIT BRÖD 1756.

14. Smörform, laggad, af trä.
Från Jämtland.
Omkr. 1/3 af nat. storl.

Digitized by Google

kokoornering samt nedanför denna vid ena sidan en oval medaljong, omgifven af bladornament och krönt af trenne skjutvapen, från hvilka strålar utgå. Medaljongen fylles af en lång inskrift, som först upptager namnet på ämbetets ålderman, J. G. Metzger, samt därefter namnen å öfriga mästare inom yrket, I. Nusbaum, A. Wåhl-

15. Brudbälte med silfverbesättning.
Från Telemarken, Norge.
¼ af nat. storl.

berg, I. Reichardt och G. Metzger, samtliga kända namn inom det svenska vapensmidets historia. Härefter följer ett rim, som omtalar att *Die Semtliche Büchsen-macher Gesellen von ihro Schilter, haven Mich zu eijnen Becher Lassen Bielden*, hvarefter slutligen gesällernas namn, sju till antalet, uppräknas. Inskriften afslutas med angifvande af det år, då bägaren öfverlämnats till beställarne: *Anno 1785*. — I bottnen har bägaren stämplar, enligt hvilka han förfärdigats af guldsmeden D. Lundström i Stockholm år 1784.

Det andra skrådryckeskärlet är en liten kopp af silfver på låg fot med ett öra och i bottnen en $^1/_6$ riksdaler från år 1784. Han bär inskriften *Fina Kledes Wevare Gesellernas 1792* samt stämplar, som upplysa, att den samma tillverkats i Stockholm år 1792. Båda dessa föremål hafva genom köp blifvit museets egendom. — Med skråafdelningens arkiv hafva införlifvats tre st. gesällbref, af hvilka ett från 1747 gåfva af grosshandlaren V. Schuldheis, samt en samling anteckningar angående de svenska handtverksämbetena af amanuensen P. G. Vistrand. G. U.

Digitized by Google

Afdelningen för arbetets historia. Till denna afdelning hafva förts: en gammal s. k. regal, öfverlämnad såsom gåfva af K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI, Stockholm, samt en bokbindarstämpel, gåfva af bokbindaren J. A. HEDMAN i Sala. G. U.

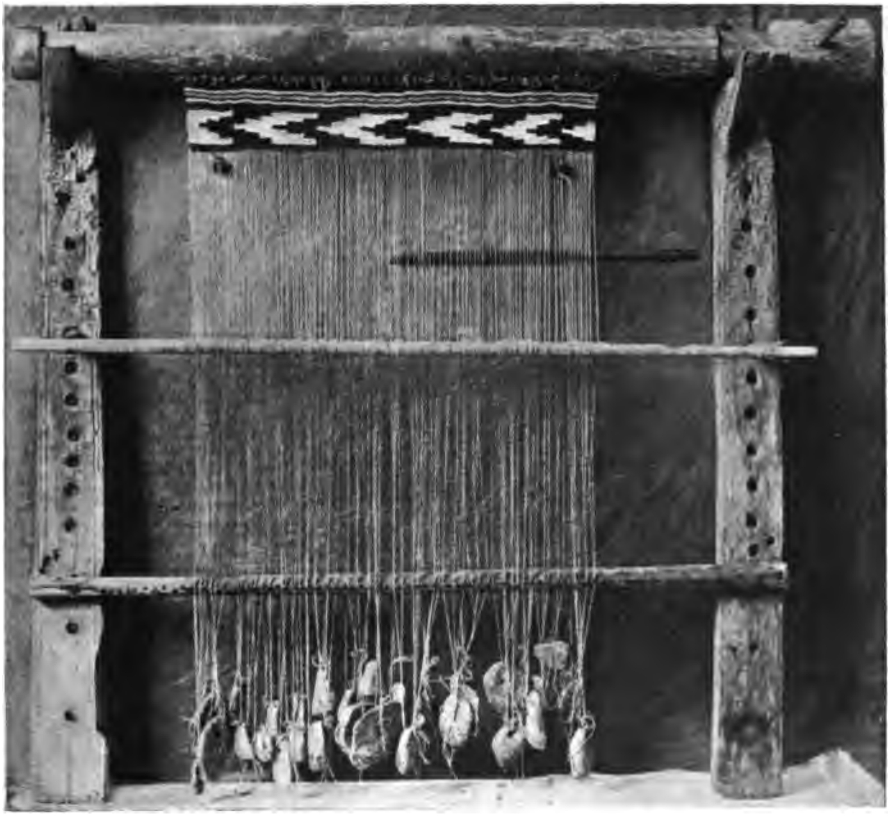

16. Opstågogn (våfstol)
från Haus, S. Bergenhus amt, Norge.
Omkr. 1/19 af nat. storl.

Till *afdelningen för minnen från det gamla Stockholm:* del af ett tak, måladt i rödt och grått, från senare delen af 1600-talet, har funnits uppsatt i huset nr 4 Brunnsgränd; sex delar till portaler från nr 8 Skeppsbron, stenhuggeriarbete från 1600-talets slut (en del

Digitized by Google

daterad 1695); spegelöfverstycke, snidadt, från huset nr 30 St. Nygatan, 1700-talets senare hälft; portgaller af järn från nr 20 Skeppsbron.

Bland förvärfven till *vapenafdelningen* äro främst att nämna fyra stormhattar för fotknekt, hvilka inköptes hos tvänne anti-

17. Sölja af försilfrad mässing.
Från trakten af Lovisa, Finland.
1/1 af nat. storl.

kvitetshandlare i Stockholm, men till desse sålts af uppköpare, som anträffat dem i Helsingland. Jämte dessa hjälmhattar förvärfvades äfven en något bristfällig visirhjälm, hvilken härleder sig från samma landskap och från ungefär samma tid som de nyssnämda stormhattarna, nämligen senare delen af 1500- eller början af 1600-talet. Denna härkomst för samtliga dessa hjälmar är af ett visst intresse, alldenstund Helsingland just är det landskap, hvarifrån museets förutvarande hjälmsamling till största delen erhållits. Det torde böra påpekas, att Helsingland sedan aflägsen tid var kändt inom vårt land för sitt vapensmide. Redan den gamla helsingelagen stadgar

Digitized by Google

(þingsmalæ balk XIV), att hvarje vapenför man skulle ega svärd eller yxa, järnhatt, sköld, brynja och båge med tre tolfter pilar; och att dessa vapen voro tillverkade inom landskapet är väl mer än sannolikt. Äfven Olaus Magni berömmer (lib. VI, cap. VI) helsingesmederna, hvilka han säger i åtskilligt kunna täfla med Italiens, ja, dessa erhöllo t. o. m. af en så fordrande person som Erik XIV det vitsordet att vara »ganska skicklige». Så småningom kommo de helsingska vapensmederna mer och mer att anses som kronans arbetare, och flere regeringshandlingar från medlet och slutet af 1500-talet angå Helsinglands vapensmeder. Visserligen nämnas egentligen »rör» (eldgevär) och hillebarder såsom de vapen helsingesmederna levererade, men Nordiska museets hjälmsamling tyckes antyda, att äfven dylika skyddsvapen, åtminstone sådana af simplare slag, tillverkats inom landskapet. Hemsmidet af vapen fortfor i Helsingland till 1620, då ett kungligt påbud ålade vapensmederna att antingen inflytta till städerna eller blifva bönder.[1]

18. **Bägare af silfver,**
som tillhört bössmakargesällerna i Stockholm.
1785.
Höjd 0,209 m.

En fäkthjälm, angående hvars härkomst närmare upplysningar saknas, ådrager sig uppmärksamhet genom sin ovanligt grofva konstruktion och tyngd (bild 19).

[1] Se vidare P. H. Widmark: *Beskrifning öfver Provinsen Helsingland.* D. 1. Upsala 1860. S. 283 o. f.

Digitized by Google

Bland förvärfvade skjutvapen märkes ett litet järnarmborst, s. k. schnäpper, från slutet af 1500-talet. Vidare må nämnas bössor, signerade af gevärsmederna J. Reichardt i Stockholm (verksam under senare hälften af 1700-talet) och I. Rosenhell i Norrtälje (verksam i slutet af 1700- och början af 1800-talet) samt af den i början af 1700-talet i Stockholm arbetande Schertiger. En del skjutgevär af allmogetillverkning erhölls äfven, så t. ex. en muskedunderliknande rakrefflad sälbössa med flintlås, sannolikt härstammande från Upplands skärgård, och en sälstudsare samt några lodbössor från nordligaste Västerbotten, bland de senare några med snapplås, de öfriga med primitiva knallås. Sälstudsaren åtföljdes af full utrustning för sälskytt, till hvilken utrustning bland annat höra päls, mössa och studsarfodral af hvitt kalfskinn, alt egnadt att göra skytten så litet skönjbar som möjligt mot den hvita isen. Det må i förbigående nämnas, att Oedman i sin bekanta Chorographia Bahusiensis,[1] efter Åke Rålamb och Urban Hjärne, omtalar en något liknande dräkt såsom använd af sälfångare i Roslagen under 1600-talet.

19. Fäkthjälm.
$^{2}/_{15}$ af nat. storl.

E. H.

Inom *afdelningen för de högre stånden* bör bland förvärfven af äldre möbler särskildt uppmärksammas några sengustavianska föremål, hvilka, ehuru från skilda håll genom köp hopbragta, dock i stil som i kvalitet stämma väl samman och på ett för samlingarnas blifvande uppställning tjänligt sätt komplettera förut inkomna

[1] J. Oedman: *Chorographia Bahusiensis Thet är Bahus-Läns Beskrifning . . .* Stockholm 1746. S. 37.

Digitized by Google

alster af det slutande 1700-talets snickarkonst. En byrå af mörk mahogni med mässingsstafvar och gröngrå gammal marmorskifva visar på bottnen af en låda i öfversta byrålådans inredning signaturen *E. N. S.* jämte Stockholms hallstämpel af 1785. Monogrammet torde böra tydas Erik Nyström, en från 1780-talet under hallrätten lydande snickare.[1] En sekretär har i det hela samma utstyrsel som byrån, men utmärker sig genom den ovanliga mässingsstafdekorationen på klaffen; ett skrifbord likaledes af mahogni, skifvan kantad af en bred mässingslist och klädd med svart skinn, liksom de nyssnämda möblerna pryddt med mässingsstafvar utmed lådornas konturer och i benens kannelyrer. Ett ovalt sybord och ett pipbord (bild 20) tillhöra äfven den sengustavianska stilperioden.

Bland de under senare åren inköpta möbler, som stå dessa närmast, torde ett damskrifbord, inköpt 1899, böra i detta sammanhang omnämnas. Det är af samma utstyrsel och äfven af samma material som de nyss nämda möblerna och ger oss i sin signatur jämte namnet på en af stilens bättre utöfvare en ytterligare fingervisning om den tid, för hvilken denna stil var karakteristisk. Signaturen på en af lådorna i inriktet lyder *And. Lundelius i Stockholm.* Den bifogade hallstämpeln bär årtalet 1782. Lundelius var liksom Nyström hallsnickare.[2]

Bland smärre i trä utförda alster från den sengustavianska tiden märkas: spottlåda af mahogni inklädd med mässing; raklåda invändigt försedd med spegel och klädd med blå sammet och smala silfvergaloner, samt ett par vasformiga synnerligen vackra ställ för blomkrukor, arbetade af tunna svängda mahogniribbor (bild 21).

En möbel från öfvergången mellan sengustaviansk och empirestil är en lavoar af mörk mahogni med kolonnernas kapitäl och baser klädda med mässing. Ren empirestil visar ett ovalt sybord i mahogni med enkelt marketeri i björk m. m. och lyrformig fot; likaså ett hopfällbart nattduksbord, också i mahogni, och till sist en

[1] J. Böttiger: *Georg Haupt.* Stockholm 1901. S. 55.
[2] J. Böttiger: anf. arb. S. 120 och 55.

Digitized by Google

egendomlig sekretär, som stängd har formen af ett antikt altare. Genom ett system af block och motvikter kan den tunga frontväggen lätt skjutas upp. Genom tryckning på en knapp lossas sedan skrifskifvan från den henne fasthållande fjädern. Möbeln, som är arbetad i fur med mahognifanér, har engaïner, lejonfötter och lister snidade och förgylda samt påminner om den franske arkitekten Perciers mönsterritningar. Dylik efterbildning af antika former kännetecknar som bekant icke blott empiren utan redan den stil, som hos oss fått namnet gustaviansk, men som vid sitt första uppträdande i Frankrike älskade att nämna sig le style antique. Ett föremål från denna tid, en snidad och förgyld trefot, visar tydligt denna tendens.

20. Pipbord af mahogni.
1700-talets slut.
Omkr. 1/8 af nat. storl.

Från Karl XIV Johans tid stammar en soffa af rödbok, som ännu bibehåller sin originalklädsel (bild 22). Från samma tid eller något senare ännu en soffa af björk med mussellika inläggningar i ljusare trä; en piphylla delvis af ek, delvis af mahognifanerad fur; en toalettspegel af mahogni; ett marketeriprydt sybord af björk med stoppad och stramaljbroderad klädsel på skifva och fot (s. k. diligence); en enkel byrå af alm,

Digitized by Google

signerad i öfversta lådan *Carl Hendric Blom, snickare och chatoull-makare i Stockholm. Bor på Södermalm uti Catharina Församling. Hörnet af Tullportsgatan och Svartensgränd — Huset N:o 3 och 4.* Antagligen på 1840-talet tillverkades ett mahognifaneradt schatull, innehållande sju med slipade blommor och silfverproppar prydda flaskor. I ett af flaskfacken är den graverade firmalappen fastklistrad, lydande *Kongl. Hof Schatoull-makare Johan Pett. Berg i Stockholm Bor i Huset N:o 3 på Norr vid Clarabergs gränd.*

Det älsta af 1902 års möbelförvärf är ett gotiskt skåp, primitivt bygdt af bredvid hvar andra stälda bräder sammmanhållna af dekorativt ordnade järnband, se bild 23. Därnäst i ålder ett kabinettskåp från 1600-talet,

21. Krukfodral af mahogni.
1700-talets slut.
Omkr. 1/4 af nat. storl.

22. Soffa af rödbok.
1830-talet.
Omkr. 1/14 af nat. storl.

Digitized by Google

svartmåladt och försedt med inlagd ornering i tenn. Från 1700-talets början en massiv ekbyrå med plana konturerade mässingsnyckelskyltar.

Från 1700-talets förra del likaledes ett konsolbord, rikt snidadt och ursprungligen förgyldt. Det representerar den äldre rokoko-stil, som har sin tillvaro under »regenten» Filips af Orléans tid och från honom har sitt namn. Bordet har en altför fulländad fransk prägel för att vara snidadt af svensk mästare. Från samma tid en skärm, s. k. paravent (bild 24), målad i olja på duk. Detta slags möbler var vanligare i äldre tider än nu; de behöfdes öfveralt i de stora föga ombonade och därför också kalla rummen som skydd mot drag. Tillägges en gustaviansk byrå i marketeriarbete, påminnande om, men betydligt enklare än stockholmsmästaren Jonas Hultstens i museet befintliga arbeten af samma slag, så torde de viktigare förvärfven af äldre möbler vara nämda.

23. Skåp i gotisk stil.
Omkr. 1/25 af nat. storl.

Samlingen af musikinstrument är ökad med två klavér. Det ena, med svarta undertangenter och hvita öfvertangenter, bär Per Krafts kända signatur. Snack har graverat firmasedeln med rokokokartusch och musikens emblem. *Pet. Kraft Kongl. hof Instrum. Makare Stockholm N:o 250 A 1801 Snack sc.* Det andra är senare och signeradt på samma plats som moderna instrument *N:o 3 Carl Ljungberg Götheborg.* Två violiner äro inköpta för sina till svenska instrumenttillverkningens historia hörande namn. De äro signerade den ena: *Johan Öhberg Stockholm 177 . .* (?) och den andra *Förfärdigad af A. Svanström i Strengnäs 1797.*

För medel, som af fröken Elisabeth Norlund stälts till museets förfogande i och för ordnande af ett Oscar II:s rum, inköptes den af arki-

Digitized by Google

tekten Ferd. Boberg för det kungliga rummet i svenska paviljongen å världsutställningen i Paris 1900 ritade möbeln, som utförts i Stockholm på antikvitetshandlar A. Matsons verkstad och till hvilken tyget efter mönster af fru Anna Boberg väfdes af K. A. Almgrens sidenfabrik härstädes. Möbeln, som består af soffa, 8 fåtöljer, 10 stolar, 2 bord, skåp, bokställ och spegel, är utförd i mahogni och klädd med orangefärgadt siden — ett måttfullt och vackert prof å stilriktningen inom det moderna konsthandtverket omkring 1900 och därjämte som arbete ett godt exempel på arbetsskickligheten i Stockholm vid samma tid samt torde sålunda inom Nordiska museet, som har att tillgodose båda de ofvannämda synpunkterna, väl kunna försvara sin plats. I. R.

24. Skärm.
1700-talets förra del.
1/18 af nat. storl.

Bland förvärfven till den keramiska samlingen förtjänar omnämnas en ask af mariebergsfajans, gåfva af antikvitetshandlaren A. G. Hagander i Stockholm; den är formad såsom en stor mångfärgad vindrufsklase och bär mariebergsfabrikens signatur under den förste direktörens, Ehrenreichs, period, 1758—1766. Från Rörstrand, 1780-talet, härstammar en liten terrin af flintporslin, låg skålform på fyra svängda fötter, med två handtag och kupigt lock, hvarå blad och frukter i hög relief, signerad *Rörstrand.* Från samma fabrik härrör möjligen äfven en sockerskål från 1700-talets slut i form af en melon, liggande å ett blad, med tillhörande strösked, likaså af flintporslin.

Digitized by Google

Slutligen har under året på auktion efter prof. Aug. Malmström inköpts några pjeser af serviser i fajans, utförda i början på 1870-talet vid fabriken å Gustafsberg efter ritningar i fornnordisk stil af nämde konstnär. Dessa föremål äro synnerligen typiska för sin tid och utgöra goda prof å sträfvandet att bilda en »nordisk» stil i konst och konstslöjd, som just vid den tiden hade flere framstående representanter bland landets ledande konstnärer.

25. Mortel af malm.
1488.
1/5 af nat. storl.

I detta sammanhang kan äfven anföras förvärfvet af tvänne kakelugnar, en grönglaserad, slutet af 1600- eller början af 1700-talet, från egendomen Jakobsberg i Brännkyrka socken, gåfva af hr Knut Boström, samt en polykrom med rik dekoration från 1700-talets senare del, härstammande från ett hus vid Storkyrkobrinken i Stockholm.

Glas. Af förvärfven må särskildt påpekas en stor pokal med slipad och etsad dekoration från 1700-talets senare del; sex i hvar

Digitized by Google

andra stående cylindriska dricksglas från 1800-talets förra hälft i fodral af röd maroquin, samt ett par etsade vinglas från 1700-talets slut.

Tenn. Ett antal tallrikar från olika tider, däraf en från 1600-talets slut; ett par ljusstakar med skaft i form af refflade kolonner på fyrsidig fot, samt slutligen en kanna med medalj i locket, från 1700-talets senare del.

G. U.

26. Vattenkanna af koppar.
1721.
Omkr. 1/7 af nat. storl.

Bland andra till köksafdelningen hänförliga föremål: en vacker och ovanlig pièce, en malmmortel från år 1488 med stöt (bild 25), i götiska minuskler bärande inskriptionen Jheſvs · maria · iohannes · m · cccc · lxxxviii. Vidare en kopparkastrull märkt 1774, som tillhört Gripsholms kungliga kök; järngryta från 1788; strykjärn från 1700-talet, märkt å ena sidan *Eva Lona Leijell 1754* och å den andra *Cajsa Judit Leijell;* ett annat märkt med greflig krona och *A: C: S: B: D. Carls:crona I: 26: Augu: 1781 E: F. F.;* ett antal brickor från förra hälften af 1800-talet; kaffekvarn från början af 1800-talet; téskrin, ostform, puddingform af koppar m. m.

Digitized by Google

27. Aln. 1776.
1/5 af nat. storl.

I sammanhang med hushållsföremålen må nämnas ett vackert till trädgårdsskötseln hörande redskap, en vattenkanna af koppar, märkt 1721 (bild 26).

Bland förvärfven af smärre föremål hörande till afdelningen för de högre stånden. Af ädla metaller: litet nålhus af silfver; luktflaska af prässad silfverplåt, den senare gåfva af fru THERÈSE HAZELIUS, samt en fingerring med stor genombruten knapp, funnen i närheten af Åbo slott. Vidare en snidad aln, märkt 1776 (bild 27); väfskyttel, likaledes snidad, märkt *A. N. O. 1755*, samt ett s. k. viktur från 1800-talets förra hälft. Dessa ur tillverkades i Paris, infördes hit och förságos ofta med svensk firmastämpel på urtaflan. På den 1902 anordnade urutställningen i Stockholm förekommo två dylika, det ena bärande inskriften *A. M:son Blomberg*, det andra *A. Blomberg.*[1] Dess utom bordsur med snidad rokokoornering, märkt på taflan *Daniel Åberg, Norrkiöping;* liten toalettspegel i skulpteradt trä med spår af förgyllning, från senare hälften af 1700-talet, samt syskrin i halmmosaik. J. R.

Bland mera betydande förvärf till dräktafdelningen märkas: tre damklädningar af siden och silkesgaze från 1810-talet; muff af hvitt siden och tvänne västar från 1700-talet, samt flere siden- och spetsmantiljer, schalar m. m. från förra hälften och midten af 1800-talet. Af mantiljerna är särskildt att observera en, som är försedd med Stockholms packhusstämpel af 1837. Bland gåfvorna må nämnas: halsband med vidhängande kors af hårarbete och guld från 1837; brun yllekläd-ning från 1870-talet; netteldukskjol från 1850 eller 1860-talet, o. s. v.

A. L.

[1] Enligt meddelande af fabrikör J. G. Linderoth.

Digitized by Google

Samlingen af åkdon har ökats med tre större jaktvagnar från omkring år 1800; en gigg, enligt uppgift tillverkad vid Vägsjöfors bruk i Värmland; ännu en gigg med suflett samt en s. k. plandroska, de tre sistnämda från 1800-talets midt. Af plandroskans typ, men tidigare, är det åkdon, som under benämningen »rysk droska» såsom gåfva inkommit till museet. Om tidpunkten för dessa fordons första uppträdande i Stockholm och om sättet för deras begagnande upplyser en plansch i månadsskriften »Magasin för konst, nyheter och moder» för året 1826, sid. 39 och 19.

Till denna del af samlingarna ha dess utom kommit seldon för tandem af rödt läder med gula metalldelar, från början af 1800-talet; ridmundering för 2 hästar, af svart läder, rikt besatt med mässingskläppar, från 1700-talets slut; slädnät från 1800-talets midt; damsadel från samma tid.

I sammanhang härmed må antecknas några till museet skänkta eller köpta rese-ekiperingsföremål: cylindrisk sälskinnskoffert från 1800-talets början; kappsäck af svart läder, som tillhört öfverste G. M. D. F. Armfelt (f. 1781, d. 1868); nattsäck, som tillhört drottning Josefina, utvändigt täckt af korsstyngsbroderi i silke och ylle, gredelint och gult på svart, invändigt klädd med guldpressad röd chagrin och försedd med inredning af toalettflaskor m. m., fransk tillverkning. J. R.

Museets textila afdelning har under året ökats med en del värdefulla föremål. I främsta rummet böra nämnas de båda stora väfda tapeter från tiden omkring 1600, framställande scener ur jungfru Marias historia efter Dürer och Goltzius, som med bidrag lämnade af fru Anna Wallenberg, bankdirektör K. Wallenberg och bankiren C. A. Weber kunde för samlingarna förvärfvas. Köpet var så mycket önskvärdare, som museet af dylika alltid dyrbara, nu mer och mer svåråtkomliga föremål, hvilka i äldre tiders bostadsinredning spelade en så betydande rol, endast eger ett fåtal. Till samma område höra: ett bårdfragment, dateradt 1694, samt tvänne stolsitsar, daterade 1782, alla tre svenska i tapisseri utförda väfnader och af intresse för det svenska tapetväfveriets historia. Slut-

Digitized by Google

ligen inlöstes af medel, som af herr Hj. Josephson som bidrag till ordnande af ett Oscar II:s rum från tiden kring 1900 stälts till museets förfogande, en af Frida Hansen tecknad och väfd tapet kallad Libeller. Bild 28.

Af professorskan O. Gadde, f. Bruzelius, i Lund erhöll museet som gåfva en »bordduk» eller snarare ett paradsängtäcke från slutet af 1600-talet. Det är ett i plattsöm med hvitt silke å ljust grönt siden utfördt praktverk, om hvars med hög grad af teknisk färdighet framstälda ståtliga mönster vidstående afbildning (29) lämnar en antydan. Det förtjänar påpekas, att denna teknik, som troget hål-

28. »Libeller.»
Tapet af Frida Hansen.
1/25 af nat. storl.

ler sig inom den textila konstens råmärken, vore värd att i våra dagar oftare användas, äfven om arbeten af denna art för sin dekorativa totalverkan utom ett kärleksfullt tålamod torde kräfva en djupare insikt i mönstrets byggnad och utvecklingsmöjligheter — hvad William Morris kallar dess mystik — än man numera vanligen besitter.

Duktyg från äldre tider hör ännu till de hos oss minst beaktade samlingsföremålen och är ej häller i museet vidare rikt representeradt. En gåfva af tvänne servietter af linne med ett under senare delen af 1600-talet vanligt mönster af löst strödda blommor var därför lika välkommen som ovanlig. Servietterna äro signerade med initialerna till egarinnans namn *E. D. B.* samt daterade år 1683.

Digitized by Google

29. Paradtäcke.
1600-talets slut.
1/14 af nat. storl.

Det vore önskligt, att museets kvinliga gynnare och vänner ville hafva sin uppmärksamhet fäst å dylika föremål, som, när de tjä-nat ut, oftast inordnas i damtrasornas kategori, men som bilda en alt-mera svårfunnen, ingalunda oviktig länk i äldre tiders textila indu-

Digitized by Google

stri. Förvärf af dylik art äro för samlingarna i Nordiska museet alltid kärkomna.

På framstäld begäran lämnades till museet från K. A. ALMGRENS SIDENFABRIK härstädes en samling med prisuppgifter och tillverkningsår försedda profver å sidenväfnader utförda vid nämda fabrik under åren 1847—1902.

Det är ur stil-, dräkt- och möbelhistorisk synpunkt af intresse att dylika samlingar, som tyvärr beträffande förra århundradet numera äro omöjliga att bilda, för innevarande sekel i vidsträcktaste mått må anläggas, något som icke möter de ringaste svårigheter, om man blott genast tager i tu därmed. I detta sammanhang erinras, att museet beträffande 1700-talet i Berchska samlingen i detta afseende eger en särdeles beaktansvärd källa.

Det må äfven här vara tillåtet att till Nordiska museets vänner rikta en vördsam anhållan att ihågkomma museets textilsamling med gåfvor af liknande art. Det torde icke kräfva vare sig tid eller kostnad att vid inköp af tyg inom landet sända museet en lapp med anteckning om tygets pris per meter och dess gängse benämning samt där så ske kan dess tillverkningsort. Det är gifvet, att, om mönster finnes, detta hälst bör kunna visas helt. Framtida forskare å dräktens och rumsinredningens områden skola vara gifvaren tacksamma.

Personhistoriska afdelningen. Af enkefru SUSEN RYDBERG, född HASSELBLAD, öfverlämnades till museet genom gåfvobref af den 26 sept. 1902 större delen af till Viktor Rydbergs arbetsrum å Ekeliden på Djursholm hörande möbler m. m., äfvensom en stor del af den bortgångnes betydande och dyrbara boksamling omfattande omkring 3,000 band.

Porträtt- och tafvelsamlingen har under året endast obetydligt ökats. Följande förvärf äro att anteckna: porträtt af lustspelsförfattaren Ture August Säfström (f. 1813, d. 1888), oljemålning af J. M. Stäck, signerad och daterad 1838; porträtt af assessor Carl Gustaf Osbeck (f. 1766, d. 1841), berömd gynekolog, oljemålning af C. Ohlson, signerad och daterad 1835; porträtt af brukspatron Anders Gyllen-

Digitized by Google

höök (f. 1674, d. 1757), egare af Engelsbergs bruk i Västmanland, oljemålning, enligt påskrift å dukens baksida år 1748 målad af Lorentz Pasch d. y. (f. 1733, d. 1805); samt gipsmedaljong framställande arkiatern Abraham Bäck (f. 1713, d. 1795), modellerad af Samuel Hoffmeister. Framlidne professor AUG. MALMSTRÖMS ARFVINGAR öfverlämnade, i enlighet med den aflidnes i koncept till testamente uttalade önskan, till Nordiska museet hans ofullbordade jättemålning »Bråvalla slag».

Boksamlingen ökades under år 1902 liksom under föregående år så väl genom bytesförbindelse med in- och utländska museer och samfund som genom inköp och gåfvor. Bland de senare är att märka den förut nämda gåfvan af en stor del af Viktor Rydbergs bibliotek, som museet erhöll af fru SUSEN RYDBERG, f. HASSELBLAD. Jfr sid. 38.

Arkivet. Bland de viktigaste förvärfven till museets arkiv är en del handlingar rörande säterierna Ingelsby och Pökan m. fl. gårdar i Kåkinds härad i Västergötland. Handlingarna, hvilka dels utgöras af köpe- och fastebref m. m. å pergament från åren 1633—1686, dels af testamenten, bouppteckningar, utdrag ur häradets domböcker o. dyl., har såsom gåfva öfverlämnats af frih. G. G. B:SON OXENSTIERNA, som äfven under det närmast föregående året skänkt liknande arkivalia.

Ur professor J. A. Malmströms kvarlåtenskap erhöll museet i enlighet med konstnärens testamente af den 8 mars 1897 en stor samling handteckningar, akvareller, oljeskisser m. m. framställande byggnader, klädedräkter, folktyper m. m. från Sverge, Norge och Finland, omfattande omkring 650 blad och 26 skissböcker.

Vidare må nämnas en receptbok, gåfva af fröken EVA LAGERBRING, Göteborg, bärande å första bladet följande anteckning: »Liten Underrättelse För Hennes Höga Nåde Högvälborne Fru Grefvinnan Ingellotz på Aske. Påbörjad af hennes ödmiuke Tjenare F: v: R: 1781 d: 11 Mars». Boken innehåller en samling uppteckningar angående tillagning af maträtter och drycker, botemedel för sjukdomar samt recept för färgning. V. L.

Digitized by Google

30. Skåp med marketeri.
1770-talet.
Sannolikt af Georg Haupt.
Omkr. 1/12 af nat. storl.

Under år 1902 inköptes till allmogeafdelningen omkring 830 föremål för kr. 2,664: 01; till afdelningen för de högre stånden samt den konstindustriela afdelningen omkring 300 föremål för en summa

Digitized by Google

af kr. 20,924: 06 — i denna summa inbegripna 12,000 kr. för tvänne väfda tapeter —; till öfriga afdelningar omkr. 150 föremål för kr. 966: 43; sammanlagdt kr. 24,544: 50.

Hela inköpssumman af föremål, hänförliga till museisamlingarna, uppgick 1902, fraktkostnader inräknade, till 44,754 kr. 83 öre; skilnaden mellan de båda summorna utgjorde slutbetalning för under föregående år gjorda uppköp, hufvudsakligen till allmogeafdelningen.

Deposition. Som deposition har museet under året mottagit följande föremål:

af krigsarkivarien J. Petrelli: modell af St Lars klockstapel i Söderköping, utförd af herr F. L. Pettersson i Norrköping;

af K. Karolinska institutet: skåp med marketeri och ornering i förgyld och ciselerad brons från 1770-talet, svenskt arbete, sannolikt utfördt af k. hofschatullmakaren och ebenisten Georg Haupt. Bild 30.

Skansens utveckling. Under året refs det midt emot vaktstugan befintliga, herr Christian Hammer tillhöriga plåtskjulet. Efter borttagandet af denna i hög grad vanprydande byggnad blef platsen, där han stått, planerad och sedan planterad med löfträd.

Den andra herr Hammer ännu tillhöriga byggnaden å Skansen, det långa envåningshus, hvari Hammers dyrbara bibliotek sedan många år förvarades, öfverläts detta år till Nordiska museet mot rätt för herr Hammer att ännu ett år disponera byggnaden som förvaringsplats för sina böcker.

En del nödvändiga förbättringar å Skansens byggnader företogs under året. Så ommålades Gula huset utvändigt och Sagaliden undergick en rätt genomgripande yttre och inre reparation, mindre dylika ej att omnämna.

En afloppstrumma anlades från Bredablick ned till Djurgårdsbrunnsviken, hvarjämte afloppsledningar äfven nedsprängdes från dammarna vid björnburarna nedanför Bredablick. Dessa arbeten

Digitized by Google

voro visserligen dyrbara, men de senare årens erfarenhet hade visat dem vara synnerligen behöfliga.

Skansens kulturhistoriska byggnader. Det förnämsta förvärfvet till Skansens historiskt-etnografiska afdelning utgöres af tvänne under juni och juli månader här uppförda rökstugor från Värmlands finnbygder.

Tanken att för Skansen förvärfva byggnader från Värmlands finnbygder var gammal, och förberedande undersökningar hade pågått under flere år, framför alt i samband med fil. kand. N. Keylands forskningsresor. För att ekonomiskt möjliggöra dessa planers förverkligande insamlades 1899 på initiativ af ingeniör A. Pihlgren, Malmö, en summa af 1,000 kr.[1], och kommo dessa medel nu synnerligen lyckligt till användning, då återuppförandet af nämda byggnader var förenadt med högst afsevärda kostnader.

Från Gustaf Vasas tid åtminstone till inemot slutet af 1600-talet har en stark invandring af finnar egt rum till olika delar af mellersta och norra Sverge. Åren 1530, 1608 och 1650 uppgifvas stora inflyttningar hafva skett särskildt till Värmland. De orter i Finland, ifrån hvilka de flesta finnarne kommo, voro de östra gränstrakterna Savolaks och Karelen, som under de ständiga krigsoroligheterna mest voro utsatta för härjningar. Den svenska regeringen uppmuntrade inflyttningen, då finnarne voro kända för sin duglighet vid brytande af ny bygd. De erhöllo därför boplatser i aflägsna skogstrakter, hufvudsakligen i bärgslagerna, hvarest de samtidigt kunde vara bärgshandteringen till nytta vid kolning. Dessa invandrade finnar hafva till våra dagar med en för deras nation egen seghet bevarat sitt gamla språk och sina gamla seder. Då det var af vikt för Nordiska museet att erhålla en noggrann kännedom om dessa invandrares etnografiska förhållanden, har fil. kand. Nils Keyland, själf af en gammal svensk-finsk släkt Kailainen, sedan år 1898 i Värmlands finntrakter gjort studier och samlingar.[2] Utom

---

[1] Se *Meddelanden från Nordiska museet 1899—1900*, sid. 180—182, där samtliga gifvare finnas upptagna.

[2] Se *Meddelanden från Nordiska museet 1898*, sid 151. *1899—1900*, sid 78.

Digitized by Google

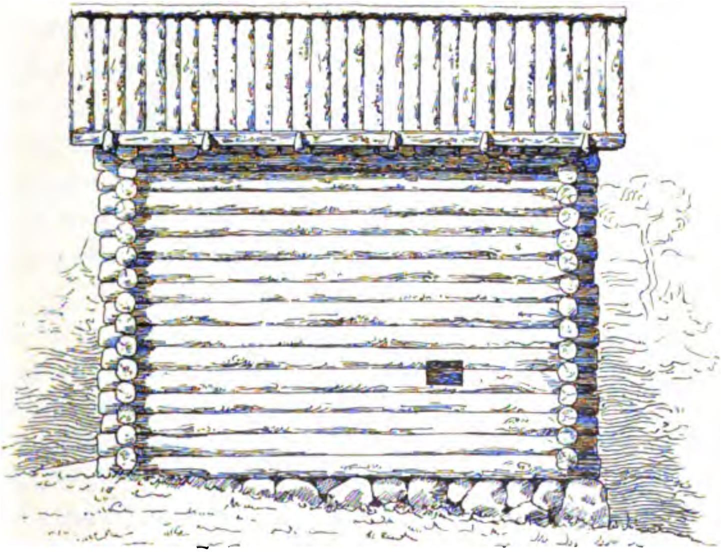

31, 32. Rökstugbadstugan
från Rörkullen, Lekvattnets sn, Frykdals hd,
Värmland.

Digitized by Google

det rika material af anteckningar och föremål, som från dessa resor hemfördes till museet, uppspårades äfven tvänne för finnbygden säregna byggnader. Genom understöd af grefvinnan ANNA MÖRNER, f. RUNDGREN, och FREDRIKSHALDS SKOGSBOLAG sattes museet i stånd att förvärfva dem för Skansen. Nedtagning och återuppbyggande skedde under ledning af en bonde från trakten, egaren af den ena stugan.

Den ena af byggnaderna stod vid Rörkullen i Lekvattnets socken, Fryksdals härad, strax invid Rottnaälf. Till Skansen skänktes hon af grefvinnan Anna Mörner. Sägnen visste förtälja, att hon ursprungligen uppförts af tvänne 80-åriga gummor »för så länge sen, att ingen mins det». Detta måste dock skett på annat ställe, än där huset sist stod, ty en med bila inhuggen numrering af stockarna antyder, att det samma en gång förut nedmärkts och flyttats.

Byggnader af denna form kallas i finnbygden »rökstugbadstugor», och de göra skäl för namnet och mer därtill, ty en sådan byggnad användes icke blott till boningsstuga och badstuga utan äfven som ria. Då de invandrade finnarne slogo sig ned i ödemarken och började bryta bygd, — hvilket nästan uteslutande skedde medelst svedjning, — måste de till en början inrätta sig så enkelt som möjligt. De kunde då ej genast bygga särskilda hus för olika ändamål, och så uppstod rökstugbadstugan, i hvilken de bodde, torkade sin säd och kunde taga de för finnarne så oundgängliga ångbaden. Då de sedan kommit mera i ro, uppförde de flere hus, framför alt särskild boningsstuga eller pörte, och rökstugbadstugan fick då vanligen endast tjäna som badstuga och ria.

Rökstugbadstugan från Rörkullen (bild 31—35) är uppförd af runda stockar med dubbla hakknutar. Hon utgöres af ett enda rum med dörr på ena gafveln, utan förstuga. Invändigt äro väggarna, hvilkas understa stockar hvila på tomtstenarna, till manshöjd bilade. Fönster finnas ej utan ersättas af tre små gluggar med skjutbara träluckor. Golfvet utgöres af stora, klufna stockar, »golfklöftera», hvilka hvila på tvärgående stockar som »underlag». I jämnhöjd med väggarnas öfre kant ligger ett innertak, »flat-tak», af omväxlande runda och klufna stockar, täckta med mossa och jord. Yttertaket, »vasstaket», hvilar

Digitized by Google

på en kroppås och fyra sidoåsar, två på hvarje sida. På dessa ligga runda granstänger, »su», af hvilka sex på hvarje sida äro förlängda som »utbolskrokar» för fasthållande af »utbolet», hvilket hindrar takets ytterbeläggning, »farjen», att glida ned. Farjen består af klufna stockar, »farjkubbar», som tjäna att kvarhålla den på »su» liggande näfvern. Öfverst å takkammen, midt öfver kroppåsen, ligger en stor rund stock, »farjkam», som fasthåller farjkubbarnas öfre ändar.

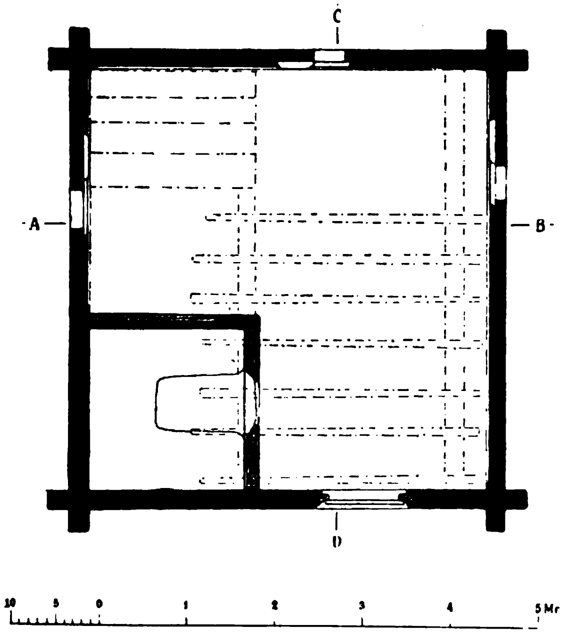

33. Plan af rökstugbadstugan
från Rörkullen.

Ugnen i rökstugbadstugan, af hvilken hela huset får sin egendomliga prägel, utgöres af en s. k. rökugn, hvars utmärkande egenskap ligger däri, att en direkt i förbindelse med eldstaden stående rökledare eller skorsten saknas. Genom springorna på det öfver eldstaden af gråsten uppförda ugnshvalfvet får röken söka sig väg, så godt han kan, för att sedan sprida sig i rummet, där han till sist lägger sig som ett tjockt moln under taket. I äldre stugor

Digitized by Google

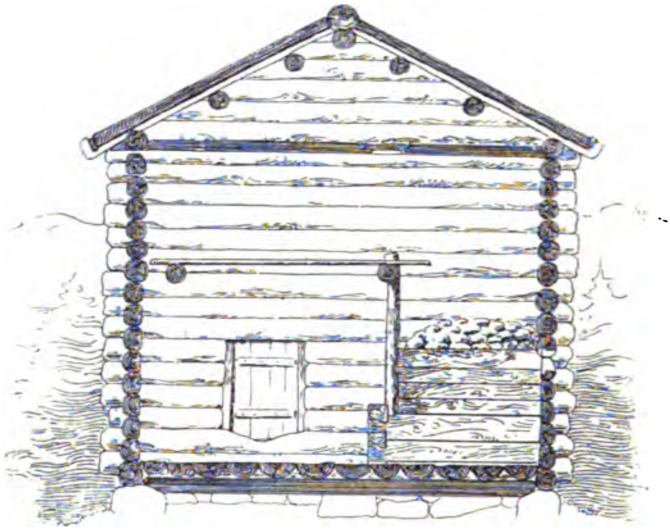

A——B

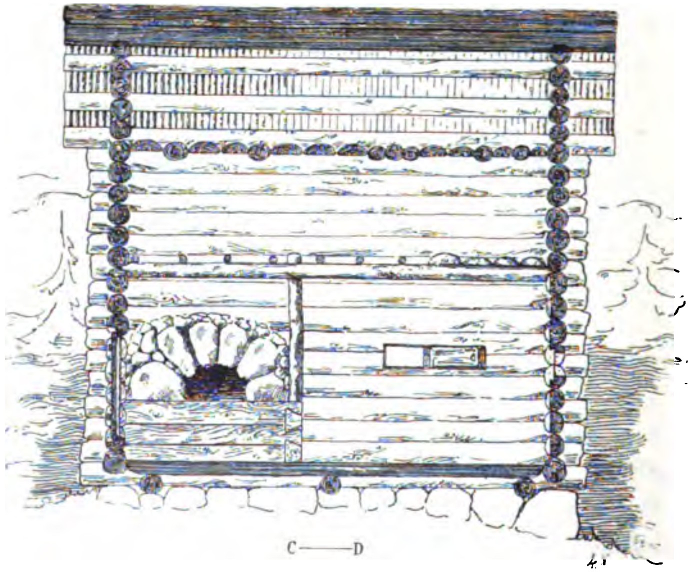

C——D

34, 35. Rökstugbadstugan
från Rörkullen.
Tvär- och längdsnitt.

Digitized by Google

måste man efter eldningens slut vädra ut röken genom dörren och väggarnas små gluggar. Först senare fann man på att i stugans tak anbringa ett rökhål täckt af en trälucka såsom i stugan från Rörkullen. Egentlig rökledare saknas här ännu, ty sedan röken genom hålet i flattaket kommit upp på vinden, får han leta sig ut genom springorna mellan gaflarnas och takets virke.

Eldstaden hvilar på ett af bilade stockar i laxknutning hopfogadt ramverk, som vid ugnens främre sida skjuter fram som en bänk, ugnsbänken. Midt på denna, alldeles framför ugnsöppningen, finnes en af flata stenar klädd fördjupning, grufvan, till hvilken glöden efter eldningen rakas ut. De båda bänkplatserna på hvar sin sida om grufvan anses jämte själfva hvalfvet öfver ugnen för husets förnämsta sofplatser.

Vid ugnens inre hörnknut står en grof stock, »patastocken», som stöder en under taket liggande bjälke. Denna senare uppbär tvärstänger, å hvilka säden lades till torkning. Längst in i stugans ena hörn är under taket anbragt en lafve, på hvilken man vid badningen kröp upp för att så mycket bättre kunna njuta af den heta ånga, som utvecklades, då man slog vatten öfver den glödvarma ugnen. Lafven användes dessemellan till sofplats. Man kom dit upp på en stege gjord af en stock med inhuggna trappsteg. Till den fasta inredningen kan äfven räknas ett s. k. väffat å husets inre gafvel — några i väggen inslagna pinnar, öfver hvilka man spände ränningen till väfven, på så sätt ersättande varpan.

Stugans öfriga inredning är synnerligen enkel. I hörnet under lafven är på golfvet utbredd litet halm och öfver den några skinndynor — husets enda egentliga säng.

Längs långväggen till höger inom dörren står en lång bänk och framför denna ett groft tillyxadt bord, i hvars hörn man ser urhålkningar efter karfning af hemtobaken. På väggen öfver bänken hänger ett ur en enda stock urhålkadt skåp. Den enkla möbleringen fullbordas af tvänne »krakstolar», gjorda af en stock på fyra, vanligen själfvuxna fötter, och i ugnskroken invid dörren en täljstubbe, på hvilken man spinkade lysstickorna, som, sedan de torkats på ugnen, insattes i »lyskäringen» på patastocken och därifrån

Digitized by Google

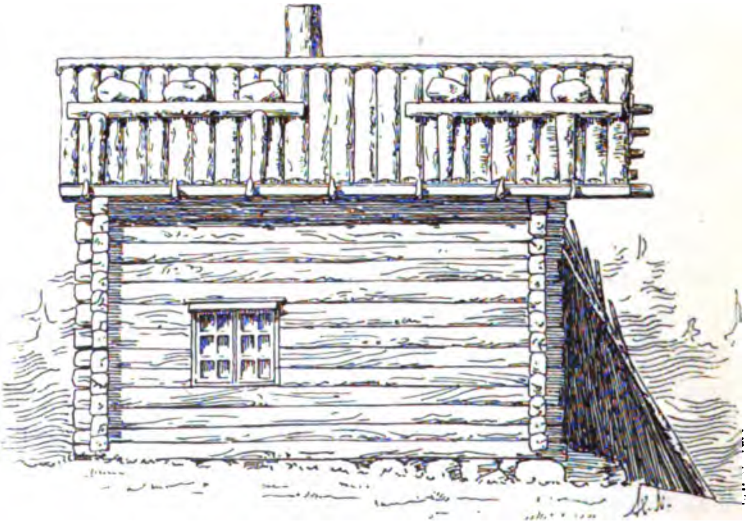

36, 37. Pörtet ›Damstugan›
från Lekvattnets sn, Fryksdals hd,
Värmland.

Digitized by Google

spredo sitt svaga, trolska ljus öfver den af röken svärtade stugan.

Den andra af de två till Skansen öfverflyttade rökstugorna kallades Damstugan där hon förut stod vid Örtjärnshöjden i Lekvattnets socken, Fryksdals härad och egdes af Ola Olsson i Bråten.

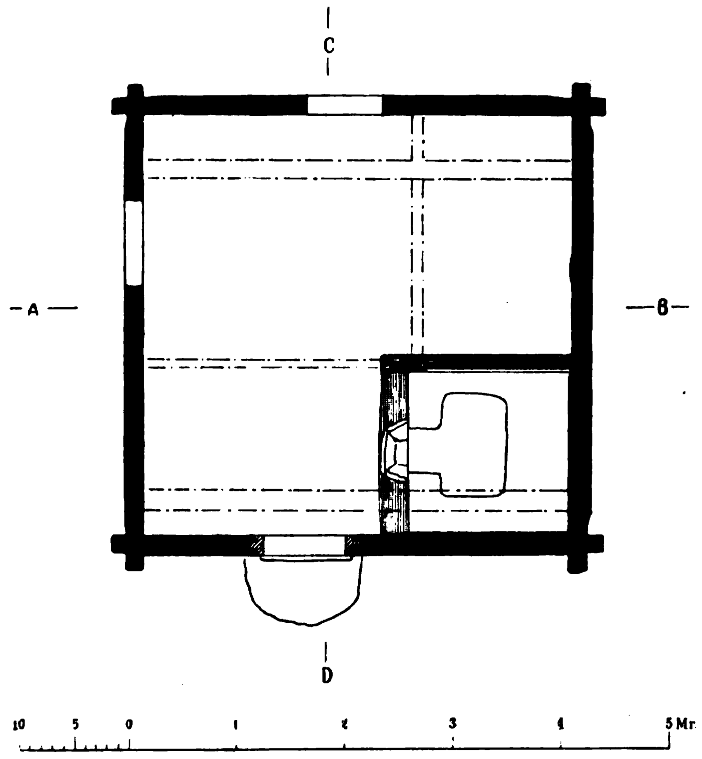

38. Plan af pörtet Damstugan.

Genom förmedling af bruksförvaltaren Erik Edgren, Vägsjöfors, skänktes hon till Skansen af Fredrikshalds skogsbolag. Nedtagning och frakt bekostades, liksom för stugan från Rörkullen, af grefvinnan Anna Mörner.

Damstugan (bild 36—40) är ett »pörte» i dettas egentliga mening, d. v. s. hon är i motsats till rökstugbadstugan från Rörkullen uteslutande afsedd till bostad i öfverensstämmelse med den i Finland vanliga

Digitized by Google

bostadsform, vid hvilken de till Sverge invandrade finnarne fasthöllo, och som de, så snart de första hårda åren voro öfver, här återupptogo.

Liksom rökstugbadstugan har pörtet rökugn, men denna liksom hela stugans konstruktion och inredning är ej längre så ytterst primitiv. Ugnen är här putsad och hvitkalkad. Röken kan således ej tränga sig igenom springorna mellan stenarna. För att åstadkomma erforderligt drag vid eldningen är därför inuti ugnshvalfvet en rökgång anordnad, som utmynnar som en rund öppning, låghålet, öfver ugnsmynningen. För rökens utsläppande ur stugan är öfver takhålet satt en rökledare af trä, »takhålskista» eller »taktut», som leder röken upp genom yttertaket, utan att dock nedtill stå i förbindelse med ugnen.

Damstugans väggar äro uppförda af biladt timmer med dubbla hakknutar. De enkla gluggarna äro ersatta med tvänne stora ljusa fönster, och möbelinredningen tillfredsställer åtminstone de enklaste kraf på bekvämlighet. Långbänken med sitt bord framför återfinnes äfven här, men dessa möbler äro ej så groft tillyxade som i Rörkullens stuga. En bekväm karmstol står jämte spinnrocken vid gafvelfönstret, och i vrån vid ugnen har en ordentlig säng sin plats. Till inventariet kan här liksom i Rörkullen räknas den för finnarne så betecknande näfverkonten och näfverskorna. Belysningen sker äfven här med pärtstickor, insatta i en å patastocken fäst »lystand» af trä.

Takets byggnad är väsentligen den samma som i stugan från Rörkullen; dock äro sidoåsarna här fyra på hvarje sida, och yttertaket bildar en betydlig utskjutning, »utskott», öfver ingångsgafveln. Vid denna finnes äfven på sidan om dörren ett slags skjul, »resvirke», bildadt af på skrå stälda granstörar. Här står en vedkubbe och på väggen hänga en kasse af en till att bära ved i samt snöskor, »trygor». Till vinden mellan inner- och yttertaket leder en med lucka försedd glugg öfver dörren. A. N.

I en af finnstugorna, hvilka fram på hösten stodo fullt färdiga och inredda, höll kand. Keyland inför en synnerligen intresserad publik under några kvällar föredrag om svensk-finnarnes seder och bruk. Framställningen lifvades af historier på bygdemål, präglade

Digitized by Google

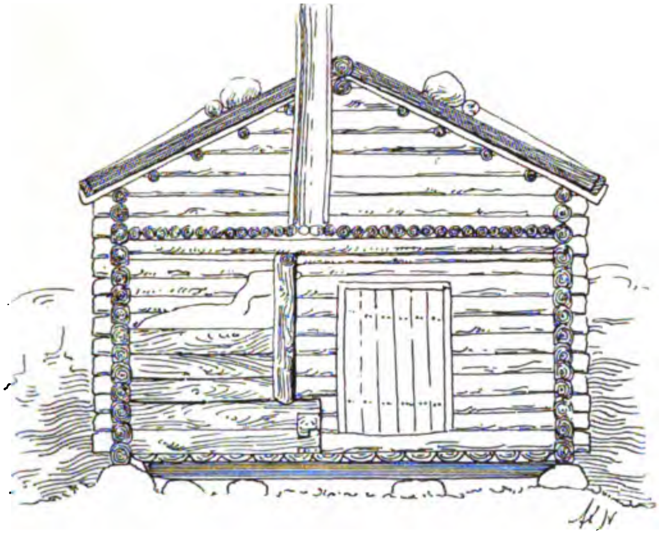

A——B

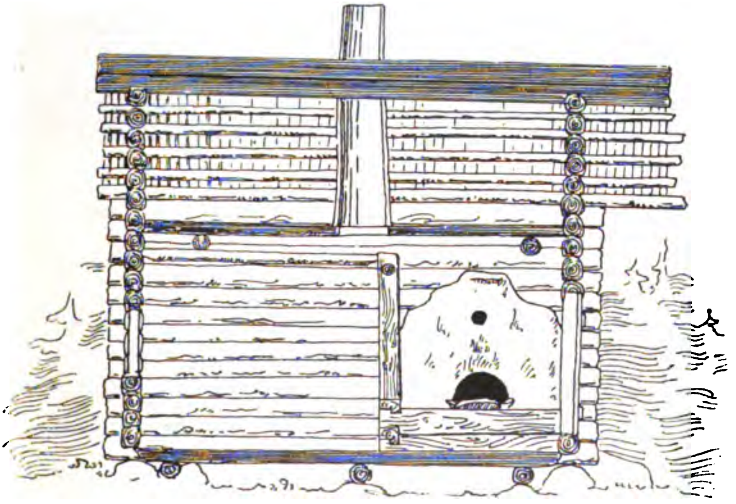

C——D

39, 40. Pörtet Damstugan,
Tvär- och längdsnitt.

Digitized by Google

af ett hos våra landsmålare ej alltid förekommande äkta kynne, och stugans egendomliga inre, där röken låg tjock under taket och endast med svårighet genomträngdes af pärtornas matta ljus, bidrog äfven att öfver dessa berättelser sprida en sällsam stämning af saga. För att åskådliggöra den enkla finnkosten bjöds man på de för finnarnes matlagning mest karakteristiska rätterna, som af kand. Keyland själf tillagats: näfgröt eller »matti», kokt af hafre- eller kornmjöl till en fast deg; »hillo» en blandning af mjöl och lingon, som ätes rå,

41. Eldhus.
Från Sollerön i Dalarna.

liksom »peppo», som består af en rå välling af mjöl och vatten; i stället för bröd s. k. »resk», tillagad af hårifven potatis och mjöl samt stekt i ugn, m. m.

För att åskådliggöra de till Sverge inflyttade finnarnes sedan gammalt viktigaste näringsfång, kolningen, uppfördes i närheten af finnstugorna en resmila, som kolades af en gammal värmlandskolare. Invid milan hade denne byggt en kolarkoja efter sin hemtrakts bruk, och han bodde här till fram på vintern, då milan refs.

Digitized by Google

På våren hitfördes ett eldhus (jeldhus) från Hjärpesbodar å Solleröns fastlandsmarker. Till Skansen öfverlämnades det som gåfva af förvaltaren Oskar Schollin, som äfven ombesörjde nedkörningen till Mora station. Återuppförandet å Skansen skedde under ledning af Bud Anders Eriksson. Dennes fader, museets mångåriga ombud Bud Erik Olsson i Mora, anskaffade den för eldhusets utstyrsel nödiga lösa inredningen.

Amanuensen A. Nilsson började under sommaren en beskrifvande realkatalog öfver å Skansen förvarade historiskt-etnografiska samlingar. För denna katalog, som i oktober omfattade omkring hälften af de å Skansen utstälda föremålen, utfördes ett betydande antal fotografier.

Arbetet å denna afdelning har för öfrigt upptagits af byggnadernas och samlingarnas underhåll och vård. Så omlades under sommaren taket å Blekingstugan och senare äfven delvis å Bollnässtugan, hvars väggar dess utom diktats med tjärdref. Hällestadstapeln och Björkviksfatburen omtjärades på hösten. Så snart de båda finnstugorna voro färdiguppförda, impregnerades de helt och hållet med konserverande ämnen. I Skånska grufvan ha utförts flere reparationer. De förut vid Hasselbacksporten förvarade båtarna ha nedförts till Framnäs, tjärats och för vintern täckts med tjärpapp. Äfven de förut vid Framnäs liggande båtarna ha ommålats och tjärats.

Minnesringning anordnades på Skansen under år 1902: den 2 januari efter professor Axel Key och den 22 april efter professor Martin Weibull.

Skansens klädkammare har under året ökats med fyra kvinnodräkter efter originalmodeller från 1700-talet och sex från 1830-talet. Bland nyförvärfvade svenska folkdräkter må nämnas mansdräkter från Mora och Leksands socknar i Dalarna och Delsbo socken i Helsingland samt kvinnodräkter från Leksands, Mora, Ore och Gagnefs socknar i Dalarna, Toarps socken i Västergötland, Österåkers socken i Södermanland samt en blekingsdräkt.

Digitized by Google

Den stora tillökningen af folkdräkter betingades delvis af nödvändigheten att komplettera Skansens samling för deltagandet i *Exposition internationale du costume historique et moderne* i Petersburg. Inbjudan till deltagande hade redan på sommaren ingått till museet, hvars styrelse dock ansåg sig böra afböja den samma på grund af de med utställningens ordnande förenade stora kostnaderna. Sedan emellertid kommerserådet Emanuel Nobel i Petersburg erbjudit sig bestrida så väl dessa kostnader som ock utgifterna för komplettering af Skansens folkdräktsamling, beslöts museets deltagande i nämda dräktutställning med en samling kopior och bilder af äldre ännu i bruk varande svenska folkdräkter, utvalda ur Skansens klädkammare samt ur museets arkiv och bibliotek. Amanuensen A. Nilsson erhöll i uppdrag att ordna museets afdelning å utställningen och afreste för den skull till Petersburg i slutet af november medförande ett 40-tal dräkter och omkring 400 afbildningar af dylika jämte en samling silfversmycken, som för ändamålet stälts till förfogande af H. Bukowskis antikvitetshandel i Stockholm.

Utställningen, som stod under beskydd af storfurstinnan Xenia, var inrymd i Tauriska palatset. Den svenska afdelningen erhöll, sedan man lyckats få den ursprungligen för den samma afsedda platsen utbytt, ett synnerligen förmånligt läge i en stor kolonnhall i utställningsbyggnadens midt. På dekoreringen, som utfördes efter en i samråd med arkitekten Meltzer uppgjord ritning, sparades, tack vare hr Nobels frikostighet, hvarken arbete eller kostnad, och den svenska afdelningen blef också, hvad den yttre utstyrseln angår, utställningens kanske allra vackraste. Dräktutställningen öppnades söndagen den 7 dec. samt pågick till i slutet af mars 1903.

Skansens fester m. m. Sin uppgift att genom framställande af bilder från flydda tider, åskådliggörande af gamla sedvänjor samt högtidlighållande af historiska minnen söka väcka och underhålla kärleken till fosterlandet har Skansen under 1902 i likhet med föregående år sökt fylla.

Digitized by Google

Ingången af det nya året hälsades enligt häfdvunnen sed med nyårsvaka; tolfslaget tillkännagafs medels fanfarer samt ringning i Hällestadstapelns klockor.

Valborgsmässoaftonen — den 30 april — firade man vårens ankomst med studentsång, hvarjämte den sedvanliga omtyckta folkleken »Slå katten ur tunnan» utfördes å Orsakullen och på dansbanan första gången under året folkdansar och ringlekar. Skansen var denna dag trots mindre godt väder besökt af 19,000 personer.

Fredagen den 16 maj blef för Skansen en extra högtidsdag. Sedan Uppsala studentkårs allmänna sångförening till förmån för Skansens Tivolifond gifvit en förmiddagskonsert i Katarina kyrka, anordnades af studentkåren på eftermiddagen å Skansen en anslående vårfest. Deltagarne i denna samlades kl. 6,30 å Oskarsterrassen, från hvilken de, företrädda af nationernas fanbärare tågade till Artur Hazelius' graf, vid hvilken kårens ordförande, docenten Per Odelberg, talade för minnet af Skansens skapare och om hans lifsgärning, hvarefter sångarne uppstämde »Stilla skuggor»... Festen fortsattes sedan, dels vid Orsakullen med studentsång och tal af fil. lic. Ruben G:son Berg, dels vid Renberget, från hvilket professor Nathan Söderblom höll ett varmhjärtadt, fosterländskt anförande. Till sist talade kårens vice ordförande, fil. kand. Erik Aurelius för Skansen.

Skansens stora *vårfest* tog sin början lördagen den 31 maj och fortsatte sedermera med några afbrott i följd af ogynsam väderlek till och med den 8 juni. Dess hufvudnummer utgjordes, liksom under näst föregående vårfest af den medeltida folklifsbilden »Maj rides i by», äfven nu anordnad af artisten Gunnar Hallström. Å sommarteatern uppfördes af medlemmar ur Teater- och musikklubben tal- och sångspelet »I Bohuslänska skärgården». Den från några föregående vårfester kända bärgsmansfamiljen hade å nyo tagit Laxbrostugan i besittning och i henne uppslagit sitt gästgifveri. I Blekingstugan drefs stor värdshusrörelse, och i Oktorpsgården firade Svenska Folkdansens vänner dansgillen.

Fru Anna Wallenberg, f. von Sydow, hade äfven nu godhetsfullt åtagit sig ledningen af det hela.

Digitized by Google

Vårfestens nettobehållning utgjorde kr. 33,468: 66.

De för nationaldagen — den 6 juni — planlagda festligheterna måste till följd af mycket ogynsamt väder inställas.

Midsommaraftonen firades på sedvanligt sätt med dans så väl kring den nyresta majstången som på dansbanan och med midsommarvaka.

Söndagen den 13 juli ordnades af Skansen med anledning af de stora nykterhetsmötena en folkfest, vid hvilken från Renberget tal höllos af öfverståthållaren R. Dickson, direktör E. Beckman, lektor P. Waldenström m. fl., hvarjämte Flottans musikkår konserterade samt folkdansar och ringlekar m. m. utfördes. Skansen besöktes denna dag af 29,488 personer, den högsta besöksiffra, som hittills förekommit.

Det nu till sed vordna firandet af *Bellmansdagen* — den 26 juli — försiggick bland annat medels ett festligt tåg, framställande Bellman med sällskap på väg till Djurgården, där man sedan i gröngräset roade sig på bästa sätt och utförde några af tidehvarfvets dansar.

Lördagen den 23 augusti afslutades de i Stockholm hållna s. k. sommarkurserna med en fest, vid hvilken bland andra professor O. Montelius från Renberget talade för fosterlandet.

Gustaf II Adolfs och *Karl XII:s dödsdagar* högtidlighöllos med flaggning och kanonsalut. Skansen var båda dessa dagar talrikt besökt af inbjudet manskap från i hufvudstaden förlagda regementen.

Unionsdagen liksom *Konungens födelse-* och *namnsdag* firades med salut och flaggning.

Söndagen den 14 december visade sig Lucia för första gången under året i Bollnässtugan, i hvilken hon bjöd på förfriskningar, och samma dag började stjärngossarne sina vandringar till stugorna, i hvilka de sjöngo några gamla julsånger.

Många af de *föreningar*, som under årets lopp sammanträdt i Stockholm, hafva tagit Skansen i anspråk för festliga samkväm. Sålunda höll Frisinnade landsföreningen lördagen den 7 juni å öfre Solliden en medborgerlig fest. Äfven sjätte nordiska filologmötet samt Internationela tandläkarkongressen samlades här till samkväm.

Digitized by Google

Skansens *sommarteater* har rätt mycket begagnats. Att börja med gafs där af studentföreningen Philochoros från Uppsala måndagen den 26 maj en synnerligen talrikt besökt folkdanssoaré. Vidare uppförde Teater- och musikklubbens medlemmar — förutom den redan omnämda till vårfesten hörande pjesen — flere gånger under sommarens lopp »Korp-Kirsti», ett dalaäfventyr af Frans Hedberg, dels »Hvad far gör är alltid det rätta», dramatiserad folksaga af Nanna Wallensteen.

Den sedan föregående år kända lappfamiljen Stinnerbom från Vilhelmina socken återkom i början af april och tog äfven under denna sommar en af Skansens lappkåtor i besittning.

De från föregående år af allmänheten med stort intresse omfattade *läsaftnarna* i Laxbrostugan fortsattes under vinter- och vårmånaderna, hvarvid föredrogos valda stycken af C. J. L. Almqvist, Selma Lagerlöf, Gustaf Fröding, E. A. Karlfeldt m. fl.

Såsom *landsmålsberättare* uppträdde under sommaren hvar söndag Nergårds-Lasse (herr Sibbe Malmberg) och Jan i Seltorp (herr V. Bergström), den senare äfven vissa hvardagar; hvarjämte Mor Dårdi (fröken Rosa Arbman) några gånger under september å sommarteatern berättade historier på jämtlandsmål. Senare på hösten föredrog fil. kand. Nils Keyland på finnmål sagor och sägner i en af de nyuppförda rökstugorna från Värmlands finnbygd (se ofvan sid. 50 o. f.).

Folkdansar och *ringlekar* utfördes nästan dagligen under sommaren å dansbanan, de senare under ledning af herr V. Bergström.

Middags- och *aftonkonserter* gåfvos alla sön- och helgdagar af Flottans musikkår, hvarjämte under sommarmånaderna dagligen, då väderleken så tillät, en afdelning af samma kår konserterade omväxlande vid Sagaliden, Bredablick och å Solliden. — Dess utom hafva konserter gifvits dels söndagen den 29 juni af Typografiska föreningens sångkör till förmån för Skansens Tivolifond, dels af Åbo hornorkester, dels slutligen af Bellmanskören. En dubbelkvartett ur sistnämda kör sjöng under sommaren hvarje söndag, och det s. k. Bellmanskapellet uppträdde — förutom vid Bellmansfesten — de närmast därpå följande söndagarna.

Digitized by Google

De naturvetenskapliga afdelningarna på Skansen. Hvad beträffar utvecklingen af dessa afdelningar under år 1902 må följande här nämnas.

Den *zoologiska afdelningen* på Skansen är fortfarande föremål för allmänhetens stora intresse.

På grund af den zoologiska afdelningens nära förbindelse med Skansens öfriga anläggningar har någon särskild beräkning af den sammas inkomster ej kunnat göras. Några summor må dock här nämnas. Räntan å den Grillska donationsfonden, som detta år för första gången fick uppbäras, steg till kr. 2,037: 36; afgifter för färder efter häst, ren och andra djur från Skansens gästgifvargård inbragte kr. 1,332: 27; inkomster för sålda djur, skinn och dylikt kr. 2,006: 10 samt hvarjehanda småinkomster såsom för bröd, såldt åt besökande, hvilka önskat mata djuren, m. m. kr. 661: 61. Sammanlagda här uppgifna inkomster belöpa sig altså till kr. 6,037: 34. Värdet af med Skansens dragare utförda hästdagsverken uppgick till kr. 6,891: 85.

Utgifterna ha varit följande:

Löner:				
en amanuens	kr.	2,000: —		
djur- och stallvårdare	»	13,535: —		15,535: —
Inköp af djur			kr.	688: 55
Byggnad och underhåll af djurbostäder			»	3,013: 33
Djurens föda			»	15,401: 44
Hvarjehanda			»	135: 22
Stallet			»	2,895: 06
			Summa kr.	37,668: 60

Af å Skansen utförda mera betydande arbeten äro att nämna nybygda hagar för rådjur, dofhjortar, älgar, fjällnöt, getter och åsnor. Vidare ha i burarna för lodjur och fjällräfvar de gamla hörnstolparna af trä ersatts med dylika af järn. Ett kupolformigt tak af gallerjärn lades ytterligare på en af de stora burarna i Björnliden.

Djurantalets tillväxt utvisas af följande siffror. Såsom framgår af den zoologiska berättelsen för 1901, funnos vid detta års slut 64

Digitized by Google

arter och afarter däggdjur och 167 arter och afarter fåglar. Vid 1902 års slut räknade djurbeståndet respektive 69 och 159 arter och afarter, hvadan däggdjursbeståndet ökats med 5, men fågelbeståndet minskats med 8 arter.

Afkomma har erhållits af ett flertal arter. Af särskildt intresse äro 6 bastarder, födda efter parning mellan ett par vargbastarder, syskon och afkomma af eskimåhund och varghona. Vidare ha födts 5 varghundar — bastarder mellan hund af nordisk spetsras och varghona —, 10 eskimåhundar, 8 lapphundar, 6 jämtlandshundar, 2 isbjörnar (Ursus maritimus), 6 harungar (Lepus borealis), 5 renkalfvar (Rangifer tarandus), 6 dofhjortar (Cervus dama), 2 råkid (Capreolus vulgaris), 1 jak (Bos grunniens), 1 fjällnöt (Bos taurus v. germanica), 10 killingar och 3 lamm. Inom fågelvärlden ha kläckts bl. a. 1 orre (Tetrao tetrix) och 1 trana (Grus cinerea).

Bland mera intressanta gåfvor må anföras 1 lodjur (Felis lynx) från Finland, 1 varg (Canis lupus), 3 fjällräfvar (Canis lagopus), 1 björnunge (Ursus arctos), 1 baribal (Ursus americanus), 1 älg (Alces palmatus) och 2 småskrakar (Mergus serrator).

Följande viktigare inköp ha blifvit gjorda: 2 polarvargar (Canis albus Sabine), infångade af Sverdrups polarexpedition på Elsemereland 1900, de första som någonsin förts lefvande till Europa; 1 utter (Lutra vulgaris), 1 härmelin (Mustela erminea), 1 nötskrika (Garrulus glandarius), 2 blåkråkor (Coracias garrula), 2 prutgäss (Anser bernicla), 2 grafänder (Tadorna vulpanser) och 1 snatterand (Anas strepera).

Bland sålda djur märkas 8 hundar, 3 räfvar, 6 renar, 5 getter, 2 får, 6 bärgufvar och 3 påfåglar.

Växtafdelningen. Äfven under 1902 planterades ett stort antal träd och buskar, bland hvilka omkring 4,000 tallar, 500 granar m. m.

Den under föregående år påbörjade utgallringen af döda träd och öfverflödig underskog fortsattes.

Af växter, planterade i rent botaniskt syfte, är att nämna Pulsatilla vernalis, af hvilken en sändning erhölls från Härjedalen.

Digitized by Google

Blommande under året sågos bl. a. Trollius europæus, Nymphæa alba f. purpurea, Anemone ranunculoides, Ranunculus aconitifolius, Valeriana officinalis β simplicifolia, Polemonium coeruleum, Saxifraga cotyledon m. fl.

Under året dog en stor mängd tallar — en följd af 1901 års ihållande torka. A. B.

Utställningslokaler, förevisningstider, museets specialutställningar. Museets olika afdelningar, som — sedan de i nr 88 Drottninggatan förvarade samlingarna under sommaren 1901 blifvit till museibyggnaden å Lejonslätten öfverflyttade — utgjordes af allmogeafdelningen i nr 71 A Drottninggatan, handtverks- och skråafdelningen, afdelningen för de högre stånden samt norska afdelningen i nr 77 och 79 Drottninggatan, voro tillgängliga för besökande å samma tider som förut varit fallet. Så har allmogeafdelningen i nr 71 A Drottninggatan varit öppen måndagar, tisdagar, torsdagar och fredagar kl. 11—3 samt söndagar kl. 1—3. Handtverks- och skråafdelningen, afdelningen för de högre stånden samt norska afdelningen i nr 77 och 79 Drottninggatan, voro tillgängliga onsdagar och lördagar kl. 11—3 samt söndagar kl. 1—3. Under sommarmånaderna — från den 1 juni till den 30 sept. — ha samtliga afdelningar varit tillgängliga *alla* hvardagar kl. 11—4 och söndagar kl. 1—3.

Skansen har varit öppen för besökande alla dagar hela året från kl. 10 till skymningens inbrott eller längre.

I enlighet med styrelsens beslut började den 31 januari utflyttningen till den nya museibyggnaden af samtliga å vindar och i andra förrådsrum inom museets hus nr 77 och 79 Drottninggatan förvarade föremål. Detta arbete fortgick hela året, och hade vid årets slut omkring 15,000 föremål blifvit till museets nya byggnad öfverförda och därmed största delen af de i ofvannämda lokaler förvarade saker ur dem aflägsnad.

För att underlätta förberedelserna till utflyttningen af museets exponerade samlingar, hvilken utflyttning med undantag af samlin-

Digitized by Google

garna i nr 71 Drottninggatan föreslogs till våren 1903, afstängdes i februari 1902 de fyra till föremål från kejsartiden anslagna rummen i nr 79 Drottninggatan.

Vid museet hafva under året varit anordnade tvänne specialutställningar. Den ena i museets lokaler i nr 77—79 Drottninggatan omfattade **svenska allmogedräkter** och ordnades af amanuensen P. G. Vistrand, som ock till samma utställning affattat katalogen. Utställningen öppnades den 7 april och fortgick till den 28 i samma månad samt besöktes af 865 personer. Då hvarken utrymme eller tid medgaf någon fullständig utställning af museets rika skatter af svenska allmogedräkter, måste denna utställning begränsas till våra ålderdomligaste, vackraste och mest karakteristiska folkdräkter. Så vidt möjligt togs vid detta urval särskild hänsyn till sådana dräkter, som mer eller mindre representera någon viss smakriktning inom dräktområdet från medeltidens slut och intill 1800-talet. Utställningen kom sålunda att omfatta tjugosju kvinliga och tio manliga högtidsdräkter, samt dräktdelar såsom mössor, handskar, vantar, skor, smycken och broderier m. m., ordnade i montrer och skåp. De landskap, som på detta sätt blefvo företrädda, voro Skåne med fem dräkter, Bleking med två, Småland med tre, Öland och Västergötland hvardera med en, Östergötland med två, Södermanland med tre, Uppland med en, Värmland med tre, Dalarna med nio och Helsingland med sju dräkter.

Den andra specialutställningen, omfattande **väfda tapeter,** ordnades af intendenten för Konungens konstsamlingar, dr John Böttiger, som ock öfver samma utställning gjorde beskrifvande katalog. Utställningen, som var inrymd i Nordiska museets byggnad å Lejonslätten, hölls öppen under tiden den 26 maj—17 juni.

Den omfattade öfver 300 nummer och var afsedd att för så vidt detta med inom landet varande föremål kunde ske lämna en öfversikt öfver det konstmässiga tapetväfveriets i Europa utvecklingsgång från 1500-talets början och till våra dagar; hvarjämte man särskildt försökt att så rikhaltigt som möjligt belysa det sven-

Digitized by Google

ska tapetväfveriets historia. Utställningen möttes från alla håll af stort intresse och tillmötesgående. Konungen, som på nämdens underdåniga anhållan, blef utställningens beskyddare, stälde sålunda dels sin egen, dels hela husgerådskammarens samling af väfda tapeter, uppsatta eller icke, till utställningens förfogande. Från kronprinsen äfven som från kronprinsessan af Danmark erhöllos till utställningen värdefulla bidrag. Från Nationalmusei konstafdelning, Statens historiska museum och Lifrustkammaren erhöllos i dessa samlingar förvarade dyrbara pièces. Utställningens anordnare hade därjämte till sitt förfogande så godt som alla honom bekanta i Sverge varande tapeter, som tillhöra kyrkor, fornminnesföreningar och konstslöjdanstalter samt enskilde svenske samlare. Så funnos bland utställarne Kristina kyrka i Jönköping, Norra Ljunga och Burseryds församlingar, Kristianstads fornminnesförening, föreningen för Smålands fornminnen och kulturhistoria, Handarbetets vänner och aktiebolaget Nordiska kompaniets textilafdelning Thyra Grafström i Stockholm samt Kulturhistoriska föreningens i Lund konstslöjdanstalt äfvensom Kulturhistoriska museet i Lund. Af de till ett antal af 31 uppgående samlare må särskildt nämnas grefve N. Brahe, som haft godheten lämna rätt till urval bland Skoklostersamlingens — som bekant den största enskilda i Norden — skatter.

Det moderna norska tapetväfveriet var, tack vare fru Randi Blehrs intresserade medverkan, i sina båda hufvudriktningar, den Muntheska strängt textila, och det af Frida Hansens konst präglade, ypperligt och rikhaltigt representeradt. Norska staten, Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum i Trondhjem, den Norske Husflids forening i Kristiania m. fl. förutom ett antal enskilde utställare hade lämnat förträffliga bidrag till belysningen af de moderna riktningarna inom tapetväfveriet, som också från tysk sida representerades af den bekanta Schule für Kunstweberei i Scherrebek.

Utom af nu nämda omfattades utställningen med verksamt intresse äfven från annat håll. Så skänkte Centraltryckeriet genom direktör E. Oldenburg papper och tryckning af utställningens i typografiskt hänseende synnerligt vackra katalog; Generalstabens litografiska anstalt genom ingeniör A. Lagrelius papper

Digitized by Google

och tryckning af tvänne planscher i fotogravyr till samma katalog; W. SILFVERSPARRES NYA GRAFISKA AKTIEBOLAG genom direktör A. LILJA: diverse fotografering och samtliga i katalogen använda klichéer till signaturer m. m.; bokförläggare HASSE W. TULLBERG: seriekort; TEKNISKA SKOLAN i Stockholm genom eleven fröken BEATA MÅRTENSON: kartong till utställningens affisch och CENTRALTRYCKERIETS LITOGRAFISKA AFDELNING: tryckning i färger af samma affisch.

Under utställningstiden arbetade en af Handarbetets vänners väfverskor vid en i utställningens norska afdelning uppstäld tapetväfstol. Fem föredrag höllos, nämligen ett af fröken Agnes Branting öfver Handarbetets vänners verksamhet för utvecklingen af det svenska tapetväfveriet samt af dr John Böttiger fyra »vandringsföredrag» öfver olika perioder af tapetväfveriets historia, nämligen för medlemmar af prässen, för Tekniska skolans elever och personalen vid Handarbetets vänner, för personalen vid Centraltryckeriet, Generalstabens litografiska anstalt och W. Silfversparres nya grafiska aktiebolag samt slutligen för arbetare vid Gustafsbergs porslinsfabrik.

Utställningen, som i den svenska prässen omsorgsfullt refererades, blef ej häller inom utländska fackkretsar obemärkt. Så egnade — för att blott nämna ett exempel — chefen för gobelinsfabriken i Paris Jules Guiffrey i den franska tidskriften *l'Art* den samma en särdeles berömmande artikel.

Besöken i museets samtliga afdelningar utgjorde år 1902 554,235, af hvilka 546,175 personer besökte Skansen.

Till museets afdelningar i staden utlämnades under året 119 studiekort, af hvilka 108 till elever vid Tekniska skolan. Till Skansen utlämnades under samma tid 117 tillståndskort att teckna och måla.

I enlighet med nämdens beslut att skolor och andra bildningsanstalter skulle efter anmälan och under tillsyn af respektive lärare ega fritt tillträde till museets afdelningar i staden, har museet under året vid olika tidpunkter besökts af elever vid Öster-

Digitized by Google

malms högre läroanstalt för flickor, vid Stockholms nya samskola, elever vid Tekniska skolan samt vid Stockholms stads uppfostringsanstalt för flickor.

Enligt nämdbeslut af den 17 juni lämnades därjämte deltagare i 1902 års sommarkurser i Stockholm fritt tillträde till samlingarna. Museets afdelningar i staden förevisades och demonstrerades under tiden 15—23 augusti af amanuenserna E. Hammarstedt och G. Upmark. Skansens byggnader och samlingar genomgingos och förevisades under ledning af amanuensen A. Nilsson.

I likhet med föregående år har äfven under år 1902 tillstånd gifvits för lärarpersonalen vid åtskilliga skolor, för tjänstemän vid järnvägen, telegrafen, telefonanstalter m. fl. att lösa årskort till nedsatt afgift, då ett större antal i samma verk anstälda tjänstemän på samma gång antecknat sig.

En öfversikt af alla till olika pris under år 1902 köpta årskort visar, att under detta år 6,035 personer löst årskort. Under år 1901 köptes dylika af 4,607, 1900 af 2,907 och under år 1899 af 2,441 personer.

För Skansen infördes detta år ett nytt slags biljetter, gällande för manskap i uniform, hvilka till ett pris af 20 öre stycket tillhandahållits regements- och kompaniexpeditioner.

Brandförsäkring. Samlingarna voro vid 1902 års utgång brandförsäkrade till ett värde af 824,700 kr., och museets båda egendomar i staden (nr 77 och 79 Drottninggatan), byggnaden å Lejonslätten, Skansen samt Bredablicks torn till ett sammanlagdt värde af 2,195,300 kr. Försäkringsafgifterna under samma år uppgingo till kr. 3,190: 24.

Utlånade och kopierade föremål. Från museets samlingar hafva följande föremål med nämdens medgifvande varit utlånade:

Till Stockholms gasverk, med vissa bestämmelser i afseende å föremålets bevarande under den tid det var till kopiering utlämnadt, *för kopiering:* djurhinnelykta; gatulykta att anbringa å hus-

Digitized by Google

vägg, med tillhörande hampoljelampa; skaftlykta; enkel väggklämma för spingstickor, af järn, från Småland; dubbel väggklämma för d:o, af järn, från Finland; bordstake för d:o, af järn, på träfot; golfstake, s. k. »ljusakäring» för d:o, af trä; enkel tranlampa af järn (skål med öron); hängande enkel d:o af järn, från Bohuslän; hängande tranlampa med spillskål, af järn, jämte dubb för uppsättning i vägg; d:o d:o med väggfast dubb, från Norge; tranlampa af järn (bordslampa på fötter); »lampedalla»; kyrkkrona af förtent järnbleck; tvåarmad ljuskrona af smidt järn; trepipig armstake af smidt järn; ledbar armstake af järn med skruffäste för bordsskifva; »lysalunta». Kopiorna voro afsedda att komplettera gasverkets historiska samling af belysningsföremål samt utfördes af gasverkets egna arbetare och under kontroll af dels tvänne dess ingeniörer, dels en af museets amanuenser.

Till Kungl. myntet: puns till K. landtbruksakademiens jubileumsmedalj 1897.

Till föreningen Handarbetets vänner, *för kopiering:* en dräkt för kvinna från norra Öland.

Till den af Urmakarföreningen i Stockholm anordnade svenska urutställningen: ett större antal (132 nr) ur, urverk, timglas och urmakeriverktyg.

Till den i Örebro anordnade historiskt-topografiska utställningen för Örebro län; tre blad ur museets topografiska samling.

Till Kunstgewerbe-Museum i Berlin: tvänne brickväfnadsredskap från Skåne och Halland.

Till Akademien för de fria konsterna för dr G. Göthes räkning: en museet tillhörig kopia efter E. Delacroix' tafla »Dantes båt».

Till den internationela dräktutställningen i St Petersburg: ett 40-tal dräkter från Skansens klädkammare och omkring 400 afbildningar af dylika.

Utgifna arbeten.[1] Under år 1902 utgåfvos följande arbeten: *Meddelanden från Nordiska museet 1899 och 1900*, utgifna genom dr John Böttiger.

[1] Se för öfrigt sid. 118 o. f.

Digitized by Google

Minnen från Nordiska museet. Andra bandet, häftena 8—12. P. B. Eklunds förlag.

Handlingar rörande installationen i Nordiska museets nya byggnad, bilagda nämdens protokoll af den 24 april och 6 maj 1902.

Nordiska museets specialutställningar. Nr 1. Nordiska museets utställning af svenska allmogedräkter 1902, af P. G. Vistrand.

Nordiska museets specialutställningar. Nr 2. Nordiska museets utställning af väfda tapeter 1902 af J. Böttiger.

Den af styrelsen för utgifvande af museets publikationer år 1901 tillsatta redaktionen har såsom förut bestått af doktor J. Böttiger som redaktör samt fil. licentiat G. Hazelius och fröken V. Lewin.

Literär förbindelse med andra museer och samfund. Literär förbindelse inleddes år 1902 med följande föreningar och museer:

Finska Vetenskaps-Societeten. Helsingfors.

Städtisches Museum. Altona.

Antalet museer och samfund, med hvilka förbindelse är inledd, utgjorde år 1902 268. Se sid. 107 o. f.

Digitized by Google

Nordiska museets fonder.

I.

Byggnadsfonden.

Byggnadsfonden har uppkommit dels genom behållningen af Skandinavisk-etnografiska samlingens byggnadsfond, förut ställd under särskild nämds förvaltning, dels genom medel, som blifvit af Nordiska museets styrelse insamlade genom basarer, folkfester och lotterier, dels ock genom från olika håll till museibyggnaden lämnade gåfvor.

Såsom af föregående årsberättelse inhemtas, var byggnadsfondens behållning vid 1901 års slut

814,730 kronor 99 öre.

Under år 1902 ökades fonden genom influtna lotterimedel med kr. 199,792: 35, men minskades med utgifter under året kr. 272,438: 11, i följd hvaraf fondens vid 1902 års slut återstående behållning utgjorde

742,085 kronor 23 öre.

Digitized by Google

2.

Allmänna fonden.

För uppkomsten af denna fond redogöres i 1881 års meddelanden, sid. 47.

Fondens kapital skall förblifva orubbadt, men räntorna äro ämnade att användas till löpande utgifter för Nordiska museets ändamål. Till den sammas förstärkning gå, enligt § 8 i stadgarna för Samfundet för Nordiska museets främjande, alla ständiga ledamöters på en gång lämnade afgifter.

Förvaltningen är enligt museets stadgar öfverlämnad åt museets styrelse.

Allmänna fonden, hvilken enligt 1901 års berättelse vid nämda års slut uppgick till 54,872 kr. 47 öre, hade under år 1902 ökats genom ständiga ledamöters afgifter med 2,300 kr. och utgjorde vid 1902 års slut

57,172 kronor 47 öre.

3.

Pensionsfonden.

Om uppkomsten af denna fond se sid. 58 i 1885 års meddelanden. Fondens kapital, som den 31 dec. 1901 utgjorde kr. 2,182: 85, ökades under år 1902 med en gåfva å 100 kr. och hade vid sistnämda års slut vuxit till

2,392 kronor 41 öre.

4.

Bredablicksfonden.

Denna fond, som under namn af »Belvederefonden» bildades i slutet af år 1891, afser att skaffa bidrag till gäldande af köpe-

Digitized by Google

skillingen — 100,000 kronor — för Bredablick. En närmare redogörelse för fondens uppkomst lämnas sid. 77 och följande i 1891 och 1892 års meddelanden. Summan af de vid 1902 års slut lämnade bidragen uppgick till

101,670 kronor.

År 1901 slutbetalades skulden för Bredablicks inköp.

5.

Herman Frithiof Antells fond.

Genom testamente af den 1 okt. 1891 skänkte framlidne med. doktor H. F. Antell

100,000 kronor

till Nordiska museet »att af dess styrelse förvaltas som fond, hvars räntor användas till museets fromma». Enär, enligt testators förordnande, vissa andra legat först skulle utdelas, men »öfriga tillgångar sammanhållas och förvaltas, tills de genom tillkommande räntor nått sådant belopp, att en hvar sitt erhålla kan», blef denna fond först den 7 okt. 1896 öfverlämnad till Nordiska museet.

6.

Tivolifonden.

Denna fond, som afser att skaffa bidrag till gäldandet af köpeskillingen — 225,000 kr. — för det år 1901 förvärfvade Tivoliområdet, numera Solliden, bildades nämda år med anledning af köpet. Summan af de vid 1902 års slut lämnade bidragen utgjorde

27,128 kronor 45 öre.

Digitized by Google

7.

Johan August Hazelius' fond.

Genom gåfvobref af den 19 dec. 1901 öfverlämnade fil. licentiat Gunnar Hazelius i enlighet med sin faders i lifstiden uttryckta önskan till Nordiska museet

25,000 kronor,

hvilken summa under namn af Johan August Hazelius' fond skulle förräntas, tills hon nått femtio tusen kronor, hvarefter halfva räntan finge användas till inköp af för museet lämpliga föremål, under det att andra hälften skulle läggas till kapitalet, tills detta nått ett belopp af hundra tusen kronor, hvarefter hela räntan finge användas till inköp. Vid 1902 års slut hade fonden vuxit till

26,031 kronor 78 öre.

8.

Grundfond af den 30 november 1901 till doktor Artur Hazelius' minne.

Genom gåfvobref af den 30 november 1901 öfverlämnade en »Hazelius' vän i Norge» till Nordiska museet

500 kronor

att efter särskildt gifna bestämmelser förvaltas och förräntas till den 30 nov. 1933 och då användas till hugfästande af Artur Hazelius' minne.

Under år 1902 skänkte samme »Hazelius' vän» ytterligare 200 kr. till nämda fond. Fonden uppgick vid 1902 års slut till

722 kronor 41 öre.

Digitized by Google

9.

Artur Hazelius' monumentsfond.

Till åstadkommandet af en minnesstod öfver Nordiska museets skapare, dr Artur Hazelius, skänkte civilingeniör C. G. Norström 1901 en summa af 10,000 kr. Bankdirektör Knut Wallenberg lämnade samma år som bidrag till en byst af Artur Hazelius 1,000 kr.

Under år 1902 öfverlämnade ingeniör C. G. Norström ytterligare 2,500 kr. till bekostande af ett porträtt af dr Artur Hazelius. Samtliga dessa medel jämte upplupna räntor utgjorde vid 1902 års slut

13,940 kronor.

Digitized by Google

Donationer till Nordiska museet.[1]

Under denna öfverskrift upptagas sådana till museet alt ifrån dess grundläggande år 1872 lämnade penningebidrag, som uppgå till ett belopp af 500 kronor eller därutöfver. Af bidragen har en del gått till museets fonder.

Ständiga ledamöters afgifter äro icke medräknade i nedanstående summor. Årtalen angifva de år, då penningebidragen lämnats.

H. M. konung Oskar II. *Samfundets skyddsherre.* 1874 (660), 1900 (500), 01 (500), 02 (500). **2,160: —**
H. M. drottning Sofia. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1896 (250), 97 (250), 98 (250), 99 (250). **1,000: —**
H. K. H. kronprins Gustaf. *Ständig ledamot. Hedersledamot. Br.*[2] 1892—1901. **1,000: —**
H. K. H. prins Karl. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1892 (500), 93 (500), 94 (525), 95 (500). **2,025: —**
H. K. H. prins Eugen. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1894 (25); *Tiv.*[3] 1901 (500). **525: —**

Abramson, Eveline, f. Gumpert, fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—02 (400). **1,400: —**
Althainz, Fredrik Gerhard, grosshandlare. Stockholm. 1888. **500: —**

---

[1] I denna förteckning äro upptagna alla donationer, som lämnats till museet intill den 31 dec. 1902.

[2] *Br.* utmärker här och i det följande, att bidragen lämnats till Bredablicksfonden. Se sid. 68.

[3] *Tiv.* utmärker här och i det följande, att bidragen lämnats till Tivolifonden. Se sid. 69.

Digitized by Google

Anderson, John F., ingeniör. Djursholm. *Hedersledamot.* 1900 (1,000), 01 (2,500). **3,500:** —
Andersson, Johan, byggmästare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1891 (1,000), 93 (10,000), 94 (2,000), 96 (1,000). **14,000:** —
Andersson, Knut, herr. Stockholm. 1902. **500:** —
Antell, Herman Frithiof, medicine doktor. Paris. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1893. 1884 (200), 90 (700), 91 (1,000), 92 (1,000), 93 (3,000); *Br.* 92—93 (200) och 94—96. utbet. af dödsboet (800); genom testamente af den 1 okt. 1891 100,000 kr., utbet. af dödsboet 96, samt ytterligare i ränteutdelning 5,700 kr., utbet. 98 och kr. 305: 83, utbet. 99. **112,905:** 83
Appelberg, Lotten, f. **Östergren,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000:** —
Arwidsson, Torsten Adolf, kommendör. Stockholm. Död 1893. 1892. **1,000:** —
Astrup, Hans Rasmus, f. d. statsråd. Kristiania. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1898. 1873 (500), 82 (2,500), 84 (2,500). **5,500:** —
Axell, Severin, grosshandlare. Sundsvall. Död 1892. 1877. **500:** —
Axling, Hampus, bruksegare. Stockholm. 1894. **3,000:** —
von Bahr, Sally, f. **Wikström,** fru. Montreux, Schweiz. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —
Benedicks, Carl, generalkonsul. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1888. 1879. **1,000:** —
Benedicks, Emma, f. **Benedicks,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. 1891 (10,000), 93 (3,000), 94 (2,000), 95 (2,000), genom testamentariska förordnanden af den 11 dec. 1890 och den 5 juli 1893 (15,000). **32,000:** —
Benedicks, Gustaf, bruksegare. Gysinge. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1874 (100); *Br.* 92 —1901 (1,000). **1,100:** —
Berg, Helene, f. **Bligh,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894 (500), 95 (500), 97 (500), 99 (500), 1900 (500). **2,500:** —
Berg, Nils Vilhelm, grosshandlare. Stockholm. 1880 (25), 89 (100), 92 (500). **625:** —
Berggren, Maria Eleonora, f. **Wickberg,** fru. Stockholm. Död 1895. *Br.* 1892—94. **1,000:** —
Berggren, Robert Constantin, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1893. 1884 (500), 88 (200). **700:** —
Bergstedt, Carl, fabriksidkare. Stockholm. 1876 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,100:** —
Bergstedt, Erik, grosshandlare. Stockholm. 1876 (100), 87 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,200:** —

Digitized by Google

Bergström, Frans Frode Theodor, f. d. kammarråd. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894. 1,000: —
Björnstjerna, Oscar Magnus, generalmajor. Stockholm. *Tiv.* 1901. 2,000: —
Bobergh, Thérèse, f. **Björklund,** enkefru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Bolinder, Jean, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1899. 1873 (100); *Br.* 92—99 (800), 1900 utbet. af dödsboet (200). 1,100: —
Boman, Emil, skeppsklarerare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1901. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Bonde, Carl Carlsson, friherre, öfverste-kammarjunkare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). 1,200: —
Bonde, Gustaf Trolle-, grefve, öfverste-kammarjunkare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1884. 1873 (200), 78 (500). 700: —
Bondeson, August, medicine doktor. Göteborg. 1880. 709: 10
Bonnier, Albert, bokförläggare. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1900 (900), 01 utbet. af dödsboet (100). 1,000: —
Boström, Erik Gustaf, statsminister. Stockholm. *Ständig ledamot.* *Br.* 1892—1900 (1,000); *Tiv.* 01—02 (400). 1,400: —
Brandt, Axel, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1898. 1888. 500: —
Broms, Gustaf Emil, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1898 (500), 1900 (2,000), 01 (2,500). 5,000: —
Burén, Carl, brukspatron. Skeda, Ryssby. *Ständig ledamot.* *Hedersledamot.* Död 1887. 1876 (200), 84 (1,000). 1,200: —
Bünsow, Fredrik, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1877 (500), 92 (3,000), 93 (100), 94 (1,000), 95 (1,000). 5,600: —
Bünsows, Fredrik, grosshandlare, Stockholm, **dödsbodelegare.** 1897. 20,000: —
Bünsow, Fredrik Herman, godsegare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—02 (400). 1,400: —
Bünsow, Robert, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (500); *Tiv.* 1901—02 (2,000). 2,500: —
Bäckström, Johan, grosshandlare. Stockholm. Död 1902. 1883 (1,000), 87 (100), 96 (100); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200). 2,400: —
Carlsson, Albertina, f. **Arvin,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Carnegie, David, grosshandlare. Göteborg. Död 1890. 1876 (1,000), 87 (1,000). 2,000: —

Digitized by Google

Carnegies, David, grosshandlare, **dödsbodelegare,** Göteborg, genom konsul **O. Ekman,** Stockholm. 1890. 5,000: —

Casparsson, Carl Edvard, kapten. Uppsala. Död 1899. Genom testamente af den 16 okt. 1897. 1899. 10,000: —

Cavalli, Gustaf, apotekare. Sköfde. *Hedersledamot.* 1888 (1,000), 96 (5,000). 6,000: —

Cavalli, Johan Gustaf, apotekare. Göteborg. *Hedersledamot.* Död 1888. 1887. 10,000: —

Cederlund, Edvard, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1883. 500: —

v. Celsing, Petrus Fredrik, kapten. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Cervin, Carl Gustaf, bankir. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1899. *Br.* 1892—1898. 1,000: —

Clason, Isak Gustaf, professor. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); 01 (1,000). 2,000: —

Curman, Carl, professor, *ständig ledamot,* och fru **Calla Curman,** f. **Lundström.** Stockholm. 1898. 1,000: —

Dahlberg, Johan Petter, bruksegare. Bollsta, Nyland. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Danelius, Bror August, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—02 (400). 1,400: —

Davidson, Ernst, herr. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Davidson, Henrik, generalkonsul. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. 1874 (100), 83 (1,000), 90 (1,500). 2,600: —

Davidson, Vilhelm, konditor. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1883. 1883. 2,500: —

de Laval, Gustaf, fil. doktor, civilingeniör. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Dickson, Charles, medicine doktor. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1902. 1876. 500: —

Dickson, James Jamesson, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1885. 1876 (1,000), 83 (1,000), 84 (2,000), 85 (1,000). 5,000: —

Dickson, Oskar, friherre, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1897. 1872 (1,000), 84 (3,000). 4,000: —

Dickson, Robert, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot.* 1876. 600: —

Du Rietz, Gustaf Adolf, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Dölling, Fritz, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1887 (1,000), 93 (100). 1,100: —

Digitized by Google

Ekengren, Vilhelm Alfred Ferdinand, f. d. stadsmäklare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Ekman, Maria, f. **Lavonius,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1890 (200), 99 (2,307: 50). **2,507: 50**

Ekman, Oskar, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1873 (100), 80 (2,500), 83 (1,000), 97 (1,000), 99 (1,000). **5,600:** —

Ekman, Vilhelm Ferdinand, bankkassör. Uppsala. *Ständig ledamot.* Död 1900. Genom testamente af den 18 sept. 1899. 1901. **10,000:** —

von **Essen, Fredrik,** friherre, riksmarskalk. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Falck, Constantin, grosshandlare. Hammar, Nyland. 1899. **1,000:** —

Falk, Vilhelm, bruksegare. Stockholm. *Tiv.* 1901. **1,000:** —

de **Fontenay, Otto Ernst le Sage,** professor. Köpenhamn. *Hedersledamot.* 1887 (2,500), 88 (2,500), 90 (5,000). **10,000:** —

Forsell, Anton Isidor, disponent. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1899. **4,000:** —

Forsgrén, Ida, fröken. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Francke, Olena, f. **Hallberg,** fru. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1900 (900), 01 utbet. af dödsboet (100). **1,000:** —

Fris, Carl Gustaf, bankdirektör. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1873 (200); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01—02 (400). **1,600:** —

Fröberg, Christian August, borgmästare. Hernösand. *Br.* 1893—1901. **1,000:** —

Geber, Philip, bankir. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Georgii, Axel, v. generalkonsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Gilljam, Gustaf Fredrik, universitetskansler. Stockholm. *Hedersledamot.* 1892. **500:** —

Gustafsson, Johanna, f. **Pettersson,** fru. Stockholm. 1898. **500:** —

Göransson, Thure, apotekare. Falun. *Ständig ledamot.* 1891 (5); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,005:** —

Hafström, Adolf Valdemar, grosshandlare. *Ständig ledamot. Br.* 92—1901. **1,000:** —

Hagdahl, Charles Emil, medicine doktor. Stockholm. Död 1897. 1896 (70); *Br.* 92—97 (600). **670:** —

Hallström, Hans, byggmästare. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

v. **Hallwyl, Walter,** grefve, bruksegare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1890 (15,000)[1], 93 (2,000). **17,000:** —

---

[1] Detta belopp utgjorde inlösen af lägenheten Framnäs på Djurgården, hvilken inköptes af grefve v. Hallwyl och omedelbart därpå öfverlämnades såsom gåfva till Nordiska museet. Se sid. 70 i *Samfundet för Nordiska museets främjande 1890.*

Digitized by Google

Hammarstedt, Nils Oskar, prost. Norrby, Sala. 1891 (1,000), 92 (1,000). **2,000:** —

Hassell, Carl Johan, sekreterare i Kammarkollegium. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 11 maj 1891. **5,000:** —

Hazelius, Artur, Nordiska museets styresman. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1901. 1883 (500), 85 (1,000), 88 (4,500), 89 (500), 90 (2,500), 91 (1,000), 92 (6,000), 93 (2,000), 94 (4,200), 95 (1,000), 96 (1,500), 97 (2,500), 98 (2,500), 99 (500); *Br.* 92—1900 (1,000). **31,200:** —

Hazelius', Artur, dödsbo (G. Hazelius). Stockholm. J. A. Hazelius' fond 1901 (25,000); *Tiv.* 02 (1,000). **26,000:** —

Hazelius, Fredrik Philip, öfverstelöjtnant. Stockholm. Död 1894. 1894. **1,000:** —

Hazelius, Gunnar, filosofie licentiat. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1902 (2,554: 76); *Tiv.* 02 (200). **2,754: 76**

Heckscher, Edvard, bankdirektör. Stockholm. 1892. **500:** —

Hedberg, Anders Petter, grosshandlare. Sundsvall. Död 1882. 1877. **500:** —

Hedberg, Johan August, grosshandlare. Sundsvall. *Ständig ledamot.* 1894. **500:** —

Heilborn, Otto Henrik, generalkonsul. Stockholm. 1889 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,100:** —

Heiss, Frans, direktör. Stockholm. Död 1898. 1890. **1,000:** —

Hellberg, Frithiof, direktör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Hellberg, Johan Vilhelm, v. konsul. Sundsvall. Död 1887. 1877. **500:** —

Hellman, Mathilda, f. **Joholm,** enkefru. Uppsala. Död 1893. Genom testamente af den 2 januari 1888. 1894. **10,000:** —

Hernmarck, Carl Gustaf, justitieråd. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1901. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Hierta, Hedvig Elisabet, fröken. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1873 (100), 83 (100), 95 (1,000); *Br.* 92—1901 (1,000). **2,200:** —

Hirsch, Isaak, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1896 (1,000); *Tiv.* 1902 (200). **1,200:** —

Hirsch, Oskar, ingeniör. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—02 (400). **1,400:** —

Hoffman, August, f. d. slottsarkitekt. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1889. **10,000:** —

Hogner, Richard, medicine doktor. Boston. 1901. **500:** —

Holm, Anders Reinhold, godsegare. Kvibille. *Hedersledamot.* Död 1899. 1895. **1,000:** —

Digitized by Google

Höglund, Anton, konsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Höglund, Otto Magnus, grosshandlare. Stockholm. 1901. **1,500: —**
Hörstadius, Gustaf Ferdinand, advokatfiskal. Stockholm. Död 1900. 1894 (1,000), 99 (300). **1,300: —**
Jacobsen, Carsten Tank, disponent. Sundsvall. 1892. **500: —**
Janson, Axel Gotthard, byggmästare. Stockholm. 1892 (250); *Br.* 92—1900 (1,000). **1,250: —**
Jeansson, Johan, grosshandlare. Kalmar. Död 1896. 1889 (500); *Br.* 92—95 (400). **900: —**
Johansson, Botvid, grosshandlare. Sundsvall. Död 1895. 1877. **500: —**
Josephsen, Niels, direktör, justitieråd. Köpenhamn. *Hedersledamot.* 1898. **10,000: —**
Josephson, Hjalmar S., grosshandlare. Stockholm. 1900. **1,000: —**
Kempe, Bernhard, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1876 (150), 84 (500), 92 (300), 93 (200), 94 (1,000), 99 (300). **2,450: —**
Kempe, Elias Vilhelm, grosshandlare. Stockholm. Död 1890. 1876 (150), 84 (500). **650: —**
Kempe, Frans, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1884 (250), 97 (1,000), 99 (1,000); *Tiv.* 1901 (1,000). **3,250: —**
Kempe, Henriette, f. Diewel, fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894 (1,000), 99 (200), 1900 (200); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01—02 (1,000). **3,400: —**
Kempe, Johanna, f. Wallis, fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1892 (2,000), 93 (5,200), 98 (2,000). **9,200: —**
Kempe, Julie, f. Fahlman, fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Kempe, Seth, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1884 (250), 99 (1,000), 1900 (1,000). **2,250: —**
Kempe, Vilhelm Henrik, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1883. 1874 (500), 77 (1,180), 83 (2,500). **4,180: —**
Kempes, Vilhelm Henrik, grosshandlare, **dödsbodelegare.** Stockholm. 1883. **2,500: —**
Kjellberg, Thérèse, f. Edgren, fru. Stockholm. 1898 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,050: —**
Knudtzon, Harald Christian Fernando, kammarherre. Kristiania. *Hedersledamot.* 1900. **1,000: —**
Lamm, Carl Robert, ingeniör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Lamm, Gustaf Mauritz, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1892. 1891 (400), genom testamente af den 13 febr. 1892 (10,000). **10,400: —**

Digitized by Google

Laurin, Agnes, f. **Rohtlieb,** fru. Stockholm. Död 1896. *Ständig ledamot.* 1890. 500: —
Laurin, Carl, direktör. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1890. 500: —
Lemon, Adolf, grosshandlare (död 1899), och fru **Mathilda Lemon,** f. **Lindström,** Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Levin, Hartvig, grosshandlare (död 1892), och fru **Fanny Levin,** f. **Labatt,** Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Liljedahl, August, godsegare. Uppsala. *Hedersledamot.* 1890 (1,000), 91 (3,000), 92 (1,000). 5,000: —
Liljewalch, Carl Fredrik, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1892. 1,800: —
Liljewalch, Edvard, grosshandlare. Stockholm. 1896 (5: 70); *Br.* 92—1900 (900). 905: 70
Liljewalch, Tom, f. d. stadsmäklare. Stockholm. 1873 (100), 93 (20); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,120: —
Limnell, Carl Abraham, öfverdirektör, *ständig ledamot* (död 1882), och fru **Fredrika Limnell,** f. **Forsberg.** Död 1892. Stockholm. 1874. 1,000: —
Lindahl, Vilhelm Nils Andreas, auditör. Karlskrona. *Br.* 1892—98. 1,000: —
Lindegren, August, slottsarkitekt. Stockholm. 1892. 500: —
Lindroth, Carl Axel, grosshandlare. Stockholm. 1873. 1,500: —
Lindström, Edvard, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 02 (100). 1,100: —
Ljunglöf, Knut, grosshandlare. Stockholm. 1873 (250), 82 (1,000). 1,250: —
Ljungqvist, Knut Ottonin, bruksegare. Munksjö, Jönköping. *Hedersledamot.* Död 1896. 1879 (500), 90 (50), 94 (100), 95 (350). 1,000: —
Lovén, John, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Lundberg, Louise, f. **Haak,** fru. Stockholm. Död 1899. 1894. 1,000: —
Lundberg, Ludvig, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1884. 1,000: —
Lundström, Carl Franz, godsegare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1882 (200), 91 (500), 94 (2,350); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 02 (1,000). 5,050: —
Lundström, Johan Ludvig, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—02 (400). 1,400: —
Malmsten, Emil, löjtnant. Malmö. 1892. 1,000: —
Maude, Louise, f. **Siljeström,** fru. Drottningholm. 1890. 500: —
Montan, Erik Vilhelm, professor. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 02 (200). 1,200: —
Möller, Fredrik, generalkonsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Digitized by Google

Neijber, Magnus Julius, stadsmäklare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1894. 1890 (1,000), 93 (20). **1,020: —**

Nisser, Betty, f. **Wettergren,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Norlund, Elisabeth, fröken. Stockholm. *Hedersledamot.* 1900 (5,000), 02 (5,000). **10,000: —**

Norlund, Lotten, f. **Hertzer,** enkefru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (4,475); *Br.* 1893—1901 (1,000). **5,475: —**

Norström, Claes Gustaf, civilingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1896 (3: 58), 1901 (10,000), 02 (2,500); *Br.* 1892—1900 (1,000); *Tiv.* 01—02 (2,000). **15,503: 58**

Norström, Claes Gustaf, civilingeniör, *ständig ledamot, hedersledamot,* och fru **Alma Norström,** f. **Bünsow,** *hedersledamot.* Stockholm. 1899 (1,000), 1900 (1,000). **2,000: —**

Näs, Nils Olof, grosshandlare. Östersund. Död 1900. *Hedersledamot.* 1886 (5,500), 87 (5,000). **10,500: —**

Odelberg, Carl Axel, kapten. Stockholm. 1893 (35), 96 (305), 99 (100); *Tiv.* 1901—02 (400). **840: —**

Odelberg, Oskar Vilhelm, löjtnant, fabriksdisponent. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Odelberg, Theodor, statsråd. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Ohlsson, Anders, generalkonsul. Kapstaden, Sydafrika. 1892. **500: —**

Oldenburg, Carl Camillus, kyrkoherde. Österby, Hammar. *Ständig ledamot.* Död 1896. 89 (510), i strödda poster (49: 50), 92 (250), 94 (100), 95 (150), 96 (150). **1,209: 50**

Olrog, Thorvald, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

d'Otrante, Gustaf Armand Fouché, hertig, förste hofstallmästare. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Palmcrantz, Susanna, f. **Vinborg,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Paton, Ninian, grosshandlare. Stockholm. 1873 (100), 83 (200), 92 (100), i strödda poster (77: 33), 1901 (1,000). **1,477: 33**

Pehrsson, Måns, åkare. Stockholm. Död 1895. 1893. **1,000: —**

Petersen, Ingeborg, f. **Tanberg,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Peterson, P. S., trädgårdsdirektör. Rosehill, Chicago, Illinois. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1885 (200), 97 (1,000). **1,200: —**

Peyron, Ludvig, konsul. Stockholm. 1877. **1,200: —**

Philipson, Amalia, f. **Jacobson,** fru. Stockholm. 1901. **2,000: —**

Philipson, Carl David, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1873 (200), 82 (500). **700: —**

Digitized by Google

Piper, Claës Gustaf Fritz, grefve, hofstallmästare. Stockholm. Död 1897. 1891. 500: —

v. Platen, Carl, bruksegare. Stockholm. 1894 (300), 95 (400), 98 (200); *Tiv.* 1901 (200). 1,100: —

Ramstedt, Julia, f. **Hæggström,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Regnell, Anders Fredrik, medicine doktor. Minas Geraes, Caldas, Brasilien. Död 1884. 1877. 700: —

Reinhold, Alma, f. **Burmester,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Reinhold, August, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1889 (1,895: 01), 91 (1,500). 3,395: 01

Retzius, Magnus Gustaf, professor, och fru **Anna Retzius,** f. **Hierta.** Stockholm. *Ständiga ledamöter. Hedersledamöter.* 1894. 1,000: —

Rosén, Karl Peter, literatör. Stockholm. Död 1900. 1884 (500), 85 (500), 93 (106), 94 (1,539: 42), 95 (350). 2,995: 42

v. Rosen, Fredrik Thomas Carl, grefve, kammarherre. Hedenlunda, Vadsbro. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. 1,000: —

Rundström, Sofia, f. **Schwartz,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Röhss, Carl Vilhelm Christian, konsul. Göteborg. *Hedersledamot.* Död 1900. 1892 (1,000), 93 (10,000). 11,000: —

Sager, John Edvard Magnus, hofstallmästare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1894. 1,000: —

Sandell, Clara, f. **Ohlson,** enkefru. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1887 (100), 91 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,150: —

Scharp, Clara, f. **Westman,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1902. *Br.* 1892 (1,000); 94 (100), 96 (100), 97 (100), 98 (200), 99 (100), 1900 (300), 1901 (100). 2,000: —

Scholander, Sven, herr. Stockholm. 1891. 860: —

Schumburg, Robert, v. konsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

von Schwerin, Mathilda Christina, f. **Hagberg,** grefvinna. Husby, Söderköping. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1892. *Br.* 1892. 1,000: —

Selggren, Jonas, rektor. Gefle. Död 1896. 1882 (200), 84 (500). 700: —

Sellmann, Georg, disponent. Stockholm. 1897. 1,000: —

Settervall, Carl, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Sjögren, Anna, f. **Nobel,** fru. Nynäs. *Br.* 1892—1900. 800: —

Sjögren, Hjalmar, professor. Nynäs. *Hedersledamot.* 1891. 500: —

Digitized by Google

Smith, Lars Olsson, grosshandlare. Stockholm. 1891. 1,500: —

Sprinchorns, Elisabet, f. Elfstrand, enkefru, **arfvingar.** Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Stridsberg, Ernst Viktor, ingeniör. Trollhättan. *Br.* 1892—99. 800: —

Strömer, Hjalmar, literatör. Stockholm. Död 1886. 1880. 500: —

Strömman, Ester, f. Kempe, fru. Stockholm. 1894. 1,000: —

Sundberg, August, grosshandlare. Sundsvall. Död 1900. 1877. 500: —

Sundgren, Fredrik Conrad, f. d. uppbördskommissarie. Stockholm. Död 1898. Genom testamente af den 19 nov. 1897. 1898. 13,111: 84

Sundström, Per, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—93 (1,000); *Tiv.* 1901—02 (400). 1,400: —

Sunnerdahl, Emil, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 02 (200). 1,200: —

Svanström, Frans, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Söderlund, Carl Axel, ingeniör. Stockholm. *Hedersledamot.* *Br.* 1892—95 (1,000); 95 (1,500), i strödda poster (131: 66), 98 (2,500). 5,131: 66

Söderström, Carl Christian, grosshandlare. Stockholm. 1882 (300), 83 (1,000). 1,300: —

Sörman, Henrik, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Tamm, Hugo, bruksegare. Fånö, Grillby. 1874 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,100: —

Thiel, Ernst, bankdirektör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Thorell, Edla, fröken. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1891 (100), 92 (100), 93 (10), 95 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,260: —

Thorell, Reinhold, auditör. Stockholm. *Br.* 1892—1902. 800: —

Unander, Fanny, f. Scharin, fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Wachtmeister, Axel Fredrik, grefve, öfverste-kammarherre. Stockholm. Död 1899. *Br.* 1892—99. 800: —

Wachtmeister, Axel Knut Trolle-, grefve, hofmarskalk. Trolle-Ljungby, Gualöf. *Hedersledamot.* 1892 (1,000), 93 (1,000). 2,000: —

Wachtmeister, Fredrik Claësson, grefve, generaldirektör. Stockholm. 1892—1901 (årligen 100 kr.). 1,000: —

Wahlund, Carl Vilhelm, professor. Uppsala. *Ständig ledamot.* 1892. 500: —

Walldén, Vilhelm, godsegare. Stockholm. *Ständig ledamot.* *Hedersledamot.* 1874 (150), 83 (400), 87 (1,000), 90 (1,500), 92 (200). 3,250: —

Wallenberg, Anna, f. von Sydow, fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1888 (500), 90 (1,000), 92 (200), 93 (100), 95

Digitized by Google

(100), 96 (100), 97 (500), 98 (350), 99 (350), 1900 (100), 02 (1,000); *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—02 (400). 5,700: —

Wallenberg, Knut Agathon, bankdirektör. Stockholm. 1889 (1,000), 90 (250), 1901 (1,000), 02 (1,000). 3,250: —

Valley, August, grosshandlare. Stockholm. Död 1898. *Br.* 1892—98 (700), 1901 utbet. af dödsboet (300). 1,000: —

Weber, Carl Adolf, bankir. Stockholm. 1902. 500: —

Weber, Mathilda, f. **Weylandt,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Weinberg, Christian Axel, häradshöfding, och fru **Julia Weinberg,** f. **Lennmark.** *Ständiga ledamöter.* Stockholm. *Tiv.* 1901. 2,000: —

Weinberg, Margareta Gustava, f. **Törnsten,** enkefru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1894. 1892 (1,000), 93 (1,000). 2,000: —

Weinberg, Olof David, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1884. 1874 (500), 82 (1,000), 84 (15,000). 16,500: —

Wicander, August, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1891. 1890. 1,000: —

Wijk, Caroline, f. **Dickson,** fru. Göteborg. *Hedersledamot.* 1879 (500), 90 (200), 96 (500). 1,200: —

Wijk, Olof, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1901. 1876 (600), 83 (500), 87 (500). 1,600: —

Wikström, Carl, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1897. 3,000: —

Wikström, Hulda, fröken. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (1,000); *Br.* 92—1901 (1,000). 2,000: —

Wikström, Nils, grosshandlare. Sundsvall. Död 1883. 1877. 500: —

Wikströms, Per, grosshandlare, **dödsbodelegare.** Stockholm. 1882. 2,500: —

Wikström, Per Magnus, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1893 (2,000), 97 (3,000). 5,000: —

Wikström, Sofi, f. **Edlund,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Wrangel von Brehmer, Johan Wolmer, friherre, öfverste-kammarjunkare. Hyby, Klågerup. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Vult von Steyern, Fredrik, direktör. Kaggeholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Åkerhielm, Johan Gustaf Nils Samuel, friherre, öfverstekammarjunkare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1900. 1898. 1,000: —

Åslund, Fredrik August, konsul. Sundsvall. 1877. 500: —

Digitized by Google

Allmänna konst- och industriutställningens i Stockholm 1897 lotteri. 1898 (45,260), 1900 (264,292: 31).	**309,552: 31**
Allmänna konst- och industriutställningens i Stockholm 1897 förvaltningsutskott. 1900 (4,000), 1901 (181: 76).	**4,181: 76**
Apotekarsocieteten. Stockholm. 1887 (500), 90 (500).	**1,000: —**
Norrlands gille. Stockholm. 1891.	**1,500: —**
Patriotiska sällskapet. Stockholm. 1891.	**500: —**
Svenska turistföreningen. Stockholm. 1901.	**1,000: —**

Digitized by Google

Testamentariska förordnanden
till förmån för Nordiska museet.

Thomsen, Anna, fröken. Köpenhamn. Död 1888. Genom muntligt förordnande 1888: norskt allmogesmycke af silfver. Aflämnadt 1888.

Wallander, Josef Vilhelm, professor. Stockholm. Död 1888. Genom testamente af den 4 aug. 1887: skisser i akvarell och olja med motiv från Delsbo och Vingåkers socknar samt 3 delsbo- och 4 österåkersdräkter m. m. Aflämnade 1888.

Eichhorn, Christofer, biblioteksamanuens. Stockholm. Död 1889. Genom testamente af den 6 nov. 1889: hela den af honom hopbragta samlingen af skråhandlingar, utgörande omkring 6,600 nummer fördelade på 100 olika skrån och omfattande en tidrymd af öfver 300 år. Aflämnad 1890.

Hassell, Carl Johan, f. d. sekreterare. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 11 maj 1891: ett belopp af 5,000 kronor, afsedt till inköp af för museet passande föremål. Aflämnadt 1892.

Lamm, Gustaf Mauritz, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1892. Genom testamente af den 13 febr. 1892: ett belopp af 10,000 kronor, afsedt till ökande af museets »Allmänna fond». Aflämnadt 1892.

Fries, Carl Leonard August, kommendörkapten. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 12 dec. 1889: minnen från fregatten Eugenies jordomsegling 1851—1853, m. m. Aflämnade 1893.

Flygare-Carlén, Emilie, fru. Stockholm. Död 1892. Genom testamentariskt förordnande af den 22 jan. 1890: den hedersgåfva, bestående af författarinnans samtliga romaner, öfversatta till böhmiska språket, hvilken hon år 1882 erhöll från Prag, m. m. Aflämnad 1893.

Digitized by Google

Hellman, Mathilda, f. **Joholm,** enkefru. Uppsala. Död 1893. Genom testamente af den 2 jan. 1888: ett belopp af 10,000 kronor. Aflämnadt 1894.

Antell, Herman Frithiof, med. doktor. Paris. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1893. Genom testamente af den 1 okt. 1891: ett belopp af 100,000 kronor, afsedt att af museets styrelse »förvaltas som fond, hvars räntor användas till museets fromma». Aflämnadt 1896. Ytterligare utdelning på grund af Antells testamente: 5,700 kronor, aflämnade 1898, och kr. 305: 88, aflämnade 1899.

Lindholm, Johan August, f. d. postförvaltare. Stockholm. Död 1894. Genom skriftligt förordnande: en större samling oljemålningar, akvareller och pennteckningar, alla återgifvande byggnader, gator och gränder från det gamla Stockholm. Aflämnad 1895.

Tunelius, Johanna Charlotta Lovisa, fröken. Stockholm. Död 1894. Genom testamente, dagt. i juni 1893: en samling porslinsföremål från århundradets början m. m. Aflämnad 1895.

Erichsson, Carl Anders, f. d. inspektor, Charlottenlund. Död 1894. Genom testamente af den 10 jan. 1894: återstoden af hans förmögenhet, sedan åtskilliga legat till andra personer utgått. Utdelningen i utredningsmannens konkurs — med 2,217 % å testamentsbeloppet kr. 17,863: 10 — kronor 387: 25, aflämnad 1897.

Adlersparre, Sophie, f. **Leijonhufvud,** friherrinna. Stockholm. Död 1895. Enligt muntligt förordnande: klagoskrift, sydd på väf, från 1805. Aflämnad 1895.

Benedicks, Emma, f. **Benedicks,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. Genom testamentariska förordnanden af den 11 dec. 1890 och den 5 juli 1893: ett belopp af 15,000 kronor, hvaraf 5,000 kr. till museet och 10,000 kronor till anläggningarna på Skansen. Aflämnadt 1895.

Nisbeth, Henriette Caroline, f. **Owenius,** fru. Simrishamn. Död 1895. Genom testamente af den 16 maj 1890: ett rikt snidadt ekskåp. Aflämnadt 1897.

Schwartz, Marie Sophie, f. **Birath,** fru. Stockholm. Död 1894. Enligt muntligt förordnande: spegel med bord i kejsarstil. Aflämnad 1896.

Crusenstolpe, Charlotta, fröken. Stockholm. Död 1896. Genom testamente af den 16 okt. 1893: chiffonier, bokskåp m. m. samt en samling familjeporträtt och föremål, som tillhört M. J. Crusenstolpe och Emilie Flygare-Carlén. Aflämnade 1897.

Londicer, George, grosshandlare. Stockholm. Död 1897. Genom testamente af den 18 april 1896: skrifschatull af mahogni, ett dussin damastserveter, tillverkade i Linköping på 1780-talet, reffelbössa, som tillhört hertig Fredrik Adolf af Östergötland, m. m. Aflämnade 1897.

Digitized by Google

Blackstadius, Johan Zacharias, historiemålare. Stockholm. Död 1898. Genom muntligt förordnande: en af konstnären utförd större tafla: »Biskop Sigfrid döper hedningarna i Götaland». Aflämnad 1898.

Sundgren, Fredrik Conrad, f. d. uppbördskommissarie. Stockholm. Död 1898. Genom testamente af den 19 nov. 1897: en åttondedel af öfverskottet af hans förmögenhet, sedan en del legat till enskilde och allmänna inrättningar utgått. Beloppet, 13,111 kronor 84 öre, aflämnadt 1898.

Malmström, Johan August, professor, historiemålare. *Hedersledamot.* Stockholm. Död 1901. Genom testamente af den 8 mars 1897: studier i olja och akvarell, teckningar på lösa blad eller i album framställande byggnader, klädedräkter, folktyper m. m. från Sverge, Norge och Finland, som kunna bidraga till kännedomen om folkets ståndpunkt i afseende å konstindustri och karakteristik m. m.; gamla allmogeväfnader från Skåne, Bleking och Västergötland; fornnordiska dräkter samt en del vapen m. m., som kunna vara till nytta vid fester å Skansen. Aflämnade 1902.

Bolinder, Jean, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1899. Genom muntligt förordnande: en samling föremål, hvilka tillhört Carl von Linné, m. m. Aflämnad 1899.

Casparsson, Carl Edvard, kapten. Uppsala. Död 1899. Genom testamente af den 16 okt. 1897: ett belopp af 10,000 kronor. Aflämnadt 1899.

Gartz, Claes, bokauktionskommissarie. Stockholm. Död 1899. Genom testamente af den 21 sept. 1899: ljuskandelaber af silfver. Aflämnad 1900.

Lehnberg, Gustaf Conrad, f. d. handelsbokhållare. Stockholm. Död 1900. Genom testamente af den 5 febr. 1899: lusthus från trädgården till huset nr 30 Bellmansgatan i Stockholm. Aflämnadt 1901.

Ekman, Vilhelm Ferdinand, bankkassör. Uppsala. *Ständig ledamot.* Död 1900. Genom testamente af den 18 sept. 1899: 10,000 kronor till Nordiska museets byggnadsfond. Aflämnade 1901.

Sander, Nils Fredrik, kansliråd. Stockholm. Död 1900. Genom testamente af den 17 maj 1898: en samling laveringar, blyertsteckningar och målningar af framstående konstnärer, utförda för illustrationerna till Sanders öfversättning af Eddan; guldmedalj m. fl. minnen af gifvaren. Aflämnade 1900.

Segersteen, Erik Hjalmar, bibliotekarie, Linköping. Död 1901. Genom testamente af den 2 maj 1900: 7 stycken större och mindre silfverspännen, under 1600- och 1700-talen använda som prydnader å skor och knäbyxor. Aflämnade 1901.

Blomquist, Zephyrinus, f. d. kronofogde, Stockholm. Död 1902. Genom testamente af den 28 dec. 1901: en större mortel med stöt af malm, dat. 1488. Aflämnad 1902.

Lindberg, Ida Betty Malvina, fröken, Stockholm. Död 1901. Genom testamente af den 3 april 1886: glaspokal med etsade initialer samt ett

Digitized by Google

par daterade, af testators mor utförda handarbeten från 1800-talets början. Aflämnade 1902.

Lundin, Carl Fredrik Oskar, boktryckerifaktor, Stockholm. Död 1902. Enligt muntligt förordnande: en ljuskrona och ett par tvåarmade ljusstakar af mässing, förgyld spegel i gustaviansk stil, åtskilliga keramiska föremål från olika tider samt en mindre samling mynt och medaljer m. m. Aflämnade 1902.

Digitized by Google

Personer, som under år 1902 lämnat gåfvor till Nordiska museet.

1.

I denna afdelning upptagas endast namnen på de personer, hvilka under det nämda året lämnat mera märkliga gåfvor till museets särskilda samlingar, jämte kort angifvande af själfva gåfvan. Öfriga gifvare upptagas i nästa afdelning (2).

Till allmogeafdelningen:

Andersson, E., kyrkvärd, Löten, Norrby, Sala: »såkaka», julbröd från Norrby socken, Uppland.

Andersson, S., bruksidkare, Grythyttehed: tiggartafla, dat. 1731, hvilken tillhört Gammalhytte byalag, Järnboås socken, Västmanland.

Genom ***Arvidsson, I.,*** fil. lic., och ***Key, E.,*** med. lic., Uppsala: en samling af omkring 70 nummer skidor, stafvar och trygor från Sverge, Norge och Finland. Jfr sid. 19.

Behm, Beda, f. ***Åström,*** fru, Östersund: ask, så kallad »pjullerasch» af trä, från Vemdalens socken, Härjedalen.

Böttiger, J., intendent för Konungens konstsamlingar, Stockholm: skida, dat. 1605, funnen på Städjefjället i Dalarna.

Edelstam, C., jur. kand., Karlstad: mansdräkt från Ny socken, Värmland. Jfr sid. 16.

Eneström, F. J. E., järnvägskonduktör, Gisslaved: ett par skinnbyxor från Västbo-Ås socken, Småland.

Gezelius, E., f. ***Munter,*** fru, Västgård, Myrbacka: fårskinspäls för gosse, »långhätta», 3 »käringbindlar», docka i bruddräkt från 1860-talet, m. m. från Järna socken, Dalarna.

Hellberg, H., f. ***Engström,*** fru, Sala: skrin, dat. 1724, besman, dat. 1716, samt skäkteträ, dat. 1794, alt från Fläckebo socken, Västmanland.

Digitized by Google

Håkansson, Lars, Bålstad, N. Finnskoga: rock och byxor från N. Finnskoga socken, Värmland, samt en brudgumsväst från slutet af 1700-talet från Lekvattnets församling, Värmland.
Mörner, A., f. *Rundgren,* grefvinna, Stockholm: en samling äldre husgeråd m. m. från Värmland. Se sid 44 o. f.
Orajärvi, H., pastor, Gellivare: skidor från Arvidsjaur- och Gellivaretrakterna.
Persson, J. F., bruksförvaltare, Gräsmark: hängskåp af ovanlig typ från Lekvattnets församling, Värmland.
Salomons, G., professor, *dödsbodelegare* genom ingeniör *O. Hirsch,* Stockholm: en äldre, i det närmaste fullständig mansdräkt från Rättviks socken, Dalarna.
Sundin, F., fabrikör, Söderhamn: släde, dat. 1794, från Hafra by, Färila socken, Helsingland.
Zickerman, L, fröken, Stockholm: 8 stolar, allmogearbeten från Örberga och Stenby socknar i Östergötland samt en bindmössa af hvitt siden från Västergötland.

Till lapska och grönländska afdelningarna.

Afzelius, F., apotekare, Söderhamn: mansbälte med tillbehör från Lule lappmark.
Arwidsson, I., fil. lic., Uppsala: ett par skidor från Åre lappby, Jämtland. Jfr sid. 89.
Brummerstedt, C., kolonibestyrer, Julianehaab, Grönland: en för museet förfärdigad kajak från Grönland samt dräktdelar från Grönlands ostkust.

Till handtverks- och skråafdelningen:

Beckmans, K. L., boktryckeri, Stockholm, genom herr *C. F. Bernström:* regal, som tillhört nämda tryckeri.
Enander, A., grosshandlare, Göteborg: stämpelbok för Stockholms järn- och metallvåg inrättad år 1783.

Till afdelningen för minnen från det gamla Stockholm:

Carlsson, F. A., grosshandlare, Kumla: del af ett tak från senare delen af 1600-talet, hvilket funnits uppsatt i huset nr 4 Brunnsgränd.
Herrström, O., byggmästare, Stockholm: delar till portomfattningar från nr 8 Skeppsbron, stenhuggeriarbeten från 1600-talets slut.
Olander, K., snickare, Stockholm: 2 portklappar af järn från hus i staden mellan broarna.
Sifvert, A., grosshandlare, Stockholm: portgaller af smidt järn från nr 20 Skeppsbron.

Till afdelningen för vapen och krigsväsende:

Thunström, C., grosshandlare, Stockholm: 1 skarpskyttegevär, 2 sablar och 1 pistol från Kristianstad m. m.

Digitized by Google

Till afdelningen för de högre stånden:

Almgren, O., grosshandlare, Stockholm: en samling prof å siden, utförda vid K. A. Almgrens sidenfabrik i Stockholm under åren 1847—1902. Se sid. 38.

Berencreutz, S., f. *Flach*, fru, Stockholm: garnityr bestående af halsband med vidhängande kors, brosch och ett örhänge, hårarbete fattadt i guld från 1830-talet.

Blomqvist, Z., f. d. kronofogde, Stockholm, genom testamentariskt förordnande: mortel med stöt af malm, dat. 1488. Se sid. 32.

Boström, K., landtbrukare, Stockholm: kakelugn, slutet af 1600- eller början af 1700-talet, från egendomen Jakobsberg i Brännkyrka socken, Södermanland.

Bäckström, E., byråchef, Stockholm: soffa från slutet af 1700-talet.

Böttigers, J., doktorinna, *dödsbodelegare*, Stockholm: damklädning från 1870-talet, kjol af netteldnk från 1850 eller 1860-talet, m. m.

Cederström, E., friherre, Krusenberg: snidade lister från 1700-talets början.

Dyrssen, W., kommendörkapten, Stockholm: en s. k. rysk droska med seltyg från midten af 1800-talet.

Eisen, Gustav, mr, San Francisco: plånbok af siden, broderad, från 1700-talet.

Fliesberg, B., fröken, Stockholm: träornament från Haparanda gamla stadsport.

Gadde, O., f. *Bruzelius*, fru, Lund: bordduk (paradtäcke?) af grönt siden med broderi i hvitt. Jfr sid. 37.

Hagander, A. G., antikvitetshandlare, Stockholm: ask af mariebergsfajans.

Haglund, F., fröken, Stockholm: spolvagn märkt »E H 1710».

Hazelius, T., f. *Lundmark*, fru, Stockholm: teskrin af mahogny med inläggningar, smörask och 2 saltkar af porfyr, ridikyl med pärlbroderi från 1830-talet, luktflaska af prässad silfverplåt, bestick af ebenholz med knif, gaffel, sked m. m.

Hellberg, H., f. *Engström*, fru, Sala: gigg med lös suflett.

Häckner, A., fröken, Stockholm: 7 st. silhuettporträtt af namngifna personer från 1840-talet.

Johansson, K., fröken, Stockholm: en s. k. plandroska från Uppland.

Klingberg, V. A., verkmästare, Stockholm: tombolahjul, märkt: »Norra Brunn 1808».

Kolmodin, C. B., notarie, Stockholm: vagn från Häfverö socken, Uppland.

Lindberg, I. B. M., fröken, genom testamentariskt förordnande: broderad tafla, sign. och dat. 1817, en brudnäsduk, broderad, dat. 1833, samt en pokal af glas från 1700-talet.

Lundholm, C. A. V., orgelfabrikör, Stockholm: ett klaver i mahogny med inläggningar, från tiden omkring 1800, sign. »Carl Ljungberg, Götheborg».

Lundin, C. F. O., boktryckerifaktor, Stockholm, genom muntligt förordnande: en ljuskrona och ett par ljusstakar af mässing, en förgyld gustaviansk spegel, åtskilliga keramiska föremål från olika tider m. m.

Lyrholm, A., herr, Långås: karriol, tillverkad vid Vägsjöfors bruk i Värmland.

Martin, H., fröken, Stockholm: broderad tafla, dat. 1795, märkduk, dat. 1793, mönsterduk m. m.

Mattsson, M., fröken, Buhlsjö, Ydre: syskrin i halmmosaik med inredning från 1800-talets förra del, m. m.

Nordenskölds, G., öfverste, *dödsbodelegare*, Eksjö: åtskilliga uniformspersedlar från början af 1800-talet samt en jaktvagn.

Richert, E., bruksegare, Stockholm: schatull af mahogny från 1840-talet.

Digitized by Google

Silfverswärd, Ch., f. *Schartau*, fru, Stockholm: 2 servetter i linnedamast, sign. och dat. 1683. Se sid. 36.
Södersten, A., f. *Björlingsson*, fru, Stockholm: muff och två västar med broderier på siden från 1700-talets slut.
Zanders, E., fröken, *dödsbodelegare*, Stockholm: spinnrock från början af 1800-talet jämte en samling sällskapsspel, patience- och rebusböcker m. m.

Till den historiska afdelningen:

H. K. H. Kronprinsen: en samling föremål, utgörande minnen från Andrées polarexpedition, samlade på Danskön.
Lundström, C. J., akademibokhandlare, Uppsala: käpp, som tillhört Jacob Christoffer Boström.
Malmström, J. A., professor, enligt testamentariskt förordnande: målade studier i olja och akvarell, teckningar m. m. Jfr sid. 39.
Malmströms, J. A., professor, *dödsbodelegare:* större ofullbordad oljemålning, framställande Bråvalla slag samt ett porträtt af Malmström, utfördt i olja 1850, m. m.
Norström, H., f. *Richter*, fru, Stockholm: kappsäck af svart läder, begagnad i finska kriget af öfverste G. M. D. F. Armfelt.
Rydberg, S., f. *Hasselblad*, fru, Stockholm: möbler m. m. från Viktor Rydbergs arbetsrum på Ekeliden.
Scharps, C., f. *Vestman*, enkefru, *dödsbo*, Stockholm: porträtt af T. A. Säfström, oljemålning utförd 1838 af J. M. Stäck.

Till bibliotek och arkiv:

Af gåfvor från utländska samfund upptagas här endast några särskildt anmärkningsvärda. Se för öfrigt förteckningen öfver de museer och vetenskapliga samfund, med hvilka Nordiska museet står i förbindelse, sid. 107 o. f.

Finska Vetenskaps-societeten, Helsingfors: Öfversikt af förhandlingar. T. 42, 43. 1899—1901. 8:o; — Bidrag till kännedom om Finlands natur och folk. 58—60. 1900. 8:o.
Hallman, K., redaktör, Lule: 2 böcker innehållande dagboksanteckningar af C. F. Uggla under resor (mestadels i Tyskland) 1741—1742, handskrifter i pergamentsband.
Kempe, H., f. *Diewel*, fru, Stockholm: 38 st. stockholmsbilder, handteckningar af V. Engelke.
Lagerbring, Eva, fröken, Göteborg: handskrifven kokbok fr. 1781. Jfr sid. 39.
Oxenstierna, G. G. B:son, frih., Stockholm: en samling pergamentsbref och andra handskrifter. Jfr sid. 39.
Rydberg, S., f. *Hasselblad*, fru, Stockholm: en stor del af Viktor Rydbergs boksamling. Jfr sid. 38, 39.

Digitized by Google

Scharps, C., f. Westman, fru, dödsbo, Stockholm: »En spelmans memoirer», anteckningar af T. A. Säfström 1844—49; 4 handteckningar af J. M. Stäck; 1 bref från P. Læstadius, dagt. Pite 24/11 1832.

Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors: sällskapets Skrifter. T. 49—55. 1900—1902. 8:o.

Ungarisches Nationalmuseum, Budapest: Magyar könyvszemle. Szerk. Schönherr, G. Fol. 1—10: 1, 2. 1893—1902. 8:o.

Zanders, Emilie, fröken, ***dödsbo,*** Stockholm: Svenska akademiens handlingar ifrån år 1796. del. 15—24, Stockholm 1835—1859, 8:o; — G. Brusewitz: Elfsyssel. Götheborg 1864. 8:o. M. m.

Utom ofvan upptagna större gåfvor har museet af intendenten dr ***J. Böttiger*** emottagit en större samling negativ till fotografier af i gifvarens arbeten »Svenska statens samling af väfda tapeter», »Svenska statens konstsamlingar å de k. slotten» samt »Georg Haupt» förekommande konstföremål äfvensom samtliga för dessa arbeten utförda klichéer.

2.

För öfrigt hafva under år 1902 gåfvor lämnats till Nordiska museet af ytterligare följande personer:

Almquist, V., byråchef. Djursholm.
Andersson, Buller Per, f. d. hemmansegare. Svedjan, Djurås.
Andersson, Böl Anders, hemmansegare. Vinäs, Mora.
Andersson, Ch. D., f. *Pettersson*, fru. Stockholm.
Andersson, Erik, kyrkvärd. Sörby, Sala.
Andersson, Hanna, fru. Högrumstom, Stora Rör.
Andersson, J. M., herr. Västervik.
Andersson, N., fabrikör. Stockholm.
Angelin, C., sekreterare. Stockholm.

Bengtsson, Andreas, herr. Aspberget, Finnskoga.
Bengtsson, G., häradshöfding. Helsingborg.
Bernström, A., grosshandlare. Stockholm.
Biörklund, B. Hj., ingeniör. Stockholm.
Blomqvist, Hulda, fröken. Stockholm.
Blomqvist, Torsten, skolyngling. Järna prästgård, Myrbacka.
Boberg, G., ingeniör. Stockholm.
Borelius, Fredrik, studerande. Järna prästgård, Myrbacka.
Bratt, A., f. *Bratt*, fru. Stockholm.
Bäckström, M., fröken. Stockholm.

Danielsson, Liss-Hed Erik, hemmansegare. Västra Fors, Malung.
Dumky, Anna. Norrtälje.
Dunér, A. C., fru. Stockholm.

Edholm, P., herr. Bålsjö, Bjerträ.
Edlund, Helene, fröken. Stockholm.
Ekelöf, J. A., kommendörkapten. Stockholm.
Elfwing, I. och *G.*, fröknar. Stockholm.
Enblom, R., arkitekt. Stockholm.
Eneman, C. J., herr. Stockholm.
Engdahl, A. L., fru. Stockholm.
Engström, P. E., gosse. Stockholm.
Eriksson, J. E., portvakt. Stockholm.
Eriksson, Lars, hemmansegare. Östra Fors, Malung.

Digitized by Google

Eriksson, Näs Per, skomakare. Myrbacka.
Ersson, Skogs Erik, hemmansegare. Vinäs, Mora.

Fagerberg, Gösta, herr. Stockholm.
Fahnehjelm, K., f. *Sjögren*, majorska. Stockholm.
Fahnehjelm, O., ingeniör. Stockholm.
de Freese, Th. G., jägmästare. Skene, Fristad.

Gadd, J. A., lektor. Karlskrona.
Gahm, Anna, fröken. Stockholm.
Granath, V., redaktör. Stockholm.

Hallberg, E., kyrkoherde. Glemminge.
Hallberg, J. F., bankdirektör. Stockholm.
Hallström, A. R., herr. Solö, Norrtälje.
v. Hallwyl, V., f. *Kempe*, grefvinna. Stockholm.
Hammarstedt, N. E., amanuens. Stockholm.
Hasselgren, H., veterinär. Karlskrona.
Hazelius, A., fröken. Stockholm.
Hazelius, G., fil. licentiat. Stockholm.
Hedfors, Anna, hustru. Älfdalens kyrkby.
Hedman, J. A., bokbindare. Sala.
Hey'l, F., förlagsbokhandlare. Stockholm.

Ignell, M., fröken. Stockholm.

Jerling, K. J., med. dr. Stockholm.
Jonsdotter, Anders Karin, hustru. Nederborg, Nås.
Jonsson, J. F., hemmansegare. Falkeslunda, Långlöf.
Jonsson, M. P., bagare. Vansbro.
Jonsson, P. A., hemmansegare. Himmelsberga, Långlöt.

Kahl, M., f. *Edsberg*, fru. Stockholm.

Landahl, P., fru. Stockholm.
Larsdotter, Fält Ivar Anna, hustru. Skansbacken, Nås.
Larsson, Anna, enka. Myrbacka.
Larsson, Eva, f. *Hammarström*, fru. Vårby, Gagnef.
Larsson, Johan, slaktarmästare. Stockholm.
Larsson, Jöns Lars, hemmansegare. Nås.
Larsson, Nils, fjärdingsman. Myrbacka.
Larsson, Olas Erik, hemmansegare. Nederborg, Nås.
Levin, P., hoflakej. Stockholm.
Lindahl, Axel, fotografiaffär. Stockholm.
Linderoth, J. G., fabrikör. Stockholm.
Lindgren, O. C., fröken. Stockholm.
Lindström, A. L., f. *Lindberg*, fru. Stockholm.
Ljunggren, R., herr. Dalkarlsberg.
Ludwig, Mary, fröken. Stockholm.
Lundman, C. H., herr. Jakobsberg, Västerås.
Lundvall, J., herr. Södertälje.
Lyckholm, G. V., handlande. Sveden, Nås.
Löf, J., herr. Gefle.

Matsdotter, Anna, hustru. Vinäs, Mora.
Matsson, K., f. *Svensson*, fru. Stockholm.
Mellin, Hilma, fröken. Stockholm.
Mellström, J., grosshandlare. Stockholm.
Michelsson, A., fotograf. Lindesberg.
Mörner, L., f. *Wachtmeister*, grefvinna. Stockholm.

Nelsson, C. G. A., folkskolelärare. Stockholm.
Nilsson, Anna Lisa, hustru. Tryggestad. Repplinge.
Nilsson, Beri Nils, herr. Malung.
Norberg, K. G. F., fotograf. Nora.
Nyblæus, V., fru. Stockholm.
Nyström, T., redaktör. Stockholm.

Olsson, Bud Erik, hemmansegare. Vinäs, Mora.
Olsson, Hed Lasses Olof, hemmansegare. Heda, Nås.
Olsson, Täpp Anders, hemmansegare. Grånäs, Myrbacka.

Pagels, R. herr. Stockholm.
Palm, C. U., herr. Stockholm.
Persson, Johan Fredrik. Sandnäs, Gräsmark.
Persson, N. O., herr. Hole, Malung.
Petrelli, J., krigsarkivarie. Stockholm.
Philipsson, L., agent. Stockholm.
Pärsson, Fres Johan, kyrkvärd. Boda, Leksand.

Reventlow, C. D., grefve. Lund.
Romson, Erik, hemmansegare. Östnor, Mora.
Roos, Anna M., fröken. Stockholm.
Roosval, A., redaktör. Stockholm.
Rosenlind, E., direktör. Stockholm.

Samuelsson, A., landtbrukare. Mörsebo, Nye.
Samzelius, H., jägmästare. Nederkaliks.
Sandström, E., f. *Odin*, fru. Motala.
Scholander, Sven, herr. Stockholm.

Digitized by Google

Schuldheis, V., grosshandl. Stockholm.
Sjöberg, R., J. och *Z.*, fröknar. Stockholm.
Sjöström, Jonas, hemmansegare. Hol, Skog.
Sjöström, Olavia, fru. Stockholm.
Staffansson, Emma. Rättvik.
Sundström, C., herr. Stockholm.
Sundvall, T., tandläkare. Stockholm.
Svensson, E., landtbrukare. Götaned.
Svensson, E., f. *Berencreutz*, fru. Sandhem.
Söderberg, M., f. *Lindstein*, fru. Stockholm.
Söderlund, Pauline, fröken. Stockholm.

Tirén, Johan, artist. Stockholm.
Thorolf, Erik, handlande. Malung.

Wallin, Hilda, fröken. Stockholm.
Wanzelius, Axel, arbetare. Stockholm.
Westrin, Folke, gosse. Stockholm.
Vistrand, M., f. *Berndtson*, fru. Stockholm.
Vistrand, P. G., amanuens. Stockholm.
Wretman, Eva, f. *Natt och Dag*, fru. Stockholm.

Åkerman, K., minister. Paris.

Cederquists, J., kemigrafiska anstalt. Stockholm.
Frölén & komp. Stockholm.
K. Universitets-biblioteket. Uppsala.
Redaktionen af Varia. Stockholm.
Silfversparres, Warner, nya grafiska aktiebolag. Stockholm.

Aubert, A., dr. Kristiania.

Mewius, F., journalist. Berlin.
Virchow, R., professor. Berlin.

John, Alois, direktor. Eger.

Liebrecht, F., fröken. Liège.

Detroit Museum. Detroit, Michigan.
Lang, C. J., mr. Boston.

3.

I denna afdelning upptagas endast de personers namn, hvilka under det nämda året lämnat mera märkliga gåfvor till museets anläggningar på Skansen, jämte kort angifvande af själfva gåfvan. Öfriga gifvare upptagas i nästa afdelning (4).

Till djurafdelningen:

Alenius, H. S., herr, Hults bruk, Åby: 2 pilgrimsfalkar.
Andersson, K., herr, Stockholm: 1 kornknarr.
Aronson, M., grosshandlare, Växjö: 1 vindhund.

Digitized by Google

Barthelson, E. H., jägmästare, Forsbacka, Åmål: 2 ormvråkar, 1 fiskgjuse.
Behm, A., amanuens, Stockholm: 2 ejdrar, 2 grisslor.
Berglund, S., bruksegare, Ohs bruk, Lamhult: 2 glador, 1 fiskgjuse.
Blomdahl, G., herr, Sundsvall: 1 gök.
Dahlberg, J. A., komminister, Kisa: 2 tornfalkar.
Ekstam, O., dr, Stockholm: 3 fjällräfvar, 2 fjällvråkar.
Eriksson, E., herr, Stockholm: 1 lapphund.
Friberg, C., sjökapten, Stockholm: 1 babian.
Genberg, A., landskapsmålare, Stockholm: 1 jämtlandshund.
Helsingfors zoologiska trädgård: 1 varg.
Hogner, N., mr, Boston: 2 nordamerikanska ekorrar.
Hogner, P., mr, Boston: 2 d:o d:o
Jeansson, G., grosshandlare, Berga säteri, Högsby: 2 fasaner.
Kennard, V. Parry, mr, Boston: 4 nordamerikanska ekorrar.
Key-Åberg, C., professor, Stockholm: 1 grissla.
Kjellberg, P., herr, Sorunda: 1 hare.
Klinckowström, A., frih., Stockholm: 1 vindhund.
Korvetten Freja: 1 björnunge.
Kruuse, C. F., frih., Hasslarp: 1 iller.
Lewenhaupt, Eugène, grefve, Säbylund, Kumla: 1 älgkviga.
Linton, E., styrman, Stockholm: 1 schakal.
Lund, E., fru, Stockholm: 1 tjäderhöna.
Lütze, Th., herr, Stockholm: 1 moluckskakadua, 1 gultofskakadua.
»*M. M.*», finska sångsällskapet, Helsingfors: 3 gråsälar.
Mellin, H., fru, Edsbyn: 1 tjädertupp.
Midling, O., direktör, Hudiksvall: 1 kungsörn.
Natvig, H., distriktslæge, Namdalen, Norge: 2 hafsörnar.
Nilsson, A. Th., herr, Gällö: 1 tjädertupp.
Noreen, E. G., e. o. jägmästare, Stockholm: 1 skogsdufva.
Norén, R., inspektor, Borgeruds säteri, Jula: 1 bivråk.
v. Paykull, J. G., frih., Frösön: 2 småskrakar.
Reuterswärd, O., dr. Boston: 1 baribal.
Rydbeck, E., maskinist, Stockholm: 1 kattapa.
Rådberg, K. E., herr, Stockholm: 1 gök.
Sandström, A., källarmästare, Stockholm: 1 vattenrall.
Sooth, E., herr, Göteborg: 2 tornfalkar.
Strokirk, V., grosshandlare, Stockholm: 1 lo.
Strömblad, J. L., postmästare, Djursholm: 1 lapphund.
Svensson, A., konservator, Stockholm: 1 strandskata.
Söderling, K., med. dr, Stockholm: 1 fjällvråk.
Unné, R., grosshandlare, Kristianstad: 1 rapphöna.
Wallenborg, W., skräddare, Stockholm: 1 hare.
af Wetterstedt, A., fru, Stockholm: 1 gultofskakadua, 1 amazonpapegoja.
Wingårdh, F. V., bokhållare, Helsingborg: 1 grönapa, 1 husarapa.
Voigt, E., dr, Södertälje: 1 jämtlandshund.
Åberg, G., herr, Nykvarn: 1 morkulla.
Ågren, E., handlande, Stockholm: 1 babian.

Digitized by Google

Till växtafdelningen:

Bjurfors kronopark genom direktör *C. G. G. Holmerz:* 3,000 tallplantor.
Johnsson, J., länsman, Vemdalen: ett parti Pulsatilla vernalis.
Skantz, systrarna, blomsterhandel, Stockholm: div. blomsterlökar.
Svenssons fröhandel, Stockholm: div. blomsterlökar.
Tjäders fröhandel, Stockholm: 4962 blomsterlökar.
Örtendahl, Ivan, herr, Stockholm: div. växtfrön.

Till anläggningarna i öfrigt:

Schmidt, Fr., grosshandlare, Stockholm: 1 spritkök.
St Eriks bryggeri, Stockholm: 15 hl draf.

4.

För öfrigt hafva under år 1902 gåfvor lämnats till museets anläggningar på Skansen af ytterligare följande personer:

Prins Erik.

Almqvist, E., herr. Stockholm.
Andersson, Edvin, herr. Stockholm.
Andersson, G., herr. Årstadal.
Andersson, R., källarmästare. Hedemora.
Andersson, V., herr. Stockholm.

Becker, W., herr. Stockholm.
Berg, C. A., handlande. Stockholm.
Berg, K., herr. Stockholm.
Berggren, H., herr. Stockholm.
Bergqvist, G., herr. Stockholm.
Bergvall, O., bagare. Stockholm.
Billow, J., gosse. Stockholm.
Blom, V., herr. Stockholm.
Boivie, E., handlande. Stockholm.
Boltenstern, Th., gosse. Stockholm.

Carlberg, H., bokhållare. Värtan.
Carlén, H., gosse. Stockholm.
Carlsson, A., fru. Stockholm.
Carlsson, F., kontrollör. Stockholm.
Cohn, A., herr. Stockholm.
Cronhjelm, E., grefvinna. Stockholm.

Dabelstein, P., herr. Stockholm.
Dahl, Greta, fru. Stockholm.
Dahllöf, Eva, fröken. Stockholm.
Dahlstedt, H., amanuens. Stockholm.
Dyrssen, T., gosse. Stockholm.

Egnell, H., studerande. Stockholm.
Eklund, E., vaktmästare. Stockholm.
Engelbrekt, O., bokhållare. Sandvik.
Eriksson, C. A., arbetare. Äppelviken.
v. Essen, A. E., frih:a. Stockholm.
v. Essen, F. G:son, frih. Sköfde.
v. Essen, M., frih:a. Stockholm.

Flach, S. S:son, kammarherre. Svensksund.
Flodström, J., aktuarie. Stockholm.
Fogelberg, S., studerande. Stockholm.
Forssell, Ingrid, fröken. Stockholm.
Forssell, M. D., herr. Stockholm.

Gard, A. L., gosse. Stockholm.
Gensen, L., guldsmed. Stockholm.
Graf, Ebba, fru. Stockholm.

Digitized by Google

Grahm, G. A., herr. Stockholm.
Grönstedt, A., fröken. Stockholm.
Gårdlund, H., gosse. Stockholm.

Hagström, G., herr. Göteborg.
Hallbom, B., fröken. Stockholm.
Hammarlund, K., gosse. Stockholm.
Herrlin, G., herr. Stockholm.
Holmgren, J., herr. Stockholm.
Hylbom, F. K., handlande. Stockholm.

Johansson, Elin, fröken. Stockholm.
Johansson, J., ingeniör. Saltsjöbaden.
Jonsson, Anna, fru. Vätö.
Jöngren, L., herr. Stockholm.

Karlsson, F., betjänt. Stockholm.
Karlström, G., målare. Stockholm.

Larsson, L., fröken. Stockholm.
Lind, A., sergeant. Stockholm.
Ljungberg, G., byggmästare. Stockholm.
Looström, A., prot.-sekr. Stockholm.
Lund, Th., direktör. Stockholm.
Lundberg, M., hofjägare. Stockholm.
Lundgren, Eva, fröken. Stockholm.
Löfgren, E., lots. Sundsvall.

Malmström, J. P., hyrkusk. Stockholm.
Marman, H., herr. Stockholm.
Mellström, E., arbetare. Sandvik.
Moqvist, V., fru. Stockholm.

Nilsson, C. O., herr. Stockholm.
Nilsson, J., herr. Stockholm.
Nilsson, K., herr. Stockholm.
Nilsson, O., bagare. Stockholm.
Nilsson, Y., herr. Stockholm.
Norrström, G., djurvårdare. Stockholm.
Norstedt, R., landskapsmålare. Stockholm.
Nyman, G., handlande. Stockholm.
Nyström, K., grosshandlare. Stockholm.

Pettersson, C. O., herr. Stockholm.
Pettersson, S., fru. Stockholm.

Schwan, Aina, fröken. Stockholm.
Segerlind, K., herr. Stockholm.
Sidenbladh, L., frih:a. Stockholm.
Sparre, K., grefve. Bro.
Steffen, M., fru. Stockholm.
Stendahl, Inga, fröken. Stockholm.
Sundin, K., gosse. Stockholm.
Svensson, O., herr. Stockholm.
Söderman, E. T., poststationsföreståndare. Blomskog.
Sörensen, E., grosshandlare. Stockholm.
Sörling, P., herr. Stockholm.

Tjäder, C. V., herr. Stockholm.

Ungman, S., kamrer. Alfta.

Wahlberg, A., direktör. Stockholm.
Weslien, E., fru. Stockholm.
Wessman, A., fru. Stockholm.
Wetterqvist, A., fröken. Stockholm.
Wibom, G., godsegare. Adelsö.
Wiessner, H., herr. Stockholm.

Zettergren, J., fodermarsk. Stockholm.

Örtenholm, H., fru. Stockholm.

5.

Följande penningebidrag hafva lämnats under år 1902:[1]

Af *H. M. Konungen*	500: —
Till Bredablicksfonden enligt lämnade förbindelser	200: —

[1] Af dessa bidrag hafva kr. 100 lämnats till Pensionsfonden, kr. 200 till Bredablicksfonden, kr. 11,113: 45 till Tivolifonden, kr. 200 till Artur Hazelius' fond af 30/11 1901, kr. 2,500 till A. Hazelius' monumentsfond, kr. 587 till anläggningarna på Skansen samt kr. 11,255: 76 till inköp och löpande utgifter.

Digitized by Google

Till Tivolifonden enligt lämnade förbindelser	8,800:	—
Genom professorerna *C. G. Santesson* och *Chr. Lovén* samt bibliotekarien *H. Wieselgren* i stället för kransar till Axel Keys bår	501:	—
Af *M. på N.*	100:	—
Af *onämd*	421:	06
Af *onämd*	100:	—
Af *onämd*	2:	—
Af herr *C. E. H. Meeths*	50:	—
Af fru *W. Ericsson*	100:	—
Af kapten *B.*	10:	—
Af fru *A. Wallenberg*, f. *v. Sydow*	1,000:	—
Af fröken *E. Key*	322:	39
Af fil. licentiaten *G. Hazelius*	2,754:	76
Af bankdirektör *K. Wallenberg*	1,000:	—
Af herr *K. Andersson*	500:	—
Af *onämd*	20:	—
Af *aktiebolaget Sleipner*	150:	—
Genom *Allmänna tidningskontoret*	20:	—
Af *onämd*	5:	—
Af bankir *C. A. Weber*	500:	—
Af »*Artur Hazelius' vän i Norge*»	200:	—
Af *onämd*	100:	—
Af godsegaren *C. F. Lundström*	1,000:	—
Af fröken *E. Norlund*	5,000:	—
Af byråchefen *V. Almquist*	100:	—
Af ingeniör *C. G. Norström*	2,500:	—
Summa kronor	**25,956:**	21

Digitized by Google

Ombud för Nordiska museet.[1]

I nedanstående förteckning upptagas äfven ombud för Samfundet för Nordiska museets främjande.

*Tecknet + utmärker ombud för museet, * ombud för samfundet.*

Stockholm.

Lektor *A. Ahlén.* + *
Major *A. V. Brunius.* + *
Fil. doktor *V. Carlheim-Gyllensköld.* +
Fröken *A. Ekermann.* *
Geologen *E. Erdmann.* +
Fru *H. Frisk*, f. *Palmborg.* *
Fru *A. M. Holmgren*, f. *Tersmeden.* + *
Fru *R. Juel*, f. *Björkman.* *
Med. doktor *J. F. Kinberg.* *
Grosshandlaren *H. Lichtenstein.* +
Med. doktor *K. Malmsten.* +
Konsthandlaren *C. U. Palm.* + *
Fröken *E. Palmborg.* + *
Fröken *H. Palmqvist.* *
Fru *A. Retzius*, f. *Hierta.* + *
Professor *G. Retzius.* + *
Direktör *E. Rosenlind.* + *
Friherrinnan *E. Rudbeck*, f. *Ulfsparre.* *

[1] I denna förteckning angifvas förhållandena, sådana de voro den 31 dec. 1902.

Digitized by Google

Literatören *Helge Sandberg.* +
Professor *M. Sondén.* +
Med. doktor *P. Södermark.* + *

Skåne.

Skolläraren *J. Olsson.* + Sandby, Borrby.
Bibliotekarien *C. af Petersens.* * Lund.
Fröken *L. af Petersens.* + * Lindved, Svedala.
Öfverstelöjtnant *G. Thestrup.* * Landskrona.
Bruksegaren *A. B. Wallis.* + * Dybeck, Tofthög.

Bleking.

Bokhandlaren *F. Apelqvist.* * Karlskrona.
Lektor *J. A. Gadd.* + Karlskrona.

Halland.

Literatören *C. Carlstedt.* + Falkenberg.
Konduktör *F. J. E. Eneström.* + * Gislaved.
Kapten *J. A. Lagergren.* + Halmstad.

Småland.

Stationsinspektor *J. Andersson.* + Vislanda.
Landsekreteraren *A. H. Bagge.* + * Jönköping.
Häradshöfding *G. Berg.* * Eksjö.
Fru *Anna Carlson*, f. *Kratz.* + Årset.
Med. doktor *M. v. Friesen.* * Västervik.
Hemmansegaren *M. Haraldsson.* + Vipperhult, Smålandsstenar.
Folkskoleläraren *K. A. Hultkvist.* + Vrigstad.
Yrkesinspektör *A. Pihlgren.* + Jönköping.
Kapten *A. Qvistgaard.* + * Huleviksberg, Ulfö.

Bohuslän.

Apotekaren *J. L. Lundberg.* + * Lysekil.

Dalsland.

Fru *A. Frisell*, f. *v. Sydow.* * Kasenberg, Åmål.

Digitized by Google

Västergötland.

Apotekaren *E. Borgenstam.* + Skara.
Apotekaren *G. Cavalli.* + Sköfde.
Bataljonsläkaren *K. G. Cedergren.* * Falköping.
Med. doktor *A. Charlés.* * Borås.
Disponenten *A. I. Forsell.* * Göteborg.
Skolläraren *G. Hultgren.* + Leksberg.
Rektor *S. Högman.* * Alingsås.
Fru *Greta Lilliehöök*, f. *Holmgren.* * Göteborg.
Fru *E. Nydqvist.* * Elfhög, Trollhättan.
Fröken *M. Rahmn.* * Göteborg.
Lektor *C. J. Sundström.* * Göteborg.
Fru *M. L. Svanberg*, f. *Hasselgren.* * Göteborg.
Landtbrukaren *J. Svedenborg.* + Bosgården, Broddetorp.
Provinsialläkaren *A. Söderbom.* * Ulricehamn.
Häradskrifvaren *F. Westberg.* +* Skara.
Lektor *F. Ödberg.* * Skara.

Östergötland.

Med. doktor *V. Bergsten.* + Norrköping.
Öfverstelöjtnant *F. V. Ekenstam.* * Linköping.
Veterinär *E. Eriksson.* * Motala.
Direktör *Hj. Hazelius.* +* Klakeborg, Skeninge.
Jägmästaren *E. G:son Hjort.* * Råstorp, Kisa.
Fröken *V. Löfholm.* * Norrköping.
Veterinär *F. A. Nordeman.* +* Vadstena.
Snickaren *C. A. Rosén.* + Linköping.
Fröken *D. Scherini.* +* Norrköping.

Södermanland.

Lektor *I. Fehr.* * Strängnäs.
Handlanden *C. Lennmalm.* * Malmköping.
Handlanden *L. J. Liedgren.* * Södertälje.
Handlanden *G. Nyström.* * Mariefred.
Häradshöfding *E. V. C. Planting-Gyllenbåga.* * Nyköping.

Digitized by Google

Närke.

Häradshöfding *G. Bergström.* * Örebro.
Redaktör *E. N. Söderberg.* * Örebro.

Uppland.

Fil. doktor *E. O. Arenander.* + Järfva.
Amanuensen *R. Arpi.* + * Uppsala.
Fil. licentiat *I. Arwidsson.* + Uppsala.
Friherre *E. Cederström.* + Krusenberg, Uppsala.
Professor *A. Erdmann.* * Uppsala.
Friherre *O. Hermelin.* + * Staby, Grillby.
Skomakarmästaren *S. A. Hägg.* + Uppsala.
Folkskoleläraren *J. E. Johansson.* + Ölsta, Sala.
Apotekaren *K. Lindblad.* * Dalarö.
Landtbrukaren *Matts Mattsson.* + Finala, Arholma.
Brukspredikanten *P. Pehrsson.* + Österby, Dannemora.
Docenten *K. B. Wiklund.* + Uppsala.

Västmanland.

Bankdirektör *R. Gagge.* * Västerås.
Fru *Hanna Hellberg*, f. *Engström.* + Sala.
Fabrikör *A. B. Petterson.* + * Sala.

Värmland.

Pastor *C. V. Bromander.* + Karlstad.
Fröken *B. Edgren.* + Vingäng, Ransby.
T. f. landsekreteraren *F. Grafström.* * Karlstad.
Godsegaren *G. Haselius.* * Varpnäs, Edsvalla.
Kandidat *N. Keyland.* + Magneskog.
Fröken *J. Malmstedt.* * Karlstad.
Apotekaren *C. Ölander.* + Sunne.

Dalarna.

Elias Brita Andersdotter. + Rättvik.
Apotekaren *T. Göransson.* * Falun.
Landthandlaren *A. Hansson.* + Kallmora, Orsa.

Digitized by Google

Skolläraren *L. Lunell.* + Mockfjärd.
Intendenten *S. Månsson.* * Tänger, Enviken.
Hemmansegaren *Bud Erik Olsson.* + Vinäs, Mora.
Artisten *E. Stenberg.* * Leksand.

Gästrikland.

Kronolänsman *A. Ahlström.* * Ockelbo.
Fil. doktor *K. Arnell.* * Gefle.
Folkskoleinspektör *G. Insulander.* + Gefle.
Magistratsekreteraren *A. M. Troilius.* * Gefle.
Fröken *Frida Åslund.* + Vägskelet, Hedesunda.

Helsingland.

Redaktionsekreteraren *O. Lagerstedt.* * Söderhamn.

Medelpad.

Fru *A. Reutervall*, f. *Arwidsson.* * Alby.
Fabrikör *P. Wide.* * Sundsvall.

Jämtland.

Lektor *S. J. Kardell.* + * Östersund.

Härjedalen.

Komminister *E. Modin.* + Ytterhogdal.

Ångermanland.

Herr *P. Edholm.* + Bålsjö, Nyland.
Inspektor *O. Edström.* * Hernösand.
Jägmästaren frih. *T. V. Hermelin.* * Björkå bruk.
Fru *A. Kaijser*, f. *Lovén.* * Hernösand.
Ingeniör *C. G. Strokirk.* * Hernösand.
Med. doktor *J. Wallmark.* * Örnsköldsvik.

Västerbotten.

Komminister *A. Ericson.* + Skellefte.
Redaktör *K. Hallman.* + Lule.
Jägmästaren *N. G. Ringstrand.* * Burträsk.
Regementsintendenten *M. Schürer v. Waldheim.* + * Ume.
Konsul *C. A. Åberg.* * Skellefte.

Digitized by Google

Norrbotten.

Jägmästaren *S. J. Cederberg.* + Pajala.
Hofkamrer *F. B. Forsström.* + Haparanda.
Direktör *A. Norberg.* + Pajala.
Jägmästaren *H. Samzelius.* +* Nederkaliks.
Kassören *A. Svanberg.* +* Nederkaliks.
Agronomen *C. Tenger.* * Boden.
Jägmästaren *P. O. Velander.* + Boden.

Lappland.

Kyrkoherden *L. Dahlstedt.* + Vilhelmina.
Jägmästaren *G. F. Holmgren.* * Arvidsjaur.
Lappfogden *O. H. J. Hultin.* + Vittaugi.
Jägmästaren *K. H. Lundström.* * Gellivare.
Jägmästaren *H. Nordlund.* +* Storbacken, Murjek.

Norge.

Direktör *R. Söderbaum.* * Kristiania.
Direktör *C. Söderberg.* + Kristiania.
Gårdsbrukaren *Christian Olsen To.* + Gransherred.

Danmark.

Antikvitetshandlaren *J. M. E. Bolvig.* + Köpenhamn.
Professor *O. E. le Sage de Fontenay.* +* Köpenhamn.
Med. doktor *A. Thomsen.* + Köpenhamn.

Island.

Landfogéti *A. Thorsteinsson.* + Reykjavik.

Grönland.

Kolonibestyrer *C. Brummerstedt.* + Julianehaab.
Kolonibestyrer *R. Müller.* + Holstensborg.

Digitized by Google

Finland.

Fru *B. Hildén*, f. *Hartman*. * Tammerfors.
Handlanden *F. O. U. Nordberg*. + Torne.
Magister *E. Nordström*. * Helsingfors.
Kronolänsman *J. Rossander*. + Pudasjärvi.
Intendenten *T. Schvindt*. + Helsingfors.

Ryssland.

Konsul *N. Winkel*. * Moskwa.

Tyskland.

Friherre *T. Cederström*. +* München.
Direktor *H. Sauermann*. + Flensburg.
Riksarkivrådet *P. Wittmann*. +* München.

England.

Intendenten *Ch. Derby*. + London.

Amerika.

Pastor *P. J. O. Cornell*. * Wilcox, Pennsylvania.
Professor *C. M. Esbjörn*. * Marshfield, Oregon.
Konsul *G. G. Granfeldt*. * Coronel, Chile.
Statsekreteraren *J. W. Jochim*. * Ishpeming, Michigan.
Bibliotekarien *A. Josephson*. + Chicago, Illinois.
Sjukgymnasten *A. O. Lindström*. * San Francisco, California.
Pastor *Augustus G. Olsson*. * Chicago, Illinois.
Tandläkaren *O. Reutersvärd*. +* Boston, Massachusetts.
Pastor *M. Stolpe*. * New-York.

Digitized by Google

Museer och vetenskapliga samfund m. m., med hvilka Nordiska museet står i förbindelse.[1]

Sverge.

Stockholm.	Kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. 1888.*
»	Svenska sällskapet för antropologi och geografi. 1895. *
»	Nationalmuseum. 1890. *
»	Svenska slöjdföreningen. 1894. *
»	Svenska turistföreningen. 1895. *
»	Fredrika Bremerförbundet. 1897. *
»	Svenska fornminnesföreningen. 1901. *
Funäsdalen.	Västra Härjedalens fornminnesförening. 1894.
Gefle.	Gästriklands fornminnesförening. 1900. *
Göteborg.	Göteborgs museum. 1895. *
»	Göteborgs och Bohusläns fornminnesförening. 1899.
»	Göteborgs turistförening. 1899.
Halmstad.	Hallands museum. 1893. *
Kalmar.	Kalmar läns fornminnesförening. 1891.
Karlskrona.	Blekinge museiförening. 1899. *
Lund.	Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige. 1894.

[1] De museer och samfund, hvilka sändt publikationer till Nordiska museet år 1902, utmärkas med tecknet *. — Siffrorna angifva det år, då förbindelsen inleddes.

Digitized by Google

Lund.	Akademiska föreningen. 1895.
Strängnäs.	Södermanlands fornminnesförening. 1899.
Uppsala.	Svenska landsmålsföreningen. *
Visby.	Gotlands fornsal.
Örebro.	Närkes fornminnesförening. 1897.
Östersund.	Jämtlands läns fornminnesförening. 1898. *

Norge.

Bergen.	Bergens Museum. 1884. *
»	Vestlandske Kunstindustrimuseum. 1891. *
Kristiania.	Universitetets samling af nordiske oldsager. 1888. *
»	Kunstindustrimuseum. 1894. *
»	Norsk Folkemuseum. 1895. *
»	Universitets-Bibliotheket. 1899. *
»	Det norske geografiske Selskab. 1900. *
Stavanger.	Stavanger museum. 1899. *
Tromsö.	Tromsö museum. 1900. *
Trondhjem.	Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum. 1894. *
»	Det kongelige norske Videnskabers Selskab. 1899. *

Danmark.

Köpenhamn.	Industriforeningen. 1886. *
»	Det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab. 1888. *
»	Dansk Folkemuseum. 1893. *
»	Genealogisk Institut. 1895.
»	Universitets Jubilæets Danske Samfund. 1896. *
»	Det kongelige danske geografiske Selskab. 1899. *
»	Det kongelige danske Videnskabernes Selskab. 1899. *
Reykjavik.	Forngripasafnid. 1883.

Finland.

Helsingfors.	Tekniska föreningen i Finland. 1883. *
»	Föreningen för konstfliten i Finland. 1889.
»	Svenska literatursällskapet i Finland. 1891. *
»	Finsk-ugriska sällskapet. 1894. *

Digitized by Google

Helsingfors. **Svenska landsmålsföreningen i Helsingfors.** 1894.
» **Finska fornminnesföreningen.** 1896. *
» **Geografiska Föreningen i Finland.** 1899. *
» **Finska vetenskaps-societeten.** 1902.
Åbo. **Åbo stads historiska museum.** 1891. *

Ryssland.

Dorpat. **Gelehrte estnische Gesellschaft.** 1883.
Fellin. **Litterarische Gesellschaft.** 1896. *
Mitau. **Kurländische Gesellschaft für Literatur und Kunst.** 1883. *
» **Lettisch-Literärische Gesellschaft.** 1883. *
Moskwa. **Société Impériale des Amis des Sciences naturelles d'Anthropologie et d'Ethnographie.** 1889.
» **Musée Roumiantzoff.** 1899. *
Petersburg. **Société Impériale Russe de Géographie.** 1889. *
» **Société Impériale d'Archéologie.** 1889.
Reval. **Estländische literärische Gesellschaft.** 1889. *
Riga. **Gesellschaft für Geschichte und Alterthumskunde der Ostseeprovinzen Russlands.** 1889. *
Tobolsk. **Guvernementsmuseet.** 1898.

Tyskland.

Aachen. **Aachener Geschichtsverein.** 1889.
Altona. **Städtisches Museum.** 1902.
Augsburg. **Historischer Verein für Schwaben und Neuburg.** 1883. *
Bamberg. **Historischer Verein Bamberg.** 1891.
Bayreuth. **Historischer Verein für Oberfranken.** 1892.
Berlin. **Königl. Kunstgewerbe-Museum.** 1883. *
» **Märkisches Provinzial-Museum.** 1883. *
» **Verein für die Geschichte Berlins.** 1883. *
» **Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte** 1884.
» **Gesammtverein der deutschen Geschichts- und Alterthumsvereine.** 1889. *

Digitized by Google

Berlin.	Museum für deutsche Volkstrachten und Erzeugnisse des Hausgewerbes. 1889.
»	Verein für Geschichte der Mark Brandenburg. 1892. *
»	»Brandenburgia», Gesellschaft für Heimatkunde der Provinz Brandenburg. 1896. *
»	Verein für Volkskunde. 1899. *
Birkenfeld.	Verein für Altertumskunde im Fürstentum Birkenfeld. 1896.
Bonn.	Verein von Alterthumsfreunden im Rheinlande. 1891.
Brandenburg a. d. H.	Historischer Verein. 1894.
Braunsberg.	Historischer Verein für Ermland. 1892.
Braunschweig.	Herzogliches Museum. 1898. *
Bremen.	Historische Gesellschaft des Künstlervereins. 1901. *
Breslau.	Museum schlesischer Alterthümer. 1890. *
»	Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens. 1892. *
»	Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur. 1892. *
»	Schlesische Gesellschaft für Volkskunde. 1899. *
Cottbus.	Niederlausitzer Gesellschaft für Anthropologie und Alterthumskunde. 1889. *
Crefeld.	Kaiser Wilhelm Museum. 1896. *
Danzig.	Westpreussischer Geschichtsverein. 1892. *
»	Westpreussisches Provinzial-Museum. 1895.
»	Naturforschende Gesellschaft. 1899.
Darmstadt.	Historischer Verein für das Grossherzogthum Hessen. 1890. *
Dillingen.	Historischer Verein für Dillingen. 1889. *
Dresden.	Verein für Erdkunde. 1883. *
»	Königlich Sächsischer Alterthumsverein. 1896. *
»	Verein für Geschichte Dresdens. 1896.
Düsseldorf.	Düsseldorfer Geschichts-Verein. 1890. *
»	Künstlerverein »Malkasten». 1894.
Eichstätt.	Historischer Verein. 1901. *
Eisenberg.	Geschichts- und altertumsforschender Verein. 1901. *
Eisleben.	Verein für Geschichte und Alterthümer der Grafschaft Mansfeld. 1889. *

Digitized by Google

Emden. Gesellschaft für bildende Kunst und vaterländische Alterthümer. 1896. *

Erfurt. Verein für die Geschichte und Alterthumskunde von Erfurt. 1886. *

Flensburg. Städtisches Kunstgewerbe Museum. 1896.

Frankfurt a. M. Verein für Geschichte und Alterthumskunde. 1889.

» Mitteldeutscher Kunstgewerbe-Verein. 1899. *

Frankfurt a. O. Historischer Verein für Heimathkunde. 1896.

Freiburg im Breisgau. Gesellschaft für Beförderung der Geschichts- Alterthums- und Volkskunde. 1891. *

Giessen. Oberhessischer Geschichtsverein. 1896. *

Greifswald. Geographische Gesellschaft. 1892.

» Rügisch-Pommerscher Geschichtsverein. 1901. *

Görlitz. Gesellschaft für Anthropologie und Urgeschichte der Oberlausitz. 1890. *

» Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften. 1891.

Halle a. S. Thüringisch-Sächsischer Geschichts- und Altertums-Verein. 1896. *

Hamburg. Verein für naturwissenschaftliche Unterhaltung. 1883.

» Verein für Hamburgische Geschichte. 1888. *

» Museum für Kunst und Gewerbe. 1888.

» Zoologische Gesellschaft. 1894.

Hannover. Geographische Gesellschaft. 1883.

» Historischer Verein für Niedersachsen. 1891. *

» Naturhistorische Gesellschaft. 1898.

Heidelberg. Grossherzogliche Badische Universitätsbibliothek. 1891.

» Historisch Philosophischer Verein. 1891. *

Insterburg. Alterthums-Gesellschaft. 1889. *

Jena. Verein für Thüringische Geschichte u. Altertumskunde. 1892. *

Kaiserslautern. Pfälzisches Gewerbemuseum. 1891. *

Karlsruhe. Grossherzogliche Badische Sammlungen für Altertums- und Völkerkunde. 1899. *

Kassel. Verein für hessische Geschichte und Landeskunde. 1898.

Kiel. Schleswig-Holsteinisches Museum vaterländischer Alterthümer. 1883.

Digitized by Google

Kiel. Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte. 1885. *

» Anthropologischer Verein in Schleswig-Holstein. 1891. *

Köln. Historischer Verein für den Niederrhein. 1892. *

» Städtisches Kunstgewerbe-Museum. 1894. *

Königsberg. Alterthumsgesellschaft Prussia. 1884.

Landsberg a. W. Verein für Geschichte der Neumark. 1896. *

Leipzig. Kunstgewerbe-Museum. 1883. *

» Museum für Völkerkunde. 1883.

» Verein für die Geschichte Leipzigs. 1885.

» Deutsche Gesellschaft zur Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer. 1889.

» Verein für Sächsische Volkskunde. 1899. *

» K. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften. 1901. *

Leisnig. Geschichts- und Alterthumsverein. 1884.

Loetzen. Literarische Gesellschaft Masovia. 1900.

Lübeck. Verein für Lübeckische Geschichte und Alterthumskunde. 1883. *

» Museum Lübeckischer Kunst- und Kulturgeschichte. 1895. *

Lüneburg. Museumsverein für das Fürstentum Lüneburg· 1891. *

Mainz. Verein zur Erforschung der rheinischen Geschichte und Alterthümer. 1893.

Mannheim. Mannheimer Alterthumsverein. 1891. *

Meiningen. Hennebergischer altertumsforschender Verein. 1896. *

Metz. Gesellschaft für Lothringische Geschichte und Altertumskunde. 1890. *

München. Historischer Verein von Oberbayern. 1883.

» Münchener Alterthumsverein. 1886.

» Bayerisches Nationalmuseum. 1889.

» Königlich Bayerische Akademie der Wissenschaften. 1892. *

» Deutsche anthropologische Gesellschaft. 1892.

Münster. Verein für Geschichte und Alterthumskunde Westfalens. 1897. *

» Westfälischer Provinzial-Verein für Wissenschaft und Kunst. 1901.

Digitized by Google

Nürnberg. Germanisches Nationalmuseum. 1883. *
» Verein für Geschichte der Stadt Nürnberg. 1891.
» Naturhistorische Gesellschaft. 1901.
Oldenburg. Grossherzogliches Museum. 1891.
Osnabrück. Verein für Geschichte und Landeskunde. 1883. *
Posen. Historische Gesellschaft für die Provinz Posen. 1885. *
Regensburg. Historischer Verein für Oberpfalz und Regensburg. 1891. *
Roda. Verein für Geschichts- und Alterthumskunde. 1889.
Rostock. Verein für Rostocks Alterthümer. 1890. *
Salzwedel. Altmärkischer Verein für vaterländische Geschichte und Industrie. 1898. *
Schleiz. Geschichts- und alterthumsforschender Verein. 1897. *
Schmalkalden. Verein für Hennebergische Geschichte und Landeskunde 1897.
Schwerin. Verein für Mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde. 1891. *
Speier. Historischer Verein der Pfalz. 1891. *
Stade. Verein für Geschichte und Alterthümer der Herzogthümer Bremen und Verden und des Landes Hadeln. 1883.
Stettin. Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde. 1889. *
» Blätter für Pommersche Volkskunde. 1900.
» Gesellschaft für Völker- und Erdkunde. 1901.*
Strassburg. Gesellschaft für Erhaltung der geschichtlichen Denkmäler des Elsass. 1893. *
Stuttgart. Württembergischer Altertumsverein. 1891. *
Thorn. Coppernicus-Verein für Wissenschaft und Kunst. 1895.
Tilsit. Litauische-Litterarische Gesellschaft. 1883. *
Torgau. Alterthums-Verein. 1891.
Tübingen. Württembergische Vereinigung für Volkskunde. 1900.
Ulm. Verein für Kunst und Alterthum in Ulm und Oberschwaben 1891.
Wernigerode. Harzverein für Geschichte und Alterthumskunde. 1900.

Digitized by Google

Wiesbaden. Verein für Nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung. 1883. *

Worms. Altertumsverein. 1891. *

Würzburg. Historischer Verein von Unterfranken und Aschaffenburg 1890. *

» Verein für bayerische Volkskunde und Mundartforschung 1899. *

Österrike-Ungern.

Brünn. Mährisches Gewerbemuseum. 1891. *

» Deutscher Verein für die Geschichte Mährens und Schlesiens. 1901.

Budapest. Országos magyar iparművészeti muzeum (Ungarisches Landes-Kunstgewerbe-Museum). 1894. *

» Ungarisches National Museum (Ethnographische Abtheilung). 1901. *

Czernowitz. Bukowiner Landes-Museum. 1901. *

Eger. Verein für Egerländer Volkskunde. 1899. *

Graz. Historischer Verein für Steiermark. 1892. *

Hermannstadt. Verein für siebenbürgische Landeskunde. 1897. *

Innsbruck. Ferdinandeum. 1891. *

Klagenfurt. Geschichts-Verein für Kärnten. 1892. *

Krakau. Akademie der Wissenschaften. 1883. *

» Numismatische und archeologische Gesellschaft. 1892.

Laibach. Musealverein für Krain. 1892. *

Lemberg. Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften. 1901. *

Linz. Oberösterreichischer Gewerbeverein. 1891. *

Prag. Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen. 1891.

» Národopisné Museum Československé. 1895.

» Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen. 1901. *

Salzburg. Museum Carolino-Augusteum. 1889. *

» Gesellschaft für Salzburger Landeskunde. 1901. *

Wien. Verein der Geographen an der K. K. Universität. 1883.

» Anthropologische Gesellschaft. 1895. *

Digitized by Google

Wien. K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. 1896. *

» Verein für österreichische Volkskunde. 1899. *

» Kaiserl. u. königl. kunsthistorisches Hof-Museum. 1900.

» Alterthums-Verein. 1900. *

Schweiz.

Basel. Historische und antiquarische Gesellschaft. 1897. *

Bern. Historischer Verein des Kantons Bern und Stadtbibliothek von Bern. 1892. *

» Allgemeine geschichtsforschende Gesellschaft der Schweiz. 1892.

Frauenfeld. Historischer Verein des Kantons Thurgau. 1896.

Luzern. Historischer Verein der fünf Orte. 1901. *

Rapperswyl. Polnisches Nationalmuseum. 1892.

Zürich. Antiquarische Gesellschaft. 1887. *

» Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde. 1897. *

» Schweizerisches Landesmuseum. 1899. *

Holland.

Amsterdam. Koninklijke Akademie van Wetenschappen. 1889.

» Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. 1896. *

» Koninklijk zoologisch Genootschap »Natura Artis Magistra». 1899.

Gent. »Volkskunde». Tijdschrift voor Nederlandsche Folklore. 1900.

Haarlem. Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. 1888.

» Koloniaal Museum. 1894. *

Leiden. Rijks Etnographisch Museum. 1883. *

» Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 1892. *

Belgien.

Antwerpen. Société royale de zoologie. 1898.

Brüssel. Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique. 1889. *

Digitized by Google

Brüssel.	Musée instrumental du conservatoire royale de musique. 1899.
»	Société belge de folklore. 1899.
»	Société d'archéologie de Bruxelles. 1900. *
Namur.	Société archéologique de Namur. 1896. *

England.

Kendal.	Cumberland and Westmoreland Antiquarian and Archæological Society. 1901. *
London.	Society of Antiquaries of London. 1897.
»	Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. 1899. *

Skottland.

Edinburgh	Society of Antiquaries of Scotland. 1899. *

Frankrike.

Amiens.	Société des antiquaires de Picardie. 1897.
»	Académie des sciences, des lettres et des arts d'Amiens. 1900. *
Beaune.	Société d'histoire, d'archéologie et de littérature de l'arrondissement de Beaune. 1897. *
Bordeaux.	Société archéologique. 1901.
Caen.	Académie des sciences, arts et belles-lettres de Caen. 1900.
Dijon.	Académie des sciences, arts & belles-lettres. 1897.
»	Commission des antiquités de département de la Côte d'Or. 1900. *
Grenoble.	Société dauphinoise d'ethnologie et d'anthropologie. 1896. *
Lyon.	Société d'anthropologie. 1892. *
Montauban.	Société archéologique de Tarn-et-Garonne. 1897.
Orléans.	Société archéologique et historique de l'Orléanais. 1898. *
Paris.	Société de géographie. 1898.
»	»Mélusine». Recueil de mythologie, littérature populaire, traditions et usages. 1891.

Digitized by Google

Paris. Société des traditions populaires. (Au musée d'ethnographie du Trocadéro). 1900. *

Toulouse. Académie des sciences, inscriptions et belles-lettres de Toulouse. 1900. *

Italien.

Rom. Muzeo nazionale preistorico ed etnografico. 1889.

Portugal.

Lisboa. Sociedade de geographia. 1883. *

Amerika.

Chicago. International Folk Lore Association. 1899.
Cincinnati. Cincinnati Museum Association. 1893. *
Cleveland. Western Reserve Historical Society. 1897.
Lincoln. The Nebraska Historical Society. 1896.
Montreal. Numismatic and antiquarian Society. 1897. *
New York. New York Zoological Society. 1899.
Rock Island. Augustana College. 1900.
Washington. Smithsonian Institution. 1886. *

Köpenhamn. Zoologisk Have. 1892.
Helsingfors. Helsingfors zoologiska trädgård. 1893.
Basel. Zoologischer Garten. 1900. *
Rotterdam. Rotterdamsche Diergaarde. 1899.

Digitized by Google

Arbeten,

som angå Nordiska museet eller utgått från det samma.

Le musée d'ethnographie scandinave à Stockholm, fondé et dirigé par le Dr Arthur Hazelius. Notice historique et descriptive par J.-H. KRAMER. Deuxième édition. 64 p. Stockholm 1879. **Prix:** 1 kr. 50 öre.

Minnen från Nordiska museet. Afbildningar af föremål i museet jämte åtföljande text, under medverkan af flere konstnärer och författare utgifna af A. HAZELIUS. Första bandet. H. 1—12. Med 36 planscher i stentryck och 14 träsnitt. Stockholm 1880—92. P. B. Eklunds förlag. Pris: 2 kr. för hvarje häfte. H. 1—4 äro utgifna i ny upplaga. Andra bandet. H. 1—12. Med 36 planscher och 10 träsnitt. Stockholm 1888—1902. P. B. Eklunds förlag. Pris: 2 kr. för hvarje häfte.

Första bandet innehåller:

Första häftet. Höstflyttning i Lule lappmark, af J.-H. KRAMER. — Praktvagn från Tureholm, af L. LOOSTRÖM. — Pedell och kursor vid Uppsala universitet, af L. LOOSTRÖM.

Andra häftet. Bålastuga i Halland, af A. BONDESON. — Broderi från 1500-talet, af L. LOOSTRÖM. — Ett skänkskåp från 1609, af G. UPMARK.

Tredje häftet. Stuga i Delsbo socken i Helsingland, af L. LANDGREN. — Krus af stengods, från nedre rhentrakten, af G. UPMARK. — Skomakarämbetets i Västerås låda, af A. STRINDBERG.

Fjärde häftet. Drägter från Mora och Orsa socknar i Dalarna, af H. HOFBERG. — Hattmakarämbetets i Stockholm välkomst, af G. UPMARK. — Släde från Gudbrandsdalen i Norge, af P. A. GÖDECKE.

Digitized by Google

Femte häftet. Kyrkdörr från Skirö socken i Småland, af H. Hildebrand. — Vinkylare och flaskor af drifven och graverad koppar, af L. Looström. — Skyltar och skyltarmar af smidt järn, af C. Eichhorn.

Sjätte häftet. Krus af stengods, från nedre rhentrakten, af G. Upmark. — Kafvelbräden från södra och mellersta Sverge, af H. Hörlin. — Tunnbindargesällernes i Stockholm och bagargesällernes i Karlskrona välkomster, af G. Upmark.

Sjunde häftet. Bärstol från Tureholm, af G. Göthe. — Allmogeväfnader från Skåne, af J. Kulle.

Åttonde häftet. Bord i barockstil, af L. Looström. — Allmogeväfnad från Skåne, af J. Kulle. — Vagnmakarämbetets i Stockholm låda, af C. Eichhorn.

Nionde häftet. Guldsmedsämbetets i Karlskrona låda, af C. Eichhorn. — Prof på krukmakartillverkning i Norden under 1600—1700-talen, af R. Almström. — Urfoder i rokokostil, af L. Looström.

Tionde häftet. Dopfunt från Lockne socken i Jämtland, af G. Stephens. — Allmogesömnad från Skåne, af Anna Fleetwood Derby. — Smedsämbetets i Stockholm låda, af C. Eichhorn.

Elfte häftet. Bord i gustaviansk stil, af L. Looström. — Kyrkdörr från Hvetlanda socken i Småland, af C. Eichhorn. — Snipaskålar från Sverge, af H. Hildebrand.

Tolfte häftet. Kandelaber i kejsarstil, af L. Looström. — Kåsa från 1600-talet, af G. O. Hyltén-Cavallius. — Ölbollar från Norge, af C. Eichhorn.

Andra bandet innehåller:

Första häftet. Allmogemålningar från Dalarna, af C. Eichhorn. — Broderadt paradtäcke från Salsta slott i Uppland, af Anna Fleetwood Derby.

Andra häftet. Stol i rokokostil, af L. Looström. — Kyrkdörr från Moheda socken i Småland, af C. Eichhorn. — Portaler från de norska stafkyrkorna i Bödalen, Veum och Tudal, af L. Dietrichson.

Tredje häftet. Stuga i Västra Vingåkers socken i Södermanland, af R. Bergström. — Två norska allmogeväfnader, af J. Böttiger.

Fjärde häftet. Stuga från Rättviks socken i Dalarna, af E. Hammarstedt. — Flickdräkt från 1660—1670-talet, af C. A. Ossbahr. — Soffa i rokokostil, af L. Looström.

Femte häftet. Norske folkedragter fra Numedal og Telemarken, af Y. Nielsen. — Väggur från 1600- och 1700-talen, af C. Palm.

Sjätte häftet. Orgel från 1640-talet, af K. P. Leffler. — Luta, hummel och nyckelharpa, af K. P. Leffler. — Lerfat från 1600-talet, af H. A. Ring.

Digitized by Google

Sjunde häftet. Selbågar från Norge, af H. Hildebrand. — Sadel, af H. Hildebrand. — Mässingslagarnes i Stockholm mästarlåda, af P. G. Vistrand.

Åttonde häftet. Lapsk kvinnodräkt från norska Finmarken, af K. B. Wiklund. — Lapska tennbroderier, af E. Hammarstedt. — Skåp från Dalarna, af O. Lindberg.

Nionde häftet. Rörstrandsfajanser från 1700-talet, af G. Upmark d. y. — Dryckeshorn från medeltiden, af P. G. Vistrand.

Tionde häftet. Byrå från 1700-talets förra del, af E. G. Folcker. — Ljusstakar af A. Nilsson. — Gotisk kyrkkrona af järn, af J. Roosval.

Elfte häftet. Kärl af drifven koppar, af G. Upmark d. y. — Ett krucifix från Gudbrandsdalen, Norge, af O. Janse. — Kruthorn från Norge, af R. Cederström.

Tolfte häftet. Gueridon i barockstil, af J. Roosval. — Sydsvenska allmogemålningar, af P. G. Vistrand.

Finland i Nordiska museet. Några bidrag till kännedomen om finnarnes gamla odling. Af G. Retzius. Med 95 träsnitt samt en karta öfver Finland. IV. 176 sid. Stockholm 1881. F. & G. Beijers förlag. Pris: 3 kr.

Utgör afdelning 1 af *Bidrag till vår odlings häfder*, utgifna af A. Hazelius.

Af denna del har utkommit en tysk öfversättning:

Finnland im Nordischen Museum von Gustaf Retzius. Autorisirte Übersetzung von C. Appel. Mit 93 Illustrationen und 1 Karte von Finnland. VIII. 158 Seit. Berlin 1885. Preis: 4 Kr.

Ur de nordiska folkens lif. Skildringar, utgifna af A. Hazelius. H. 1, 2. Med 61 träsnitt. 160 sid. Stockholm 1882. F. & G. Beijers förlag. Pris 1 kr. 50 öre för hvarje häfte.

Utgör början till afdelning 2 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Lifvet i Kinds härad i Västergötland i början af sjuttonde århundradet. Anteckningar ur häradets domböcker. Af G. Djurklou. VI. 88 sid. Stockholm 1885. F. & G. Beijers förlag. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 4 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Digitized by Google

Byskomakaren Jonas Stolts minnen från 1820-talet. Anteckningar från Högsby socken i Småland. Utgifna från NORDISKA MUSEET. Med 25 träsnitt och en karta öfver trakten kring Högsby. III. 94 sid. Stockholm 1892. F. & G. Beijers förlag. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 5 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Af denna handskrift har äfven utkommit en dansk bearbetning:

Landsbyskomageren Jonas Stolts Optegnelser. Frit efter et Haandskrift i Nordiska Museet. Af R. MEJBORG. Med 62 Billeder. 165 Sid. Kjöbenhavn 1890. Pris: 1 Kr.

Utgifven af *Udvalget for Folkeoplysnings Fremme.* Aargangen 1890. Nr. 174.

Om nyckelharpospelet på Skansen. Anteckningar af K. P. LEFFLER. Med 4 träsnitt. 114 sid. Stockholm 1899. Pris: 3 kr.

Utgör afdelning 6 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Vidskepelser, vantro och huskurer i Danderyd och Lidingö i slutet af 1700-talet. Anteckningar af J. P. WALLENSTEEN. Utgifna af E. HAMMARSTEDT. IV. 22 sid. Stockholm 1899. Pris: 75 öre.

Utgör afdelning 7 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Romanska småkyrkor i Östersjöländerna med särskild hänsyn till svenska förhållanden af R. STEFFEN. Med 46 bilder. 78 sid. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 8 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Samfundet för Nordiska museets främjande. Meddelanden, utgifna af A. HAZELIUS. Stockholm 1881—1899.

Dessa meddelanden innehålla bland annat:

1881. Inbjudningen till allmänheten angående samfundets stiftande samt samfundets stadgar. Pris: 50 öre.

1882. Dr A. Hazelii öfverlåtelsebref af den 18 april 1880, Nordiska museets stadgar samt K. m:ts resolution angående plats för en byggnad åt museet. Pris: 1 kr.

Digitized by Google

1883. Program för en byggnad åt Nordiska museet samt upplysningar angående täflingen om de utfästa prisen för inlämnade ritningar till nämda byggnad. Pris: 1 kr.

1884. Ryggåsastugor i Bleking, af C. M. FÜRST. Pris: 1 kr.

1885. Hvad är på tapeten? Af R. MEJBORG. Pris: 1 kr. 25 öre.

1886. Isländska föremål i Nordiska museet, af R. ARPI. — Ellakors i Skåne, efter meddelande af PER NILSSON i Espö 1875. — Läsning för syndaförlåtelse, upptecknad af A. R. E. WATZ, meddelad af R. BERGSTRÖM. — Skrock och vidskepelse i Fryksdals härad i Värmland, af JAN MAGNUSSON i Granbäckstorp. Pris: 1 kr. 50 öre.

1887. Symbolske figurer i Nordiska museet, af R. MEJBORG. — Småländske bonadsmålare, af P. G. VISTRAND. — Fästmansgåfvor i Roslagen, af A. ENGDAHL. — Skymfebref. — »Mig för lof Ålt-Gesäll, jag ber om Reglament.» — Förlofning och bröllop hos allmogen i Bjuråkers socken i Helsingland i början af 1840-talet, af EMILIE PIRA, f. SEFSTRÖM. Pris: 1 kr. 50 öre.

1888. Tunnbindarnes i Stockholm skråordning 1579. V. GRANLUND. — Iakttagelser öfver julens firande i södra Halland på 1860-talet, af M. YSENIUS. — Ett bröllop i Järna socken i Dalarna midsommardagen år 1851, af L. B. FALKMAN. — Fellingsbrodräkten af H. ATTERLING. — Liten Kersti. Folkvisa från Dalsland. — Signelse eller läsning mot »svartsjuka», af P. G. VISTRAND. — Studier i Nordiska museets rustkammare, 1, af C. A. OSSBAHR. Pris: 1 kr. 50 öre.

1889. Tvänne runstafvar i Nordiska museet, af P. G. VISTRAND. — De nedstötta andarna. Anteckningar, gjorda i Västra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af EVA VIGSTRÖM. — Seder och bruk i Julita socken i Södermanland. Anteckningar, gjorda år 1890 af AURORE LUNDQUIST. — Ett och annat ur folktron i Västerbotten. Anteckningar från tiden omkring år 1880, af F. UNANDER. — Afbildningar af sigillstampar, tillhörande Nordiska museet: 1. Skråsigill från Stockholm. — Skymfebref. Pris: 1 kr. 50 öre.

1890. Studier i Nordiska museets rustkammare, 2, af C. A. OSSBAHR. — Ett blad om Vads by i Söderbärke socken i Dalarna. Anteckningar, gjorda år 1891 af V. ENGELKE. — Spöken och gastar samt Tro och sägner om foglar. Anteckningar, gjorda i Västra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af EVA VIGSTRÖM. — Behandling för »engelska sjukan» på 1850-talet, af E. HAMMARSTEDT. — Beretning om julens feirende i Vang, Valders i Norge omkring år 1860, af OVE B. STEILE. — Förteckning öfver runstafvar, tillhörande Nordiska museet: 1. Runstafvar från Dalarna, af P. G. VISTRAND. Pris: 1 kr. 50 öre.

Digitized by Google

1891 och **1892.** »Unge herr Falkenbergarnes» uppsalavistelse 1657, af J. Böttiger. — Trollkonster och häxerier. Anteckningar, gjorda i Västra och Östra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af Eva Vigström. — Skildringer af seder og skikke i Vang, Valders i Norge omkring år 1860, af Ove B. Steile. — Om smöjning och därmed befryndade bruk. Ett försök att genom jämförelse med motsvarigheter hos andra folk framvisa innebörden af en svensk fornsed, af E. Hammarstedt. — Etnografiska studier från Öfverkaliks socken i Norrbottens län. Några anteckningar från den nordligaste svenskbygden, af H. Samzelius. — Sked från år 1607, af P. G. Vistrand. Pris: 2 kr.

1893 och **1894.** Thetta är Glassmestere Embetes Skråå vti Stockholms Stadh. Henricus Burschius HB. Verdensis. Af P. G. Vistrand. — Anteckningar om handtverksämbeten i Stockholm: 1. Tunnbindarämbetet, af P. G. Vistrand. — Brödets helgd hos svenskarne, särskildt julbrödens, framstäld i jämförande belysning, af E. Hammarstedt. — Lapparnes renmärken. Ett etnografiskt-juridiskt bidrag af F. Svenonius. — Anteckningar om seder och bruk, sägner och vidskepelse i Villstads socken, Västbo härad, i Småland under 1700-talet, af M. Haraldsson. — »Vårbundet träd», af A. P. Ahlberg. — Sägner från nordvästra Dal, af Hilma Forsell. Pris: 2 kr.

1895 och **1896.** Om lapparnes tideräkning, af K. B. Wiklund. — Ett bondbröllop i Hargs socken i Uppland på 1840-talet, af K. P. Leffler. — Svenska allmogedräkter: 1. En öländsk folkdräkt från 1703, af P. G. Vistrand. — Karl den niondes tapetväfveri och tapetsamling, af J. Böttiger. — Studier i Nordiska museets rustkammare: 3. Kammare till bakladdningskanon från senare hälften af 1400-talet, af C. A. Ossbahr. — Silhuetter i Nordiska museet, af C. Palm. — En tapets historia, af J. Böttiger. — Ur Johan August Hazelii och Carl Jonas Ludvig Almqvists brefväxling. 2 hittills otryckta bref i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. Hazelius. Pris: 2 kr. 50 öre.

Ofvanstående arbete, *Samfundet för Nordiska museets främjande*, utgifves från och med 1897 i tvänne skilda skriftföljder, af hvilka den ena bibehållit det gamla namnet och hvarje år innehåller förteckningar öfver samfundets styrelse och ledamöter samt utdrag af dess räkenskaper. Årgångarna 1897—1899 samt 1900 och 1901 hafva utkommit, de sistnämda utgifna af fil. lic. Gunnar Hazelius. Pris för hvarje årgång: 60 öre.

Den andra åter, som utgör en fortsättning å afdelningarna 1 och 2 i förut nämda arbete, bär namnet:

Digitized by Google

Meddelanden från Nordiska museet. Årg. 1897 och 1898 utgifna af A. HAZELIUS; årg. 1899—1901[1] utgifna af NORDISKA MUSEET genom J. BÖTTIGER. Stockholm 1898—1903.

Dessa meddelanden innehålla bland annat:

1897. Skansens runstenar, af E. BRATE. — Signelser från Småland, af P. G. VISTRAND. — Förklaring öfver kartan, föreställande Högestads prästgård. Handskrift af N. H. SJÖBORG 1824. Ur Nordiska museets arkiv. Utgifven af P. G. VISTRAND. — »Skråå och Gillesreglor för Samptlige Mästrarna, Gesällar och Lärodrängiar vthi Repeslagare Åmbetet», 1656; samt »Embetz Skrå För Peruque Makare Embetet i Stockholm» och »Artiklar För Samptelige Peruqve Makare Gesällerna», 1712. Ur Nordiska museets arkiv. Af A. AHLÉN. — »Ordo vicinalis» för Hargbo by, Vätö sn, Uppland, och »Byordning vid Iärstad by», Göstrings hd, Östergötland. Ur Nordiska museets arkiv. Af P. G. VISTRAND. — Sankt Martinsdagens firande i Nuckö-Rickholz i Estland, af J. BLEES, m. fl. uppsatser samt strödda meddelande angående Nordiska museet år 1897, m. m. Pris: 3 kr.

1898. Lussi, af E. HAMMARSTEDT. — Om lapparnes sätt att hälsa, af K. B. WIKLUND. — Ett bondbröllop i Danderyds socken i Uppland 1786 af J. P. Wallensteen, af E. HAMMARSTEDT. — Gotlands fårmärken, af O. V. WENNERSTEN. — »Conterfeije och Målare Skråå». Ur Nordiska museets arkiv. Af P. G. VISTRAND. — Arkivaliska notiser, af J. BÖTTIGER, P. G. VISTRAND och A. AHLÉN. — En tobaksdosa från frihetstiden, af C. PALM. — En märklig bokstämpel i Nordiska museet, af C. M. CARLANDER. — Till Gripsholmservisens historia, af J. BÖTTIGER. — Om kopparsticksamlingar, af O. SIRÉN. — Bref ur Nordiska museets arkiv; strödda meddelanden angående Nordiska museet 1898, redogörelse för Nordiska museets tjugufemårsjubileum, m. m. Pris: 4 kr. 50 öre.

1899 och 1900. Lapska seder och föreskrifter rörande mat och matlagning, af K. B. WIKLUND. — Gnidstenar i Nordiska museet, af P. G. VISTRAND. — Såkaka och gullhöna, af E. HAMMARSTEDT. — Skrå-Ordning uprättad Jordäganderne emellan, här i Staden Cimbrishamn Åhr efter Guds hugnerika Börd Et tusende Siuhundrade Fämtjo Fyra. Ur Nordiska museets arkiv. — Två skallordningar. Ur Nordiska museets arkiv. — M. m. Pris: 3 kronor.

1901. Artur Hazelius. — Fågeln med segerstenen, sprängörten och lifsämnet, af E. HAMMARSTEDT. — Studier rörande Storkyrkans Sankt Jöransgrupp, af J. ROOSVAL. — Et norsk billedteppe fra Båhuslen, af H. FETT. —

[1] Ehuru denna årgång af »Meddelanden» icke utkom förr än år 1903, har den samma upptagits i ofvanstående förteckning, som för öfrigt endast omfattar t. o. m. år 1902 utgifna arbeten.

Digitized by Google

Svenska allmogedräkter. 2. En småländsk folkdräkt från 1830-talet, af P. G. Vistrand. — Meddelanden om skråafdelningens i Nordiska museet arkiv, af G. Upmark. — M. m. Pris: 4 kr.

Symbolske figurer i Nordiska museet. Af R. Mejborg. 20 sid. Stockholm 1889. Pris: 50 öre.

Särtryck ur *Meddelanden från Samfundet för Nordiska museets främjande 1887.*

Program för en byggnad åt Nordiska museet i Stockholm. Med tvänne kartor. 8 sid. Stockholm 1883.

Programm zu einem beabsichtigten Gebäude für das Nordische Museum in Stockholm. Mit zwei Karten. Zweite Auflage. Stockholm 1883.

Programme pour la construction d'un édifice destiné au Musée du Nord à Stockholm. Avec deux cartes. Deuxième édition. Stockholm 1883.

Program of a designed building for the Northern Museum in Stockholm. With two maps. Stockholm 1883.

Saga. Minnesblad från Nordiska museet 1885. Under redaktion af Ann Charlotte Edgren, A. Hazelius, N. Linder och B. Meijer (för texten) samt V. Andrén och C. G. Hellqvist (för illustrationerna). Med talrika vignetter, teckningar och planscher. 2 uppl. IV. 48 sid. Stockholm 1885. Pris: 2 kr. 50 öre.

Runa. Minnesblad från Nordiska museet 1888. Utgifvet af A. Hazelius. Illustrationerna under öfvervakande och ledning af V. Andrén. Med två kromotypier samt talrika vignetter och teckningar. IV. 69 sid. Stockholm 1888. Pris: 4 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska museet äfvensom af nordiska ansiktstyper, klädedräkter och byggnader, af hvilka teckningar förvaras i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. Hazelius.

Af **första bandet** hafva utkommit:

Första häftet. **Småland.** 12 planscher med 53 träsnitt. Stockholm 1888. Pris: 1 kr. 50 öre.

Digitized by Google

Andra och tredje häftena. **Island.** 20 planscher med 108 träsnitt. Innehåll och upplysningar meddelade af R. Arpi. Stockholm 1890. Pris: 3 kr.

Fjärde och femte häftena. **Svenska byar och gårdar.** 16 planscher med 6 ljustryck, 35 etsningar och en karta. Innehåll och upplysningar meddelade af G. Améen. Stockholm 1892. Pris: 3 kr.

Sjätte och sjunde häftena. **Spetsar.** 6 planscher i ljustryck. Innehåll och upplysningar meddelade af Ingeborg Petrelli, f. Eketrä. Stockholm 1892. Pris: 3 kr.

Das Nordische Museum in Stockholm. Stimmen aus der Fremde. Als Beilage: Führer durch die Sammlungen des Museums. Mit 37 Illustrationen. 122 Seit. Stockholm 1888. Preis: 2 Kr.

Norske jordfundne oldsager i Nordiska Museet i Stockholm. Af I. Undset. Med 2 plancher. 43 sid. Christiania 1888.

Särtryck ur *Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger 1888. No. 2.*

Führer durch die Sammlungen des Nordischen Museums in Stockholm. Herausgegeben von A. Hazelius. Mit 89 Illustrationen. 50 Seit. Stockholm 1888. Preis: 75 Öre.

Guide au Musée du Nord à Stockholm. Publié par A. Hazelius. Traduit par J.-H. Kramer. Avec 5 plans et 89 illustrations. 54 p. Stockholm 1889. Prix: 75 öre.

Guide to the collections of the Northern Museum in Stockholm. Published by A. Hazelius. Translated by Isabel C. Derby. With 5 plans and 89 illustrations. 52 p. Stockholm 1889. Price: 75 öre.

Handlingar angående Nordiska museet. Utgifna af A. Hazelius. Stockholm (1880) 1890—1900.

1. **Dr A. Hazelii öfverlåtelsebref af den 18 april 1880 samt Nordiska museets stadgar.** 8 sid. Pris: 25 öre.

2. **Nordiska museet inför 1890 års riksdag jämte ett par samtidiga uttalanden i tidningspressen.** 56 sid. Pris: 50 öre.

3. **Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien emot Nordiska museet 1886.** 21 sid. Pris: 25 öre.

4. **Nordiska museets tjugufemårsminne 1873—1898.** 127 sid. Pris: 2 kr.

Digitized by Google

Af detta arbete har äfven utkommit en praktupplaga. Pris: 3 kr.

5. **Nordiska museet inför 1900 års riksdag jämte några samtidiga uttalanden i tidningspressen.** 99 sid. Pris: 1 kr.

Förslag till byggnad för Nordiska museet. 15 ljustryck efter de af arkitekten prof. I. G. Clason utarbetade ritningarna, samt upplysande text. Stockholm 1891. Pris: 10 kr.

Skansen. Friluftsmuseet å Kongl. Djurgården. Skildradt och beskrifvet af H. A. Ring. Andra fullständigt omarbetade och tillökade upplagan. Med 28 illustrationer. 115 sid. Stockholm 1897. Samson & Wallins förlag. Pris: 1 kr. 50 öre.

Toner från Skansen. Svenska folkmelodier och dansar, för piano uppteoknade af F. Sundling. 12 sid. Stockholm 1893. C. Gehrmans musikförlag. Pris: 1 kr.

Träsniderimönster i allmogestil, hemtade ur Nordiska Museet i Stockholm. Af V. Oldenburg. 250 motiv från 16-, 17- och 18-hundratalen jemte deras användning å gamla föremål. Utgifvet med understöd af svenska staten och Nordiska museet. 32 planscher i ljustryck jämte text. Stockholm 1893. G. Chelius' förlag. Pris: 10 kr.

Vår. Minnesskrift från Skansens vårfest. Utgifven med anledning af vårfesten 1894 af H. O. Wieselgren. Med vignetter, teckningar och planscher. 32 sid. Stockholm 1894. Pris: 2 kr.

Karta öfver Skansen, Bredablick, Lejonslätten och Framnäs å Kongl. Djurgården. Upprättad af C. E. Dahlman. Andra upplagan, öfversedd 1897. Med vignett af J. Kronberg. Pris: 50 öre.

Bilder från Skansen. Skildringar af svensk natur och svenskt folklif, under medverkan af flere författare och konstnärer utgifna af A. Hazelius. H. 1—12. Med 35 planscher i kromotypi- och autotypitryck jämte åtföljande text. Stockholm 1896—1899. Plansch- & Litteratur-Aktiebolagets förlag. Pris: 2 kr. för hvarje häfte.

Första häftet. Upp till Skansen! Af F. Holmgren. — Bolnässtugan, af V. Engelke. — Kyrkhultstugan, af H. A. Ring.

Digitized by Google

Andra häftet. På fäbovallen, af J. NORDLANDER. — Från Håsjöstapeln, af H. SAMZELIUS. — Bredablick, af C. LUNDIN.

Tredje häftet. Räfvar på Skansen, af E. HAMMARSTEDT. — Högstuga från Mora, af P. VISTRAND.

Fjärde häftet. Skansens vargar, af G. KOLTHOFF. — Kolarkoja från Småland, af G. SCHRÖDER.

Femte häftet. En körtur efter ren, af H. SAMZELIUS. — Lapplägret på Skansen, af F. SVENONIUS.

Sjätte häftet. Hällestadstapeln, af A. BJÖRKANDER. — Laxbrostugan, af I. ARPI.

Sjunde häftet. Från Bredablick, af J. BÖTTIGER. — Skansens renar, af A. BEHM.

Åttonde häftet. Fatburen från Björkvik, af S. AMBROSIANI. — Stenstugan från Jämshög, af C. M. FÜRST. — Jödde, af K. P. ROSÉN.

Nionde häftet. Karolinernas läger, af C. HELLSTRÖM. — Skiss från Skansen, af A. T. GELLERSTEDT. — Vinterbild från Skansen, af H. SAMZELIUS. — Ett besök i Oktorpstugan, af O. HERMELIN.

Tionde häftet. Skansens svanar, af HELENA NYBLOM.

Elfte häftet. Forsfärder, af F. SVENONIUS. — Skansens björnar, af G. SCHRÖDER.

Tolfte häftet. John Ericssons arbetsrum. — Valborgsmässoeldar, af E. HAMMARSTEDT. — Drottning Kristina såsom jägarinna, af C. U. PALM.

Das Nordische Museum und Skansen. Von L. PASSARGE. Separatabdruck von L. Passarge's Arbeit: *Schweden. Fahrten in Schweden, besonders in Nordschweden und Lappland* (Berlin 1897, Fontane & C:o). 16 Seit. Stockholm 1897. Preis: 35 Öre.

Af denna uppsats hafva utkommit en svensk och en engelsk öfversättning:

Nordiska museet och Skansen. Af L. PASSARGE. Stockholm 1897. 15 sid. Pris: 25 öre.

The Northern Museum and Skansen. By L. PASSARGE. Translated by D. O. BELL. Stockholm 1898. 16 sid. Price: 35 öre.

Ein eigenartiges Museum für Natur- und Völkerkunde. Von W. KOENIG. Separatabdruck von W. Koenig's Aufsatz in der illustrierten Familien-Zeitschrift *Universum.* (XIII. Jahrg. H. 21. Leipzig 1896, 1897. Druck und Verlag von Ph. Reclam jun.) 16 Seit. Stockholm 1898. Preis: 35 Öre.

Digitized by Google

Ringlekar på Skansen. Utgifna af NORDISKA MUSEET. Stockholm 1898. 34 sid. — Andra uppl. Stockholm 1901. 52 sid. Pris: 50 öre.

Rytmiska koraler från Håsjöstapeln på Skansen. Af O. BYSTRÖM. Program 1—8. Stockholm 1900. Pris: 10 öre st.

Småtryck, utgifna i samband med basarer och fester till förmån för Nordiska museet. 1. Prolog vid Sällskaps-Spektaklen å Kungl. stora teatern den 15 och 18 mars 1879 till förmån för Skandinavisk-etnografiska samlingen, af C. D. AF WIRSÉN. — 2. Till bazaren för den Skandinavisk-etnografiska samlingen den 20 mars 1879, af F. HOLMGREN. — 3. Till Nordens qvinnor. Vid basaren till förmån för Nordiska museets byggnadsfond i Arvika den 11 augusti 1884, af F—F. Pris för 1—3: 35 öre.

Småtryck, utgifna i samband med Skansens fester: 1. Allmän Kungörelse om Skansens Vårfest 1893. 3 uppl. — 2. Ordning vid H. M:t Konung Gustaf III:s marknadsfärd. — 3. Majsång på Skansen, af C. SNOILSKY. — 4. Sommarkväll på Skansen, af C. D. AF WIRSÉN. — 5. Vallgossens Visa, af Z. TOPELIUS. — 6. Gustaf Vasas krona. I Uppsala domkyrka. Af A. U. BÅÅTH. — 7. Drottningens Juvel, af N. F. SANDER. — 8. En helt ny, ganska märkelig och lustig Visa om Vårens och Sommarens Herrlighet på Skansen, af FRITHIOF ÖSTGÖTE. — 9. Tre Gammaldags Visor, af G. FRÖDING. — 10. Maj-visa, af AUGE SPELEMAN. — 11. Klockor på Skansen, af M. BOLANDER. — 12. En splitter ny, mycket nöjsam och eftertänkelig visa, af en SMÅLANDSGOSSE IFRÅN BROCKSVIK. — 13. Sverges Skans. Ett ord om och till Svenskarne, af HELENE NYBLOM. 16 sid. — 14. Hur tankarna komma och gå. Intryck från Skansen, af G. AF GEIJERSTAM. Med 13 teckningar af D. LJUNGDAHL. 12 sid. — 15. Skansen och fosterländsk geografiundervisning, af ALFR. D—N. Särtryck ur *Svensk Lärare-tidning*. — 16. Nordiska Museets frikostige donator Herman Frithiof Antell. Minnesteckning af F. LINDBERG. 8 sid. — 17. En ny märkvärdig Historia om Kloka Stina i Karshult. — 18. Allmän Kungörelse om Skansens höstmarknad 1893. — 19. Majmånads visa. Efter tryckt exemplar upplagd. — 20. Skansens vårfest 1894. 2 uppl. — 21. En mycket ljufvelig och lustig Visa om Jöddes besök på Skansen. Diktad af honom sjelf. — 22. Program vid nationalfesten den 6 juni 1894. — 23. Gustaf Adolfsdagen på Skansen den 9 december 1894, af F. HOLMGREN. — 24. Skansens vårfest 1895. — 25. Skansen, af NONNY LUNDBERG. — 26. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1895. — 27. Program vid Skansens vårfest 1896. — 28. Skiss från Skansen, af A. T. GELLERSTEDT. — 29. Håsjöstapeln, etsning af R. HAGLUND. — 30. Porträtt af Emanuel Svedenborg, ljustryck efter oljemålning af P.

Digitized by Google

KRAFFT D. Y. — 31. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1896. — 32. Program vid Skansens vårfest 1897. — 33. En sannsaga på Skansen, af LEA. — 34. Brefkort med utsikter och motiv från Skansen. 15 st., utförda i färgtryck och ljustryck. — 35. Skansens vårfest 1898. — 36. E' wisa Öm kwennfölka, töcka söm di ä', dektad au en smaulandspöjk. — 37. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1898. — 38. Program vid festen till högtidlighållande af Nordiska museets tjugufemårsminne. — 39. Skansens vårfest 1899. — 40. Nationalfesten på Skansen den 6 juni 1899. — 41. Sagospelet på Skansen hösten 1899, af I. ARPI. — 42. Vårfesten på Skansen 1900. — 43. Nationalfesten på Skansen den 6 juni 1900. — 44. Midvintersfesten å Skansen den 16 februari 1901. — 45. Vårfesten på Skansen 1902. — 46. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1902.

Priset för en hvar af dessa småskrifter är 10—25 öre. Om alla köpas samtidigt, erhållas de för 8 kr.

Nordiska museets utställning af svenska allmogedräkter 1902. Utställningen anordnad och katalogen affattad af P. G. VISTRAND. 10 sid. Stockholm 1902. Pris: 25 öre.

Nordiska museets utställning af väfda tapeter 1902. Utställningen anordnad och katalogen affattad af J. BÖTTIGER. 106 sid. Stockholm 1902. Pris: 50 öre.

Handlingar rörande installationen i Nordiska museets nya byggnad, bilagda nämndens protokoll af den 24 april och 6 maj 1902. 50 sid. Stockholm 1902.

Minnespenningar, präglade vid olika tillfällen.

1. Minnespenning öfver Skansens vårfest 1894. Graverad af LEA AHLBORN. 7:e storleken. Aluminium. Pris: 50 öre.

2. Minnespenning öfver Emanuel Svedenborg. Åtsidan efter en af P. H. LUNDGREN graverad stamp, tillhörig Kungl. Vetenskapsakademien; frånsidan graverad af LEA AHLBORN. 7:e storleken. Silfver (pris: 3 kr.), brons (1 kr.) och aluminium (50 öre).

3. Minnespenning öfver Artur Hazelius. Graverad af ADOLF LINDBERG. 18:e storleken. Brons. Pris: 5 kr.

Digitized by Google

Antal besökande i Nordiska museet.

Nordiska museets samlingar voro under år 1902 besökta af 554,235 personer, af hvilka 305,058 betalande och 249,177, som erhållit fritt tillträde.

De besökandes antal under årets särskilda månader har utgjort:

Januari	10,563	Juli	93,982
Februari	11,868	Augusti	88,372
Mars	23,421	September	57,376
April	47,702	Oktober	31,152
Maj	48,740	November	22,733
Juni	106,186	December	12,140
		Summa	**554,235**

Sedan museets öppnande har de besökandes antal varit följande:

	Betalande.	Icke betalande.	Summa.
1873 (från den 24 okt.)	2,042	165	2,207
1874	18,548	1,467	20,015
1875	22,012	1,483	23,495
1876	29,325	1,960	31,285
1877	19,019	1,661	20,680
1878	22,695	3,245	25,940
1879	11,833	1,335	13,168
1880	15,452	943	16,395
1881	20,862	908	21,770
Öfverföras	161,788	13,167	174,955

Digitized by Google

	Betalande.	Icke betalande.	Summa.
Öfverfördt	161,788	13,167	174,955
1882	18,505	515	19,020
1883	21,986	554	22,540
1884	22,970	940	23,910
1885	18,927	1,036	19,963
1886	15,992	878	16,870
1887	14,215	6,856	21,071
1888	12,754	3,441	16,195
1889	14,506	1,063	15,569
1890	19,863	1,023	20,886
1891	27,242	1,926	29,168
1892	107,731	5,914	113,645
1893	228,621	7,245	235,866
1894	236,531	17,272	253,803
1895	255,295	16,361	271,656
1896	261,010	12,804	273,814
1897	607,484	15,124	622,608
1898	429,746	16,573	446,319
1899	417,639	16,561	434,200
1900	473,480	34,402	507,882
1901	307,326	252,535	559,861
1902	305,058	249,177	554,235
Summa	**3,978,669**	**675,367**	**5,654,036**

Ifrån museets öppnande den 24 okt. 1873 till och med den 31 dec. 1902 hade altså det samma varit besökt af 5,654,036 personer, bland hvilka 675,367 erhållit fritt tillträde.

Digitized by Google

Ur Nordiska museets räkenskaper
för år 1901.

Af Vetenskapsakademien utsågos den 8 januari 1902 samt 8 april 1903 till revisorer att granska museets räkenskaper och förvaltning för 1901 professorerna J. Eriksson och E. Phragmén samt med. doktor G. Zander.

Revisionsberättelsen lyder sålunda:

Till Kungl. Vetenskaps-Akademien.

Undertecknade, som af Kungl. Vetenskaps-Akademien blifvit utsedda att såsom revisorer granska Nordiska Museets räkenskaper för år 1901, få härmed, sedan siffergranskningen af de vidlyftiga räkenskaperna blifvit genom en af oss utsedd person verkstäld, afgifva följande revisionsberättelse:

Inkomsterna under år 1901 voro:

Statsanslaget		50,000: 00
Bidrag af Samfundet för Nordiska Museets främjande		17,025: 37
Gåfvor:		
till museum	22,800: 00	
» byggnadsfonden	181: 76	
» Johan August Hazelii fond	25,000: 00	
» Artur Hazelii fond af d. 30/11 1901	500: 00	
» Artur Hazelii monumentsfond	11,000: 00	
» Skansen	20,962: 27	
» Bredablick	8,400: 00	88,844: 03
	Transport	155,869: 40

	Transport	155,869: 40
Inträdesafgifter till samlingarna i staden		4,681: 70
Hvarjehanda inkomster		373: 51
Afkastning af Antells fond		3,400: 00
Afkastning af fastigheterna N:o 77 och 79 Drottninggatan		8,585: 19
Skansens inkomster:		
Inträdesafgifter	146,313: 75	
Diverse	42,917: 04	189,230: 79
Bredablicks inkomster:		
Inträdesafgifter	3,116: 35	
Diverse inkomster	37,283: 14	40,399: 49
Bidrag af Skansfonden		40: 49
Bidrag af Bredablicksfonden		898: 47
Nordiska Museets lotteri		500,000: 00
Räntor		24,938: 70
Ökning af bokförda värdet af:		
Museibyggnaden å Lejonslätten	381,221: 67	
Skansen med Tivoli	225,000: 00	
Samlingen	12,193: 19	
Böckerna	508: 14	618,923: 00
	Summa	1,547,340: 74

Utgifterna under samma år voro:

För museum:		
Inköp till samlingen	12,193: 19	
Inköp af böcker	508: 14	
Inköp af inventarier	108: 50	
Hyror	15,050: 00	
Bränsle	1,812: 75	
Belysning	87: 66	
Försäkringsafgifter	1,239: 24	
Löner	29,714: 82	
Resekostnader	410: 35	
Expeditionskostnader	3,373: 58	
Lagningar och underhåll	776: 64	
Literära arbeten	9,850: 11	
Installationskostnader	2,590: 53	
Räntor	9,407: 12	
Diverse utgifter	2,516: 73	89,689: 36
För Skansen (allmänna utgifter):		
Nybyggnader	25,345: 73	
Väganläggningar	19,424: 17	
Inventarier	17,316: 18	
Lagningar och underhåll	16,021: 04	
Löner och arfvoden	23,526: 92	
Anslag och etiketter	1,272: 85	
Transport	102,906: 89	89,639: 36

Transport	102,906: 89	89,639: 36
Bränsle och belysning	12,256: 61	
Konserter och fester	53,196: 88	
Bergbanan	6,443: 68	
Vattenledningen	11,023: 79	
Räntor	8,543: 84	
Diverse utgifter	19,678: 99	214,050: 18
För zoologiska afdelningen på Skansen:		
Inköp af djur och fraktkostnader	1,351: 02	
Djurens bostäder	11,185: 30	
Djurens föda	21,874: 41	
Löner och arfvoden	9,364: 79	
Anslag och etiketter	638: 05	
Medicin och läkarevård	49: 02	
Redskap och hvarjehanda	297: 81	
Stallet	10,650: 23	55,410: 63
För trädgårdsanläggningen på Skansen:		
Inköp af frön och växter	594: 48	
Löner och arfvoden	10,638: 98	
Anslag och etiketter	108: 30	
Redskap och hvarjehanda	6,416: 82	17,758: 58
För Framnäs		829: 17
För Grufutställningen		552: 65
För Skånska grufvan		1,824: 75
För Bredablick:		
Räntor	109: 38	
Andra utgifter	26,538: 78	26,648: 16
Öfverfördt till följande fonder:		
Allmänna fonden	200: 00	
Byggnadsfonden	138,824: 92	
Joh. Aug. Hazelii fond	25,030: 56	
Artur Hazelii fond af d. 30/11 1901	501: 67	
Artur Hazelii monumentsfond	11,000: 00	
Reparationsfonden för husen vid Drottninggatan	2,041: 25	
Pensionsfonden	103: 95	177,702: 35
Minskning af bokförda värdet af Inventarier		219: 70
Fastighetsköp och byggnadskostnader:		
Inköp af Tivoli	225,000: 00	
Museibyggnaden	381,221: 67	606,221: 67
Årets behållning öfverförd till kapitalkonto		356,483: 64
	Summa	1,547,840: 74

Kapitalkonto har följande utseende:

Behållning vid årets början	1,709,132: 14
Behållning för år 1901	356,483: 64
Summa	2,065,615: 78
Behållning vid årets slut	2,065,615: 78

Digitized by Google

Tillgångar och skulder vid 1901 års slut innehålles i nedanstående öfversigt:

Aktiva:

Samlingarna (inköpspris för efter 1879 inköpta föremål)		364,666: 95
Böcker (inköpspris för efter 1880 inköpta böcker)		10,188: 92
Inventarier		32,492: 14
Museibyggnaden å Lejonslätten		1,820,536: 81
Egendomen N:o 77 Drottninggatan (inköpsvärde)		145,465: 50
Egendomen N:o 79 Drottninggatan (inköpsvärde)		146,264: 80
Skansen (inköpsvärde):		
Öfre Skansen	25,000: 00	
Nedre Skansen	50,000: 00	
Sevilla	38,000: 00	
Tivoli	225,000: 00	338,000: 00
Bredablick (inköpsvärde)		100,000: 00
Aktier och obligationer:		
Aktier i Gäfle-Dala järnvägsaktiebolag (inköpta till kr. 99,820: 00)	95,000: 00	
Teaterbyggnadskonsortiets premieobligationer af 1889, 50 st., inköpta à 22: 50	1,125: 00	
En Sveriges Allmänna Hypoteksbanks 4 % obligation af 1880 (nomin. värdet)	4,000: 00	
En Svenska statens 3,6 % obligation (nomin. värdet)	5,000: 00	
Upplupen ogulden vinst å Gäfle-Dala aktierna	1,610: 00	
Upplupen ränta å obligationerna	163: 33	106,898: 33
I banker		270,189: 19
Fordringar		367,699: 72
Kassabehållning		331: 15
	Summa	3,702,733: 51

Passiva:

Skulder:

Skuld å egendomen N:o 77 Drottninggatan	85,235: 15	
Skuld å egendomen N:o 79 Drottninggatan	85,550: 37	
Skuld å Skansen	176,000: 00	
Skuld till dr A. Hazelii sterbhus	133,011: 79	
Skuld till Samfundet för Nordiska museets främjande	5,678: 00	
Skuld till Aktiebolaget Nordiska Kreditbanken	50,183: 33	
Skuld för obetalda räkningar	57,241: 03	
Andra skulder	13,059: 47	605,959: 14

Fonder:

Allmänna fonden	54,872: 47	
Herman Fritiof Antells fond	100,000: 00	
Joh. Aug. Hazelii fond	25,030: 56	
Artur Hazelii fond af d. 30/11 1901	501: 67	
Artur Hazelii monumentsfond	11,000: 00	
Transport	191,404: 70	605,959: 14

Digitized by Google

Transport	191,404: 70	605,959: 14
Ph. Hebbes testamentsfond	750: 00	
Reparationsfonden för egendomarna N:o 77 och N:o 79 Drottninggatan	22,090: 05	
Byggnadsfonden	814,730: 99	
Pensionsfonden	2,182: 86	1,031,158: 59
Kapitalkonto:		
Behållning		2,065,615: 78
	Summa	3,702,733: 51

Utöfver hvad som omedelbart framgår af ofvan intagna öfversikter torde följande förtjäna nämnas.

Såsom synes har behållningen å kapitalkonto under året vuxit med kronor 356,483: 64 eller från kronor 1,709,132: 14 till kronor 2,065,615: 78. Härvid är att märka att Skansen är bokfördt endast till inköpspriset kr. 338,000: 00, hvaraf för Tivoli kr. 225,000: 00, ehuru under årens lopp betydande kostnader nedlagts på väganläggningar, nybyggnader och dylikt, samt att inventarier å Skansen och Bredablick icke upptagits till något värde alls. Vi bifoga härnedan en öfversigt öfver de penningbelopp som under åren 1893—1901 nedlagts å väganläggningar, nybyggnader, djurens bostäder äfvensom för inköp af inventarier.

	Väganläggningar.	Nybyggnader.	Djurens bostäder.	Inventarier.	Summa.
1893	13,585: 73	14,061: 12	15,914: 58	5,680: 96	49,242: 32
1894	12,645: 89	12,307: 75	9,211: 12	8,779: 20	42,943: 96
1895	8,769: —	2,239: 62	3,256: 85	8,288: 74	22,554: 21
1896	11,375: 81	24,666: 06	1,196: 80	3,070: 05	40,308: 72
1897	66,417: 12	34,552: 71	4,512: 55	10,032: 25	115,514: 63
1898	18,643: 24	19,752: 33	4,983: 91	5,095: 84	48,475: 32
1899	13,786: 11	5,432: 30	6,972: 39	12,674: 19	38,864: 99
1900	10,072: 50	5,692: 10	6,560: 16	5,132: 12	27,456: 88
1901	19,424: 17	25,345: 78	11,185: 30	17,316: 18	73,271: 38
S:a kr.	**174,719**: 57	**144,049**: 72	**63,793**: 60	**76,069**: 52	**458,632**: 41

På köpesumman för Skansen och Bredablick har under året afbetalts kr. 96,500: 00. Den å husen vid Drottninggatan hvilande skulden har minskats med kr. 11,879: 13.

Antalet besökande har under året uppgått till 559,861, hvaraf 553,770 komma på Skansens andel.

Intyg om siffergranskningen bifogas.

Digitized by Google

Museets värdehandlingar hafva vid denna dag verkställd inventering befunnits i vederbörlig ordning.

Stockholm den 20 maj 1903.

Jakob Eriksson. **E. Phragmén.** **G. Zander.**

Vid siffergranskningen af 1901 års räkenskaper för Nordiska Museet och Samfundet för Nordiska Museets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit; alla utgiftsposter hafva vid jemförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verificerade, hvilket härmed intygas.

Stockholm den 9 maj 1903.

Hj. Tillberg.

Digitized by Google

Till jämförelse meddelas äfven följande öfversigt af inkomster och utgifter från museets grundläggning år 1872 till och med år 1901:

Museets inkomster.

	Stats-anslag.	Inträdes-afgifter.	Gåfvor.	Bidrag från samfundet.	Öfriga inkomster.	Summa.
1873	— —	920: 75	6,895: —	— —	116: 60	7,932: 35
1874	— —	8,490: 25	4,284: 47	— —	205: 20	12,979: 92
1875	5,000: —	10,242: 29	1,070: —	— —	124: 16	16,436: 45
1876	7,500: —	10,457: 88	3,030: —	— —	34: —	21,021: 88
1877	7,500: —	8,242: 96	7,540: 20	— —	14: —	23,297: 16
1878	7,500: —	5,939: 23	1,343: 90	— —	8,338: 84	23,121: 97
1879	11,600: —	4,440: 80	59,311: 02	— —	200: 67	75,552: 49
1880	11,600: —	5,177: 30	3,776: 10	6,549: 27	955: 55	28,058: 22
1881	11,600: —	5,262: 80	742: 64	10,910: 53	1,833: 03	30,349: —
1882	16,000: —	4,860: 95	8,687: 50	13,876: 97	1,024: 02	44,449: 44
1883	16,000: —	5,927: 85	15,543: 28	15,332: 88	168: 77	52,972: 78
1884	16,000: —	6,320: 20	6,613: 08	12,691: 87	5,813: 15	47,438: 30
1885	16,000: —	5,058: 70	1,042: 41	12,387: 40	59,056: 80	93,545: 31
1886	16,000: —	4,951: 55	5,001: 96	8,204: 95	11,950: 69	46,109: 15
1887	16,000: —	4,360: 35	23,219: —	10,533: 32	4,955: 15	59,067: 82
1888	16,000: —	4,211: 20	9,718: 60	8,640: 68	26,949: —	65,519: 48
1889	16,000: —	4,452: 85	4,470: 36	9,326: 79	8,593: 27	42,843: 27
1890	16,000: —	5,581: 05	20,113: 89	9,811: 22	6,655: 86	58,162: 02
1891	25,000: —	4,568: 10	12,255: 19	9,362: 69	7,715: 25	58,901: 23
1892	25,000: —	3,301: 70	19,046: 80	9,362: 99	8,391: 70	65,103: 19
1893	25,000: —	3,501: 90	13,561: 51	12,327: 03	7,710: 16	62,100: 60
1894	25,000: —	4,724: 35	14,322: 64	9,791: 85	6,683: 84	60,522: 68
1895	25,000: —	5,608: 80	5,347: 20	9,519: 47	14,550: 29	60,025: 76
1896	25,000: —	5,242: 05	534: —	11,443: 60	8,686: 71	50,906: 36
1897	25,000: —	11,406: 40	11,539: 72	13,847: 06	8,933: 32	70,726: 50
1898	25,000: —	12,265: 50	775: 03	14,836: 09	38,965: 18	91,841: 80
1899	25,000: —	4,158: 90	12,734: 41	18,275: 36	95,246: 99	155,415: 66
1900	25,000: —	3,658: 65	9,830: 54	12,128: 22	44,693: 01	95,310: 42
1901	50,000: —	4,681: 70	22,800: —	16,825: 37	10,317: 45	104,624: 52
S:a kr.	**506,300**: —	**168,017**: 01	**305,150**: 40	**255,985**: 61	388,882: 66	**1,624,335**: 68

Digitized by Google

Museets utgifter.

	Inköp och fraktkostnader.	Inredning.	Hyror.	Öfriga utgifter.	Summa.
1873.........	9,250: 99	3,566: 80	2,420: —	1,876: 90	17,114: 69
1874.........	13,973: 56	6,592: 80	2,633: 87	5,458: 46	28,658: 19
1875.........	8,904: 59	4,760: 52	5,916: —	7,816: 91	27,398: 02
1876.........	16,595: 29	3,567: 87	9,350: —	10,949: 03	40,462: 19
1877.........	21,241: 83	6,462: 42	11,600: —	12,278: 16	51,582: 41
1878.........	5,604: 41	680: 97	11,600: —	20,935: 50	38,820: 88
1879.........	6,976: 85	552: 62	11,550: —	23,838: 99	42,918: 46
1880.........	5,603: 83	780: 85	11,275: —	14,089: 68	31,748: 86
1881.........	7,374: 93	797: 90	11,125: —	15,127: 56	34,425: 39
1882.........	15,639: 76	270: 72	11,275: —	19,960: 68	47,146: 16
1883.........	24,967: 06	6,954: 19	14,775: —	25,343: 41	72,039: 66
1884.........	20,257: 19	1,311: 20	15,200: —	22,844: 15	59,612: 54
1885.........	19,445: 54	496: 55	15,200: —	20,798: 11	55,940: 20
1886.........	26,496: 43	1,236: 51	15,200: —	22,717: 84	65,650: 78
1887.........	26,556: 30	1,021: 06	15,802: 08	25,854: 80	69,234: 24
1888.........	15,642: 67	921: 62	16,675: —	37,701: 08	70,940: 37
1889.........	13,755: 40	169: 60	16,631: 25	26,185: 41	56,741: 66
1890.........	15,045: 66	777: 12	16,500: —	29,661: 66	61,984: 44
1891.........	18,249: 56	960: 53	16,550: —	34,674: 83	70,434: 92
1892.........	14,105: 44	474: 27	16,568: 75	35,504: 18	66,652: 64
1893.........	23,275: 37	309: 83	16,775: —	39,464: 25	79,824: 45
1894.........	17,270: 22	783: 89	16,812: 50	37,352: 76	72,219: 37
1895.........	17,148: 82	285: 92	16,925: —	40,902: 38	75,262: 12
1896.........	11,433: 48	1,574: 89	16,925: —	43,698: 14	73,631: 51
1897.........	26,404: 86	860: 42	16,993: 75	76,018: 01	120,277: 04
1898.........	18,274: 28	171: 19	17,200: —	88,993: 30	124,638: 77
1899.........	12,692: 27	68: 65	15,925: —	63,576: 24	92,262: 16
1900.........	12,633: 55	201: 68	15,500: —	48,599: 18	76,934: 41
1901.........	12,593: 20	108: 50	15,050: —	210,484: 35	238,236: 05
S:a kr.	457,413: 39	46,720: 59	395,952: 70	1,062,705: 90	1,962,792: 58

Digitized by Google

Skansens och Bredablicks inkomster.

	Skansen.	Bredablick.	Summa.
1891	20,525: 66	— —	20,525: 66
1892	45,954: 33	8,156: 10	54,110: 43
1893	133,442: 73	11,931: 47	145,374: 20
1894	117,102: 36	13,400: 44	130,502: 80
1895	115,490: 15	14,394: 31	129,884: 46
1896	107,306: 72	15,771: 31	123,078: 03
1897	234,063: 64	38,029: 98	272,093: 62
1898	185,555: 21	28,990: 68	214,545: 89
1899	188,025: 89	29,540: 74	217,566: 63
1900	173,204: —	31,950: 64	205,154: 64
1901	210,353: 64	42,228: 13	252,581: 77
S:a kr.	**1,531,024**: 33	**234,393**: 80	**1,765,418**: 13

Skansens och Bredablicks utgifter.

	Skansen.	Bredablick.	Summa.
1891	20,240: 11	— —	20,240: 11
1892	55,374: 20	12,460: 34	67,834: 54
1893	125,713: 95	16,975: 27	142,689: 22
1894	115,239: 95	12,674: 80	127,914: 75
1895	99,716: 38	11,107: 32	110,823: 70
1896	136,442: 20	10,386: 01	146,828: 21
1897	250,243: 57	16,284: 70	266,528: 27
1898	234,452: 71	15,493: 67	249,946: 38
1899	209,133: 55	17,079: 38	226,212: 93
1900	187,326: 91	14,443: 52	201,770: 43
1901	379,425: 86	26,648: 16	406,074: 02
S:a kr.	**1,813,309**: 89	**153,553**: 17	**1,966,862**: 56

Digitized by Google

Inkomster till museets byggnad.

	Gåfvor.	Basarer, lotterier m. m.	Arrende-afgifter, hyror m. m.	Räntor.	Bidrag från Skand.-etnografiska saml. byggn.-fond.	Summa.
1883......	1,000: —	— —	47: 40	— —	5,000: —	6,047: 40
1884......	22,882: —	5,248: 55	900: —	547: 69	10,209: 67	39,787: 91
1885......	1,215: 90	206,828: 06	900: —	1,969: 16	— —	210,913: 12
1886......	720: —	14,066: 87	800: —	10,515: 66	— —	26,102: 53
1887......	— —	11,200: 04	868: 75	10,898: 01	— —	22,966: 80
1888......	580: 84	20,785: 55	955: 50	10,424: 76	— —	32,746: 65
1889......	11,100: —	— —	373: 88	8,820: —	— —	20,293: 33
1890......	4,000: —	— —	422: 69	8,820: —	— —	13,242: 69
1891......	— —	— —	434: 49	7,262: 50	8,300: —	15,996: 99
1892......	[1] 6,875: —	— —	258: —	5,800: —	35,545: 29	48,478: 29
1893......	10,000: —	— —	250: —	4,218: 17	50,000: —	64,468: 17
1894......	2,000: —	— —	250: —	2,235: —	30,000: —	34,485: —
1895......	1,000: —	— —	6,728: —	— —	— —	7,728: —
1896......	6: 40	— —	[2] 36,513: 29	— —	— —	36,519: 69
1897......	— —	— —	75: —	— —	— —	75: —
1898......	58,371: 84	220,931: 13	— —	— —	— —	279,302: 97
1899......	1,000: —	420,009: 99	— —	— —	— —	421,009: 99
1900......	268,292: 31	484,977: 30	— —	— —	— —	753,269: 61
1901......	181: 76	522,455: 36	— —	— —	— —	522,637: 12
S:a kr.	**389,226**: 05	**1,906,502**: 85	**49,776**: 45	**71,510**: 95	**139,054**: 96	**2,556,071**: 26

[1] Häraf gåfvor i materialier kr. 5,860.

[2] Häri äro inräknade kr. 35,483: 29, motsvarande kostnaden för af allmänna konst- och industriutställningen under år 1896 nedlagdt arbete å byggnaden.

Digitized by Google

Utgifter för museets byggnad.

	Tomtens förvärf.	Förberedande o. allm. utgifter.	Byggnadskostnader.	Arkitektkostnader.	Tomtafgifter, skatter och dyl.	Hvarjeh. utgifter.	Summa.
1883...	— —	— —	— —	5,000: —	— —	1,668: 71	6,668: 71
1884...	10,209: 67	— —	— —	— —	419: 80	634: 86	11,264: 33
1885...	3,000: —	— —	— —	— —	487: 26	369: —	3,856: 26
1886...	— —	3,480: —	— —	— —	463: 34	694: 47	4,637: 81
1887...	— —	— —	— —	— —	465: 47	931: 67	1,397: 14
1888...	— —	3,000: —	137: —	— —	763: 97	199: 20	4,100: 17
1889...	— —	2,300: —	27,680: 89	— —	614: 39	734: 83	31,329: 61
1890...	— —	2,063: 13	— —	4,014: —	779: 45	— —	6,856: 58
1891...	— —	4,037: 71	7,157: 24	8,174: 02	746: 78	10: —	20,125: 75
1892...	— —	2,115: 36	83,210: 27	7,856: 92	815: 05	106: 50	94,104: 10
1893...	— —	2,043: 35	140,481: 25	7,691: 77	791: 16	51: 47	151,059: —
1894...	— —	125: —	104,658: 28	4,778: 98	1,309: 95	422: 81	111,295: 02
1895...	— —	75: —	110,391: 29	3,092: 97	1,055: 29	728: 32	115,342: 87
1896...	— —	— —	66,377: 93	479: 23	1,052: 60	367: 33	[1]68,277: 09
1897...	— —	— —	20,018: 85	611: 07	1,151: 03	198: —	21,978: 45
1898...	— —	— —	76,092: 93	4,974: 44	1,356: 40	308: 23	82,732: —
1899...	— —	— —	285,488: 74	8,183: 73	1,999: 80	940: 32	296,612: 09
1900...	— —	— —	386,455: 42	14,896: 39	2,357: 65	3,968: 70	407,678: 16
1901...	— —	— —	357,415: 37	16,889: 75	2,294: 46	4,622: 09	381.221: 67
S:a kr.	**13,209**: 67	**19,239**: 55	**1,665,564**: 46	**86,643**: 27	**18,923**: 35	**16,956**: 51	**1,820,536**: 81

Utom ofvan nämda utgifter har af byggnadsfonden utbetalats för museiföremålens installation i museibyggnaden:

under	1898	381: 75
»	1899	2,398: 05
»	1900	1,129: 25
»	1901	2,590: 53
	Summa kr.	**6,499**: 58

[1] Af upplånta medel utgingo häraf kr. 2,357: 80.

Digitized by Google

Summan af så väl museets som Skansens, Bredablicks och museibyggnadens inkomster under åren 1872—1901 uppgår till 5,931,545 kronor 63 öre samt utgifterna under samma tid till 5,540,967 kronor 66 öre.[1]

[1] Ofvan nämda inkomst- och utgiftsummor understiga sammanlagda beloppet af hvad i de särskilda tabellerna öfver dels museets, dels Skansens och Bredablicks samt dels museibyggnadens inkomster och utgifter upptagits. Detta förhållande är beroende därpå, att det öfverskott eller den brist i inkomster, som för de särskilda åren uppkommit enligt räkenskaperna för Skansen och Bredablick, öfverförts å museets konto och sålunda ingår så väl i museets som i Skansens och Bredablicks tabeller.

Digitized by Google

2.

10

Digitized by Google

Digitized by Google

Nordiska museets
pergamentsbref
från tiden före år 1600[1]
med angifvande af innehållet förtecknade

af

JOH. AX. ALMQUIST.

Nr 1. **Aukrust den 29 juni 1367.**

Norska. *Orig. på perg.*

Sigurdr Nickollason i Aukrust och Peter Sigurdrson göra kunnigt, »at mit varom j Aukrust Petes meso dagh a xij are rikis okars vyrdulex herra Hakonar Norex kungs» och kommo då öfverens rörande det, som den sistnämde egde på Lom. Brefutfärdarne besegla.

Sigillen borta. Ena nedre hörnet af brefvet är bortrifvet.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 15: 1 (1896), s. 24. — N. M. 40.820 b.

Nr 2. **Västervik den 4 nov. 1380.**

Svenska. *Orig. på perg.*

»Thyrgils Genie oc Katerin hans husfrw» bekänna sig hafva »giort mædh ærlikom oc wælbornom manne Bo Jonssonn drozstæ i Swerike eet laghlikit oc

[1] Medtagits har dess utom en pappershandling (se nedan nr 19), museets enda urkund af detta slag från medeltiden.

Digitized by Google

skælliket jordha køp oc godza», i så måtto att de upplåtit honom »Thyrgilssa godz tio alna jordh innan Eek och Katerine godz innan enne fiærdhungx alin minna æn tolff alna jordh innan Mæm innan Vesterwika sokn oc halff tionda alin jordh i kirkiobynom i Hallingaberghom i Thyust i Lynkøpungx biscopsdøme» »fore thry hundradha marker swenska pæninga swa got mynt at sex marker gøra ena lødhugha mark», hvilka penningar de uppburit. Noggranna straffbestämmelser äro införda i fall af köpets återgång. Thyrgils själf beseglar jämte herr Niclis, prost i Västervik, hvarjämte stadens insegel vidhänges brefvet. »Datum in Vesterwik anno domini mccclxxx sabbato proximo ante festum beati Martini in testimonium premissorum».

Sigillen borta. — N. M. 75.522.

Nr 3. Västerrekarne härads tingsställe i Tumbo sn den 4 maj 1400.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Hæmingh Lauerinsson, wndir hærashøffdinger ij Wæsterræk», gör veterligt, att år »m° quadringe[n]thesimo feria tercia post [festum] apostolorum Philippi et Jacobi apa Tumbo» fastade Ragnildher Anundadotthir Santa i Ekeby alt det »hon æftir sin fadhir ærfdhe ij hus ok i jordh ok allom tillaghom ij for:da Ekeby for x mark pæningga, ithem i Solum v pæninge landh ij Skølinge for ij mark.» »Thæsse waro fastar: primo Filipus i Thælstom, Thorstin i Ludby, Salue i Aby, Pætar i Skyby, Laue i Arby, Laue i Stenby, Pætar i Gridby, Pæ[tar] i Ekeby, Arnoluer i Bolastom, Laue i Gridhby, Olauer i Bondhilom[?], Niclis Jonsson». Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet borta. — N. M. 29.573 a.

Nr 4. Västerrekarne härads tingsställe i Tumbo sn den 6 nov. 1408.

Svenska. *Orig. på perg.*

Ærnoluir i Bæristom gör veterligt, att då han höll ting i Tumbo »a rettom tinxstadh arom æptir Guz byrdh m° cd° octauo tysdaghin for Sancta Martins dagh, tha fastadhe Joan Anundsson Santa i Ekeby swa mykit, som han æptir syn fadhir ærffdhe i for:da Ekeby», och »for:de Sante i Ekeby gaff for:da Joan Anundsson j öris jordh i Østra Skyollungbe nordarsth i akrenom ok ena flyk i södra akrenom ok en akir j nordra gerdeno ok en tegh j enghine ok heter Bodha tegh ok eth ortwgh landh jordh i Vestra Skyollunghe, en hesth swa godh som vij mark ok ena koo swa godh som ij mark». »Thesse waro fasta ther thil: Ingeual i Tybbele, Joan i Ekeby, Dan ibidem, Peter i

Digitized by Google

Hakastom, Raguallir i Stenby, Jønis i Smydaby, Laurens i Borsoknom, Laurens i Fælaby, Jacop i Reighallum[?], Ingemar i Oppaby, Olauir ibidem, Torbørn i Kununghxöö sub sigillo domino Laurencio Vlfsson milite [*sic*] me ipso non habente.»

Sigillet borta. — N. M. 29.573 b.

Nr 5. Skara den 15 aug. 1412.

Svenska. *Orig. på perg.*

Thørne Skythta ok Ingeborgh Jønissa dothter sälja till riddaren Gøzstaff Magnusson, lagman i Västergötland, »Asbrandztorp i Asaka sokn, en gardh i siælfuo Asaka, en gard i Gypsaas, en gard i Æssinge sokn ok Kroksthorp ok Krokstborps kuærn i sama sokn ok hæradhe for ij^{c} mark swenska pæniga». »Datum Skarom anno domini m° cd° xij ipso die assumpcionis beate Marie virginis».

Sigill: 1. sköld utan hjälm, med utplånadt innehåll; omskrift: .. HØR ....; 2. sköld med två otydliga figurer (Lilliehök?); omskrift: S. INGHIBORGH IONISDOTHIR; 3. och 4. borta; 5. klufven sköld utan hjälm m. half lilja i h., två snedbjälkar i v. fältet; 6. sköld utan hjälm (schackrutad spets nedifrån).

Tryckt af C. Silfverstolpe i *Sv. Dipl. fr. o. m. 1401*, D. 2, s. 534, efter en af B. E. Hildebrand verkstäld afskrift af en kopia i Linköpings bibliotek, som dock företer flere fel och saknar uppgifter om sigillen.

Nr 6. Utan ort omkring den 2 febr. 1413.

Svenska. *Orig. på perg.*

Haquin Sonasson erkänner sig hafva sålt »skælekom manne Andres Klæmatson allan min ægho deel thet jordh ær j Kind, hwar hon hælst ligger i Fiællum i Wardhanæs sokn fæmta delin i allum bynum, i Sandwiik i samw sokn vij alna jordh, i Thyrnewik i Tiærstadha sokn thre pæninger afradh, i Kropfallum i samw sokn een pæningh til afgiæld, for xiii marker.» »Thenne jordh war lagh lyst och stagdin och laghleka oppa satto hæradzthingge fasto oppa giwin medh tolf bolfasta dande mæn, swa som ær Adhbiørn ij Tæwilstadhum, Pæter ij Lindenes, Silwæster ij Halstadhwm, Inggemar ij Rødhstadhwm, Aste ij Albosæter, Niclis ij Siosæter, Mathis Liwfwo, Niclis Siggason, Josse Fiskare, Inggemwnder ij Drætingge, Sigge ij Sonabodhum, Joan i Fiællum.» Brefutfärdaren beder Gudmund Symonson besegla brefvet, »mædhan han sitter ij hæradz høfdhingga stadh a Boo Knwtsons weghna». »Datum anno domini m° cd° xiij circa festum purificacionis beate virginis.»

Fragment af sigillet, som visar en båt(?) i sköld, omskriften nött. — N. M 41.114 b.

Nr 7. Bobergs härads tingsställe den 27 juni 1414.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Erik Dansson, hæradzdom hafwande i Bobergxherat wppa ærleks manz wæghna herra Fikka fan Wizens riddara», gör kunnigt, att han ransakat angående »ena tompt i Kullom liggiandes, som Pethar Jonsson oc Magnus Joanson wppa kærdho a ræpstomen i Stheninge. Tha eptir rætte ransakan, ther næmpden ransakadhe met mik, ok Holmstens Jonssons godho breff oc hans twem swornom witnom, som waar Bænct Kasawalder ok Andris Petherson, [o]k næmpden eptir therra edhom, dømpdes thet stadhict oc faast, som Joan Holgerson hafdhe laghlica fångit i konung Magnussa daghum.» »Thy» dömde brefutfärdaren »thet stadhict oc faast widher Holmsten Jonson oc hans arfua stadhugt oc faast widherblifua». I nämden sutto: Nisse Olafson, Pætar Botofson, Hakon Karlson, Bonde i Espelundhæ, Magnus i Asmunstadom, Olaf i Æbbatorpe, Joan Bruse, Inggemar i Walstadom, Joan Hakonson, Hakon Bæyincthson, Nisse Jæppason, Nichils i Broby. »Scriptum Bobergh anno domini m° cd^c xiiij feria iiij proxima in festum apostolorum Petri et Pauli.» Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet borta. — N. M. 62.551.

Nr 8. Simtuna härads tingsställe före den 25 jan. 1415.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Erik Gregersson i Tibbele, vndhe hæridz høffdinge i Simbo hærædhe a ærlix mans wægne Gregers Diækine i Hunnungaby», gör veterligt, att »arum æpter Gudz børdh m° cd^c oc thy xv^de oc a thæn tingx dagin næst war for S:te Pawls dagh, tha war [hustru] Cristin i Tibbele i Torstuna sokin a waro tinghe» och upplät »Sona i Bodom j ørtigh landh jordh i Byttabodom i Trebo[?] sokin for x øre pæninger, xiiii ørtiger næmaren sødra landet oc swa the for:na ortigh.» Fastar voro: Olaff Andersson i Gæltombergh, Olaff Stoor, Lasse Karlsson, Ragwell i Skenasth, Laurens i Hoberge, Philippus i Brunby, Mattis i Tuna, Gregers i Issaby, Niclis i Kogby, Anders i Herwistum, Olaff Eriksson, Jenis i Mædilby. »Thæsse waro vidher waro mæn til thetta køøph: Mattis i Buisbodum, Bæinct i Byrytomtom.» Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet bortfallet. — N. M. 15.939 a.
Jfr nedan nr 10 och 11.

Digitized by Google

Nr 9. Berge den 27 april 1419.

Norska. *Orig. på perg.*

»Peter Gudhulfssun, prester ha Tinne ha þælamorkkenæ ha Berghe er ligghær hii Mælssokn ha Tinne, Halgrimer þolleifssun, Gunner Samundhæsun, lohgreto men hii sama stadh», intyga, att Olaf Tomassuns söner, som uppräknås, emottagit mansbot af deras faders uppräknade banemän och »var þesse satmaall giordher a miduikudaghin neest ettir Niculos messu dagh». Brefutfärdarne besegla brefvet, som »giort var ha þosdaghen neest ettir lillæ gangdahen vm varet» »ha xxx are rikis vaars vyrdhulix herræ herræ Eiriks mæd Guds naadh Norekx konongx».

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 5: 1 (1860), s. 370 (nr 529). — N. M. 51.540.

Nr 10. Simtuna härads tingsställe före den 13 juli 1423.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Greghers Dyekn, hæradzhöfdinge i Symbo hundare», kungör, »at arom epter Gudz byrdh m°d°xxiij nesta thingsdaghe fore sancte Margarete dagh, tha war skæliken man Nicles Bæltare a satto thinge och kendis openbara haua saalt och vplatit Jønisse i Sonabodum fira ørtiger land jordh i Bøttabodum widh østra landit fore fem marcher peninga och thre øra», hvilka han erhållit. Vid samma tid »salde Matthes i Bodum i Suedhui sokn forscrepnom Jønisse i Sonabodum twa ørtiger land jordh i Bøttabodum fira ørtiger nærmaren østra landit fore xxij øre redho penninga», som han uppburit. Fastar voro: Olaff Stor, Laurens i Fasbernabodum, Olauer i Wirmasæter, Soni i Brunby, Lasse Karlsson, Olaff Holmbernasson, Erich i Hervistom, Laurens i Skenastom, Jowan Karlsson i Raby, Biørn i Wadh, Olauer sammastadz, Beincter i Wesby; widhernarumen Beincter i Børtomptom ok Pædher i Hoberghe. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet borta. — N. M. 15.939 a.
Jfr nr 8 och 11.

Nr 11. Simtuna härads tingsställe före den 19 jan. 1437.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Gregers Dyekn, hæradzhøfdinge i Symbo hundare», kungör, att »arom epter Gudz byrdh mcdxxxvij nesta thingx daghen fore sancti Henrikx dagh tha war biskeliken man Karl Olafson a waro satte thinge» och sålde »Erik i Sona-

Digitized by Google

bodom iiij ortig [land jord] i Bøttabodom, ɉ mark narmaren østro landheno for v marker, ij öre mindre». Fastar voro: »Erik i Wadh, Olaff Stor, Lasse Bikaramestare, Pedher i Meldistom, Rauaster i Stangby, Mattes i Bryngabodom, Lasse Jensson [i] Karlaby, Laurens Erikxmagher, Laurens i Heruistom, Erik ibidem, Magnus i Raby; widherwarumen Joen i Grensbodum, Claus i Byriatomptom». Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet borta.
Brefvet är vidfästadt nr 10. Jfr äfven nr 8. — N. M. 15.939 b.

Nr 12. Sigdal den 13 okt. 1438 [?].

Norska. *Orig. på perg.*

Biorn Rauasson erkänner, att han och hans hustru Brynild Sigbiærnadotter sålt »Helga Thormodzsyni halft annath lopalandh jordar i øfra gardenom a Wglabergom, som liger i Singadale i Holmhemx sokn» och därför uppburit betalning. Brefutfärdaren och Andris Biernasson, »som ner var then tid thetta koopp giorth var», besegla brefvet. »Item war thetta jordakoopp gorth a Baashem i Singedale, som liger i for:da sokn, manadagin nest epter Brittina messo dagin anno domini m° xxx viij°» [!].

Sigillen: 1. borta; 2. otydligt. — N. M. 31.566.

Nr 13. [Ystad] den 9 aug. 1442.

Danska. *Orig. på perg.*

Åldermännen, stolbröderna och alla gillebröderna i St Knuts gille i Ystad bekänna sig hafva »solt oc afhænd til ewinnelich aghe til S:tæ [!] Jeghops lagh i Ystedh all then æghedom oc rættichet, som for:de S:tæ [!] Knutz gildæ hafdhe i then scomaghere both, som S:ti Jeghops lagh ok S:tæ [!] Knutz badha samen aate jnnen Ystedh», för hvilken egendom, »som er then westræ halfdeel aff bodhen», gillets föreståndare uppburit fullt värde »til Knutz gildes hws bygning». Under brefvet hänges gillets sigill. »Datum anno domini mcdxl secundo in crastino S:ti Laurencij martiris gloriosi».

Sigillet är bortfallet från den kvarhängande remsan. — N. M. 16.171 f.

Nr 14. Thrøtten u. d. 1444.

Norska. *Orig. på perg.*

»Grimer Andrisson ok Amunder Grimsson suornir logrettis [men]» intyga, att när de »warom a Gløymena miduikudagin næsta fore Thomas messo nw

wppa tridhia aar», voro de vitnen till att Jon Siguirdzson med sin moders, Margreta Gunnarsdotters ja och samtycke till Steinfinner Wilialmssøn sålde »soo mykit thau atte j Liosa bakka, som ligger a Trøttena j sydra lutanom Gudbrandzdalana»; köpeskillingen därför hade han uppburit. Brefutfärdarne besegla brefvet, »som scrifuad war a Trøttena anno domini m°cd°xl°iiij°.

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 3: 2 (1855), s. 567 (nr 785). — N. M. 29.408 a.

Nr 15. [Ragunda socken] den 14 mars 1448.

Norska. *Orig. på perg.*

»Anbiørn Biørnson, syzloman j Jemptalande, laghlikit ombudh haffwande aff Eric Raffwe uppa hans hustru wegna uppa een iordha deel j Ambir i Rawnda», erkänner, att Joan j Ambir betalat honom »tyo march suenske for een rættan fiærdung i Ambir, hwilkin iach laghsøkte vndir Eric och hans hustru meth laghom, och æptir thet ath thenne forscripne Joan haffuer mik tyo march suenske til takka betalath for then iordha delen j Ambir vppa Erics wegne», öfverlåtes den åt honom. Vitnen till betalningen voro: Sigurd Jerundsøn, Pedher [i] Krakowaagh oc Olaff Toresson. Brefutfärdaren beseglar. »Scriptum et actum anno domini millesimo cd° xlviij° feria quarta post dominicam palmarum».

Sigillet borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 16: 1 (1901), s. 176 (nr 163). — N. M. 37.764.

Nr 16. Glöte [i Linsells sn, Härjedalen] omkr. 29 juni 1465.

Norska. *Orig. på perg.*

Halvarder Havarsson erkänner sig hafva sålt till sin broder Nils Hauarsson sitt fäderne, som han egde i Glöthe och för hvilket han uppburit köpeskillingen. Köparens dotter Gerthrud Nielsdotther och hans son Rolfuer hafva förklarat sig nöjda med köpet, hvilket bevitnats af Sandher Ericsson och Michiell Jonsson »ok flere dandemen bodhe i Sveigh ok Heriadall». »Till mere visso ok skell» har brefutfärdaren utbedt sig beskedlige mäns insegel under sitt bref, hvilka voro »herr Torsten, kirkioprester i Sveigh, Clemeter Östenson, lensman i Heridall, Jon Haluardson i Langa».

Sigillen, som aldrig varit flere än två: 1. andligt; 2. bomärke.
På brefvets baksida: «var thetta breff gørth i Gløthe um somaren, æfter Pedhermesso [?] anno domini mcd lxv . . . — N. M. 13.903 a.

Digitized by Google

Nr 17. Ragunda u. d. 1468.

Norska. *Orig. på perg.*

Raadgeerdh vndir Bergom och hennes son sälja till Jowan Asswidzson hennes »retta arffda deel, som er fiærding [i] Ambreen», för hvilken hon uppburit köpeskillingen. Fastar voro: Anders i Vestansio by, Gerdh i Hamirdaal ok Hemming i Deensas ok hustru Ingeborg i Rislaas, Olaff i Wikom, Børn i Hamarsgardh, Jowan i Paalgardh, Katridh i Haasio, Anders i Diwpawik. Vithnismen voro Niels i Vestaneedh, Lasse i Haasio. »Ithem gaff han mik offuer allt køp eth bælte, som j mark gaalth, oppa jamptamooth en kætil, som wogh viij mark. Scriffuit j Raffundh arom eptir Gudz byrdh mcdlxviij° undir mins bonda incigle Niels j Bergom ok Niels j Westaneedh».

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 16: 1 (1901), s. 255 (nr 238). — N. M. 37.765.

Nr 18. Alm den 26 maj 1472.

Norska. *Orig. på perg.*

Nicles Thorkelson ok Haldor Haluordson intyga, att då de voro »paa Alme thisdagen nest efter trinitatis messo anno dominj m° cd° lxx° secundo» erkände Gudrid Trondzdottir, att hon uppburit alt hvad hon borde hafva efter »Thore Slampa, som Tore Halvardson varth at skadæ vforsynie. Gud hans sal nadæ». Brefutfärdarne besegla.

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 15: 1 (1896), s. 83 (nr 98). — N. M. 40.820 a.

Nr 19. Heda den 3 maj eller 14 sept. 1473.

Norska. *Orig. på papper.*

Gudeleff Gunnarson, Sven Arinson och Oloff Haluarson intyga, att de bevitnat, huru Thorder Ivarson och Nichlis Havarson gjort ett köp om torpet Røsga för fem svenska mark, af hvilka Nilis i Glöthe betalat Thorder en mark; sedan emellertid Thorder aflidit, fordrade och erhöll hans son, Enfaster i Aas i Lilaherdal de fyra återstående marken. Jonas Halvarson och Paval Arnulson ombedjas att sätta sina insegel under brefvet, »som giort var i Heda om korsmeso ano domini mcdlxxiii».

Spår af två på framsidan påtryckta sigill.

Digitized by Google

Nr 20. Stockholm den 25 juni [14]82.

Svenska. *Mycket skadadt orig. på perg.*

Henrick Albricthssons salubref, hvarigenom han försäljer en tomt i Stockholm. Bland namnen på dem, som ombedjas att jämte brefutfärdaren själf besegla, kunna ännu läsas »Niels Mansson, radman i for:de Stocholm, Helmich fan Norden . . .» »[Scriffuith i] Stocholm daghen nest eptir Sancte Johannes Baptista dagh aar eptir [Gudz byrdh fira hun]drade øtthatij på thet andra aaret».

Sigillen (som aldrig torde varit flere än fyra): 1. bomärke; 2. och 3. borta, men med kvarhängande fragment af remsor. 4. saknas alldeles jämte en bortfrätt del af brefvet. — N. M. 39.234.

Nr 21. Åls socken u. d. 1482.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Joan Birgerson i Forlijndha, heredz dom haffuandhe i Dala a erlogh oc velborens manz vægna myn herre her Niels Stwre», kungör, att då han höll ting »anno domini mcdlxxxii» med allmogen i »All sokn» i närvaro af fogden i Dala, Eric Ericsson, fastade och upplät Laurens Jønsson i Vtiby »beskelyghom mannom Anders Gydbiørnson i Gerddhe och Niels Ericson ibidem iii thøne sædhe oc saa met skiel ath the skole frelse them j thøne sædhe i Melghe». »Tesse xii satho i nempdhen: Olof i Kylenom, Jøns i Rørøffthe, Per Haluardsson a Mon, Olof Ericsson a Skoghe, Olof Gydbiørnsson, Haluard i Telleberghe, Per i Lakanessy Lasse Andersson a Bersänghom, Jøns Esbiørnsson i Lymberghe, Anders i Torberghe, Jøns a Berghe, Olof Øndsson». Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet söndrigt. — N. M. 13.497 a.
Jfr nr 29 och 32.

Nr 22. [Ringebo socken] u. d. 1482.

Norska. *Orig. på perg.*

»Olaffwer Hakonson, Ellingger Jonsson, Þoorder Þorerson, Jon Þorerson, Siwgurder Dagfinsson, Þroonder Hakonsson, Jon Hakonsson, Olaffwer Alfson, Jon Alfson, Olaffwer Asgeyrson, Þorer Gwnnerson, Hakon Bardson, Asbiorn Haldorson, logrettis men i Ringabw sokn», göra kunnigt, att ehuru somliga af dem voro 80, somliga 70 och andra 60 år gamla, hvarken de eller deras föräldrar hört sägas, »ath mera hafwer gengit aff Þrumsenesse, som ligger i Ringabw en ein

Digitized by Google

hwd», nämligen »til communeth ath domkirkionne i Oslo». Brefutfärdarne besegla brefvet, »som scriueth waar anno domini mcdlxxxij».

Sigillen saknas. Hål finnas för 14(!) st.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 2: 2 (1852), s. 682 (nr 922). — N. M. 29.408 b.

Nr 23. Gele den 7 maj 1486[?].

Norska. *Orig. på perg.*

Amundh Amundhson och Haraldh Olafsson, »swarnæ laghrætis mæn», kungöra, att Evindhe Siwgurdhsson sålt till Gwdbrand Arnæssynii »Endrædærud, som ligher j Hwnæ sokn a wæstræ Sinnænæ, oc Daamark, som liggher a østræ Sinnænæ j Landhæ», och därför uppburit betalning. Brefutfärdarne besegla brefvet, »som giorth var a Gelæ swnnædagen nesth æfthr Hælghætorssdagh anno dominj M° cd llxxxvi» [*sic*].

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 15: 1 (1896), s. 92 (nr 109). — N. M. 23.848.

Nr 24. Marieby socken den 30 mars 1488.

Norska. *Orig. på perg.*

Assmwnd, Olaff, Ærik[?] och Bencth Gudzormsønir sälja till sin broder Jon Gudzormsson deras »rettæ arffuadel, som vy attom i Naffn i Frøsøø soken liggiandes, swa ath han haffwer giffuidh hueriom varrom iiij jemska mark i gode betalen». »Thetta køph var giort meth thenne skellegom vitnom Olaff i Vallum, Mogens i Vallum.» Brefvet beseglas af Æsbiorn lagman och Morten i Øn. »Scriptum in curia virginis dominica palmorum[!] anno domini mcdlxxx octauo etc.»

Sigillen borta. — N. M. 45.330.

Nr 25. Hamar odat. [omkr. 1490].

Norska. *Orig. på perg.*

»Biorn Halwordson, lagman a Wplandom, Hans Pædherson, Pædher Jønsson, Gwdhwlf Gwttormson, kanike i Hamre, Joon Kætilsson ok Joon Biornson, sworne loghrettesmen», som i Hamar »iij daghe sykne fore kærleswnnedagh» ransakat angående ett ödeshemman, benämdt »Bwabergh, som ligger a Fareberghe j Ringissaker sokn», om hvilket tvist uppstått mellan Erik Amwndhson

Digitized by Google

och Botolf Tordhson, tilldöma den förre den omtvistade gården. Brefutfärdarne besegla.

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 3: 2 (1855), s. 711 (nr 976). — N. M. 29.408 c.

Nr 26. **[Nyköping] u. d. 1490.**

Svenska. *Orig. på perg.*

»Hemingh Nielsson, borgare j Nykøpung», erkänner sig »arom epthir Gudz byrd twsande fyra hwndrade ok nyatia aar» hafva sålt med vänners och fränders råd och för sitt »lyffs nytto ok berningx skul» till »welboren man Niclis Boosson halff tiwnde alin iord i Skenastade i Lofftha sokn i Tywsta hærade i Linkøpungz biscopsdøme liggiandes» »for xx marker pæninga, xvi skilinga i marken», hvilken summa penningar han äfven uppburit. Brefutfärdaren utbeder sig »ehrlike och fornomstoge mæns insegel, Karl Finkenog, Lasse Pædersson [och] Olaff Nielsson, borgamestare ther sama stadz, hengendes for thetta breff».

Sigillen, som varit tre, äro bortfallna från de kvarhängande remsorna. — N. M. 75.524.

Nr 27. **Nos i Aals socken u. d. 1490.**

Norska. *Afskrift [i utdrag] på perg.*

Gudrund Biørnsdatter säljer till Asle Bentszøn »saa møkiet som hun aatte i baadum gaardum i Kleff, som ligger i Eggedall i Hofflandz kierche sogen, och et setter, som heder Budum, och et vatten, som heder Sandevatten, under for:ne gaarder Kleff».

Brefvet, som jämte 3 andra urkunder är till innehållet refereradt i ett dombref, dat. 21 juli 1645, hvilket utfärdats af sex lagrättsmän i Sigdals prästgäll jämte tingsskrifvaren därstädes, och däri beskrifves som »et pergamentis kiøbebreff daterit Noess i Aallsz kierche soghn i Hallingdall anno domini mcdxc», är efter ofvannämda utdrag *tryckt* i *Dipl. Norv.*, D. 15: 1 (1896), s. 94—95. — Jfr nr 28 och 33.

Nr 28. **Eggedal i febr. 1491.**

Norska. *Afskrift [i utdrag] på perg.*

Ollaff Helljeszøn, Hallffvor Suenszøn och Jon Asgerszøn intyga, »at Sande vatten ligger under Kleffvegaarden» jämte »en lut børt i Haglede vattne och

Digitized by Google

i nedre Kleffvegaarden gaar aff en huit i kierche lut huart aar». Dat. »aar effter Gudz byrd 1491 ... effter kiønner møsse dag».

Brefvet, som är i utdrag intaget i samma dombref som föreg. och där beskrifves som ett »velforzeglet pergamentz breff under 2 zigneter», är efter samma extrakt *tryckt* i *Dipl. Norv.*, D. 15: 1 (1896), s. 96. Jfr nr 27 och 33.

Nr 29. Laknäs den 7 mars 1491.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Peder Jønsson Scriffuare, hæredsdom hawande i Dale wppa erligh och welboren mantz wegnna myn herres her Niels Stures riddare», gör veterligt, att »then tiid laga tingh war met almogen i Lexande sokn i Lakanæs anno domini mcdlxxxx° primo mandagh nest dominicam oculi» företeddes i rätten »eeth opit besilgd permansbreff, som Jan Birgerson hade wthgiffwit», af innehåll att Lasse Jönsson fastat Anders Gydbiörnsson »try tøne sæde i Gerdhe i Lexand sokn och eeth tøne sæde i Mielghe ligendes i same sokn», hvilket bref af rätten nu stadfästades. »Tesse xij sato i nempden: Olaff Øndsson, Olaff Andersson i Halenom, Jøns Esbiørnsson, Erik Andersson a Slettebergbe, Oloff Nielsson i Fremby, Sebiørn i Tybbelę, Laurens i Bodom, Per i Lakanæss, Per Nielsson a Næs, Peder Esbiørnsson, Laurens Torbiørnsson och Oloff Japsson». Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet borta. — N. M. 13.497 b.
Jfr nr 21 och 32.

Nr 30. Kopseng den 2 dec. 1491.

Norska. *Orig. på perg.*

»Biørn Haluordhson ok Halkel Kætilson lagretis men» intyga, att då de vore »a Koppsingh er ligher j Hofflanz sokn i Eggiadall freadagen nesth efther Katerine», voro de vitnen till att »Østen Jonson ok Athlogh Germundadotther egen kona hans» till Gudhwlffue Kettillsyni sålde »saa mykit som han athe j Mydale ok i Lydagardhe j systher dell». Brefutfärdarne besegla brefvet, »som giorth var a Kopsingh anno domini mcdxc primo etc.»

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 12: 1 (1886), s. 234 (nr 259). — N. M. 31.744.

Digitized by Google

Nr 31. Skälby i Sala socken den 23 mars 1492.

Svenska. *Orig. på perg.*

Knut Eskilson till Wennegarn väpnare, »i thenne tiidh tilskicket aff riksens radh oc konungxdom haffuande» på »welbyrdig hærres hær Steen Stures Sueriges rikes førstandare wægna», gör veterligt, att »anno domini mcdnonagesimo secundo fredagen nest for varfrwghe afften anunciacionis», då laga ting hölls i Skälby i Sala socken med allmogen i Tjurbo härad i närvaro af herr Nils Sture, höfvidsman på Västerås och öfver Dalarna, kom för rätten Ingwar i Bonsta och tilltalade Erik i Bodom om »eet ængefijal», som den senare hade »i Bonstade bolstad». Som af vitnesmålen framgick, att så varit af ålder, tilldömdes Erik i Boda och hans arfvingar efter honom samma äng vid 40 marks böter för konungsdoms kväljande. Följande 12 sutto i nämden: »Larens i Enegal, Larens Persson i Skælby, Olaff i Ekeby, Anders i Sijdaby, Anders i Aas, Olaff i Amendeboda, Niels i Widabo, Olaff i Ekeby, Jan Skræddare i Wæsby, Raffuel i Frislabodha, Anders i Delaboda och Haluard i Skræddareboda». Brefutfärdaren beseglar.

2 fragment af sigillet kvarhänga i remsan. Brefvet, som är urblekt, har ett par smärre hål. — N. M. 44.460.

Nr 32. Hjortnäs i Leksands socken den 4 mars 1494.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Peder Jønsson Scriffuare, heredzdom hawande i Dale», gör veterligt, »att then tiid laga tingh war med almogen i Lexand sokn i Hiortanæss anno domini mcdxciiij° tysdaghen [1] nest for letare synnedagh» kommo för rätten Ingel och Laurens Jönsson i Wteby och fastade »Anders Gydbiørnsson etth tøne sæde i Mielgha for nijoa marker penninger och testelikes gaff Jøns Ericsson sin godwilie ther tiil och aatte Anderse swære ther [etth] tøne sæde och satte thet wth for vi mark och fornøgde syn broder Anders och hustru Margitte for then . . . deel han hade i Gerde . . ., swa thet lop sexton[!] marker penninger och lade the xvj marker intil Gangneffa by och sedhen bytte then Margit sigh fra Gangneff och wp tiil Sæl i same sokn». Ingel och Laurens erkände sig hafva redligen uppburit sina penningar. »Tesse xij sato i nempden: Olle Øndsson, Laurens a Bodom, Olle Stenbiørnsson, Henrik j Sletteberge, Jöns Laurensson, Haluar Ericsson, Erik a Næsi, Olle Andersson a Halenom, Per Nielsson, Olaff Nielsson a Næsi, Per Haluerson a Monum, Olaff i Østenhalenom.» Brefutfärdaren beseglar.

Fragment af sigillet vidhänger remsan. Jfr nr 21 och 29. — N. M. 12.402.

[1] Otydligt. Först synes varit skrifvet mandaghen, som senare ändrats.

Digitized by Google

Nr 33. Plettoen u. d. 1498[?].

Norska. *Afskrift [i utdrag] på perg.*

Asle Bentsøn säljer till Vlff Tostenszøn Kleffsgaardene [i Eggedal] »och saa møkien andeell, som ligger till Scharde i Buden», för hvilka egendomar han uppburit betalningen.

Brefvet, som i utdrag är intaget i samma dombref som nr 27 och 28 härofvan och där beskrifves som »et gammelt velforzeglet pergamentis kiøbe breff under 2 zigneter daterit Plætton anno mdcx[!] octavo», är därur *tryckt* i *Dipl. Norv.*, D. 15: 1 (1896), s. 101—2. Jfr nr 27 och 28.

Nr 34. Sanden den 16 april 1508.

Norska. *Orig. på perg.*

Haluard Gullesøn och Torgeir Iuersøn, lagretismen i Odal, intyga, att då de voro »a Sanden, som ligger j Sandsogn i Odal om palmesynnedag anno m°d°viii°», voro de vitnen till att Heider Thoresøn sålde Tholleif Jenssøn »helton i Dafinsrud, som ligger [i] for:de Sanssogn», och att säljaren erhållit köpeskillingen. Brefutfärdarne besegla.

Sigillen borta. — N. M. 49.536.

Nr 35. Utan ort den 29 mars 1509.

Svenska. *Orig. på perg.*

Michiel i Biursiø erkänner sig hafva till sin broder Laffrens i Finneness sålt »twa delane i sama jordh Finnenes ok haluan Kælin liggiandes i Bod[siö] sokn for xl mark iemska», hvilka penningar han äfven uppburit. Fastar voro följande åtta: »Hakon i Odensal, Brud i Torwal, Jon i Wi[k, Mart]in i Bierma, Pedher Olaffson, Pedher Anderson, Mattis i Opetand, Jon Varg». Vitnen voro Hans i Sødergardh och Pedar i Bergh. Den förre och Kæthil i Gotistad samt Sigurd i Døffwing besegla. »Scriptum anno domini md nono in quinta feria ante dominicam palmarum».

Hål för tre sigillremsor. Sigillen borta. Brefvet är delvis skadadt af rost. *Tryckt* i *Dipl. Norv.*, D. 14: 1 (1893), s. 183 (nr 227). — N. M. 37.281.

Digitized by Google

Nr 36. **Nidaros den 2 juli 1516.**

Norska. *Orig. på perg.*

»Eric Walckendorff, met Gwds nade erchebiscop i Trundem oc paffwelig sedis legatt», gör veterligt för alla sina efterträdare som ärkebiskopar i Trondhjem, att han gjort ett byte med Ouden Toreldsson i Owrestad, så att denne och hans arfvingar skulle bekomma »til ewig eigen thesse effter:ne øde gaarde, som ære Skowerim i Opdal . . . oc Nordhergaard i Mioud», mot att ärkebiskopsstolen erhöll »viii hwide landskyld i Brandzal paa Laam». Brefutfärdaren beseglar. »Giffwet i Nidross Worfrwe dag visitacionis anno domini Mdxvj.

Sigillet borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, 15: 1 (1896), s. 123 (nr 146). — N. M. 35.426.

Nr 37. **[Bergs socken] u. d. 1523.**

Norska. *Orig. på perg.*

Intyg af 12 nämdemän, nämligen »Per Andersson i Mathnes, Sten i Miöle, Paal i Hoghermo, Olaff i Vestenaar, Mortin i Altenes, Paal i Hallin, Sten Hindrikson i Skaku, Paal i Bingstadh, Erik i Bersswikin, Spiælle ibidem, Olaff Jensson i Berghit, Biørn aa Borgilsan» [1], att de med fogdens samtycke synat rågången på skogen mellan Mo och Vigge, hvarvid de funnit de gamla märken gilla, »som førsth ær i Biesse ladhw, dedhan ok i Letesiøn ok i Malmøre, dedhan ok i trette møran, dedhan ok i Wonløse bekkin ok saa i store aaan, dedhan ok i Hendrix hwsith». Olof Hemmingsson, »som ær [i] lagmans stadh», Anders i Matnes, Ketil Olaffsson i Monstadh och Per i Røron ombedjas att besegla.

Sigillen bortfallna.
Tryckt med smärre olikheter (endast 11 af de intygande uppräknas) i *Dipl. Norv.*, D. 14: 1 (1893), s. 317 (nr 395). — N. M. 37.280.

Nr 38. **[Marieby socken] u. d. 1528.**

Norska. *Orig. på perg.*

Hemmingh Stensson erkänner sig hafva till sin syster Marite Stenssdoter sålt sin andel »i Ramskore ok i By, ligendis i Mariby sokn for ix mark i sijlffuer ok rede penningh», som han äfven uppburit. »Godhemen til witnis»

[1] Det sista namnet är skrifvet i öfre margen.

Digitized by Google

voro »Haluardh i Wikin, Giordh aa Rasten, Pedher Eriksson i Waale, Tordh i Bye, Erik Pedersson ibidem, Swen i Sødergaardh». Att besegla brefvet ombedjas Olaff Hemminghson lagman, Örian Karlson och Gwdhmwn i Opetandh. »Skriffuith anno domini mdxxviii».

Sigillen borta.

Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 14: 2 (1895), s. 635 (nr 640). — N. M. 45.331.

Nr 39. **Redevall i Gausdal den 25 mars 1530.**

Norska. *Orig. på perg.*

»Orm Ownson, Siwrdh Torualson, Asgiith Otterson och Sywrdh Haluordson, swyrne larettes men i Gwsdall», intyga, att då de voro på en gård i Ieredal, köpte Peder af Syrid Tørgilsdotter[?] »ith korstat[?]», för hvilket den senare uppburit betalning. Brefutfärdarne besegla brefvet, »som scriueth war i Redeuall ipso die anunciacionis Marie ano domini mdxxx».

Sigillen borta. — N. M. 29.155.

Nr 40. **[Ragunda socken] u. d. 1536.**

Norska. *Orig. på perg.*

Ingerdh Olaffs daatther i Iercül bekänner sig med sin »bonde ok barne raadhe ok samtykke kerligh wnth ok saalth haffue beskedhelighom manne Jon Biørnson i Ambrin» sitt arfgods, »swa mykith jak aatte i Wester Ambrin ligendes i Raffwndh sokn for x mark i godhe gilde penningh, effther ty myn brodher wilde ekke gere megh skil, som iak haffuer bodhith ok holdith til hande i margh aar». Köpeskillingen erkänner hon sig hafva uppburit. Vitnen voro: Olaff Andersson i Diuuik, Niels Helieson, Olaff Ingemunson, Jon Alson i Paalgaardh, Olaff Ericson i Cullestadh, Swen oppo Edith. Att besegla brefvet ombedjas Olaff Hemmingson lagman och Niels Helieson. »Skriffuith anno domini mdxxxvi».

Sigillen borta.

Senare anteckning i brefvets nedre kant: «Och bekennes jag Jon i Kraakewaag haffwe opborith ij bøsle bodh xviii øre før samme iordh».

Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 14: 2 (1895), s. 758 (nr 752). — N. M. 47.602.

Nr 41. **Utan ort [Sunne socken, Jämtl.] och dag 1537.**

Norska. *Orig. på perg.*

Olaff Persson erkänner sig hafva uppburit »xxx mark af Benkth i Flatmo, som war xviij mark penningh ok viij lodh sylff for myn del i Tulleraasin,

Digitized by Google

liggendis j Offerdal sokn» och tingsköter hònom därför samma jord. Till köpet voro vitnen: »Niels Paalson po Rise, Biørn i Flatmo, Marcus oppo Kingestadh». Olaff Hemmingson lagman ok Niels Paalson po Rise besegla brefvet, »som skriffuith ær anno dominj mdxxxvii».

Sigillen borta.

Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 14: 2 (1895), s. 768 (nr 764). — N. M. 46.783 a.

Nr 42. Oslo omkring den 25 mars 1539.

Norska. *Orig. på perg.*

»Mester Morthen Crabbo, prouest tiill Marikirke i Oslo, Norgis rigis canceller», gifver i konung Kristierns namn Jonas Biørnsson, som af våda dräpt Swend Engelbrettsson, »gridt oc fridt for oss och hweriom mannum tiill natiuitatem Marie nw nest komijndes», och påbjuder undersökning rörande de närmare omständigheterna vid dråpet. »Gijortt i Oslo inffra octauam annunciacionis Marie aar etc. mdxxxix».

Sigillen borta.

Brefvet är utskrifvet efter formulär, hvilket sedermera ifylts med namn och tidsbestämningar. — N. M. 29.190.

Nr 43. Håkanstad [i Brunflo sn] den 10 aug. något år på 1540-talet.

Norska. *Orig. på perg.*

»Wii eptternempdhe bröder Jens och Swen Siwrds sönner i Bøle» erkänna sig hafva gjort jordbyte sig·emellan, i så motto att Jens skall hafva »Söder-Bølet» [!] och Sven »Nørdder Børddhet» [!], dock så att humlegården i Nørre Bølan skola de hafva båda eller ock Jens utlösas därifrån efter värdering. Till bytet voro åtta män vitnen, nämligen herr Erik Nijlsson, lagman, Mans i Walnö, Jens i Hagan, Østen ibidem, Anders i Wamestadh, Olaff Swensson i Bergom, Jon i Enghiom, Gwlle i Rååssebollom. Herr Erik lagman och Jon i Enghiom besegla brefvet, som »scriffwit war i Hognestadum octaua sancti Laurentij anno domini mdxl . . .».

Sigillen borta. — N. M. 79.264.

Nr 44. Harang den 14 febr. 1542.

Norska. *Orig. på perg.*

Helleck Swenwngson och Arid Gerbrandson intyga, att då de voro »aa Haranggen sancte Vallentinii dag anno domini Mdxlii», voro de vitnen till att

Digitized by Google

Tolleff Siivordhson sålde Halvord Arneson »tredie dellen i Synstevandh oc tree dellen j Mydvangh oc treio dellen j Graffven», och att han därför uppburit betalningen. Brefutfärdarne besegla.

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 15: 2 (1900), s. 684 (nr 558). — N. M. 30.910 a.

Nr 45. [Sigdal] den 23 juni 1542.

Norska. *Orig. på perg.*

»Niels Jensson, prest a Holmeim, Torer Glødersson, Ewyn Eleffson, Mattis Elingsson, Torer Gudbrandsson, Gunnar Eleffson, sorne laugrettismen ij Sigdal», intyga, att de »sancti Johannis afften anno domini mdxlij» på begäran af egarne, Haluord Torgersson och Gunnar Torgersson å ena samt Vidar Jonsson och Hely Olaffson å andra sidan synat och delat »reth endemerck emellom Rustaden oc Helgerustaden». Rågången beskrifves. Åtnöjas icke egarne med synen, hänvisas de till att möta »for laugen ij Tonsberg». Brefutfärdarne besegla.

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 13: 2 (1891), s. 760 (nr 671). — N. M. 31.553.

Nr 46. Krokvåg i Ragunda socken u. d. 1542.

Norska. *Orig. på perg.*

Olnff Tommasson j Bølane säljer till »beskieligom manne Jogan Byørnsson j Ambren eth engh, som heter Lisle Wåle, ligher j Raffwnde sokn for iij mark», som han uppburit. Försäljningen skedde »åå retthom tijnghstad ij Kråkeewågh och witthneth wnder the godhe men ij retten såthe, Nijllss Helliesson, Lasse Monsson, Jon Torbijørsson, Pall ij Krångedh, Hanss ibidem, Olaff i Mwnsåker». Lagmannen Eriik Nijllsson, Nijlls Helliæsson och Lasse Monsson ombedjas besegla. »Scriffuith daghin epptter sancte Hendrickx dagh ij for:de Kråkewågh anno dominj mdxlij°».

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 14: 2 (1895), s. 792 (nr 792). — N. M. 37.767.

Nr 47. Fossem den 5 okt. 1543.

Norska. *Orig. på perg.*

»Nils Jønsson, sogne herre paa Holmmem, Riedar Olaffsson, lensmand paa Eiker, Kittill Gunnesson, Torkill Vdonson, Giordh Gunleckson och Gisle Be[n]cktson, sworne larettes mend i Nommedall», intyga, att då de voro »paa Fossem, liggendes i Rollagx songh, om fredagen nest efther sancte

Mekkels dagh anno domini mdxliij», kom för rätten »Aslack Aslackson och tiltalledh Biørn i Hogen om the holmmer, som lijgger millom før:de Fossem och Hoggen, som kallis Skorffholmmar, och sagde, att før:de holmar lijgger till Fossem.» Då han, men ej Biørn, kunde visa bref till bevis för sitt påstående, tilldömdes holmarna Aslack, om ej Bjørn inom år och dag kunde anskaffa andra bevis. Brefutfärdarne besegla.

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 6: 2 (1864), s. 788 (nr 752). — N. M. 51.537.

Nr 48. Krokvåg i Ragunda socken u. d. 1543.

Norska. *Orig. på perg.*

Karin i Kråkewågh erkänner sig hafva sålt »beskiælikom man Jon Bijornsson en holm, som hetter Helgeholm, liggher i Raffwnde sokn, eptter thy iagh hade eckie the penninga, som iagh hanum skylligh war, thy wntte iagh Jon Bijør[n]sson halffwan for:de Helgeholm i børdebodh.» Lagmannen Erik Nillsson, Nijllss Helijæsson och Lasse Monsson ombedjas besegla brefvet, »som scriffuit war ij Raffwndom ij Kråkewågh ... anno incarnationis dominice m d xl iij° etc».

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 14: 2 (1895), s. 800—01. — N. M. 37.768.

Nr 49. Sköfde den 28 aug. 1544.

Svenska. *Orig. på perg.*

Hustru Ingebör Erick Lars [!], borerske i Skiödve, säljer till Bent Gulsmid, borgare i Skiödue, »annen halff dellen» af sin gård, »liggendes sönder for kirken oc mitt for torgett», hvars bredd och längd i alnar angifvas. Vitnen härtill voro »borgemesther oc rad vdij Skiödve, först Las Suenson och Las Benson oc Jon Skredhere vdij Skiödue oc Bent Andersson.» Köpeskillingen var till hustru Ingeborg lxx mark, till hennes son Olof Erickson xxiiij mark och till hennes dotter Ellen Larsdotter xx mark, som de erhållit, hvarför de tillerkänna gården »till for:ne Bentt Gulsmed oc hans höstre Malen oc hans barn oc hans aruer till euerdelige ygo.» Brefutfärderskan »bettis erlig oc vellforstandigs mans Oluff Erijckson signett oc stassens signett oc borgemesters Las Suenson ondher» denna hennes bekännelse, som skrifven är »ij Skiödve torsdagen effter S:te Bertemeus dag anno dominj 1544».

Sigillen borta. — N. M. 67.432.

Digitized by Google

Nr 50. Gripsholm den 26 mars 1546.

Svenska. *Orig. på perg.*

Konung Gustaf förlänar Erick Pedersson, »wåre vnge liffzerffherskaffters tuchtemestere, en wår och cronones tompt medt ett lithet förfallet stenhuss, liggiendes ij wår stadt Wästerårs östan domkyrckiegårdhen wijdh Gropebackan, hwicket tilförende vnder prebendam quinque vulnerum i forschreffne Wästerårs legat haffuer.» Brefutfärdaren låter besegla med sitt »kongelige secret». »Giffuit och scriffwit upå wårtt slott Gripzholm then sex och tiugende dagen Martij anno domini twsende femhundrade fyretije på thett siette».

Sigillet borta. — N. M. 68.036.

Nr 51. Åkerbo härads tingsställe i Medåker den 6 juni 1547.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Jörren Åckesson tiill Tydön, hereshöffdynge dom haffwande i Åckerbo herede», gör veterligt, »ath åren epter Gwdz börd mdxlvij ath måndaghen nesth epter Helgie Trefoldiighetz swnnedagh», då han höll ting i »Medtåckers klockerestwgw, thå kom för mek och nämpden Lasse i Lwndby i Odenswij sokn och war myndugh och mäctiigh på Olaff Raffwelssons och Jönes[?] i Lwndby [vegna] tiill ath fasthe ... Per i Engellebodha xi[?] öres landh jordh, lijggiendes ther i Ængeleboda, for xviij marc ortuger, sammelunde ... Anders i Gwttista ther i Malma sochn fastede och oploth for:de manom ... ij ortug landth jordth, lijggiendes ij Engilleboda för vj[?] marc ortuger och lx marc för hwssen», hvilka penningar Olaff Raffwelsson och Anders i Gwttista erkände sig hafva uppburit. Fastar voro följande tolf nämdemän: Nyells Andersson i Wppeby, Eriich i Synåiberg, Jon i Bergeby, Anders i Fyrreby, Olaff Nyelsson i Ösberga, Per i Stycklynghe, Jönss i Myra, Per i Fröbbestha, Per i Kastena, Nyelss i Holma, Lasse Jonsson i Wyby, Anders i Kröcklynghe. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet (Tott) vidhänger något skadadt. — N. M. 70.606.

Nr 52. Ragunda den 22 jan. 1552.

Norska. *Orig. på perg.*

Per, Kel och Olaff Sigurdsson i Diupeuaagh, Torsten Nielsson, Per Jonsson, Ketil Ijsaksson i Kraakuaagh erkänna sig hafva sålt »beskedeligom manne Jon Biørnson j Ambrin eith ødhisbøle for L mark rede penningh», som de

Digitized by Google

uppburit, hvarför de upplåta samma »ødisbøle, som hete Gitlegaardh» åt köparen, som skedde »oppo skattingith j Raffwndh wndher tesse godemen Olaff Hemmingson lagman, Per j Byn, Olaff aa Kullestadh, Helie j Ansiø, Swen Ericsson j Westanbek.» Brefutfärdarne bedja »fornomstöugh sven Jens Larensson, fouth j Jamptelandh, ok Olaff Hemmingson lagman» att besegla brefvet, »som skriffuith ær j Raffvndh anno dominj mdlij fredagin nesth forre Sancte Paals dagh».

Sigillen borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 15: 2 (1900), s. 734 (nr 611). — N. M. 37.766.

Nr 53. Hof den 21 febr. 1552.

Norska. *Orig. på perg.*

Peder Olaffson intygar, att då han var »a Haaff søndagen nest for løpersmesso dag: anno 1552», hörde han Atlaug Ketilsdotter erkänna, att hon och hennes aflidne man hade sålt hvad de egde »ij synre Fylsaas» till Haluor Tarelson och därför erhållit betalning. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet borta. En del af texten står på baksidan af brefvet, som endast är en helt liten pergamentsremsa.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 15: 2 (1900), s. 736. — N. M. 30.910 b.

Nr 54. Hammarkinds härads tingsställe den 19 juni 1554.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Wlff Hindrichson, herris hoffdinge ij Hamer kinde hærede», gör veterligt, att då han höll ting med allmogen i »for:de hærat vpaa retten tijngsdag tisdagen för Sancte Johannes» mdliiij, gaf han stadfästelse åt det jordeköp, genom hvilket Mons Gunnerson ij Marby ij Daxberg sokn och Tommus ij Tongesstada sålt till Biörn i Hella »en iordh, liggendes ij Hella ij Huseby sokn ij Hammerkinde hered», för 28 mark, som de uppburit. Fastar voro: Biril j Aanstorp, Lasse ij Diiurdala, Mons Halstenson ij Lundh, Waste ij Skeggesta, Haakan ij Breasæter, Hindrich ij Hestada, Söne ij Byrum, Sune ij Hella, Rawal ij Briita, Rawal ij Vgglö, Anders ij Longedal, Bencth ij Hökerum. Brefutfärdaren beseglar.

Sigill: båt i sköld under hjälm (Snakenborg). Brefvet är en palimpsest; pergamentet därtill är taget ur någon latinsk codex, hvars text är urblekt. — N. M. 31.972.

Nr 55. Tjärstad den 24 april 1557.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Lasse Skriffuere, sitiandes i hereshöffdinge stadh i Kinden för erleg oc velbördegh man Jakop Turesson», gör veterligt, att »aren effter Gu[d]s bördh

Digitized by Google

mdlvij lögerdagen nesth effter sancte Pers dagh», då ting hölls »i Kinden vedh Tiäresta», kom för rätten »beskedelegh man Torsten i Håkentorp» och begärde fastebref af Karl i Halsta »på en gårdh i Teffvelsta, ligiandes i Tieresta soken, som fornemde Torsten köffte af Karl för xx mark svenske», hvilka den senare erkände sig hafva uppburit »i sölff oc redepenge». Som köpet var uppbjudet och lagståndet, stadfästades det af rätten med anteckning, att »Torsten unth sin son samme gård, benemd Töriels». Fastemän voro: Benth i Bodhe, Anders i Ås, Måns i Egbones, Lasse i Gvmhem, Måns i Bessetorp, Hemming i Bankerij, Måns i Seter, Vimvnd i Bankesta, Mons i Sonebo, Lasse i Vethe, Nils i Groffvedh, Pal i Bodhe. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet otydligt. — N. M. 75.776.

Nr 56. Bälinge härads tingsställe den 7 maj 1560.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Lasse Larsonn, häredzhöffdinge i Bälingx härede», gör veterligt, att »årom epter Gudz byrdh tusendfemhundratsextio thenn siuende dag Maii» kom för rätten »beskedelige män Erich Anderson i Högxsta och Oluff Pärsonn ibidem och giorde ith redligith jorde köp sig emellann om förnemde Högxsta, som the bådenn besittith hade, i så måttho ath Erich Andersonn oploth sin halff parth Oluff Personn i Högsta medt sinn syskonns och frenders goduilia och beråde mode ith mark landh iordh i boskåkernom och ith ortigx land i fiällenom för femtio march redha penninger.» »Och skall Erich och hans syskon niutha sig till wnderholningh i sijn liffztiidt ith halfft punde landh och en ängeteg huarth år wtann all affgifft.» Vitnen till köpet voro Staffan, kyrkpräst i Bällingh, Jöns Walmarson ibidem, Jöns Anderson i Eskelunda, Nils Anderson i Nöffuille och Jon Eleffson i Lödersta. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet borta. — N. M. 20.533 c.

Nr 57. Ystad den 22 febr. 1564.

Danska. *Orig. på perg.*

»Syminn Michilsønn, borgere och byfogiidt wdij Idstedtt», gör veterligt, att han af fri vilja och med sin hustrus samtycke »er komen tiill ett wenliigtt mageskiifftte och handhell med erliige och wellfornumstiige mend Lauriis Nielssønn och Niels Anderssønn, o[l]dermend for skomagerne och menige laugs brødre wdij for:ne Idstedt, wdij saa maade» att han afhändt sig och sina arfvingar »sex marck, som skall were enn aarliigh jordskylld» af hans gård i Id-

stedt, liggande »nordenn nest op tiill Per Kiedns gaard, »som Christoffer Tursønn nu paa bord». Denna jordskyld skall årligen utdelas »tiill thii fattuge ij hospitalliidt huer Sancte Michaeliis Archangelii dagh»..., »som pleyis adt paa huerth aar tiill thii fattuge aff skomagere lauge gaard, huilckenn theriis laugs gaard, liigandiis wdij for:ne Idstedt paa Nøre gade westenn for-Adell gadenn ath nordenn nest op tiill her Ericks gaard och syndenn wdt medtt bys tuer strede och østenn op tiill thenn gaard, som saliige her Jens Ipssønn kiøbte af Erick Lauridssønn», och hvars mått i längd och bredd uppräknas. »For huilckenn for:ne jordskylld och affgiifft» brefutfärdaren »skall igenn haffue aff forschreffne oldermend och laugsbrødre enn boliigh med hus, jord och grund, liigiendiis wdij for:ne Idstedt», hvars läge och storlek närmare beskrifves. Vitnen till bytet voro »Laurids Torckilssønn, Jens Tillussønn, borgemestere wdij Idstedt, Lauriids Perssønn, Niels Karskiessønn, Anders Jenssønn, Per Jenssønn och Lauriids Ipssønn, raadmend» därsammastädes, som äfven jämte brefutfärdaren besegla brefvet, som var »giiffuidt och schriffuitt wdij forbemellte Idstedt Sancte Petri Cathedrii dagh anno etc. mdlxiiij».

Sigill: 1. otydligt; 2. 5. och 8. bomärken; 3. 4. blott fragment; 6. borta. — N. M. 16.171 e.

Nr 58. **Lande den 17 juni 1564.**

Norska. *Orig. på perg.*

Oluff Siurtzon, lendzmand ij Nommedall, Eileff Andersson, Hellog Giermundsson, Wlff Leduorson och Niels Gundmundsson, lagretismender paa Eyger och ij Nommedall, göra veterligt, att då de voro »paa Lander ij Flesberigs sogenn Sønder gorden sanctj Botolphj dag aar epther Gudz byrd 1564», voro de vitnen till, att Ragnill Biørnsdotter med sina ombudsmän Biørn Nielsson och Gunnar Alffson af Jens Gunnulffsson uppburit mansbot för hennes sons, Gunleich Giurdsons dråp, »som wor xj marck gultz och iiij daller ij huer mark gultz», hvarjämte Jens gaf »Ragnille, for:ne Gunleichs moder, ij wenskabs gaffue oc for mijstyckitt en iij lod skee oc en gangendis kuu ij quittentz». Biørn Nielsson beseglar.

Sigillen, som varit sex, äro borta.
Tryckt i *Dipl. Norv.*, D. 15: 2 (1900), s. 823 (nr 713.) — N. M. 30.925.

Nr 59. **Vifolka härads tingsställe den 20 sept. 1564.**

Svenska. *Orig. på perg.*

Lasse Nelson i Dömestada, Per Monson i Kylie, Mons Jonson i Bierga och Per Larson i Sperringe sälja till Olaff Anderson i Marsås »medh hela slecte-

Digitized by Google

nes goduilia och samtyckie enn gårdh, liggendes i Wiifolka häred i Westerlösa socknn, benemdh Dömestada» för »etth hundradh och tiio marc ortuger reda peninger», som de uppburit. »Och er för:ne gårdh lagstånden och nestom frendom hembudin.» »Thesse våre öffwer samme kiöph, Lasse Wesgöte i Sperringe, Erick Joenson ibidem, Lasse Haralson i Domestada, Måns Erickson ibidem». Brefutfärdarne bedja om »Arffuedz Nelssons, wår häradzhöffdingz, sampt häredz och Claus Hanssons, som vtij fougta stadh står, signetter» under brefvet, »som schriffvith er på rettom tingzdagh och stadh i Vifolka häredh arum epter Gudz byrdh 1564 thenn 20 Septembris».

Sigill: 1. bomärke i sköld utan hjälm; 2. och 3. tillplattade. — N. M. 41.114 a.

Nr 60. Danzig den 19 juni 1566.

Plattyska. *Orig. på perg.*

Borgmästare och råd i Danzig göra veterligt, att skepparen Reiner Jansson inför rådet aflagt ed, att han, som med sitt fartyg ärnade fara till Holland, skulle styra kurs direkt på Amsterdam utan att på färden med skepp eller last bispringa konungens af Polen fiender. Brefvet beseglas med stadens sekret. »Danssigk am XIX Junij anno M. d söss unnd sösstich.»

Spår af sigillet, som varit tryckt i rödt vax under brefvet.

Nr 61. Håkanstad i Brunflo socken den 9 maj 1573.

Norska. *Orig. på perg.*

Oluff, Nils och Ærich Annderssønner intyga, att de af Per Helliesonn ij Harskoge emottagit »nie lod sylff oc viii march suenske penijnge ij sone oc goduillie po thet køp, som vor saliighe moder Karin Olsdotter hannom solt haffuer, som er halffuannd Harskage», och hvilket de stadfästa. Vitnen härtill voro Oluff på Vestersem, Oluff Personn po Röstad, Anders Hemyngson ij Theng, Oluff Torson ij Øsen, Nils Jennson ij Øsenn, Jenns Erson ij Øsenn, Jonn Larsonn i Lannsem oc Oluff Jempt po Backe. Lagmannen Nils Bodilsonn, her Nils Morthensonn i Rödönn och Jonn Larsonn i Lansem ombedjas besegla brefvet, som var »skriffuidt oc giort po Honngstad pindz affthenn aar effther Gudz byrd 1573».

Sigillen borta. — N. M. 45.762.

Digitized by Google

Nr 62. Stockholm den 12 juni 1574.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Thwre Bielcke, ridder till Halstad och lagmann öffwer Opland och all Westre Nordlandenn», gör veterligt, att »år effter Gudz börd 1574 thenn 12 Junij», då han »för rette sat på Stocholms rådhus» i närvaro af »her Niels Gyllenstierne, frij herre till Birkeholm, her Gabriell Christiernnson, frij herre till Mörby, her Jören Gera, frij herre till Birkewijk, her Claes Fleming, frij herre till Swidia, her Hogenskel Bielcke, frij herre till Lecköö, Bengt Gylta, ridder till Påtorp, Erich Karlson, ridder till Nynäs, Gustaff Baner, ridder till Djursholm», kom för rätten »hederlig mann, her Peder i Torsåker uthi Ånghermannelandh och presenterede ett Effwert Hendrichson heredzhöffdings dombreff, lydendes på ett hemen Lingarne benempdt, liggiendes i Twna sochn uthi Helsingelandh, hwilckit Lingarne for:de her Peders fader och faderbroder ått hade, och bewiste same breff, att för:de her Peder hade för någen tid seden bytt sig någen del till uthi för:ne Lingarne och thå giffvitt mellen för:ne bythe fyra hundrade femtije mark konung Gustaffz mynt. Lydde och för:de breff, att for:de her Peders faderbroder, såå och hans sonn haffve same peningher vpburit och än thå ett hundrede mark konung Erichs mynt i stille. Men nu war någhen del uthi for:de Lingarne obethalt, som komer för:de her Peders brodersonn till, Osten Jörenson benempdt, för hwilcken del för:de her Peder haffver giffvitt siutije och fem lod sölff före, så att same Lingarne ähr nu i allo motto welbethalt». »Och är eij same heman större, än ther kan sås 6 tunnor säd oppå.» Köpet, som enligt vitnesmål af Mårten Larson och Gulich Mickilson var lagbjudet och lagståndet både i Ångermanland och Helsingland, stadfästades af rätten. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet borta. — N. M. 70.872.

Nr 63. Söderköping den 30 mars 1585.

Svenska. *Orig. på perg.*

Per Skaningh säljer med sin hustrus samtycke »vällerd mann her Jonn Månsonn, kyrkeherde widh Kudby, enn åbodeuall, liggiandes vtij Surköpingh nordann åhnn emellann gamble Per Böttsonns åbodeuall och Effuerth Hollms åbodh för fyretie marck såå gott mynt, ath fyra marck görra ehnn godh daller», hvilka penningar han emottagit. Bredd och längd angifvas i alnar. Hindrick Jackopsonn och Euerth Hollm borgemestare ombedjas att med sina egna och Söderköpings stads sigill besegla brefvet, »som skriffuith ähr ij Sörköpingh thenn xxx Martij Christij åhr 1585».

Sigillen borta. — N. M. 75.137.

Digitized by Google

Nr 64. Utan ort och dag [efter 1585].

Norska. *Orig. på perg.*

Fragment af ett förlikningsbref, genom hvilket Johans [*sic*] Olssen och hans syskon fortfarande som förut skola behålla en half huds jordskyld i Elffuestadt, rörande hvilken tvist uppstått med Thore och Jakob Hackonssöner. Ehuru nämligen den förre af de sistnämde fått af sin fader Hackonn Biørnnersønn samma jordskyld utom sin öfriga andel i arf efter honom, kunde med ett den 28 juni 1585 dateradt skiftesbref af motsidan bevisas, att den samma tillhört Johans' mödernegods, hvarför den af de tillkallade förlikningsmännen tilldömes honom. »Datum ut suppra.»

Sigillen, som ej varit flere än 2, äro borta.
Brefvets öfre hälft är bortskuren. — N. M. 40.838.

Nr 65. Hultserum den 19 febr. 1586.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Erich Gyldenstierne till Nynäs, ridder och lagman wthij Smålandh», gör veterligt, att »år effter Gudz byrdh it twsende femhwndrade åttatio och vpå thet sätte then nittonde februarij», då han höll lagmansting »wthi Hwlserum i Tiwst» i närvaro af »erligh och welbördigh Nils Karson til Toristorp sampt förståndige Michell Sefredson, Hans Bröms, Anders Anderson» och konungens fogde Erich Arffueson, kom för rätten Ingemar Nilson »och lade i rätte it konung Giöstaffz breff, lydandes, at Hans Kong:e May:tt och ricksens rådh haffue dömth för:ne Ingemars fadher, benemdh Nils Raffuelson enn gård till, be:d Belsedh»; hvarom under ransakningen vidare framkom, »at för:ne Nilses fadher, be:d Raffuel, löste för:ne Belsedh till sigh, effther thet war hans fadherlige arff, och effter för:ne Nils lodt allene skriffua sig samme gårdh til, och meente förthenskuldh för:ne hans son Ingemar, at han och hans medarffuinger ville behålla gården. Och effter för:ne Raffuel hade flere barn, honom för wthen, som åhr först för:ne Nils, Bodtwidh, Per, Marit, Siscilla och Britha, for:ne Raffuels barn och dötrer, och effther för:ne Bälsed kommer theris fader Raffuel till, effther som förberört åhr, så dömdes samme gård alle för:ne hans barn till, och effter för:ne Raffuel hade än tå twå gårdher, be:d Fröö, en gårdh, och Öndal, en gårdh, så at the äro thre gårder tillhopa, och effther för:ne iche kuno förlikes, så kastes ther lodt och föll låthen, at Per Raffuelsons barn och hans syster, be:d Britha Raffuelsdåtters barn skolle behålle Bälsedh och Bodtvidh Raffuelsons barn och hans syster, be:d Siscilla Raffuelsdåther, skolle behålle Fröö och Nils Raffuelsons barn och hans syster, be:d

Marit Raffuelsdåtter, skolle behålla Öndal, dåch så at sex ouilda men skolle bese och mätha för:ne tre gårder» och bestämma mellangift i penningar för dem, som fått de minsta. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet tillplattadt. — N. M. 42.379.

Nr 66. Kållerstad den 4 mars 1587.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Isack Olsönn till Hånger, herritzhöffdingz dom haffuenndis i Wesbo paa thenn edle och welbyrdige herres, her Carll Giöstaffsonn wegne till Tofftaholm», gör veterligt, »at åhr epter Gudz byrd 1587 thenn 4 Martii», då han ting höll i Kålerstad i närvaro af fogden Lasse Rasmusson, kom för rätten Laritz i Bexade, Arffuidt i Leffåås, Månns Jonnsønn i Kållarydh och Håkon i Refftelle på sin hustrus, Eline Jonnsdotters vägnar och »alla thesse for:ne skötte Knudt i Rydt allan theris aruelott, som the åtta i for:ne Rydzgåard ifrån sig och sine arffuinger och in wnder for:ne Knudt Jönnsonn i Rydh och hanns epter kommenndes arffuinger med it ödegierde i Wglarp». »Och åhr ther förre giffuit penninger 90 marck och daler 9 st.». I nämden sutto Jonn i Huilued, Hanns i Hult, Per i Fegerhult, Arendh i Brydstad, Beinngt i Drafföö, Suenn i Kieffziöö, Jönns i Tånnge, Lass i Hyltte, Månns i Sporrade, Arendh i Agneterydh, Anders i Huilued, Knudt i Helgaltt. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet borta. Texten är urblekt. — N. M. 80.079.

Nr 67. 1587.

Norska. *Orig. på perg.*

Suend Sue[nd]sønn i Loffergaard stadfäster med sin hustrus och verbroders Thiostulff Karlsønns samtycke det byte, »som dieris fader Karl Thiostulffsonn giordhe meth Gunulff . . . . son om jord . . ., som dieris byttes breff uthuiser. »[Datum]» . . . anno 1587 . . . . . . dagh».

Hål finnas för tre sigill, som äro borta. Texten är delvis bortnött och brefvet därigenom svårläst. — N. M. 7.873.

Nr 68. Tveta härads tingsställe den 11 maj 1588.

Svenska. *Orig. på perg.*

Per Ribbingh thil Ulsnäs gör veterligt, att då han »anno 1588 den 11 Maii» höll ting med menige man »ij Tuetta hărat ij erlig och förståndig mans Erick Galles năruare, som här befalningen haffuer på Kongl. Ma:ttz vägna»,

Digitized by Google

kom för rätten »beskedeligh man Måns i Häslarp och Anders i Biornared och bekende sig, atte hade med berått mod såltt och vplatth ... Jöns Larenson ett bool ij Rossendal, som de med sina hustrur lagligen erfftt hade, for peninger 4 daler». Fastar voro Per i Lekered, Lasse i Seffuedebo, Jon i Gredby, Jöns i Hunseberg, Raffuel i Häliared, Lasse i Målebo, Peer i Tokered, Biörn i Barnarp, Iffuar i Elmevick, Anders i Kanarp, Lasse i Åsen [?], Jon i Tranhultt. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet väl bibehållet. — N. M. 24.134 a.

Nr 69. Örebro den 20 maj 1589.

Svenska. *Orig. på perg.*

Hertig Karls af Södermanland förläningsbref för hans »tro tienere och befalningsman öfwer Näriche Josth Curtzell» på ett nyupptaget torp Agnås eng, liggande på Götlunda egor i likanämda socken, som han redan förut erhållit till evärldlig egendom under rätt frälse, samt på »ett wårt hemen, Bredegården benemdt, i Binneberga by och sochn, till ewärdelig ägendom under rätt frelse och frelsemanna tienist». »Gifwit Örebro den 20 dag Maij åhr etc. 1589».

Sigillet vidhänger. — N. M. 72.164.

Nr 70. Bergen den 6 april 1590.

Norska. *Orig. på perg.*

Jenns Pedersønn Holst paa Stædie på sina barns Mettæ Jensdatters samt Thorbær och Peder Jensønners vägnar, Peder Andersønn på Tiuffuenn på sin hustrus Giertrudt Torbersdotters vägnar, her Widerich, Endre och Goutte Torbørsønner, på egna vägnar och med fullmakt af deras broder Hanns Torbørsønn, göra veterligt, att »anno 1590 thennd siette Aprilis» gjorde de i Bergen arfskifte efter sina föräldrar, Torbør Guttesønn och Giorffueldt Olluffsdotter på Femmeræeidt. Vid faderns död, då sönerna ej ännu varit fullvuxna, hade modern öfvertagit boet oskiftadt, men då hon aflidit, som var för två eller tre år sedan, hade all lösegendomen skiftats enligt upprättadt register i 6 lika delar mellan fyra bröder och två systrar, af hvilka den ena, Gururij[?] Torbørsdotter, Jenns Holstes, som dött före modern, efterlämnat tre äkta barn. Rörande däremot den fasta egendomen, som tillfallit dem efter föräldrarna, hade denna nu uppdelats dels i fäderne dels i möderne och dessa halfparter i sin ordning i tolf systerdelar hvardera, eftersom de »wore fæm brødre och thuinde søstre». »Da kom paa for:ne Jenns Pedersøns børns anpart effter

Digitized by Google

thieris salige moders dødt Ølnnæs i Sognedall, skylder aarligenn ein halff løb smør och fem mæller kornn och inthet andett etc. Der nest haffuer wij bytt och skifftt woris møderne gods wdj ni søsterparter oc wy brødre erffuer och tager woris broders, Suend Torbensønns anpart, som døde førindt sin modher. Da fick for:ne Peder Anderssønn paa for:ne sin quindes, woris søsters ahnpartt Thy wdi Wdlanndt liggindis, skylder aarligenn halffanden løb smør, Lyssne i Lærdall thuo mæller kornn, Øye sammestedhs thuo mæller kornn, oc Mettim i Soluerenn thuo mæller korn och inthet andett. Sijdenn bleff dett andett altsammen bytt och skifft vdij fire lige partter oc kom paa for:ne her Wideriks ahnpartt thesse eptherschreffne jorder och jordepartter med ødegaarder: Ørckevig i Sogenn skyller aarligen ein løb smør och thuo mæller kornn, Wingum ein halff løb smør och vj mæller korn, Torffuenn ein halff løb smør thuo mæller kornn, Rodum i Liuxster thuo mæller kornn, Quammer thuo mæller kornn, Skællestadt i Sognedall thuo mæller kornn, Hagestadt j spandt smør och Kaldum i Haranger halffanden wong neffuer, som di andre søskinne haffuer wndt for:ne her Widerick aldeine. Endre Torbørsønn lottidt Femmeræidt skyller aarligenn halffanden løber smør, j hudt och 8 mæller kornn, Woldt i Hordall 4 mæller kornn, Øfftedall j løb smør, thuo mæller kornn, och haffuer for:ne Endre, som ær ælste broder, loffuit for:ne Goutte sin broder sin ahnpart wdj Fæmereidt adt skulle besijde hannom till aarlig landskyldt och andrum rettighet; och paa Hanns Torberssøns ahnpartt Bærdall, som handt nu paa böer, skyller aarligen en løb smør, viij mæller kornn, Woldt 4 mæller kornn, Lössnne j løb smør, Øfftedall ein halff løb smør, thuo mæller kornn, oc Sollem i Thiøsnes sogenn j hudt. Ittem vij alle fire brøderne finge till byttes wdj ein grundt, kalles Skinderthofftt, liggindis offuen for Wetterleuen, skylder aarligenn i grundeleije fem mark danske, fire ss., 2 album, huer woris ahnpartt ther aff er 20 ss., 2 th.», med hvilket byte de alla förklara sig nöjda. Brefutfärdarne underteckna brefvet »huer medh egenn handt» och besegla det samma jämte »Niels Biørnsønn, Seffrenn Anderssøn, Hans Skriffuer, raadmendt i Bergenn, oc Mortenn Nielsøn, byschriffuer samestedz, som offuer samme wenlige arffueskifftte werit haffuer». »Actum Bergenn anno & die ut supra».

Häraf finnas 2 lika lydande exemplar. På båda äro sigillen borta från de 8 kvarhängande remsorna. På uppslagen står vid 1:a, 2:a och 8:de remsorna: «Jenns Holst egenn handt. Widerik Torberson egen handt. Gunde Torbernson egen [ha]nde». — N. M. 17.865.

Nr 71. Kinne härads tingsställe i Forshem den 12 okt. 1590.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Anders Gudmundhsönn till Hedaker och wdj herradzhöffdingz stadh sittiandes i Kinnaherrad wpå thenn edle och welborne mans wegna Jorenn

Påsses till Hellekiis» gör veterligt, att «år effther Gudz börd 1590 thenn 12 Octobris», då laga ting hölls med samma härad i »Forsum» i närvaro af Jören Stake till Råbeck, Erich Stake till Hönssetter, Torstenn Christoffersön till Biurum och K. M:ts fogde Per Bench[t]sönn, kom in för rätten »Per Hakenson i Widdum, fulmöndigh aff Karin Suensdåtter, Suen Torbiörsönn, fulmöndigh aff Ingridh Suensdåtter, och skaffwade Erik Larsönn ehn gårdh till liggendes i Bullume by och sochenn», för hvilken säljarne uppburit köpeskillingen. «Thesse tolff wåre her faste män ått och wpå skafftid hölle, som förstt er Lars Simonson, Rawall i Wättelösse, Suenn Ambiörson, Torsten i Skalffuem, Anders Olsönn, Erich i Trollum, Håken Lasseson, Håken Sigheson, Oluff i Westeby, Lasse Hakenson, Anders Andersönn». Brefutfärdaren beseglar med sitt eget och häradets sigill.

Sigill: 1. tre eklöf i sköld under hjälm; 2. häradets. — N. M. 39.235.

Nr 72. Ydre härads tingsställe den 18 maj 1591.

Svenska. *Orig. på perg.*

Hans Erichson till Roderstorp, K. M:ts befallningsman på Linköpings hus och i dess län samt »härettzhöffdinghe dom haffwandes wthi Ydhre på then edle och welbördighe Arffuedh Tönesons wängnar», gör veterligt, att »åhr effther Gudz bördh 1591 then 18 Maij», då laga ting hölls i nämda härad i »Kongl. Ma:ttz befalningsmans, ehrlig och welachtedh Jöns Boosons närware», kom för rätten »Lasse Benchttson ij Hultt, huilkien war fulmyndigh aff hustru Kierstin ij Edstestorp, ittem Mattz ij Kulla wpå sine egne wängnar och tingskiöthe Per Håkenson i Edstestorp samme Edstestorpa gårdh» för 64½ marker, och var »samme gårdh för:ne Per Håkensons rätte arff och etteleff, thesliges lagbudhen och lagståndhen». Fastemän voro de 12, som sutto i nämden, nämligen Nils ij Seffuestorp, Jacop ij Fludehammar, Oluff ij Hälijesfal, Per ij Hestra, Jon ij Liffuemåla, Lasse ij Siggamåla, Per ij Gaffsledh, Per ij Kåffrabodha, Suen ij Rudha, Joen ij Stubarp, Oluff ij Grinsbo och Jon ij Giorstorp. Brefutfärdaren och Jöns Booson besegla.

Sigillen borta.

Tryckt af L. F. Rääf i *Saml. och anteckn. t. en beskr. öfver Ydre härad i Östergötl.* (1856), s. 343, där de då ännu kvarsittande sigillen beskrifvas. — N. M. 85.069.

Nr 73. Södra Vedbo härads tingsställe den 8 juni 1591.

Svenska. *Orig. på perg.*

Hanns Erichson till Roderstårp, »Konng:e Ma:ttz till Swerge ... wnderdånighe tiennere och befalningsmann på Linkiepijngs hues med thes län», gör

Digitized by Google

veterligt, »atth åhr efftter Gudz bördh 1591 then 8 Junij», då han höll laga ting i S. Vedbo »på ehrligh och welbördigh mann Håkan Knuttsons vängnar wttij högbe:tte Kong:e Ma:ttz befallningsmann ehrligh och wellachttedh Jöns Boosons närware», kom för rätten »Jöns Nilsson ij Fagretåfftta, hwilken war fulmyndigh aff Benth[1] Skiytte och hans medarffwinger att tingskiötthe Per ij Löffhultt ett skatte tårp, benämhtt Långerum, för penninger 22 mark, oxer 4 stycker», hvilket skedde. I nämden sutto: Erich ij Smestorp, Nilss ij Brechnerydh, Brådh ij Wyhöredha, Joen ij Lönsåes, Per ij Syntharp[?], Oluff ij Biinarp, Per ij Skogh, Arffuedh ij Siusta, Lasse ij Mowenta, Nilss ij Ingarp, Per ij Långaness och Amundh ij Qvarnnarp[?]. Brefutfärdaren och Jöns Booson besegla.

Sigillen borta. — N. M. 75.138.

Nr 74. Moseby i Hjerdal den 19 nov. 1591.

Norska. *Orig. på perg.*

Olof Hansson och Kitel Haluorssøn göra ett jordbyte sins emellan på det sätt, att den förre skall hafva »thu marckeboel i Syndre Tune oc i Hiardal leginde», och den senare »thu marckeboel jordh ij Østre Skornes ij Hiardal leginde». Jämte brefutfärdarne besegla två »erlige mend Toff Frølan och Suenthe Bø» brefvet. Bytet skedde »paa Moseby i Hiardal 19 Novemb: anno 1591».

Sigillen, som aldrig varit flere än 3, äro borta.

Nr 75. Södra Vedbo härads tingsställe i Hult den 16 okt. 1592.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Jöns Booson till Sijreda, sittiandes ij häredz höffdinga staad ij Södra Wedbo på then edle och wälborne fru Annas vegna, fru til Hörningsholm och grefinde til Stäckholm och Wästeruick», gör veterligt, »att ååhren efter Christi byrd 1592 then 16 Octob:», då laga ting hölls i Hult i S. Vedbo i grefvinnans befallningsmans, Niels Peerssons, närvaro, kom för rätten »Håkon ij Bergh, Niels ij Kussabergh, Per ij Helgarp i Ingarp sochn, Suen i Edeltorp ij Rumskulla sochn, Emundh ij Junghult ij Häsleby sochn sampt med alla theras medarffuingar och laagskötth Ingell Larsson Slamarp med alla sina omliggiandes ägor för ett och femtio lod seelff, doch haffuer han sin egen arffuelott både ij gård och seelff. Item är och een tompt ij samma gård, som Oluff i Nääs ij Ingarp sochn sampt

[1] Urspr. har stått Sven, som ändrats af en senare hand.

Digitized by Google

med alla sina medarffuingar hade, huilken han och lagskötte Ingell Larsson för fyra tunnor rogh». Gården, »liggiandes ij Ingarp sochn ij förbe:de häradh», var ärfd efter säljarnes föräldrar samt lagligen uppbjuden och lagfaren. I nämden sutto: Anders i Bygdåås, Oluff ij Nääs, Sven ij Påttarp, Jonn ij Svenhult, Ingell ij Boxafall, Måns ij Torfrydh, Swen ij Boaskogh, Per ij Gynnersnät, Lasse ij Boarp, Sven ij Vaarhult, Jon ij Wästraby och Jon ij Krapparp. Niels Peersson häradsfogde och Jönns Boosson häradshöfding besegla med egna och häradets sigill.

Sigillen saknas. — N. M. 51.412.

Nr 76. **Österrekarne härads tingsställe den 3 jan. 1593.**

Svenska. *Orig. på perg.*

»Hans Jönsson, häredz dom haffuande på Österrekerne på then ädle ärlige och wälbördighe mans wengne Erich Staakes till Hanesätter», bekänner, »att åren effter Christi börd ett twsend femhundrett niiotiio trij 3 Janwari», då han höll ting med allmogen i för:de härad »påå rettom tingstad på Kiwlaås i närware M: N: H: och första fogde Simon Erichson», kom inför rätten »Erich Pärsonn i Tigby i Gilberga soken i förbe:te häred och gaff tilkenne, att han på Ingewals barns wengne hade igen löst aff Hans Jönsson fem öre sexton peninge landz iord i förbe:te Tigby för fyratio mark och twådelin aff en fyre loodh sked. Sammattiid hade förbe:te Erich igen löst aff Oloff Mattzson i Myreby i Hwseby soken fyre öre åtto peninge land jord i förbe:te Tigby för fyretiio mark, för huilke peninger jorden hade warid panttsatt». Säljarne hade erkänt sig hafva fått full valuta, hvarför rätten stadfästade köpet. I nämden sutto: Oloff i Myreby, Jon i Sundby, Oloff i Sköteby, Jonn i Hedemora, Jöns i Iidöö, Pär i Engeby, Nils i Ekeby, Oloff i Mädelby, Nils i Ekeby, Erich i Walby, Lasse i Österby och Jahan i Kiula. Brefutfärdaren beseglar med sitt eget och häradets sigill. »Giffuid och scriffuidh åhr oc dag som för scriffuid ståår».

Sigill: 1. sädesax och årtalet 77; omskrift: ØSTERREKERS HERED. 2. bomärke i sköld. — N. M. 47.256.

Nr 77. **Löfsta [i Memmings härad] den 6 jan. 1593.**

Svenska. *Orig. på perg.*

»Madelen Larssadotter» gör med sin sons och släkts råd, ja och samtycke ett jordbyte med sin man, »edele och velbördige Erick Jönson till Löffsta, vti så måtta för bägges våra lägenhet, at han mig goduileligen vplåtit haffuer en sin gårdh i Östergötland, benemd Diurkälla ij Motala sokn och Aska härade, renter årligen itt pund smör, teslikeste en vtiordt Mylinge i Harg sokn

Digitized by Google

i Åkerbo härade, renter årligen tre spen korn. Så haffver jag ter emot vederlagt förbe:te min käre man en min gård i Smålandh vti Yggestörpz sokn och Tvetha härade, benemd Målen, renter årligen et pund smör, och en vtiord i Hedegiärde ij Ödestugu sokn, ränter årligen tuå gambla ortuger, teslikeste i Östergöttlandh ena vtiord i Åkerby i Ekebyborna sokn och Aska härade, som årligen ränter tre span korn». »Vedervordzmen voro, som är min hiärtekäre son Päder Hansson till Walsta och min käre frände Maguris Jörenson till Diula», hvilka ock underskrifvit och jämte brefutfärderskan beseglat brefvet, »som skriffuit är på Löffsta helige tre konga dag åren effter vår käre frälsares Christi födelse tidh it tusend femhundrat nyietije och på thet tredie».

Sigillen borta.

På uppslaget: Per Hanssån medh egen handh. Mawrittz Jörenssånn medh eggen håndh. — N. M. 81.560.

Nr 78. Bröttjestad den 27 maj 1594.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Isak Olsson till Hanger, häradzhöffdingz doom haffuandes i Wäsbo på then ädle och welbyrdige herres, her Carll Göstafzons wegna till Tofftaholm», gör veterligt, att »åhr effter Gudz byrd 1594 then 27 dag Maii», då han höll laga ting i Bröttjestad i närvaro af K. M:ts fogde Knut Andersson, kom för rätten »welbyrdig man Jöns Jöransson till Samsared, fulmyndig på thesse effter:ne syskennes wegna, Per Torsson, Erlan Torsson, Jöns Torsson, Suen Torsson, Jon Torsson, Karin Torsdotter, Ingierd Torsdotter, Ingeborg Torsdotter och Karin Torsdotter, till att skiöta alla thesse forskreffnes erffuelothar i Wakersboda gård i Bursedz sochn och i ett halfft torp, benempdt Slättered», på hvars begäran rätten skötte ofvanskrifna egendom från de förra egarne till »Jon Larsson och hans son Lasse Jonsson i Wakersboda», och »är therföre giffuet halffsiunde tiogh goda daler i god werd och reda päningar». I nämden sutto: Anders i Bröttiestad, Suen i Skiälsarup, Knut i Helgalt, Knut i Gasboda, Lale i Erlandzboda, Jöns i Amfraboda, Suen i Strand, Anders i Löffäsz, Arued i Stackaboda, Peder i Moshult, Erland i Slätte och Eluff i Wä. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet borta. — N. M. 81.760.

Nr 79. Simtuna den 15 aug. 1594.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Bengt Håkonssonn, häradtzdom haffwendes i thette sinne wdi Simmetuna häräde wdi Fiedrunge landh», gör veterligt, att »anno Christj 1594 thenn 15

Digitized by Google

Augusti», då han höll ting med nämda härad i Simtuna sockenstuga, kommo för rätten »Lars Erichsonn i Isäthra på sine ägne samptt sine bröders [vägnar], Peder Erichsonn i Gällwade, Oluff Olsonn i Söderbäck, Erich Jonsonn i Kärbo sochnn samptt thre hans systrar, som äre Kirstin, Karinn och enn systerkull. The alle sålde Oluf Erichson i Söderby thre öres landh, husz och jordh, liggiendes i Söderby för fämtom [!] lodh sölf, them för:ne Lars Ersonn på alle sydskanes wägne kände sigh upburitt hafue». I nämden sutto: Erich Jönson i Alebäch, Erich Pärsonn i Billestena, Erich Jonsonn i Kaby, Nils Personn i Lundby, Per Andersonn i Härvesta, Michil i Staff, Per Jörensonn i Mälby, Erich [i] Hinsbo, Bengt i Mädelby, Matz Person i Alebäch, Bengt i Lööth. Bengt i Koby. Brefutfärdaren beseglar.

Sigillet är bortfallet ur den kvarhängande järnskållan.

Nr 80. Göinge härads tingsställe den 23 sept. 1594.

Danska. *Orig. på perg.*

»Bodell Suendssen ij Simentorp» gör veterligt, att »aar effter Gudz byrd 1594 mandagen thend 23 Septembris» var han »paa Giøng heritz ting» och öfverlät till Mattis Fraastenssen den egendom i Blanckeholte, som hans hustru ärft efter sin fader, och hvilken han med hennes samtycke redan förut sålt till denne. Brefutfärdaren beseglar jämte Bodell Niellssen i Aaristlöff, tingfouget, och Clauss Perssen ibidem, tingsskriffuer.

Sigillen, som synas varit fyra, äro borta. Brefvet har ett hål, och skriften är delvis nästan bortnött. — N. M. 30.178 a.

Jfr nr 82.

Nr 81. Nyköping den 22 sept. 1595.

Svenska. *Orig. på perg.*

Borgmästare och råd i Nyköping göra veterligt, »ath årenn effter Gudz byrdh 1595 thenn 22 Septembris» kommo på rådstugan infór ståthållaren Lasse Wesgöte till Skädui och sittande rådet »beskedeligh menn Bencth Jonszon, Staffan Closamar, Swen Anderszon och Staffan Benctzszon på Bencth Jonszons mors wegna och hembladhe erligh och förståndigh mann Jahan Wintappare theris gårdh liggiandes oppå Aknixegatun emillan Jon Åtuidzsons gårdh och Seffridh Skomakare gårdh, hwilkenn gårdh the honom sålth hadhe för femtiie dalar i godth myntt», som de uppburit, »och ähr gårdzenns lengdh och bredh, som her effter föllier, lengde westantil vt medh Seffridh Skomakare gård lxxiij alin, nordantil vt medh Strockgatun xxviij alna in qvarter, swnnantil vt med Lasze Månsons gardh xlij alna, på östre sidan vth medh Jon Åtuidzsons gårdh

Digitized by Google

xl alnar iii qvarter och löper en hacka vt medh Jons gårdh och in til Lasze Oloffsons gård och ähr nidh vth medh Lasze Oloffsons gård xvij alin. Thesze efftterschriffne godhe menn haffue melth szamme gårdh: Staffan Benctzson byfogte, Hindrich Semskare kemmener, Jon Åtuidzson, Knut Jonszon, Jonn Jackopszon, Per Jønszon, Lasze Oloffszon och Mårthen Oloffson, och ähr samme gårdh oppå wåre råstugu 3 resor opbudin och ähr lagstånden». Köpet stadfästes af rätten. Brefutfärdarne besegla med stadens insegel.

Sigill i träkupa kvarhänger. — N. M. 39.236.

Nr 82. Göinge härads tingsställe den 10 maj 1596.

Danska. *Orig. på perg.*

Jenss Ollssen ij Trenneuiig gör veterligt, att då han »aar effter Gudz biurd 1596 mandagen thend 10 maij war paa Giöng heritz ting», skötte och afhände han från sin broders hustru »Himpe vdi Krefflebo ald thenn jord, grund och eidom hun haffuer arffued effter hindiss forelder vdi Blankollte gaard och ind till Mattiss Frostenssen, som paa samme gaard bouer och hans hustru Sidsse och deriss arffuinge till euig eidom». Brefutfärdaren, som själf beseglar, utbeder sig därjämte under brefvet »Giöngheritz indsegell, Jens Frendessen ij Atteruij, saghörer till for:ne ting, Clauss Perssen ij Aarisslöff, tingskriffuer om deriss signeter».

Sigillen borta. — N. M. 30.178 b.
Jfr Nr 80.

Nr 83. Kinda härads tingsställe den 13 maj 1596.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Oluff Esbiörsonn till Hoffued, häredzhöffdingedom haffuandes ij Kind på thenn ädle och wälbördige Nils Nilsons wägna til Säby», gör veterligt, att »åår effther Guuz [börd] 1596 then 13 Maij», då han laga ting höll med allmogen »wdij for:ne Kinda häredtt på rättom tingstaa och dag» i närvaro af K. M:ts befallningsman därsammastädes Erick Arffuedzson, kommo »beskedelige män Måns Sonnasson ij Marstada, Bärtill Pedersson ij ....[1], Giord Jönnson ij Bramttestada och bekennde sig, atte haffua ... soldt beskedeligenn manne Olaff Jonssonn ij Yxefall alland then synnersta gårdenn ij for:ne Yxefall for nijttio mark», som de bekommit. I nämden sutto: Måns ij Wijnnetorp, Måns ij Forssa, Clemett ij Stomptorp[?], Oluff i Boda, Amund ij Falle, Jonn Ingolffson ij Westers[r]um, Måns ij Banckestatorp, Lasse ij Krwtteboda, Birge

[1] Namnet är utplånadt.

Digitized by Google

ij Kylla, Peder ij Millingetorp, Clemett ij Stubbarp, Arffuitt ij Wesby. Brefvet beseglas af brefutfärdaren med hans eget och häradets sigill samt af Erick Arfuedzson.

Sigill: 1. och 2. tillplattade; 3. häradets. — N. M. 75.139.

Nr 84. Vadsbo härads tingsställe, Fröåkra i Lyrestads sn, den 22 okt. 1597.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Jacob Peerson, häradzhöffdinge dom haffuandes i Wadzboo wppå then edle och welbördige mans wegna Boo Ribbingh till Säby», gör veterligt, »att anno etc. 1597 then 22 Octobris», då han »tingh hölt i Lyresta socken i Fröaker i min nådigeste furstes fougtes närvara, erligh och welförståndigh Benncht Nilson», kom för rätten »Helff Laureson och Sigge Peerson medh sin syster Eline Peersdotter och bekenne sigh lagligen haffua soldh beskedeligom manne Oluff Joenson i Siötorp allan then deel och byrdarätth, som the åthe i Hielåsa halffua gårdh för fyretijotre en half marck örtiger penninger etc. Wijdare framlagdes eth kiöpa breff, som saligh Stafan Peerson hade wtgiffuet anno etc. 1574 then 15 Octobris, tå han tingh hölth i Kiooss, förmälandes att tå hade sigh bekenndt hustru Kirstine Oluffz i Kioss lagligen haffua soldh Oluff Jönson een tolfftedeel i Hielsås för een oxsa och een koo, een tunne kornn, eth halff lispundt kåppar och fäm marcka penninger. Enn hade sigh tå bekenndt Karine Suensdotter, att hennes moder Eline Suenns hade och lagligen soldt Oluff allan sin arffueluth sammastadz för halffnionde mark och sex öre ij marken och bekenne, ath hon och hade opburret några penninger aff Oluffz fader för sin deel sammastadz. Enn gaff Oluff för Karin Suens för all lagfångh åthe marck penninger och tuå skepper rogh etc. Anno etc. 1564 then 16 Decembris, tå tingh höltes i Hoffua, hade sigh bekennth Lauretz Anderson och lagligen haffua soldt Oluff allan sin arffueluth i Hielsåss för een och tiugo mark och sex öre i marcken och fira hundrede jernn etc. Och haffua thenna förnämpde alla sigh bekenndt wpburrett haffua förnämpde penninger, oxar, koo, kornn, rogh och allan wärdöre... Och haffuer förbemälte Oluff Joenson nw arfft och kiöptt, så ath hann äger nw halfuan gårdenn och är lagbudenn och lagstånden effter Sueriges lagh, och thenna effter schriffne tolff såthe i nämpdt och är här faste withne...: Oluff i Siötorp, Nils i Bornes, Hemingh i Kropfiäldh, Peer i Helietorp, Lauretz i Elstorp, Anders i Killa, Moens i Kollen, Anders i Elgeråås, Lauretz i Horsakleppa, Anders i Törffua, Bengt i Biörtorp, Ingewall i Mörtestada». Brefutfärdaren beseglar med sitt eget och häradets sigill.

Sigill: 1. bomärke i sköld; 2. borta. — N. M. 39.237.

Digitized by Google

Nr 85. Håkanstad i Brunflo socken den 21 febr. 1598.

Norska. *Orig. på perg.*

»Peder Oellssenn i Voirbachenn i Lopnne sagenn och Kield Oelsenn i Ouid i Bröndfloud sagenn» sälja med sina hustrurs samtycke till de senares broder Niels Niellssenn i Fugillstedt deras »arffue part vdi Onsall», som de fått »epther theris sallige moder», för xxxiij mark, som uppburits. Köpet bevitnades »paa Mariby kierckewolld i meninge mandtz paahörellsse, besønderlige under disse dannemendt Jonn i Offuerby, Thord i Fugillsted och Peder Niellssenn ibidem». Lagmannen Peder Thomessen och Thord i Fugilsted ombedjas att besegla jämte brefutfärdarne. »Datum Hungsted thend 21 Februarij aar m d lxxxxviij».

Sigillen borta. — N. M. 45.329.

Nr 86. Österrekarne härads tingsställe den 10 juli 1599.

Svenska. *Orig. på perg.*

»Hans Jönsson, häredz dom haffuande på Österrekerna på then åhrlige och wälbördige mans wengnä Hans van Masback til Ökna», gör veterligt, »att åren epter Christi börd 1599 then 10 Juli» kommo på laga ting med allmogen i nämda härad, som hölls »på rettan tingstad på Kiwlaås i M. N. H. och förstes fogdes närware Mattz Aleningh», Hans Jönsson i Suallinge och Lasse Anderson i Medsta och sålde »beskedelig man Erich Pärsonn i Tiigby i Gilberga soken på hans stijffbarns wengne, salige Ingewals barnn, 3 öre land iord i förbe:de Tiigby för 27 mark såå gotth myntth, att 4 mark göre en god daler», hvilka penningar de uppburit. Köpet blef såsom uppbjudet och lagståndet af rätten stadfästadt. Fastemän voro Nils i Ekeby, Oloff i Mälby, Erich i Walby, Mickell i Högby, Mattz i Hammarby, Grels i Wiby, Martten i Skraffuesta, Jon i Jär, Olaff i Skinninge, Oloff i Torsätter, Jöns i Hetteby, Mans i Stensholm. Brefutfärdaren beseglar med sitt eget och häradets sigill.

Sigillen: 1. bomärke i sköld; 2. häradets (se nr 76). — N. M. 47.257.

Digitized by Google

Sagor och sägner, skrock och öfvertro
från finnbygder och lappmarker.

Sagnet er isandhed en Folkedigtning, som ikke er grebet ud af Luften, men med barnlig Fantasi udformet af Virkeligheden. Traditionen vil bevare den i de mindre Træk, saalænge Naturen fremholder den i de store — og vi vil aldrig blive saa kloge, at dens Barnesprog ikke finder et lyttende Øre.

MAGDALENE THORESEN.[1]

Efterföljande uppteckningar till belysande af väsentligen nordfinnarnes tanke- och känslolif utgöras af i svensk dräkt framstälda finska originalberättelser. I södra Lule lappmark har jag likväl haft svensktalande, i norska Finmarken norsktalande lapska sagesmän. Vid denna öfverflyttning till svenska har jag bemödat mig att söka i möjligaste mån dels återgifva det karakteristiska i uttryckssättet, dels bevara lokalfärgen och tidsfärgen öfver det hela. I noterna med petitstil har jag å andra sidan velat lämna några sammanträngda förtydliganden, äfvensom hänvisningar till literaturen.

I. Olof Andersson Parfa berättar.

Vid tiden för Jukkasjärvi kyrkas byggande bodde här i *Piilijärvi* by en trollkunnig lapp vid namn EJNARI, som det talas mycket

[1] *Billeder fra Midnatssolens Land.* Kjøbenhavn 1884. S. 6.

Digitized by Google

om i denna trakt. En gång kom han körande till kyrkplatsen med en pulka af snö och en varg till dragare. Väl framme, sporde han lapparne: »Månne jag får släppa min ren på bete till sammans med edra?» Detta nekades honom, men ändå släppte han vargen i bet med renarna. Och ingen af dem blef rifven.

En gång kom Ejnari till *Puoltikasvaara* by och önskade där låna båt öfver *Soutojärvi*. Detta fick han emellertid ej, enär värdinnan (husmodern) i gården sade sig behöfva sin båt själf. Hvad Ejnari nu gjorde? Jo, han tog vid stranden en stor sten, stälde sig på honom och reste så i väg öfver träsket. Ännu i denna dag kan man se stenen, och han ligger på *Ejnariniemi* (Ejnarsudden) och har märken efter Ejnaris tår. Till käringen, som nekade att låna ut sin båt, hade emellertid trollkarlen vid afskedet sagt: »Gå du och mjölka din ko!» Men när värdinnan kom dit med stäfvan, låg kon död.

För öfrigt var Ejnari en sådan, som kunde och gärna ville lämna upplysning om saker och ting. En gång på vintermarknaden i *Jukkasjärvi* kyrkby varsnade han en borgare (handlande), som såg mycket bedröfvad ut. Ejnari frågade, hvarför han var så ledsen. Borgaren svarade, att hans hustru låg mycket illa sjuk, då han reste hemifrån Torne, och att han var orolig för hennes skull. »Jag skall skaffa dig reda på, huru hon mår nu», sade Ejnari. »Tack! Du får en mark goda tobaksblad, om du kan det», svarade borgaren.

I Torne höll emellertid borgarens piga på att tvätta strumpor åt sin matmor. Det var dock för besynnerligt den dagen, ty strumporna ville ej hänga kvar på torkstången i kökstaket, utan föllo ideligen ner. Till sist utbrast pigan förargad: »Hvilken trollkarl har månne farit i fruns strumpor?» Då flögo till pigans stora förskräckelse alla strumporna ut genom fönstret, som stod öppet på glänt, och försvunno.

Ej lång stund efter det att lappen lofvat berätta för borgaren, huru dennes hustru mådde, kommo strumporna till Jukkasjärvi, och Ejnari talade nu om för borgaren, att frun var frisk igen.

Och frisk var hon.

Digitized by Google

Han fick en faslig ände, denne Ejnari. En gång lade han sig att sofva bredvid sin käring och sade, att hon på inga vilkor finge väcka honom. Det gjorde hon emellertid efter en stund och varseblef då till sin förfäran, huru Ejnari förvandlades till en orm, som rann ner ur sängen, ut genom dörren och försvann i *Tervasvaaran-kursu'* dalgång mellan Piilijärvi och Kiviniemi.

Jukkasjärvi kyrka bygdes i första decenniet af 1600-talet, enligt allmänna uppgiften 1603. Anläggningen af en stad å den af gammalt bebodda platsen Torne beslöts redan 1605. I de finska runorna kallas Torne en på skinnverk rik stad (stad heter *kaupunki*, d. v. s. köpstad, köping, handelsplats). *Parfa* är ett lapskt ord, som betyder skinnmössa, »ludemössa». Finnar och lappar hafva i regel ett »vedernamn», vanligen utan någon sårande hänsyftning. Se därom vidare en min uppsats i *Personhist. tidskr. 1902.* Berättaren var en högst originel finne, som aldrig trifdes hemma, utan nästan året om låg ute på vandringar och färdevägar: körde för nöjes skull, då han icke lyckats få någon lass-skjuts. Af någon jägmästare hade han fått ett par uniformsknappar, dem han sytt fast i sin vadmalsrock och öfver hvilka han var synnerligen stolt.

Piilijärvi i Jukkasjärvi socken, Torne lappmark, juli 1891.

---

2. Julius Karlsson berättar.

Med den här Miskuksen Jouni eller Parta-Jouni (Jon Misku eller Skägg-Jon), som lefde här i Tärändö som skogslapp och dog 1888, var det ganska underligt beställdt. Då han var fjällapp, gifte han sig med en fjällapska, som var dotter till en gammal trollkunnig lappman. Då svärfadern om somrarna låg med renarna nere vid norska kusten, brukade han alltid samla kyrkogårdsmull och människoben från kyrkogårdarna därstädes och gömma detta för trolldomsbehof i en *lukko-ahkiu* (låsakja, transportpulka). Emellertid kunde ej den gamle lappen alla trollformlerna riktigt, utan en gång bröto gastarna sig ut ur låsakjan och togo död på både lappgubben och hans två söner. När man anträffade dem, voro de alldeles svarta öfver hela kroppen efter gastarnas framfart.

Jouni var då skogslapp i Tärändö och drog upp till arfskifte i fjällen. Han fick på sin hustrus lott ärfva flere hundra renar och annan

Digitized by Google

egendom också. När han kom till baka till sitt kåtaställe i skogarna vid Tärändö — han uppehöll sig då med renhjorden i närheten af *Saittajärvi* by — råkade emellertid hans hustru titta ned i den omtalade låsakjan och häraf låg hon länge sjuk; men gastarna fingo dock ingen riktig makt med henne, ty man hann i tid besvärja bort dem.

Någon välsignelse af sina renar fick Jouni aldrig: somliga sprungo till fjälls, andra drunknade i *Mestoskoski*, och åter andra stal man från honom — men sådant är då ganska vanligt här. För resten ville det sig illa för honom på flere sätt. Strax efter arfvet vred han nämligen handen ur led vid ett försök att köra in en bångstyrig ren, och någon tid därefter stångade honom en brunnren (rentjur), så att han fick en horntagg in i ögat och länge måste ligga till sängs under läkarbehandling hos doktorn i *Pajala*.

(»Det är farligt att ärfva trollkarlarnes egendom», säger Julius och småskrattar och undrar, om jag har samma uppfattning).

Lås- eller lockpulkans lapska namn är i Lule lappmark *tältepulke*. I skogsgränsen har fjällappen därstädes dels en *njalla* (stabur, på en påle eller »stabbe»), dels en *puakkasa*, d. v. s. en på tre björkstörar upp- och nedvändt hvilande lockpulka med torrkött och ost. Ett häbbre eller stabur på fyra fötter kallas *puorna*. Se vidare min artikel »Ackja l. Akja» i *Nordisk Familjebok* af år 1903.

En pojke på *Heinunen* hemman i *Tärändö* by såg en sommarkväll vid midsommartid en låga fladdra ute på en backe, *Kaltiotörmä*, öfver en i busksnåren belägen grop, den s. k. *Kaltiokuoppa*. Fort sprang han in och ropade, att elden var lös, men då folk skyndade ut, upphörde lågan att lysa.

Men nu får jägmästarn höra hvad som sedan hände! Jo, på natten kom en gammal lappkäring och sade åt pojken, att hon just för hans räkning tändt lågan där, men sedan släckt, eftersom han var dum och icke förstod att sätta sig i besittning af de skatter, hon där gömt åt honom. Och så uppmanade hon honom att gå dit. Men fastän käringen flere gånger kom till baka och upprepade sin tillsägelse, lydde han henne aldrig. Ännu i dag får man ibland se eld brinna öfver Kaltiokuoppa.

Digitized by Google

Vid en vandring i aug. 1903 mellan Soutaure och Allakjaure (Högträsk) i Jokkmokks socken berättades för mig, att personer från Nattavaara by skulle en midsommarnatt sett eld i det Soutaure närliggande Attjekvare och vid gräfning därstädes funnit spjutspetsar, torviggar m. m.

Lapska trollkarlarne voro nog mäktigare än man tänker sig: för långt till baka i tiden stälde de så till, att solen ännu lyser både dag och natt i lappmarken.

I *Onttovaara* (Grottberget) nära Tärändö finnes en lång, slingrande gång, som löper rätt in i bärget. Här sägas ofantliga skatter fordom blifvit dolda af trollkunnige lappar. Många hafva därför frestats att gå in där, och detta redan under den tid, då den sista lappen, som gömde skatter där, ännu lefde. Men det har alltid befunnits fåfängt. Skatten skulle enligt föreskrift ärfvas af en vid namn *Kalpa-Pekka* (Karl-Petter), men denne var så tjufaktig och stal så mycket renar, att han blef skjuten af en fjällapp. Mördaren släpade sedan Kalpa-Pekkas lik med sig och kastade ned det i den s. k. *Kalpakuru* (Karlsskrefvan) på Rovavaara. Efter den tiden växte där upp en mängd småbjörkar och videbuskar, som ännu i dag kallas *Kalpavittikko* (Karlsris).

Sedan Kalpa-Pekka var död, frestade många att krypa in i skattkammaren i Onttovaara, och en kom verkligen så långt där in, att han fick syn på ett flertal lappmuddar med bockskinnsbräm, akjor, pulkor o. s. v. Ljuset slocknade emellertid för honom, så att han ej kunde komma åt något af skatten, och häller ingen annan har däri lyckats. När barn äro ute på bärplockning där i trakten, töras de aldrig krypa in i hålan, i hvars ände skatten ännu ligger orörd.

Nu skall jag berätta om »*tonta*». En karl befann sig en gång i sin kvarn. Dit kom då en tonta, en vacker kvinna. Hon stannade hos mjölnaren och sof hos honom under natten. Om morgonen tog hon mjölnarens yxa och slog den så djupt i en sten, att endast litet af skaftet syntes. Därpå sade hon sig vilja underhålla

det barn, hon skulle föda, ända tills detta självt kunde lyfta yxan ur stenen, men sedan finge mjölnaren draga försorg om barnet bäst han ville. En tid förgick, och så födde hon en pojke, en helt liten en. Trots det att han syntes så liten och klen, drog han likväl i mjölnarens närvaro upp yxan ur stenen. Så blef han då dräng hos mjölnaren. En dag sändes han att hugga ved och att sedan trafva upp bränslet. Emellertid fann han alla yxorna för små. Han tyckte det var tur, då han hittade en gammal slö yxa, fälde med dennas tillhjälp ett träd med lång stubbe samt stälde sig sedan där bredvid och ropade: »Till vedtrafvar alt, till vedtrafvar alt!» Så skedde ock. Middagstiden kom han hem och sade sig hafva färdigt. Men nu blef mjölnaren arg och tyckte, att han var för gammal för skoj, och att pojken slutat alldeles för tidigt. Pojken svarade endast: »Far har så mycket ved, att ni får hålla på att köra hela vintern för att få hem den.» Nu gick mjölnaren till platsen och såg då, att en hel skogstrakt blifvit upphuggen.

Så var det en annan tonta, i Tärändö. Han var af mankön samt brukade äta upp alla piimä-bunkarna och skaffa ny surmjölk dit i stället. Emellertid blef husbonden i en gård förargad på det där och lade sig på lur i en ria. När resen nästa gång kom till gården, fick han två yxhugg af bonden — men han stöp ej i backen, utan sade helt lugnt: »Du ska ta en björkpåk, annars hjälper det icke!» Därefter började tonta hafva sin gång i ladugården, och där lade sig då husbonden i försåt med en björkpåk. Då resen kom, slog han till. Nu damp resen i golfvet, ropande: »Slå en gång till, slå en gång till!» Detta gjorde emellertid ej bonden, ty han visste, att resen då blefve lefvande igen. Så dog detta vidunder.

Förestående båda sagor afhandla två olika tonta-begrepp, af hvilka det ena synes identiskt med stallo. GANANDER (*Mythol. fenn.*, pag. 90) öfversätter tonttu med husgud: en som gick och rustade i en gård om nätterna. CASTRÉN (*Nord. resor o. forskn.*) förmodar ordet tonttu vara lånadt från svenskans tomte. Enligt sistnämda källa (III: 167) voro de enögda. Tärändöberättaren har y. tonta, k. tontaa eller tontat.

Digitized by Google

En kvinna låg och sof och hörde då i drömmen en *taallo* (stallo, jätte) komma till sig och säga: »Bär ut din hvithåriga son till den stora stenen på gården och lägg honom i gropen på stenen, så skall hela stenen förvandlas till silfver, ty där innanför ha trollkarlar gömt stora silfverskatter men bundit dessa med en så stark förtrollning, att ingen får ut dem, som ej offrar en hvithårig son.» Kvinnan nekade i drömmen. Ej häller vaken, på dagen, kunde hon förmå sig att gå dit. Flere gånger kom taallo till baka, men kvinnan ville ej göra, som han önskade, och skatten finnes altså kvar där ännu i dag.

Genetz: *Wörterbuch d. Kola-lapp. Dial.* XLII, anför från ryska lpm. formen *tālla*, som i norska Finm. heter *stallo* och bland svenska lappar *stalu*. Qvigstad o. Sandberg hafva antecknat många stallo-sagor från Jarfjord i Sydvaranger, se *Lapp. event. o. folkesagn*, sid. 61—67 o. 146—164.

I *Vettasjärvi*-trakten, där folk en gång höll på att gräfva åker uppe i skogsbygden, fann man en dag två på hvar andra stälda koppar-kittlar, fylda med gamla silfverpengar och andra dyrbarheter. Det var på hösten, och karlarne lade järnspettet i gropen såsom ersättning för fyndet. Emellertid måste de på nytt anlita spettet för att få upp nedersta delen af skatten, men då lyckades de ej vidare i sitt arbete. Spettet lades därför till baka, hvarefter de kunde hemta upp alla dyrbarheterna. Sedan nedgrofs spettet, och lär det ännu ligga kvar där.

Vid brunnsgräfning träffades en gång liksom en liten så af koppar, som var fyld med dyrbarheter. Den var mycket tung, och karlarne togo förgäfves i och drogo. Ändtligen fingo de med förenade krafter upp den så pass långt, att man kunde fatta i ena grepen. »Nå, nu ska vi väl för fan få upp dig!» utbrast en af männen. Men då gick grepen sönder, och kitteln sjönk ned i jorden och blef aldrig mera sedd.

I finnpörtena finnas i långbänkarna kring stuguväggen hål att fästa nystkronor i eller också köra en pinne i för att stödja bräder,

Digitized by Google

som man tänker hyfla på bänken. Om man slog urin eller surmjölk igenom ett dylikt hål på en bänk, där förut något lik legat, kunde man därmed bota människor, som man trodde vara anfäktade af onda andar. Eller också knöt man i hop handen och slog genom det hål, som därvid uppkom, eller begagnade sig också af en björnstrupe, men då skulle den björnen vara dödad af en, som skjutit två björnar förut. Äfvenså slogs urinen genom en självfvuxen rot-, stam- eller grenögla, en s. k. *luoma-rengas*. Därpå smorde man då med urinen eller surmjölken, och ingen fick se hvart öfverlefvorna slogos. Hälst botade man den tid på söndagen, då kyrkdörrarna stodo öppna.

Från Jukkasjärvi socken har jag på sin tid till Nordiska museet insändt en dylik luoma-rengas för botande af boskapsdjur. Lider ett kreatur af urinstämma, hälles, efter att hafva kokats, djurets urin, från hvilken man tydligen anser plågan härleda sig, trenne gånger genom en luomarengas (af *luoma*, skapelse, och *rengas*, ring) och ingifves, sedan han därigenom, efter hvad man anser, förlorat sina onda egenskaper, kreaturet som dryck för att nu utan men och smärta förnya sitt omlopp genom djurets kropp. Jfr E. Hammarstedt: *Om smöjning och därmed befryndade bruk* i *Nord. mus. Medd. 1891 o. 1892.*

Ormbett botades genom att klämma ut giftet och säga:

Du svarta kräk, du vålnad, du videsnårens bonde!
Du kröp och rotade med nosen i gödselhögen,
innan din giftiga tunga stack min gosse (min oxe o. s. v.).
Skynda nu fram att hela din skamliga gärning!

Ormen kom då fram och blef ihjälslagen, och därpå blef bettet bra.

Skorf- och spetälskesår botades på följande sätt. Man skar med en knif upp ur jorden nio stycken tärningar af röd eller hvit obrukad mull. Dessa jordklimpar lades på ett bräde, och man tog en nypa mull från hvarje bit, blandade det och lade på såret. Man läste också någonting samtidigt, men det kommer jag ej mer i håg.

En handlande vid namn *Urakka* (tvåårig renkalf) var besatt af onda andar. En dag kom han in i öfversta gården, Ylitalo, i *Saitta-*

Digitized by Google

järvi by. Han skulle gå till Vittangi marknad, hade blifvit våt om fötterna och ville torka sitt skohö. En ung flicka var ensam hemma, och Urakka ville förleda henne, men afvisades. Urakka blef då ond och slängde sitt skohö på henne, hvarefter hon blef besatt af onda andar och tokig. Hon kallas nu *Houkka-Maija* (Tok-Maja). Ibland händer det, att flickan ropar i ursinne och slåss med de onda andarna. På minuten brukar hon kunna säga, då folk dör i kringliggande byar, och underrätta när de alla skola dö. Hon är arg på alla karlar och förföljer dem ofta med yxa. Både Urakka och hon lefva ännu. Hon vill ej bo hos föräldrarne, utan bor ensam i en liten stuga i skogen, röker mest pipa och dricker kaffe. En gång köpte hon sig höns, och dem har hon inne i pörtet, där hon också i en afbalkning har en ko, till hvilken hon själf slår hö och drar hem detta på kälke. Hon hittar alltid sjöfågelägg i bäckstränderna, och folk säger, att de onda andarna visa henne reda därpå.

———

I trakten af *Matarinki* i *Öfver-Torne* bodde en rik bonde vid namn *Vittikko*. Denne lämnade större delen af sin egendom åt sonen och behöll en liten stuga som förgångsgubbe. Så dog han. Han hade sagt ifrån, att man skulle begrafva honom i djäfvulens namn och lägga honom framstupa i grafven. Detta gjorde man emellertid ej, utan begrof honom som vanligt. Efter döden spökade han, sprang omkring och väsnades på flere sätt. Man talade nu vanligen om honom under namnet *Vittikko-Raukka* (den osalige V., som aldrig skulle bli *Vajnaja-Vittikko*, den salige V.). Man hängde då i grafven en tjuka om halsen på liket. Följande natt sprang han med skällan omkring byn. Han kom till en bonde och ville låna båt öfver älfven. Bonden ville ogärna lämna den och sade: »Hvem kan veta, hvart du far med båten! Jag skall ut och ljustra lax i kväll!» — »Du skall få till baka din båt», svarade Vittikko-Raukka. »Men inte orkar du ensam draga upp en stor trebördning», invände bonden. »Jag då», svarade Vittikko-Raukka, »jo bevars!»

Nå, Vittikko-Raukka fick låna båten och reste tvärs öfver älfven. På andra sidan råkade han ljusterfolk och frågade, om han fick

Digitized by Google

kasta. »Kasta?» undrade man. Men en af dem svarade: »Kasta bara, vore det så fans hufvud!» Just som de skulle skjuta ut båten, kastade Vittikko-Raukka dit en hel hög hufvudskallar af människor. »Hvad är detta?» frågade folket. Vittikko-Raukka svarade: »Det ni begärde!» De kastade då skallarna i älfven och foro att ljustra.

Vittikko-Raukka for till baka öfver älfven och drog båten, full med vatten, ända upp till bondens pörte. Genom fönstret skrek han: »Här är båten, tack för lånet!» Därpå gick han till sin gamla undantagsstuga, dit på aftonen kommit en soldat, som skulle få logera där öfver natten. Just då soldaten skulle till att somna, hörde han, att någon kom. Det dundrade i golfvet. Han tände på ljus och såg, att två tiljor voro uppbrutna. »Hvem är där?» frågade han. Intet svar hördes. Om en stund kom den gamle fördelsgubben och visade händerna fulla med slantar af silfver och koppar. »Här fins pengar», sade han. Sedan berättade han för soldaten, att han hade pengar gömda där och därför gick och såg till dem. Soldaten skulle få alt sammans, om han bara ville följa med gubben. Soldaten var icke det minsta rädd af sig, utan följde med. De vandrade fram till kyrkogården, där kistan sågs ligga med upplyft lock. Vittikko-Raukka bad, att soldaten skulle lägga sig bredvid honom i kistan. »Nej», sade soldaten, »jag har aldrig sett eller legat i någon sådan där, gå ni först och visa, hur man skall göra!» Gubben klef då ner och lade sig. Men nu slog soldaten igen locket, stödde knät på kistan och sade: »Hör, Vittikko-Raukka, har du förut blifvit begrafven i Guds, Fadrens och Sonens namn, begrafver *jag* dig nu i *djäfvulens!*» Därpå stälde han kistan på stup i grafDöppningen.

Sedan hördes gubben icke vidare af. Soldaten gick till gården och berättade, att spöket nu blifvit *ordentligt* begrafdt. Under golfvet i den gamle födorådstagarens pörte träffade man sedan två fjärdingar med silfver- och kopparmynt, hvaraf soldaten fick hälften.

Så var det en kvinna, som spökade efter döden. En gång kastade några pojkar boll i närheten af kyrkogården. Då kom hon

Digitized by Google

springande för att köra bort dem och sade: »Ni vet inte, ni pojkar, hur tungt det är att ligga i mörka jorden och vänta på domedagen!» Då hon begrofs, hade hon nya strumpor på sig. När man sedan såg efter i kistan, voro strumporna utnötta. En gång hade hon varit framme och rört i en färggryta, som stod i hennes forna hem. Färg hade stänkt ut på golfvet. Ingen visste, hvem som gjort det, men när man gick till grafven och tittade efter, voro kvinnans armar och händer nedfärgade. Först sedan hon blifvit begrafven på nytt, kom hon till ro.

Fadern till gästgifvaren här i *Tärändö* — som heter *Heikki Adamsson Wanhatalo* — var en mycket orätträdig och något trollkunnig karl. När han för omkring 50 år sedan dog, huserade spökena rysligt med honom och sökte att flå honom. Man kunde se, att skinnet var borta å flere ställen på hans kropp. Äfven farmodern var trollkunnig. Hon brukade ställa sig på bibeln och trolla samt påstås hafva rest i luften på en kvast.

Folket här spår, att också denne Wanhatalo skall spöka efter döden, ty han har just icke namn om sig att vara ärlig. I sin stolpbod, dit ingen får komma, har han samlat en hel *»asenari»* (= arsenal!) af lokor och hästskor och alt möjligt.

Numera har Henrik Wanhatalo gått ur tiden, och man påstår, att äfven han »går igen» och spökar.

Ofta låta hemlighetsfulla väsen höra sig i skogen. Ibland skriker det, ibland jämrar det sig. Karlar, som ligga ute i markerna, höra ofta gastarna husera kring kåtorna, där de befinna sig. Man hör dem hugga ved och syssla än med ett, än med ett annat.

En jägare var med två hundar ute på ekorrskytte. På kvällen, då han tagit in i en kåta, började hundarna ifrigt skälla, utan att likväl våga sig ut. Till sist gick jägaren ut. Ingenting märkte han, men hundarna skälde fortfarande. Då tog han en eldbrand och kastade inåt skogen samt varsnade då, att ett behornadt vidunder tog till fötterna. Hundarna förföljde. Men gasten kom igen. Nu tog mannen bössan och sköt inåt skogen. Gasten flydde, och

Digitized by Google

hundarna förföljde på nytt. Sedan kom han icke mera till baka, ty alla spöken äro rädda för bössor.

När gamla personer komma till en skogskåta, fråga de alltid skogens andar, om de få taga in där. Men en gång så var det en, som lade sig utan att fråga. Genast var någon framme, som drog honom ut vid benen. Då reste karlen sig hastigt, ihågkommande att han försummat fråga om lof, samlade alla sina saker på armen, liksom hade han tänkt gå, och frågade så, om han fick ligga där. Intet svar hördes af, och han lade sig ner. Då hörde han någon säga: »Rätt att du frågade, men där skall en 500-års gubbe ligga! Flytta dig på andra sidan elden!» Så skedde, och just då föll en murken björkstubbe omkull där på platsen.

I förbigående anmärkes här, att då Ganander i Mythol. fenn., sid. 78, talar om helgade stubbar, s. k. *risti kannot*, har troligen förväxling skett med heliga träd och lundar. Antagligen hafva dessa risti kannot intet att skaffa med de lapska gudabilderna af tillyxade stammar, stubbar eller rötter, hvarom i literaturen eljest talas. Jämför exempelvis den af Tornæus omtalade »*viran-akka*», Castréns uppgift om de ett människohufvud liknande säjtarna af trädrötter (Nord. resor o. forskn. III, s. 208) och Qvigstad o. Sandbergs (Lappiske eventyr) »*rutustokket*» (offerträkäppar, trägudar). Professor H. V. Rosendahl har vid Tjåmotis i Kvikkjokk funnit gudabilder af trä på ett uråldrigt *passe* (heligt ställe), där ock varit en gammal begrafningsplats. I den ryktbara offergrottan under Skerfeklippan vid Laidaure i Kvikkjokksfjällen har jag i aug. 1903 träffat massor af helgade björkkäppar, *muora*- eller *rutustokket*, nedtill tillyxade på tre sidor. Sägnen förmäler, att de skulle offrats till ernående af mindre betydande önskemål, men det kan äfven hända, att de nytjats för att uppbära offerkött (jfr von Düben: *Lappland och lapparne*, s. 288).

Ett par karlar från *Tärändö* voro ute och jagade ekorre. På en ekorre i en grantopp sköto de nio skott utan att träffa. Vid tionde skottet slog lodet till baka i hufvudet på jägaren. Samtidigt skrek hunden till. Då förstodo karlarne, att det var något märkvärdigt med den ekorren, samt fortsatte vidare inåt skogen.

Peipponen (bofink) hette en karl, som var mycket duktig spelman. För omkring 30 år sedan skar han halsen af sig i en ängeskåta, medan hans kamrater voro ute på höbärgningen. Hans lik blef kastadt utanför kåtan, där det legat kvar sedan dess och till sist

Digitized by Google

multnat. Årligen kommer emellertid folk som vanligt dit för att slå myrängen och bor då i kåtan. Så var en gång en flicka *Ulla Waaranperä* i *Naapuri*-gården med i ett dylikt slåtterlag. När hon gick till källan för att hemta vatten till *kiisseli*-kokning, hittade hon Peipponens skalle, satte den på en stör och gick in i kåtan, där hon sade till de andra: »Se, Peipponen håller på att bli lefvande, hans hufvud är redan högt öfver marken!» Hon åt därpå kiisseli med de andra, men blef sjuk och kräktes opp alt sammans, orkade ej gå på äng hela den dagen. Spökena togo fast henne, men de släpte henne snart, så att hon kunde arbeta med de andra igen.

Jussi Wälivaara i Saittajärvi var en mäktig trollkarl. Han låg ständigt på vägarna, men aldrig tordes någon röra hans lass, som han lämnade ute på gården, då han kom till bys. En gång kom han till en by, som var ett riktigt tjufhål, och värdfolket uppmanade honom att föra lasset under tak. »Behöfs inte!» svarade han endast. En karl gick emellertid på natten och ville taga ett stort bryne och en knippa lin. Men han fastnade vid lasset. På morgonen kom Jussi ut och frågade: »Hvad hade du med mitt lass att göra?» Jussi slog honom på örat några gånger, och karlen blef då fri.

Tärändö kyrkby i Norrbottens län, juni 1891, och flerstädes.

---

3. Olof Ellas' Kaalasluspa berättar.

På *Piedjasennippura*, fyra och en half »fjärndelar» (fjärdingsväg) i söder om *Kelluka*, höllo lapparne förr stora offerfester, då renar dödades och stektes hela till gudarnes behag. Där på fjälltoppen fins det, påstår man — fastän jag ej har sett det, ty ingen kan komma dit — tre stycken murade stenkyrkor, den öfversta störst och två mindre längst i söder. Här bland stenarna brukade lapparne mura in kopparpengar och silfverkärl.

En gång gick en lappgubbe vid namn *Fiskari-Pieti* dit för att utforska platsen, men då han klef på muren, kommo stora håriga

Digitized by Google

maskar, stora som sparfvar, flygande emot honom. Fiskari-Pieti kunde ej komma in för dem, utan blef rädd och vände om. Detta har *Siiri Marja Saivarova* berättat för mig.

En annan historia har hon också berättat för mig. Lappgubben *Kuurukka* omtalade, innan han dog, att han gömt undan silfverkärl och pengar i en kittel, som han gräft ned under en lutande tall på norra sidan om *Saivavaara* vid *Kaliks träsk*, *Kaalasjaur*. Han hade stält två kittlar ofvanpå för att hindra vatten att rinna dit ner. Flere midsommarnätter har eld tyckts brinna där, men man har ändå ingenting funnit.

I »På skogs- och fjällstigar», Sthlm 1894, har jag — på grund af P. C. ASBJÖRNSENS relation om vildrenen i *Ill. Nyhedsblad 1852* — å sid. 186—187 uttalat en förmodan, att »stenkyrkorna», därest de ej äro offerplatser, kunde vara gamla gärden med tillhörande fångstgrafvar för vildren. En annan förklaringsgrund kunde vara, att man här utmärkt någon gammal gränspunkt, något som fordomdags, förutom med stenrör, gärna skedde genom att fälla grofva stockar och placera dem i en viss riktning. På Reväsvaara i Öfvertorne hafva nyligen påträffats lämningarna af nio stenbyggnader, omhägnade med stenmurar. Man har gissat, att dessa byggnader äro offer- eller samlingsplatser sedan hednatiden. — Hr P. G. LAMPA meddelar, att på *Piedjasennippura*, där han varit, finnas stenläggningar med kvarlefvor af renhorn (vanligen 12 stenar i hvarje krets eller ring). Likaså vid *Saivorova* och *Akkavare* i Gellivare (på sistnämda håll en omkring fem fot hög, mosslupen renhornsmassa). — Genetz (Wörterbuch d. Kola-lapp. Dial. XLI) berättar, att inom terska lappm. finnas flere alnar höga stenhopar (tappe eller sijtitappe), till hvilkas gudar man ännu bringar offer af silfver, kopparknappar, bröd och salt m. m. (Här är altså idolen ej allenast *en* sten eller sijt, västligare lappars säjta eller säjda.) Renar offrades där på 1860-talet, och de semiostrovska ryslapparne återupptogo åren 1876—1877 renoffren, emedan de tyckt sig märka, att gudarne harmats på deras uraktlåtenhet. — Castrén (Nord. resor o. forskn. III, s. 207) anmärker, att seida eller seita egentligen icke förekommer vare sig i finskan eller lapskan, men väl under formen seidh eller seidhr [säjd; säjda] i fornnordiska och germanska språk. Lapparnes seida därför ett lånord, liksom finnarnes seita.

FRIIS (*Lapp. mythol.*) uppgifver, att »sieide» eller »seite» ofta placerades på en förhöjning af terrängen eller på en sten såsom underlag (att så varit händelsen har jag själf sett t. ex. vid Heliga fallet [Passe kårtje] i Blackälfven [Smaileädno], där den heliga stenen stått på en i fallet utskjutande, brant klippa; å offerplatsen därintill finnas ännu renhorn, ben etc.). Kring hvarje gudabild fans enligt Friis en ringmur af sten och där ofvan ett gärde af timmer, om sådant var tillgängligt. Hornen bragtes som offer och stäldes som ett »horngärde» eller en »horngård», tjåarvve-garde, motsvarande tjårve-karde i Torne lappmark.

Friis framhåller (anf. st.), att hvarje större fjäll var ett *saivvo* eller uppehållsort för de döda. Lapparne offrade renar åt dessa döda, så att de i pulka (kerris) och efter ren skulle kunna gästa invånarne på ett annat saivvo, just såsom rika fjällmän anstode. Dessa offer få ej förväxlas med säjt-offren.

Digitized by Google

Passe eller *basse* (finskans pyhäpaikka) betyder såsom enstaka ord eller förstafvelse i sammansättningar en helig plats i allmänhet. Hvarje trakt, hvarje familj och hvarje person hade sina *passek*, heligställen, där offer hemburos åt naturens mäktiga gudar, förkroppsligade i eller kanske rättare antropomorft eller annorlunda åskådliggjorda genom egendomligt danade eller med konst formade stenar och rötter (stubbar).

Finnarnes Ukko eller Äijä, lapparnes Aije eller Attje, allfadern, var den i naturen inneboende gudomen, den högste guden. Åt honom voro hela fjällkomplex, stora sjöar o. s. v. helgade. De enskilda säjtarne, eller hvad man skulle kunna kalla »små- eller undergudar», hafva med denna dyrkan alls intet att skaffa (se Castrén VI, s. 20).

Varsinski-lapparne på Kolahalfön offrade (enligt Arvid Genetz) tolf renar vid en offerfest år 1874 och förberedde för nyåret 1877 en liknande högtid. Handlanden Figenschou i Sydvaranger berättade för mig 1891, att en Inarilapp år 1879 eller 1880 offrat åt säjtar. Denne hade vid ett annat tillfälle sålt renar och fått betaldt i guldmynt, dem han visat för säjten i fjället under uttalande af vissa formler. För egen del har jag i augusti *1903* under en färd längs Stora Lule vatten vid Jaurikaskakuoika iakttagit, att en därstädes och vid Kaltisluokta sig uppehållande lapp Ramasu eller Ramsu anordnat ett slags offer för att beveka den öfver forsen rådande gudomligheten att förläna rikligt fiske. På en stubbe vid forsen hade nämligen R. utbredt ett nät och där ofvanpå ställt en masurskål, hvari han lagt i näfver inlindade sikar. Längs hela forsen hade han vidare radat tomma halftunnor med mynningen gapande mot vattnet — ett anropande om gunst. Hjälper nu hvarken anordningen med votiven af sikar i näfverlindning eller grupperingen af fiskkärl utmed forsen, torde det kunna hända, att Ramsu upptoge sin stams forna bruk att med fiskfett och fisklefver smörja den säjt, som för närvarande står i strandkanten ofvan Jaurikaskakuoika, dit den för en etnografs räkning blifvit framskaffad från en närliggande ort. Ramsu är beryktad såsom trollkarl och lär själf vidgå, att han har förmåga i detta hänseende. Den gamla gudatron är seglifvad i den ensliga, allvarsbjudande lappmarken, och all möjlig öfvertro förekommer dess utom allmänt i den öfre norrländska skogs- och fjällbygden.

De »håriga maskarna» finnas flerstädes omtalade i den äldre literaturen. Lapparnes trolldom kallas på norska »gan». Man kunde äfven på långt afstånd skada eller förgöra ovänner. Intressant är i detta samband det ännu lefvande finska uttrycket, att »sjukdom kommer som om den vore *kastad* på en» (tauti tulle niinkuin vatkattu = jag har fått ondt *hit* (i st. f. här), o. s. v.

Kaalasluspa i Torne lappmark, juni 1891.

---

4. Jonas Olsson Soutojärvi berättar.

Här på *Pyhäkielinen*, den här höga bärgkammen invid *Soutojärvi*, bodde förr en gud. Ännu för omkring 50 år sedan gick en gärdesgård öfver bärgets sluttningar ned mot en vik (*ava*) i träsket, ty

Digitized by Google

Soutojärvi-borna voro den tiden mycket rädda för att kreaturen skulle komma in på det område, som var helgadt åt guden.

Till *Haltisaari* (andeholmen) här midt i träsket for guden gärna emellanåt öfver, och förr var det farligt för människor att färdas »gudens väg» eller fjärden mellan fastlandet och holmen mellan Pyhäkielinen och Haltisaari, men numera låter det sig göra utan våda.

På *Soutovaara* finnes en stengrund med timrade väggar. Påskafton och midsommarafton brinner det där öfver, och det känner också folket i *Puoltikasvaara* till.

Inga vidare upplysningar stodo att vinna angående detta senare förhållande. Man kände ej närmare till platsen, sade man — men man hade kanske försyn att förråda den, i händelse det skulle bringa något slags ofärd.

Vidare angående Haltisaari har jag antecknat i boken »I Nordanland», Sthlm 1900, sid. 217. Offerplatsen mäter omkring 3½ meter i diameter, och själfva eldstaden är betäckt af och kringgärdad med stenar, hvarunder råkas ett kvartersdjupt asklager. Grafgropar synas öfveralt på holmen. »Haltia» (lapskans halde) var enligt Friis (Lapp. Mythol.) den speciela gudomen eller skyddsanden på hvarje plats.

Soutojärvi i Lule lappmark juli 1891.

---

5. Tolfman Mikkel Henriksson Runakka berättar.

Vid vägen mellan detta *Moskajärvi* eller *Moski* och *Auvakko* ligga två träsk, vid hvilka man förr offrat åt de lapska stengudarna eller *säjtarne*. Ena platsen är vid *Sarvijärvi*, där det fins stora hopar af gamla renhorn från offerfesterna. Nu äro hornen halfmultnade och täckta med grässvåle, och när man stiger öfver dem, frasa de sönder som grenar och kvistar i skogen.

Andra stället är vid *Saivojärvi*. Här stodo förr i strand två stenar, som dyrkades som gudar. Den manliga stenen kallades *Anttaja* (gifvaren) och hade ordentlig kropp med hals och hufvud, men den kvinliga stenen saknade en lika väl utvecklad gestalt, och namnet mins jag ej numera. På 1840-talet gick jag, som då var en liten pojke, med min omkring år 1880 döde far ned till träsket för att fiska. Min far förmanade mig att i alla mina dar

Digitized by Google

vårda stenarna och att liksom nu med fett från den största fisken tillvinna mig gudens behag. Vi smorde stenarna med fiskfett och slutade vårt fiske, men då slog jag sönder stenarna, ehuru jag aldrig tordes berätta det för gubben, som då skulle profeterat om ofärd öfver mig och de mina.

Från *Saivojaur* vid Gellivare har jag till Nordiska museet nedskaffat två säjtar jämte en knippa gamla renhorn, äfvensom vid *Lismajärvi* inom Gellivare socken förvärfvat en säjt för «Offerholmen» på Skansen. Denna senare säjt skulle kosta fem kronor, men markegaren fick *en* krona såsom full likvid. Detta tyckte karlen vara »för litet för en gud» — han sade sig hällre hafva »behållit den i träskstranden och fått stora fiskar». Han var betydligt ångerköpt och ville ha sin säjt till baka!

Moski i Gellivare socken, Lule lappmark, den 12 juli 1891.

— — —

6. Smärre anteckningar från svenska, norska och finska Lappland.

Toppen af *Vittangivaara* vid *Vittangijärvi* är ett gammalt offerställe. Den kallas också *Uhrilaki* (offertoppen). Märkvärdiga »byggnader» af sten påstås finnas där uppe. [Uhripaikka, = offerplats, är den vanliga finska benämningen på dylika ställen.]

Vid *Muoniovaara*, ungefär 1/4 mil från gården, finnes en s. k. *säitäkivi* (säjtsten). Det är ett väldigt block och omöjligt att fortskaffa. Omkring 7 fot högt, 6 fot bredt och 6 fot långt. Engelsmannen John Wolley ristade 1854 eller 1855 runor i en slinga på stenen.

Kyrkan i *Karesuando* har namn om sig att kunna gifva verksam hjälp i häftiga sjukdomar och andra svårigheter, hvari nomaderna under sina fjällflyttningar kunna råka, därest man beslutar sig för att skänka henne en eller flere kronor. Af sådan anledning har kyrkokassan tid efter annan fått mottaga penningegåfvor af nybyggare och lappar från så väl den svenska som den angränsande norska lappmarken.

År	1890	inflöto	10	kronor	af	3	gifvare
»	1891	»	14.50	»	»	4	»
»	1892	»	5.10	»	»	2	»
»	1893	»	6.85	»	»	5	»
»	1894		—			—	
»	1895	»	21.75	»	»	4	»
»	1896	»	18.50	»	»	6	»
»	1897	»	21.10	»	»	10	»
»	1898	»	14.25	»	»	6	»
»	1899	»	4.—	»	»	6	»

Under tio år alltså 116.05 kronor af 46 gifvare.

— — —

Digitized by Google

Vid *Edjajavre* fjällvatten omkring 2 mil från *Karasjok* voro en gång några lappar för att fiska. De smorde en i stranden stående säjt med fiskfett och fingo rikligt byte. Tredje dagen påstod en af lapparne, att det var syndigt att smörja säjten, hvarför man denna gång lät guden blifva utan sin tribut. Men så fingo de knapt en enda fisk. Fjärde dagen smorde man därför igen säjten liksom förr, och nu vardt fiskelyckan genast bättre.

Mikkel Kemi, som är rikaste lappen i Karasjok (han eger omkring 3,000 renar), såg en gång under höstflyttningen något underligt komma vandrande öfver ett träsk. Föremålet liknade ett par säckar eller något sådant. Följande år frös en flicka i hjäl på samma plats. Det var altså ett *förebud.*

Adnahaude kallas säjtar, som äro begrafna under jorden, så att ej folk skall få tag i dem. Hvarje Sankt-Hansafton och hvarje julafton brinner eld öfver sådana ställen, där man då kan få reda på dolda skatter och se märkliga ting: råttor åka med hästlass o. s. v. En gång nyligen sutto två vuxna män, Gustaf Kyrö och Amund Hansen, på en dylik plats strax bredvid kyrkbyn och spejade. Hvad de varsnade har jag ej lyckats erfara. En regel lär vara att förhålla sig alldeles tyst vid dessa tillfällen. En kvän (finne) påstås hafva gräft på detta ställe.

Vid *Gärdin*, fyra mil från Karasjok, hörde »Lille Clement» (Clement Clementsen Karasjok) för några år sedan en *äpparasj* (pl. äpparatja) högljudt klaga öfver den tunga lotten att ej komma till griftero.

Friis har *abar*, *abarasj* o. *äparasj* i Lex. lapp., men *apparasj* i Lapp. Mythol. (s. 105) och *apparashj* i sin »Lajla», där det utsatta barnet ropar efter kristligt dop. Laura Kieler uppgifver, att barnet ropar moderns namn. Lapparne äro öfveralt rädda för dessa rop. Nicolaissen (*Sagn og Eventyr* I, s. 81) citerar en dopformel i fråga om *utboren*, som sedermera upphör att klaga och banna öfver sin moder; likaså Qvigstad o. Sandberg (Lapp. eventyr, s. 173, noten), hvilka uppgifva dels att det utsatta barnet blir äpparasj efter 7 års förlopp, dels att det efter undfånget »nöddop» enligt den citerade formeln ändock visar sig hvart annat år äfven framgent. Jfr Herm. Hofbergs uppgift (*Sv. folksägner*, s. 91 o. 211) om *myling*, *myring* o. *myrding* i södra svenska provinser.

Då lapparne i dessa trakter svepa ett dödt barn, smörja de in sin näsa och näsborrarna med beck och tjära. Man har nämligen

Digitized by Google

den föreställningen, att det bringar döden, om liklukten kommer i näsan.

En gammal lappkvinna *Ane Antigalgo*, som dog i slutet af 1880-talet närmare 100 år gammal, offrade gärna smärre föremål, pengar, gamla kläder o. dyl., till säjtar, som hon hade förtroende till.

På fjället *Rastigaissa*, omkring 2 mil från *Levvojokk*, har hela vida toppen varit offerplats. Ännu i dag tror folk, att det blir svårt väder, om man talar illa om Rastigaissa: snöyra, dimma och köld.

För några år sedan ankom — berättar man i Karasjok — en lapp från Koutokäino eller Väst-Finmarken under vårfisket vid Porsanger-fjorden och gaf sig ut för att vara *noaid* (trollkarl). Han gjorde en mängd konster och väckte stort uppseende bland lapparne.

Stallonaste (jättestjärna) kallas ett rektangulärt, numera sällsynt förekommande silfversmycke med en skalle i midten och tre figurer på hvardera sidan, prässade med schablon. I *Koutokäino* uppgifves, att dylika smycken, som anses ega läkekraft, pläga föras från den ena lappbyn till den andra för att bringa de sjuka hjälp och undsättning.

Vid *Skilkasjjavre*, 3 mil söder om Koutokäino, finnes en sten, som man fordom smorde för att få godt fiske. Om denna säjt berättas följande. För 3—4 år sedan drogo några fiskare not i Skilkasjjavre. De aftalade att kasta säjten i sjön, om de skulle få klent fiskafänge. Noten kom alt närmare land, och lapparne sågo, att en stor mängd fiskar glimmade inom garnen. Då uppstod plötsligt en stark storm, som dref noten från strandbrädden långt ut på sjön och kom de goda förhoppningarna på skam. Lapparne förstodo, att det var den förgrymmade säjten, som ville hämnas och visa sin makt.

Följande säjtplatser i Finmarken hafva vidare antecknats: *Haldeladne* (norr om Aldisjaur: renhorn och flere säjtar); *Gargovare* (2¹/₂ mil söder om Koutokäino: stensättning och stor säjt jämte renhorn); *Bjällasjvare* (¹/₂ mil öster om Koutokäino, åt Autzi till: renhorn, en större sten med en liten ofvanpå, snöhvit, tros hafva fallit ned från himlen); *Fallegädge* (mycket renhorn; tar man något skedämne

Digitized by Google

eller dylikt därifrån, drabbas man ovilkorligen af ögonblicklig olycka); *Tsäune* mellan Alten och Karasjok (stor sten, renhorn fortfarande); *Säidennjunne* mellan Karasjok och Laxelven (Porsangerfjorden); *Vuodegoika* (= f. *Outakoski:* två säjtar stå på hvardera sidan om Tana gränsälf, och massor af ben och renhorn synas där); vid *Mortensnæs* efter Varangerfjorden och vid *Korsfjorden* i Syd-Varanger.

Fjordön *Aarö* nära Alten, mellan Jupvik och Korsnæs, har i fordomtima varit ett fräjdadt lapskt offringsställe. Där synes en kolossal, upprättstående säjt, och i en håla på den svårtillgängliga ön hafva anträffats kranier och ben af björn i djupa lager. Skoginspektör Axel Hagemann har till Kristiania museum insändt en hel del fynd från denna ö.

Fr. Rode (*Optegnelser*, s. 24) har hört berättas om en kyrka och fästning i forntiden på denna ö.

Förestående anteckningar rörande Norge äro sammanbragta enligt meddelanden af lappar i Finmarken. Namnen och benämningarna altså här *lapska*. Angående noaiden eller noiden vid Porsangerfjorden upplyser i bref af 7 febr. 1900 kyrkoherden i *Karesuando* Isak Johansson att »våra lappar och nybyggare lära rådfråga en beryktad nåid ifrån Porsanger i Norge, hvilken plägar besöka Skibottens marknadsplats årligen, för att få anvisning på den eller de personer, som stulit från dem. Samme nåid lär ock rådfrågas för sjukdomars botande.» — Ang. »*utbölingen*» i Lyksele lpm. se P. A. Lindholm: *Hos lappbönder*, s. 15. I Norge talas äfven om den s. k. *utburden*. I Lule lpm. förekommer namnet *äppar* (pl. *äppara*) för att beteckna vålnaden efter ett i löndom födt eller för vanskaplighet etc. fordomtima utsatt barn. Det talas t. ex. om flere *Äppartjåkko*, där vålnaderna ropa, och lapparne äro mycket rädda att flytta där förbi.

För några år sedan anlände till *Kittilä* kyrkby i finska Lappland en nybyggare från ryska Karelen på väg norr ut. Länsmannen fann karlen misstänkt och inberättade saken för kronofogden, som tog honom i förhör. Ryssen upplyste då, att han var på väg till *Inari* för att rådföra sig med en trollkarl! Han bad nu kronofogden vara god att ej utsprida något om resan, ty då blefve trolldomen kraftlös. Trollkarlens namn ville han på inga vilkor säga. En egendomlig tids- och kulturbild, och egendomligt desslikes, att trollkarlens anseende var så vida beryktadt!

Här uppmärksammas några säjtplatser. En sådan finnes vid *Rastinkylä* (*Tervaniemi*), 3 mil från Kittilä kyrkby. I *Jerisjärvi* nära

Digitized by Google

Muonio finska kyrkby finnes en udde, den s. k. *Säitäniemi*, där man offrat åt en stor stengud (högar af horn af vilda och tama renar). Mellan länsmansbostället och kyrkplatsen i *Utsjoki* finnes en sten *Säide-* eller *Säitäkivi*, till hvilken man offrat. Den liknar en ren utan hufvud. På *Juppura* vid *Hätta* kyrkby samt på nordöstra sidan af *Ounisjärvi* vid Hätta finnas säjtar.

I nordligaste Finland och angränsande trakter af ryska Kolahalfön har jag sett genomborrade björntänder burna som amuletter, bundna med en sensnodd vid bältet. Då jag sökte köpa en dylik tand och anmärkte, att det var en ovanligt stor björntand, skyndade lappen att anmärka: »Det er rensdyrben!»

En typisk afbildning finnes å sid. 28 i Hildebrands och Montelius' m. fl.:s *Sveriges historia*, fig. 38.

Kittilä, Inari, Utsjoki, Hätta och flerstädes 1889–1891.

Enligt meddelande i Lappska missionens vänners berättelse för 1 jan. 1881 till 1 juli 1882 (Sthlm 1883), s. 39, offrade på 1870-talet en nybyggarlapp i Gellivare tobak åt en säjt vid Saivojaur, sedan fisket där lämnat godt resultat. Likaså uppgifves, att »för icke länge sedan» en säjt i Arjepluog smordes med fiskflott såsom en gärd af vördnad och tacksamhet. Huru som hälst ligger mycket, som vi kalla »hedendom» närmare oss i tiden än vi tro, och den gamla åskådningen lefver nog än ett lifskraftigt lif i ensamhet och skymundan. Att Qvigstad o. Sandbergs uppgift (Lapp. eventyr, sid. XXXIII) är felaktig och vilseledande måste jag eftertryckligt påstå, och tillräckliga bevis för detta påstående torde jag lämnat redan i förestående uppteckningar och noter. Enligt dessa herrars utsago skulle emellertid hvarje erinring om lapparnes forna tro nu vara »sporlöst forsvundet». Likaså djärfvas de påstå, att »den stockflethske mission forefandt ialfald lige fra först af ikke et eneste individ med hedenske begreber blandt lapperne i Norge». — Ack, lapparna hafva nog i minne, huru prästerna bränt deras gudabilder och spåtrummor, huru de förföljt dem för deras »naturliga religion», huru de städse velat »omvända» dem. Skulle lappen våga inlåta sig på en dispyt med prästen, då han på förhand vet, att han skymfas och hånas? Han går ur vägen — mottar dopet, men fortfar i sin ensamhet att vara en lika så god hedning som förut. Att en lapsk *magus* åtminstone ibland kunde »spå» eller *se* rätt, veta vi af ett möjligast ojäfvigt vitne, prosten Johannes Tornæus, som år 1672 skref en skildring öfver Torne och Kemi lappmarker. Tornæus berättar, att en medelålders lapp bar fram till prästen och utlämnade sin spåtrumma, såsom T. »länge påyrkat hade. Sade han: ändock jag denna nu bortgifver och gör mig ingen annan trumma, så ser jag likväl, *nimirum absentia;* och tog mig sjelf till exempel, sade alt hvad på den resan mig händt hade, och det var alt så sant. Hvad skall jag göra med mina ögon, sade han, jag ser om jag vill eller icke». Tornæus sade emellertid lappen, att han »lög altsammans hvad han om min resa sett hade. Ty jag ville intet att lappen skulle berömma sig af satans uppenbarelse».

Digitized by Google

7. Häradsdomaren Paul Valli berättar.

Följande sägen berättas här i Inari lappmark. I den tid, då laglösa förhållanden ännu rådde i landet, hände sig att en anständig flicka hade två friare och ej ville gifva någondera af dem korgen. Båda voro nämligen bra karlar, och frieriet drog länge ut på tiden. Till sist församlade sig byns älste och lade råd, huru man borde göra i ett sådant fall som det förevarande. De rodde till *Vehirniemi* på södra sidan af *Inari träsk*, där det fins ett smalt sund med en sten i midten. En af de älste steg upp på stenen och afkunnade följande dom: *Sigga* — så var flickans namn — skulle ställas på stenen, som var midt i sundet, och fästmännen på hvar sin strand af detta. Så skulle de skjuta pilar på hvar andra med armborst, och den öfverlefvande finge taga Sigga till hustru.

Saken blef på detta sätt ordnad. Sigga satt på stenen och var glad öfver att få sitt öde afgjordt, ty åtminstone en af de två skulle nu bli hennes man. Men hon tyckte tiden gick en smula långsamt. Folket hade dragit sig åt sidan, och de båda medtäflarne stodo beväpnade bakom stenarna på hvar sin strand. De tittade båda upp samtidigt och sköto samtidigt. Båda blefvo härvid träffade och dogo på fläcken. Flickan stod på stenen och skrek: »O, barmhärtige himmel, o sol, måne och stjärnor, huru har det icke nu gått!» Folket skyndade till och lyfte flickan ned i båten, men man trodde fortfarande, att friarne voro gömda bakom stenarna i strand för att ej låta sig ses af hvar andra. När man såg efter, fann man dem emellertid döda båda två. Då rodde sällskapet ett stycke, och man öfverenskom att kalla sundet *Kalluttasalmi* (sorgesundet) och holmen *Kalluttasaari* (sorgeholmen), hvilka namn ännu i dag bibehållas. De rodde sedan till *Nestorsalmi*, där Sigga blef så sorgsen till sinnes, att hon höll på att mista förståndet. En af de älste, *Nestor*, fattade henne här i armen och tröstade henne. Vid en annan holme skulle hon ovilkorligt i land. De stego då i land på en udde, där Sigga bitterligen grät och samme gamle Nestor åter sökte trösta

Digitized by Google

henne, så att de kunde få henne med sig till baka i båten. Holmen kallas ännu *Nestorsaari*, udden *Sigganitkuniemi* (Siggas gråtudde).

Nestor lofvade att vid behof hjälpa Sigga, och det gjorde han också, ty en gång förde han henne med sig fram till Varanger i Norge, där han gifte henne med en präktig karl. Där lefde hon lyckligt samt följde med man och barn vid fiske på haf och träsk, såsom i *Einalompolo*, *Niitkojärvi* och *Sivakkajärvi*, och äfven finnes ett ganska vackert ställe vid *Atikojoki* strand, där de uppehöllo sig om vintrarna, de och deras släktingar, där lindorna ännu stå gröna, fastän stället nu länge saknat någon, som bott där. Ännu i dag plägar man bärga de lindor, som kallas »Siggas lindor».

Jag kan också en gammal saga om en, som var *missnöjd i medgången*. I ryska lappmarken bodde en gång ett fattigt äkta par, som blott med möda kunde draga sig fram i sitt armod. En eftermiddag satt gumman nära spiseln, värmde sig vid elden och stickade strumpor. Hon jämrade sig öfver sin fattigdom och sin sjuklighet. Gubben gick ut att söka ved i skogen och draga hem veden till gården. Han suckade flere gånger och tänkte, att, om han liksom många andra hade lyckan med sig, då skulle också han kunna lefva i världen. Så kom han till en stubbe och tänkte klyfva honom till bränsle. Han slog pröfvande till ett tag med yxhammaren. Då frågade stubben: »Gubbe, hallå gubbe, hvad vill du?» Gubben blef förskräckt och svarade, att han ville ha ved. Stubben sade: »Gå hem, det fins ved!» Då gubben kom hem, fann han så mycket ved som behöfdes.

Gumman undrade och frågade, huru han hunnit skaffa hem så mycket ved. Då berättade gubben händelsen. Gumman menade: »Nog fins din lycka i den stubben! O, att du inte sporde honom sanningsenligt, om han var vår lycka, och hvarför han låter oss lefva så här dåligt! Gå nu och fråga, om du kanske kunde få något mera, och bed om rikedom och bättre dagar än vi hittills haft!» — »Nej», svarade gubben, »jag går ej ut nu, då det är mörkt; är det inte trefligt, min hustru, att få sitta bredvid spiseln i kväll, då vi

Digitized by Google

hafva ved? Men nog skall jag i morgon ut och se efter, om vår lycka verkligen fans där borta.»

När dagen grydde, gick gubben ut i skogen. Stubben stod kvar på sitt ställe, och gubben tittade på den. Så slog han på stubben med sin yxa liksom dagen förut. Stubben frågade: »Hallå, hvad vill du?» Gubben sade: »Mjöl vill jag ha, när jag är hungrig». Stubben sade: »Gå hem, där har du mjöl». Vid hemkomsten fann gubben mjöl så mycket som behöfdes. Hustrun menade emellertid: »Nog är det ju alltid bra att ha mjöl, men om vi hade någon fetmat också! Bad du inte att få något annat än mjöl, eller fick du inte?» Gubben svarade: »Nej, jag tordes inte begära så mycket, ty jag var rädd att då ej få något alls». Han sade vidare till gumman: »Vi ha ju, hustru min, kakor att vi få äta så mycket vi vilja». Hustrun sade: »Gå nu och bed att få rikedom i hast, om vi kanske skulle få det också». — »Nej», svarade gubben, »jag går ej ut nu då det är mörkt, men kan hända att jag går i morgon och ber att få rikedom».

Natten gick till ända, och det blef dag. Gubben gick som förr till stubben i skogen, bultade till ett tag med sin yxa. »Gubbe, hallå gubbe, hvad vill du?» frågade stubben. »Jag vill bli rik», svarade gubben, »ty annars kan jag inte få det bättre». — »Gå hem», sade stubben, »rik är du, men bed nu ej att få något annat». Gubben gick hem, och i stugan fans alt som behöfdes. Mat fans och alla slags rikedomar. »Nu», menade gubben, »nu har jag, min gumma, funnit lyckan, nu äro vi lyckligare än någon annan, nu kunna också vi lefva i världen». Och så lefde de sin tid. Det går bra att lefva, när man har allting. Men gubben började gå och fundera. »Jag skall ännu en gång gå till stubben och bedja om något», sade han en dag. Hustrun frågade: »Nå, hvad skall du nu bedja om, vi ha ju alt hvad vi behöfva?» Men gubben sade: »Min lilla gumma, nog ha vi ju nu alt annat, men många ha mera anseende, än hvad vi ega».

Gubben hade bestämt sig för att göra ett nytt försök. Han gick åter ut och bultade på stubben. Stubben sade: »Hvarför kommer du nu hit? Har jag inte sagt till, att du ej vidare skulle få

Digitized by Google

komma? Du har ju nog och mer än någon annan, men ändå är du missnöjd». Gubben svarade, att han var ledsen öfver att behöfva begära ännu något mer. »Får jag eller får jag ej?» frågade han. Stubben svarade: »Ja, en gång till, fastän det är för mycket!» Gubben sade nu: »Om det vore möjligt, skulle jag vilja ha detta zarens rike.» Stubben lofvade detta: »Gå hem, du är zar (*tsaari*), men kom nu aldrig mer!» Gubben lofvade lyda. När han kom hem, klädde sig hustrun i purpurkjolar, och åt gubben var också en liknande dräkt färdig, och tjänarne började kläda honom. Nu sade gubben: »Nu äro vi en zarfamilj, folket bugar sig för oss, alla som se oss! Men icke alla känna oss, riket är litet, och rädsla börjar på att besvära mig. Anseende ha vi nog hos somliga, men ej hos alla». Gubben rådslog med sin hustru: »Hustrun min, hur känner du dig nu som zarevna (*tsaarskoina*)?» frågade han. »Jag tycker att den sista rikedomen var den allra bästa», sade hustrun. »Nej», sade gubben, »begär efter anseende har jag nu, och jag går nog kanske till stubben än en gång. Jag vill bli Gud! Då kommer ingen att ha mera anseende än jag. Men det är nog ej riktigt bra att gå dit mera, ty han var ond, då jag var där och bad om det sista vi fingo, och han förbjöd mig strängt att komma vidare, och jag lofvade att ej gå dit mer.» Hustrun sade: »Gå inte dit mer, när han nekat dig att komma.» Emellertid menade gubben: »Jag är nu allas öfverherre, han kan nu icke neka mig!»

Och så gick han dit ut i skogen ännu en gång. Tjänarne höllo upp hans kläder på båda sidorna. Han befalde sin kammarherre att slå på stubben. Stubben sade: »Hvarför kom du ännu en gång? Förbjöd jag dig icke att komma vidare? Hvad vill du ännu ha, missnöjde gubbe?» Gubben svarade: »Gud vill jag blifva nu!» Stubben sade: »Gå hem, du är gud!»

All grannlåten försvann med det samma, tjänarne och purpurkläderna voro liksom bortblåsta. Kvar stod allenast gubben i sina gamla trasor. Då han kom hem, reste sig hans gumma i paltor bredvid spiseln, där hon satt och stickade strumpor. Jämrande sig öfver sin fattigdom och sjuklighet sade hon till mannen: »Du gick ju ändå till stubben, fastän jag sökte hålla dig till baka. Trodde

Digitized by Google

du ej, att du skulle kunna reda dig med hvad du hade, när det ändå var omöjligt att blifva Gud och omöjligt också att bedja om det. Nu få vi nog svälta i hjäl i skogen».

Så slutar den sagan.

Denna saga berättas ungefärligen lika också i Tärändö inom Norrbottens län, ehuru man där naturligtvis har kung och drottning i st. f. zar och zarevna.

I en by *Syönni* vid staden *Kuola* (Kola) var det en gång några karlar, som höllo på att hugga båtvirke och timmer. Om natten lågo de ute i skogen nära sitt arbetsställe med *härkarna* (renoxarna) strax i grannskapet. En man, som var en riktig fattiglapp, vaknade hastigt ur sömnen och hörde alla hugga. Han trodde, att han försofvit sig, tog sin yxa och gick ditåt, därifrån de andra hördes. Månljust var det. En man gick vid hans sida, men han kände honom ej. Då frågade han: »Hvem är du?» Främlingen svarade: »Jag är din lycka». Åter märkte mannen sig gå bredvid en annan främling och frågade: »Nå, hvem är du då?» Då svarade alla, som voro där: »Vi äro din lycka». Mannen sade: »Vete 'hahu' hvad som är min lycka!» Han frågade: »Hvad är min lycka?»

Då visade de: »Där ligger din lycka! Din lycka gitter ej stiga upp så tidigt som vi andra, hvilka äro vakna, då andra sofva.» Mannen tog ett trästycke och började med detta piska upp sin lycka duktiga tag, men den började jämra sig svårt och sade: »Tukta ej, tukta ej, nu stiger jag opp, vaknar och börjar lefva; gå och lägg dig utan bekymmer, du liksom andra människor!» Mannen gick då till baka till sina kamraters lägerplats, där alla sofvo och snarkade. Han lade sig också att sofva och steg sedan upp med de andra vid arbetstid. Han började därefter så småningom blifva alt rikare och rikare.[1]

»Hahu» har jag icke kunnat öfversätta.

[1] Ehuru sist anförda berättelse i föreliggande form — må hända genom felaktig tradition — förefaller oklar, har hon dock anförts i det skick hon af antecknaren meddelats för att till äfventyrs lända framtida forskare till ledning.

Red.

Digitized by Google

8. Heikki Rovanen i Kittilä berättar.

På *Kannanjurmunkangas* vid norra sidan af *Kittinenjoki* (älfven *Kittinen*) mellan *Waulo* och *Tankojoki* bodde fordom en *noita* (trollkarl). En gång föll han i ekstas och bad då sin son att väcka honom med följande ord:

Där ligger nu min fader,
dold uti gäddans långa tarmar,
dold i den tredje tvära vindlingen.
Stig nu upp! Vakna, fader som sofver,
stig nu upp att lefva å nyo!

(Finska texten:
Tuolla minun isä makaa
hauvin suolen soikelossa,
kolmanessa koikelossa.
Nouse! Herää ylös sinä joka makaat
ja nouse ylös niin saat elää!)

Pojken erinrade sig dock icke dessa ord i rätta ögonblicket, utan började sjunga dem först efteråt och skramlade på trolltrumman (kannuslauta), men gubben kom ej till lif igen, utan lyfte blott upp hufvudet och sade: »Hvartill nyttar detta, då det en gång är för sent!» Där fick trollkarlen ligga, och hans kropp ruttnade med det samma. Han kunde nämligen icke vidare få någon hjälp af sin trolltrumma.

Lapsk trollkarl, som kan försätta sig i ekstas, heter på finska *noita*, pl. noitat, på lapska *noida*, pl. noidak. I ryska lappm. heter han noajte (Genetz). I svenska literaturen heter han nåid eller noid, i den norska noaid. Besvärjelsen i fråga må jämföras med Kalevala-runans (XXXXVIII, v. 227—228 enl. Rothsten = XXVI hos Castrén) »siian suolen soukerosta, kolmannesta koukerosta». Om trollkarlen Karkias berättar Castrén (Nord. resor o. forskn. I, s. 30), att han flere år uppehöll sig i en gäddas lefver. När en trollkarl (= hos de sibiriska folken jaman) på detta sätt bytte gestalt, kallades han på lapska viroladsch, på finska virolainen. AND. JOH. SJÖGREN (*Anteckn. om församl. i Kemi lappm.*) berättar om en lapp i Sodankylä, som förvandlade sig till en id (sid. 183, 184). Konsten synes för öfrigt nog så gammal. I Eddan berättas nämligen dels att Loke efter sin stora tråta med gudarne flydde i skepnad af en lax (i lax liki) i Frånangers fors, där gudarne fångade honom, dels att en dvärg Andvare länge uppehöll sig i en gäddas skepnad i en fors och där fick sig mat.

Digitized by Google

Vid stranden af *Vaalajärvi* fans på *Kuusikenttä* en kåta, dit tvänne karlar en gång kommo på fiske. Den ene somnade, den andre var vaken och hörde nödrop från träskets andra sida, hvaraf han förstod, att ryssarne voro i antågande. Han försökte då på alt sätt att väcka kamraten, men denne hvarken svarade eller steg upp. Hvem kunde för öfrigt veta, hvilka de voro, som ropade? När han ej fick den andre att vakna och såg, att ryssarne togo en genväg och närmade sig, grep han yxan och högg ett stort hål i en trebördingsbåt, som var långt uppdragen på land, och lade tofterna däröfver. Själf sköt han den andra båten ut på träsket och sade till kamraten: »Sof du, men du får dig nog snart en smäll!»

Ryssarne, som sågo den flyendes båt på vattnet, sprungo i full fart ned till kåtan och mördade den sofvande karlen. Därpå sköto de ut trebördingsbåten och började förfölja den andra, men då de kommo ett stycke ut, sjönk deras båt, och de plaskade, tills de alla sammans drunknade. Detta ställe kallas ännu *Molkansalmi*. En del af fienderna försökte simma till flyktingens båt. En försökte få tag i båtbordena, men blef slagen på fingrarna med åran, så att en guldring, han hade på ett finger, flög in i båten. Denne ryss och alla hans kamrater drunknade.

När vi här och i det följande användt ordet ryssar, orsakas detta dels af att berättaren användt termen *vihavenäläisiä* [fienderyssar] och att allmänna meningen i orten betraktar dem som ryssar, dels af att de faktiskt kommo från ryskt område. Emellertid voro de ingalunda ryssar, slaver, utan tillhörde en fordom stor och betydande folkstam, *kareler*, som blifvit fördrifna af ryssarne och från sina hemorter företogo vidsträckta plundringståg uppåt nuvarande finska Lappland (dåvarande svenska Kemi lappmark), norska Finmarken och långt nedåt svenska lappmarken. Man hör sägner om dem täljas ännu i Peuraure söder om Kvikkjokk (en lapsk bedrift i den s. k. Karjelkårso). Ibland användes också den riktiga benämningen *karjalaiset* [karelerfolket], på lapska *karjeleh*. Enligt Storm o. Retzius kommo lapparne till den skandinaviska halfön samtidigt med yngre nordiska stenåldern. I älsta tid ströfvade de omkring i de inre fjällöknarna norr om polcirkeln, men flyttade på 1500-talet ut mot söder och väster. Emellertid kom en af ryssarne undanträngd folkstam *tschuder* (lapparnes tjudeh, = skyther?) och hejdade den lapska utbredningen. Tschuderna företogo plundringståg på lapparnes områden och dräpte den ganska värnlösa befolkningen, som endast med list kunde draga sig ur det altför ojämna spelet. Lapparnes nästa och värsta fiender blefvo karelarne, som fördrifna från sin hemvist vid Hvita hafvets kuster gjorde invasioner i lappterritoriet. Sagorna berätta, att de blifvit ditlockade af kringvandrande ryska handlande (laukkuryssät), men anledningen var nog dels påträngning söderifrån, dels olidlig behandling af de privilegierade köpmännen

Digitized by Google

(birkarlarne) kring Bottniska vikens kuster. Dessa birkarlar eller borgare, som hade monopol på handeln i lappmarkerna, egde jämväl en tid bemyndigande att uppbära kronoskatten därstädes, men företogo sig i tre års tid att jämväl på ryskt område kräfva skatt, hvilket förhållande drog krig i spåren af deras hänsynslösa och öfvermodiga framfart.

Vid *Vaalajärvi* hade ryssarne en gång *Laurukainen* som lots. De stego där upp på en holme och lade sig alla att sofva; blott en höll sig vaken och vaktade. Laurukainen var emellertid en trollkarl och fick äfven denne i sömn. Därpå sköt han ut båda båtarna och ropade: »Nu har stormen tagit båtarna!» Ryssarne vaknade och sprungo ut i vattnet för att taga reda på sina båtar, men Laurukainen rodde lugn sin väg och lät ryssarne plaska bäst de kunde, ända tills de drunknade. Holmen heter ännu *Molkonsaari*, udden *Molkonniemi*.

Laurukainen, på lapska Laurekadsj eller Laurukasj, är en af lapparnes nationalhjältar från fejdetiden med karelarne. Qvigstad o. Sandberg hafva i sina Lappiske eventyr og folkesagn antecknat åtskilliga sägner och sagor om honom. Afd. VII: 1 [sid. 15—16] innehåller varianter af förestående och näst föregående skildring af Heikki Rovanen. — För att här fortsätta den i förra noten påbörjade redogörelsen må nämnas, att karelarne snart på allvar togo det eröfrade lappterritoriet i arf efter sina öfvervunna motståndare. De slogo sig att börja med ned i öfre Österbotten: kring Ii, Kemi och Torne älfvar — dessa trakters befolkning [nb. också de svenska finnmarkernas] måste altså anses såsom karelsk, i blandning möjligen med birkarlarnes afkomlingar och flyktingar från södra Finland —, men så småningom, särskildt omkring midten af 1700-talet, utbredde de sig långt uppåt lappmarken. Varnade af föregående krigshändelser, flyttade lapparne stillsamt undan. Enligt ett manuskript från år 1803, angående förhållandena inom Utsjoki, Inari och Sodankylä, må nämnas, att i början af 1700-talet blott *lappar* funnos bosatta i Sodankylä, moderförsamlingen för Kittilä och skådeplatsen för dessa berättelser. Lapparne lefde där af renskötsel, fiske, vildrenjakt samt fågel- och bäfverfänge. Så kom då den karelska inflyttningen, och befolkningssiffran var redan 1755 uppe på 760 personer, visade år 1800 mer än dubbelt: 1617 själar, och utgjorde år 1802 inalles 1786 personer. För närvarande finnas i Sodankylä och Kittilä ytterst få lappar.

Fortsättn.

HUGO SAMZELIUS.

Digitized by Google

Blomstermesteren fra Ringebu.

Der gives vel neppe noget af kunstens mange områder, der virker mere forblöffende på et stilistisk lidt opövet öie end folkekunsten. Hos os kan de gamle alvorlige romanske ranker trives side om side med rococoens letbenede og opskjörtede ornamentik, og Louis quatorzes afmålte bladverk er blevet præget af det fandenivoldske i vor folkekunst, medens den ældgamle dyreornamentik til stadighed stikker sine hoveder frem. Motiver, der har sine bestemte pladse i stiludviklingen, optræder lössluppet og uden tilsyneladende sammenhæng med tiden. Man skimter udviklinger, der helt pludselig afbrydes, indsatser og baroke indfald, som man ikke rigtig får klart hvorfra kommer. Alle disse stilblandninger og bastarder kan ofte være ganske triviele og kjedelige kunstneriske fostre; men ligeså ofte kan de udfolde en kraft og en energi, som må forbause.

Folkeornamentikens store felt er endnu lidet undersögt. Medens vi ganske godt kjender vilde og halvvilde folkeslags ornamentik — for ikke at tale om orientens (filologi og kunstarkæologi har været udpræget orientvenlig; eventyr, gloser og ornamentik vil man gjerne se födt på Asiens stepper) — så forekommer det mig, at selve den europæske folkeornamentik er forholdsvis lidet påagtet. Og dog lever i balkanfolkenes ornamentik rytmer igjen fra den store græske kunst. På de forskjelligste steder i Europa: i Tyrol, i Bayern, i egnen om Hamburg, på Island, på Amager, i Skåne, for kun at nævne i flæng, vil man finde ejendommelige udslag af selve folkets

Digitized by Google

kunst med den suveraine måde, hvorpå historiske stilarter behandles. Vistnok er den kunstneriske intention, selve den skabende evne, ofte liden i denne kunst. En stils begyndelse, dens vorden kan overhovedet ikke her studeres. Men om ikke selve glansen af en stor stil findes, så speiler sig gjenskinnet ofte rörende og fint i folkets kunst, og disse sidste glöd viser den magt stilen engang ejede over sindene. Det er ornamentale efternölere, thi således må man ofte opfatte folkekunsten, der har brudt sine egne slingrede veie ud fra kunstens alfarvei, og disse har da til gjengjæld ofte over sig den adel, som det nu engang er over gammel kunst. Selv om man ofte i denne kunst möder temmelig degenererede udslag, så er jo degeneration noget, der også bidrager til at vise den gamle byrd og er som studieobjekt af stor interesse, især da det merkelige kan indtræffe, at de degenererede former i folkekunsten igjen kan få et nyt præg af rödmusset friskhed.

Den norske folkekunst er en ganske merkelig kunstnerisk indsats. Det er et lidet rige for sig, et dekorativt eventyr, broget og fængslende. Det fortoner sig som eventyret, springende og uroligt med motiver hentede allevegne fra og stadig gjentagende sig selv. Og der er her som i eventyret forskjellige grupper med forskjellig både tids- og bygdekarakter. I Telemarken og i Gudbrandsdalen har folkekunsten formet sig rigest og mest ejendommelig. De övrige dalförer og distrikter har jo ofte en særkarakter af den störste interesse og har på flere områder givet gode bidrag til denne kunstgren, men det virkelig festlige og rige, en slags logisk kunstudvikling, ser man bedst og tydeligst i disse landsdele. Telemarkens kunst er individuel og springende, skiftende og urolig. Kunsten er sammensat af de forskjelligste motiver, nye og gamle om hverandre. I Gudbrandsdalen er folkekunsten pompös og værdig. Ludvig XIV:s akantusranke har her næsten overvundet hele den ældre ornamentik. og disse gyldne ranker, der folder sig festligt ud, svarer godt til den aristokratiske smag, som trivedes i disse rige storbygder.

Rankernes mester i Gudbrandsdalen er Jakob Bersvenssön Klukstad fra Lesje, der först forarbeidede det rige udstyr i Lesje kirke og dernæst i 1754 det mere rolige i Hedalens kirke. På

Digitized by Google

Hedalskirkens udstyr arbeidede »hans underhavende tjener Sölfest Nilsen Skrinde fra Lom». En husmand fra Hedalen, Østen Guttormsen Kjörn, var ofte borte og så på Klukstads arbeider og hjalp også til. Kjörn arbeidede senere i samme stil. Han har således skåret altertavle og prækestol i Kvikne kirke, i Sels kirke, Våge, ja helt over i Østre Slidres kirke, Valders, findes arbeider af ham. »Ja han stjal konsten fra mig, som en skjelm», skal Klukstad have sagt.[1] Man ser, hvorledes en stil spreder sig, og den ene lærer af den anden. Hvorfra Klukstad har fået sin vides ikke. Han skal ikke have været ude og lært.

Det er ranken, som samler de kunstneriske kræfter i Gudbrandsdalen, og den gror frem overalt, over svaler og staburer, på skabe og slæder, på hövrer og mangletrær, og den breder sig fra Gudbrandsdalen over fjeldet til Romsdalen og over i det Trondhjemske. Intet andet sted i Norge eller i Norden overhovedet er ranken i træskjærerkunsten i den grad blevet almeneje og optræder med hele det selvfölgeliges præg som her. Det er de manges arbeide mod et mål, der her spores.

I denne rankernes konsekvente udvikling i Gudbrandsdalen træder de, der bryder ud af denne, så meget tydeligere frem. Disse »individualister» er her sjeldnere og ofte mindre interessante end i Telemarken, hvor udviklingen foregår langt mere individuelt, idet en bygd snart arbeider på et område, medens en anden arbeider på helt andre områder, indtil hele stilen folder sig ud i den sprudlende telemarkiske rosemaling. De gudbrandsdalske »individualister» synes ikke at have den interesse som de telemarkiske, om de end træder ganske tydeligt frem. En gruppe fra Ringebu er dog af den största interesse. Her spores en bestemt kunstnerindividualitet, der næsten former sin egen stil i en slags opposition mod den i Gudbrandsdalen herskende smag. I hans mangletrær — mangletrær gjorde alle disse bygdekunstnere — möder man hverken den rige, fyldige ranke eller den smale indviklede, der snor og kröller sig. Istedet presser han sammen blomster, frugter, aks, bladverk, rococomuslinger omhverandre i en ren exotisk fro-

[1] Ivar Kleiven: *Segner fra Vaagaa.* Kristiania 1894.

dighed. Han oplöser på en måde de forskjellige dekorative factorer, tager dem ud fra sammenhængen og presser dem så igjen sammen på nyt. Nordiska museet ejer to af hans karakteristiske mangletrær (fig. 42 og 43) og Norsk Folkemuseum et, kanske hans ejendomligste. Her möder man hans sammenpressede stil med alle de

42, 43. Mangletrær.
1/8 af nat. stör.
Origin. i Nordiska museet.

forskjellige motiver med brudstykker af ranker og dele af rococomuslinger i tilsyneladende lösagtig forbindelse med de forskjelligste blomster. Denne samtidige ornamentale oplösning og sammenpresning er noget, der oftere forekommer i folkekunst. Her synes vor mester næsten af et sådant oprindeligt instinkt at have skabt en bevist kunstnerisk glæde. Ængstelsen for det tomme rum, et de-

Digitized by Google

korativt horror vacui, synes at være et primitivt kunstnerisk standpunkt. Der skal adskillig kultur til at forstå tomrummets kunstneriske betydning. Vor mester glæder sig som primitiv kunstner over en dekorativ overfylde, samtidig som han kanske er den folkekunstner, der mest nysgjerrig har studeret fremmedartede kunstytringer uden at tabe sit personlige særpræg.

45. Legetölhest.
Omtr. 1/10 af nat. stör.
Origin. i de Sandvigske samlinger, Lillehammer.

44. Mangletræ.
Omtr. 1/8 af nat. stör.
Origin. i Nordiska museet.

Vil man forstå den dekorative væsensforskjel, der skiller ham fra den almindelige gudbrandsdalske stil, kan man sammenligne et af hans mangletrær med et, hvori den fyldige og smidige gudbrandsdalske ranke forekommer (fig. 44). Hvor sikker og rolig bölger ikke denne ranke frem, hvor selvfölgelig fyldes ikke planen, og hvilken sikker stilkultur stikker der ikke bag et sådant ornament. Og betragt så

Digitized by Google

vor mesters sönderhakkede ornamentik. Det er et helt andet stilpræg. Den gudbrandsdalske træskjæring virker meget ved en slags helhedsvirkning — det er i bogstavligste forstand noget storskåret over den. Man merker ofte, at den har beskjæftiget sig med store opgaver. Vor mester er »miniaturist», det er de små dekorative glæder, som interesserer ham; en frugtknude, et blad o. s. v. behandles med en detaljekunstners lunefulde omsorg. Den sikre rytme, der træder frem i den gudbrandsdalske ranke, har han jo helt og holdent brudt. Ved en sammenpresning af motiver fremkalder han sin virkning, og rigdommen med alt det lunefulde og urolige og denne stadige afbrydelse har noget eget fantastisk over sig. Dette dekorativt småfantastiske, som han har over sig, træder kanske tydeligst frem i hans mangletrær, hvor selv håndtagets heste præges af hans stil. En legetöihest i de Sandvigske samlinger (fig. 45) viser, hvor dekorativt suveraint han behandler selv et så naturalistisk motiv som hest og rytter. Sadel og rytter, hestens hale og manke, alt er lavet sammen til et lidet dekorativt fornöielsesnummer.

I vor mesters kunst spiller blomsterne en stor rolle, hvilket de overhovedet gjör i folkekunst. Dog kanske mindre i Gudbrandsdalen. I vor folkekunst lever igjen gotikens store ligebladede blomsterroset, det 16 og især det 17 århundredes storstilede tulipaner og pioner, samt det 18 århundredes mere graciöse og nette blomsterverden. Vor mester har alle disse blomster. Den ligebladede rose, som han ynder at lade forme som roset, den stormönstrede tulipan, og rundt omkring dukker i hans arbeider små nette blomster frem. Denne store forkjærlighed for blomster, som viser sig i, at han stadig mere eller mindre umotiveret plaserer blomster ind i sine arbeider, er i höi grad karakteristisk for hans stil, og da man ikke kjender mesterens navn og kun ved, at han har boet i Ringebu, så har jeg, indtil hans navn findes, tilladt mig efter denne forkjærlighed at döbe ham til »Blomstermesteren fra Ringebu».

Hvem er så denne kunstner? Man ved, som sagt, at han har boet i Ringebu. Næsten alle arbeider, som kan henföres til ham, er kjöbt der, og traditionen siger også, at han skal have været klokker eller skolelærer i denne bygd. Han skal endogså have boet en tid på gården

Digitized by Google

Seielstad i Ringebu. I nabosognet Fron boede ligeledes en klokker ved navn Kristen Listad, der var kunstner. Han har i 1760-årene forarbeidet det rige udstyr i Södorp kirke, der efter fotografi at dömme er arbeidet i den almindelige gudbrandsdalske rankemanér. Hr. tandlæge Sandvig har med alt forbehold nævnt for mig en tradition, der vil have Kristen Listad og Ringebukunstneren til en person, idet Listad en tid af sit liv skal have boet på Seielstad. Jeg tror dog, at disse er forskjellige, Kristen Listad synes helt »rankemester» og har vel boet i Fron, medens vor »blomstermester» er en anden. Trods efterforskninger er navnet endnu ikke fundet. Jeg har dog ikke seet Södorp kirke, og det kan jo altid tænkes, at vor mester först har arbeidet i den almindelige gudbrandsdalske smag og så på sine gamle dage har formet sin egen brogede stil. Dog forelöbig antager jeg, som sagt, at vi har at gjöre med to forskjellige bygdekunstnere. Han må have levet omkring 1800. Et mangletræ i Nordiska museet bærer årstallet 1801.

Der skal nu gjennemgåes de övrige af hans arbeider. Nordiska museet ejer af ham foruden de to nævnte mangletrær: et speil, en lysekrone, en hylde samt en liden urholder; Norsk Folkemuseum: et udmerket mangletræ; Sandvigs samlinger, Lillehammer: et speil, et bord, tre hylder, to legetöiheste, en urholder, samt en del mere usikre arbeider. Desuden skal det i Ringebu endnu findes en del af ham. Det individuelle særpræg og den tekniske udförelse gjör hans arbeider let gjenkjendelige. Selv i farvevalg merkes ofte en egen smag, idet han f. ex. næsten altid bruger sölv istedenfor hvad hele tiden foretrak guldforgyldning.

Speilet i Nordiska museet (fig. 46) har tidligere været opstillet blandt »högre ständen». Det er imidlertid et höist karakteristisk arbeide af vor »blomstermester», der både viser hans lån fra »högre ständen» og hans evne til at omforme disse lån efter sin egen smag. Speilets grundform er det gamle med det firkantede glas og den regelmæssige ramme. Man sporer intet af rococorammernes vilkårlighed. I det hele taget har rococoens vilkårlighed havt liden indflydelse på hans formsands. Den store overbygning giver speilet sin fantastiske karakter. Man ser söiler, hvorfra der går blomsterguir-

Digitized by Google

landere, brudstykker af ranker, englehoveder med og uden tilbehör af vinger, et hjerteformet midtparti, hvor ejerens navn læses. Oven-til en ganske vegetabilisk formet krone. Hele opbygningen giver

46. Speil.
Omtr. 1/13 af nat. stör.
Origin. i Nordiska museet.

47. Speil.
Omtr. 1/8 af nat. stör.
Origin. i de Sandvigske samlinger, Lillehammer.

et landligt Louis-seize-præg sat på et speil fra århundredet för. De lösrevne rankestumper, der så ofte forekommer hos vor mester, findes på speilets ydre list sammen med laurbærkvaste og hans

Digitized by Google

kjære blomster. Under former sig en ranke med blomster, hvori en antikiserende medaljon. Hvorvidt denne antike medaljon er empirepåvirkning eller Louis quatorze er ikke godt at sige. Speilet i Sandvigs samlinger (fig. 47) er en anden type. Den har det 18 århundredes langstrakte form. Rammen bred med laurbærornamen-

48. Lysekrone.
Omtr. 1/7 af nat. stör.
Origin. i Nordiska museet.

tik, meget yndet på speilrammer fra Ludvig XIV:s tid. Blomsterne dukker frem overalt, hans stakåndede ranker og lidt rococo ligeledes. På overstykket fremstilles en korsfæstelses-scene.

Vor mesters behandling af den gudbrandsdalske ranke er, som allerede seet, af en ganske respektlös art. Han hakker den op i småstykker og blander den vilkårligt ind, hvor han finder det for godt. Imidlertid har han gjort en praktisk brug af ranken, i den vakre og noget defekte lysekrone i Nordiska museet (fig. 48), der

Digitized by Google

er ligefrem fortræffelig. I den ydre form efterlignes det 17 århundredes vakre messingkroner, medens fladerne selvfölgelig dekoreres med blomster. Lysene bæres af rankearme. Hvorvidt dette er en egen opfindelse er vel tvilsomt. Bladverk i lysarmer forekommer jo allerede i middelalderen. Men denne vor mesters udnyttelse af det gudbrandsdalske bladverk, som han jo ikke så særlig yndede, er både smagfuld og morsom. Han brugte denne udelukkende de-

49. Bord.
Omtr. 1/10 af nat. stör.
Origin. i de Sandvigske samlinger, Lillehammer.

korative ranke som et konstruktivt led, hvad den ikke ofte blev brugt til.

Af större möbler har vistnok blomstermesteren gjort adskilligt; men endnu er lidet fundet. Traditionen ved at fortælle om en höist merkelig seng af vor kunstner, som stod på gården Seielstad, og som en englænder skal have kjöbt for en 20 år siden. Et konstruktivt prægtigt bord ejer Sandvigs samlinger (fig. 49). Medens rococoen övede en ganske stor indflydelse på de senere borde i Gudbrandsdalen, så er »blomstermesterens» retlinjet og sikkert. Som dekoration er ranken diskret anvendt langs bordpladens kant og på un-

Digitized by Google

derstellet. I inventaret udover landsbygden spiller i den senere tid hylden en ganske stor rolle. De bliver ofte på en egenartet måde præget af bygdernes særkarakter og disse små muntre möbler, udstillingsmontre, som de på en måde var for ejerens finere gjenstande som sölvkrus, glas og klunkeflasker, udstyres ofte med en sirlig kunstfærdighed. Nordiska museets hylde (fig. 50) har rent konstruktivt ingen særkarakter. Den er vakker og smagfuld. Dekorativt

50. Hylde.
1/12 af nat. stör.
Origin. i Nordiska museet.

er her adskillig rococo; hans blomsterblad bliver imellem helt muslingartet, medens de bladverkomslyngede söiler ganske udpræget har Louis seize'ns senere stilfölelse. Löverne er vel et gammelt renaissancetræk. Disse kom jo i ny skikkelse ind igjen ved renaissancen og virkede opmuntrende på den gamle dyreornamentik, som iövrigt i Gudbrandsdalen ikke i den grad som andensteds er blevet dyrket. Mere folkelig er hylden i de Sandvigske samlinger (fig. 51) med den yndede trekantede opbygning överst. Ornamentiken er mere stilfærdig, og det hele giver et vist indtryk af at bestilleren selv

Digitized by Google

har givet sine små råd og anvisninger. Øverst krones hylden af en rigt udskåret knude af blomster og blade. Desuden har Sandvigs samlinger et par hylder, hvor han efterligner draperier (fig. 52), forarbeidet

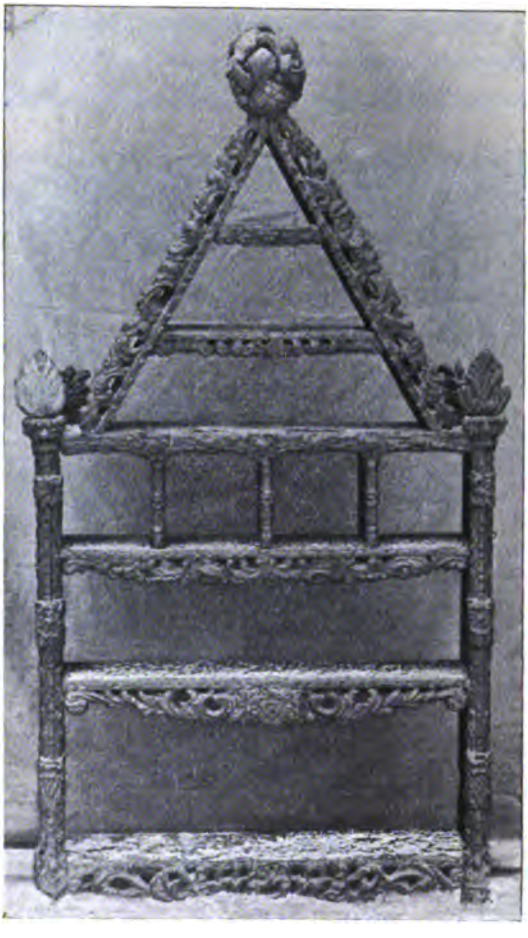

51. Hylde.
Omtr. 1/18 af nat. stör.
Origin. i de Sandvigske samlinger, Lillehammer.

i hans eiendomlige teknik og med blomsterrosetter, der holder draperierne op. Sandvigs samlinger ejer desuden en liden fortreffelig urholder i rococoform med store prægtige blomster (fig. 53), der vistnok er af

Digitized by Google

ham. Nordiska museet ejer også en urholder af ham med en mindre morsom engel på.

Stilistisk står vor »blomstermester» som en folkekunstens eklektiker, en slags landlig feinschmecker, der lader ranker, rococo, Louis seize og arv fra det 17 århundrede vilkårlig blandes sammen efter en egen lunefuld smag. Han tager alt han har brug for og lader

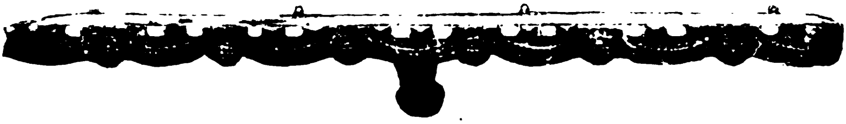

52. Hylde.
Omtr. 1/17 af nat. stör.
Origin. i de Sandvigske samlinger, Lillehammer.

de forskjelligste stilströmninger skylle ind på sig. Han sönderhakker den gudbrandsdalske ranke og benytter den helst lössluppet. Det er noget eget parodoxalt over ham. Folkekunsten er endnu et ubearbeidet felt og det er vanskelig at trænge ind i denne uensartede verden. Den typologiske metode, der på det arkæologiske område har indvundet så meget nyt land, vil nok have sin store betydning også for folkekunsten. Men man må være forsigtig og huske på, at folkekunsten er et urent materiale, hvor stadig historiske stilarter og kuriöse kunstnerpersonligheder kan gribe ind og fremkalde de merkeligste typologiske konstellationer. Vor gamle klokker eller skolelærer, »blomstermesteren fra Ringebu», er en sådan, der maner til forsigtighed. Han er en stilistisk raritet, en sammenblander og forvirrer, en mand, der minder os om, at der også i folkekunsten gives individualiteter, en af de mange, der vel imellem bringer en smule forstyrrelse ind, når man som bedst tror at kunne indrette stiludviklingen hyggelig, typologisk og lovmæssig.

53. Urholder.
Omtr. 1/9 af nat. stör.
Origin. i de Sandvigske samlinger, Lillehammer.

HARRY FETT.

Digitized by Google

INNEHÅLL.

I.

Sid.

Artur Hazelius' grafsättning . . . . 1.

Nordiska museets styrelse och tjänstemän . . . . 4.

Strödda meddelanden angående Nordiska museet år 1902 . . . . 8.

Styrelse . . . . »
Tjänstemän och öfrig personal . . . . »
Resor för museets främjande . . . . 11.
Museibyggnaden å Lejonslätten . . . . »
Ekonomiska förhållanden . . . . 13.
Förvärf . . . . 14.
Deposition . . . . 41.
Skansens utveckling . . . . »
Skansens kulturhistoriska byggnader . . . . 42.
Skansens klädkammare . . . . 53.
Skansens fester m. m. . . . . 54.
De naturvetenskapliga afdelningarna på Skansen . . . . 58.
Utställningslokaler, förevisningstider, museets specialutställningar . . . . . . 60.
Besök . . . . 63.
Brandförsäkring . . . . 64.
Utlånade och kopierade föremål . . . . »
Utgifna arbeten . . . . 65.
Literär förbindelse med andra museer och samfund . . . . 66.

Nordiska museets fonder.

1. Byggnadsfonden . . . . 67.
2. Allmänna fonden . . . . 68.
3. Pensionsfonden . . . . »
4. Bredablicksfonden . . . . »
5. Herman Frithiof Antells fond . . . . 69.
6. Tivolifonden . . . . »
7. Johan August Hazelius' fond . . . . 70.
8. Grundfond af den 30 november 1901 till doktor Artur Hazelius' minne . »
9. Artur Hazelius' monumentsfond . . . . 71.

Donationer till Nordiska museet . . . . 72.

Digitized by Google

Sid.
Testamentariska förordnanden till förmån för Nordiska museet . . . . 85.
Personer, som under år 1902 lämnat gåfvor till Nordiska museet . . 89.
Ombud för Nordiska museet . . . . 100.
Museer och vetenskapliga samfund m. m., med hvilka Nordiska museet står i förbindelse . . . . 107.
Arbeten, som angå Nordiska museet eller utgått från det samma . . 118.
Antal besökande i Nordiska museet . . . . 131.
Ur Nordiska museets räkenskaper för år 1901 . . . . 133.

2.

Nordiska museets pergamentsbref från tiden före år 1600 med angifvande af innehållet förtecknade af Joh. Ax. Almquist . . . . 147.
Sagor och sägner, skrock och öfvertro från finnbygder och lappmarker. Upptecknade af H. Samzelius . . . . 184.
Blomstermesteren fra Ringebu. Af H. Fett . . . . 213.

Digitized by Google

Arbeten, som angå Nordiska museet eller utgått från det samma (se för öfrigt sid. 118 o. f.):

Samfundet för Nordiska museets främjande. Meddelanden. Årg. 1881—1899 utgifna af A. Hazelius; årg. 1900 och 1901 af G. Hazelius. Stockholm 1881—1902. Pris: från 60 öre till 2 kr. 50 öre.

Meddelanden från Nordiska museet. Årg. 1897 och 1898 utgifna af A. Hazelius; årg. 1899—1902 utgifna af Nordiska museet. Stockholm 1898—1904. Pris: 3 kr. till 4 kr. 50 öre.

Handlingar angående Nordiska museet. Utgifna af A. Hazelius. 1—5. Stockholm 1890—1900. Pris: från 25 öre till 2 kr.

Minnen från Nordiska museet. Afbildningar af föremål i museet jämte åtföljande text, under medverkan af flere konstnärer och författare utgifna af A. Hazelius. B. 1 och 2. Stockholm 1880—1902. P. B. Eklunds förlag. Pris: 24 kr. bandet.

Bidrag till vår odlings häfder. Utgifna af Artur Hazelius. Afdelning 1—8. Stockholm 1881—1901. F. & G. Beijers och Nordiska museets förlag. Pris: från 75 öre till 3 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska museet, äfvensom af nordiska ansiktstyper, klädedräkter och byggnader, af hvilka teckningar förvaras i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. Hazelius. B. I. H. 1—7. Stockholm 1888—1892. Pris: 1 kr. 50 öre för hvarje häfte.

Ringlekar på Skansen. Utgifna af Nordiska museet. 2 uppl. Stockholm 1901. Pris 50 öre.

Vinterbilder från Skansen. Utgifna af A. Hazelius. 50 bilder i autotypi. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Sommarbilder från Skansen. Utgifna af A. Hazelius. 50 bilder i autotypi. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Skansens zoologiska trädgård. Kort vägledning för besökande utgifven af Nordiska museet. Stockholm 1903. Pris: 50 öre.

Karta öfver Skansen, Lejonslätten och Framnäs å Kongl. Djurgården, upprättad af C. E. Dahlman. 3 uppl. öfversedd år 1903 af Axel Askenbeck. Pris: 50 öre; å väfpapper 1 kr.

Digitized by Google

Spänne af silfver.
Från Vemmenhögs socken, Skåne.

Pris: 3 kronor.

Digitized by Google

EXCHANGE
JUN 3 1932.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF
CALIFORNIA

MEDDELANDEN

FRÅN

NORDISKA MUSEET

1903.

Mäktig är den, som ej underhandlar med sin plikt.
Erik Gustaf Geijer.

STOCKHOLM.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.
1905.

Digitized by Google

Gåfvor till Nordiska museet emottagas med tacksamhet. Från landsorten insändas de under adress *Nordiska museet*, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet å Lejonslätten eller å Skansen, Djurgården. Vid hvarje föremål böra fyndort och gifvarens namn, titel och adress samt i öfrigt hvarje upplysning, som kan vara af vikt, så fullständigt och tydligt som möjligt angifvas.

För dem, som ej närmare känna museets plan, bör anmärkas, att det samma är ämnadt att belysa *alla* samhällsklassers lif, således icke endast allmogens, och att därför med nöje äfven föremål emottagas, som afse borgerskapet eller ståndspersonsklasserna öfver hufvud, äfvensom minnen efter framlidna utmärkta personer, som i olika riktningar främjat vårt fosterlands utveckling och ära.

Erinras bör ock, att, ehuru samlingarna äro i några afseenden tämligen fullständiga, förefinnas i många andra stora luckor, som böra fyllas. Hvad exempelvis allmogeafdelningen angår, kan museet af det forna lifvet i flere af våra bygder ännu gifva endast en alt för svag och ofullkomlig bild.

Då erfarenheten gifvit vid handen, att många låta afhålla sig från att till museet insända föremål, emedan de föreställa sig, att flere exemplar där redan förut finnas af de samma, må här framhållas, dels att likartade föremål dock ofta äro så skiljaktiga, att denna skilnad bör åskådliggöras, dels att många exemplar i flerfaldiga afseenden underlätta forskningen och möjliggöra säkra slutsatser. Den ofta hörda anmärkningen om ett öfverflödigt antal exemplar har altså sin grund i en bristande insikt om, hvad frågan här gäller, och bör därför på det kraftigaste motarbetas, då hon utan tvifvel hindrar museet att fylla sin uppgift.

☞ Ledamöter af Samfundet för Nordiska museets främjande, bosatta i hufvudstaden, kunna mot erläggande af halfva bokladspriset erhålla **Meddelanden från Nordiska museet 1903** genom museets expedition.

Digitized by Google

Ceased with 1903.
Continued by Fataburen

MEDDELANDEN

FRÅN

NORDISKA MUSEET

1903.

Mäktig är den, som ej underhandlar med sin plikt.
ERIK GUSTAF GEIJER.

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1905

Digitized by Google

REDAKTION:

JOHN BÖTTIGER.

GUNNAR HAZELIUS.

BERNHARD SALIN.

VISEN LEWIN.

Digitized by Google

1.

Digitized by Google

Digitized by Google

Nordiska museets styrelse och tjänstemän.[1]

Styrelse.

Ordförande. Professor Carl Curman. (1890) 1902.[2]
Styresman. Ej tillsatt.
Skattmästare. Byråchefen Viktor Almquist. 1897.
Öfriga ledamöter. Professor Isak Gustaf Clason. Vice ordförande. (1899) 1902.
Ingeniör Claes Gustaf Norström. 1900.
Hofintendenten dr John Böttiger. 1901.
Riksantikvarien dr Hans Hildebrand. 1902.

Tjänstemän.

Intendent vid museet. Fil. dr Bernhard Salin. 1903.
Intendent vid Skansen. Fil. lic. Gunnar Hazelius. (1901) 1903.

Ordinarie amanuenser. Per Gustaf Wistrand. (1875) 1881.
Fil. dr John Böttiger. 1891. Tjänstfri.
Edvard Hammarstedt. (1890) 1893.

[1] I denna förteckning angifvas förhållandena, sådana de voro den 31 dec. 1903.
[2] Årtalet inom parentes angifver tiden, då personen i fråga inträdde i museets styrelse eller i museets tjänst, det följande årtalet det år, då befattningen tillträddes.

Digitized by Google

Ordinarie amanuenser. Alarik Behm. (1897) 1900.
Fil. lic. Gustaf Upmark. 1902.
Fil. kand. Axel Nilsson. 1902.
Fil. dr Johnny Roosval. (1901) 1903.
Emilia Helleday. 1876.
Agnes Ljungberg. 1881.
Visen Lewin. (1885) 1886.
Anna Lewin. (1886) 1893.
Selma Ström. (1886) 1893.
Louise Hagberg. (1891) 1894.
Lotten Hagberg. (1891) 1899.
Gerda Cederblom. 1900.
Hedvig Bratt. (1899) 1901.
Hedvig Boivie. (1898) 1902.
Ellen Planthaber. (1893) 1903.
Ida Möller. (1898) 1903.

Extra ordinarie amanuenser. Hilda Wallin 1885.
Marianne Bäckström. 1892.
Elsa von Schwerin. (1898) 1900.
Elin Sjöstedt, f. Boman. (1899) 1900.
Gudrun Biller. (1899) 1901.
Elsa Broman. (1900) 1901.
Elsa Quennerstedt. 1902.
Fil. lic. Sune Ambrosiani. 1903.
Fil. mag. Almar Fabritius. 1903.

Tecknare. Emilie von Walterstorff. 1903.

Rustmästare vid museet. Frans Oskar Holmström. 1879.
Vaktmästare vid museet. Viktor Holmström. 1898.
August Lindstein. 1899.
Rikard Magnusson. 1903.
Fogde å Skansen. Anders Eklund. 1903.

Digitized by Google

Fodermarsk å Skansen. JOHAN FREDRIK ZETTERGREN. 1896.
Trädgårdsmästare å Skansen. ANDERS EDVARD SVENSSON. 1892.

Museets byggnad å Lejonslätten.

Arkitekt. Professor ISAK GUSTAF CLASON. 1888.
Biträdande arkitekt. AXEL R. BERGMAN. 1902.
Byggnadskontrollant. Ingeniör CLAES GUSTAF NORSTRÖM. 1891.
Byggmästare. HÅKAN LARSSON. 1889.

Digitized by Google

Strödda meddelanden

angående Nordiska museet år 1903.

Styrelse. Inom museets nämd egde ingen förändring rum under år 1903. Med fäst afseende å det betydande bidrag af statsmedel museet åtnjuter beslöt nämden vid sammankomst den 18 november 1903 en ändring af museets stadgar, genom hvilken ledamöternas antal ökades från sex till sju, och skulle den nya ledamoten af Kungl. Maj:t tillsättas. Skrifvelse med hemställan härom inlämnades till K. eklesiastikdepartementet.

Tjänstemän och öfrig personal. I enlighet med nämdens beslut tillträdde de båda föregående år utsedda intendenterna sina befattningar vid museet den 1 januari 1903, nämligen fil. doktor Bernhard Salin såsom ledare af museiafdelningen och fil. licentiat Gunnar Hazelius såsom ledare af Skansen. Under tiden från den 1 till den 21 januari åtnjöt intendenten Salin tjänstledighet för vårdandet af enskilda angelägenheter, och uppehölls befattningen under denna tid af ledamoten af museets styrelse hofintendenten dr John Böttiger.

Till ordinarie amanuenser vid museet antog nämden den 30 jan. 1903 förutvarande e. o. amanuensen fil. doktor Johnny Roosval samt den 8 dec. e. o. amanuenserna fröknarna Ellen Planthaber och Ida Möller. Till e. o. amanuenser antogos den 8 dec. fil. licentiat Sune Ambrosiani och fil. magister Almar Fabritius.

Digitized by Google

Som museets tecknare anställdes den 25 febr. fröken Emilie von Walterstorff.

Afsked beviljades på därom framställd begäran åt amanuensen fröken Sigrid Millrath, som af hälsoskäl, efter af styrelsen förut beviljad längre tjänstledighet, önskade lämna sin befattning vid museet. Fröken Millrath antogs som e. o. amanuens vid Nordiska museets afdelning å Skansen redan år 1892, och hade alt sedan dess med ospard möda egnat sina krafter och sitt varma intresse åt det ansvarsfulla och mångskiftande arbete, som där kräfdes af henne.

Tjänstgöringstiderna voro 6 timmar dagligen för så väl ordinarie som extra ordinarie amanuenser.

Vasamedaljen i guld tilldelades af Konungen rustmästaren vid Nordiska museet F. O. Holmström, som under nära ett fjärdedels sekel plikttroget tjänat museet.

Museets hela personal utgjordes vid slutet af år 1903 af 124 personer, nämligen 2 intendenter, 18 ordinarie och 9 extra ordinarie amanuenser, 1 rustmästare, 1 fogde, 1 husmoder, 1 bokhållare, 7 djurskötare, 7 stallbetjänte, 5 trädgårdsmästare och trädgårdsarbetare, 6 timmerarbetare, 4 stenarbetare, 5 portvakter, 3 nattvakter, 3 maskinister, 3 vaktmästare, 26 kullor och annan kvinlig betjäning samt 22 arbetare för hvarjehanda göromål. Under sommaren, då vakthållningen och öfriga arbeten vid museet kräfde en större arbetspersonal, har antalet betydligt ökats.

Samtliga vid museet anstälda arbetare olycksfallförsäkrades enligt lag.

Den vid byggnadsarbetet å Lejonslätten använda arbetsstyrkan utgjorde under år 1903, utom arkitekter, kontrollant och byggmästare, i medeltal 69 man.

Resor för museets främjande. Intendenten G. Hazelius företog till sammans med amanuensen A. Nilsson dels i mars 1903 en resa

Digitized by Google

till Nora och Fellingsbro för att taga kännedom om den s. k. arbogaboden i Nora och ett soldattorp i Fellingsbro, dels i juni till åtskilliga platser i Norra Tjust för att bese äldre byggnader. Intendenten Hazelius besökte vidare i juni Kristiania för att få tillfälle att närvara vid Norsk folkemuseums vårfest samt i november Göteborg för att studera Göteborgs slottsskog.

Amanuensen P. G. Wistrand reste den 3—24 aug. i Dalarna, därvid besökande Evertsbergs och Elfdalsåsens kapellförsamlingar samt Elfdalens, Särna, Transtrands, Lima och Malungs socknar. Omkring 300 föremål insamlades. För dessa förvärf är en särskild redogörelse införd å sid. 18 o. f.

Amanuensen E. Hammarstedt undersökte i slutet af september och början af oktober socknarna Nafverstad och Mo i norra Bohuslän, hvarvid han särskildt riktade sin uppmärksamhet på bostadens för dessa orter egendomliga rumsindelning och konstruktion äfvensom på ännu fortlefvande fornsed. De af honom insamlade redskapen och husgerådssakerna erinra ofta nog till karaktär och äfven typ mycket om de i våra nordligare landskap förekommande.

Utom de ofvan nämda resorna till sammans med intendenten Hazelius har amanuensen A. Nilsson företagit flere forskningsfärder för museets räkning. Så den 8—28 juni först till Söderköping för att uppmäta »Gunilla Bielkes lusthus» och öfvervaka nedtagningen af det samma samt därifrån till Skåne för att i Albo härad göra inköp och studier. Här förvärfvades en god samling väfnader samt togos fotografier och ritningar af äldre allmogebyggnader. Vidare den 1 sept.—1 okt. till Bohuslän med hufvudsyfte att för Skansen uppspåra en fiskebod och stuga från de bohuslänska fisklägena. I samband härmed gjordes färder dels i inlandssocknarna mellan Kongälf och Uddevalla, hvilka orter hittills varit högst obetydligt representerade i museets samlingar — bland förvärfven må särskildt nämnas silfversmycken och textilalster (ryor, s. k. finnväfnader m. m.) — dels till Falkenberg, hvarest en större samling allmogeföremål samt ett fullständigt bränvinsbränneri inköptes. För öfrigt gjorde amanuensen Nilsson några kortare forskningsresor, nämligen: till Närke och Karlskoga för att studera gamla allmogebyggnader — utom en rik sam-

Digitized by Google

ling fotografier, som här inhöstades, inköptes en del äldre jordbruksredskap —; till mälarstäderna för att uppsöka märkligare byggnader, som möjligen kunde komma i fråga för Skansen; till Norrtälje samt Märsta, Skeppstuna och Närtuna socknar i Uppland, likaså för studier af äldre byggnadsförhållanden; samt slutligen till Åby, Fornåsa och Östra Ryd i Östergötland för att bese en del gamla soldattorp. Från samtliga dessa resor hemfördes en stor mängd fotografier och ritningar.

Äfven amanuenserna G. Upmark och S. Ambrosiani hafva under året företagit kortare resor för museet, båda inom Uppland och för studier rörande herrgårdarnas arkitektur och inredning.

Arkitekten G. Améen besökte för museets räkning Söderköping för att undersöka möjligheterna för det därstädes befintliga, museet erbjudna lusthusets förflyttande till Skansen.

Fil. kand. N. Keyland reste för museets räkning dels i Värmland för studier af finska byggnader, dels i Dalarnas och Västmanlands bergslag och medförde från denna senare resa utom etnografica (öfver 800 nummer) en större samling anteckningar om folktro och fornsed. Jfr sid. 47.

Timmermannen Tors Erik Eriksson, sedan länge anstäld å Skansen, företog delvis på bekostnad af intendenten G. Hazelius en förvärfsresa i Dalarna, hvarvid föremål insamlades särskildt från Bjursås, Rättvik, Ore och Boda socknar.

Amanuensen A. Behm företog under april—maj 1903 med anslag af museet en längre resa till utlandet i ändamål att studera zoologiska trädgårdar, samt på sommaren en kortare tur i skärgården till sammans med en af Skansens djurvårdare för att fånga sjöfågel.

Museibyggnaden å Lejonslätten. I södra delen af byggnaden fortsattes under 1903 arbetet med putsningen af inre väggar och murpelare samt inmurning af beklädnadssten. Äfven utfördes golfbeläggning med kalksten i jordvåningen och en del af stora hallen samt uppsattes 14 marmorkolonner i första galleriet, hvarjämte bjälklagen öfver det samma inlades.

Digitized by Google

Hufvudsakliga arbetet utgjordes dock af uppmurningen af byggnadens midtparti, där främre fasadens trapptorn i september och gafvelpartiet i slutet af oktober blefvo färdigmurade. Af absiden har äfven fasaden till största delen fullbordats. Det inre murverket hann dock ej uppföras till den höjd, att takstolarna kunde uppsättas mer än öfver midtpartiets främre del, men öfriga takstolar liksom en stor del af träkonstruktionen till stora takryttaren blefvo färdighuggna.

I ångpannerummet hafva de tre återstående ångpannorna inmurats, och värmeledningen i södra delen har i öfrigt fullbordats.

I norra delen fullbordades under sommaren amanuensrummen å vinden med målning etc.

Arbetsstyrkan har i medeltal utgjort 69 man. Utgifterna för byggnadsarbetet hafva uppgått till kr. 305,821: 65, hvadan nybyggnaden vid 1903 års slut var bokförd till ett värde af kr. 2,389,291: 53.

Museets byggnadsfond, som under år 1903 ökats med kr. 823,915: 67, utgjorde vid slutet af samma år, sedan utgifterna för året kr. 326,274: 57 [1] afdragits, 1,239,726 kr. 33 öre.

Installationen i museibyggnaden. Under första delen af året fortsattes den redan 1902 började utflyttningen af i staden magasinerade föremål till den nya museibyggnaden å Djurgården. Den 6 april stängdes de gamla utställningslokalerna i husen Drottninggatan nr 77 och 79, hvilka varit för allmänheten öppna nr 79 alt sedan den 26 juli 1877 och nr 77 sedan den 2 maj 1883, hvarefter de därstädes utstälda föremålen flyttades till byggnaden å Lejonslätten. Innan flyttningen verkstäldes, fotograferades de gamla utställningsrummen. I sammanhang med denna flyttning insattes tvänne brandskåp i museumsbyggnaden å Lejonslätten.

Till museipersonalens arbetsrum anskaffades möbler, hvarjämte lokaltelefoner uppsattes inom den vidsträckta byggnaden och ställdes i samtrafik med de å Skansen redan förut befintliga.

[1] I denna summa ingå installationskostnader samt förvaltningsbidrag.

Digitized by Google

Uppförandet af en desinficieringsanstalt för skyddande af museiföremålen mot trämask, mått, mal och dylikt beslöts. En sådan anstalt var af behofvet starkt påkallad, i ty att särskildt trämasken förorsakade stor skada å föremål från södra och mellersta Sverge. Enligt gjorda beräkningar skulle emellertid omkring två år åtgå, innan museets samlingar hunnit blifva desinficierade, oaktadt den beslutade anstalten torde vara den största i sitt slag. En särskild byggnad af sten, afsedd att inrymma alla för desinfektionsanläggningen behöfliga apparater, började uppföras å platsen bakom museibyggnaden, och desinfektionsinrättning med fullständiga tillbehör beställdes hos Nya aktiebolaget Atlas.

Ekonomiska förhållanden. Jämväl detta år uppbar Nordiska museet ett statsanslag å 50,000 kr.

Bland de donationer, som 1903 tillföllo museet, må här nämnas:

H. M. Konungen behagade i likhet med föregående år öfverlämna en summa af 500 kr.

Styrelsen för 1903 års riksskyttetäflingar lämnade såsom gåfva till Skansen 1,628 kr. och 55 öre. Af denna summa har enligt Nordiska museets nämds beslut 428 kr. 55 öre tillförts Skansen till täckande af uppkommen brist för anordningar vid riksskyttefesten å Skansen den 7 okt. 1903 samt återstoden — 1,200 kronor — under namn af Riksskyttetäflingarnas festfond reserverats till bestridande af Skansens omkostnader för ett festligt högtidlighållande af nästa riksskyttetäflan i Stockholm.

År 1903 uppbar museet af fru Clara Scharp, f. Westman, enligt testamentariskt förordnande af den 8 maj 1890 donerade 10,000 kr.

Till Tivolifonden aflämnades genom ingeniör C. A. Ramström å teckningslistor insamlade 16,189 kr. 34 öre.

Till åstadkommandet af ett porträtt af Artur Hazelius för styrelserummet i den nya museibyggnaden skänkte civilingeniör C. G. Norström i likhet med föregående år ett belopp af 2,500 kr.

Digitized by Google

Museet fick detta år lyfta 785,694 kr. 59 öre, utgörande öfverskjutande vinst å det föregående år afslutade lotteriets samtliga serier. Hela detta belopp har tillförts byggnadsfonden, dock så att de två sista seriernas öfverskott skall för Nordiska museets bästa användas på sätt, som af Kungl. Maj:t fastställes.

Sedan museisamlingarna detta år utflyttats till nybyggnaden å Lejonslätten, sålde museet de hufvudsakligast såsom utställningslokaler använda husen nr 77 och 79 Drottninggatan för ett sammanlagdt belopp af 305,000 kronor.

Museets *inkomster* under 1903 belöpte sig enligt räkenskaperna till kr. 384,185: 94. Häruti ingår emellertid jämte åtskilliga donationer och gåfvor en vid försäljningen af fastigheterna vid Drottninggatan uppkommen vinst af 15,000 kr. äfvensom beloppet af den för fastigheterna afsatta reparationsfonden 22,252 kr. 13 öre, hvilken såsom för framtiden för sitt ändamål obehöflig tillförts museet. *Utgifterna* utgjorde under samma tid kr. 344,910: 06. Häraf belöpte sig på Skansen med Bredablick af inkomsterna kr. 261,327: 47 och af utgifterna kr. 258,771: 39. I utgifterna för Skansen ingår afbetalning å köpeskillingen för Tivoliområdet kr. 9,000.

Förvärf. Bland 1903 års förvärf till Nordiska museets skilda afdelningar anföras följande.

Museets svenska *allmogeafdelning* har under året ökats med i rundt tal 2,500 föremål, af hvilka det största antalet kommer på Dalarna med öfver 1,200 och på Bohuslän med omkring 370 nummer. Men det är ej endast på grund af antalet nummer, som årets förvärf kunna anses vara mer än vanligt märkliga. Flere af de tillkomna sakerna hafva visat sig vara ej allenast sällsyntheter af rang, utan äfven för museets samlingar ytterst värdefulla tillökningar, som fylt åtskilliga betänkliga luckor.

Till de anmärkningsvärdare förvärfven må räknas:

Från Skåne: ett par dräkter från Gärds härad, hvilka burits första gången 1817 af brud och brudgum; en kvinnokappa eller

Digitized by Google

kapprock från samma bygd och sydd 1826; en kvinnotröja af skinn och ett par *vrielavsböjser*, båda dessa plagg från Ingelstads härad;

1. Hufvudla af silfver,
från Gärds hd, Skåne.
L. 0,52 m.; br. 0,028 m. Nord. m. nr 94,203.

2. Brudbälte af silfver,
från Gärds hd, Skåne.
L. 0,885 m.; br. 0,055 m. Nord. m. nr 94,204.

ett s. k. ***hufvudla*** eller pannband, bild 1, af förgylda silfverbucklor med bestämd anslutning till medeltida motiv samt ett brudbälte bild 2). bestående dels af 16 prässade och graverade silfverbucklor,

Digitized by Google

uppfästa å ett rödt skärp af ylletyg, dels af ett stort silfverspänne med två vidhängande pansarkedjor, som uppbära kulknappar och monogram. Dessa smycken hafva tillhört den i Gärds härad brukliga gamla rika bruddräkten och representera typer, som förut saknats i museets eljest välförsedda samling af skånska bondsmycken. I samma köp ingingo vidare en halskedja af silfver med tre länkar

3. Brudtröja
från Gärds hd, Skåne.
L. 0,82 m. Nord. m. nr 94,201.

och ett platt lås, det senare prydt med röda glasflusser i filigran, samt en s. k. *bordatröja* (bild 3), af »borda», som på skånskt bygdemål betyder band, rikt utstyrd med graverade kulknappar och ej mindre än 6 förgylda större och mindre silfverbucklor. Såsom märkliga förvärf från skånebygden må äfven framhållas 12 ingelstadsmaljor af gammal typ; 28 par *söllhagar*, silfverspännen från skilda bygder inom Skåne; flere karakteristiska hängsmycken, såsom

Digitized by Google

trillekors och *striglakors*, tillhörande Ingelstads eller Herrestads kvinnodräkter och arbetade af ystadsguldsmederne P. M. Wallengren, P. Wigren m. fl.; samt till sist en del väfda och sydda åkdynor, *bänkapjös*, *stolahjönnen* och täcken utförda i olika slags söm eller i väfnadsarterna rödlakan, flossa och krabbasnår med mer eller mindre karakteristiska mönster- och färgsammanställningar.

Från Bleking: mansdräkt, starkt påverkad af kejsartidens smak och bestående af jacka, väst, långbyxor och kapprock af blått kläde samt svart cylinderhatt.

Från Småland: byklubba med inskriften: ÅLDERMANS KLUBBA FORSHEDA BYELAG 1777; ett kniftyg från 1763 med vackert arbetad knif och gaffel i slida af läder.

Bland förvärfven från Dalsland må antecknas en snöplogklubba af trä (bild 4), med inskriften: SNÖKORS FÖR SNÖLAGET, TYDIESÄTER, TORGÅRDSBYN, ÅSEN FLATEBYN ELOVERUD ÅR 1871.

4. Snöplogklubba af trä,
från Valbo hd, Dalsland.
L. 0,208 m.; br. 0,098 m.
Nord. m. nr 95,621.

Från Bohuslän, en landsdel som intill sista tiden varit mycket ofullständigt företrädd i museets samlingar, hafva förvärfven under årets lopp varit mera omfattande än någonsin förut. Främsta rummet intager en samling väfnader på grund både af sin omväxling och typernas ålderdomliga hållning. Synnerligen belysande för landets hemslöjd är en del rödlakansväfnader, flossatäcken eller *ryor*, de senare ofta karakteriserade af vackra och praktfulla färgsammanställningar, samt 5 s. k. *finsktäcken*, det älsta från 1772, det yngsta från 1854, alla väfda i Bohuslän. Finsktäckena, som tillhöra en, hvad Sverge angår, mycket lokaliserad textilgrupp — hittills åtminstone hafva fynd af dylika väfnader icke gjorts annat än i Bohuslän, Jämtland och Härjedalen, d. v. s. i de fordom norska områdena af vårt land —, äro dubbelväfda i två färger, vanligen rödt och hvitt (bild 5), grönt och hvitt (bild 6) eller svart och

Digitized by Google

5. Täcke
från Bohuslän, Kongälfstrakten.
L. 1,91 m.: br. 1,21 m.
Nord. m. nr 94,434.

Digitized by Google

6. Täcke
från Romelanda sn, Inlands hd. Bohuslän.
L. 1,71 m.: br. 1,43 m.
Nord. m. nr 95,933.

hvitt (bild 7) med mönster af geometriska figurer, omväxlande med strängt stiliserade bilder af människor, djur eller växtmotiv, en mönstergifning, som ganska mycket erinrar om textilarbeten från

Digitized by Google

7. Täcke
från Romelanda sn, Inlands hd, Bohuslän.
L. 1,64 m.; br. 1,42 m.
Nord. m. nr 95,935.

8. Ljusstake af brändt lergods, från Krokstads sn, Sörbygdens hd, Bohuslän. H. 0,106 m. Nord. m. nr 94,160.

9. Ljusstake af brändt lergods, från Skredviks sn, Lane hd, Bohuslän. H. 0,075 m. Nord. m. nr 94,167.

renässansens tidigare dagar. Anmärkningsvärd är förekomsten af monogrammet IHS såsom ornamentsmotiv i bårderna å flere af dessa väfnader. Att finsktäckena fordom haft större spridning och brukats äfven bland de högre folkklasserna framgår af våra slottsinventarier från 1500—1600-talen, i hvilka de alt emellanåt omtalas. Till märkligare förvärf från denna landsände kunna äfven föras några tappskålar af säregen hållning, en silfversked från 1657 samt några belysningsföremål, bland hvilka ett par ljusstakar (bild 8 och 9) af lergods samt några tranlampor (bild 10), som utmärka sig genom gamla, stundom ytterst forntidsmässiga drag.

I detta sammanhang må äfven nämnas inköpet af en omkring 80 nummer stark samling allmogesmycken, innehållande bland annat 35 st. halsklädespännen af silfver, hvilka med få undantag torde kunna hänföras till Västergötlands och västkustens folkdräkter.

Från Södermanland har museet fått en ovanligt väl

Digitized by Google

bevarad och fullständig vingåkersdräkt för kvinna, bestående dels af en »grannlåtsdräkt» med silfverbälte och pungtross samt dennas tillbehör af silfversked och kniftyg, dels af *kåpan*, en svart klädeskappa med silfverspänne, dels af halskläde och bokkläde samt *bindtröja* af svart kläde och liksom kåpan prydd med ett par silfverspännen. Bältet, som utgör dräktens praktstycke, är sammansatt af 14 pressade, fyrkantiga bucklor och ett par spännen, alt af silfver med guldsmedsmärket IPB, ett otydligt stadsvapen, sannolikt Norrköpings gamla, samt årsbokstafven för 1762.

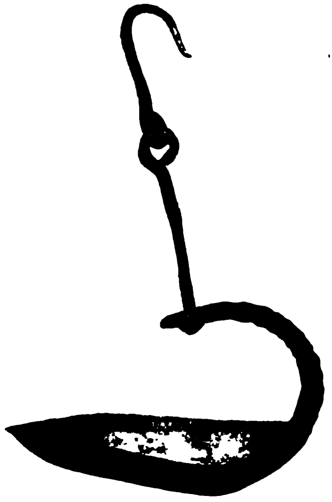

10. Tranlampa af järn, från Morlanda sn, Orusts hd, Bohuslän. L. 0,15 m.; h. 0,105 m. Nord. m. nr 94,638.

11. Skämtkrus af brunglaseradt lergods, från Sala, Västmanland. H. 0,17 m. Nord. m. nr 94,830.

Från Västmanland: ett svartglaseradt *skämtkrus* af lergods, bild 11. I södra Sverge hafva dylika gilleskärl, afsedda för skämtsamt bruk, fordom varit allmänt använda, och flere till denna grupp af kärl hörande sydsvenska exemplar hafva hamnat i Nordiska museet. Från mellersta och norra delen af vårt land åter eger museet förut endast ett par gyckelkrus af lergods, hvilka förvärfvats i mälartrakten, samt en s. k. *gästbodsnarr* af trä, från Mora socken i Dalarna.

Digitized by Google

Bland årets förvärf från dalasocknarna intaga dräkterna såsom kompletteringar af förut varande samlingar ett mycket framstående rum. Utom enstaka dräktplagg hörande till leksands-, malungs-, ore- och bodadräkterna hafva under årets lopp inköpts fullständiga eller i det närmaste fullständiga sockendräkter från Lima, Transtrand, Särna, Elfdalen, Evertsberg och Bjursås. Af dessa saknades alldeles dräkterna från Transtrand, Särna, Evertsberg och Bjursås; elfdalsdräkten företräddes af en under närmast föregående år förvärfvad kvinnoutstyrsel och limadräkterna af några smådelar till en kvinlig högtidsdräkt. Förvärfvet är altså af utomordentlig vikt, i all synnerhet som de nämda dräkterna, om vi undantaga dem från Bjursås, sedan omkring 30—40 år till baka varit aflagda. Utrymmet medgifver ej att här i ett sammanhang redogöra för dräkternas karaktär och sammansättning. I förbigående må dock nämnas, att lima- och transtrandsdräkterna, som i det allra närmaste sammanfalla — det fordras åtminstone en infödings vana blick för att kunna se skilnaden dem emellan —, äro de rikaste och färggrannaste (bild 12 o. 13); särnadräkterna i vissa fall, t. ex. genom sina *huss-skor*, erinrande om lapp-skorna, sin lifkjortel med det betecknande namnet *fliken* och sin skinnjacka, de ålderdomligaste, samt att evertsbergs- och elfdalsdräkterna på grund af sin forntidsmässiga namngifning å dräktdetaljerna ega en särskild betydelse för klädebonadens historia.

Ur anteckningar, som gjordes under besöket i Elfdalen och Evertsberg 1903, må följande anföras såsom prof på inom bygden vanliga benämningar å dräktplagg: *knibrotji*, knäbyxor; *sturtroia*, långrock; *suckur*, strumpor; *kasung*, skinndräkt; *laung-* eller *niðð-kasung*, skinnkjortel; *kjölskupp*, kjortelsäck; *roð-boð*, rödt lifstycke för kvinna; *ås-ärmklä*, halsduk; *oait-magd*, hvitt förkläde; *jaunge i knaivstjedr*, knif i slida; *oättur*, vantar; *hofvusärmklä*, hufvudkläde, och *skarphättu*, bindmössa.

Bland förvärf, som belysa samfundslifvet, jordfördelningen och kommunalväsendet i de gamla dalbyarna, må anföras: kvarnstickor för kontrollering af mäldtillförseln vid den för bylaget samfälda husbehofskvarnen; en samling refstickor med årtalet 1795, hvilka

Digitized by Google

härstamma från Evertsberg och visa huru många snes- och bandland en namngifven bonde egde af byns jordområde; budkaflar, som kringskickades inom bylaget, för att kalla bymännen till stämma; rotkaflar och rotsedlar, som skulle finnas tillgängliga hos »hufvudbonden», och som innehålla uppgifter om de respektive roteböndernas bomärken, skyldigheter till soldaten m. m. Flere af dessa kaflar äro försedda med inskrifter — de äldre med inblandade runmynder —, som angifva kaflarnas ändamål att samla bylagets besutna leda-

12, 13. Kjorteltaskor med tennbroderier,
från Lima sn, Dalarna.
L. 0,24 m.; br. 0,17 m. Nord. m. nr 95,566. — L. 0,23 m.; br. 0,15 m. Nord. m. nr 95,565.

möter till gemensam rådplägning. Som prof på dessa inskrifters innehåll kan följande, hemtad från en rotkafle från Elfdals-Åsen, anföras: NO ⁝ 132 SMDS (smeds) ROTA STÄMMES TIL HVFWVD BONDEN DEN SOM INTET GHR (obs. H uttalas i en del dalmål som *å*) PLIKTAR EN (skilling) HRS GÅNG 1824. Märkligt är att liknande kaflar ännu förekomma i bruk. I Elfdalen tillvaratogs sålunda en postklubba af trä, hvilken angifver, i hvilken ordning och på hvilka dagar bylagets medlemmar under året 1902 skulle hemta post från Elfdalens station.

Digitized by Google

Till märkligare förvärf må vidare hänföras en del redskap för matberedning, husgeråd, verktyg för spånad m. m., alla af mycket fornartadt kynne. Hit höra s. k. *bark-kyttur* eller *furutycklor* (bild 14) från Elfdalen och Särna, ett slags spadformiga redskap af horn, trä eller järn, hvarmed furubark till bröd och kreatursfoder afskalades; *gåsformar* eller *gåskräld* af trä och växlande storlek, i hvilka s. k. »gåsar» formades. Till högtider såsom jul, påsk och pingst skulle enligt gammalt bruk hvarje medlem af ett hushåll få en större eller mindre sådan »gåse», som öfverlämnades upplagd på en brödbulla och en tunnbrödskaka. Denna plägsed fortlefver ännu i Särna och Idre socknar i Dalarna samt på sina ställen äfven i Härjedalen och Jämtland.[1] För öfrigt må nämnas skopor och fantastiskt formade skålar af träkotor, hvilka användes som matskålar och ej sällan äro märkta med bomärken och tidigare årtal; fat och skålar af lergods från t. ex. 1724, 1749, och prydda med målningar, ofta af förträfflig färgverkan, samt vackert snidade träskedar, hvilka täljdes af »gossarna» under sommarvistelsen i fäbodarna och på hösten, då de unge männen återvände till byarna, förärades »kullom». Som exempel på huruledes redskap af mycket gammalt kynne kunnat intill våra dagar bibehålla sig så godt som oberörda af nyare kulturinflytande må slutligen antecknas några sländor, på dalmål *slånd*, *långrockar* eller *snällor*, med till dem hörande linhufvud; å en af sländorna kvarsitter nämligen spånad af lin. som utförts med detta ursprungliga redskap för kanske ett tiotal år sedan. Bland den kvinliga befolkningen träffades för öfrigt så väl i Elfdalen som Särna flere, både gifta och ogifta kvinnor på en 40—50 år, som kunde visa, huru en slända skulle skötas, och som spunnit å sådan. Af textilsaker må särskildt nämnas ett i Ore

14. »Furutyckla» af renhorn, från Särna sn, Dalarna. L. 0,27 m.: br. i eggen 0,07 m. Nord. m. nr 95,461.

[1] Jfr *Meddelanden från Nordiska museet 1902.* Stockholm 1904. S. 18, 21.

Digitized by Google

socken tillvarataget öfvertyg till en bänkdyna, väfdt i »flamsk» med stiliserade frukter, blommor och blad i öfvervägande gult och grönt mot svartbrun botten.

Till årets anmärkningsvärdaste förvärf må äfven räknas några s. k. *lyror* eller *häfteträ* och *vårdträ*, alla från Söderbärke socken i Dalarna, hvilka användts såsom medel af vidskeplig art mot urinstämma hos folk och fä samt mot engelska sjukan, »riset», hos barn. Dessa föremål äro i Nordiska museets samlingar de första dalafynd i sitt slag; från Värmland, Uppland och Torne lappmark eger museet dock sedan 1890-talet flere hithörande saker, som till form och användning öfverensstämma med de nyss antydda.[1]

Från Jämtland: hyende af blått vadmal med stjälkstyngs- och applikationsbroderier, årtalet 1744 m. m., samt ett flossatäcke med årtalet 1795.

Från Ångermanland: ett flossatäcke, »rya», i flere färger med fyra tuppar, två och två emot hvar andra, fyrkantiga rutor, sicksacklinier och märket: KRÅNGED — 1803 AED, alt inom ett bredt ramverk.

P. G. W.

Samlingen af föremål egnade att belysa vårt folks forntro ökades genom åtskilliga, trots sitt anspråkslösa yttre, värdefulla förvärf, såsom ett par takhängfåglar,[2] den ena, gåfva af pastor E. MODIN i Ytterhogdal, är rödmålad, och förskrifver sig från Ängersjö församling i Helsingland, den andra (bild 15), som är omålad, skänktes af hemmansegaren PER OLSSON i Hädanberg i Anundsjö socken i Ångermanland. Af fru ELEONORA KJELLIN, f. THALÉN, skänktes åtskilliga mer eller mindre egendomliga julbröd från Västmanland. Bland förvärf till denna afdelning märkas vidare några naturdanade, »vårdbundna», träringar från södra Dalarna och Ångermanland, hvilka användts på ett eller annat sätt för »genomdragning» eller »genomgjutning» till botande af sjukdom.[3] En af dessa ringar

---

[1] Jfr *Samfundet för Nordiska museets främjande 1891 och 1892*, Stockholm 1894, sid. 34 o. f., samt *1893 och 1894*, Stockholm 1895, sid. 57, 58.

[2] Jfr *Meddelanden från Nordiska museet 1901.* Stockholm 1903. S. 166 o. f.

[3] Jfr ofvan.

Digitized by Google

skänktes af herr P. Persson i Grytänge. Från norra Bohuslän erhölls ett s. k. dvärgsmide, »värsmi», ett slags amulett mot sjukdomar — »trollskott», »finnskott» — hos folk och kreatur. I detta fall utgöres »smidet» egendomligt nog af en liten rund genomborrad stenplatta, mycket lik en sländtrissa och till utseendet fullkomligt motsvarande de i mellersta Sverge vidskepligt använda s. k. ältstenarna.

E. H.

Till samlingen af redskap för äldre folklig idrott och enklare samfärdsel förvärfvades åtskilliga skidor, trygor och skridskor. Bland skidorna, hvilka förskrifva sig från Orsa och Tyngsjö i Da-

15. Takfågel
från Anundsjö sn, Ångermanland.
L. 0,158 m.
Nord. m. nr 95,158.

16. Trygor (»tröjor»)
från Anundsjö sn, Ångermanland.
L. 0,403 m.
Nord. m. nr 95,153.

larna, Undersåker i Jämtland, Anundsjö i Ångermanland, Kuivaniemi i Österbotten, Finland, samt från Åsele lappmark (sannolikt Vilhelmina socken), torde ett par med sistnämda härkomst förtjäna att särskildt omtalas. Dessa skidor, af omkring 3,15 meters längd, ega nämligen en bredd af ej mindre än 0,124—0,130 m. Dock öfverträffas de i detta hänseende af ett par förut i museet befintliga skidor från sannolikt samma lappmark,[1] hvilka hafva en bredd af ända till 0,175—0,177 m. och i ännu högre grad visa likhet med nordsibi-

[1] Nordiska museet nr 92,877.

Digitized by Google

riska skidformer. Skidsamlingens ökning har, liksom under föregående år, äfven under detta mycket berott på fil. licentiat I. Arvidssons i Uppsala medverkan. Trygor och skarbågar erhöllos dels från Dalarna, dels från Ångermanland. Bland de senare finnes ett par s. k. folktrygor (till skilnad från hästtrygor) af hel träskifva (se bild 16). Genom denna förut inom museets mycket rika trygsamling saknade typ har förvärfvats en form, som af så väl historiska som typologiska skäl måste anses i hufvudsak representera trygans urtyp. De skänktes jämte andra ångermanlandstrygor af hemmansegaren Jonas Hedberg i Hädanberg i Anundsjö socken. Bland redskap för färd på is må nämnas några skridskor af öfvervägande eller ren 1700-talstyp från Västmanland och Dalarna samt ett par isläggar, använda ännu för ett eller annat årtionde sedan på sjön Bullaren i Bohuslän. Af ett ännu i andra orter okändt idrottsredskap, kalladt *käsjor*, hvaraf museet förut endast egde ett par, förvärfvades under året åtskilliga exemplar från Bjursås, Boda och Ore socknar i Dalarna. Dessa redskap, hvilka i sig till en viss grad förena skidans och kälkens egenskaper (bild 17), användas af ungdomen för backåkning och altså endast till lek.

17. Käsjor
från Boda sn, Dalarna.
L. 0,91 m.
Nord. m. nr 96,082.

E. H.

Museets *norska afdelning* har under år 1903 ökats med flere värdefulla föremål. Särskildt må nämnas några från Telemarken härstammande möbler, bestående af en säng och två skåp, hvilka, såsom ofta i Norge, äro sammanbygda; vidare ett hörnskåp, en *langhylde* och en mindre hylla, alt måladt med samma grundfärg

Digitized by Google

och med likartad ornering, förskrifvande sig från samma stuga och bärande årtalet 1793. Ett prydligt väggskåp med ornering å fris och dörrar i genombrutet arbete (bild 18) samt ett långt, smalt bord med »rosemalinger» å skifvan, utmärkande ölbollarnas plats, utgöra båda möbelprof från en hallingdøls bestestue. En vacker

18. Skåp
från Hiterdal, Telemarken.
H. 1,53 m.; br. 1,29 m.
Nord. m. nr 95,313.

vagga med årtalet 1804 (bild 19), inköpt från en konsthandlare i Kristiania, är ett af de talrika exemplen på huru ålderdomliga motiv in i 19:de århundradet bibehållit sig vid sidan af rokokons vidt utbredda »rosemaleri».

Till belysande exempel på telemarkingens skrockfullhet kan tjäna en kubbestol med i sitsen inslagna tänder. Seden var näm-

Digitized by Google

ligen att, när någon, ung eller gammal, förlorat en tand, genast knacka in den i sitsen af en kubbestol, hvarigenom värk eller andra missöden med tänderna ansågs kunna förebyggas.

Af norskt husgeråd, tillkommet under året, må nämnas några bollar från Telemarken. Museets intill omkring 1200 uppgående samling af dylika ölskålar, representerande en tidrymd af öfver 300 år, kommer otvifvelaktigt att lämna ett värderikt material vid studiet af äldre tiders bordseder och skämtlynne. Närmare ett 500-tal med så väl årtal, inskrift som ornering omfattar tiden från slutet af 1500-talet till 1800-talets början. Å en af de under året inköpta bollarna läses å bräddens yttre sida: En Bolde med ol På Bon Dns Bor er Bedr n mange Sode or. K E S 1823. Å en annan, som bär årtalet 1780: Paerlen speler i en Krone og den giever hende glans dyden skiener hos en Kone og er mandens aerre Krans. Å samma bolles inre brädd läses något mindre högstämdt: Nogle drak af mig i nat | saa de glemte af baade hansker og hat | ja dem gick som non nar. Denna senare inskrift något varierad återfinnes å en del af museets älsta bollar. Så läses t. ex. å en dylik daterad 1602: En bonde drack aff mig ij natt, | oc hand forløb Baade Hette oc hatt, | Nu ligger Bonden ij gade pøll | igien staar ieg fuld med gaatt øll.

19. Vagga
från Norge.
H. 0,63 m.; l. 0,78 m.; br. 0,68 m.
Nord. m. nr 96,820.

Samlingen af musikinstrument i norska afdelningen har från Telemarken fått en värderik tillökning i en prydligt utstyrd fiol med inläggning i horn och pärlemor samt ett tillhörande fodral med rik reliefornering.

Digitized by Google

Dräkt- och textilafdelningens tillökning under året inskränker sig till en del klädesplagg, bland andra några synnerligen väl utsydda *kvaler*, kragar, från Telemarken.

G. C—M.

Till den *lapska afdelningen* förvärfvades bland annat en bröstlapp med silfversmycken för kvinna, s. k. silfverkrage, från Pite lappmark, bild 20. Smyckena visa såsom vanligt en mer eller mindre urartad medeltidsprägel. Vidare inköptes ett par kvinnobälten med påfästa plåtar och spännebeslag af förgyldt silfver. Af dessa är det ena, hvars lapska härkomst dock möjligen kan sättas i fråga, intressant, därför att bälteplåtarnas ornering här ännu tydligt visar bilden af tre torn, ett motiv som eljest å de lapska bältena urartat till oigenkänlighet och därför fått allahanda godtyckliga förklaringar. Genom jägmästaren H. Samzelius inköptes åtskilliga föremål från Lule lappmark, såsom korgaskar, skinnpåsar, enkla verktyg m. m.

20. Krage med barmlapp, för kvinna, från Pite lappmark. 1/5 af nat. storl. Nord. m. nr 96,618.

E. H.

Till *grönländska afdelningen* skänkte den såsom museets gynnare bekante kolonibestyrer R. Müller en större och värdefull

samling af gamla eskimoiska husgeråd och redskap, hvilka i regel äro jordfynd från gamla boplatser och grafvar och visa former, som äfven i dessa aflägsna trakter måst vika för nyare tiders kulturinflytanden. Samtidigt omfattar samlingen äfven åtskilliga intressanta prof på de kulturprodukter — glaspärlor o. d. —, hvarmed dessa kulturinflytanden under 1700-talet på detta håll först lyckliggjorde nordpolens naboer.

E. H.

Såsom förvärf till *afdelningen för jakt och djurfångst* må nämnas modell till giller med spjut för älg samt järnspjutspets, original, för dylikt giller, hvilket alt skänktes af pastor E. Modin i Ytterhogdal i Helsingland. Då denna barbariska fångstapparat, i Ytterhogdal kallad *älg-drag*, snart nog torde hafva svunnit t. o. m. ur mannaminne, är det ett mycket intressant vitnesbörd om forna släktens hänsynslöshet i kampen för tillvaron, som genom denna gåfva räddats åt eftervärlden.

E. H.

Skråafdelningen. Af skomakarmästaren S. A. Hägg i Uppsala har såsom gåfva öfverlämnats låda, arkivalier och böcker, som fordom tillhört skomakarämbetet i Uppsala. Lådan, af ek med järnbeslag och tre nycklar, har alt sedan ämbetets upplösning förvarats hos hr Hägg. Hr C. F. Palmér, Stockholm, har skänkt fem handlingar rörande Stockholms skomakarämbete, och af grosshandlaren Oskar Lindström, Kopparberg, har öfverlämnats en stor samling arkivalier rörande skomakarämbetet i Arboga (protokoll 1655—1870; räkenskaper 1696—1874, m. m.) och skräddarämbetet i samma stad (protokoll 1812—1850).

Inköpen till denna afdelning utgöras bl. a. af samtliga de föremål, som funnos i behåll hos timmermanslaget vid Stockholms Stora varf (Södra varfvet), numera ombildadt till en sjuk- och begrafningskassa. De förvärfvade föremålen voro tre lådor, af hvilka en (bild 21) med inlagdt arbete och bronsbeslag från år 1749, två tennkannor, två glasflaskor, åtskilliga dricksglas, en bricka af plåt, ett stort bårtäcke och två mindre täcken med silfverbroderier, dat. 1739 och 1815, samt

Digitized by Google

slutligen arkivalier rörande timmermanslaget och pensionskassan 1730—1903. Den sista handlingen utgöres af det protokoll, där be-

21. **Låda, som tillhört timmermännen vid Stockholms Stora varf.**
Från år 1749.
H. 0,855 m. Nord. m. nr 94,790.

slutet om föremålens försäljning till Nordiska museet finnes infördt. — En sparbössa af koppar bär inskriften *Stoft wäfwarenas Fattig : Bössa. A. W. S. B. I. M. M. D. M. L. Anno 1769.* En sigillstamp af silfver (bild 22) med två stampplattor har tillhört Stockholms slaktarämbete; inskrift: STOCKHOLMS · STADZ · SLACKTARE · EMBETES · SIGILL · 1725 samt å den andra plattan STOCKH · STADS : SLACHTARE . EMBETES · SIGILL · 1761. — En kort staf, s. k. schafferholz, af mörkt trä med silfverbeslag bär inskriften CORDT · LOSE · ELTERMAN · DER · GLÄSER · DISES · VORERET 1653; den har möjligen tillhört Stockholms glasmästarämbete.

22. **Stockholms slaktarämbetes sigill 1725.**
Diam. 0,089 m.
Nord. m. nr 94,274.

Af notarien A. DEHN, Kristianstad, har som gåfva öfverlämnats en liten kista, dat. »Añо 1685», hvilken enligt uppgift tillhört skräddargesällerna i Kristianstad, jämte en del arkivalier rörande dessa från 1800-talet, ett schafferholz och en

sparbössa af mässing; den sistnämda bär å framsidan en punsad inskrift: *Denna Arm Bössa är Skiengt Till Skreddaregesellerna af Mester H. Lud. Ahlström Christianstadh d. 30. Septr. A° 1751*, samt är å undersidan stämplad med Kristianstad stads vapen och bokstäfverna IA inom hjärtformig sköld.

G. Upk.

Arbetets historia. Bland den mängd föremål af olika slag, som till museet öfverlämnats af fröknarna R., J. och Z. Sjöberg må äfven omnämnas en stor samling verktyg (öfver 100 nummer), tillhörande skilda yrken. — Till denna afdelning hafva inköpts dels en samling äldre guldsmedsverktyg, härstammande från en gammal verkstad i Lule, dels ett fullständigt bränvinsbränneri med alla därtill hörande kärl och anordningar.

G. Upk.

Bland förvärfven till *vapenafdelningen* märkas i främsta rummet sjutton artilleripjeser från flottan, de flesta från senare hälften af 1700-talet, af hvilka de flesta dock redan år 1884 genom Varfschefsämbetet i Karlskrona såsom deposition öfverlätos till museet, ehuru de först år 1903 blifvit afhemtade. Dessa pjeser utgöras af 12 kanoner af 1,29 till 2.61 meters längd, bland dem några märkta å axeltapparna med årtal från och med 1761 till och med 1804; vidare fyra karronader af 1,33 till 1,99 meters längd utan årsbeteckning samt en mörsare af 0,88 meters längd och 26 cm. kaliber, märkt 1771. Sex, de längsta af de lämnade kanonerna, äro s. k. sexpundingar af Aschlings modell och bära tillverkningsårtalet (17)86. Till de deponerade pjeserna hör en med hjul försedd ugn af järn för glödgning af tändkulor. Ett par från andra håll erhållna hillebarder, några värjor af olika typ från början af 1700-talet samt ett par pistoler, den ena signerad G. Brolin (hemort okänd) och den andra L. Rånge, Jönköping, torde ock här böra nämnas.

Förbigås må ej häller en större samling af äldre utensilier och ammunition för jägare, hvilken skänktes af herr M. Widfors i Stockholm. Museets uniformsafdelning ökades genom byte med åtskilliga uniformspersedlar, som tillhört Stockholms borgerskaps kavalleri, samt med en del uniforms- och utrustningspersedlar för lifregementets

Digitized by Google

dragonkår under Karl XIV Johans och Oskar I:s tid. Sistnämda föremål, hvilka tillhört ett rusthåll vid Ulfsunda i Bromma socken i Uppland, skänktes af NYA AKTIEBOLAGET ATLAS i Stockholm.

E. H.

Afdelningen för de högre stånden. Bland möbler förvärfvade under året torde följande förtjäna att särskildt uppmärksammas såsom värdefulla och för olika stilperioder karakteristiska.

23. Bord med skinnklädd skifva.
1600-talet.
H. 0,80 m.; l. 1,39 m.; br. 1,04 m. Nord. m. nr 94,578.

Ett bord med fyra genom kryss förenade, kraftigt profilerade balusterformade ben och oval skinnklädd skifva företräder rätt väl den tunga och solida möbelstilen omkring 1600-talets midt (bild 23). Rokokon i en snarast engelsk skiftning representeras af ett med jakaranda faneradt spelbord med elegant och smäcker formgifning (bild 24). Eljest trekantigt kan det genom en af ett utdragbart ben stödd fällskifva göras kvadratiskt. I stilen nära nämda möbel står ett skänkbord af mahogny, sign. J. N. E. (= Johan Niclas Eckstein?). Af denne snickare eger museet ett toalettbord (nr 34,400), sign. »Johan Niclas Eckstein Stockholm December 1763». På öfvergången mellan rokoko och den antikiserande Louis XVI-stilen står en förgyld och snidad hvilsäng — lit de repos — en sällsynt praktpjäs, som tillhört

24. Spelbord.
1700-talet.
H. 0,77 m.; br. 0,82 m.
Nord. m. nr 94,438.

prinsessan Sofia Albertina och bär hennes egarmärke P. S. A. under hertiglig krona, bild. 25 och 26. — Från det sengustavianska skedet stammar en byrå af mahogny med beslag och lister af mässing samt skifva af hvit marmor, signerad »C. Tollström 1794», testamenterad till Nordiska museet af fröken O. C. Lindgren. En snidad, förgyld och hvitmålad soffa tillhörande årets förvärf är utförd i den spensliga, romerska bronsarbeten imiterande stil, som man hos oss stundom gifvit namn efter lustslottet Rosersberg. En senare tyngre face af den antikiserande smakriktning, hvilken vi svenskar kanske bäst lära känna på Rosendals slott, möta vi i typisk gestalt i ett skrifbord af mahogny med skåp i underredet och uppsats med lådor och fack, bild 27. I hela sin byggnad ej mindre än i detaljerna söker det efterlikna en imposant stenarkitektur med

25. Hvilsäng (lit de repos).
H. 1,09 m.; l. 2,20 m.; br. 0,98 m. Nord. m. nr 94,273.

Digitized by Google

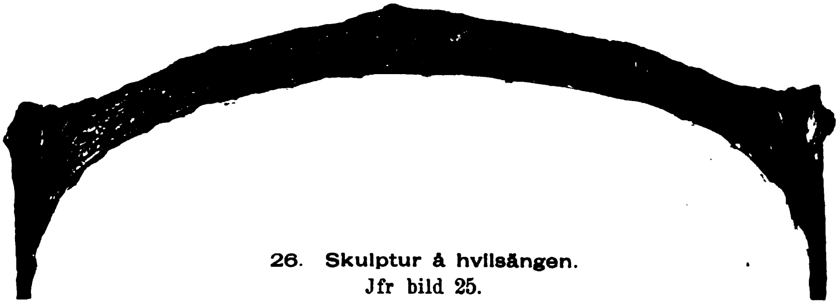

26. Skulptur å hvilsängen.
Jfr bild 25.

gallerverk och prydnader af förgyld brons och med kolonner och hermpilastrar af hvit marmor. Bordskifvan är klädd med svart skinn med guldprässning. Denna osignerade möbel visar både som helhet och i enskildheter en rätt stor frändskap med en förut i

27. Skrifbord.
1800-talets början.
H. 1,47 m ; br. 1,56 m.; dj. 0,96 m. Nord. m. nr 95,604.

Nordiska museet befintlig sekretär af hofschatullmakaren Johan Petter Berg från år 1811.[1] Från ungefär samma tid som skrifbordet eller 1800-talets andra årtionde är ett enkelt inlagdt mahognysybord.

[1] Se *Meddelanden från Nordiska museet 1897.* Stockholm 1898. S. 151.

Digitized by Google

Icke minst viktiga af de under året gjorda förvärfven äro de, genom hvilka museet erhållit grundstommen till tvänne karakteristiska interiörer från det sist förflutna seklet, den ena från 1830—40-talet, den andra från 1850—60-talet. Den förstnämda tiden tillhör ett samhörande möblemang, bestående af soffa, två fåtöljer och sex stolar af mahogny med klädsel af gul sidendamast samt ett divansbord af mahogny. I formerna stå dessa möbler ännu högempiren nära, men de rika förgylda bronsbeslag, som gåfvo denna stil dess förnäma prägel, ha ersatts af snidade detaljer i träets färg, och det hela ger nu snarast intryck af nykter och solid borgerlighet. Uppsättningen från 1850—60-talet har tillfallit Nordiska museet genom testamentariskt förordnande af fröken O. C. Lindgren, innehafvarinna af tapisseriaffären i den nu rifna norrbrobazaren. Den utgöres af trenne soffor, två fåtöljer och fyra stolar af mahogny med klädsel af korsstyngsbroderi å stramalj (blommor och blad i växlande färger), ett divansbord af mahogny, atenienn, tre blomsterbord, ett par piedestaler, en matta, en broderad duk, ett par broderade portièrer, soffkuddar, broderade taflor m. m. Samtliga broderade föremål äro utförda af fröken Lindgren eller efter hennes anordning, och det större antalet af dem har blifvit prisbelönadt vid olika utställningar: i London 1851, i Paris 1855, i Stockholm 1866. Ej minst på grund däraf måste de anses synnerligen betecknande för sin tids textila smak och sträfvanden.

Till den redan förut rätt talrika samlingen af föremål belysande den fasta inredningen af de högre ståndens bostäder i äldre tider, hvilken, utom det intresse den ur andra synpunkter erbjuder, är af särskild betydelse med hänsyn till museets pågående installation, ha under året gjorts åtskilliga anmärkningsvärda förvärf. Från 1600-talets förra hälft förskrifver sig ett väl bibehållet trätak, dekoreradt med landskap i medaljonger och blomstermönster i naturliga färger. Taket är en gåfva af Aktiebolaget Gustafsbergs fabriks intressenter genom disponenten W. Odelberg. Betecknande prof på den pompösa smaken vid slutet af samma århundrade äro: ett hörnparti af ett ståtligt stucktak från huset Drottninggatan 29 i Stockholm, gåfva af byggmästarne Lindståhl & Törnquist, samt ett full-

Digitized by Google

ständigt, synnerligen praktfullt dylikt tak från en nu rifven byggnad å bryggeriaktiebolaget St Eriks tomt, Kungsholmstorg 1, gåfva af ingeniör F. Pettersson. Från det sistnämda huset har äfven såsom gåfva af disponenten N. Hildestrand erhållits en väggbeklädnad från slutet af 1600-talet, målad på väf, efterbildande väfda tapeter och framställande mytologiska figurscener. Tapeterna ha under 1700-talet undergått en öfvermålning, hvilken karakteristiskt visar olikheten i barockens och rokokons färgsinne. Förra hälften af 1700-talet, Stockholms slotts byggnadstid, representeras af en del

28. Väggbeklädnad, oljemålning på duk från huset Järntorget nr 83, Stockholm.
1700-talet.
H. 2,25 m.; l. 4,52 m. Nord. m. nr 95,263.

snidade och förgylda panelfragment från gården Hanstavik i Södermanland, gåfva genom byråchefen V. Almquist. Med en senare, lättare och blekare rokokostil göra vi bekantskap i den ena af tvänne fullständiga och förträffligt bevarade väggbeklädnader, oljemålade väftapeter med tillhörande paneler från huset Järntorget nr 83, Stockholm, hvilka under året blifvit inköpta (bild 28). Den andra med landskap, målad brunt i brunt, eger snarast en gustaviansk prägel. Till sist må nämnas en väggbeklädnad från 1830-talet, hvilken suttit i ett hus i Kalmar, gåfva af fru M. Meurlings arfvingar. Den består af tryckta, på väf uppfodrade papperstapeter i flere färger med

Digitized by Google

framställningar i sammanhängande följd af landtlif och jaktscener — med all sannolikhet en importvara.

Till samlingen af musikinstrument har bland annat förvärfvats en stående flygel från 1830-talet, signerad: »P. Rosenvall, Stockholm» (bild 29).

A. L. R.

Silfver. Bland de föremål af silfver, som museet eger, tillhöra de praktfullaste och dyrbaraste skråafdelningen, och utgöras dessa af välkommor med sina skyltar, bägare, tumlare och andra dryckeskärl, som fordom ståtat på borden vid de gamla ämbetenas sammanträden. Deras karaktär af ceremonikärl är också starkt framträdande, och äfven om åtskilliga af dem hafva en form, som nära öfverensstämmer med de i dagligt bruk använda kärlens, kunna de dock på intet vis ersätta den brist, som i museets samlingar råder på för olika tider karakteristiska silfverföremål, som varit i bruk inom de högre stånden. — Allmogeafdelningarna äro i detta fall vida lyckligare lottade, ty utom den mycket stora smyckesamlingen eger museet ett betydande antal bägare, skedar, skålar och kåsor — de slag af silfverföremål, som funnits i allmogehemmen — inköpta

29. Stående flygel.
1830-talet.
H. 2,00 m.; br. 1,15 m.; dj. 0,62 m.
Nord. m. nr 94,607.

Digitized by Google

i olika trakter af landet. — Såsom prof å silfversmide och såsom dokument till guldsmedernas historia kunna väl dessa slag af föremål vara goda nog, men bristen på för de högre stånden egendomliga silfversaker kvarstår. Af alt detta praktfulla servissilfver från 1700-talet, såsom kaffekannor, sockerskålar, fat och tallrikar m. m., utfördt i alla århundradets skiftande stilar, eger museet endast ett par obetydliga föremål; från 1600-talet finnes intet enda. Förrådet af ljusstakar af silfver inskränker sig till tre par, utförda omkring midten af 1800-talet, karakteristiska, men ingalunda vackra prof på den tidens stil. De präktigt drifna rokokostakarna från 1700-talets midt liksom den gustavianska tidens kolonnstakar saknas helt och hållet i samlingen.

30. **Senapskanna af silfver.** Stockholm 1806. H. 0,118. m. Nord. m. nr 96,826.

De oerhörda pris, som dylika föremål för närvarande betinga på vår konstmarknad, göra det hardt när omöjligt för museet med dess starkt anlitade inköpstillgångar att ersätta ofvan antydda brister.

De silfverföremål tillhörande de högre stånden, som under året förvärfvats, härröra samtliga från 1800-talets början. Två små senapskannor på tre klofötter med lock och handtag samt skålar af blått glas (bild 30) äro tillverkade i Stockholm år 1806; en stor sockerskål (bild 31) med den stora, något tunga skålen uppburen af fyra små delfiner härrör från den välkände guldsmeden A. Zethelius i Stockholm år 1813 (stämplar: A. Z.; O3). Från samma år äro ett par punschslefvar med skaft af hvalfiskben, lindade med silfvertråd. Två gräddkannor i empirestil äro daterade resp. 1817 och 1818, och ett par små toalettljusstakar med delfiner som skaft äro stämplade O3 (= 1820); de äro för närvarande de älsta föremål i sitt slag som museet eger. — Såsom gåfva har af grosshandlaren E. Österlind öfverlämnats en snusdosa från år 1783.

G. Upr.

Digitized by Google

31. Sockerskål af silfver.
Stockholm 1813.
H. 0,167 m. Nord. m. nr 96,695.

Keramik. Vid inköpen för den keramiska afdelningen har man haft till hufvudsyfte att i möjligaste mån både med afseende på former och dekorationsmönster komplettera den redan förut rikhaltiga samlingen af de gamla svenska fabrikernas, Rörstrands och Mariebergs, alster. Älst bland de under året inkomna föremålen äro ett par vaser i blått och hvitt med lock; de äro dekorerade i den kinesisk-holländska stil, som är utmärkande för rörstrandsfabrikens första årtionden, 1730 och 1740-talen, samt signerade: Stockholm. — Från tiden omkring 1750 härstamma två mindre föremål, en skål och ett tvålfoder.

Under följande årtionde, 1750-talet, börjar rokokon göra sig kraftigt gällande och uttränger så småningom de gamla delftmönstren för att sedermera herska enväldigt under 1760 och 70-talen. Från dessa tider, den svenska keramikens blomstringstid, då Rörstrand och Marieberg täflade, eger museet redan betydande samlingar af svenska fajanser, hvadan förvärfven här ej varit så talrika. Här må framhållas en handkanna med aflångt fat, dekorerad med nordstjärnan omgifven af strålar (Rörstrand 1750-talet), en liten

karott i blått och hvitt med fat, dekorerad i rokokostil (Rörstrand 1759). Från Marieberg härstamma: en potpourrikruka med lock och rik reliefornering i färger, ett stort ovalt fat (bild 32) med målade blommor i rika färger samt en kaffekanna med marmorering i gult, blått och blekrödt och i öfrigt dekorerad med kvistar och blommor i hög relief, hvilka bilda handtag och fötter.

32. Fat af fajans.
Marieberg 1764.
L. 0,521 m. Nord. m. nr 96,808.

Från en något senare tid härröra åtskilliga tallrikar, bland dem fyra med scener ur »Fredmans epistlar», samtliga af s. k. flintporslin eller »fin fajans».

Utom ofvannämda föremål, hvilka alla tillhöra en tid, då tillverkningen vid våra svenska fabriker i flere afseenden stod på en hög ståndpunkt, har under året jämväl inköpts ett antal företrädesvis servisföremål, tallrikar, fat o. dyl., från olika tider af 1800-talet. Dekorationen är å dessa vanligen utförd i tryck i en färg med olika skiftningar, företrädesvis svart, grått och blått, samt framställer svenska landskapsbilder (Ornässtugan, Engelbrektsholmen, Kongl. Djurgården, Haga o. s. v.) eller fantasilandskap, ofta med »gotisk» arkitektur.

Digitized by Google

Till den keramiska afdelningen hör slutligen ett stort antal föremål i den genom byte med fröknarna R., J. och Z. Sjöberg erhållna samlingen, om hvilken mera nedan.

G. Upk.

Glas. Bland föremål af glas, som under året förvärfvats, märkas: en stor kandelaber (bild 33) med fyra ljusarmar och upptill prydd med ett kronliknande ornament, möjligen svenskt fabrikat från 1700-talets förra hälft; tvänne pokaler af svensk tillverkning med etsad och slipad dekorering samt inskriften: »Bortt med all ledsamhet | du äst den tröst jag vet» samt »Alt hvad som kan förnöja mig | har jag allena uti dig»; en pokal med Adolf Fredriks namnchiffer A F R under krona samt fyra cylindriska dricksglas med guldkant och samme konungs monogram A F under kunglig krona. — Dess utom hafva som gåfva öfverlämnats sex stycken vinglas (pokalform) med etsad och slipad ornering från 1700-talets slut.

33. Kandelaber af glas.
1700-talets förra hälft.
H. 0,468 m. Nord. m. nr 94,520.

Under det att samlingen af dryckeskärl af glas i museet är ganska rikhaltig, äro öfriga slag af glasföremål tämligen glest företrädda. Inköpta äro till denna afdelning två skålar af kristallglas från 1800-talets början, den ena på fot, samt en nätformigt genombruten skål, möjligen af svensk tillverkning.

G. Upk.

Digitized by Google

Köket m. m. Till afdelningen för de högre stånden hör äfven ett stort antal föremål: husgerådssaker, köksutensilier m. m., som under året förvärfvats genom gåfvor och inköp. Främst må nämnas en stor från ett och samma hem i hufvudstaden (fröknarna R., J. och Z. Sjöberg) härstammande samling föremål af alla slag: soppskålar, karotter, fat, tallrikar, såsskålar, tekannor m. m. af fajans, flaskor, vinglas, buteljer o. dyl. af glas samt kopparflaskor, kaffekvarn, grytor, durchslag, hackknifvar, elddon, munkpanna, våffeljärn, korgar m. m., samtliga härrörande från 1800-talets förra hälft. — Dess utom hör hit ett goråjärn, dateradt 1745, munkpanna, järngryta, malmgryta, kaffekvarn m. m.

Af grefvinnan Kristina Nilsson de Casa-Miranda har som gåfva öfverlämnats ett bestick med knif och gaffel af stål med handtag af elfenben skulpterade i form af tvänne figurer i dräkter från 1600-talets slut, inlagda i etui af rikt prässadt och förgyldt läder, märkt: P. H. C. 1705.

G. Upk.

Tenn. Den rika tennsamlingen har ökats med ett par saltkar i rokokostil, några stycken ljusstakar och en sängvärmare med träskaft från 1800-talets början.

G. Upk.

Bland de synnerligen talrika förvärfven, som belysa *eldstadens historia*, märkes en sidohäll af järn, bild 34, till sättugn från Ulfsunda slott, Uppland. I ett fält med rosor äro byggherrens Lennart Torstensson och hans hustrus Beata de la Gardie vapensköldar placerade. Den senare sköldens heraldiska figurer äro något afvikande från dem, som eljest förekomma i tillgängliga afbildningar af familjens vapen. Hällens storlek 0,79 × 1,32 m. visar, att hon tillhört en af de största ugnar af detta slag, som öfver hufvud taget äro kända. Eljest äro ugnar af detta material mycket sällsynta i Mälardalen, i hvilken dylika af bränd lera synas ha varit de vanliga.

Då man endast har kakel i behåll, är det naturligtvis ej möjligt att afgöra, om dessa tillhört en dylik sättugn eller en kakelugn, som haft egen eldstad. Kakel (t. ex. bild 35) från 1650- eller 60-talet — således så åldriga, att man måste lämna frågan om arten af

Digitized by Google

34. Häll till järnugn.
Ulfsunda, Bromma sn, Uppland.
H. 0,79 m.; br. 1,32 m.
Nord. m. nr 96,676.

den ugn de tillhört öppen — har museet erhållit från Hesselby, Spånga socken, Uppland, där de hittats å ena tornets vind. De ha sannolikt tillhört ugnar, uppsatta samtidigt med hufvudbyggnaden.

Prof på tillverkningen af små kakel med figurer i landskap målade i kobolt på hvitglaserad botten (bild 36—40) har museet förvärfvat från Rinkeby, Spånga socken, Uppland, hvarest ugnen dock i senare tid var omsatt, så att den ej angaf en med kaklens tillkomsttid samtida ugnsform.

35. Bladkakel
från Hesselby, Spånga sn, Uppland.
H. 0,195 m.; br. 0,170 m.
Nord. m. nr 95,670.

Digitized by Google

36—40. Kakel af blå och hvit fajans.
Från Rinkeby, Spånga sn, Uppland.
36—39: h. 0,195 m.; br. 0,180 m.
40: h. 0,085 m.
Nord. m. nr 96,737 och 96,738.

Digitized by Google

Af kakelugnar från 1700-talets midt har museet erhållit flere. Bland dem, som firman ÖSTERLUND och ANDERSSON skänkt, och som varit uppsatta i nr 4 Stora Nygatan i staden mellan broarna, finnes en plan kakelugn i blått och hvitt med mäanderornament. Några äro i flere färger, så t. ex. med blomsterknippen i naturliga färger inom polykrom omramning. Så är förhållandet med en ugn från den gamla krogsalen på Gröna Jägaren, St Paulsgatan 25, likaså med ugnarna från Sibyllegatan 11 och från Volmar Yxkullsgatan 15. Denna sistnämda ingår i den betydande gåfva af olika slags kakel, som byggmästarne A. och J. BLOMDAHL till museet öfverlämnat dels från nämda egendom, dels från deras materialgård.

41. **Simskakel**
från Ulfsunda, Bromma sn, Uppland.
H. 0,190 m. och 0,095 m.
Nord. m. nr 96,671.

Från ungefär samma tid, 1700-talets midt, är en rikt dekorerad kakelugn af blå och hvit fajans, som museet fått från Kalmar. Denna tillhör den typ, som är karakteristisk för nordtysk kakeltillverkning.

Från 1700-talets sista årtionden äro införlifvade med samlingarna tvänne runda kakelugnar, båda från museets f. d. egendom Drottninggatan nr 77. Den ena af dessa har i grönt målade urnor på hvit botten. Dess utom har museet erhållit en polykrom kakelugn från egendomen Hanstavik utanför Södertälje, af en inom museet ej förr representerad typ: en rund kolonn upplyft på en kubisk plint, hvilken senare omfattar eldstaden. Denna kakelugn har jämte

Digitized by Google

kakel af flere olika slag skänkts af familjen Almquist genom byråchefen V. Almquist.

De viktigaste förvärfven från 1800-talets början utgöra kakel, bild 41, från den sedan länge nedlagda fabriken vid Ulfsunda, Bromma socken, Uppland. Denna var i verksamhet endast en kort tid i början af århundradet, och hennes tillverkningar torde ej ha haft någon större spridning. Kaklen, som ej äro glaserade, anträffades på vindarna å flygelbyggnaderna, och en modell bär lyckligtvis också fabriksorten instämplad i leran.

Utom dessa förvärf af föremål har museets samling afbildningar af eldstäder af olika slag tillvuxit också genom gåfvor från många enskilda. Bland dessa gåfvor må särskildt kakelfabrikör J. Rudholms i Norrköping framhållas. Den består nämligen af lösa blad med stick af kakelugnar från 1830—60-talen. Några bland dessa föregångare till de illustrerade katalogerna äro kolorerade.

—a—i.

Den *kyrkliga afdelningen* i Nordiska museet, hvilken väsentligen omfattar föremål från tiden efter reformationen, har ej under år 1903 fått någon betydande tillökning. Det märkligaste förvärfvet är ett par grafhällar af gjutjärn från 1700-talet, anskaffade genom kand. N. Keyland under hans resor för museet. Vidare märkes en grafsten, som härrör från Mellby, Albo härad, Skåne. Stenen utgöres af en stor kalkhäll med väl utförd ornamentik från 1700-talets midt. Det, som mest förtjänar uppmärksamhet, torde emellertid vara, att å ornamenten synas tydliga spår af färgläggning och förgyllning.

—a—i.

Den *textila afdelningen* har under året ökats med flere sidentäcken, bland hvilka ett af gult siden med applikations- och stjälksömsbroderi i färger från början af 1700-talet samt ett af hvitt siden, som tjänat till brudtäcke åt Karl XV som kronprins och hans gemål, sedermera drottning Lovisa, vackert stickadt och prydt med det hertigliga parets krönta namnchiffer. (Se bild 42). Det ytterst väl gjorda arbetet skall enligt uppgift till största delen hafva utförts

Digitized by Google

af framlidne hofkamreraren F. O. Bæckström samt till någon del af hans fru.

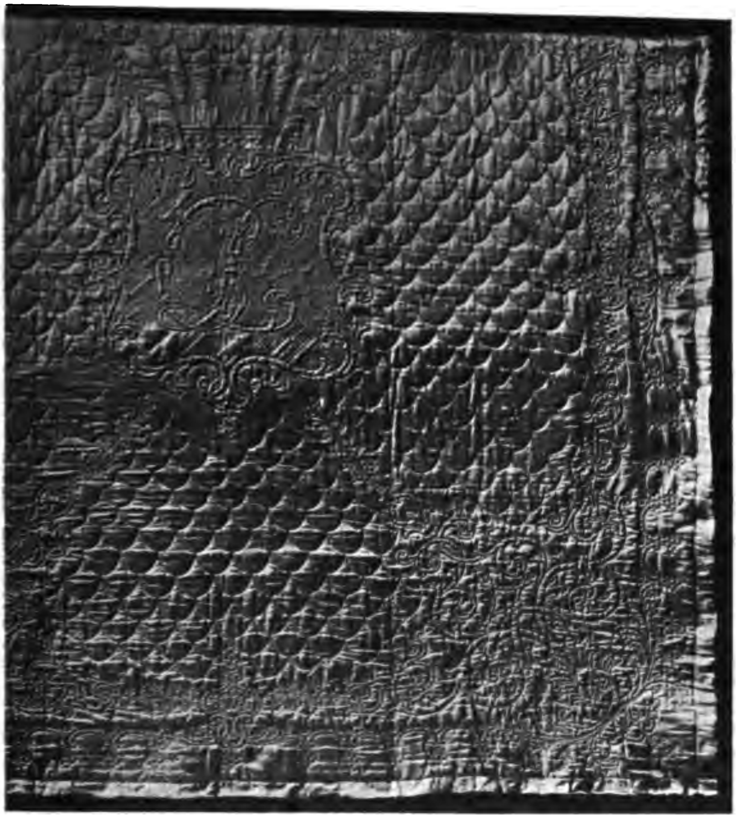

42. Sängtäcke af hvitt siden från 1850.
2,41 × 2,20 m.
Nord. m. nr 94,850.

Museet har äfven förvärfvat ett parti möbeltyg i gulgrön sidendamast från omkring år 1800, en samling möbeltyg till större delen från 1800-talets förra hälft och som gåfva emottagit tvänne stolsöfverdrag af grön sidendamast från 1600-talet samt en stor samling ytterst fina linnelakan och duktyg, hvilka tillhört K. husgerådskammaren och, efter hvad märkena angifva, varit i bruk under tiden 1674—1824.

Digitized by Google

Bland förvärfven till dräktafdelningen må nämnas tvänne damklädningar af netteldnk och barège från 1850-talet samt långschalar och andra schalar från förra hälften och midten af 1800-talet. Såsom gåfva har museet emottagit bland annat en frack från 1840-talet, utgörande en värdefull tillökning till den inom museet svagt representerade afdelningen af mansdräkter från förra århundradet.

A. L.

Biblioteket. Genom gåfvobref af den 8 sept. 1903 öfverlämnade hofintendenten dr JOHN BÖTTIGER till museets bibliotek en synnerligen dyrbar samling böcker och planschverk omfattande arbeten i de flesta grenar af konstslöjd: möbler, ädla och oädla metaller, emalj, glas, porslin, textil- och kostymhistoria, bland dessa senare några mycket sällsynta verk, samt vissa delar af den allmänna konsthistorien o. s. v. En af samlingens tyngdpunkter ligger i de dyrbara, ofta svåråtkomliga auktionskatalogerna öfver företrädesvis franska konstsamlingar, som under senare åren gått under klubban. Samlingen, som omfattar 316 band, hade sammanbragts af dr F. R. Martin och af honom först hembjudits Nordiska museet till inlösen. Vid gåfvan, som gifvaren utfäst sig att öka dels genom årliga kompletterande inköp, dels efter hand med hela sitt konstslöjdhistoriska bibliotek, är utom vissa bestämmelser för samlingens begagnande fäst det vilkoret, att den skall införlifvas med museets bibliotek som en särskild afdelning, hälst under namn af Böttigerska samlingen. I anslutning härtill har dr Böttiger upprepade gånger under nämda år skänkt flere arbeten afsedda att fullständiga den förut omtalade samlingen särskildt af konstindustriel literatur.

För öfrigt har museets boksamling ökats så väl genom andra gåfvor, hvilka finnas omnämda å sid. 95, som genom inköp och bytesförbindelse med in- och utländska samfund. Förteckning å dessa senare återfinnes å sid. 111 o. f.

V. L.

Arkivet. Genom en person, hvilken önskar vara onämd, sattes amanuensen E. Hammarstedt i tillfälle att inom Anundsjö socken i Ångermanland fortsätta de forskningar rörande svensk forntro och

fornsed, hvilka han under näst föregående år på samma persons bekostnad företagit i delar af Uppland, Västmanland, Dalarna och Gästrikland. Bägge åren öfverläts skörden till museets arkiv. Under Hammarstedts resa i norra Bohuslän för insamling af föremål för museet (se sid. 6) gjordes ock en del anteckningar af ifrågavarande slag, hvarjämte äfven en ej obetydlig del gamla bouppteckningar, synehandlingar o. d. tillvaratogs såsom dokument, kanske mer än något annat egnade att autentiskt belysa allmogens materiella odlingstillstånd och burgenhetsvilkor vid olika tider. Äfven fil. kandidat N. Keyland sammanbragte under sin inköpsresa i Västmanlands och Dalarnas bergslager (se sid. 7) en god samling anteckningar om där fortvarande kvarlefvor af gamla tiders seder och tro samt upptecknade dess utom åtskilliga sagor och sägner. Så väl vid Hammarstedts som Keylands folktroforskningar har särskild vikt lagts vid att rädda uppgifter och intyg om de bruk, som varit förbundna med de stora årshögtiderna.

Till museets arkiv förvärfvades vidare genom köp en samling handlingar från en herrgård i Östergötland. Samlingen består af ett tjugutal pergamentsbref, köpe- och fastebref m. m., samt inventarieförteckningar, syneinstrument, utdrag ur domböcker o. s. v. Den älsta handlingen härstammar från slutet af 1500-talet, den yngsta från början af 1800-talet.

Ett större antal fotografier af äldre byggnader, särskildt allmogebyggnader, från olika landskap anskaffades. Vidare inköptes ett 40-tal af O. Wallgren utförda blyertsteckningar till skånska folkdräkter, af hvilka en del återfinnes i hans arbete »Skånska folkdräkter». Som gåfva öfverlämnade fröken Jenny Kalmberg en större samling svenska autografer.

Hela inköpssumman af föremål, hänförliga till museisamlingarna, uppgick 1903, fraktkostnader inräknade, till 15,462 kr. 95 öre.

Deposition. Som deposition har museet under året mottagit af intendenten R. Cederström: dryckeskanna af silfver, västeråsarbete från 1700-talets förra hälft.

Digitized by Google

Skansens kulturhistoriska afdelning har under året erhållit en synnerligen värdefull tillökning i ett lusthus från Söderköping (bild 43), hvilket inköpts och till Skansen öfverlåtits af konsul G. S. Arwidson.

43. ›Gunilla Bielkes lusthus›.

Redan före sin död hade Artur Hazelius sin uppmärksamhet riktad på denna byggnad. Frågan om den sammas förvärfvande till Skansen blef dock först under det gångna året trängande, då egaren stod i begrepp att i det lilla vackra, af högst intressanta målningar prydda lusthuset inreda en verkstad. För att hindra den förstöring, som häraf ovilkorligt blifvit en följd, särskildt som en

Digitized by Google

eldstad äfven skulle inrättats, och sedan det visat sig, att säkerhet för byggnadens bevarande i orördt skick på den ursprungliga platsen ej kunde ställas, öfverflyttades huset till Skansen.

I Söderköping kallades detta hus Gunilla Bielkes lusthus eller bönkapell. Något kapell har det dock säkerligen aldrig varit, utan ett lusthus af den art, som under barocktiden var vanlig. Det har troligen utgjort den ena af de båda mot trädgården vättande flyglarna i en gård, hvilkens nu förstörda manbyggnad legat längs Hästtorgsgatan. Af den andra flygelbyggnaden finnas inga andra rester kvar än den källare, å hvilken han varit bygd. Denna källare, numera innesluten i ett i senare tid uppfördt större uthus, utgör en fullständig motsvarighet till den, som fans under det till Skansen öfverflyttade lusthuset. Båda äro täckta med tunnhvalf och synas varit använda till förvaring af lifsmedel.

Huruvida drottning Gunilla verkligen låtit uppföra lusthuset, vet man ej med säkerhet, och traditionen härom tarfvar en noggrannare undersökning. Möjligt är ju, att hon af sin fader riddaren och riksrådet Johan Axelsson Bielke till Häradshammar och Räfvelstad ärft den jord i Söderköping, där huset låg. All handel var ju i äldre tider begränsad till städerna, och man var nödsakad att på landsväg ditforsla landtgårdarnas alster. Det kunde då hända, att en fora fick uppehålla sig i staden en längre tid, innan alt kunde afyttras, och andra varor hunno inköpas för landtgårdens behof. Det var därför brukligt att till hvarje större landtegendom hörde en gård i närmaste stad. Gunilla skulle då ha bygt denna gård i Söderköping eller åtminstone lusthuset, sedan hon efter konung Johans död bosatt sig på det ett par mil från staden belägna Bråborg. Tre af de fyra hvalfkappor af trä, som utgöra lusthusets innertak, äro nämligen prydda med målningar, som direkt efterbilda trenne kopparstick, hvilka tillhöra en serie af 52 blad illustrerande Ovidii metamorfoser och utförda under haarlemmästaren Heinrich Goltzius' ledning af hans lärjungar åren 1589—90. Om således sägnen, att lusthuset bygts för drottning Gunillas räkning, verkligen skulle vara sann, måste detta altså ha skett mellan åren 1590 och 1597. Drottningen dog nämligen d. 19 juli detta senare år.

Digitized by Google

44. Kopparstick utfördt å Heinrich Goltzius' atelier i Haarlem.

45. Hvalfmålning i Gunilla Bielkes lusthus.

Digitized by Google

48. Kopparstick utfördt å Heinrich Goltzius' atelier i Haarlem.

49. Hvalfmålning i Gunilla Bielkes lusthus.

Digitized by Google

På öfre Solliden har en slänggunga af den bland allmogen i Finland, särskildt Nyland, brukliga typen uppstälts, hvarmed ett

50 Perseus och Andromeda, hvalfmålning i Gunilla Bielkes lusthus.

redan af Skansens grundläggare uttaladt önskningsmål förverkligats. Gungan rymmer omkring 20 personer, som taga plats dels å gungans

Digitized by Google

i fyrkant lagda sittbräder, dels stående vid de sträfvor, i hvilka gungan hänger från sin axel.[1]

För öfrigt hafva en del arbeten för byggnadernas och samlingarnas vård å denna afdelning verkstälts. Så har Håsjöstapeln nymålats i enlighet med inhemtade noggranna uppgifter om, huru den gamla stapeln varit målad. Taket i Oktorpsgården har delvis omlagts; Främmestadskvarnen inpregnerats med konserverande ämnen, m. m. I Bollnässtugan restaurerades väggmålningarna af artisten J. Österlund, och dalkullan Bunis Anna Ersdotter utförde kopior af dalmålningar, hvilka uppsattes i nämda stuga för att vid fester och dylika tillfällen skydda de gamla väggmålningarna.

De af Stockholms stad till museet såsom deposition öfverlämnade båda gräns- eller tullstenar, hvilka stått vid Norrtull, erhöllo nu plats å Skansen. Likaså uppsattes det såsom gåfva erhållna grafkors, som varit rest å C. J. L. Almquists graf i Bremen.

Ett salutbatteri bestående af 6 st. slätborrade sexpundiga kanoner med tillhörande lavetter öfverlämnades till Skansen genom K. marinförvaltningen från flottans varf i Karlskrona och uppsattes å öfre Solliden.

Skansens utveckling i öfrigt. Det under föregående år till museet öfverlåtna långa envåningshus, hvari den forne egaren hr Hammer förvarat sitt bibliotek, öfvertogs nu af museet, och påbörjades därstädes en genomgripande reparation och delvis ombyggnad samt inreddes några arbetslokaler för amanuenserna. Äfven en del andra byggnader undergingo förbättringar, bland annat tillbygdes och uppsnyggades våffelbruket.

Det nya, år 1901 såsom gränsskydd mot Bellmansro uppförda järnstaketet blef i hela sin längd undermuradt, en åtgärd, som visat sig nödvändig för att förhindra vandalism och obehöriga besök å Skansen. Sockel till ett fortsatt järnstängsel af samma slag som det nyss nämda lades från Rosendalsgrinden till Björkliden.

---

[1] Dylika gungor äro ej sällsynta i Uppland.

Digitized by Google

Genom tillmötesgående från föreningen för folkbibliotek och läsestugor uppstäldes i ett stånd nära Bollnässtugan ett af föreningens vandringsbibliotek, från hvilket besökande mot den billiga afgiften af 5 öre är i tillfälle att få låna böcker till läsning inom området.

Minnesringning anordnades på Skansen under år 1903: den 27 febr. efter professor Gustav Storm; den 26 maj efter grefve Carl Snoilsky; den 27 maj å Artur Hazelius' dödsdag; den 12 dec. efter skalden Emil von Qvanten och den 13 dec. efter f. d. folkskoleinspektör Carl Jonas Meijerberg.

Skansens klädkammare. Under år 1903 har klädkammarförrådet ytterligare ökats med kopior af följande dräkter. Från 1700-talet: en damdräkt och 12 st. kuskhattar. Från början af 1800-talet: 7 st. uniformsrockar och 7 kaskar. Från 1830-talet: 7 herrdräkter, 18 damdräkter, 5 flickdräkter och diverse dräktdelar; alla dessa så väl uniformsrockar som dräkter hafva förfärdigats i Skansens klädkammare. Från hästutställningen inköptes 8 st. uniformer efter modeller från slutet af 1700-talet och början af 1800-talet.

För allmogeafdelningen gjordes betydande förvärf, bland hvilka må nämnas: mansdräkter från Gagnef, Mora, Järna och Nås socknar i Dalarna, Toarps socken i Västergötland samt en hallandsdräkt; kvinnodräkter från Gagnef, Malung, Järna och Stora Tuna socknar i Dalarna, Skedevi socken i Östergötland, Östervallskog i Värmland och en ölandsdräkt. Samtliga dessa, efter äldre förebilder noggrant kopierade allmogedräkter äro köpta af Föreningen för Svensk hemslöjd.

En värdering af Skansens jordområde, byggnader och öfriga fasta anläggningar, inventarier samt den zoologiska trädgårdens djurbestånd egde enligt nämdens beslut af den 26 mars 1903 rum, och uppgick värderingssumman till 762,401 kr. 10 öre. Under året ökades Skansens värde genom nybyggnader, inventarier m. m. med kr. 18,041: 90, hvadan dess bokförda värde den 31 december 1903 utgjorde 780,443 kr.

Digitized by Google

Skansens fester m. m. Skansen har äfven under år 1903 sökt fylla den del af sin uppgift, som består i högtidlighållande af våra större historiska minnen samt återupptagande af forntida sedvänjor och att härigenom verka väckande i fosterländsk riktning.

Årets ingång firades enligt vedertaget bruk med nyårsvaka, vid hvilken Tennysons dikt Nyårsklockan i Edvard Fredins öfversättning upplästes från Renberget, och tolfslaget tillkännagafs medels fanfarer och klockringning.

Valborgsmässoaftonen, den 30 april — från fordom betraktad som vårens ankomstdag — egde den vanliga studentkonserten rum, hvarjämte den skånska folkleken »Slå katten ur tunnan» till stor förlustelse för åskådarne å nyo gick af stapeln; och på dansbanan uppfördes för första gången under året folkdansar och ringlekar. Antalet besökande å Skansen denna dag steg till icke mindre än 22,000 personer.

Skansens stora vårfest tog sin början lördagen den 23 maj och fortsattes därpå följande dagar. Den egentliga festplatsen hade detta år blifvit förlagd till Solliden; och ådrog sig särskildt den på Sollidens nedre område uppförda kopian af Medevi brunn på 1830-talet uppmärksamhet af de talrika skaror, som dessa dagar besökte Skansen. Utom hvad som här kunde anses höra till »kuren», såsom brunnsdrickning, bad m. m., gåfvos tillfällen till förströelser af olika slag både i »societetssalongen» och utom hus. Bland de senare nöjena må särskildt antecknas den vid Medevi traditionella »Grötlunken», anförd af musikanter iklädda Bohusläns regementes uniform från 1830-talet. Ett annat af denna vårfests hufvudnummer utgjordes af en större skördefest, äfven den förlagd till 1830-talet. I Medevis närhet hade man tänkt sig, att ett större gods var beläget. Dess egare hade inbjudit ortens förnämliga invånare jämte en del brunnsgäster att fira skördens lyckliga bärgning. Tal, sång och dans omväxlade under denna muntra fest. — Den värdshusrörelse, som föregående vårfester drifvits vid Blekingstugan, var nu flyttad till planen framför Idunshallen; den stora marknaden var förlagd till området strax bortom Solhem; i Oktorpsgården firade Svenska folkdansens vänner åter sina kända dansgillen, och på sommarteatern hade

Digitized by Google

ingeniör Hugo Duhs anordnat en s. k. trädgårdsfest med sång, historier m. m.

Skördefesten och en del af de yttre anordningarna stodo under ledning af amanuensen vid Nationalmusei konstafdelning E. G. Folcker.

Vårfestens nettobehållning utgjorde kr. 30,047: 24.

Den 6 juni — under flere år å Skansen högtidlighållen som *svensk nationaldag* — firades äfven 1903 såsom sådan. Den egentliga festen började kl. 7 e. m. vid Renberget, hvarifrån, sedan Flottans musikkår utfört Finska rytteriets marsch, och konteramiral F. W. Lennman utbringat ett lefve för H. M. Konungen, professor Karl Warburg höll följande högstämda tal för fosterlandet och våra minnen:

Den store skald, som själf nyss inträdt i de svenska minnenas årosal, hvilkas främste sångare han varit, har i sin hjärtevarma dikt om Gustaf Vasa tecknat bilden af fosterlandets befriare, »Guds underman, hvilken bräckte tyrannernas ok», såsom den åldrige landsfadern med det sida skägget, den silfverhvita hjässan.

Men det fins ock en annan bild af Vasakonungen, som i häfden träder oss till mötes. Det är »den unge herr Gösta», sådan han den 6 juni år 1523, den dag, som nu kallas Gustafsdagen, korades till konung öfver Sverges rike, och kort därefter midsommarafton höll sitt intåg i Sverges hufvudstad. På samma gång höll något annat då sitt intåg, nämligen den nya tidens Sverge, som skulle upptimras på det gamlas spillror. Då lyste vårsol ej blott öfver naturen, utan ock öfver Sverges framtid.

Det var en annan 6 juni nära 300 år senare, när efter nya tider af oro och ofärd för Sverges land en ny vår bräckte in, då statskloke och fosterlandsälskande män, varnade af de svunna årens felsteg, uppbygt den statsförfattning, under hvilken vårt fosterlands utveckling hägnats i nära ett århundrade. Vår främsta grundlag bär den 6 junis datum. Äfven då lyste vårsol öfver Sverges rike.

Men det är ju icke blott för de stora skiftena i ett lands historia, som föryngringens lag gäller. Liksom i naturen hvarje år skänker ny vår, så gäller det ock i ett folks lif, att efter tider af kyla och död nya vårar inträda, som båda ny värme och nytt lif, och som kalla nya släktled till kamp för nya uppgifter.

Så ock nu. En rad af stormän ha kallats hädan under de båda senare åren: Artur Hazelius, Hans Forssell, Adolf Nordenskiöld, Gunnar Wennerberg och nu senast Carl Snoilsky, hvar för sig personligheter, som med snillets rätt ristat sina namn oförgängligt in i Sverges häfder. Utvecklingens arf har lagts på yngre släkten och ställer stora kraf på alla krafter — större eller ringare.

Digitized by Google

Mäktiga uppgifter vänta sin lösning — uppgifter inom vårt politiska, ekonomiska och kulturella lif.

Och med förtröstan må dessa uppgifter gripas an. Dock ter sig framtiden icke utan faror. Jätten i öster låter sin ofria statstyp träda oss alt närmare, under det han förkväfver den västerländska friheten i Sverges forna dotterland. Den union, som i snart ett århundrade tryggat den skandinaviska halföns fred, är utsatt för angrepp, och strömmar af landsmän fara altjämt öfver Atlanten för att bjuda sina krafter åt ett nytt fädernesland. Sverge, där de fostrats och åtnjutit bildningens förmåner, beröfva de frukterna af sin mannaålders arbete. Det gäller att icke klenmodigt blunda, utan se dessa faror öppet i ögonen. Det gäller att trygga vårt land mot yttre fiender, det gäller att värna enheten på denna halfö; men det gäller ock att göra fosterlandet kärt och dyrbart för *alla* dess innebyggare, så att ingen må känna sig som styfbarn.

Den skald, som nyss skilts hädan, har sjungit:

De, som gingo, komma ej till baka,
jätten skall ej släppa hvad han har.
Med oändlig ömhet därför vaka,
Svea, öfver dem du eger kvar.

Med de bästa lagar dock vi stranda
vid ett första kast af tidens storm,
om vi ej i egen håg och anda
gjort vår mest nödvändiga reform:

Offervillighet och brodersinne,
vakenhet och nit för allmänt väl.
Under blågarn liksom struket linne
samma hjärta, samma svenska själ.

Kunde oss till stora tankar lyfta
denna känsla af gemensamhet,
o, då skulle fyllas mången klyfta,
som man nu ej öfverkomma vet.

Mången skulle då å nyo lära
att för alla Sverge än fins till,
mången skulle då med glädje bära
bördor, som han nu ej draga vill.

Gånge dessa Carl Snoilskys ord i fullbordan! Ett lefve för Sverges stora minnen, ett lefve för dess fria och lyckosamma framtid. Lefve fosterlandet!

Talet åtföljdes af »Du gamla, du friska, du fjällhöga Nord», utförd af musikkåren. En stor del af vårfestens program genomgicks därjämte å nyo under aftonen.

Under första dagarna af juni hade Skansen glädjen att som gäster mottaga en del medlemmar af det norska *Bondeungdomslaget* i Kristiania. De flesta inkvarterades å Skansen, där äfven de gemensamma måltiderna intogos. »Danserflokken», bestående af 11 herrar och 12 damer, bland dem 2 män och 2 kvinnor från Sätersdalen,

Digitized by Google

stod under ledning af fru Hulda Garborg, som i Norge inlagt mycket stor förtjänst genom att taga initiativet till den gamla nordiska sångdansens återupplifvande hos ungdomen, ej minst ute i bygderna.

Färden till Stockholm hade tillkommit på föranstaltande af Norsk folkemuseum, genom hvars försorg äfven anskaffats medel till bestridande af alla de med resan förenade omkostnaderna.

På Skansens sommarteater anordnades fyra föreställningar, och sattes allmänheten härigenom i tillfälle att taga kännedom om så väl den folkvisedans, som ännu lefver kvar på Färöarna, som de former af sångdans, hvilka under de senaste åren återupptagits i Norge.

Midsommaraftonen dansades enligt gammal sed så väl kring den vid Morastugan resta majstången som på dansbanan, hvarjämte midsommarvaka med musik och sång anordnades.

I likhet med föregående år firades *Bellmansdagen* — den 26 juli — med ett festligt tåg, hvari Bellman själf och flere af de i hans dikter förekommande personerna voro framstälda. Vid Orsakullen, där tåget stannade, utfördes af sällskapet flere af 1700-talets danser. Å sommarteatern gafs af medlemmar i Teater- och musikklubben Gustaf III:s skådespel »Den ena för den andra».

Fredagen den 31 juli, *100-årsdagen af John Ericssons födelse* hade å Orsakullen rests hans byst omgifven af en flaggdekoration. Omkring denna konserterade på aftonen Bellmanskören. Mellan konsertens båda afdelningar höll professor Anders Lindstedt ett kraftfullt tal till vår store landsmans minne.

Med anledning af *riksskyttetäflingarna*, som under en del af hösten pågingo i Stockholm, hade å Skansen den 7 oktober anordnats en större fosterländsk fest, till hvilken närmare 3,000 af täflingarnas deltagare inbjudits. Samling skedde i Kungsträdgården, från hvilken det långa tåget satte sig i marsch. Vid Djurgårdsbron mötte ett antal i dräkter från olika tider klädda fackelbärare, hvilka lyste skyttarne fram till Skansens med tjärtunnor och marschaller upplysta höjder. Å Oskarsterrassen hälsades gästerna välkomna af öfverståthållaren Dickson, hvarefter, sedan skarorna samlats i en tät ring omkring Renberget, tal därifrån höllos, för foster-

Digitized by Google

landet af professor O. Montelius och för skytteväsendet af öfverste L. Tingsten, hvarpå följde Finska rytteriets marsch, utförd af tvänne musikkårer. Skalden D. Fallström framsade en af honom för tillfället författad dikt, och den officiella delen af festen afslutades därpå med »Vårt land», likaledes utförd af musikkårerna. Deltagarne samlades senare till samkväm vid Idunshallen, där sång af Bellmanskören och Typografiska föreningens kör omväxlade med tal. Ett ståtligt fyrverkeri afslutade den trots ett ogynsamt väder synnerligen stämningsfulla festen.

Till bestridande af de för denna fest ganska dryga utgifterna utfärdades listor för erhållande af bidrag till den samma. Dessa voro undertecknade af öfverståthållaren, en del af Stockholms stadsfullmäktige samt af några andra för skytteväsendet intresserade personer. Öfverskottet å listorna utgörande 1,200 kr. öfverlämnades till museet och afsattes af museets nämd till en fond för anordnande af en liknande fest å Skansen vid en kommande riksskyttetäflan.

En bemärkelsedag för Nordiska museet inföll *den 24 oktober*, då 30 år förflutit, sedan dess första afdelning öppnades för allmänheten. Dagen firades å Skansen med konserter af Flottans musikkår. Å Orsakullen, där Artur Hazelius' af flaggor omgifna bröstbild blifvit uppstäld, utfördes på aftonen sång af Typografiska föreningens kör.

Gustaf II Adolfs och *Karl XII:s dödsdagar* högtidlighöllos med flaggning och kanonsalut. Till den förra hade lärjungarna från Stockholms flickskolor inbjudits att under ledning af sina lärarinnor fritt besöka Skansen, och till den senare dagen hade inbjudan utgått till manskapet vid i hufvudstaden förlagda regementen.

Unionsdagen liksom *Konungens födelse-* och *namnsdag* firades äfvenledes med flaggning och salut.

En *julmarknad* efter mönstret af dem, som af ålder hållits å Stortorget, hade detta år anordnats. Han tog sin början den 13 december — Luciadagen — och fortgick till dagarna före jul. Å planen bredvid Bollnässtugan hade marknadsstånd uppförts, och, sedan en härold där uppläst ett »Patent om Juhlefreden», utfärdadt

Digitized by Google

den 24 december 1649, tog en liflig handel sin början. — Samma dag visade sig Lucia i Bollnässtugan, i hvilken hon bjöd på förfriskningar, och stjärngossarna sjöngo i stugorna gamla julsånger.

För flere *kongresser* och *föreningar*, som under året sammanträdt i hufvudstaden, hade å Skansen anordnats festliga samkväm. Onsdagen den 27 maj hölls sålunda en välkomstfest för deltagarna i de stora idrottsfester, som då pågingo, därvid tal från Renberget höllos af öfverste V. Balck och generalmajor G. Uggla. — Fredagen den 3 juli hade för deltagarna i trettonde allmänna folkskolelärarmötet anordnats en afslutningsfest, likaledes med tal från Renberget, hvilka höllos af folkskoleinspektör C. G. Bergman, direktör E. Beckman, lärarinnan fröken Jänny Olsson från Norrköping samt fil. dr R. G:son Berg. — Äfven deltagarna i femte nordiska mötet för abnormsaken, Deutsche Schiffbautechnische Gesellschaft m. fl. samlades till samkväm å Skansen.

I början af april anlände den från föregående somrar kända lappfamiljen Stinnerbom och slog ned sina bopålar i Skansens lappkåta, i hvilken de uppehöllo sig till i början af oktober.

Som *landsmålare* uppträdde hvarje söndag under sommaren Nergårds Lasse (herr Sibbe Malmberg) samt Jan i Seltorp (herr V. Bergström). Under en del af hösten föredrog fil. kand. N. Keyland i värmländska rökstugorna sagor och berättelser på värmlandsmål, hvarjämte han därstädes i kortare föredrag behandlade värmlandsfinnarnes kultur.

Folkdansar och *ringlekar* utfördes under sommaren nästan dagligen, lekarna under ledning af herr V. Bergström.

Konserter gåfvos alla sön- och helgdagar, då vädret det tillät, af K. Flottans musikkår, hvarjämte under sommaren en afdelning af samma kår dagligen spelade omväxlande vid Bredablick och å Solliden. — Stockholms sångarförbund, Typografiska föreningens kör och Bellmanskören konserterade likaledes vid särskilda tillfällen. En dubbelkvartett ur sistnämda kör sjöng dess utom alla söndagar under sommaren. Slutligen uppträdde i förening med

Digitized by Google

Bellmansfesten, och några söndagar efter denna, det s. k. Bellmanskapellet.

H. B.

De naturvetenskapliga afdelningarna på Skansen. Hvad beträffar utvecklingen af dessa afdelningar under 1903 må följande här nämnas.

Den *zoologiska afdelningen* utgör fortfarande en af Skansens största dragningskrafter.

På grund af den nära förbindelsen mellan denna och Skansens öfriga anläggningar kan någon särskild beräkning af den förras ininkomster ej göras. Några summor må dock här nämnas. Räntan af den Grillska donationsfonden uppgick till kr. 2,034: —; afgifter för färder efter häst, ren och andra djur från Skansens gästgifvargård inbragte kr. 1,237: 99; inkomster för sålda djur, skinn och dylikt kr. 2,002: 43 samt hvarjehanda småinkomster, såsom för bröd, såldt åt besökande, hvilka önskat mata djuren, m. m. kr. 365: 12. Sammanlagda belöpa sig här uppgifna inkomster till kr. 5,639: 54. Värdet af med Skansens dragare utförda hästdagsverken uppgick till kr. 6,891: 85.

Utgifterna för den zoologiska afdelningen jämte stallet hafva uppgått till summa 47,378: 02 kronor.

Af å Skansen utförda mera betydande arbeten äro att nämna fullständig ombyggnad af renhagen, i hvilken också afstängningshage insatts. Dylika afstängningshagar hafva äfven insatts i kronhjorts- och rådjurshägnaderna. I örnburen har murad stensockel fått ersätta de af röta mycket skadade träsyllarna. Kumlet i den älsta björnburen har ombygts till grotta med skjutgrind för öppningen, hvarigenom större trygghet vunnits. En hundgård har nybygts. Tillfälliga förvaringsrum för spannmål och kött hafva iordningställts. Svandammen har tömts och rensats; ett hus till fåglarnas skydd har placerats uti den samma. I vinterbostaden för flyttfåglar ha de

Digitized by Google

särskilda burarnas golf betydligt höjts, hvarigenom gynsammare värme- och ljusförhållanden kunnat beredas. Den gamla älghagen, fårhagen, ekorrburen och ett dufslag vid Bredablick ha borttagits.

En vägvisare öfver den zoologiska trädgården har utarbetats af föreståndaren för den samma amanuensen A. Behm. — Denne företog ock under våren med anslag af Nordiska museet en studieresa till utlandet, under hvilken de zoologiska trädgårdarna i Köpenhamn, Hamburg, Amsterdam, Antwerpen, Paris, Köln och Berlin besöktes.

Djurantalets tillväxt utvisas af följande siffror. Såsom framgår af berättelsen för den zoologiska afdelningen år 1902 funnos vid detta års slut 69 arter och afarter däggdjur och 159 arter och afarter fåglar. Vid 1903 års slut räknade djurbeståndet respektive 65 och 161 arter och afarter, hvadan däggdjursbeståndet minskats med 4, men fågelbeståndet ökats med 2 arter.

Af ett flertal arter har erhållits afkomma; så må nämnas 8 lapphundar, 7 jämtlandshundar, 4 eskimåhundar, 9 vargbastarder, 3 gräflingar (Meles taxus), en kronhjort (Cervus elaphus), 4 dofhjortar (Cervus dama), 2 rådjur (Capreolus vulgaris), 3 renkalfvar (Rangifer tarandus), 2 åsnor (Equus asinus), 1 häst (Equus caballus), 1 fjällnöt (Bos taurus v. germanica), 1 jak (Bos grunniens), 2 getter (Capra hircus) och 1 lamm (Ovis aries). Af fåglar ha kläckts bl. a. 4 påfåglar (Pavo cristatus), 2 tranor (Grus cinerea) och 9 smaragdänder (Anas boschas v. obscura).

Bland mera intressanta gåfvor må anföras 3 eskimåhundar från Grönland, 1 härmelin (Mustela erminea), 1 iller (Foetorius putorius), 18 fjällämlar (Lemmus alpinus), 4 dvärgfalkar (Falco aesalon), 1 fjällvråk (Buteo lagopus), 3 bivråkar (Pernis apivorus), 1 slaguggla (Strix uralensis) från Jämtland och 2 rörhönor (Gallinula chloropus).

Följande viktigare inköp ha blifvit gjorda: 2 lodjur (Felis lynx) från Finland, 3 fjällräfvar (Canis lagopus), 3 mårdar (Martes sylvatica), 3 uttrar (Lutra vulgaris), 1 hafsvikare (Phoca vitulina), 2 pilgrimsfalkar (Falco peregrinus), 3 bärgufvar (Bubo ignavus), 2 ringdufvor (Columba palumbus), 6 vaktlar (Perdix coturnix), 8 rapphöns (Perdix cinerea), 8 skärfläckor (Recurvirostra avocetta), 4 rödspofvar

Digitized by Google

(Limosa aegocephala), 1 roskarl (Strepsilas interpres), 4 kustvipor (Tringa canutus), 4 storspofvar (Numenius arcuatus), 2 kustpipare (Charadrius helveticus), 1 sångsvan (Cygnus musicus), 2 hafregäss (Anser leucopsis), 2 bläsgäss (Anser albifrons), 2 prutgäss (Anser bernicla), 4 skedänder (Anas clypeata), 4 snatteränder (Anas strepera), 2 årtor (Anas querquedula), 2 krickor (Anas crecca), 2 bläsänder (Anas penelope), 2 grafänder (Tadorna vulpanser), 4 viggar (Fuligula cristata), 3 brunänder (Fuligula ferina), 2 knipor (Clangula glaucion), 8 grisslor (Uria grylle) och 6 skrattmåsar (Larus ridibundus).

För tyngre körslor ha inköpts ett par arbetshästar. Bland sålda djur märkas 7 hundar, 3 räfvar, 1 dofhjort, 2 getter, 2 åsnor, 1 påfågel och 1 trana.

Växtafdelningen. Äfven under år 1903 planterades ett stort antal träd och buskar, bland hvilka omkring 700 granar, 300 tallar och 2,500 lösträd.

Den 1901 påbörjade utgallringen af döda träd och öfverflödig underskog fortsattes.

En större köksträdgård anlades i afsikt att på platsen fylla inom Skansen belägna restauranters behof af grönsaker. Området kring växthuset utvidgades och omgärdades med staket.

A. B—m.

Utställningslokaler, förevisningstider, specialutställningar. Såsom ofvan nämts stängdes museets afdelningar i nr 77 och 79 Drottninggatan den 6 april 1903, och de därstädes förvarade samlingarna flyttades till byggnaden å Lejonslätten.

Den i staden kvarvarande, enda och på samma gång älsta afdelningen af museet, allmogeafdelningen i den s. k. södra paviljongen nr 71 A Drottninggatan, hölls under året öppen alla hvardagar kl. 11—3 och söndagar kl. 1—3 mot en afgift af 25 öre. Under sommarmånaderna har tiden om hvardagarna utsträckts till kl. 4 e. m.

Skansen, som under årets första hälft varit öppen för besökande alla dagar från kl. 10 f. m. till skymningens inbrott, har från och

Digitized by Google

med juni månad öppnats redan kl. 8 f. m. för att tillmötesgå en från många håll framstäld önskan.

En tillfällig utställning af museets samling af skidor, trygor och skridskor samt andra därmed besläktade, ursprungligare fortkomstredskap anordnades å Skansen uti våningen 3 tr. upp i Bredablick och öppnades den 25 april.

I den utställning omfattande äldre tillverkningar från Rörstrand och Marieberg m. fl. svenska fabriker, som Svenska slöjdföreningen anordnade under mars—april 1903, deltog Nordiska museet med ett antal föremål af porslin och fajans samt en samling kakel, inalles 109 nummer. Vidare lånades till den i augusti—september samma år anordnade utställningen af föremål egnade att belysa det svenska postväsendets utveckling och nuvarande ståndpunkt ett 30-tal föremål ur museets samlingar.

Besöken i museets afdelningar utgjorde år 1903 616,871, af hvilka 612,952 personer besökte Skansen.

Till museets afdelningar i staden utlämnades under året 38 studiekort och till Skansen under samma tid 122.

För elever vid skolor och andra bildningsanstalter har medgifvits fritt tillträde, då anhållan härom framstälts.

I likhet med föregående år har äfven under år 1903 tillstånd gifvits för lärarpersonalen vid åtskilliga skolor, för tjänstemän vid järnvägen, telegrafen, telefonanstalter m. fl. att lösa årskort till nedsatt afgift, då ett större antal i samma verk anstälda tjänstemän på samma gång antecknat sig.

En öfversikt af alla till olika pris under år 1903 köpta årskort visar, att under detta år 6,793 personer löst årskort. Under år 1902 köptes dylika af 6,035, 1901 af 4,607, 1900 af 2,907 och under år 1899 af 2,441 personer.

Brandförsäkring. Samlingarna voro vid 1903 års utgång brandförsäkrade till ett värde af 825,900 kr., och byggnaden å Lejon-

Digitized by Google

slätten, Skansen samt Bredablicks torn till ett sammanlagdt värde af 2,338,610 kr. Försäkringsafgifterna under samma år uppgingo till kr. 3,388: 87.

Utgifna arbeten.[1] Under år 1903 utgåfvos följande arbeten:

Meddelanden från Nordiska museet 1901.

Skansens zoologiska trädgård. Kort vägledning för besökande.

Karta öfver Nordiska museets anläggningar på Skansen. 3:e upplagan.

Småtryck utgifna i samband med Skansens vårfest.

I redaktionen af Nordiska museets publikationer invaldes 1903 intendenten dr B. Salin.

Utom de i museets egna publikationer influtna uppsatser hafva tjänstemännen vid museet under år 1903 offentliggjort följande arbeten samt hållit nedan nämda föredrag:

Intendenten B. SALIN: *Heimskringlas tradition om asarnes invandring.* Studier tillägnade Oscar Montelius 19 9/9 03.

Föredrag i Upplands fornminnesförening om *Stenåldersboplatsen vid Åloppe.*

Amanuensen E. HAMMARSTEDT: *Midsommardaggen.* Svenska fornminnesföreningens tidskrift. Bd 12.

Om fröns användning inom folksed och dödskult. Studier tillägnade Oscar Montelius.

Artiklar om *Animism*, *Ankult* m. fl. i Nordisk familjebok.

Amanuensen G. UPMARK: *Skråordning för Stockholms guldsmedsämbete 1622.* Samfundet St Eriks årsbok 1903.

Årsbokstäfver på svenskt guld och silfver före 1759 i Studier tillägnade Oscar Montelius, omtryckt i Meddelanden från Svenska slöjdföreningen 1903.

Föredrag i Svenska slöjdföreningen om *Stockholms guldsmedsämbete före 1759.*

[1] Se för öfrigt sid. 122 o. f.

Digitized by Google

Såsom öfverlärare i läran om konststilarna och de första grunderna af konsthistorien vid Tekniska skolan: föreläsningar två gånger i veckan.

Amanuensen J. Roosval: *Schnitzaltäre in schwedischen Kirchen und Museen aus der Werkstatt des Brüsseler Bildschnitzers Jan Borman.* Zur Kunstgeschichte des Auslandes. H. 14. Strassburg 1903.

Om altarskåp i svenska kyrkor och museer ur mäster Jan Bormans verkstad i Brüssel. Öfversättning af föreg. arbete. Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria. 13. Stockh. 1903.

Wilhelm Bode: Die italienischen Hausmöbel. Anmälan i tidskr. Ateneum. Helsingfors 1903. H. 1.

Föredrag i Konstnärsklubben om *Nederländsk skulptur på 1400-talet.*

Populära *kulturhistoriska föredrag* ordnade i serie för K. Svea lifgardes beväringsrekrytskola 1903.

Amanuensen A. Nilsson: *Öfvergångsformer mellan blockhus och korsvirke.* Studier tillägnade Oscar Montelius.

Föredrag i Svenska slöjdföreningen: *En interiör ur svenskt handtverkslif på 1700-talet.*

Föredrag i Teknologföreningens afdelning för byggnadskonst om *Äldre svenska bostadsformer.*

Föredrag i föreningen Urd i Uppsala: *Kort öfversikt af allmogens byggnadssätt.*

Amanuensen S. Ambrosiani: *De uppländska rundkyrkorna.* Svenska fornminnesföreningens tidskrift. Bd 12.

Åkirkebyfuntens tillverkningstid. Studier tillägnade Oscar Montelius.

Jämte B. Salin och O. Almgren redigerat *Studier tillägnade Oscar Montelius 19 9/9 03.*

Föredrag i Svenska fornminnesföreningen om *Tvänne märkliga Vasaporträtt.*

Amanuensen A. Behm har lämnat *biologiska notiser* till tidskriften Zoologischer Garten. Frankfurt am Main.

Digitized by Google

Literär förbindelse med andra museer och samfund. Literär förbindelse inleddes år 1903 med följande föreningar och museer:

Västergötlands fornminnesförening. Skara.

Verein für Volkskunst und Volkskunde. München.

Uckermärkischer Museums- und Geschichtsverein. Prenzlau.

Nordböhmisches Gewerbemuseum. Reichenberg.

Museum of fine arts. Boston.

Antalet museer och samfund, med hvilka förbindelse är inledd, utgjorde år 1903 272. Se sid. 111 o. f.

Digitized by Google

Nordiska museets fonder.

I.

Byggnadsfonden.

Byggnadsfonden har uppkommit dels genom behållningen af Skandinavisk-etnografiska samlingens byggnadsfond, förut ställd under särskild nämds förvaltning, dels genom medel, som blifvit af Nordiska museets styrelse insamlade genom basarer, folkfester och lotterier, dels ock genom från olika håll till museibyggnaden lämnade gåfvor.

Såsom af föregående årsberättelse inhemtas, var byggnadsfondens behållning vid 1902 års slut

742,085 kronor 23 öre.

Under år 1903 ökades fonden genom influtna lotterimedel jämte räntor med kr. 823,915: 67, men minskades med utgifter under året kr. 326,274: 57, i följd hvaraf fondens vid 1903 års slut återstående behållning utgjorde

1,239,726 kronor 33 öre.

Digitized by Google

2.

Allmänna fonden.

För uppkomsten af denna fond redogöres i 1881 års meddelanden, sid. 47.

Fondens kapital skall förblifva orubbadt, men räntorna äro ämnade att användas till löpande utgifter för Nordiska museets ändamål. Till den sammas förstärkning gå, enligt § 8 i stadgarna för Samfundet för Nordiska museets främjande, alla ständiga ledamöters på en gång lämnade afgifter.

Förvaltningen är enligt museets stadgar öfverlämnad åt museets styrelse.

Allmänna fonden, hvilken enligt 1902 års berättelse vid nämda års slut uppgick till 57,172 kr. 47 öre, hade under år 1903 ökats genom ständiga ledamöters afgifter med 1,700 kr. och utgjorde vid 1903 års slut

58,872 kronor 47 öre.

3.

Pensionsfonden.

Om uppkomsten af denna fond se sid. 58 i 1885 års meddelanden. Fondens kapital, som den 31 dec. 1902 utgjorde kr. 2,392: 41, hade vid 1903 års slut vuxit till

2,488 kronor 11 öre.

4.

Bredablicksfonden.

Denna fond, som under namn af »Belvederefonden» bildades i slutet af år 1891, afsåg att skaffa bidrag till gäldande af köpe-

Digitized by Google

skillingen — 100,000 kronor — för Bredablick. En närmare redogörelse för fondens uppkomst lämnas sid. 77 och följande i. 1891 och 1892 års meddelanden. Summan af de vid 1903 års slut lämnade bidragen uppgick till

101,670 kronor.

År 1901 slutbetalades skulden för Bredablicks inköp.

5.

Herman Frithiof Antells fond.

Genom testamente af den 1 okt. 1891 skänkte framlidne med. doktor H. F. Antell

100,000 kronor

till Nordiska museet »att af dess styrelse förvaltas som fond, hvars räntor användas till museets fromma». Enär, enligt testators förordnande, vissa andra legat först skulle utdelas, men »öfriga tillgångar sammanhållas och förvaltas, tills de genom tillkommande räntor nått sådant belopp, att en hvar sitt erhålla kan», blef denna fond först den 7 okt. 1896 öfverlämnad till Nordiska museet.

6.

Tivolifonden.

Denna fond, som afser att skaffa bidrag till gäldandet af köpeskillingen — 225,000 kr. — för det år 1901 förvärfvade Tivoliområdet, numera Solliden, bildades nämda år med anledning af köpet. Summan af de vid 1903 års slut lämnade bidragen utgjorde

52,717 kronor 79 öre.

Digitized by Google

7.

Johan August Hazelius' fond.

Genom gåfvobref af den 19 dec. 1901 öfverlämnade fil. licentiat Gunnar Hazelius i enlighet med sin faders i lifstiden uttryckta önskan till Nordiska museet

25,000 kronor,

hvilken summa under namn af Johan August Hazelius' fond skulle förräntas, tills hon nått femtio tusen kronor, hvarefter halfva räntan finge användas till inköp af för museet lämpliga föremål, under det att andra hälften skulle läggas till kapitalet, tills detta nått ett belopp af hundra tusen kronor, hvarefter hela räntan finge användas till inköp. Vid 1903 års slut hade fonden vuxit till

27,073 kronor 5 öre.

8.

Grundfond af den 30 november 1901 till doktor Artur Hazelius' minne.

Genom gåfvobref af den 30 november 1901 öfverlämnade en »Hazelius' vän i Norge» till Nordiska museet

500 kronor

att efter särskildt gifna bestämmelser förvaltas och förräntas till den 30 nov. 1933 och då användas till hugfästande af Artur Hazelius' minne.

Under år 1902 skänkte samme »Hazelius' vän» ytterligare 200 kr. samt 1903 100 kr. till nämda fond. Fonden uppgick vid 1903 års slut till

851 kronor 92 öre.

Digitized by Google

9.

Artur Hazelius' monumentsfond.

Till åstadkommandet af en minnesstod öfver Nordiska museets skapare, dr Artur Hazelius, skänkte civilingeniör C. G. Norström 1901 en summa af 10,000 kr. Bankdirektör Knut Wallenberg lämnade samma år som bidrag till en byst af Artur Hazelius 1,000 kr.

Under åren 1902 och 1903 öfverlämnade ingeniör C. G. Norström ytterligare 5,000 kr. till bekostande af ett porträtt af dr Artur Hazelius. År 1903 inköptes för 1,000 kr. tvänne bronsafgjutningar af en i naturlig storlek af skulptör J. A. Wetterlund utförd porträttbild af dr Artur Hazelius, hvadan behållningen af samtliga dessa medel jämte upplupna räntor vid 1903 års slut utgjorde

15,989 kronor 27 öre.

Digitized by Google

Donationer till Nordiska museet.[1]

Under denna öfverskrift upptagas sådana till museet alt ifrån dess grundläggande år 1872 lämnade penningebidrag, som uppgå till ett belopp af 500 kronor eller därutöfver. Af bidragen har en del gått till museets fonder.

Ständiga ledamöters afgifter äro icke medräknade i nedanstående summor. Årtalen angifva de år, då penningebidragen lämnats.

H. M. konung Oskar II. *Samfundets skyddsherre.* 1874 (660), 1900 (500), 01 (500), 02 (500), 03 (500). **2,660: —**

H. M. drottning Sofia. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1896 (250), 97 (250), 98 (250), 99 (250). **1,000: —**

H. K. H. kronprins Gustaf. *Ständig ledamot. Hedersledamot. Br.*[2] 1892—1901. **1,000: —**

H. K. H. prins Karl. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1892 (500), 93 (500), 94 (525), 95 (500). **2,025: —**

H. K. H. prins Eugen. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1894 (25); *Tiv.*[3] 1901 (500). **525: —**

Abramson, Eveline, f. Gumpert, fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—03 (600). **1,600: —**

Althainz, Fredrik Gerhard, grosshandlare. Stockholm. 1888. **500: —**

---

[1] I denna förteckning äro upptagna alla donationer, som lämnats till museet intill den 31 dec. 1903.

[2] *Br.* utmärker här och i det följande, att bidragen lämnats till Bredablicksfonden. Se sid. 71.

[3] *Tiv.* utmärker här och i det följande, att bidragen lämnats till Tivolifonden. Se sid. 72.

Digitized by Google

Anderson, John F., ingeniör. Djursholm. *Hedersledamot.* 1900 (1,000), 01 (2,500). **3,500: —**

Andersson, Johan, byggmästare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1891 (1,000), 93 (10,000), 94 (2,000), 96 (1,000). **14,000: —**

Andersson, Knut, herr. Stockholm. 1902. **500: —**

Antell, Herman Frithiof, medicine doktor. Paris. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1893. 1884 (200), 90 (700), 91 (1,000), 92 (1,000), 93 (3,000); *Br.* 92—93 (200) och 94—96, utbet. af dödsboet (800); genom testamente af den 1 okt. 1891 100,000 kr., utbet. af dödsboet 96, samt ytterligare i ränteutdelning 5,700 kr., utbet. 98 och kr. 305: 83, utbet. 99. **112,905: 83**

Appelberg, Lotten, f. **Östergren,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Arwidsson, Torsten Adolf, kommendör. Stockholm. Död 1893. 1892. **1,000: —**

Astrup, Hans Rasmus, f. d. statsråd. Kristiania. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1898. 1873 (500), 82 (2,500), 84 (2,500). **5,500: —**

Axell, Severin, grosshandlare. Sundsvall. Död 1892. 1877. **500: —**

Axling, Hampus, bruksegare. Stockholm. 1894. **3,000: —**

von Bahr, Sally, f. **Wikström,** fru. Montreux, Schweiz. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Benedicks, Carl, generalkonsul. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1888. 1879. **1,000: —**

Benedicks, Emma, f. **Benedicks,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. 1891 (10,000), 93 (3,000), 94 (2,000), 95 (2,000), genom testamentariska förordnanden af den 11 dec. 1890 och den 5 juli 1893 (15,000). **32,000: —**

Benedicks, Gustaf, bruksegare. Gysinge. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1874 (100); *Br.* 92 –1901 (1,000). **1,100: —**

Berg, Helene, f. **Bligh,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894 (500), 95 (500), 97 (500), 99 (500), 1900 (500). **2,500: —**

Berg, Nils Vilhelm, grosshandlare. Stockholm. 1880 (25), 89 (100), 92 (500). **625: —**

Berggren, Maria Eleonora, f. **Wickberg,** fru. Stockholm. Död 1895. *Br.* 1892—94. **1,000: —**

Berggren, Robert Constantin, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1893. 1884 (500), 88 (200). **700: —**

Berglind, Carl G., hotellegare. Stockholm. *Tiv.* 1901—03. **600: —**

Bergstedt, Carl, fabriksidkare. Stockholm. 1876 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,100: —**

Digitized by Google

Bergstedt, Erik, grosshandlare. Stockholm. 1876 (100), 87 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,200: —

Bergström, Frans Frode Theodor, f. d. kammarråd. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1903. 1894. 1,000: —

Björnstjerna, Oscar Magnus, generalmajor. Stockholm. *Tiv.* 1901. 2,000: —

Bobergh, Thérèse, f. **Björklund,** enkefru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Bolinder, Jean, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1899. 1873 (100); *Br.* 92—99 (800), 1900 utbet. af dödsboet (200). 1,100: —

Boman, Emil, skeppsklarerare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1901. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Bonde, Carl Carlsson, friherre, öfverste-kammarjunkare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—03 (600). 1,600: —

Bonde, Gustaf Trolle-, grefve, öfverste-kammarjunkare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1884. 1873 (200), 78 (500). 700: —

Bondeson, August, medicine doktor. Göteborg. 1880. 709: 10

Bonnier, Albert, bokförläggare. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1900 (900), 01 utbet. af dödsboet (100). 1,000: —

Bonnier, Jenny, fröken. Stockholm. *Tiv.* 1901—03. 600: —

Bonnier, Karl Otto, bokförläggare. Stockholm. *Tiv.* 1901—03. 600: —

Boström, Erik Gustaf, statsminister. Stockholm. *Ständig ledamot.* *Br.* 1892—1900 (1,000); *Tiv.* 01—03 (600). 1,600: —

Brandt, Axel, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1898. 1888. 500: —

Broms, Gustaf Emil, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1903. 1898 (500), 1900 (2,000), 01 (2,500). 5,000: —

Burén, Carl, brukspatron. Skeda, Ryssby. *Ständig ledamot.* *Hedersledamot.* Död 1887. 1876 (200), 84 (1,000). 1,200: —

Bünsow, Fredrik, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1877 (500), 92 (3,000), 93 (100), 94 (1,000), 95 (1,000). 5,600: —

Bünsows, Fredrik, grosshandlare, Stockholm, **dödsbodelegare.** 1897. 20,000: —

Bünsow, Fredrik Herman, godsegare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—03 (600). 1,600: —

Bünsow, Robert, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (500); *Tiv.* 1901—03 (3,000). 3,500: —

Bäckström, Johan, grosshandlare. Stockholm. Död 1902. 1883 (1,000), 87 (100), 96 (100); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01 (200), utbet. af dödsboet 02—03 (400). 2,800: —

Digitized by Google

Börtzell, Johan Erik Algernon, hofintendent. Stockholm. *Ständig ledamot. Tiv.* 1901—03. **600: —**

Carlsson, Albertina, f. **Arvin,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Carnegie, David, grosshandlare. Göteborg. Död 1890. 1876 (1,000), 87 (1,000). **2,000: —**

Carnegies, David, grosshandlare, **dödsbodelegare,** Göteborg, genom konsul **O. Ekman,** Stockholm. 1890. **5,000: —**

Casparsson, Carl Edvard, kapten. Uppsala. Död 1899. Genom testamente af den 16 okt. 1897. 1899. **10,000: —**

Cavalli, Gustaf, apotekare. Sköfde. *Hedersledamot.* 1888 (1,000), 96 (5,000). **6,000: —**

Cavalli, Johan Gustaf, apotekare. Göteborg. *Hedersledamot.* Död 1888. 1887. **10,000: —**

Cavalli-Holmgren, Adolf Fritiof, grosshandlare. Stockholm. *Tiv.* 1901—03. **600: —**

Cederlund, Edvard, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1883. **500: —**

v. Celsing, Petrus Fredrik, kapten. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Cervin, Carl, bankir. Stockholm. *Hedersledamot. Tiv.* 1901—03. **600: —**

Cervin, Carl Gustaf, bankir. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1899. *Br.* 1892—1898. **1,000: —**

Clason, Isak Gustaf, professor. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); 01 (1,000). **2,000: —**

Curman, Carl, professor, *ständig ledamot,* och fru **Calla Curman,** f. **Lundström.** Stockholm. 1898. **1,000: —**

Dahlberg, Johan Petter, bruksegare. Bollsta, Nyland. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Danelius, Bror August, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—03 (600). **1,600: —**

Davidson, Ernst, herr. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Davidson, Henrik, generalkonsul. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. 1874 (100), 83 (1,000), 90 (1,500). **2,600: —**

Davidson, Vilhelm, konditor. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1883. 1883. **2,500: —**

de Laval, Gustaf, fil. doktor, civilingeniör. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Dickson, Charles, medicine doktor. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1902. 1876. **500: —**

Digitized by Google

Dickson, James Jamesson, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1885. 1876 (1,000), 83 (1,000), 84 (2,000), 85 (1,000). **5,000: —**

Dickson, Oskar, friherre, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1897. 1872 (1,000), 84 (3,000). **4,000: —**

Dickson, Robert, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot.* 1876. **600: —**

Du Rietz, Gustaf Adolf, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Dölling, Fritz, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1903. 1887 (1,000), 93 (100). **1,100: —**

Ekengren, Vilhelm Alfred Ferdinand, f. d. stadsmäklare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Ekman, Maria, f. **Lavonius,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1890 (200), 99 (2,307: 50). **2,507: 50**

Ekman, Oskar, konsul. Stockholm. *Hedersledamot.* 1873 (100), 80 (2,500), 83 (1,000), 97 (1,000), 99 (1,000). **5,600: —**

Ekman, Vilhelm Ferdinand, bankkassör. Uppsala. *Ständig ledamot.* Död 1900. Genom testamente af den 18 sept. 1899. 1901. **10,000: —**

Enell, Otto, bankdirektör. Stockholm. *Tiv.* 1901—03. **600: —**

von Essen, Fredrik, friherre, riksmarskalk. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Falck, Constantin, grosshandlare. Hammar, Nyland. 1899. **1,000: —**

Falk, Vilhelm, bruksegare. Stockholm. *Tiv.* 1901. **1,000: —**

de Fontenay, Otto Ernst le Sage, professor. Köpenhamn. *Hedersledamot.* 1887 (2,500), 88 (2,500), 90 (5,000). **10,000: —**

Forsell, Anton Isidor, disponent. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1899. **4,000: —**

Forsgrén, Ida, fröken. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Francke, Olena, f. **Hallberg,** fru. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1900 (900), 01 utbet. af dödsboet (100). **1,000: —**

Fris, Carl Gustaf, bankdirektör. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1873 (200); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01—03 (600). **1,800: —**

Fröberg, Christian August, borgmästare. Hernösand. *Br.* 1893—1901. **1,000: —**

Geber, Philip, bankir. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Georgii, Axel, v. generalkonsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Gilljam, Gustaf Fredrik, universitetskansler. Stockholm. *Hedersledamot.* 1892. **500: —**

Gustafsson, Johanna, f. **Pettersson,** fru. Stockholm. 1898. **500: —**

Göransson, Thure, apotekare. Falun. *Ständig ledamot.* 1891 (5); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,005: —**

Digitized by Google

Hafström, Adolf Valdemar, grosshandlare. *Ständig ledamot.* *Br.* 92—1901. **1,000: —**

Hagdahl, Charles Emil, medicine doktor. Stockholm. Död 1897. 1896 (70); *Br.* 92—97 (600). **670: —**

Hallström, Hans, byggmästare. Stockholm. Död 1900. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

v. **Hallwyl, Walter,** grefve, bruksegare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1890 (15,000)[1], 93 (2,000). **17,000: —**

Hammarstedt, Nils Oskar, prost. Norrby, Sala. Död 1903. 1891 (1,000), 92 (1,000). **2,000: —**

Hassell, Carl Johan, sekreterare i Kammarkollegium. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 11 maj 1891. **5,000: —**

Hazelius, Artur, Nordiska museets styresman. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1901. 1883 (500), 85 (1,000), 88 (4,500), 89 (500), 90 (2,500), 91 (1,000), 92 (6,000), 93 (2,000), 94 (4,200), 95 (1,000), 96 (1,500), 97 (2,500), 98 (2,500), 99 (500); *Br.* 92—1900 (1,000). **31,200: —**

Hazelius', Artur, dödsbo (G. Hazelius). Stockholm. J. A. Hazelius' fond 1901 (25,000); *Tiv.* 02—03 (1,500). **26,500: —**

Hazelius, Fredrik Philip, öfverstelöjtnant. Stockholm. Död 1894. 1894. **1,000: —**

Hazelius, Gunnar, filosofie licentiat. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1902 (2,554: 76); *Tiv.* 02 (200); 03 (305: 30). **3,060: 06**

Hazelius, Maria, f. **Gahn,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot.* *Tiv.* 1901—03. **600: —**

Heckscher, Edvard, bankdirektör. Stockholm. 1892. **500: —**

Hedberg, Anders Petter, grosshandlare. Sundsvall. Död 1882. 1877. **500: —**

Hedberg, Johan August, grosshandlare. Sundsvall. *Ständig ledamot.* 1894. **500: —**

Heilborn, Otto Henrik, generalkonsul. Stockholm. 1889 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,100: —**

Heiss, Frans, direktör. Stockholm. Död 1898. 1890. **1,000: —**

Hellberg, Frithiof, direktör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**

Hellberg, Johan Vilhelm, v. konsul. Sundsvall. Död 1887. 1877. **500: —**

Hellman, Mathilda, f. **Joholm,** enkefru. Uppsala. Död 1893. Genom testamente af den 2 januari 1888. 1894. **10,000: —**

---

[1] Detta belopp utgjorde inlösen af lägenheten Framnäs på Djurgården, hvilken inköptes af grefve v. Hallwyl och omedelbart därpå öfverlämnades såsom gåfva till Nordiska museet. Se sid. 70 i *Samfundet för Nordiska museets främjande 1890.*

Digitized by Google

Hernmarck, Carl Gustaf, justitieråd. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1901. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —
Hierta, Hedvig Elisabet, fröken. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1873 (100), 83 (100), 95 (1,000); *Br.* 92—1901 (1,000). **2,200:** —
Hirsch, Isaak, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1896 (1,000); *Tiv.* 1902—03 (400). **1,400:** —
Hirsch, Oskar, ingeniör. Stockholm. *Hedersledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—03 (600). **1,600:** —
Hoffman, August, f. d. slottsarkitekt. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1897. 1889. **10,000:** —
Hogner, Richard, medicine doktor. Boston. 1901. **500:** —
Holm, Anders Reinhold, godsegare. Kvibille. *Hedersledamot.* Död 1899. 1895. **1,000:** —
Höglund, Anton, konsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —
Höglund, Otto Magnus, grosshandlare. Stockholm. 1901. **1,500:** —
Hörstadius, Gustaf Ferdinand, advokatfiskal. Stockholm. Död 1900. 1894 (1,000), 99 (300). **1,300:** —
Jacobsen, Carsten Tank, disponent. Sundsvall. 1892. **500:** —
Janson, Axel Gotthard, byggmästare. Stockholm. 1892 (250); *Br.* 92—1900 (1,000). **1,250:** —
Jeansson, Johan, grosshandlare. Kalmar. Död 1896. 1889 (500); *Br.* 92—95 (400). **900:** —
Johansson, Botvid, grosshandlare. Sundsvall. Död 1895. 1877. **500:** —
Josephsen, Niels, direktör, justitieråd. Köpenhamn. *Hedersledamot.* 1898. **10,000:** —
Josephson, Hjalmar S., grosshandlare. Stockholm. 1900. **1,000:** —
Kempe, Bernhard, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1876 (150), 84 (500), 92 (300), 93 (200), 94 (1,000), 99 (300); *Tiv.* 1903 (1,000). **3,450:** —
Kempe, Elias Vilhelm, grosshandlare. Stockholm. Död 1890. 1876 (150), 84 (500). **650:** —
Kempe, Frans, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1884 (250), 97 (1,000), 99 (1,000); *Tiv.* 1901 (1,000). **3,250:** —
Kempe, Henriette, f. Diewel, fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1894 (1,000), 99 (200), 1900 (200); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 01—02 (1,000). **3,400:** —
Kempe, Johanna, f. Wallis, fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1892 (2,000), 93 (5,200), 98 (2,000). **9,200:** —
Kempe, Julie, f. Fahlman, fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Digitized by Google

Kempe, Seth, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1884 (250), 99 (1,000), 1900 (1,000). **2,250:** —

Kempe, Vilhelm Henrik, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1883. 1874 (500), 77 (1,180), 83 (2,500). **4,180:** —

Kempes, Vilhelm Henrik, grosshandlare, **dödsbodelegare.** Stockholm. 1883. **2,500:** —

Kjellberg, Thérèse, f. **Edgren,** fru. Stockholm. 1898 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,050:** —

Knudtzon, Harald Christian Fernando, kammarherre. Kristiania. *Hedersledamot.* 1900. **1,000:** —

Lamm, Carl Robert, ingeniör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Lamm, Gustaf Mauritz, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1892. 1891 (400), genom testamente af den 13 febr. 1892 (10,000). **10,400:** —

Laurin, Agnes, f. **Rohtlieb,** fru. Stockholm. Död 1896. *Ständig ledamot.* 1890. **500:** —

Laurin, Carl, direktör. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1890. **500:** —

Lemon, Adolf, grosshandlare (död 1899), och fru **Mathilda Lemon,** f. **Lindström,** Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Levin, Hartvig, grosshandlare (död 1892), och fru **Fanny Levin,** f. **Labatt,** Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000:** —

Liljedahl, August, godsegare. Uppsala. *Hedersledamot.* 1890 (1,000), 91 (3,000), 92 (1,000). **5,000:** —

Liljewalch, Carl Fredrik, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1892. **1,800:** —

Liljewalch, Edvard, grosshandlare. Stockholm. 1896 (5: 70); *Br.* 92—1900 (900). **905: 70**

Liljewalch, Tom, f. d. stadsmäklare. Stockholm. 1873 (100), 93 (20); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,120:** —

Limnell, Carl Abraham, öfverdirektör, *ständig ledamot* (död 1882), och fru **Fredrika Limnell,** f. **Forsberg.** Död 1892. Stockholm. 1874. **1,000:** —

Lindahl, Vilhelm Nils Andreas, auditör. Karlskrona. *Br.* 1892—98. **1,000:** —

Lindegren, August, slottsarkitekt. Stockholm. 1892. **500:** —

Lindroth, Carl Axel, grosshandlare. Stockholm. 1873. **1,500:** —

Lindström, Edvard, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 02—03 (200). **1,200:** —

Ljunglöf, Knut, grosshandlare. Stockholm. 1873 (250), 82 (1,000). **1,250:** —

Digitized by Google

Ljungqvist, Knut Ottonin, bruksegare. Munksjö, Jönköping. *Hedersledamot.* Död 1896. 1879 (500), 90 (50), 94 (100), 95 (350). 1,000: —
Lovén, John, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Lundberg, Louise, f. Haak, fru. Stockholm. Död 1899. 1894. 1,000: —
Lundberg, Ludvig, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1884. 1,000: —
Lundström, Carl Franz, godsegare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1882 (200), 91 (500), 94 (2,350); *Br.* 92—1901 (1,000); *Tiv.* 02 (1,000). 5,050: —
Lundström, Johan Ludvig, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—03 (600). 1,600: —
Malmsten, Emil, löjtnant. Malmö. 1892. 1,000: —
Maude, Louise, f. Siljeström, fru. Drottningholm. 1890. 500: —
Montan, Erik Vilhelm, professor. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 02—03 (400). 1,400: —
Möller, Fredrik, generalkonsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Neijber, Magnus Julius, stadsmäklare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1894. 1890 (1,000), 93 (20). 1,020: —
Nisser, Betty, f. Wettergren, fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Norlund, Elisabeth, fröken. Stockholm. *Hedersledamot.* 1900 (5,000), 02 (5,000). 10,000: —
Norlund, Lotten, f. Hertzer, enkefru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (4,475); *Br.* 1893—1901 (1,000). 5,475: —
Norström, Claes Gustaf, civilingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1896 (3: 58), 1901 (10,000), 02 (2,500); 03 (2,500); *Br.* 1892—1900 (1,000); *Tiv.* 01—03 (3,000). 19,003: 58
Norström, Claes Gustaf, civilingeniör, *ständig ledamot, hedersledamot,* och fru **Alma Norström, f. Bünsow,** *hedersledamot.* Stockholm. 1899 (1,000), 1900 (1,000). 2,000: —
Näs, Nils Olof, grosshandlare. Östersund. Död 1900. *Hedersledamot.* 1886 (5,500), 87 (5,000). 10,500: —
Odelberg, Carl Axel, kapten. Stockholm. 1893 (35), 96 (305), 99 (100); *Tiv.* 1901—03 (600). 1,040: —
Odelberg, Oskar Vilhelm, löjtnant, fabriksdisponent. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Odelberg, Theodor, statsråd. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —
Ohlsson, Anders, generalkonsul. Kapstaden, Sydafrika. 1892. 500: —
Oldenburg, Carl Camillus, kyrkoherde. Österby, Hammar. *Ständig ledamot.* Död 1896. 89 (510), i strödda poster (49: 50), 92 (250), 94 (100), 95 (150), 96 (150). 1,209: 50

Digitized by Google

Olrog, Thorvald, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901.	1,000: —
d'Otrante, Gustaf Armand Fouché, hertig, förste hofstallmästare. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901.	1,000: —
Palmcrantz, Susanna, f. **Vinborg,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901.	1,000: —
Paton, Ninian, grosshandlare. Stockholm. 1873 (100), 83 (200), 92 (100), i strödda poster (77: 33), 1901 (1,000).	1,477: 33
Pehrsson, Måns, åkare. Stockholm. Död 1895. 1893.	1,000: —
Petersen, Ingeborg, f. **Tanberg,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901.	1,000: —
Peterson, P. S., trädgårdsdirektör. Rosehill, Chicago, Illinois. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1903. 1885 (200), 97 (1,000).	1,200: —
Peyron, Ludvig, konsul. Stockholm. 1877.	1,200: —
Philipson, Amalia, f. **Jacobson,** fru. Stockholm. 1901.	2,000: —
Philipson, Carl David, konsul. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1899. 1873 (200), 82 (500).	700: —
Piper, Claës Gustaf Fritz, grefve, hofstallmästare. Stockholm. Död 1897. 1891.	500: —
v. **Platen, Carl,** bruksegare. Stockholm. 1894 (300), 95 (400), 98 (200); *Tiv.* 1901—03 (600).	1,500: —
Ramstedt, Julia, f. **Hæggström,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901.	1,000: —
Regnell, Anders Fredrik, medicine doktor. Minas Geraes, Caldas, Brasilien. Död 1884. 1877.	700: —
Reinhold, Alma, f. **Burmester,** fru. Stockholm. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901.	1,000: —
Reinhold, August, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1889 (1,895: 01), 91 (1,500).	3,395: 01
Retzius, Magnus Gustaf, professor, och fru **Anna Retzius,** f. **Hierta.** Stockholm. *Ständiga ledamöter. Hedersledamöter.* 1894.	1,000: —
Rosén, Karl Peter, literatör. Stockholm. Död 1900. 1884 (500), 85 (500), 93 (106), 94 (1,539: 42), 95 (350).	2,995: 42
v. **Rosen, Fredrik Thomas Carl,** grefve, kammarherre. Hedenlunda, Vadsbro. *Ständig ledamot. Br.* 1892—1901.	1,000: —
v. **Rosen, Reinhold Gustaf Edvard Moore,** grefve, ryttmästare. Stockholm. 1893 (50), *Tiv.* 1901—03 (600).	650: —
Rundström, Sofia, f. **Schwartz,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901.	1,000: —

Digitized by Google

Röhss, Carl Vilhelm Christian, konsul. Göteborg. *Hedersledamot.* Död 1900. 1892 (1,000), 93 (10,000). **11,000: —**
Sager, John Edvard Magnus, hofstallmästare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1894. **1,000: —**
Sandell, Clara, f. **Ohlson,** enkefru. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1887 (100), 91 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). **1,150: —**
Scharp, Clara, f. **Westman,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1902. *Br.* 1892 (1,000); 94 (100), 96 (100), 97 (100), 98 (200), 99 (100), 1900 (300), 1901 (100); genom testamente af den 8 maj 1890, 1903 (10,000). **12,000: —**
Scholander, Sven, herr. Stockholm. 1891. **860: —**
Schumburg, Robert, v. konsul. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
von Schwerin, Mathilda Christina, f. **Hagberg,** grefvinna. Husby, Söderköping. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1892. *Br.* 1892. **1,000: —**
Selggren, Jonas, rektor. Gefle. Död 1896. 1882 (200), 84 (500). **700: —**
Sellmann, Georg, disponent. Stockholm. 1897. **1,000: —**
Settervall, Carl, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Sjögren, Anna, f. **Nobel,** fru. Nynäs. *Br.* 1892—1900. **800: —**
Sjögren, Hjalmar, professor. Nynäs. *Hedersledamot.* 1891. **500: —**
Sjöqvist, Johan, byggmästare. Stockholm. *Tiv.* 1901—03. **600: —**
Smith, Lars Olsson, grosshandlare. Stockholm. 1891. **1,500: —**
Sprinchorns, Elisabet, f. **Elfstrand,** enkefru, **arfvingar.** Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Stridsberg, Ernst Viktor, ingeniör. Trollhättan. *Br.* 1892—99. **800: —**
Strömer, Hjalmar, literatör. Stockholm. Död 1886. 1880. **500: —**
Strömman, Ester, f. **Kempe,** fru. Stockholm. 1894. **1,000: —**
Sundberg, August, grosshandlare. Sundsvall. Död 1900. 1877. **500: —**
Sundgren, Fredrik Conrad, f. d. uppbördskommissarie. Stockholm. Död 1898. Genom testamente af den 19 nov. 1897. 1898. **13,111: 84**
Sundström, Per, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—93 (1,000); *Tiv.* 1901—03 (600). **1,600: —**
Sunnerdahl, Emil, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 02 (200). **1,200: —**
Svanström, Frans, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. **1,000: —**
Söderlund, Carl Axel, ingeniör. Stockholm. *Hedersledamot.* *Br.* 1892—95 (1,000); 95 (1,500), i strödda poster (131: 66), 98 (2,500). **5,131: 66**
Söderström, Carl Christian, grosshandlare. Stockholm. 1882 (300), 83 (1,000). **1,300: —**

Digitized by Google

Sörman, Henrik, grosshandlare. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Tamm, Hugo, bruksegare. Fånö, Grillby. 1874 (100); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,100: —

Thiel, Ernst, bankdirektör. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Thorell, Edla, fröken. Stockholm. *Ständig ledamot.* 1891 (100), 92 (100), 93 (10), 95 (50); *Br.* 92—1901 (1,000). 1,260: —

Thorell, Reinhold, auditör. Stockholm. *Br.* 1892—1902. 800: —

Unander, Fanny, f. **Scharin,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Wachtmeister, Axel Fredrik, grefve, öfverste-kammarherre. Stockholm. Död 1899. *Br.* 1892—99. 800: —

Wachtmeister, Axel Knut Trolle-, grefve, hofmarskalk. Trolle-Ljungby, Gualöf. *Hedersledamot.* 1892 (1,000), 93 (1,000). 2,000: —

Wachtmeister, Fredrik Claësson, grefve, generaldirektör. Stockholm. 1892—1901 (årligen 100 kr.). 1,000: —

Wahlund, Carl Vilhelm, professor. Uppsala. *Ständig ledamot.* 1892. 500: —

Walldén, Vilhelm, godsegare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* 1874 (150), 83 (400), 87 (1,000), 90 (1,500), 92 (200). 3,250: —

Wallenberg, Anna, f. **von Sydow,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* 1888 (500), 90 (1,000), 92 (200), 93 (100), 95 (100), 96 (100), 97 (500), 98 (350), 99 (350), 1900 (100), 02 (1,000), 03 (300); *Br.* 1892—1901 (1,000); *Tiv.* 01—03 (600). 6,200: —

Wallenberg, Knut Agathon, bankdirektör. Stockholm. 1889 (1,000), 90 (250), 1901 (1,000), 02 (1,000). 3,250: —

Valley, August, grosshandlare. Stockholm. Död 1898. *Br.* 1892—98 (700), 1901 utbet. af dödsboet (300). 1,000: —

Weber, Carl Adolf, bankir. Stockholm. 1902. 500: —

Weber, Mathilda, f. **Weylandt,** fru. Stockholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Weinberg, Christian Axel, häradshöfding, och fru **Julia Weinberg,** f. **Lennmark.** *Ständiga ledamöter.* Stockholm. *Tiv.* 1901. 2,000: —

Weinberg, Margareta Gustava, f. **Törnsten,** enkefru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1894. 1892 (1,000), 93 (1,000). 2,000: —

Weinberg, Olof David, grosshandlare. Stockholm. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1884. 1874 (500), 82 (1,000), 84 (15,000). 16,500: —

Wicander, August, fabriksidkare. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1891. 1890. 1,000: —

Digitized by Google

Wijk, Caroline, f. **Dickson,** fru. Göteborg. *Hedersledamot.* 1879 (500), 90 (200), 96 (500). 1,200: —

Wijk, Olof, grosshandlare. Göteborg. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1901. 1876 (600), 83 (500), 87 (500). 1,600: —

Wikström, Carl, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1897. 3,000: —

Wikström, Hulda, fröken. Stockholm. *Hedersledamot.* 1899 (1,000); *Br.* 92—1901 (1,000). 2,000: —

Wikström, Nils, grosshandlare. Sundsvall. Död 1883. 1877. 500: —

Wikströms, Per, grosshandlare, **dödsbodelegare.** Stockholm. 1882. 2,500: —

Wikström, Per Magnus, grosshandlare. Stockholm. *Hedersledamot.* 1893 (2,000), 97 (3,000). 5,000: —

Wikström, Sofi, f. **Edlund,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Wrangel von Brehmer, Johan Wolmer, friherre, öfverste-kammarjunkare. Hyby, Klågerup. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Vult von Steyern, Fredrik, direktör. Kaggeholm. *Br.* 1892—1901. 1,000: —

Åkerhielm, Johan Gustaf Nils Samuel, friherre, öfverstekammarjunkare. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1900. 1898. 1,000: —

Åslund, Fredrik August, konsul. Sundsvall. 1877. 500: —

Allmänna konst- och industriutställningens i Stockholm 1897 lotteri. 1898 (45,260), 1900 (264,292: 31). 309,552: 31

Allmänna konst- och industriutställningens i Stockholm 1897 förvaltningsutskott. 1900 (4,000), 1901 (181: 76). 4,181: 76

Apotekarsocieteten. Stockholm. 1887 (500), 90 (500). 1,000: —

Norrlands gille. Stockholm. 1891. 1,500: —

Patriotiska sällskapet. Stockholm. 1891. 500: —

Riksskyttetäflingarnas 1903 styrelse. Stockholm. 1903. 1,628: 55

Svenska turistföreningen. Stockholm. 1901. 1,000: —

Digitized by Google

Testamentariska förordnanden

till förmån för Nordiska museet.

Thomsen, Anna, fröken. Köpenhamn. Död 1888. Genom muntligt förordnande 1888: norskt allmogesmycke af silfver. Aflämnadt 1888.

Wallander, Josef Vilhelm, professor. Stockholm. Död 1888. Genom testamente af den 4 aug. 1887: skisser i akvarell och olja med motiv från Delsbo och Vingåkers socknar samt 3 delsbo- och 4 österåkersdräkter m. m. Aflämnade 1888.

Eichhorn, Christofer, biblioteksamanuens. Stockholm. Död 1889. Genom testamente af den 6 nov. 1889: hela den af honom hopbragta samlingen af skråhandlingar, utgörande omkring 6,600 nummer. Aflämnad 1890.

Hassell, Carl Johan, f. d. sekreterare. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 11 maj 1891: ett belopp af 5,000 kronor, afsedt till inköp af för museet passande föremål. Aflämnadt 1892.

Lamm, Gustaf Mauritz, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1892. Genom testamente af den 13 febr. 1892: ett belopp af 10,000 kronor, afsedt till ökande af museets »Allmänna fond». Aflämnadt 1892.

Fries, Carl Leonard August, kommendörkapten. Stockholm. Död 1892. Genom testamente af den 12 dec. 1889: minnen från fregatten Eugenies jordomsegling 1851—1853, m. m. Aflämnade 1893.

Flygare-Carlén, Emilie, fru. Stockholm. Död 1892. Genom testamentariskt förordnande af den 22 jan. 1890: den hedersgåfva, bestående af författarinnans samtliga romaner, öfversatta till böhmiska språket, hvilken hon år 1882 erhöll från Prag, m. m. Aflämnad 1893.

Digitized by Google

Hellman, Mathilda, f. **Joholm,** enkefru. Uppsala. Död 1893. Genom testamente af den 2 jan. 1888: ett belopp af 10,000 kronor. Aflämnadt 1894.

Antell, Herman Frithiof, med. doktor. Paris. *Ständig ledamot. Hedersledamot.* Död 1893. Genom testamente af den 1 okt. 1891: ett belopp af 100,000 kronor, afsedt att af museets styrelse »förvaltas som fond, hvars räntor användas till museets fromma». Aflämnadt 1896. Ytterligare utdelning på grund af Antells testamente: 5,700 kronor, aflämnade 1898, och kr. 305: 83, aflämnade 1899.

Lindholm, Johan August, f. d. postförvaltare. Stockholm. Död 1894. Genom skriftligt förordnande: en större samling oljemålningar, akvareller och penneteckningar, alla återgifvande byggnader, gator och gränder från det gamla Stockholm. Aflämnad 1895.

Tunelius, Johanna Charlotta Lovisa, fröken. Stockholm. Död 1894. Genom testamente, dagt. i juni 1893: en samling porslinsföremål från århundradets början m. m. Aflämnad 1895.

Erichsson, Carl Anders, f. d. inspektor, Charlottenlund. Död 1894. Genom testamente af den 10 jan. 1894: återstoden af hans förmögenhet, sedan åtskilliga legat till andra personer utgått. Utdelningen i utredningsmannens konkurs — med 2,217 % å testamentsbeloppet kr. 17,863: 10 — kronor 387: 25, aflämnad 1897.

Adlersparre, Sophie, f. **Leijonhufvud,** friherrinna. Stockholm. Död 1895. Enligt muntligt förordnande: klagoskrift, sydd på väf, från 1805. Aflämnad 1895.

Benedicks, Emma, f. **Benedicks,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1895. Genom testamentariska förordnanden af den 11 dec. 1890 och den 5 juli 1893: ett belopp af 15,000 kronor, hvaraf 5,000 kr. till museet och 10,000 kronor till anläggningarna på Skansen. Aflämnadt 1895.

Nisbeth, Henriette Caroline, f. **Owenius,** fru. Simrishamn. Död 1895. Genom testamente af den 16 maj 1890: ett rikt snidadt ekskåp. Aflämnadt 1897.

Schwartz, Marie Sophie, f. **Birath,** fru. Stockholm. Död 1894. Enligt muntligt förordnande: spegel med bord i kejsarstil. Aflämnad 1896.

Crusenstolpe, Charlotta, fröken. Stockholm. Död 1896. Genom testamente af den 16 okt. 1893: chiffonier, bokskåp m. m. samt en samling familjeporträtt och föremål, som tillhört M. J. Crusenstolpe och Emilie Flygare-Carlén. Aflämnade 1897.

Londicer, George, grosshandlare. Stockholm. Död 1897. Genom testamente af den 18 april 1896: skrifschatull af mahogny, ett dussin damastserveter, tillverkade i Linköping på 1780-talet, reffelbössa, som tillhört hertig Fredrik Adolf af Östergötland, m. m. Aflämnade 1897.

Digitized by Google

Blackstadius, Johan Zacharias, historiemålare. Stockholm. Död 1898. Genom muntligt förordnande: en af konstnären utförd större tafla, »Biskop Sigfrid döper hedningarna i Götaland». Aflämnad 1898.

Sundgren, Fredrik Conrad, f. d. uppbördskommissarie. Stockholm. Död 1898. Genom testamente af den 19 nov. 1897: en åttondedel af öfverskottet af hans förmögenhet, sedan en del legat till enskilde och allmänna inrättningar utgått. Beloppet, 13,111 kronor 84 öre, aflämnadt 1898.

Malmström, Johan August, professor, historiemålare. *Hedersledamot.* Stockholm. Död 1901. Genom testamente af den 8 mars 1897: studier i olja och akvarell, teckningar på lösa blad eller i album framställande byggnader, klädedräkter, folktyper m. m. från Sverge, Norge och Finland, som kunna bidraga till kännedomen om folkets ståndpunkt i afseende å konstindustri och karakteristik m. m.; gamla allmogeväfnader från Skåne, Bleking och Västergötland; fornnordiska dräkter samt en del vapen m. m., som kunna vara till nytta vid fester å Skansen. Aflämnade 1902.

Bolinder, Jean, ingeniör. Stockholm. *Ständig ledamot.* Död 1899. Genom muntligt förordnande: en samling föremål, hvilka tillhört Carl von Linné, m. m. Aflämnad 1899.

Casparsson, Carl Edvard, kapten. Uppsala. Död 1899. Genom testamente af den 16 okt. 1897: ett belopp af 10,000 kronor. Aflämnadt 1899.

Gartz, Claes, bokauktionskommissarie. Stockholm. Död 1899. Genom testamente af den 21 sept. 1899: ljuskandelaber af silfver. Aflämnad 1900.

Lehnberg, Gustaf Conrad, f. d. handelsbokhållare. Stockholm. Död 1900. Genom testamente af den 5 febr. 1899: lusthus från trädgården till huset nr 30 Bellmansgatan i Stockholm. Aflämnadt 1901.

Ekman, Vilhelm Ferdinand, bankkassör. Uppsala. *Ständig ledamot.* Död 1900. Genom testamente af den 18 sept. 1899: 10,000 kronor till Nordiska museets byggnadsfond. Aflämnade 1901.

Sander, Nils Fredrik, kansliråd. Stockholm. Död 1900. Genom testamente af den 17 maj 1898: en samling laveringar, blyertsteckningar och målningar af framstående konstnärer, utförda för illustrationerna till Sanders öfversättning af Eddan; guldmedalj m. fl. minnen af gifvaren. Aflämnade 1900.

Segersteen, Erik Hjalmar, bibliotekarie, Linköping. Död 1901. Genom testamente af den 2 maj 1900: 7 stycken större och mindre silfverspännen, under 1600- och 1700-talen använda som prydnader å skor och knäbyxor. Aflämnade 1901.

Blomquist, Zephyrinus, f. d. kronofogde, Stockholm. Död 1902. Genom testamente af den 28 dec. 1901: en större mortel med stöt af malm, dat. 1488. Aflämnad 1902.

Lindberg, Ida Betty Malvina, fröken, Stockholm. Död 1901. Genom testamente af den 3 april 1886: glaspokal med etsade initialer samt ett

Digitized by Google

par daterade, af testators mor utförda handarbeten från 1800-talets början. Aflämnade 1902.

Lundin, Carl Fredrik Oskar, boktryckerifaktor, Stockholm. Död 1902. Enligt muntligt förordnande: en ljuskrona och ett par tvåarmade ljusstakar af mässing, förgyld spegel i gustaviansk stil, åtskilliga keramiska föremål från olika tider samt en mindre samling mynt och medaljer m. m. Aflämnade 1902.

Lindgren, Olivia Constance, fröken, Stockholm. Död 1902. Genom testamente af den 28 juli 1894: fullständig möbeluppsättning till ett rum från 1850—1860-talet m. m. Möbelbeklädnaden jämte flere taflor sydd af eller utförd efter anordning af testator och prisbelönt vid utställningar i Paris och London. Aflämnad 1903.

Arsenius, Johan Georg, öfverstelöjtnant, genremålare, Uppsala. Död 1903. Genom testamentariskt förordnande af den 3 juni 1900: en större samling urklipp ur konstnärens skissböcker. Aflämnad 1903.

Scharp, Clara, f. **Westman,** fru. Stockholm. *Hedersledamot.* Död 1902. Genom testamente af den 8 maj 1890: ett belopp af 10,000 kronor. Aflämnadt 1903.

Digitized by Google

Personer, som under år 1903 lämnat gåfvor till Nordiska museet.

1.

I denna afdelning upptagas endast namnen på de personer, hvilka under det nämda året lämnat mera märkliga gåfvor till museets särskilda samlingar, jämte kort angifvande af själfva gåfvan. Öfriga gifvare upptagas i nästa afdelning (2).

Till allmogeafdelningen:

Berg, O., landtbrukare, Särna: brudlifstycke från Särna socken, Dalarna.

Böttiger, J., hofintendent, Stockholm: finntäcke från Bohuslän, dat. 1772. Se sid. 14.

Eriksson, H., herr, Holan, Särna: ett par stöflar med skaft af ludet hästskinn, »lönstöflar», från Särna socken, Dalarna m. m.

Eriksson, Tors Erik, hemmansegare, Västanå, Ofvanmyra: en s. k. orsaplog från Boda socken, Dalarna.

Ersdotter, Mill Erk Karin, hustru, V. Årnäs, Lima: två »hernhättor» från Lima socken, Dalarna m. m.

Ersdotter, Nygårds Kerstin, hustru, Norrboda, Ore: bänkdyna i flamsk väfnad från Ore socken, Dalarna.

Ersson, Ollars And., riksdagsman, Ofvanmyra: tvänne plogar, af hvilka en s. k. orsaplog m. m. från Boda socken, Dalarna.

Hedberg, J., hemmansegare, Hädanberg, Anundsjö: två par folktrygor (se sid. 22), ett par skidor samt en snöplogklubba från Anundsjö socken, Ångermanland.

Hellberg, H., f. ***Engström,*** fru, Sala: skämtkrus af lergods från Sala (se sid. 17), m. m.

Jansson, B., fröken, Källan, Transtrand: »hernhätta» och hängband, »stöbb», från Transtrands socken, Dalarna.

Jonsson, Ingels Lisbet, hustru, Ofvanmyra: »knitningshatt» från Boda socken, Dalarna.

Larsson, G., fru, Åsen, Transtrand: »hernhätta» från Transtrands socken, Dalarna.

Digitized by Google

Larsson, Knut Lars, fjärdingsman, Elfdalsåsen: budkafle, som tillhört Åsens by i Elfdalens socken, Dalarna.

Lindström, A. M., artist, Engelsberg: ett par skidor från Vallbo i Undersåkers socken, Jämtland.

Mattsson, Päckos Matts, hemmansegare, Bingsjö: halskrage och ett par ärmkragar m. m. från Bingsjö kapellförsamling, Dalarna.

Modin, E., pastor, Ytterhogdal: modell till älggiller från Ytterhogdals socken, Helsingland, och en takhängfågel af trä från Ängersjö kapellförsamling i samma landskap.

Olsson, Clas Anders, hemmansegare, Nittsjö, Rättvik: en samling kvarnstickor från Rättviks socken, Dalarna.

Olsson, P., kronojägare, Lima: skåphylla m. m. från Lima socken, Dalarna.

Olsson, Smeds Lars, riksdagsman, Åsen, Elfdalsåsen: ätteklubba med årtalen 1699 och 1731 från Elfdalens socken, Dalarna.

Persson, Boris Per, nämdeman, Ynggärde, Lima: ett par »trugor» och en matskål från Lima socken, Dalarna.

Ström, E., fröken, Transtrand: kvinnohufvudbonad, »hvit hatt», från Transtrands socken, Dalarna.

Truedsson, O., handlande, Skurup: kvinnotröja af skinn, lifstycke samt ett par skinnbyxor från Glemminge socken, Ingelstads härad, Skåne.

Till grönländska afdelningen:

Müller, R., kolonibestyrer, Köpenhamn: en samling eskimåiska husgeråd och redskap.

Till handtverks- och skråafdelningen:

Dehn, A., hofrättsnotarie, Kristianstad: låda, dat. 1685, sparbössa, dat. 1751, schafferholz samt handlingar, som tillhört skräddargesällerna i Kristianstad.

Hägg, S. A., skomakarmästare, Uppsala: låda, handskrifter, böcker m. m., som tillhört skomakarmästarna i Uppsala.

Lindström, O., grosshandlare, Kopparberg: handlingar rörande skomakar- och skräddarskrået i Arboga m. m.

Palmér, C. F., målarmästare, Stockholm: handlingar rörande skomakarskrået i Stockholm.

Santesson, B. F., tenngjutare, Stockholm: handlingar rörande tenngjutare i Stockholm.

Till afdelningen för minnen från det gamla Stockholm:

Blomdahl, A. och *I.,* byggmästare, Stockholm: vindskupomfattning af järnplåt från huset nr 15 Vollmar Yxkullsgatan.

Eriksson, G., byggnadsingeniör, Stockholm: portklapp från huset nr 11 Sibyllegatan.

Digitized by Google

Till afdelningen för vapen och krigsväsende:

Nya aktiebolaget Atlas, Stockholm: utrustnings- och uniformspersedlar för dragon under Karl XIV Johans och Oskar I:s tid m. m.

Widforss, M., handlande, Stockholm: hvarjehanda äldre utensilier för jägare; ammunitionsprof m. m.

Till den kyrkliga afdelningen:

Ersson, A., bergsman, Ö. Born, Ställdalen: grafhäll, dat. 1712, från Ljusnarsbergs socken, Västmanland.

Till afdelningen för de högre stånden:

Aktiebolaget Gustafsbergs intressenter genom disponenten ***W. Odelberg:*** delar af två innantak och en del stenornament från 1600-talet.

Aktiebolaget Nordiska kompaniet, Stockholm: två mindre kabinettskåp från 1600-talet samt ett sidentäcke från 1700-talets senare del m. m.

Genom ***Almquist, V.,*** byråchef, Djursholm: delar af rumsinredning från 1700-talet, en kakelugn samt delar af en sådan från egendomen Hanstavik i Södermanland.

Blomdahl, A. och ***I.,*** byggmästare, Stockholm: två kakelugnar m. m. från huset nr 15 Vollmar Yxkullsgatan.

Bonde, G., grefve, Hesselby, Spånga: kakel från egendomen Hesselby i Uppland, 1600-talets midt. Se sid. 41.

Cederström, R., intendent för Kungl. Lifrustkammaren, Stockholm: 2 tallrikar tillhörande för Rosersberg afsedd servis från 1800-talets början.

Eriksson, G., byggnadsingeniör, Stockholm: kakelugn m. m. från huset nr 11 Sibyllegatan.

Fredriksson, A. Ch., fröken, Stockholm: puddingform från Rörstrand, guitarr, lykta m. m.

Grafström, T., f. ***Boklund,*** fru, Stockholm: modell till en bärstol från 1700-talets midt.

Hammarstedt, N. E., amanuens, Stockholm: två sofkuddar af sämskskinn från 1700-talet, fyra tobakspipor m. m.

Hazelius, G., intendent, Stockholm: möbel, bestående af soffa och fyra stolar, från midten af 1800-talet. Har tillhört doktor Artur Hazelius.

Hildestrand, N., disponent, Stockholm: tapeter, målade på väf, imiterande tapisseriväfnad, från en numera rifven byggnad å bryggeriaktiebolaget St Eriks tomt, Kungsholmstorg nr 1, 1600-talets slut.

Högberg, O., fru, Stockholm: två sidenlif från 1700-talets senare del, en klädning från 1810-talet, en svart frack från 1840-talet m. m.

K. Husgerådskammaren: en samling äldre linnelakan och duktyg.

Johansson, G., byggmästare, Stockholm: två kakelugnar från huset nr 77 Drottninggatan, senare hälften af 1700-talet.

Lindgren, O. C., fröken, Stockholm, genom testamentariskt förordnande: fullständig möbeluppsättning till ett rum från 1850—60-talet. (Se sid. 33).

Digitized by Google

Lindståhl & Törnqvist, byggmästare, Stockholm: del af ett stucktak från huset nr 29 Drottninggatan, 1600-talet.
Meurling, A., löjtnant, Kalmar: fyra dörröfverstycken från Kalmar, 1700-talets slut.
Meurlings, M., fru, *arfvingar*, Kalmar: kakelugn från 1700-talets senare hälft samt tapeter från 1830-talet, alt från Kalmar.
Michaelsson, K., bruksegare, Stockholm: två slädar, af hvilka en täcksläde från början af 1800-talet.
Nilsson de Casa Miranda, K., grefvinna, Paris: knif och gaffel med skaft af elfenben, i etui, sign. och dat. P. C. H. 1705.
Nya aktiebolaget Atlas, Stockholm: hällar till järnugnar, kakel från kakelfabriken vid Ulfsunda, fragment af stenornament. Se sid. 41 o. 43.
Pettersson, F., ingeniör, Stockholm: stucktak, tre takrosetter samt delar af ett måladt trätak från en numera rifven byggnad å bryggeriaktiebolaget St Eriks tomt, Kungsholmstorg 1.
Rissler, J., med. dr, Stockholm: täcke af gult siden, broderadt, från 1700-talet.
Österlind, E., grosshandlare, Stockholm: snusdosa af silfver från 1783.
Österlund & Andersson, firma, Stockholm: fem kakelugnar samt tre fält till dörröfverstycken från huset nr 4 Stora Nygatan.
Östlihn, L., byggmästare, samt *Forssell, D.* och *R.*, körsnärer, Stockholm: kakelugn från värdshuset Gröna Jägaren, 25 St Paulsgatan, 1700-talets midt.

Till den historiska afdelningen:

Arsenius, J. G., öfverstelöjtnant, genremålare, Uppsala, genom testam. förordnande: en större samling (218 st.) urklipp ur konstnärens skissböcker.
Brandts, P., kammarfru, *dödsbodelegare*, Stockholm: näsduk af batist med broderi, som tillhört drottning Lovisa.
Lang, C. J., mr, Boston: glasmålning med porträtt af doktor Artur Hazelius.

Till bibliotek och arkiv:

Af gåfvor från utländska samfund upptagas här endast några särskildt anmärkningsvärda. Se för öfrigt förteckningen öfver museer och vetenskapliga samfund, med hvilka Nordiska museet står i förbindelse, sid. 111 o. f.

Böttiger, J., hofintendent, Stockholm: en större samling böcker och planschverk omfattande arbeten i olika grenar af konstindustri, m. m. Se sid. 46.
Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg: Hampe, Th., Das Germanische Nationalmuseum von 1852 bis 1902. Festschrift. Leipzig 1902.
Kalmberg, J., fröken, Stockholm: en stor samling svenska autografer.
Kungl. ecklesiastikdepartementet: Baltzer, L., Hällristningar i Bohuslän, h. 2, 3, (ny ser.); Svenska konstminnen från medeltiden och renässansen, h. 8; Samlingar utg. af Svenska fornskriftsällskapet, h. 121, 122 och 124; Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen, h. 72—77, 79, 80.
Linderoth, J. G, urfabrikör, Stockholm: 36 st. fotografier från urutställningen i Stockholm 1903.

Digitized by Google

Nyländska afdelningen vid K. Alexanderuniversitetet i Finland: Nyland. Samlingar utg. af Nyländska afdelningen. 1—6. Helsingfors 1884—1900.

Ottergren, F., kamrer, Stockholm: skisser till af snickarmästaren J. J. Ottergren (f. 1823, d. 1901) utförda möbler eller detaljer af dylika, m. m.

Rudholm, J., kakelfabrikör, Norrköping: en samling blad med stick af kakelugnar från 1830—60-talen.

Verein für Geschichte und Altertumskunde, Frankfurt am Main: Festschrift zur Feier des 25-jährigen Bestehens des Städt. Historischen Museums in Frankfurt a. Main. Frankfurt a. M. 1903.

2.

För öfrigt hafva under år 1903 gåfvor lämnats till Nordiska museet af ytterligare följande personer:

Adlercreutz, D., f. *v. Knorring*, fru. Stockholm.
Alyhr, A., fru. Stockholm.
Ambrosiani, S., fil. lic. Stockholm.
Andersdotter, Arf Anna, hustru. Arfvet, Ore.
Andersdotter, Kusolles Kerstin. Kärfsåsen, Ofvanmyra.
Andersson, A., herr. Eskilstuna.
Andersson, Anders, f. d. nämdeman. Kyrkobyn, Hjulsjö.
Andersson, Anders, stenhuggare. Silfverberg, Ofvanmyra.
Andersson, Brittas Anders, hemmansegare. Västanberg, Bjursås.
Andersson, C., f. *Pousette*, fru. Hofberga, Ransta.
Andersson, Gifvas Anders, hemmansegare. Östbjörka, Rättvik.
Andersson, H., herr. Östra Löa, Rällså.
Andersson, Hising Erik. Näset, Bjursås.
Andersson, Ingels Anders, hemmansegare. Ofvanmyra.
Andersson, J., vaktmästare. Stockholm.
Andersson, J. O., åkare. Stockholm.
Andersson, Jönslars Kerstin. Kärfsåsen, Ofvanmyra.
Andersson, Kus Anders. Osmundsberg, Ofvanmyra.
Andersson, Lars Anders, hemmansegare. Osmundsberg, Ofvanmyra.
Andersson, Lars Erik, herr. Ufberget. Sunnansjö.
Andersson, Liss Hans. Västanå, Ofvanmyra.
Andersson, Sans Erik, hemmansegare. Solberga, Ofvanmyra.
Angelin, C., f. d. sekreterare. Stockholm.
Arne, T. A., amanuens. Stockholm.
Arsenius, F., ingeniör. Stockholm.
Arsenius, J., artist. Stockholm.

Barck, C. A., kassör. Stockholm.
Barvander, S., fröken. Södertälje.
Behm, A., amanuens. Stockholm.
Bensow, J., f. *Engström*, fru. Stockholm.
Berg, E., fröken. Stockholm.
Berglund, A., fröken. Stockholm.
Björklund, V., kommunalordförande. Snåret, Ramsberg.
Blomqvist, H., handlande. Lindhem, Solfvesta.
Borgenstam, E., apotekare. Skara.
Brieskorn, A., fröken. Stockholm.
Byström, O., professor. Stockholm.

Carlson, F., kamrer. Stockholm.
Carlson, M., f. *Bredberg*, fru. Stockholm.
Cavallin, A., fröken. Stockholm.
Cederblad, Ch., fru. Stockholm.
Cimmerdahl, G., f. *Gyllenspetz*, fru. Stockholm.
Genom *Clason, I. G.*, professor. Stockholm.

Dahlberg, E. M., herr. Stockholm.
Danielsson, S., fru. Räfvåla, Sunnansjö.
Dyring, M., herr. Serarp, Näshult.

Edlund, H., fröken. Stockholm.
Ekelund, A., häradshöfding. Stockholm.
Enander, H., fru. Hallsby, Jörlanda.
Engelbrechtson, E., dekoratör. Stockholm.
Engellau, J., grosshandlare. Stockholm.
Enhörning, Th., prostinna. Kopparberg.
Ericsson, E., veterinär. Motala.
Erikson, H., fru. Kopparberg.
Erikson, Tors Erik, snickare. Stockholm.
Eriksson, Fr., bergsman. Viken, Kopparberg.
Eriksson, Nisnis Anders. Norrboda, Ore.
Ersdotter, Hampus Kerstin. Sörboda, Ore.
Ersdotter, Lispa Karin, hustru. Ö. Ärnäs, Lima.
Ersdotter, M. Långtjären, Sörsjön.
Erssons, Skräddar-Anders, enka. Svedjelund, Bjursås.
Ersson, Arf Erik. Arfvet, Ore.
Ersson, Erikmatts Erik, hemmansegare. Hagen, Bjursås.
Ersson, Erikmatts Erik, hemmansegare. Räxbo, Bjursås.
Ersson, Måses Greta, enka. Västanberg, Bjursås.
Ersson, Pell Hans, hemmansegare. Solberga, Ofvanmyra.
Ersson, P., herr. Storå.
Ersson, Unger Johan. Sörboda, Ore.

Fahlstedt, V., maskör. Stockholm.
Fredriksson, K., herr. Klotgården, Bångbro.
Frisch, E., fru. Stockholm.
Frithiof, J., kommunalordförande. St Olof.

Geijer, N., fröken. Salby, Mariefred.
Granat, O., skräddare. Finnbacka, Rättvik.
Gröning, Anders. Skarpsveden, Bjursås.
Gröning, O., hemmansegare. Skarpsveden, Bjursås.
Guldbransson, O., riksdagsman. N. Emterud, Charlottenberg.

Hagberg, Louise, amanuens. Stockholm.
Hagman, H., fröken. Stockholm.
Hallberg, E. A., handlande. Stockholm.
Hammare, H., f. d. soldat. Västanå, Ofvanmyra.
Hansdotter, Daniels Kerstin, hustru. Bingsjö.
Hansdotter, Kusolles Lisbet. Kärfsåsen, Ofvanmyra.
Hansdotter, Päckos Lisbet. Bingsjö.
Hansdotter, Svarfvar Karin, hustru. Sunnanhed, Ore.
Hansson, Back Jon, hemmansegare. Backgården, Särna.
Hansson, Bränd Hans, hemmansegare. Sörskog, Bjursås.
Hansson, Lax Karin, enka. Västanberg, Bjursås.
Hansson, Maria. Mårtsbo, Bjursås.
Hansson, Nisnis Anders, hemmansegare. Norrboda, Ore.
Hansson, Norgårds Anders. Finnbacka, Rättvik.
Hansson, Nygårds Erik. Norrboda, Ore.
Hansson, Nygårds Jon, hemmansegare. Boda kyrkoby.
Hansson, Sjons Hans, hemmansegare. Osmundsberg, Ofvanmyra.
Hazelius, A., fröken. Stockholm.
Hazelius, M., f. *Gahn*, fru. Stockholm.
Hedman, J., enkefru. Räfvåla, Sunnansjö.
Hellberg, H., f. *Engström*, fru. Sala.
Husberg, Lea och *Rachel.* Stockholm.
Häggström, C., med. doktor. Stockholm.
Hällberg, L., fru. Räfvåla, Sunnansjö.

Isaksson, Bagg Olof, hemmansegare. Hagen, Bjursås.
Ivarsson, M., häradsdomare. Rörane, Östad.

Jacobson, A., f. *Wahlgren*, fru. Stockholm.
Jahrl, J., herr. Stockholm.
Janse, O., fil. doktor. Stockholm.
Jansson, Axel A., bergsman. Bredsjöbäcken, Rällså.
Jansson, A., fru. Stockholm.
Jansson, J., hustru. Orrnäset, Sunnansjö.
Jansson, J., fabrikör. Stockholm.
Jansson, P., fjärdingsman. Sunnansjö.
Jansson, S., hustru. Sunnansjö.
Johansson, A., *d. y.*, herr. Backa, Odensberg.
Johansson, L., häradskrifvare. Uppsala.
Jonsdotter, Tors Brita. Västanå, Ofvanmyra.
Jonsson, Finn Jon, hemmansegare. Silfverberg, Ofvanmyra.
Jonsson, Nilses Jan, hemmansegare. Finnbacka, Rättvik.
Jonsson, Pers Erik, hemmansegare. Solberga, Ofvanmyra.
Jonsson, Sparf Anders, hemmansegare. Ofvanmyra.

Karlberg, S., f. *Mörner*, fru. Stjernfors, Kopparberg.
Kjellberg, T., f. *Edgren*, fru. Stockholm.
Kjellin, E., f. *Thalén*, fru. Stockholm.
Kjellin, K., artist. Stockholm.
Kullberg, J., handlande. Sunnansjö.

Digitized by Google

Langlet, *F.*, ingeniör. Stockholm.
Larsdotter, *Lispa Karin*, hustru. Ö. Årnäs, Lima.
Larsson, *M.*, herr. Böket, St Olof.
Lind af Hageby, *C.*, f. *Eriander*, fru. Stockholm.
Lindbom, *Siri*, fröken. Stockholm.
Lindqvist, *G.*, källarmästare. Stockholm.
Lindstein, *A.*, vaktmästare. Stockholm.
Lundberg, *F.*, fil. dr. Strängnäs.
Lundqvist, *C. B.*, veterinär. Stockholm.
Lundström, *A.*, hemmansegare. Faringe.

Magnusson, *R.*, arbetare. Stockholm.
Malm, *M.* Kyrkobyn, Hjulsjö.
Mattsson, *Skägg Olof*, hemmansegare. Västanå, Ofvanmyra.
Melander, *S. E.*, lektor. Växjö.
Montelius, *O.*, professor. Stockholm.
Morén, *L. E.*, skomakare. Räfvåla, Sunnansjö.
Mörners, *H. S.*, grefve, *dödsbodelegare*. Stjernfors, Kopparberg.

Nelson, *C. G. A.*, folkskolelärare. Stockholm.
Nilsson, *G.*, landtbrukare. Grönhult.
Norberg, *D.*, herr. Russboda, Sunnansjö.
Norberg, *K. G. F.*, herr. Nora.
Nyman, *O.*, herr. Gärdsveden, Sunnansjö.

Olofsson, *P.*, kommunalordförande. Östgärde, Vemdalen.
Olsson, *A. G.*, kapten. Helsingborg.
Olsson, *Arf Anders*, hemmansegare. Änderåsen, Ofvanmyra.
Olsson, *C.*, hemmansegare. Berg, Ucklum.
Olsson, *Grop Erik*. Västanå, Ofvanmyra.
Olsson, *Knutas Olof*, hemmansegare. Lisselskog, Rättvik.
Olsson, *Kropp Anders*, snickare. Silfverberg, Ofvanmyra.
Olsson, *Larsols Anders*, hemmansegare. Änderåsen, Ofvanmyra.
Olsson, *Lassas Olof*, hemmansegare. Sätra, Rättvik.
Olsson, *Långsvens Anders*, hemmansegare. Änderåsen, Ofvanmyra.
Olsson, *Mass Anders*, hemmansegare. Östbjörka, Rättvik.
Olsson, *M.*, åbo. Bonderum N:o 4, Fågeltofta.
Olsson, *P.*, hemmansegare. Hädanberg, Anundsjö.
Olsson, *Pell Jonas*. Solberga, Ofvanmyra.
Olsson, *Vål Olof*, hemmansegare. Västanå, Ofvanmyra.

Palm, *C. U.*, herr, Stockholm.
Persdotter, *Snickar Anna*, enka. Västanberg, Bjursås.
Persson, *Bryggar Hans*, hemmansegare. Sörskog, Bjursås.
Persson, *D.*, herr. Resta, Ramsberg.
Persson, *E.*, bergsman. Ställberg.
Persson, *K.*, fröken. Ynggärde, Lima.
Persson, *P.*, herr. Grytänge, Sunnansjö.
Persson, *Svänsk Olof*, hemmansegare. Born, Rättvik.
Petterson, *D.*, bergsman. Räfvåla, Sunnansjö.
Pettersson, *F.*, fru. Räfvåla, Sunnansjö.

v. *Qvanten*, *A.*, f. *Örnberg*, fru. Stockholm.

Ramström, *A.*, herr. Södertälje.
Rehn, *H.*, jordbrukare. Sörboda, Ore.
Rolfsson, *Back Elias*, hemmansegare. Backegården, Särna.
Roosval, *A.*, redaktör. Stockholm.
Roosval, *J.*, fil. doktor. Stockholm.
Rosengren, *E.*, ingeniör. Stockholm.
Rosenlind, *E.*, direktör. Stockholm.
Ruden, *A.*, handlande. Östanvik, Ore.

Salin, *B.*, intendent. Stockholm.
Salin, *Berta*. Stockholm.
Samzelius, *H.*, jägmästare. Nederkalika.
Schalén, *C. A.*, protokollsekreterare. Stockholm.
Schalén, *V.*, kansliråd. Stockholm.
Schedin, *A.*, sämskmakare. Sörskog, Bjursås.
Schürer von Waldheim, *V.*, godsegare. Mellingeholm, Norrtälje.
Segerstedt, *T. K.*, teol. kand. Uppsala.
Sjöberg, *R.*, *J.* och *Z.*, fröknar. Stockholm.
Skoglund, *Algot*. Skarpsveden, Bjursås.
Skoglund, *M.*, fru. Skarpsveden, Bjursås.
Skoglund, *Ruth*, Skarpsveden, Bjursås.
Svenson, *A.*, inspektor. Sunnansjö.
Svensson, *A.*, herr. Stockholm.
Söderberg, *H.*, hemmansegare. Sörboda, Ore.

Tillberg, *Hj.*, kamrer. Stockholm.
Törnebladh, *M.*, f. *Siljeström*, fru. Stockholm.

Unge, *A. C.*, apotekare. Ljungby.
Unman, *J.*, grosshandlare. Stockholm.
Upmark, *E.*, f. *Kindstrand*, fru. Stockholm.
Upmark, *G.* fil. doktor. Stockholm.

Digitized by Google

Upmark, J., godsegare. Hammar, Tungelsta.
Upström, A. E. V., häradshöfding. Stockholm.

Genom *v. Vegesack, R.*, öfverstelöjtnant. Stockholm.
Weinberg, B. A., herr. Hormesta, Stigtomta.
Genom *Wennersten, O. V.*, fil. lic. Uppsala.
Vessén, L. M., gårdsegare. Nyköping.
Westlund, S., herr. Selånger & Kvarsätt, Sundsvall.
Vistrand, E., f. *Hultman*, fru. Skirö.

Zickerman, L., fröken. Stockholm.

Östensson, P., herr. Särna.
Genom *Österberg, B. A.*, första tillsyningsman vid hälsopolisen. Stockholm.
Österlöf, A., hofrättsfiskal. Stockholm.
Österman, T., nämdeman. Hysingsvik, Grofsta.
Öström, J. O., herr. Stockholm.

Fröléen & komp. Stockholm.
Kistners, M., f. *Ljungberg*, fru, *dödsbo*. Stockholm.
Kungl. vetenskapsakademien. Stockholm.
Maria församlings fattigvårdstyrelse genom kyrkoherden *K. A. Eklund*. Stockholm.
Norra Smålands fornminnesförening. Jönköpnig.
Scholander, Sven, fotografiaffär. Stockholm.
Styrelsen öfver Stockholms gasverk.

Kjos, O., herr. Kristiania.
Thiis, J., fil. doktor. Trondhjem.

Aktieselskabet Odense Oliemölles og Carl Petersens Fabriker. Odense.
Josephsen, N., justitieråd. Mariendal, Frederiksberg.
Nutzhorn, H., folkhögskoleföreståndare. Askov, Veien.

Pöhl, H., folkskolelärare. Nuckö.

Götze, A., doktor. Berlin.
Helbing, H., konsthandlare. München.
Lämmle, S., antikvitetshandlare. München.

Rutot, A., herr. Bruxelles.

Hogner, R., med. dr. Boston.
The University of Montana. Montana, Wisc.
American Museum of natural history. New York.

Digitized by Google

3.

I denna afdelning upptagas endast de personers namn, hvilka under det nämda året lämnat mera märkliga gåfvor till museets anläggningar på Skansen, jämte kort angifvande af själfva gåfvan. Öfriga gifvare upptagas i nästa afdelning (4).

Till djurafdelningen:

Adamsson, G., gosse, Stockholm: 1 gröngöling.
Ekelund, A., kronofogde, Hernösand: 2 lapphundar.
Flach, S. Sixtenson, kammarherre, Svensksund, Åsvittinge: 1 skäggdopping.
Gerlach, H., ingeniör, Varberg: 1 iller.
Herzog, P., generalkonsul, Stockholm: 2 svanar.
Håkansson, S., stationsinspektor, Kiruna: 1 fjällvråk.
Jacobson, A., underlöjtnant, Landskrona: 1 rörhöna.
Johansson, I., studerande, Mälsåker: 1 rörhöna.
Johansson, V., herr, Stockholm: 2 pilgrimsfalkar.
Karström, G. V., vaktmästare, Stockholm: 1 bivråk.
Kugelberg, Fr., dr, Svartå: 3 tornfalkar.
Köhler, L., herr, Sorunda: 3 pilgrimsfalkar.
Lettström, Julia, fru, Stockholm: 1 lapphund.
Liedberg, G., löjtnant, Ållskog, Högestad: 3 svin af gammal skånsk landtras.
Lindberg, I., grosshandlare, Stockholm: 2 bivråkar.
Lindgren, A., herr, Östersund: 1 härmelin.
Mattsson, M., landtbrukare, Arholma: 1 vikaresäl.
Müller, R., f. d. kolonibestyrer, Köpenhamn: 3 eskimåhundar.
Samzelius, H., jägmästare, Gellivare: 14 fjällämlar.
Seton, P. B., friherre, Ekolsund: 1 svan.
Solberg, P., grosshandlare, Östersund: 1 slaguggla.
Stenberg, C., jägmästare, Hednoret: 1 pilgrimsfalk, 2 dufhökar.

Till växtafdelningen:

Cederström, E., frih., Krusenberg: 12 ekar.
Svenssons fröhandel, Stockholm: 850 lökar.
Tjäders fröhandel, Stockholm: köksväxtfrö för 50 kr.

Till anläggningarna i öfrigt:

Kempe, B., grosshandlare, Stockholm: 1 jättegryta.

Digitized by Google

Till underhåll:

Steninge gård, Märsta: 2 säckar ogräsfrö.

4.

För öfrigt hafva under år 1903 gåfvor lämnats till museets anläggningar på Skansen af ytterligare följande personer:

Andersson, A. P., herr. Stockholm.
Arbin, J., herr. Stockholm.
Arvidsson, G. S., konsul. Stockholm.

Behm, A., amanuens. Stockholm.
Berg, C. A., handlande. Stockholm.
Blumenthal, M., med. doktor. Stockholm.
Borgström, Hilda, fröken. Stockholm.
Brunell, G., djurvårdare. Stockholm.
Burén, B., löjtnant. Stockholm.
Bäckman, A., fru. Stockholm.

Carlsson, N. A., gosse. Stockholm.
Chrysander, O., sergeant. Stockholm.
Cohn, A., herr. Stockholm.
Cron, C., målare. Stockholm.

Djurberg, F., kapten. Stockholm.

Eberstein, Rosa, fröken. Djursholm.
Egnell, E., studerande. Sköfde.
Ekenstam, C., herr. Ulfö.
Ekström, A. G., herr. Stockholm.
Eneström, H., kapten. Stockholm.
Eriksson, Bud Anders, herr. Mora.
Eriksson, E., bagare. Stockholm.

Falk, Siri, fröken. Stockholm.
Fogberg, C. E., grosshandlare. Stockholm.
Forsberg, E., sekreterare. Stockholm.
Forssell, V. D., herr. Stockholm.
Frödling, A., fru. Stockholm.

Graf, W., grosshandlare. Stockholm.

Hallqvist, C., herr. Stockholm.
Hedbom, G. H., herr. Stockholm.
Hedborg, N., herr. Stockholm.
Hellberg, M., fru. Stockholm.
Hellgren, V., verkmästare. Stockholm.
Hellström, T., med. doktor. Stockholm.
Hillman, O., herr. Stugsund.
Hollmin, Sven, studerande. Stockholm.
Husberg, Lea, fröken. Stockholm.
Husberg, Rakel, fröken. Stockholm.
Håkansson, G., grosshandlare. Växiö.
Håkansson, G., kapten. Stockholm.
Håkansson, V., grosshandlare. Stockholm.

Jansson, E., herr. Stockholm.
Johansson, Dagmar, fru. Örebro.
Jonsson, J., postmästare. Leufsta bruk.
Jonsson, J. V., kapten. Stockholm.

Kalén, V., gosse. Stockholm.
Karlsson, H., herr. Stockholm.
Kirkegaard, P., herr. Stockholm.
Kronberg, E., fru. Stockholm.
Krook, K., löjtnant. Stockholm.

Landerholm, C. G., byggmästare. Järfva.
Larsson, O, handlande. Stockholm.
Lettström, Julia, fru. Stockholm.
Lewenhaupt, O. G., grefve. Bro.
Liljefors, Brita, fröken. Stockholm.
Lindberg, Clary, fröken. Stockholm.
Lindgren, S., herr. Stockholm.
Lindström, Fr., herr. Stockholm.
Looström, A., prot.-sekreterare. Stockholm.
Lundmarker, E., studerande. Trollhättan.
Löfberg, G., herr. Stockholm.
Löfström, E. J., godsegare. Rådmansö.

Marcus, M., herr. Stockholm.
Monkberg, E., matros. Stockholm.

Digitized by Google

Nilsson, A., handlande. Stockholm.
Nilsson, Axel, amanuens. Stockholm.
Nilsson, B., vaktmästare. Stockholm.
Nordström. R., herr. Stockholm.
Normar, H. V., handlande. Stockholm.
Norrström, G., djurvårdare. Stockholm.
Nosén, I., officersvolontär. Lule.
Nyström, E., gosse. Stockholm.
Nyström, Elsa, fröken. Stockholm.

Olsson, G., herr. Stockholm.

Palm, C., kapten. Stockholm.
Paulsson, P. E., herr. Björkhöfda.
Peterson, Th. herr. Stockholm.
Pettersson, B., djurvårdare. Stockholm.

Ratcleff, F. R., mr. London.
Reuterskiöld, A., dr. Stockholm.
Richard, H., fru. Stockholm.
Rosander, J., apotekare. Eslöf.

Sandberg, G. V., ingeniör. Stockholm.
Schultius, J. herr. Stockholm.
Schwerin, Elsa von, fröken. Stockholm.
Sjöholm, E., djurvårdare. Stockholm.
Skoglund, J., herr. Stockholm.
Spetz, O., herr. Stockholm.
Springer, V., direktör. Stockholm.
Spångberg, A., fröken. Stockholm.
Steffenburg, E., ingeniör. Saltsjöbaden.
Svensson, A., konservator. Stockholm.
Svensson, A. E., trädgårdsmästare. Stockholm.
Svenström, J., djurvårdare Stockholm.
Söderberg, M., gosse. Stockholm.

Thernström, C., kapten. Stockholm.
Tibblin, G., herr. Stockholm.

Unné, R., handlande. Kristianstad.

Wahlberg, A., direktör. Stockholm.
Wahlström, F., kapten. Stockholm.
Wallenberg, K. A., bankdirektör. Stockholm.
Wallin, H., bokförläggare. Stockholm.
Wallström, C. O., herr. Stockholm.
Wærner, Ninian, herr. Stockholm.
Wengström, O. F., sjökapten. Visby.
Wiborg, K., djurvårdare. Stockholm.
Widerström, K. F., tandläkare. Stockholm.
Winberg, H., handlande. Stockholm.

Zetterström, A., herr. Stockholm.

Östergren, O., gosse. Stockholm.

5.

Följande penningebidrag hafva lämnats under år 1903:[1]

Af *H. M. Konungen*	500: —
Till Tivolifonden enligt lämnade förbindelser	9,400: —
Af fru *C. Scharp*, f. *Westman*, enligt testamentariskt förordnande	10,000: —
Öfverföres	19,900: —

[1] Af dessa bidrag hafva kr. 25,589: 84 lämnats till Tivolifonden, kr. 100 till Artur Hazelius' fond af 30/11 1901, kr. 2,500 till A. Hazelius' monumentsfond, kr. 1,200 till Riksskyttetäflingarnas festfond, kr. 572: 95 till Skansen samt kr. 11,005: 80 till inköp och löpande utgifter.

Öfverfördt	19,900: —
Genom ingeniör *C. A. Ramström*	16,189: 34
Af fru *A. Wallenberg*, f. *v. Sydow*	300: —
Af fru *Ann-Margret Holmgren*, f. *Tersmeden*	14: 40
Af herr *H. Johansson*	25: —
Af fil. licentiat *G. Hazelius*	305: 30
Af Riksskyttetäflans 1903 styrelse	1,628: 55
Af *»Artur Hazelius' vän i Norge»*	100: —
Af ingeniör *C. G. Norström*	2,500: —
Af Aftonbladets aktiebolag	5: —
Summa kronor	40,967: 59

Digitized by Google

Ombud för Nordiska museet.[1]

I nedanstående förteckning upptagas äfven ombud för Samfundet för Nordiska museets främjande.

Tecknet + utmärker ombud för museet, * ombud för samfundet.

Stockholm.

Lektor *A. Ahlén.* + *
Major *A. V. Brunius.* + *
Fil. doktor *V. Carlheim-Gyllensköld.* +
Fröken *A. Ekermann.* *
Geologen *E. Erdmann.* +
Fru *H. Frisk*, f. *Palmborg.* *
Fru *A. M. Holmgren*, f. *Tersmeden.* + *
Fru *R. Juel*, f. *Björkman.* *
Med. doktor *J. F. Kinberg.* *
Grosshandlaren *H. Lichtenstein.* +
Med. doktor *K. Malmsten.* +
Konsthandlaren *C. U. Palm.* + *
Fröken *E. Palmborg.* + *
Fröken *H. Palmqvist.* *
Fru *A. Retzius*, f. *Hierta.* + *
Professor *G. Retzius.* + *
Direktör *E. Rosenlind.* + *
Friherrinnan *E. Rudbeck*, f. *Ulfsparre.* *

---

[1] **I denna förteckning angifvas förhållandena, sådana de voro den 31 dec. 1903.**

Digitized by Google

Literatören *Helge Sandberg.* +
Professor *M. Sondén.* +
Med. doktor *P. Södermark.* + *

Skåne.

Skolläraren *J. Olsson.* + Sandby, Borrby.
Bibliotekarien *C. af Petersens.* * Lund.
Fröken *L. af Petersens.* + * Lindved, Svedala.
Öfverstelöjtnant *G. Thestrup.* * Landskrona.
Bruksegaren *A. B. Wallis.* + * Dybeck, Tofthög.

Bleking.

Lektor *J. A. Gadd.* + Karlskrona.

Halland.

Literatören *C. Carlstedt.* + Falkenberg.
Konduktör *F. J. E. Eneström.* + * Gislaved.
Kapten *J. A. Lagergren.* + Halmstad.

Småland.

F. d. stationsinspektor *J. Andersson.* + Vislanda.
Häradshöfding *G. Berg.* * Eksjö.
Fru *Anna Carlson*, f. *Kratz.* + Århet.
Med. doktor *M. v. Friesen.* * Västervik.
Löjtnant *E. Grafström.* * Jönköping.
Hemmansegaren *M. Haraldsson.* + Vipperhult, Smålandsstenar.
Folkskoleläraren *K. A. Hultkvist.* + Vrigstad.
Yrkesinspektör *A. Pihlgren.* + Jönköping.
Kapten *A. Qvistgaard.* + * Huleviksberg, Ulfö.

Bohuslän.

Apotekaren *J. L. Lundberg.* + * Lysekil.

Dalsland.

Fru *A. Frisell*, f. *v. Sydow.* * Kasenberg, Åmål.

Digitized by Google

Västergötland.

Apotekaren *E. Borgenstam.* + Skara.
Apotekaren *G. Cavalli.* + Sköfde.
Bataljonsläkaren *K. G. Cedergren.* * Skara.
Med. doktor *A. Charlés.* * Borås.
Disponenten *A. I. Forsell.* * Göteborg.
Skolläraren *G. Hultgren.* + Leksberg.
Rektor *S. Högman.* * Alingsås.
Fru *E. Nydqvist.* * Elfhög, Trollhättan.
Fröken *M. Rahmn.* * Göteborg.
Lektor *C. J. Sundström.* * Göteborg.
Fru *M. L. Svanberg*, f. *Hasselgren.* * Göteborg.
Landtbrukaren *J. Svedenborg.* + Bosgården, Broddetorp.
Provinsialläkaren *A. Söderbom.* * Ulricehamn.
Häradsskrifvaren *F. Westberg.* +* Skara.
Lektor *F. Ödberg.* * Skara.

Östergötland.

Med. doktor *V. Bergsten.* + Norrköping.
Öfverstelöjtnant *F. V. Ekenstam.* * Linköping.
Veterinär *E. Eriksson.* * Motala.
Direktör *Hj. Hazelius.* +* Klakeborg, Skeninge.
Jägmästaren *E. G:son Hjort.* * Råstorp, Kisa.
Fröken *V. Löfholm.* * Norrköping.
Veterinär *F. A. Nordeman.* +* Vadstena.
Snickaren *C. A. Rosén.* + Linköping.

Södermanland.

Lektor *I. Fehr.* * Strängnäs.
Godsegaren *G. Hazelius.* * Ragnhildsborg, Södertälje.
Handlanden *C. Lennmalm.* * Malmköping.
Handlanden *L. J. Liedgren.* * Södertälje.
Handlanden *G. Nyström.* * Mariefred.
Kapten *Hj. Schmidt.* * Nyköping.

Digitized by Google

Närke.

Häradshöfding *G. Bergström.* * Örebro.
Redaktör *E. N. Söderberg.* * Örebro.

Uppland.

Fil. doktor *E. O. Arenander.* + Järfva.
Amanuensen *R. Arpi.* + * Uppsala.
Fil. licentiat *I. Arwidsson.* + Uppsala.
Friherre *E. Cederström.* + Krusenberg, Uppsala.
Professor *A. Erdmann.* * Uppsala.
Friherre *O. Hermelin.* + * Staby, Grillby.
Skomakarmästaren *S. A. Hägg.* + Uppsala.
Folkskoleläraren *J. E. Johansson.* + Ölsta, Sala.
Landtbrukaren *Matts Mattsson.* + Finala, Arholma.
Brukspredikanten *P. Pehrsson.* + Österby, Dannemora.
Docenten *K. B. Wiklund.* + Uppsala.

Västmanland.

Kamrer *H. Gustafson.* * Västerås.
Fru *Hanna Hellberg,* f. *Engström.* + Sala.

Värmland.

Pastor *C. V. Bromander.* + Karlstad.
Fröken *B. Edgren.* + Vingäng, Ransby.
Kandidat *N. Keyland.* + Magneskog.
Fröken *J. Malmstedt.* * Karlstad.
Länsnotarien *G. Samuelsson.* * Karlstad.
Apotekaren *C. Ölander.* + Sunne.

Dalarna.

Elias Brita Andersdotter. + Rättvik.
Apotekaren *T. Göransson.* * Falun.
Landthandlaren *A. Hansson.* + Kallmora, Orsa.
Skolläraren *L. Lunell.* + Mockfjärd.
Intendenten *S. Månsson.* * Tänger, Enviken.

Digitized by Google

Hemmansegaren *Bud Erik Olsson.* + Vinäs, Mora.
Artisten *E. Stenberg.* * Leksand.

Gästrikland.

Kronolänsman *A. Ahlström.* * Ockelbo.
Fil. doktor *K. Arnell.* * Gefle.
Folkskoleinspektör *G. Insulander.* + Gefle.
Magistratsekreteraren *A. M. Troilius.* * Gefle.
Fröken *Frida Åslund.* + Vägskelet, Hedesunda.

Medelpad.

Fru *A. Reutervall*, f. *Arwidsson.* * Alby.
Fabrikör *P. Wide.* * Sundsvall.

Jämtland.

Lektor *S. J. Kardell.* + * Östersund.

Härjedalen.

Komminister *E. Modin.* + Ytterhogdal.

Ångermanland.

Herr *P. Edholm.* + Bålsjö, Nyland.
Inspektor *O. Edström.* * Hernösand.
Jägmästaren frih. *T. V. Hermelin.* * Björkå bruk.
Fru *A. Kaijser*, f. *Lovén.* * Hernösand.
Med. doktor *J. Wallmark.* * Örnsköldsvik.

Västerbotten.

Komminister *A. Ericson.* + Skellefte.
Redaktör *K. Hallman.* + Lule.
Jägmästaren *N. G. Ringstrand.* * Burträsk.
Regementsintendenten *M. Schürer v. Waldheim.* + * Ume.
Konsul *C. A. Åberg.* * Skellefte.

Norrbotten.

Jägmästaren *S. J. Cederberg.* + Arvidsjaur.
Hofkamrer *F. B. Forsström.* + Haparanda.
Direktör *A. Norberg.* + Pajala.
Jägmästaren *H. Samzelius.* + * Haparanda.

Digitized by Google

Kassören *A. Svanberg.* + * Nederkaliks.
Agronomen *C. Tenger.* * Boden.
Jägmästaren *P. O. Velander.* + Boden.

Lappland.

Kyrkoherden *L. Dahlstedt.* + Vilhelmina.
Jägmästaren *G. F. Holmgren.* * Arvidsjaur.
Lappfogden *O. H. J. Hultin.* + Vittangi.
Jägmästaren *K. H. Lundström.* * Gellivare.
Jägmästaren *H. Nordlund.* + * Storbacken, Murjek.

Norge.

Direktör *R. Söderbaum.* * Kristiania.
Direktör *C. Söderberg.* + Kristiania.
Gårdsbrukaren *Christian Olsen To.* + Gransherred.

Danmark.

Antikvitetshandlaren *J. M. E. Bolvig.* + Köpenhamn.
Kolonibestyrer *R. Müller.* + Köpenhamn.
Professor *O. E. le Sage de Fontenay.* + * Köpenhamn.
Med. doktor *A. Thomsen.* + Köpenhamn.

Island.

Landfogéti *A. Thorsteinsson.* + Reykjavik.

Grönland.

Kolonibestyrer *C. Brummerstedt.* + Julianehaab.

Finland.

Fru *B. Hildén,* f. *Hartman.* * Tammerfors.
Handlanden *F. O. U. Nordberg.* + Torne.
Kronolänsman *J. Rossander.* + Pudasjärvi.
Intendenten *T. Schvindt.* + Helsingfors.

Digitized by Google

Ryssland.

Konsul *N. Winkel.* * Moskwa.

Tyskland.

Friherre *T. Cederström.* + * München.
Direktor *H. Sauermann.* + Flensburg.
Riksarkivrådet *P. Wittmann.* + * München.

England.

Intendenten *Ch. Derby.* + London.

Amerika.

Pastor *P. J. O. Cornell.* * Wilcox, Pennsylvania.
Professor *C. M. Esbjörn.* * Marshfield, Oregon.
Konsul *G. G. Granfeldt.* * Coronel, Chile.
Statsekreteraren *J. W. Jochim.* * Ishpeming, Michigan.
Sjukgymnasten *A. O. Lindström.* * San Francisco, California.
Tandläkaren *O. Reutersvärd.* + * Boston, Massachusetts.
Pastor *M. Stolpe.* * New-York.

Digitized by Google

Museer och vetenskapliga samfund m. m., med hvilka Nordiska museet står i förbindelse.[1]

Sverge.

Stockholm.	Kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. 1888.*
»	Svenska sällskapet för antropologi och geografi. 1895. *
»	Nationalmuseum. 1890. *
»	Svenska slöjdföreningen. 1894. *
»	Svenska turistföreningen. 1895. *
»	Fredrika Bremerförbundet. 1897. *
»	Svenska fornminnesföreningen. 1901. *
Funäsdalen.	Västra Härjedalens fornminnesförening. 1894.
Gefle.	Gästriklands fornminnesförening. 1900. *
Göteborg.	Göteborgs museum. 1895. *
»	Göteborgs och Bohusläns fornminnesförening. 1899.
»	Göteborgs turistförening. 1899.
Halmstad.	Hallands museum. 1893.
Kalmar.	Kalmar läns fornminnesförening. 1891. *
Karlskrona.	Blekinge museiförening. 1899. *
Lund.	Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige. 1894. *

[1] De museer och samfund, hvilka sändt publikationer till Nordiska museet år 1903, utmärkas med tecknet *. — Siffrorna angifva det år, då förbindelsen inleddes.

Digitized by Google

Lund.	**Akademiska föreningen. 1895.**
Skara.	**Västergötlands fornminnesförening. 1903. ***
Strängnäs.	**Södermanlands fornminnesförening. 1899. ***
Uppsala.	**Svenska landsmålsföreningen. ***
Visby.	**Gotlands fornsal.**
Örebro.	**Närkes fornminnesförening. 1897.**
Östersund.	**Jämtlands läns fornminnesförening. 1898. ***

Norge.

Bergen.	**Bergens Museum. 1884. ***
»	**Vestlandske Kunstindustrimuseum. 1891. ***
Kristiania.	**Universitetets samling af nordiske oldsager. (Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers bevaring). 1888. ***
»	**Kunstindustrimuseum. 1894.**
»	**Norsk Folkemuseum. 1895. ***
»	**Universitets-Bibliotheket. 1899.**
»	**Det norske geografiske Selskab. 1900.**
Stavanger.	**Stavanger museum. 1899. ***
Tromsö.	**Tromsö museum. 1900.**
Trondhjem.	**Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum. 1894.**
»	**Det kongelige norske Videnskabers Selskab. 1899. ***

Danmark.

Köpenhamn.	**Industriforeningen. 1886. ***
»	**Det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab. 1888. ***
»	**Dansk Folkemuseum. 1893. ***
»	**Genealogisk Institut. 1895.**
»	**Universitets Jubilæets Danske Samfund. 1896. ***
»	**Det kongelige danske geografiske Selskab. 1899. ***
»	**Det kongelige danske Videnskabernes Selskab. 1899. ***
Reykjavik.	**Forngripasafnid. 1883.**

Finland.

Helsingfors.	**Tekniska föreningen i Finland. 1883. ***
»	**Föreningen för konstfliten i Finland. 1889.**
»	**Svenska literatursällskapet i Finland. 1891. ***

Digitized by Google

Helsingfors. Finsk-ugriska sällskapet. 1894. *
» Svenska landsmålsföreningen i Helsingfors. 1894.
» Finska fornminnesföreningen. 1896.
» Geografiska föreningen i Finland. 1899. *
» Finska vetenskaps-societeten. 1902.
Åbo. Åbo stads historiska museum. 1891.

Ryssland.

Dorpat. Gelehrte estnische Gesellschaft. 1883. *
Fellin. Litterarische Gesellschaft. 1896.
Mitau. Kurländische Gesellschaft für Literatur und Kunst. 1883. *
» Lettisch-Literärische Gesellschaft. 1883. *
Moskwa. Société Impériale des Amis des Sciences naturelles d'Anthropologie et d'Ethnographie. 1889.
» Musée Roumiantzoff. 1899. *
Petersburg. Société Impériale Russe de Géographie. 1889. *
» Société Impériale d'Archéologie. 1889. *
Reval. Estländische literärische Gesellschaft. 1889.
Riga. Gesellschaft für Geschichte und Alterthumskunde der Ostseeprovinzen Russlands. 1889. *
Tobolsk. Guvernementsmuseet. 1898.

Tyskland.

Aachen. Aachener Geschichtsverein. 1889. *
Altona. Städtisches Museum. 1902. *
Augsburg. Historischer Verein für Schwaben und Neuburg. 1883. *
Bamberg. Historischer Verein Bamberg. 1891. *
Bayreuth. Historischer Verein für Oberfranken. 1892. *
Berlin. Königl. Kunstgewerbe-Museum. 1883.
» Märkisches Provinzial-Museum. 1883.
» Verein für die Geschichte Berlins. 1883. *
» Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. 1884.
» Gesammtverein der deutschen Geschichts- und Alterthumsvereine. 1889. *

Digitized by Google

Berlin. **Museum für deutsche Volkstrachten und Erzeugnisse des Hausgewerbes.** 1889.
» **Verein für Geschichte der Mark Brandenburg.** 1892. *
» **»Brandenburgia», Gesellschaft für Heimatkunde der Provinz Brandenburg.** 1896. *
» **Verein für Volkskunde.** 1899. *
Birkenfeld. **Verein für Altertumskunde im Fürstentum Birkenfeld.** 1896.
Bonn. **Verein von Alterthumsfreunden im Rheinlande.** 1891. *
Brandenburg a. d. H. **Historischer Verein.** 1894.
Braunsberg. **Historischer Verein für Ermland.** 1892.
Braunschweig. **Herzogliches Museum.** 1898.
Bremen. **Historische Gesellschaft des Künstlervereins.** 1901.
Breslau. **Museum schlesischer Alterthümer.** 1890.
» **Verein für Geschichte und Alterthum Schlesiens.** 1892.
» **Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur.** 1892. *
» **Schlesische Gesellschaft für Volkskunde.** 1899. *
Cottbus. **Niederlausitzer Gesellschaft für Anthropologie und Alterthumskunde.** 1889. *
Crefeld. **Kaiser Wilhelm Museum.** 1896.
Danzig. **Westpreussischer Geschichtsverein.** 1892. *
» **Westpreussisches Provinzial-Museum.** 1895.
» **Naturforschende Gesellschaft.** 1899.
Darmstadt. **Historischer Verein für das Grossherzogthum Hessen.** 1890. *
Dillingen. **Historischer Verein für Dillingen.** 1889. *
Dresden. **Verein für Erdkunde.** 1883.
» **Königlich Sächsischer Alterthumsverein.** 1896. *
» **Verein für Geschichte Dresdens.** 1896.
Düsseldorf. **Düsseldorfer Geschichts-Verein.** 1890.
» **Künstlerverein »Malkasten».** 1894.
Eichstätt. **Historischer Verein.** 1901. *
Eisenberg. **Geschichts- und altertumsforschender Verein.** 1901. *
Eisleben. **Verein für Geschichte und Alterthümer der Grafschaft Mansfeld.** 1889. *

Digitized by Google

Emden. Gesellschaft für bildende Kunst und vaterländische Alterthümer. 1896. *

Erfurt. Verein für die Geschichte und Alterthumskunde von Erfurt. 1886. *

Flensburg. Städtisches Kunstgewerbe Museum. 1896. *

Frankfurt a. M. Verein für Geschichte und Alterthumskunde. 1889.

» Mitteldeutscher Kunstgewerbe-Verein. 1899. *

Frankfurt a. O. Historischer Verein für Heimathkunde. 1896.

Freiburg im Breisgau. Gesellschaft für Beförderung der Geschichts- Alterthums- und Volkskunde. 1891. *

Giessen. Oberhessischer Geschichtsverein. 1896.

Greifswald. Geographische Gesellschaft. 1892.

» Rügisch-Pommerscher Geschichtsverein. 1901. *

Görlitz. Gesellschaft für Anthropologie und Urgeschichte der Oberlausitz. 1890.

» Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften. 1891. *

Halle a. S. Thüringisch-Sächsischer Geschichts- und Altertums-Verein. 1896. *

Hamburg. Verein für naturwissenschaftliche Unterhaltung. 1883.

» Verein für Hamburgische Geschichte. 1888. *

» Museum für Kunst und Gewerbe. 1888.

» Zoologische Gesellschaft. 1894.

Hannover. Geographische Gesellschaft. 1883.

» Historischer Verein für Niedersachsen. 1891. *

» Naturhistorische Gesellschaft. 1898.

Heidelberg. Historisch Philosophischer Verein. (Grossherzogliche Badische Universitätsbibliothek). 1891. *

Insterburg. Alterthums-Gesellschaft. 1889. *

Jena. Verein für Thüringische Geschichte u. Altertumskunde. 1892. *

Kaiserslautern. Pfälzisches Gewerbemuseum. 1891. *

Karlsruhe. Grossherzogliche Badische Sammlungen für Altertums- und Völkerkunde. 1899.

Kassel. Verein für hessische Geschichte und Landeskunde. 1898. *

Kiel. Schleswig-Holsteinisches Museum vaterländischer Alterthümer. 1883.

Digitized by Google

Kiel. Gesellschaft für Schleswig-Holstein-Lauenburgische Geschichte. 1885.
» Anthropologischer Verein in Schleswig-Holstein. 1891. *
Köln. Historischer Verein für den Niederrhein. 1892. *
» Städtisches Kunstgewerbe-Museum. 1894. *
Königsberg. Alterthumsgesellschaft Prussia. 1884.
Landsberg a. W. Verein für Geschichte der Neumark. 1896. *
Leipzig. Kunstgewerbe-Museum. 1883. *
» Museum für Völkerkunde. 1883.
» Verein für die Geschichte Leipzigs. 1885.
» Deutsche Gesellschaft zur Erforschung vaterländischer Sprache und Alterthümer. 1889.
» Verein für Sächsische Volkskunde. 1899. *
» K. Sächsische Gesellschaft der Wissenschaften. 1901. *
Leisnig. Geschichts- und Alterthumsverein. 1884.
Loetzen. Literarische Gesellschaft Masovia. 1900. *
Lübeck. Verein für Lübeckische Geschichte und Alterthumskunde. 1883. *
» Museum Lübeckischer Kunst- und Kulturgeschichte. 1895. *
Lüneburg. Museumsverein für das Fürstentum Lüneburg. 1891.
Mainz. Verein zur Erforschung der rheinischen Geschichte und Alterthümer. 1893.
Mannheim. Mannheimer Alterthumsverein. 1891. *
Meiningen. Hennebergischer altertumsforschender Verein. 1896. *
Metz. Gesellschaft für Lothringische Geschichte und Altertumskunde. 1890. *
München. Historischer Verein von Oberbayern. 1883.
» Münchener Alterthumsverein. 1886. *
» Bayerisches Nationalmuseum. 1889.
» Königlich Bayerische Akademie der Wissenschaften. 1892. *
» Deutsche anthropologische Gesellschaft. 1892.
» Verein für Volkskunst und Volkskunde. 1903. *
Münster. Verein für Geschichte und Alterthumskunde Westfalens. 1897.
» Westfälischer Provinzial-Verein für Wissenschaft und Kunst. 1901. *

Digitized by Google

Nürnberg. Germanisches Nationalmuseum. 1883. *
» Verein für Geschichte der Stadt Nürnberg. 1891. *
» Naturhistorische Gesellschaft. 1901. *
Oldenburg. Grossherzogliches Museum. 1891. *
Osnabrück. Verein für Geschichte und Landeskunde. 1883. *
Posen. Historische Gesellschaft für die Provinz Posen. 1885. *
Prenzlau. Uckermärkischer Museums- und Geschichtsverein. 1903. *
Regensburg. Historischer Verein für Oberpfalz und Regensburg. 1891. *
Roda. Verein für Geschichts- und Alterthumskunde. 1889.
Rostock. Verein für Rostocks Alterthümer. 1890. *
Salzwedel. Altmärkischer Verein für vaterländische Geschichte und Industrie. 1898. *
Schleiz. Geschichts- und alterthumsforschender Verein. 1897.
Schmalkalden. Verein für Hennebergische Geschichte und Landeskunde 1897.
Schwerin. Verein für Mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde. 1891. *
Speier. Historischer Verein der Pfalz. 1891. *
Stade. Verein für Geschichte und Alterthümer der Herzogthümer Bremen und Verden und des Landes Hadeln. 1883.
Stettin. Gesellschaft für Pommersche Geschichte und Alterthumskunde. 1889. *
» Blätter für Pommersche Volkskunde. 1900.
» Gesellschaft für Völker- und Erdkunde. 1901. *
Strassburg. Gesellschaft für Erhaltung der geschichtlichen Denkmäler des Elsass. 1893. *
Stuttgart. Württembergischer Altertumsverein. 1891.
Thorn. Coppernicus-Verein für Wissenschaft und Kunst. 1895. *
Tilsit. Litauische-Litterarische Gesellschaft. 1883. *
Torgau. Alterthums-Verein. 1891. *
Tübingen. Württembergische Vereinigung für Volkskunde. 1900.
Ulm. Verein für Kunst und Alterthum in Ulm und Oberschwaben 1891. *
Wernigerode. Harzverein für Geschichte und Alterthumskunde. 1900. *

Digitized by Google

Wiesbaden. Verein für Nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung. 1883. *

Worms. Altertumsverein. 1891.

Würzburg. Historischer Verein von Unterfranken und Aschaffenburg. 1890. *

» Verein für bayerische Volkskunde und Mundartforschung. 1899. *

Österrike-Ungern.

Brünn. Mährisches Gewerbemuseum. 1891. *

» Deutscher Verein für die Geschichte Mährens und Schlesiens. 1901.

Budapest. Országos magyar iparmüvészeti muzeum (Ungarisches Landes-Kunstgewerbe-Museum). 1894. *

» Ungarisches National Museum (Ethnographische Abtheilung). 1901. *

Czernowitz. Bukowiner Landes-Museum. 1901. *

Eger. Verein für Egerländer Volkskunde. 1899. *

Graz. Historischer Verein für Steiermark. 1892.

Hermannstadt. Verein für siebenbürgische Landeskunde. 1897. *

Innsbruck. Ferdinandeum. 1891. *

Klagenfurt. Geschichts-Verein für Kärnten. 1892.

Krakau. Akademie der Wissenschaften. 1883. *

» Numismatische und archeologische Gesellschaft. 1892.

Laibach. Musealverein für Krain. 1892. *

Lemberg. Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften. 1901. *

Linz. Oberösterreichischer Gewerbeverein. 1891. *

Prag. Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen. 1891.

» Národopisné Museum Českoslovanské. 1895.

» Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen. 1901. *

Reichenberg. Nordböhmisches Gewerbemuseum. 1903. *

Salzburg. Museum Carolino-Augusteum. 1889. *

» Gesellschaft für Salzburger Landeskunde. 1901. *

Wien. Verein der Geographen an der K. K. Universität. 1883.

Digitized by Google

Wien. Anthropologische Gesellschaft. 1895. *
» K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. 1896. *
» Verein für österreichische Volkskunde. 1899. *
» Kaiserl. u. königl. kunsthistorisches Hof-Museum. 1900.
» Alterthums-Verein. 1900. *

Schweiz.

Basel. Historische und antiquarische Gesellschaft. 1897. *
Bern. Historischer Verein des Kantons Bern und Stadtbibliothek von Bern. 1892. *
» Allgemeine geschichtsforschende Gesellschaft der Schweiz. 1892.
Frauenfeld. Historischer Verein des Kantons Thurgau. 1896. *
Luzern. Historischer Verein der fünf Orte. 1901. *
Rapperswyl. Polnisches Nationalmuseum. 1892.
Zürich. Antiquarische Gesellschaft. 1887. *
» Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde. 1897. *
» Schweizerisches Landesmuseum. 1899. *

Holland.

Amsterdam. Koninklijke Akademie van Wetenschappen. 1889. *
» Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. 1896. *
» Koninklijk zoologisch Genootschap »Natura Artis Magistra». 1899.
Gent. »Volkskunde». Tijdschrift voor Nederlandsche Folklore. 1900.
Haarlem. Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. 1888.
» Koloniaal Museum. 1894. *
Leiden. Rijks Etnographisch Museum. 1883. *
» Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. 1892. *

Belgien.

Antwerpen. Société royale de zoologie. 1898.
Brüssel. Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique. 1889. *

Digitized by Google

Brüssel. **Musée instrumental du conservatoire royal de musique.** 1899.

» **Société belge de folklore.** 1899.

» **Société d'archéologie de Bruxelles.** 1900. *

Namur. **Société archéologique de Namur.** 1896. *

England.

Kendal. **Cumberland and Westmoreland Antiquarian and Archæological Society.** 1901.

London. **Society of Antiquaries of London.** 1897. *

» **Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.** 1899. *

Skottland.

Edinburgh. **Society of Antiquaries of Scotland.** 1899. *

Frankrike.

Amiens. **Société des antiquaires de Picardie.** 1897.

» **Académie des sciences, des lettres et des arts d'Amiens.** 1900. *

Beaune. **Société d'histoire, d'archéologie et de littérature de l'arrondissement de Beaune.** 1897.

Bordeaux. **Société archéologique.** 1901.

Caen. **Académie des sciences, arts et belles-lettres de Caen.** 1900.

Dijon. **Académie des sciences, arts & belles-lettres.** 1897. *

» **Commission des antiquités de département de la Côte d'Or.** 1900.

Grenoble. **Société dauphinoise d'ethnologie et d'anthropologie.** 1896. *

Lyon. **Société d'anthropologie.** 1892. *

Montauban. **Société archéologique de Tarn-et-Garonne.** 1897.

Orléans. **Société archéologique et historique de l'Orléanais.** 1898. *

Paris. **Société de géographie.** 1898.

» **»Mélusine». Recueil de mythologie, littérature populaire, traditions et usages.** 1891.

Digitized by Google

Paris. Société des traditions populaires. (Au musée d'ethnographie du Trocadéro). 1900. *

Toulouse. Académie des sciences, inscriptions et belles-lettres de Toulouse. 1900. *

Italien.

Rom. Muzeo nazionale preistorico ed etnografico. 1889.

Portugal.

Lisboa. Sociedade de geographia. 1883. *

Amerika.

Boston. Museum of fine arts. 1903. *

Chicago. International Folk Lore Association. 1899.

Cincinnati. Cincinnati Museum Association. 1893. *

Cleveland. Western Reserve Historical Society. 1897.

Lincoln. The Nebraska Historical Society. 1896. *

Montreal. Numismatic and antiquarian Society. 1897.

New York. New York Zoological Society. 1899.

Rock Island. Augustana College. 1900. *

Washington. Smithsonian Institution. 1886. *

Köpenhamn. Zoologisk Have. 1892.

Helsingfors. Helsingfors zoologiska trädgård. 1893.

Basel. Zoologischer Garten. 1900. *

Rotterdam. Rotterdamsche Diergaarde. 1899.

Digitized by Google

Arbeten,

som angå Nordiska museet eller utgått från det samma.

Le musée d'ethnographie scandinave à Stockholm, fondé et dirigé par le Dr Arthur Hazelius. Notice historique et descriptive par J.-H. KRAMER. Deuxième édition. 64 p. Stockholm 1879. Prix: 1 kr. 50 öre.

Minnen från Nordiska museet. Afbildningar af föremål i museet jämte åtföljande text, under medverkan af flere konstnärer och författare utgifna af A. HAZELIUS. Första bandet. H. 1—12. Med 36 planscher i stentryck och 14 träsnitt. Stockholm 1880—92. P. B. Eklunds förlag. Pris: 2 kr. för hvarje häfte. H. 1—4 äro utgifna i ny upplaga. Andra bandet. H. 1—12. Med 36 planscher och 10 träsnitt. Stockholm 1888—1902. P. B. Eklunds förlag. Pris: 2 kr. för hvarje häfte.

Första bandet innehåller:

Första häftet. Höstflyttning i Lule lappmark, af J.-H. KRAMER. — Praktvagn från Tureholm, af L. LOOSTRÖM. — Pedell och kursor vid Uppsala universitet, af L. LOOSTRÖM.

Andra häftet. Bålastuga i Halland, af A. BONDESON. — Broderi från 1500-talet, af L. LOOSTRÖM. — Ett skänkskåp från 1609, af G. UPMARK.

Tredje häftet. Stuga i Delsbo socken i Helsingland, af L. LANDGREN. — Krus af stengods, från nedre rhentrakten, af G. UPMARK. — Skomakarämbetets i Västerås låda, af A. STRINDBERG.

Fjärde häftet. Drägter från Mora och Orsa socknar i Dalarna, af H. HOFBERG. — Hattmakarämbetets i Stockholm välkomst, af G. UPMARK. — Släde från Gudbrandsdalen i Norge, af P. A. GÖDECKE.

Digitized by Google

Femte häftet. Kyrkdörr från Skirö socken i Småland, af H. HILDEBRAND. — Vinkylare och flaskor af drifven och graverad koppar, af L. LOOSTRÖM. — Skyltar och skyltarmar af smidt järn, af C. EICHHORN.

Sjätte häftet. Krus af stengods, från nedre rhentrakten, af G. UPMARK. — Kafvelbräden från södra och mellersta Sverge, af H. HÖRLIN. — Tunnbindargesällernes i Stockholm och bagargesällernes i Karlskrona välkomster, af G. UPMARK.

Sjunde häftet. Bärstol från Tureholm, af G. GÖTHE. — Allmogeväfnader från Skåne, af J. KULLE.

Åttonde häftet. Bord i barockstil, af L. LOOSTRÖM. — Allmogeväfnad från Skåne, af J. KULLE. — Vagnmakarämbetets i Stockholm låda, af C. EICHHORN.

Nionde häftet. Guldsmedsämbetets i Karlskrona låda, af C. EICHHORN. — Prof på krukmakartillverkning i Norden under 1600—1700-talen, af R. ALMSTRÖM. — Urfoder i rokokostil, af L. LOOSTRÖM.

Tionde häftet. Dopfunt från Lockne socken i Jämtland, af G. STEPHENS. — Allmogesömnad från Skåne, af ANNA FLEETWOOD DERBY. — Smedsämbetets i Stockholm låda, af C. EICHHORN.

Elfte häftet. Bord i gustaviansk stil, af L. LOOSTRÖM. — Kyrkdörr från Hvetlanda socken i Småland, af C. EICHHORN. — Snipaskålar från Sverge, af H. HILDEBRAND.

Tolfte häftet. Kandelaber i kejsarstil, af L. LOOSTRÖM. — Kåsa från 1600-talet, af G. O. HYLTÉN-CAVALLIUS. — Ölbollar från Norge, af C. EICHHORN.

Andra bandet innehåller:

Första häftet. Allmogemålningar från Dalarna, af C. EICHHORN. — Broderadt paradtäcke från Salsta slott i Uppland, af ANNA FLEETWOOD DERBY.

Andra häftet. Stol i rokokostil, af L. LOOSTRÖM. — Kyrkdörr från Moheda socken i Småland, af C. EICHHORN. — Portaler från de norska stafkyrkorna i Bödalen, Veum och Tudal, af L. DIETRICHSON.

Tredje häftet. Stuga i Västra Vingåkers socken i Södermanland, af R. BERGSTRÖM. — Två norska allmogeväfnader, af J. BÖTTIGER.

Fjärde häftet. Stuga från Rättviks socken i Dalarna, af E. HAMMARSTEDT. — Flickdräkt från 1660—1670-talet, af C. A. OSSBAHR. — Soffa i rokokostil, af L. LOOSTRÖM.

Femte häftet. Norske folkedragter fra Numedal og Telemarken, af Y. NIELSEN. — Väggur från 1600- och 1700-talen, af C. PALM.

Sjätte häftet. Orgel från 1640-talet, af K. P. LEFFLER. — Luta, hummel och nyckelharpa, af K. P. LEFFLER. — Lerfat från 1600-talet, af H. A. RING.

Digitized by Google

Sjunde häftet. Selbågar från Norge, af H. HILDEBRAND. — Sadel, af H. HILDEBRAND. — Mässingslagarnes i Stockholm mästarlåda, af P. G. VISTRAND.

Åttonde häftet. Lapsk kvinnodräkt från norska Finmarken, af K. B. WIKLUND. — Lapska tennbroderier, af E. HAMMARSTEDT. — Skåp från Dalarna, af O. LINDBERG.

Nionde häftet. Rörstrandsfajanser från 1700-talet, af G. UPMARK D. Y. — Dryckeshorn från medeltiden, af P. G. VISTRAND.

Tionde häftet. Byrå från 1700-talets förra del, af E. G. FOLCKER. — Ljusstakar af A. NILSSON. — Gotisk kyrkkrona af järn, af J. ROOSVAL.

Elfte häftet. Kärl af drifven koppar, af G. UPMARK D. Y. — Ett krucifix från Gudbrandsdalen, Norge, af O. JANSE. — Kruthorn från Norge, af R. CEDERSTRÖM.

Tolfte häftet. Gueridon i barockstil, af J. ROOSVAL. — Sydsvenska allmogemålningar, af P. G. VISTRAND.

Finland i Nordiska museet. Några bidrag till kännedomen om finnarnes gamla odling. Af G. RETZIUS. Med 95 träsnitt samt en karta öfver Finland. IV. 176 sid. Stockholm 1881. F. & G. Beijers förlag. Pris: 3 kr.

Utgör afdelning 1 af *Bidrag till vår odlings häfder*, utgifna af A. HAZELIUS.

Af denna del har utkommit en tysk öfversättning:

Finnland im Nordischen Museum von GUSTAF RETZIUS. Autorisirte Übersetzung von C. APPEL. Mit 93 Illustrationen und 1 Karte von Finnland. VIII. 158 Seit. Berlin 1885. Preis: 4 Kr.

Ur de nordiska folkens lif. Skildringar, utgifna af A. HAZELIUS. H. 1, 2. Med 61 träsnitt. 160 sid. Stockholm 1882. F. & G. Beijers förlag. Pris 1 kr. 50 öre för hvarje häfte:

Utgör början till afdelning 2 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Lifvet i Kinds härad i Västergötland i början af sjuttonde århundradet. Anteckningar ur häradets domböcker. Af G. DJURKLOU. VI. 88 sid. Stockholm 1885. F. & G. Beijers förlag. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 4 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Digitized by Google

Byskomakaren Jonas Stolts minnen från 1820-talet. Anteckningar från Högsby socken i Småland. Utgifna från NORDISKA MUSEET. Med 25 träsnitt och en karta öfver trakten kring Högsby. III. 94 sid. Stockholm 1892. F. & G. Beijers förlag. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 5 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Af denna handskrift har äfven utkommit en dansk bearbetning:

Landsbyskomageren Jonas Stolts Optegnelser. Frit efter et Haandskrift i Nordiska Museet. Af R. MEJBORG. Med 62 Billeder. 165 Sid. Kjöbenhavn 1890. Pris: 1 Kr.

Utgifven af *Udvalget for Folkeoplysnings Fremme.* Aargangen 1890. Nr. 174.

Om nyckelharpospelet på Skansen. Anteckningar af K. P. LEFFLER. Med 4 träsnitt. 114 sid. Stockholm 1899. Pris: 3 kr.

Utgör afdelning 6 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Vidskepelser, vantro och huskurer i Danderyd och Lidingö i slutet af 1700-talet. Anteckningar af J. P. WALLENSTEEN. Utgifna af E. HAMMARSTEDT. IV. 22 sid. Stockholm 1899. Pris: 75 öre.

Utgör afdelning 7 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Romanska småkyrkor i Östersjöländerna med särskild hänsyn till svenska förhållanden af R. STEFFEN. Med 46 bilder. 78 sid. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Utgör afdelning 8 af *Bidrag till vår odlings häfder* (se ofvan).

Samfundet för Nordiska museets främjande. Meddelanden, utgifna af A. HAZELIUS. Stockholm 1881—1899.

Dessa meddelanden innehålla bland annat:

1881. Inbjudningen till allmänheten angående samfundets stiftande samt samfundets stadgar. Pris: 50 öre.

1882. Dr A. Hazelii öfverlåtelsebref af den 18 april 1880, Nordiska museets stadgar samt K. m:ts resolution angående plats för en byggnad åt museet. Pris: 1 kr.

Digitized by Google

1883. Program för en byggnad åt Nordiska museet samt upplysningar angående täflingen om de utfästa prisen för inlämnade ritningar till nämda byggnad. Pris: 1 kr.

1884. Ryggåsastugor i Bleking, af C. M. Fürst. Pris: 1 kr.

1885. Hvad är 'på tapeten? Af R. Mejborg. Pris: 1 kr. 25 öre.

1886. Isländska föremål i Nordiska museet, af R. Arpi. — Ellakors i Skåne, efter meddelande af Per Nilsson i Espö 1875. — Läsning för syndaförlåtelse, upptecknad af A. R. E. Watz, meddelad af R. Bergström. — Skrock och vidskepelse i Fryksdals härad i Värmland, af Jan Magnusson i Granbäckstorp. Pris: 1 kr. 50 öre.

1887. Symbolske figurer i Nordiska museet, af R. Mejborg. — Småländske bonadsmålare, af P. G. Vistrand. — Fästmansgåfvor i Roslagen, af A. Engdahl. — Skymfebref. — »Mig för lof Ålt-Gesäll, jag ber om Reglament.» — Förlofning och bröllop hos allmogen i Bjuråkers socken i Helsingland i början af 1840-talet, af Emilie Pira, f. Sefström. Pris: 1 kr. 50 öre.

1888. Tunnbindarnes i Stockholm skråordning 1579. V. Granlund. — Iakttagelser öfver julens firande i södra Halland på 1860-talet, af M. Ysenius. — Ett bröllop i Järna socken i Dalarna midsommardagen år 1851, af L. B. Falkman. — Fellingsbrodräkten af H. Atterling. — Liten Kersti. Folkvisa från Dalsland. — Signelse eller läsning mot »svartsjuka», af P. G. Vistrand. — Studier i Nordiska museets rustkammare, 1, af C. A. Ossbahr. Pris: 1 kr. 50 öre.

1889. Tvänne runstafvar i Nordiska museet, af P. G. Vistrand. — De nedstötta andarna. Anteckningar, gjorda i Västra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af Eva Vigström. — Seder och bruk i Julita socken i Södermanland. Anteckningar, gjorda år 1890 af Aurore Lundquist. — Ett och annat ur folktron i Västerbotten. Anteckningar från tiden omkring år 1880, af F. Unander. — Afbildningar af sigillstampar, tillhörande Nordiska museet: 1. Skråsigill från Stockholm. — Skymfebref. Pris: 1 kr. 50 öre.

1890. Studier i Nordiska museets rustkammare, 2, af C. A. Ossbahr. — Ett blad om Vads by i Söderbärke socken i Dalarna. Anteckningar, gjorda år 1891 af V. Engelke. — Spöken och gastar samt Tro och sägner om foglar. Anteckningar, gjorda i Västra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af Eva Vigström. — Behandling för »engelska sjukan» på 1850-talet, af E. Hammarstedt. — Beretning om julens feirende i Vang, Valders i Norge omkring år 1860, af Ove B. Steile. — Förteckning öfver runstafvar, tillhörande Nordiska museet: 1. Runstafvar från Dalarna, af P. G. Vistrand. Pris: 1 kr. 50 öre.

Digitized by Google

1891 och **1892.** »Unge herr Falkenbergarnes» uppsalavistelse 1657, af J. Böttiger. — Trollkonster och häxerier. Anteckningar, gjorda i Västra och Östra Göinge härad i Skåne under våren 1889 af Eva Vigström. — Skildringer af seder og skikke i Vang, Valders i Norge omkring år 1860, af Ove B. Steile. — Om smöjning och därmed befryndade bruk. Ett försök att genom jämförelse med motsvarigheter hos andra folk framvisa innebörden af en svensk fornsed, af E. Hammarstedt. — Etnografiska studier från Öfverkaliks socken i Norrbottens län. Några anteckningar från den nordligaste svenskbygden, af H. Samzelius. — Sked från år 1607, af P. G. Vistrand. Pris: 2 kr.

1893 och **1894.** Thetta är Glassmestere Embetes Skråå vti Stockholms Stadh. Henricus Burschius HB. Verdensis. Af P. G. Vistrand. — Anteckningar om handtverksämbeten i Stockholm: 1. Tunnbindarämbetet, af P. G. Vistrand. — Brödets helgd hos svenskarne, särskildt julbrödens, framstäld i jämförande belysning, af E. Hammarstedt. — Lapparnes renmärken. Ett etnografiskt-juridiskt bidrag af F. Svenonius. — Anteckningar om seder och bruk, sägner och vidskepelse i Villstads socken, Västbo härad, i Småland under 1700-talet, af M. Haraldsson. — »Vårbundet träd», af A. P. Ahlberg. — Sägner från nordvästra Dal, af Hilma Forsell. Pris: 2 kr.

1895 och **1896.** Om lapparnes tideräkning, af K. B. Wiklund. — Ett bondbröllop i Hargs socken i Uppland på 1840-talet, af K. P. Leffler. — Svenska allmogedräkter: 1. En öländsk folkdräkt från 1703, af P. G. Vistrand. — Karl den niondes tapetväfveri och tapetsamling, af J. Böttiger. — Studier i Nordiska museets rustkammare: 3. Kammare till bakladdningskanon från senare hälften af 1400-talet, af C. A. Ossbahr. — Silhuetter i Nordiska museet, af C. Palm. — En tapets historia, af J. Böttiger. — Ur Johan August Hazelii och Carl Jonas Ludvig Almqvists brefväxling. 2 hittills otryckta bref i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. Hazelius. Pris: 2 kr. 50 öre.

Ofvanstående arbete, *Samfundet för Nordiska museets främjande*, utgifves från och med 1897 i tvänne skilda skriftföljder, af hvilka den ena bibehållit det gamla namnet och hvarje år innehåller förteckningar öfver samfundets styrelse och ledamöter samt utdrag af dess räkenskaper. Årgångarna 1897—1899 samt 1900 och 1901 hafva utkommit, de sistnämda utgifna af fil. lic. Gunnar Hazelius. Pris för hvarje årgång: 60 öre.

Den andra åter, som utgör en fortsättning å afdelningarna 1 och 2 i förut nämda arbete, bär namnet:

Digitized by Google

Meddelanden från Nordiska museet. Årg. 1897 och 1898 utgifna af A. HAZELIUS; årg. 1899—1902[1] utgifna af NORDISKA MUSEET genom J. BÖTTIGER. Stockholm 1898—1904.

Dessa meddelanden innehålla bland annat:

1897. Skansens runstenar, af E. BRATE. — Signelser från Småland, af P. G. VISTRAND. — Förklaring öfver kartan, föreställande Högestads prästgård. Handskrift af N. H. SJÖBORG 1824. Ur Nordiska museets arkiv. Utgifven af P. G. VISTRAND. — »Skråå och Gillesreglor för Samptlige Mästrarna, Gesällar och Lårodrångiar vthi Repeslagare Åmbetet», 1656; samt »Embetz Skrå För Peruque Makare Embetet i Stockholm» och »Artiklar För Samptelige Peruqve Makare Gesällerna», 1712. Ur Nordiska museets arkiv. Af A. AHLÉN. — »Ordo vicinalis» för Hargbo by, Vätö sn, Uppland, och »Byordning vid Iärstad by», Göstrings hd, Östergötland. Ur Nordiska museets arkiv. Af P. G. VISTRAND. — Sankt Martinsdagens firande i Nuckö-Rickholz i Estland, af J. BLEES, m. fl. uppsatser samt strödda meddelanden angående Nordiska museet år 1897, m. m. Pris: 3 kr.

1898. Lussi, af E. HAMMARSTEDT. — Om lapparnes sätt att hälsa, af K. B. WIKLUND. — Ett bondbröllop i Danderyds socken i Uppland 1786 af J. P. Wallensteen, af E. HAMMARSTEDT. — Gotlands fårmärken, af O. V. WENNERSTEN. — »Conterfeije och Målare Skråå». Ur Nordiska museets arkiv. Af P. G. VISTRAND. — Arkivaliska notiser, af J. BÖTTIGER, P. G. VISTRAND och A. AHLÉN. — En tobaksdosa från frihetstiden, af C. PALM. — En märklig bokstämpel i Nordiska museet, af C. M. CARLANDER. — Till Gripsholmserviscns historia, af J. BÖTTIGER. — Om kopparsticksamlingar, af O. SIRÉN. — Bref ur Nordiska museets arkiv; strödda meddelanden angående Nordiska museet 1898, redogörelse för Nordiska museets tjugufemårsjubileum, m. m. Pris: 4 kr. 50 öre.

1899 och **1900.** Lapska seder och föreskrifter rörande mat och matlagning, af K. B. WIKLUND. — Gnidstenar i Nordiska museet, af P. G. VISTRAND. — Såkaka och gullhöna, af E. HAMMARSTEDT. — Skrå-Ordning uprättad Jordäganderne emellan, här i Staden Cimbrishamn Åhr efter Guds hugnerika Börd Et tusende Siuhundrade Fämtjo Fyra. Ur Nordiska museets arkiv. — Två skallordningar. Ur Nordiska museets arkiv. — M. m. Pris: 3 kronor.

1901. Artur Hazelius. — Fågeln med segerstenen, sprängörten och lifsämnet, af E. HAMMARSTEDT. — Studier rörande Storkyrkans Sankt Jöransgrupp, af J. ROOSVAL. — Et norsk billedteppe fra Båhuslen, af H. FETT. —

[1] Ehuru denna årgång af »Meddelanden» icke utkom förr än år 1904, har den samma upptagits i ofvanstående förteckning, som för öfrigt endast omfattar t. o. m. år 1903 utgifna arbeten.

Digitized by Google

Svenska allmogedräkter. 2. En småländsk folkdräkt från 1830-talet, af P. G. VISTRAND. — Meddelanden om skråafdelningens i Nordiska museet arkiv, af G. UPMARK. — M. m. Pris: 4 kr.

1902. Nordiska museets pergamentsbref från tiden före år 1600 med angifvande af innehållet förtecknade af J. A. ALMQUIST. — Sagor och sägner, skrock och öfvertro från finnbygder och lappmarker. Upptecknade af H. SAMZELIUS. — Blomstermesteren fra Ringebu, af H. FETT. Pris: 3 kr.

Symbolske figurer i Nordiska museet. Af R. MEJBORG. 20 sid. Stockholm 1889. Pris: 50 öre.

Särtryck ur *Meddelanden från Samfundet för Nordiska museets främjande 1887.*

Program för en byggnad åt Nordiska museet i Stockholm. Med tvänne kartor. 8 sid. Stockholm 1883.

Programm zu einem beabsichtigten Gebäude für das Nordische Museum in Stockholm. Mit zwei Karten. Zweite Auflage. Stockholm 1883.

Programme pour la construction d'un édifice destiné au Musée du Nord à Stockholm. Avec deux cartes. Deuxième édition. Stockholm 1883.

Program of a designed building for the Northern Museum in Stockholm. With two maps. Stockholm 1883.

Saga. Minnesblad från Nordiska museet 1885. Under redaktion af ANN CHARLOTTE EDGREN, A. HAZELIUS, N. LINDER och B. MEIJER (för texten) samt V. ANDRÉN och C. G. HELLQVIST (för illustrationerna). Med talrika vignetter, teckningar och planscher. 2 uppl. IV. 48 sid. Stockholm 1885. Pris: 2 kr. 50 öre.

Runa. Minnesblad från Nordiska museet 1888. Utgifvet af A. HAZELIUS. Illustrationerna under öfvervakande och ledning af V. ANDRÉN. Med två kromotypier samt talrika vignetter och teckningar. IV. 69 sid. Stockholm 1888. Pris: 4 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska museet äfvensom af nordiska ansiktstyper, klädedräkter och byggnader, af hvilka teckningar förvaras i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. HAZELIUS.

Digitized by Google

Af **första bandet** hafva utkommit:

Första häftet. **Småland.** 12 planscher med 53 träsnitt. Stockholm 1888. Pris: 1 kr. 50 öre.

Andra och tredje häftena. **Island.** 20 planscher med 108 träsnitt. Innehåll och upplysningar meddelade af R. Arpi. Stockholm 1890. Pris: 3 kr.

Fjärde och femte häftena. **Svenska byar och gårdar.** 16 planscher med 6 ljustryck, 35 etsningar och en karta. Innehåll och upplysningar meddelade af G. Améen. Stockholm 1892. Pris: 3 kr.

Sjätte och sjunde häftena. **Spetsar.** 6 planscher i ljustryck. Innehåll och upplysningar meddelade af Ingeborg Petrelli, f. Eketrä. Stockholm 1892. Pris: 3 kr.

Das Nordische Museum in Stockholm. Stimmen aus der Fremde. Als Beilage: Führer durch die Sammlungen des Museums. Mit 37 Illustrationen. 122 Seit. Stockholm 1888. Preis: 2 Kr.

Norske jordfundne oldsager i Nordiska Museet i Stockholm. Af I. Undset. Med 2 plancher. 43 sid. Christiania 1888.

Särtryck ur *Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger 1888. No. 2.*

Führer durch die Sammlungen des Nordischen Museums in Stockholm. Herausgegeben von A. Hazelius. Mit 89 Illustrationen. 50 Seit. Stockholm 1888. Preis: 75 Öre.

Guide au Musée du Nord à Stockholm. Publié par A. Hazelius. Traduit par J.-H. Kramer. Avec 5 plans et 89 illustrations. 54 p. Stockholm 1889. Prix: 75 öre.

Guide to the collections of the Northern Museum in Stockholm. Published by A. Hazelius. Translated by Isabel C. Derby. With 5 plans and 89 illustrations. 52 p. Stockholm 1889. Price: 75 öre.

Handlingar angående Nordiska museet. Utgifna af A. Hazelius. Stockholm (1880) 1890—1900.

1. **Dr A. Hazelii öfverlåtelsebref af den 18 april 1880 samt Nordiska museets stadgar.** 8 sid. Pris: 25 öre.

2. **Nordiska museet inför 1890 års riksdag jämte ett par samtidiga uttalanden i tidningspressen.** 56 sid. Pris: 50 öre.

Digitized by Google

3. **Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien emot Nordiska museet 1886.** 21 sid. Pris: 25 öre.

4. **Nordiska museets tjugufemårsminne 1873—1898.** 127 sid. Pris: 2 kr.

Af detta arbete har äfven utkommit en praktupplaga. Pris: 3 kr.

5. **Nordiska museet inför 1900 års riksdag jämte några samtidiga uttalanden i tidningspråssen.** 99 sid. Pris: 1 kr.

Förslag till byggnad för Nordiska museet. 15 ljustryck efter de af arkitekten prof. I. G. Clason utarbetade ritningarna samt upplysande text. Stockholm 1891. Pris: 10 kr.

Skansen. Friluftsmuseet å Kongl. Djurgården. Skildradt och beskrifvet af H. A. Ring. Andra fullständigt omarbetade och tillökade upplagan. Med 28 illustrationer. 115 sid. Stockholm 1897. Samson & Wallins förlag. Pris: 1 kr. 50 öre.

Toner från Skansen. Svenska folkmelodier och dansar, för piano upptecknade af F. Sundling. 12 sid. Stockholm 1893. C. Gehrmans musikförlag. Pris: 1 kr.

Träsniderimönster i allmogestil, hemtade ur Nordiska Museet i Stockholm. Af V. Oldenburg. 250 motiv från 16-, 17- och 18-hundratalen jemte deras användning å gamla föremål. Utgifvet med understöd af svenska staten och Nordiska museet. 32 planscher i ljustryck jämte text. Stockholm 1893. G. Chelius' förlag. Pris: 10 kr.

Vår. Minnesskrift från Skansens vårfest. Utgifven med anledning af vårfesten 1894 af H. O. Wieselgren. Med vignetter, teckningar och planscher. 32 sid. Stockholm 1894. Pris: 2 kr.

Karta öfver Skansen, Lejonslätten och Framnäs å Kongl. Djurgården, upprättad af C. E. Dahlman. Tredje upplagan öfversedd 1903 af A. Askenbeck. Med vignett af J. Kronberg. Pris: 50 öre, uppfodrad å väf: 1 kr.

Bilder från Skansen. Skildringar af svensk natur och svenskt folklif, under medverkan af flere författare och konstnärer utgifna af A. Hazelius. H. 1—12. Med 35 planscher i kromotypi- och autotypitryck jämte åtföljande text. Stockholm 1896—1899. Plansch- & Litteratur-Aktiebolagets förlag. Pris: 2 kr. för hvarje häfte.

Digitized by Google

Första häftet. Upp till Skansen! Af F. Holmgren. — Bollnässtugan, af V. Engelke. — Kyrkhultstugan, af H. A. Ring.

Andra häftet. På fäbovallen, af J. Nordlander. — Från Håsjöstapeln, af H. Samzelius. — Bredablick, af C. Lundin.

Tredje häftet. Räfvar på Skansen, af E. Hammarstedt. — Högstuga från Mora, af P. Vistrand.

Fjärde häftet. Skansens vargar, af G. Kolthoff. — Kolarkoja från Småland, af G. Schröder.

Femte häftet. En körtur efter ren, af H. Samzelius. — Lapplägret på Skansen, af F. Svenonius.

Sjätte häftet. Hällestadstapeln, af A. Björkander. — Laxbrostugan, af I. Arpi.

Sjunde häftet. Från Bredablick, af J. Böttiger. — Skansens renar, af A. Behm.

Åttonde häftet. Fatburen från Björkvik, af S. Ambrosiani. — Stenstugan från Jämshög, af C. M. Fürst. — Jödde, af K. P. Rosén.

Nionde häftet. Karolinernas läger, af C. Hellström. — Skiss från Skansen, af A. T. Gellerstedt. — Vinterbild från Skansen, af H. Samzelius. — Ett besök i Oktorpstugan, af O. Hermelin.

Tionde häftet. Skansens svanar, af Helena Nyblom.

Elfte häftet. Forsfärder, af F. Svenonius. — Skansens björnar, af G. Schröder.

Tolfte häftet. John Ericssons arbetsrum. — Valborgsmässoeldar, af E. Hammarstedt. — Drottning Kristina såsom jägarinna, af C. U. Palm.

Das Nordische Museum und Skansen. Von L. Passarge. Separatabdruck von L. Passarge's Arbeit: *Schweden. Fahrten in Schweden, besonders in Nordschweden und Lappland* (Berlin 1897, Fontane & C:o). 16 Seit. Stockholm 1897. Preis: 35 Öre.

Af denna uppsats hafva utkommit en svensk och en engelsk öfversättning:

Nordiska museet och Skansen. Af L. Passarge. Stockholm 1897. 15 sid. Pris: 25 öre.

The Northern Museum and Skansen. By L. Passarge. Translated by D. O. Bell. Stockholm 1898. 16 sid. Price: 35 öre.

Ein eigenartiges Museum für Natur- und Völkerkunde. Von W. Koenig. Separatabdruck von W. Koenig's Aufsatz in der illustrierten Familien-Zeitschrift *Universum.* (XIII. Jahrg. H. 21.

Digitized by Google

Leipzig 1896, 1897. Druck und Verlag von Ph. Reclam jun.) 16 Seit. Stockholm 1898. Preis: 35 Öre.

Ringlekar på Skansen. Utgifna af NORDISKA MUSEET. Andra uppl. Stockholm 1901. 52 sid. Pris: 50 öre.

Rytmiska koraler från Håsjöstapeln på Skansen. Af O. BYSTRÖM. Program 1—8. Stockholm 1900. Pris: 10 öre st.

Småtryck, utgifna i samband med basarer och fester till förmån för Nordiska museet. 1. Prolog vid Sällskaps-Spektaklen å Kungl. stora teatern den 15 och 18 mars 1879 till förmån för Skandinavisk-etnografiska samlingen, af C. D. AF WIRSÉN. — 2. Till bazaren för den Skandinavisk-etnografiska samlingen den 20 mars 1879, af F. HOLMGREN. — 3. Till Nordens qvinnor. Vid basaren till förmån för Nordiska museets byggnadsfond i Arvika den 11 augusti 1884, af F—F. Pris för 1—3: 35 öre.

Småtryck, utgifna i samband med Skansens fester. 1. Allmän Kungörelse om Skansens Vårfest 1893. 3 uppl. — 2. Ordning vid H. M:t Konung Gustaf III:s marknadsfärd. — 3. Majsång på Skansen, af C. SNOILSKY. — 4. Sommarkväll på Skansen, af C. D. AF WIRSÉN. — 5. Vallgossens Visa, af Z. TOPELIUS. — 6. Gustaf Vasas krona. I Uppsala domkyrka. Af A. U. BÅÅTH. — 7. Drottningens Juvel, af N. F. SANDER. — 8. En helt ny, ganska märkelig och lustig Visa om Vårens och Sommarens Herrlighet på Skansen, af FRITHIOF ÖSTGÖTE. — 9. Tre Gammaldags Visor, af G. FRÖDING. — 10. Maj-visa, af AUGE SPELEMAN. — 11. Klockor på Skansen, af M. BOLANDER. — 12. En splitter ny, mycket nöjsam och eftertänkelig visa, af en SMÅLANDSGOSSE IFRÅN BROCKSVIK. — 13. Sverges Skans. Ett ord om och till Svenskarne, af HELENE NYBLOM. 16 sid. — 14. Hur tankarna komma och gå. Intryck från Skansen, af G. AF GEIJERSTAM. Med 13 teckningar af D. LJUNGDAHL. 12 sid. — 15. Skansen och fosterländsk geografiundervisning, af ALFR. D—N. Särtryck ur *Svensk Lärare-tidning*. — 16. Nordiska Museets frikostige donator Herman Frithiof Antell. Minnesteckning af F. LINDBERG. 8 sid. — 17. En ny märkvärdig Historia om Kloka Stina i Karshult. — 18. Allmän Kungörelse om Skansens höstmarknad 1893. — 19. Majmånads visa. Efter tryckt exemplar upplagd. — 20. Skansens vårfest 1894. 2 uppl. — 21. En mycket ljufvelig och lustig Visa om Jöddes besök på Skansen. Diktad af honom sjelf. — 22. Program vid nationalfesten den 6 juni 1894. — 23. Gustaf Adolfsdagen på Skansen den 9 december 1894, af F. HOLMGREN. — 24. Skansens vårfest 1895. — 25. Skansen, af NONNY LUNDBERG. — 26. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1895. —

Digitized by Google

27. Program vid Skansens vårfest 1896. — 28. Skiss från Skansen, af A. T. Gellerstedt. — 29. Håsjöstapeln, etsning af R. Haglund. — 30. Porträtt af Emanuel Svedenborg, ljustryck efter oljemålning af P. Krafft d. y. — 31. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1896. — 32. Program vid Skansens vårfest 1897. — 33. En sannsaga på Skansen, af Lea. — 34. Brefkort med utsikter och motiv från Skansen. 15 st., utförda i färgtryck och ljustryck. — 35. Skansens vårfest 1898. — 36. E' wisa Öm kwennfölka, töcka söm di ä', dektad au en smaulandspöjk. — 37. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1898. — 38. Program vid festen till högtidlighållande af Nordiska museets tjugufemårsminne. — 39. Skansens vårfest 1899. — 40. Nationalfesten på Skansen den 6 juni 1899. — 41. Sagospelet på Skansen hösten 1899, af I. Arpi. — 42. Vårfesten på Skansen 1900. — 43. Nationalfesten på Skansen den 6 juni 1900. — 44. Midvintersfesten å Skansen den 16 februari 1901. — 45. Vårfesten på Skansen 1902. — 46. Program vid nationalfesten på Skansen den 6 juni 1902. — 47. Vårfesten på Skansen 1903. — 48. Medevi från forntid och nutid. Ett minnesblad från Skansens vårfest 1903 af A. Levertin. 34 sid.

Priset för en hvar af dessa småskrifter är 10—25 öre, nr 48: 75 öre.

Om alla köpas samtidigt, erhållas de för 8 kr.

Nordiska museets utställning af svenska allmogedräkter 1902. Utställningen anordnad och katalogen affattad af P. G. Vistrand. 10 sid. Stockholm 1902. Pris: 25 öre.

Nordiska museets utställning af väfda tapeter 1902. Utställningen anordnad och katalogen affattad af J. Böttiger. 106 sid. Stockholm 1902. Pris: 50 öre.

Handlingar rörande installationen i Nordiska museets nya byggnad, bilagda nämndens protokoll af den 24 april och 6 maj 1902. 50 sid. Stockholm 1902.

Skansens zoologiska trädgård. Kort vägledning för besökande utgifven af Nordiska museet. 77 sid. Stockholm 1903. Pris: 50 öre.

Minnespenningar, präglade vid olika tillfällen.

1. Minnespenning öfver Skansens vårfest 1894. Graverad af Lea Ahlborn. 7:e storleken. Aluminium. Pris: 50 öre.

Digitized by Google

2. Minnespenning öfver Emanuel Svedenborg. Åtsidan efter en af P. H. Lundgren graverad stamp, tillhörig Kungl. Vetenskapsakademien; frånsidan graverad af Lea Ahlborn. 7:e storleken. Silfver (pris: 3 kr.), brons (1 kr.) och aluminium (50 öre).

3. Minnespenning öfver Artur Hazelius. Graverad af Adolf Lindberg. 18:e storleken. Brons. Pris: 5 kr.

Digitized by Google

Antal besökande i Nordiska museet.

Nordiska museets samlingar voro under år 1903 besökta af 616,871 personer, af hvilka 590,300 betalande och 26,571, som erhållit fritt tillträde.

De besökandes antal under årets särskilda månader har utgjort:

Januari	9,135	Juli	82,837
Februari	11,307	Augusti	75,589
Mars	31,031	September	76,127
April	57,124	Oktober	20,813
Maj	117,592	November	23,151
Juni	97,075	December	15,090
		Summa	616,871

Sedan museets öppnande har de besökandes antal varit följande:

	Betalande.	Icke betalande.	Summa.
1873 (från den 24 okt.)	2,042	165	2,207
1874	18,548	1,467	20,015
1875	22,012	1,483	23,495
1876	29,325	1,960	31,285
1877	19,019	1,661	20,680
1878	22,695	3,245	25,940
1879	11,833	1,335	13,168
1880	15,452	943	16,395
1881	20,862	908	21,770
Öfverföras	161,788	13,167	174,955

Digitized by Google

	Betalande.	Icke betalande.	Summa.
Öfverfördt	161,788	13,167	174,955
1882	18,505	515	19,020
1883	21,986	554	22,540
1884	22,970	940	23,910
1885	18,927	1,036	19,963
1886	15,992	878	16,870
1887	14,215	6,856	21,071
1888	12,754	3,441	16,195
1889	14,506	1,063	15,569
1890	19,863	1,023	20,886
1891	27,242	1,926	29,168
1892	107,731	5,914	113,645
1893	228,621	7,245	235,866
1894	236,531	17,272	253,803
1895	255,295	16,361	271,656
1896	261,010	12,804	273,814
1897	607,484	15,124	622,608
1898	429,746	16,573	446,319
1899	417,639	16,561	434,200
1900	473,480	34,402	507,882
1901 [1]	517,686	42,160	559,846
1902 [1]	524,681	29,554	554,235
1903	590,300	26,571	616,871
Summa	**4,998,952**	**271,940**	**5,270,892**

Ifrån museets öppnande den 24 okt. 1873 till och med den 31 dec. 1903 hade altså det samma varit besökt af 5,270,892 personer, bland hvilka 271,940 erhållit fritt tillträde.

[1] Olikheten mellan summorna för åren 1901 och 1902 i första och andra kolumnerna af ofvanstående tabell och motsvarande i Meddelanden 1901 och 1902 beror därpå, att i de sistnämda genom förbiseende innehafvare af köpta årskort räknats till kategorien »icke betalande».

Digitized by Google

Ur Nordiska museets räkenskaper
för år 1902.

Af Vetenskapsakademien utsågos den 14 januari 1903 till revisorer att granska museets räkenskaper och förvaltning för 1902 med. doktor G. Zander samt professorerna E. Phragmén och J. Eriksson.

Revisionsberättelsen lyder sålunda:

Till Kungl. Vetenskaps-Akademien.

Undertecknade, som af Kungl. Vetenskaps-Akademien blifvit utsedda att såsom revisorer granska Nordiska Museets räkenskaper för år 1902, få härmed, sedan siffergranskningen af de vidlyftiga räkenskaperna blifvit genom en af oss utsedd person verkställd, afgifva följande revisionsberättelse:

Inkomster:

Statsanslaget		50,000: 00
Bidrag af Samfundet för Nordiska Museets främjande		15,961: 77
Gåfvor:		
till Museum	11,255: 76	
» A. Hazelii fond af d. 30/11 1901	200: 00	
» A. Hazelii monumentsfond	2,500: 00	
» pensionsfonden	100: 00	
» Skansen	587: 00	
» Bredablicksfonden	200: 00	
» Tivolifonden	11,113: 45	25,956: 21
Inträdesafgifter till samlingarna i staden		6,215: 25
Diverse inkomster		427: 55
	Öfverföres	98,560: 78

Digitized by Google

Öfverfördt		98,560: 78
Afkastning af Antells fond		985: 00
» » fastigheterna i staden		6,330: 21
Skansens inkomster:		
Afkastningen af Grills donation	2,037: 36	
Inträdesafgifter	147,391: 35	
Diverse	77,501: 71	226,930: 42
Nordiska Museets lotteri		500,000: 00
Räntor		31,713: 61
Litterära arbeten		4,793: 17
Bidrag från byggnadsfonden		72,645: 76
Ökning af bokförda värdet af:		
Museibyggnaden på Lejonslätten	262,933: 07	
Samlingarna	43,385: 63	
Böckerna	1,369: 20	
Inventarierna i Museum	197: 30	307,885: 20
Summa inkomster Kr.		1,249,844: 15

Utgifter:

Byggnadskostnader		262,933: 07
För Museum:		
Inköp till samlingarna	43,385: 63	
» af böcker	1,369: 20	
» » inventarier	527: 50	
Hyror	13,725: 03	
Bränsle	1,908: 45	
Belysning	63: 43	
Försäkringsafgifter	1,440: 24	
Löner och arfvoden	31,040: 25	
Resekostnader	763: 59	
Expeditionskostnader	3,787: 84	
Lagningar och underhåll	256: 69	
Tapetutställningen	2,232: 75	
Installationskostnader	4,505: 04	
Räntor	4,639: 14	
Diverse utgifter	3,518: 16	113,162: 94
För Skansen:		
Nybyggnader	5,368: 22	
Väganläggningar	6,035: 16	
Inventarier	5,614: 89	
Lagningar och underhåll	6,158: 93	
Löner och arfvoden	99,992: 56	
Utskylder	2,714: 37	
Bränsle och belysning	2,969: 16	
Gasmotorstationen	2,890: 79	
Öfverföres	131,744: 08	376,096: 01

Digitized by Google

Öfverfördt	131,744: 08	376,096: 01
Elektricitetsverket	1,527: 50	
Bergbanan	4,361: 27	
Vattenledningen	2,849: 18	
Klädkammaren	1,483: 10	
Konserter och fester	22,704: 66	
Extra bevakning	9,477: 48	
Vårfesten	9,625: 00	
Diverse utgifter	5,118: 04	
Serveringsinventarier	3,877: 40	
Diverse utgifter för serveringen	355: 24	
Frön och växter	889: 17	
Trädgårdsinventarier	112: 84	
Jord	1,694: 10	
Inköp af djur	688: 55	
Djurens bostäder	3,013: 33	
Djurens föda	15,401: 44	
Djurens läkarevård	49: 07	
Inventarier för zoologiska trädgården	86: 15	
Stallet	2,895: 06	
Räntor	18,301: 11	236,253: 77
Öfverfördt till följande fonder:		
Allmänna fonden	2,300: 00	
J. A. Hazelii fond	1,001: 22	
Artur Hazelii fond af d. $^{30}/_{11}$ 1901	220: 74	
Skansens terrassfond	77,172: 50	
Artur Hazelii monumentsfond	2,940: 00	
Reparationsfonden för fastigheterna vid Drottninggatan	162: 08	
Pensionsfonden	209: 56	84,006: 10
Behållning		553,488: 27
	Summa Kr.	1,249,844: 15

Kapitalkonto:

Behållning vid årets början		2,065,615: 78
» för år 1902		553,488: 27
» vid årets slut	Kr.	2,619,104: 05

Aktiva:

Samlingarna (inköpspris för efter 1879 inköpta föremål)		408,052: 58
Böcker (inköpspris för efter 1880 inköpta böcker)		11,558: 12
Inventarier		32,689: 44
Museibyggnaden å Lejonslätten		2,083,469: 88
Egendomen N:o 77 Drottninggatan (inköpsvärde)		145,465: 50
» » 79 » (»)		146,264: 80
Skansen (inköpsvärden):		
Öfre Skansen	25,000: 00	
Nedre Skansen	50,000: 00	
Öfverföres	75,000: 00	2,827,500: 32

Öfverfördt	75,000: 00	2,827,500: 32
Sevilla	38,000: 00	
Tivoli	225,000: 00	
Bredablick	100,000: 00	438,000: 00
Aktier och obligationer:		
Aktier i Gäfle-Dala järnvägsaktiebolag (inköpta till kr. 99,820: 00)	95,000: 00	
Teaterbyggnadskonsortiets premieobligationer af 1889, 50 st., à 22: 50	1,125: 00	
En Sveriges Allmänna Hypoteksbanks 4 % obligation af 1880 (nom. värdet)	4,000: 00	
En Svenska statens 3,6 % obligation (nom. värdet)	5,000: 00	
Upplupen ogulden vinst å Gäfle-Dala-aktierna	1,610: 00	
Upplupen ränta å obligationerna	163: 83	106,898: 83
Insatt i banker		367,733: 29
Fordringar		329,004: 97
Kassabehållning		4,260: 85
	Summa Kronor	4,073,397: 76

Passiva:

Skulder:		
å egendomen N:o 77 Drottninggatan	101,000: 56	
» » » 79 »	134,870: 66	
» Skansen	168,000: 00	
Upplupen ränta	1,581: 75	
Andra skulder	6,321: 81	411,774: 78
Fonder:		
Allmänna fonden	57,172: 47	
H. F. Antells fond	100,000: 00	
J. A. Hazelii »	26,031: 78	
Artur Hazelii fond af d. 30/11 1901	722: 41	
Artur Hazelii monumentsfond	13,940: 00	
Skansens terrassfond	77,172: 50	
Byggnadsfonden	742,085: 23	
Ph. Hebbes testamentsfond	750: 00	
Reparationsfonden för egendomarna vid Drottninggatan	22,252: 13	
Pensionsfonden	2,392: 41	1,042,518: 93
Kapitalkonto:		
Behållning		2,619,104: 05
	Summa Kronor	4,073,397: 76

Bland de i ofvan gifna redogörelse innehållna fakta vilja revisorerna särskildt framhålla, att behållningen af Kapitalkonto under året vuxit med kr. *553,488: 27* eller från kr. 2,065,615: 78 till kr. 2,619,104: 05.

Utom hvad som för öfrigt omedelbart framgår af den lemnade öfversigten torde följande förtjena nämnas:

Digitized by Google

att skulden till Dr Hazelii Sterbhus, som uppgick till kr. 133,011: 79, blifvit till fullo återbetald;

att å köpesumman för Skansen och Bredablick under året afbetalts kr. 8,000: 00;

att å öfriga skulder afbetalats tillsammans kr. 119,840: 02;

men att den å husen vid Drottninggatan hvilande skulden däremot ökats med kr. 65,085: 70.

Antalet besökande har under året uppgått till 554,235, af hvilka 546,175 besökte Skansen.

Intyg om siffergranskningen bifogas i afskrift.

Museets värdehandlingar hafva vid denna dag verkställd inventering befunnits i vederbörlig ordning.

Stockholm den 13 sept. 1904.

Jakob Eriksson. **E. Phragmén.** **G. Zander.**

Vid siffergranskning af 1902 års räkenskaper för Nordiska Museet och Samfundet för Nordiska Museets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit; alla utgiftsposter hafva vid jämförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verifierade, hvilket härmed intygas.

Stockholm den 3 augusti 1904.

Hj. Tillberg.

Digitized by Google

Till jämförelse meddelas äfven följande öfversigt af inkomster och utgifter från museets grundläggning år 1872 till och med år 1902:

Museets inkomster.

	Stats-anslag.	Inträdes-afgifter.	Gåfvor.	Bidrag från samfundet.	Öfriga inkomster.	Summa.
1873	— —	920: 75	6,895: —	— —	116: 60	7,932: 35
1874	— —	8,490: 25	4,284: 47	— —	205: 20	12,979: 92
1875	5,000: —	10,242: 29	1,070: —	— —	124: 16	16,436: 45
1876	7,500: —	10,457: 88	3,030: —	— —	34: —	21,021: 88
1877	7,500: —	8,242: 96	7,540: 20	— —	14: —	23,297: 16
1878	7,500: —	5,939: 23	1,343: 90	— —	8,338: 84	23,121: 97
1879	11,600: —	4,440: 80	59,311: 02	— —	200: 67	75,552: 49
1880	11,600: —	5,177: 30	3,776: 10	6,549: 27	955: 55	28,058: 22
1881	11,600: —	5,262: 80	742: 64	10,910: 53	1,833: 03	30,349: —
1882	16,000: —	4,860: 95	8,687: 50	13,876: 97	1,024: 02	44,449: 44
1883	16,000: —	5,927: 85	15,543: 23	15,332: 88	168: 77	52,972: 73
1884	16,000: —	6,320: 20	6,613: 08	12,691: 87	5,813: 15	47,438: 30
1885	16,000: —	5,058: 70	1,042: 41	12,387: 40	59,056: 80	93,545: 31
1886	16,000: —	4,951: 55	5,001: 96	8,204: 95	11,950: 69	46,109: 15
1887	16,000: —	4,360: 85	23,219: —	10,533: 82	4,955: 15	59,067: 82
1888	16,000: —	4,211: 20	9,718: 60	8,640: 68	26,949: —	65,519: 48
1889	16,000: —	4,452: 85	4,470: 36	9,326: 79	8,593: 27	42,843: 27
1890	16,000: —	5,581: 05	20,113: 89	9,811: 22	6,655: 86	58,162: 02
1891	25,000: —	4,568: 10	12,255: 19	9,362: 69	7,715: 25	58,901: 23
1892	25,000: —	3,301: 70	19,046: 80	9,362: 99	8,391: 70	65,103: 19
1893	25,000: —	3,501: 90	13,561: 51	12,327: 03	7,710: 16	62,100: 60
1894	25,000: —	4,724: 85	14,322: 64	9,791: 85	6,683: 84	60,522: 68
1895	25,000: —	5,608: 80	5,347: 20	9,519: 47	14,550: 29	60,025: 76
1896	25,000: —	5,242: 05	534: —	11,443: 60	8,686: 71	50,906: 36
1897	25,000: —	11,406: 40	11,539: 72	13,847: 06	8,933: 32	70,726: 50
1898	25,000: —	12,265: 50	775: 03	14,836: 09	38,965: 18	91,841: 80
1899	25,000: —	4,158: 90	12,734: 41	18,275: 36	95,246: 99	155,415: 66
1900	25,000: —	3,658: 65	9,830: 54	12,128: 22	44,693: 01	95,310: 42
1901	50,000: —	4,681: 70	22,800: —	16,825: 37	10,317: 45	104,624: 52
1902	50,000: —	6,215: 25	11,255: 76	13,661: 77	268,178: 85	349,311: 63
S:a kr.	**556,300**: —	**174,232**: 26	**316,406**: 16	**269,647**: 38	**657,061**: 51	**1,973,647**: 31

Museets utgifter.

	Inköp och fraktkostnader.	Inredning.	Hyror.	Öfriga utgifter.	Summa.
1873	9,250: 99	3,566: 80	2,420: —	1,876: 90	17,114: 69
1874	13,973: 56	6,592: 80	2,633: 37	5,458: 46	28,658: 19
1875	8,904: 59	4,760: 52	5,916: —	7,816: 91	27,398: 02
1876	16,595: 29	3,567: 87	9,350: —	10,949: 05	40,462: 19
1877	21,241: 83	6,462: 42	11,600: —	12,278: 16	51,582: 41
1878	5,604: 41	680: 97	11,600: —	20,935: 50	38,820: 88
1879	6,976: 85	552: 62	11,550: —	23,838: 99	42,918: 46
1880	5,603: 88	780: 35	11,275: —	14,089: 63	31,748: 86
1881	7,374: 93	797: 90	11,125: —	15,127: 56	34,425: 39
1882	15,639: 76	270: 72	11,275: —	19,960: 68	47,146: 16
1883	24,967: 06	6,954: 19	14,775: —	25,343: 41	72,039: 66
1884	20,257: 19	1,311: 30	15,200: —	22,844: 15	59,612: 64
1885	19,445: 54	496: 55	15,200: —	20,798: 11	55,940: 20
1886	26,496: 48	1,236: 51	15,200: —	22,717: 84	65,650: 78
1887	26,556: 30	1,021: 06	15,802: 08	25,854: 80	69,234: 24
1888	15,642: 67	921: 62	16,675: —	37,701: 08	70,940: 37
1889	13,755: 40	169: 60	16,631: 25	26,185: 41	56,741: 66
1890	15,045: 66	777: 12	16,500: —	29,661: 66	61,984: 44
1891	18,249: 56	960: 53	16,550: —	34,674: 83	70,434: 92
1892	14,105: 44	474: 27	16,568: 75	35,504: 18	66,652: 64
1893	23,275: 37	309: 83	16,775: —	39,464: 25	79,824: 45
1894	17,270: 22	783: 89	16,812: 50	37,352: 76	72,219: 37
1895	17,148: 82	285: 92	16,925: —	40,902: 88	75,262: 12
1896	11,433: 48	1,574: 39	16,925: —	43,698: 14	73,631: 51
1897	26,404: 86	860: 42	16,993: 75	76,018: 01	120,277: 04
1898	18,274: 28	171: 19	17,200: —	88,993: 30	124,638: 77
1899	12,692: 27	68: 65	15,925: —	63,576: 24	92,262: 16
1900	12,633: 55	201: 68	15,500: —	48,599: 18	76,934: 41
1901	12,593: 20	108: 50	15,050: —	210,484: 35	238,236: 05
1902	44,754: 83	527: 50	13,725: 03	52,701: 20	111,708: 56
S:a kr.	502,168: 22	47,248: 09	409,677: 73	1,115,407: 10	2,074,501: 14

Digitized by Google

Skansens och Bredablicks inkomster.

	Skansen.	Bredablick.	Summa.
1891	20,525: 66	— —	20,525: 66
1892	45,954: 38	8,156: 10	54,110: 48
1893	133,442: 73	11,931: 47	145,374: 20
1894	117,102: 36	13,400: 44	130,502: 80
1895	115,490: 15	14,394: 31	129,884: 46
1896	107,306: 72	15,771: 31	123,078: 03
1897	234,063: 64	38,029: 98	272,093: 62
1898	185,555: 21	28,990: 68	214,545: 89
1899	188,025: 89	29,540: 74	217,566: 63
1900	173,204: —	31,950: 64	205,154: 64
1901	210,353: 64	42,228: 13	252,581: 77
1902	Skansen med	Bredablick	238,985: 67
		S:a kr.	2,004,403: 80

Skansens och Bredablicks utgifter.

	Skansen.	Bredablick.	Summa.
1891	20,240: 11	— —	20,240: 11
1892	55,374: 20	12,460: 34	67,834: 54
1893	125,713: 95	16,975: 27	142,689: 22
1894	115,239: 95	12,674: 80	127,914: 75
1895	99,716: 38	11,107: 32	110,823: 70
1896	136,442: 20	10,386: 01	146,828: 21
1897	250,243: 57	16,284: 70	266,528: 27
1898	234,452: 71	15,493: 67	249,946: 38
1899	209,133: 55	17,079: 38	226,212: 93
1900	187,326: 91	14,443: 52	201,770: 43
1901	379,425: 86	26,648: 16	406,074: 02
1902	Skansen med	Bredablick	244,253: 77
		S:a kr.	2,211,116: 33

Digitized by Google

Inkomster till museets byggnad.

	Gåfvor.	Basarer, lotterier m. m.	Arrende-afgifter, hyror m. m.	Räntor.	Bidrag från Skand.-etnografiska saml. byggn.-fond.	Summa.
1883......	1,000: —	— —	47: 40	— —	5,000: —	6,047: 40
1884......	22,882: —	5,248: 55	900: —	547: 69	10,209: 67	39,787: 91
1885......	1,215: 90	206,828: 06	900: —	1,969: 16	— —	210,913: 12
1886......	720: —	14,066: 87	800: —	10,515: 66	— —	26,102: 53
1887......	— —	11,200: 04	868: 75	10,898: 01	— —	22,966: 80
1888......	580: 84	20,785: 55	955: 50	10,424: 76	— —	32,746: 65
1889......	11,100: —	— —	373: 33	8,820: —	— —	20,293: 33
1890......	4,000: —	— —	422: 69	8,820: —	— —	13,242: 69
1891......	— —	— —	434: 49	7,262: 50	8,300: —	15,996: 99
1892......	[1] 6,875: —	— —	258: —	5,800: —	35,545: 29	48,478: 29
1893......	10,000: —	— —	250: —	4,218: 17	50,000: —	64,468: 17
1894......	2,000: —	— —	250: —	2,235: —	30,000: —	34,485: —
1895......	1,000: —	— —	6,728: —	— —	— —	7,728: —
1896......	6: 40	— —	[2] 36,513: 29	— —	— —	36,519: 69
1897......	— —	— —	75: —	— —	— —	75: —
1898......	58,371: 84	220,931: 13	— —	— —	— —	279,302: 97
1899......	1,000: —	420,009: 99	— —	— —	— —	421,009: 99
1900......	268,292: 31	484,977: 30	— —	— —	— —	753,269: 61
1901......	181: 76	522,455: 36	— —	— —	— —	522,637: 12
1902......	— —	199,792: 35	— —	— —	— —	199,792: 35
S:a kr.	**389,226**: 05	**2,106,295**: 20	**49,776**: 45	**71,510**: 95	**139,054**: 96	**2,755,863**: 61

[1] Häraf gåfvor i materialier kr. 5,860.

[2] Häri äro inräknade kr. 35,483: 29, motsvarande kostnaden för af allmänna konst- och industriutställningen under år 1896 nedlagdt arbete å byggnaden.

Digitized by Google

Utgifter för museets byggnad.

	Tomtens förvärf.	Förberedande o. allm. utgifter.	Byggnadskostnader.	Arkitektkostnader.	Tomtafgifter, skatter och dyl.	Hvarjeh. utgifter.	Summa.
1883...	— —	— —	— —	5,000: —	— —	1,668: 71	6,668: 71
1884...	10,209: 67	— —	— —	— —	419: 80	634: 86	11,264: 33
1885...	3,000: —	— —	— —	— —	487: 26	369: —	3,856: 26
1886...	— —	3,480: —	— —	— —	463: 34	694: 47	4,637: 81
1887...	— —	— —	— —	— —	465: 47	931: 67	1,397: 14
1888...	— —	3,000: —	137: —	— —	763: 97	199: 20	4,100: 17
1889...	— —	2,300: —	27,680: 39	— —	614: 39	734: 88	31,329: 61
1890...	— —	2,063: 13	— —	4,014: —	779: 45	— —	6,856: 58
1891...	— —	4,037: 71	7,157: 24	8,174: 02	746: 78	10: —	20,125: 75
1892...	— —	2,115: 36	83,210: 27	7,856: 92	815: 05	106: 50	94,104: 10
1893...	— —	2,043: 35	140,481: 25	7,691: 77	791: 16	51: 47	151,059: —
1894...	— —	125: —	104,658: 28	4,778: 98	1,309: 95	422: 81	111,295: 02
1895...	— —	75: —	110,391: 29	3,092: 97	1,055: 29	728: 32	115,342: 87
1896...	— —	— —	66,377: 93	479: 23	1,052: 60	367: 33	[1]68,277: 09
1897...	— —	— —	20,018: 85	611: 07	1,151: 08	198: —	21,978: 45
1898...	— —	— —	76,092: 03	4,974: 44	1,356: 40	308: 23	82,732: —
1899...	— —	— —	285,488: 74	8,183: 73	1,999: 30	940: 32	296,612: 09
1900...	— —	— —	386,455: 42	14,896: 39	2,357: 65	3,968: 70	407,678: 16
1901...	— —	— —	357,415: 37	16,889: 75	2,294: 46	4,622: 09	381,221: 67
1902...	— —	— —	243,687: 49	14,061: 77	2,504: 63	2,679: 18	262,933: 07
S:a kr.	**13,209**: 67	**19,239**: 55	**1,909,251**: 95	**100,705**: 04	**21,427**: 98	**19,635**: 69	**2,083,469**: 88

Utom ofvan nämda utgifter har af byggnadsfonden utbetalats för museiföremålens installation i museibyggnaden:

under 1898	381: 75
» 1899	2,398: 05
» 1900	1,129: 25
» 1901	2,590: 53
» 1902	4,505: 04
Summa kr.	**11,004**: 62

[1] Af upplånta medel utgingo häraf kr. 2,357: 30.

Digitized by Google

Summan af så väl museets som Skansens, Bredablicks och museibyggnadens inkomster under åren 1872—1902 uppgår till 6,719,635 kronor 28 öre samt utgifterna under samma tid till 6,159,100 kronor.[1]

[1] Ofvan nämda inkomst- och utgiftsummor understiga sammanlagda beloppet af hvad i de särskilda tabellerna öfver dels museets, dels Skansens och Bredablicks samt dels museibyggnadens inkomster och utgifter upptagits. Detta förhållande är beroende därpå, att det öfverskott eller den brist i inkomster, som för de särskilda åren uppkommit enligt räkenskaperna för Skansen och Bredablick, öfverförts å museets konto och sålunda ingår så väl i museets som i Skansens och Bredablicks tabeller.

Digitized by Google

2.

10

Digitized by Google

Digitized by Google

Några anteckningar
om
myrjärnstillverkning och smide i Härjedalen i gångna tider.

På många ställen i Härjedalen, särdeles i landskapets östliga och mellersta delar, träffar man invid eller i grannskapet af äldre boningsplatser nu merendels mosshöljda högar af slagg, af allmogen kallade *blästerhöga.* Stundom finner man dessa högar midt ute i villande skogen, då vanligen i brädden af någon större myr. Dessa slaggsamlingar äro otvetydiga vitnesbörd om att på sådana ställen järntillverkning fordomdags egt rum.

Någon gång finner man ock själfva ugnen, i hvilken järnet utsmältes eller »brändes», såsom det i orten sägs. En sådan ugn kallades *bläster*, af blåsa (i Härjedalens ortsmål *bläse*, perf. *blissi*, hvaraf uttrycket *blissijärn*), enär malmens utsmältning skedde under blåsning med bälgar, såsom längre fram skall beskrifvas. Dylika blästrar eller blästergropar äro ännu att se exempelvis i trakten af Linsälls kyrkby, där för ett tiotal år sedan en tämligen väl bevarad ugn iakttogs af den, som skrifver detta, invid myren sydost om byn och en annan invid Linåns os eller utlopp i Ljusnan söder om denna älf. På sistnämda plats voro slagghögarna ymniga, och en liflig myrjärnstillverkning synes ha där bedrifvits. Må hända var det just här, som den namnkunnige arkiatern Urban Hjärne vid sin resa genom provinsen år 1685 beság »jernbruk», i hvilka man af

Digitized by Google

myrmalm smälte osmundsjärn. Ty dessa »jernbruk» besågos under färden mellan *Glisberg* och *Vik* (nuvarande Glissjöberg och Hedeviken), de på den tiden å ömse sidor närmast varande gästgifvargårdarna.[1]

Såsom minnesmärken efter denna handtering äro äfvenledes att räkna de gamla kolbottnar, hvilka en och annan gång ses vid malmförande träsk och vattendrag och nu vitna om sin ålder därigenom, att grofva träd befinnas hafva vuxit upp och ruttnat ner på bottnarna. Af alt att döma är Kolsätts redan under medeltiden omtalade by i Älfros socken ursprungligen en dylik smält- och smidesplats, som synbarligen fått sitt namn (Kol-säter, »Kolvallen») af att där i förening med fäbodväsende kolning i myckenhet egt rum, hvilket också traditionen förmäler. En i senare tid namngifven plats i öfre delen af provinsen bär också af liknande anledning namnet *Kolvallen*, en annan *Kolo-viken* (af *kolo*, kola).[2]

Äfven ortnamn i de olika socknarna erinra om myrjärnstillverkningen, såsom *Blästerheden* i Sveg vid byn Glissjöberg, *Blästermyran* vid Glöte i Linsäll, *Blästerhögen* vid Linsällsjön, *Blästermyran* strax väster om Hede kyrkby m. fl.

Hur primitiva de förefalla oss dessa verkstäder, i hvilka under bar himmel den utur myrar och skogsvatten sammanhemtade malmen utsmältes till smidbar metall, de äro ändock minnen af en fordom ingalunda obetydande industri. Osökt får man emellertid vid betraktandet af dem anledningar att betänka, med hvilka jättesteg odlingen äfven på detta område under de senaste århundradena gått framåt. Ännu för tre till fyra århundranden till baka egde här i obygden en järntillverkning rum, som i all sin enkelhet stod på höjden af hvad man då kunde i den vägen, i det man ej kände någon bättre metod att framställa järn än att med ved eller kol bränna det i den meterhöga blästerugnen. Den, som nu under sin vandring i skogen stöter på en dylik blästergrop, i hvilken för hvarje »bränning»

[1] Skildringen af denna resa, *Resa genom Upland, Norrland och Norrige*, är första gången tryckt i Gjörwells *Nya Sv. Biblioteket*, 1752.

[2] Se Erik Modin: *Härjedalens ortnamn och bygdesägner*. Stockholm 1902, s. 74, not. (*Svenska landsmålen* 19: 2).

Digitized by Google

blott ett eller annat tiotal kg järn erhölls, och tillika sett de flere tiotal meter höga masugnsskorstenarna vid järnbruken, där vid hvarje »utslag» tusentals kg tackjärn vinnas, han förstår de jättesteg, som tagits. Dem har nu Härjedalen icke fått vara med om att taga, om ock en ansats därtill gjordes. I stället har järntillverkningens industri härstädes, så väl i den ursprungliga mindre skalan af allmogenäring som i större af bruksrörelse alldeles tynat bort — tills vidare åtminstone. Den förra dog ut som föråldrad, den senare af brist på kommunikationer. Med dessa anteckningar må dock några minnen bevaras från denna industris barnålder äfvensom från därmed sammanhängande smidesverksamhet i orten.

* * *

Sedan hvilken tid myrjärnstillverkningen bedrifvits i Härjedalen kan visserligen nu ej med visshet bestämmas. Men då det är kändt, att smältning af myrjärn måste i vårt land hafva förekommit redan under den äldre järnåldern,[1] kan man med stor sannolikhet antaga, att det ej dröjde länge efter ortens bebyggande (hvilket som bekant enligt gamla norska sagor skall hafva skett under den yngre järnåldern), förr än man kom på den tanken att tillgodogöra sig den mångenstädes i myrarna, skogssjöarna och spakflytande åar förefintliga malmen. Redan de första nybyggarna torde från sina förra hemvist hafva fört med sig färdigheten att uppsöka och bearbeta denna, och då någon större omkostnad, hvad redskap beträffar, ej kräfdes därför, kunde man så mycket lättare slå sig därpå. Till en början var det väl endast till husbehof, som man brände sitt järn. Men på en ort som denna, hvarest jordbruket ej kunde komma till någon större utveckling, var det ock naturligt, att man sökte bereda sig andra näringskällor vid sidan af boskapsskötseln, jakten och fisket. Sålunda blef också järntillverkningen en sådan, i det man till angränsande orter började afyttra öfverskottet af det man vunnit för eget behof.

[1] Se härom bl. a. O. ALMGREN: *Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden.* Stockholm 1904. S. 15.

Digitized by Google

Om följaktligen järnberedningen redan under medeltiden förekom här, ha vi dock ej sett sådan uttryckligen omnämd i några äldre urkunder rörande Härjedalen än från midten af 1500-talet. Men redan vid denna tid visar sig denna näringsgren så pass betydande, att en del af krono- och prästetionden utgjordes i järn.

I fogderäkenskaperna af år 1568 och 1569 uppgifves skatteafgälden i järn för hela Härjedalen till:

Prostgåffue Iern 1 skeppund 9 L℔ 9 marker
tiende Iern 1 » 2 » 12 » .

»Prostgåffue Iern» utgick enligt förenämda räkenskaper med 4 marker för hvar bonde.

I mantalslängderna för samma tid förekommer ej så sällan yrkesbenämningen *smedh* eller *smidh.* Så t. ex. de 1564 i Öfverbergs by i Sveg samtidigt skrifna åboarna *Jöns* och *Per smedh.* Man kan däraf sluta sig till, att ej så få vid sidan af hemmansbruket egnade sig åt denna handtering, hvarom också många gamla gårdsnamn — *Smess*, *Opp i smejja* o. dyl. — i skilda delar af landskapet från denna och senare tid vitna. I ett »Register på rappadt godz» (krigsbyte) från svenskarnas infall i Härjedalen under det nordiska sjuårskriget äro upptagna äfven åtskilliga bläster- och smidesredskap, såsom *blæster-tång* och *bläster-kåffua* (?), *Iernn feller*, *smidietänger* m. m.

Under 16- och 1700-talen fingo järntillverkningen och det i samband därmed öfvade smidet än större betydenhet. Näst boskapsskötseln räknades de nu såsom ortens förnämsta näringsfång. Ett stort antal bönder var tillika smeder. Vid ansökning inför Svegs häradsting år 1700 om brandstod för ej mindre än 5 stycken genom vådeld i olika byar afbrända smedjor betygades, att »sådane Smidior äro de hus, derest bonden mästa sitt arbete drifwer och sin näring har utaf». Och man började också att för smidet taga vattenkraften i anspråk, såsom man finner däraf, att följande år, 1701, omtalas en fem bönder i Lillhärdals kyrkby tillhörig *Ströömsmidia*, hvilken genom vådeld förstörts, och som värderades till 50 daler smt.

Till följd af den omfattning myrjärnshandteringen sålunda fått, ansågs den numer så utmärkande för orten, att när under senare

Digitized by Google

hälften af 1600-talet de särskilda landskapens vapen blefvo bestämda, Härjedalen i sitt vapen och sigill erhöll insignier, hvilka just erinra om denna handtering, i det de samma visa ett smedjestäd, tång (sax) och två hammare.[1] Äfven de vid samma tidpunkt tillkomna sockensigillen fingo sinnebilder af myrjärnssmidet. Så visar *Svegs* en hästsko och en plogbill, *Lillhärdals* en slipstensvef, en järntacka och en hammare (?), *Öfverhogdals* en slägga. (Se nedanstående bilder.)

51. »Herjeådalarnas Landz Signet» (Sigillum Herjeådalense). Efter ett lackaftryck från 1758.

52. Svegs sockensigill. Efter ett lackaftryck af det gamla, nu förkomna sigillet, antagl. från 1600-talet.

Järn och smiden nämnas ofta som bytes- och handelsvaror i handlingar från denna tid. Af köpehandlingar finner man äfvenledes, att betalningar man och man emellan ej sällan erlagts i smide; så och så mycket erhöll säljaren i reda penningar, så och så mycket i *liar* t. ex. Dylika uppräknas också vid arfskiften såsom utlösen arfvingarna emellan. I synnerhet tyckes detta varit förhållandet i Lillhärdal, hvartill anledningen torde varit ej så mycket, att smide

[1] »Landsens Signet» eller landskapssigillet, som nämnes i ett tiondekontrakt af år 1695, förekommer brukadt åtminstone så tidigt som under de sista årtiondena af 1600-talet, men tillkom sannolikt ej så långt efter landskapets återförening med Sverge genom freden i Brömsebro (år 1645). Att landskapet därförinnan ej egde något sigill framgår bl. a. af invånarnas förklaring i sin vid Svegs kyrka den 15 okt. 1568 till hertig Johan (kon. Johan III) afgifna trohetsförsäkran, i hvilken det sägs: »effter tenne lansenden sellfuer innted sinnerlig insegel hafue» (orig. i Kungl. Riksark.). Det här ofvan återgifna sigillet finnes, ehuru i en från originalet afvikande form, afbildadt äfven på titelbladet af Hülphers beskrifning öfver Härjedalen.

Af landskapsvapnet finnes en bild i »Sveriges historia från äldsta tid till våra dagar». Äfven detta har i en senare, numera dock vanlig framställning erhållit ett annat utseende än det ursprungliga.

Digitized by Google

där idkades i större omfattning än i andra socknar. som fast mer. att denna sockens åboar, härdölarna, voro mellanhänder för en del af de smidesvaror, som försåldes från Dalarna, hvarest äfvenledes myrjärnstillverkningen af gammalt florerade. Mest var det liar (*jår*), som de där köpte och tillbytte sig för att sedan afyttra på andra orter, äfven till Norge. En gammal för ett årtionde sedan aflíden härdöl, hvilken i yngre år gjort dylika handelsfärder mellan Kopparberget (Falun) och Norge, svarade mig på förfrågan hvad en i Trondhjem inköpt selkrok kostat honom: »Jä' ga' tri jår för'n.»

Handeln var dock som bekant denna tid ej fri. Den hade alt sedan medeltidens slut varit städernas privilegium, och äfven varu-

53. Lillhärdals sockensigill.
I bruk 1708 och troligen tidigare.
Ännu i behåll. Efter ett lackaftryck.

54. Öfverhogdals sockensigill.
Förkommet genom brand 1899.
Efter ett lackaftryck.

byten landtmännen emellan fingo enligt gällande författningar ske »allenast till deras föda och uppehälle», men ingalunda till »öfverflöd». S. k. *landsköp* eller gårdfarihandel med matvaror, skinn och husslöjdalster, såsom smiden o. d., voro i följd däraf vid sträng plikt förbjudna. Då det oaktadt en betydande mängd järn och smide utbyttes från Härjedalen mot spannmål och andra lefnadsförnödenheter, skedde denna köpslagan dels i smyg, dels lyckades man ock därtill utverka sig öfverhetens tillstånd under vissa vilkor. Härjedalsallmogen synes i detta som i åtskilliga andra afseenden, t. ex. beträffande roteringen, varit särskildt gynnad, hvilket väl åter hade sin grund dels i ortens karga natur, dels däri, att man genom en mild behandling ville stärka det återvunna landskapets trohet mot den svenska kronan. Så finna vi, hurusom dess bebyggare vid upprepade tillfällen tillerkändes vidgad frihet till handel

med omgifvande bygder. Vid landsting i Svegs prästgård den 21 februari 1662 inför guvernören Johan Oxenstierna begärde »dalamännen» — såsom härjedalingarna i den tidens handlingar oftast nämnas — »lof och tillstånd att få resa med deras ringa afvel och smide till Helsingaland och andra orter i Nordlanden, dersammastädis att tillbyta sig spannemål, Lin, lärft och andra nödiga vahror, som till deras hushåll fordras och här i landet icke falla». Och tillstaddes dem detta under vilkor, att »den ena Bonden med den andra förbyter sådana vahror, som tarfvorna å begge sidor fordra, och ej mera af hvardera sorten än han till eget husbehof kan nyttia; och när denna allmoge i sina utresor icke annorledes förhålla sig, skola städernas utridare eller andra icke fördrista sig dem i någon motto utplatsa, hindra eller besvära». 1683 fingo de lof att sälja sitt smide äfven i Ångermanland liksom förut i Helsingland och Medelpad, eftersom den nyinrättade tullen i Norge gjort, att de ej med någon fördel kunde sälja där; och 1690 gjorde de hos landshöfdingen ansökan om att i Hernösand få en marknad vid midsommartiden för att där kunna utbyta sitt smide mot fisk.

Om smidets betydenhet i orten talar också Hülphers i sin beskrifning (tr. 1777), hvari han särskildt med afseende på Svegs socken säger, att »Myrjerns-Smide fordom varit ortens största handtering . . . åtskilliga Smiden af Plogbilar, Yxor, Hästskor m. m., isynnerhet Saltkittlar, hafva då blifvit tillverkade samt årligen till Norrige och andra orter försålde». »Men — tillägges det — »ehuru på sådan malm ännu icke är någon brist, har dock samma näringssätt så aftagit, att det nu endast af några visse idkas till ortens behof.» Äfven Tuneld i sin geografi (1794) talar därom. »Myrjärnssmidet», säger han, »har i förra tider varit landets förnämsta handtering; det idkas ännu till husbehof och någon afsalu i alla socknar, och är på myrjärnsmalmen ännu ett rikt förråd. Mycken handel drifves med de norske medels saltpannor, ståls och smides föryttrande.» Det samma framgår också af en år 1821 till Landthushållningssällskapet i Jämtlands län ingifven »Kort enfaldig Berättelse om Öfverhogdals Socken». »Forntidens jordbrukare», heter det i nämda berättelse, »allt intill 1750-talet, satte icke något värde

Digitized by Google

på åkerskötseln utan arbetade mera på jerntillverkning af myrmalm. Af detta jern såldes väl någon del oarbetadt, men större delen deraf upparbetades med handhammarsmide till sänksten och stora kittlar, som utfördes till Norrige. Norrmännen voro ganska angelägna om sänksten till sin fiskredskap och kittlarna att koka salt uti, hvarföre de ock kallades saltkittlar.»

Angående arten af de smidesartiklar, som här brukade tillverkas och till andra orter utföras, finnes uti *Palmsköldska samlingen* i Uppsala universitetsbibliotek följande upplysande, af häradsfogden Oluf Pärsson Ströhm i Sveg år 1670 uppgjorda förteckning: »Specifikation uppå sådant godz, som invånarne uti Heriådahlarne plägar öra till Norigie, nembl.:

»Förarbetat järnsmijde som består uti
- *Saltpannor*
- *Lijar*
- *Sågblader*
- *Hästskoor o. Söm dertill*
- *Yxor*
- *Jerndörrar*
- *Slijpstenswäffwar*
- *Plogbijlar*
- *Ahlbijhlar.*»

För afyttrandet af smidet måste långa och mödosamma utresor göras åt skilda håll, flere tiotal mil. Vanligen företogos dessa resor om vintern, när körvägar voro att tillgå. Sommartiden måste alt klöfjas på hästryggen, hvarföre man då mera sällan låg i köpfärd. Men att man icke skydde sådana äfven under denna årstid synes af den ofvan nämda ansökningen om marknad i det aflägsna Hernösand.

Af det anförda framgår, att myrjärnshandteringen i Härjedalen, särskildt järnbränningen, hade sin blomstring före midten af 1700-talet. Efter den tiden kan den betraktas som en småningom utdöende näring.

Sin största omfattning har den haft i de nedre eller östligare socknarna, den gamla hufvudbygden Sveg med dess annex Öfverhogdal, Älfros och Linsäll (byalag i Sveg intill 1778) samt Lill-

Digitized by Google

härdal. Där äro minnesmärkena efter den samma talrikast så väl hvad beträffar slaggvarp och gamla blästrar, som de om denna handtering erinrande lokal- och ortnamnen. I de öfre socknarna, Hede med Vemdalen, Tännäs och Storsjö, är det blott sparsamma spår vi finna därutaf, men i stället så mycket färskare. Hülphers omnämner, att i Hede på hans tid ännu »litet Myrjärns-Smide idkas af en och annan Sockneboı». Det har i denna socken bibehållit sig till och med längre än, så vidt vi känna, på något annat ställe i vårt land, i det den siste myrjärnsbrännaren, smeden *Jon Nilsson* i Hede kyrkby, lefde ända in på 1880-talet. Han tog malmen från Sandbäcken och hade smältugn med bläster, drifven af vattenkraft, vid Tvärån ½ mil söder om byn.

Någon husbehofsbränning af järn skall också hafva försökts i Tännäs. Där gjordes emellertid äfven vid tiden för den i denna socken uppspirande bärgverksrörelsen i midten af 1700-talet ett försök att i större skala utnytja myrmalmen. Vid »Hennedals myrjärnsbläster» bedrefs då en tid järntillverkning af »Ljusne och Ljungdals kopparverks participanter», så som kan ses af ett i Härjedalens fornminnesförenings samlingar befintligt vedleveranskontrakt af den 11 aug. 1752. Enligt detta förpliktigade sig Storsjö byamän vid tjugu dalers vite att på första vinterföre framskaffa 30 lass ved till mans, eller 180 lass för de 6 åboarna till sammans, till ett pris af 12 öre kpmt pr lass, i och för bränningen af malmen.

När myrjärnsbränningen helt och hållet upphörde i de nedre socknarna, är ej närmare bekant. Men att den åtminstone i svegsbygden ej fortgick längre än framemot 1700-talets slut, kan man förstå af Hülphers ofvan anförda uppgift äfvensom däraf, att man från tredje mansled till baka vet endast att berätta om tillverkningssättet.

Jöns Persson på gården Backen i Ytterberg (f. 1790, † på 1880-talet) säges i Sveg hafva varit den siste, som var med om myrjärnsbränning; detta i hans pojkår. Han omtalade, att när bränningen och smidningen gingo riktigt väl, fick man påräkna omkring 5 marker järn på dagsverket.

Digitized by Google

Hvilka orsakerna kunnat vara till att man öfvergaf detta näringsfång, är tydligt nog. Så väl i angränsande trakter af Dalarna och Helsingland som inom Härjedalen själft uppstodo vid denna tid järnbruk, vid hvilka man med tillämpning af nyare arbetsmetoder kunde tillgodogöra sig äfven den hårdsmältare, men lättare tillgängliga och rikliga bärgmalmen. Sådana bruk voro i Dalarna Furudal (anlagdt 1709), i Helsingland Voxna och i Härjedalen Ljusnedal, hvarest efter 1758 en lönande järnbruksrörelse aflöste det äldre kopparverket. I någon täflan med dessa kunde den som husbehofsnäring idkade myrjärnshandteringen icke ingå, och så dog den ut.

* * *

Hemsmidet fortfor dock längre. Och ännu i våra dagar hafva i de nedre härjedalsbygderna funnits ej så få goda yrkessmeder, hvilka förarbetat järn i synnerhet från de ofvan nämda bruken, från hvilka det vintertiden kunde hemföras öfver skogarna. Vid köp af järn från bruken i Dalarna och Helsingland voro en tid losfinnarna ofta mellanhänder. Det järn, som härjedalssmederna genom dem erhöllo, kallades gemenligen *tjyvjärn*, emedan brukssmederna vid tillverkningen smugglade undan sådant och till underpris eller vanligen i utbyte mot brännvin afyttrade det till finnarna, som i sin tur försålde det vidare.

Smidesskickligheten var af gammalt hos enskilda yrkesutöfvare högt uppdrifven och alstren af denna hemslöjd, såsom redan visats, mångahanda. Bland annat tillverkades äfven goda bössor på flere ställen i landskapet, såsom i Kolsätt och Härrö. En i jaktsägner berömd bössa från sistnämda by, *Gammel-Påscha* kallad, bevarar sannolikt namnet af sin tillverkare, en smed ifrån Påls-gården. En för sina fina arbeten namnkunnig smed under järnhandteringens blomstringstid vid midten af 1600-talet var Olof i Ytterberg eller *O'schmé*, som han i sägnen benämnes. Efter honom finnas ännu i behåll synnerligt välarbetade lås äfvensom ett alnmått. Låset å den s. k. *Storbun* i Härrö, ett minne från Karl XI:s tid, liksom också åtskilliga s. k. *barfréspirer* — utsirade smidda flöjlar, som for-

Digitized by Google

dom prydde den i Härjedalsgårdarna förekommande förstugukvisten eller *barfrén* — äro också prof på den gamla smideskonsten i dessa bygder.

Från hedenhös har smedernas yrke ej allenast varit högt värderadt, utan ock gärna med sig förknippat något hemlighetsfullt, i det att dess utöfvare ej sällan förmenats »kunna något mer än folk i allmänhet». Så äfven här. Flere af dessa bygders smeder hafva sina namn omspunna med sägner, af hvilka några må anföras som prof på folkdiktningens sätt att omkläda verkligheten i en för henne karakteristisk dräkt.

En af lillhärdalsbygdens skickligaste smeder i senare tid var bonden Anders Andersson i Sunnanå, vanligen kallad *Storsmedd'n* eller också *Gamsmedd'n* till skilnad från yngre smeder, som varit lärlingar hos honom. Ehuru han lefvat in i den senaste mansåldern, hafva flere sägner om hans person blifvit gängse, särskildt därföre att han ansågs vara i besittning af hemliga konster — vara en *trolljkær*. Till bevis på hans yrkesskicklighet berättas, att kungen genom någon person beställt sig en sax ifrån honom för att få se, om det verkligen var sant, att han gjorde så goda saxar som ryktet vetat förmäla. Beställningen utföll till kungens belåtenhet, och mästaren erhöll tillåtelse att på sina saxar slå stämpeln *»numra ett»*. Hans saxar kommo därigenom än mer i ropet; och få gårdar var det, där man icke skaffat sig en »Gamsmedd'ns numra ett».[1]

Kungen lät också hos honom beställa ett sigill, hvilket »Storsmeden» äfven gjorde och sände till majestätet. Sigillet befans emellertid vid mottagandet vara alldeles slätt, hvarför kungen sände det till baka med tillsägelse, att han också ville ha det *graveradt*. Smeden skickade det på nytt till kungen, som det befans, med hälsning, att om han bara ville försöka det, skulle han nog bli nöjd. Kungen gjorde så, och då visade det sig, att sigillet lämnade det vackraste aftryck af hans namn, som han kunnat önska sig.

[1] Verkliga förhållandet härmed lär vara, att en numera afliden kejserlig hofskräddare i Petersburg, Nordström, bördig från Östersund, äfvensom en landshöfding gjort beställningar af saxar m. m. hos den berömde smeden. Denne, som tillika var bonde, egde hemmanet nr 1 i sin by och stämplade af denna anledning sina arbeten med: *A. A: Son N:o 1.*

Digitized by Google

Äfven på andra sätt visste »Storsmeden» att begagna sig af hemlig konst i sitt yrke. En gång kom han till ett järnbruk i Dalarna, hvarest smederna som bäst voro sysselsatta med att smida spik. För hvarje *hetta* (rödglödgning af ämnesjärnet) skulle en skicklig smed hinna tillverka minst 6—7 spikar. »Storsmeden» bad, att äfven han skulle få försöka med ett järnstycke. Han lade det dock ej i ässjan, utan omedelbart på städet, och ju mer han smidde, ju rödare blef järnet, och inom kort hade han på detta sätt smidt upp hela stycket till spik.

Dessa och dylika historier oafsedt var Anders Andersson, som sagdt, en framstående smed och malmgjutare. Det sätt, hvarpå han lärde sig gelbgjutningen, lägger i dagen både hans lärgirighet och finurlighet. Konsten att gjuta malm hade han förr ej känt till, och särskildt, huru *klockor* (bjällror) skulle formas, hade han länge funderat på. För att få reda på detta for han så den långa vägen ner till Hudiksvall. Där gick han till en gelbgjutare och begärde att få se på bjällror. I lagret fans dock ingen, som passade kunden — somliga voro för stora, andra för små. Han begärde då att få en förfärdigad i den storlek och form han önskade sig, men utbad sig samtidigt tillåtelsen att få se på, när den göts. Därmed »stal han konsten», for hem till Lillhärdal och göt klockor i mängd.

Andra så väl för sin skicklighet i sitt yrke som för sin förmenta hemliga konst beryktade smeder voro *Kettils-Pär*, äfven han boende i Lillhärdal, samt den från samma socken bördige *Sännsmeden* i Ytterhogdal. Den förre skulle ha förutsagt, att då det ringdes efter honom, skulle den ena af kyrkklockorna spricka, hvilket den också säges hafva gjort. Den senare var bl. a. vidt omkring anlitad att »göra igen» förkommet gods.

* * *

Om också järnets framställning ur myrmalmen i det hela var enkel, kräfde den likväl icke ringa möda och påpasslighet af dem, som sysslade därmed. Vi skola nu se, hur därvid förfors.

Malmen eller järnockran uppsöktes i myrarna och kärren på därför lämpliga tider. Dessa ansågos vara efter midsommaren, i

den s. k. *håvålla*, tiden mellan nämda högtid och slåttanden, då vattnet fallit ut från kärren, och marken i myrarna var någorlunda upptorkad, eller om hösten, innan den ännu frusit altför hårdt.

Till utrönande af, huruvida malmaflagringar funnos i bottnen — dessa ligga nämligen sällan eller aldrig i ytan, oftast på 1—2 alnars djup — begagnade man sig af ett 2—3 alnar långt smalt järnspett, hvilket nedfördes i jorden. Af det mer eller mindre rasslande ljud, som därvid förnams, slöt man sig till malmens förekomst och mäktighet. Stundom använde man vid dessa malmundersökningar endast en hvittäljd trästake, som nedstöttes i marken; man såg då af det sätt, hvarpå han färgades, huruvida malm förefans eller ej.

Där nu sådan i lönande myckenhet påträffats, upplades den malmhaltiga myrjorden i högar att torka, hvarefter malmen urskakades och hopsamlades. Denna skulle nu *rostas*. Var det god tillgång på tjänlig ved vid själfva malmtaget, skedde rostningen på stället, liksom ock själfva blästern i så fall ofta uppmurades i en backsluttning därinvid; häri är orsaken att söka till att man träffar på järnbränningsplatser så långt ifrån bygden. Men i annat fall hemforslades malm och ved vid först inträffande lämpliga snöföre till den närmare gården uppförda blästerugnen för att man skulle hafva kortare väg till arbetsplatsen.

Rostningen, hvarigenom åtskilliga förorenande ämnen afsöndrades från malmen, hvilken därigenom också blef porösare och lättare genomtränglig för elden vid bränningen, tillgick så. På marken lades ett underlag, ett par famnar i fyrkant, af klufven furuved. Sedan denna antändts och kommit sig väl i brand, uppskoflades därofvanpå ett lager malm till ett kvarters tjocklek och fick genomglödgas. För hettans bevarande brukade somliga brännare öfvertäcka bålet; endast några draghål lämnades öppna för luftens tillträde.

Ugnarna, i hvilka utsmältningen af malmen skedde, voro olika stora efter råd och lägenhet, och ej alla lika väl murade. De ugnar eller blästrar, som ännu då och då påträffas i skogarna, äro helt konstlösa och små.

Vanligen anlades de i sluttningen af en backe. På en flat häll, *bottenhällan*, uppmurades af passande gråstenar en något aflång ugn,

Digitized by Google

omkring 3 fot lång, hälften så bred eller något mer samt omkring 1 aln hög. Stenarna hopfogades med lera. På ena långsidan, något ofvan bottnen, lämnades ett hål, hvari bälgen anbragtes vid blåsningen, den s. k. *forman;* på ena kortsidan var öppningen för slaggens utsläppande, slagghålet. Ofvanpå denna, upptill något vidare ugn murades sedan en trattformig, några fot hög, tämligen vid pipa, som omgafs af jord och trä.

När bränningen skulle försiggå, restes ugnen och pipan full med *spikad* (späntad) torr furuved, hvilken antändes. Så snart veden i det närmaste nedbrunnit till glöd, häldes något rostad malm där ofvanpå, och bälgen sattes i gång. Vanligen trampades denna, men någon gång sköttes den, som vi sett, äfven med vattenkraft. Alt eftersom malmen smälte och sjönk till bottnen, påfördes mera sådan; den uppkommande slaggen utsläpptes genom slagghålet, och härmed fortsattes, intill dess smältningen om några timmar var afslutad.

Nere på blästerns botten låg nu det utsmälta järnet som en glödhet klimp. Med ett böjdt järn togs denna ut ur ugnen, greps med tänger och kastades på en stenhäll, där den utplattades något och renades från slagg och kolrester, hvarpå den med en yxa fördelades i aflånga stycken för att lättare kunna handteras vid smidningen. Ett sådant obearbetadt stycke, funnet i jorden vid en blästergrop i Linsälls kyrkby, är af författaren öfverlämnadt till Nordiska museet.

Dessa *färskor* eller råjärnstycken omsmältes understundom ännu en gång för att lämna ett smidbarare, mindre skört järn. Men vanligen fördes de nu till gårdsmedjan, där de i härden och på städet undergingo vidare behandling. Antingen utsmiddes de till särskilda för afsalu ämnade, vanligen 2—3 tum breda och 12—15 tum långa stycken s. k. *tackler*, eller förarbetades de till de olikartade smidesalster, hvarom ofvan är taladt.

På dessa järnstycken liksom på smidesarbetena inslogo tillverkarna ej sällan sina bomärken för att få sin vara känd och efterfrågad. I Härrö by såg förf. ännu 1890 en tyvärr nu förkommen »tackle», å hvilken smeden anbringat sitt bomärke .

Digitized by Google

Det ur blästrarna vunna järnet, som gemenligen kallades *blissi-jörn*, och hvaraf en hel del smiden ännu finnas kvar i bygderna, gaf god egg, men var på grund af sin starka fosforhalt tämligen skört.

Till följd af den möda, som måste nedläggas på dess tillverkning och dess däraf betingade dyrhet, var det naturligt, att man i forna tider starkt hushållade med järnet. Såsom exempel på slik sparsamhet omtalas, att *Gumm-Svän* i Ytterberg (i slutet af 1700-talet) förbrukade endast 5 marker ämnesjärn och 20 stycken spikar för gårdens behof under hela sin fyrtioåriga bondetid. Vidjan och träpluggen fingo oftast ersätta järnet. Denna vana har följt med ända fram mot vår tid. Så berättas också, att vid timmerafverkningens början i härjedalssocknarna (omkring 1850) vidjor användes till bindslen vid timmerforslingen. Järnkedjor voro altför dyra, tyckte man. Snart nog anpassade man sig dock äfven här till nyare tiders bruk och arbetsmetoder.

ERIK MODIN.

Digitized by Google

Nogle lesjekrus i Nordiska museet.

Folkekunst har som al kultur og al kunst sine sterkere og sine svagere perioder. Der kan gå lange tider uden sterk produktiv trang — indtil der så pludselig kommer mere bevægelse. Det er ligesom noget frigjöres, og evnerne folder sig ud. I kunstens historie har vi ikke én renaissance, men mange. I vor folkekunst har vi fra omkring 1750 en rig kunstnerisk periode, og den holder sig en c:a 100 år, ikke ensartet og monotont, men skiftende og i udvikling. Henimod udviklingens slutning ejer vor folkekunst alt det urolige, lunefulde og bizarre, der gjerne karakteriserer sene stilistiske udviklingsstadier. Det motiv, der dukker op og ligesom samler al den kunstneriske interesse, er den gamle akantusranke. Det er jo et gammelt motiv, som, efter at det en gang er formet, aldrig senere opgives. Det bliver et verdens motiv, der bölger gjennem alle århundreders dekorative kunst. Den når til Norden i tidlig romansk tid[1] og holder sig middelalderen igjennem. Under renaissancen dyrkes den med smagfuld ro sammen med en række andre motiver, indtil den senere barok afvinder akantusranken en helt ny interesse. Herfra kommer den ind i vor folkekunst, og her oplever vi så en af stilhistoriens mange gjenfödelser. Som den frodigste kratskog gror ranken frem og formelig trykker væk alle de ældre dekorative motiver. Selv et så radikalt formet dekorativt program som roko-

[1] B. Salin: *Studier i ornamentik* i *Antikvarisk tidskrift*. D. 11. Stockholm 1890.

Digitized by Google

koens formåer ikke med alle sine stakatosnirkler at overvinde den gamle rythmiske og harmoniske ranke. Vel bliver den urolig og ilter under denne nervöse stil, men den lever dog kraftig og sterk under hele rokokoens tid og trives i vor folkekunst langt ind i det 19:de århundrede. Det er en rankens renaissance i vor folkekunst, et merkeligt dekorativt opkomme, der kan sidestilles med vore to tidligere dekorative storhedstider: den der taler ud af vore stavkirkers portaler og den der ristet sig ind opover stavnen af det nyfundne vikingeskib. Naturligvis stilen og tonen er forskjellig, som sagaerne er forskjellig fra Edda, og disse igjen fra stev og eventyr. Disse mangletrær, bogtrær, smörtiner og hövrer faar jo aldrig den festlige karakter som vikingeskibenes stavne eller stavkirkenes portaler. Den virker liden og småtskåren denne vor folkekunsts sidste dekorative periode i forhold til vor ældre hövdingestil, men rigdommen, det sprudlende liv, den enestående lidenskab, hvormed ranken dyrkes rundt om i vore norske fjelddale, gjör denne periode til en af de merkeligste udslag af hjemlig dekorativ folkekunst, ja af folkekunst overhovedet.

En række krus i Nordiska museet fra Lesje giver i mange retninger et ganske godt og lokalt afgrændset billede af ranken og især af dens fremkomst og tilbliven i dette distrikt. Selve brugen af krus er vel et udslag af renaissancens kultur. I middelalderen benyttedes de gamle horn, der iövrigt hos vore bönder har været brugt ganske længe. De aflöstes af bollerne, hvoraf museerne har en hel række store og små, bemalede og udskårne i de forskjellige former bevaret. De giver et ganske imponerende billede af fortidens drikkeskikke. Det er ganske karakteristisk, at det er Telemarken og Sætersdalen, der i så meget synes at representere et ældre kulturlag, som er denne drikkeskiks egentlige hjemland, medens man på Oplandene og i Gudbrandsdalen har foretrukket krusene. En mængde af de gamle stenkrus, der er kommet ind til de forskjellige museer og til privatsamlinger skriver sig herfra. Det samme gjælder Nordiska museets rige samlinger på dette område. De ældste trækrus er rödmalede og har renaissancens höie slanke kandeform, senere får de sit bekjendte

Digitized by Google

lavere, mere stutte udseende. En type for sig er en række pragtfuldt udskårne krus, der findes i Nationalmuseet i Köbenhavn, og som skriver sig fra Norge. Det historiske museum i Kristiania har også flere, der hörer ind i samme kreds, omend ikke fuldt så vakre. Norsk folkemuseum har også et par. Disse krus svinger sig ind i den brogede baroks hele lunefulde stil. Her har vi fremstillet antikens gudeverden, religiöse optrin, allegorier på sanserne, bibelske heroer og hvad de nu var alle disse personer og optrin, der hörte med i datidens dekorative fællessprog. Imellem

55. Krus fra Norge.
H. 0,32 m. Nationalmuseet. Köbenhavn.

56. Krus fra Norge.
H. 0,32 m. Nationalmuseet. Köbenhavn.

kan der komme noget hjemligt ind helst fra dyreverdenen: en björn, der ligger og sover under et træ, nogle kloge fugle eller lignende. Fig. 55 og 56 viser to af disse pragtkrus med hele tidens rige og brogede dekorative udfoldelse. Hvem der har udfört denne gruppe trækrus er ikke godt at sige. Er det bondekunstnere, hvad ikke er helt udelukket, har de holdt sig nær indpå tidens kunst. Sandsynligvis har de da havt forbilleder at skjære efter. Vi har også efterretning om, at præster i ensomheden på landsbygden har lagt sig efter træskjæring. Et godt krus netop i denne stil på Norsk folkemuseum er af en præst Erik Monrad. Det er tidskunst helt og holdent, fremmede planter langveis fra, der gror op her og der på landsbygden. Disse arbeider er præget af en routineret teknik og

Digitized by Google

netop denne fortreffelige træskjærerteknik nævnes ofte hos gamle forfattere, når talen er om vore bönders kunstflid. Det er også mere end et tilfælde, at denne kunstgrens störste mester i Norden, elfenbensskjæreren Magnus Berg, der opnåede europæsk berömmelse, var bondegut sandsynligvis fra Hedemarken. Han er spidsen, på en udvikling, der förer ind i den senere baroke tidskunsts brogede verden. Krusene i Nordiska museet fortæller os om en anden udvikling — gangen fra tidskunst ind i folkekunst. Vi skal ind i en af kunstens små sidedale — for ikke at sige fjelddale.

Renaissancens stilmotiver har i vor folkekunst fremkaldet en temmelig uensartet periode. Der går forskjellige motiver igjen. Först en hel række mere eller mindre heldige figurfremstillinger, der lever igjen på mangletrær, kister og skabe, på krus også. Det er på teppevævningens område, hvor denne periode i vor folkekunst virkelig har frembragt noget af betydning, desuden har renaissancen bragt et vist arkitektonisk moment ind i vore bondemöbler, som lige til den sidste tid har givet disse en bestemt og fast karakter. Dette gjælder især valdersskabene. Renaissancemotivenes langsomme uddöen foregår i vor folkekunst opimod 1700, skjönt man nok har exempel på enkelte dekorative efternölere langt ind i århundredet. Selve ranken er et sådant renaissancens efternölermotiv. Man kan f. ex. på mangletrær, der har renaissancens karakter, langsomt forfölge dens overgang på mangletrær, der har fået folkekunstens hele præg. Derimod har den gamle renaissanceranke på krus — især på lesjekrus — formet en interessant og egenartet udvikling. Vi skal först forfölge renaissanceranken.

Det ældste daterbare krus med folkekunstens renaissanceranke er i Nordiska museet (fig. 57) og er fra Vang i Valders med årstal 1698. Nordiska museet ejer en række af disse krus fra forskjellige kanter af landet, især fra Oplandene, hvor den helt konservativt dyrkes på krus hele det 18 århundrede ud. Det er en vandretype, der ikke synes at være lokaliseret. Fra hver side af hanken bölger to ranker frem, der mödes ved et midtparti. Vi har den fra Lesje i flere exemplarer, og her höit oppe i Gudbrandsdalen skal man bygge videre på denne rankeformation. Dog er det merkelig, at denne

Digitized by Google

ranke, der virker så renaissancesmagfuldt og vel afveiet, aldrig har fået nogen större indflydelse. Den lever igjen heroppe, men kun på krus og tiner. Fig. 58 viser et krus fra Dovre, et distrikt der ornamentalt hænger helt sammen med Lesje, og som har samme karakter som fig. 57. Imidlertid begynder omkring 1750 den sterke kunstneriske produktion i vor folkekunst. Ranken bliver heroppe i Lesje rigere og rigere udarbeidet. Den formelig fyldes af små kröllede biranker i samme flade relief. Samtidig begynder rankens

57. Krus fra Vang, Valders. Med år 1698. H. 0,28 m. Nord. m. nr 23,738.

58. Krus fra Dovre. H. 0,24 m. Nord. m. nr 40,778.

knudepunkt at blive et hovedmotiv, hvorom det ornamentale grupperer sig. Den gamle rythmiske ranke oplöses. Denne ornamentale udvikling kan udmerket forfölges på de senere lesjekrus. Fig. 59 har endnu den rythmiske ranke bevaret, rigtignok rigt overgroet. På det vakre krus fig. 60 er ranken oplöst. Derimod begynder den her på den övre list at bölge rythmisk i modsætning til de ældre palmetdannelser oventil. I denne ornamentik eller nær beslegtet med denne findes en hel række vakre lesjekrus. På flere frem-

Digitized by Google

træder det nye ornamentale knudepunkt sterkere f. ex. fig. 61, hvor ranken på midtstykket er helt oplöst. Her föres lige over i en ornamental nydannelse: en næsten kvadratisk opfattet ranke, der bliver meget almindelig netop i dette distrikts dekorative kunst. Fig. 62 og 63 viser forskjellige af disse oplöste, i kvadrater fremstillede rankeformationer. At denne udforming er ganske tidlig kan man

59. Krus fra Lesje.
H. 0,26 m.
Nord. m. nr 40,839.

60. Krus fra Dovre.
H. 0,295 m.
Nord. m. nr 40,745 a.

se på fig. 64, der jo til hele sin karakter er i slegt med den gamle renaissanceformation af ranken.

Heroppe lever og trives så en afart af den rolige, vel afveiede renaissanceranke. Det er en yndet lokal formation, der ligesom stopper heroppe, forsåvidt et sent sideskud på en gammel stamme, der stilfærdigt og nobelt har levet oppe i en fjern fjeldbygd. Merkelig nok var det netop i denne bygd Jakob Klukstad arbeidede, den mand der bragte ny fart og nye impulser ind i ranken og rankedannelsens kunst.

Digitized by Google

I de övrige distrikter af Gudbrandsdalen, hvor ikke renaissanceranken som i Lesje fik en ny, fri udformning, er det en usikker experimenteringens tid. Noget oplöst og usikkert præger ornamentiken. Snart snor en renaissanceranke sig dobbelt, snart er den oplöst i små kvister med blomster på, snart dukker menneskehoveder frem, snart dyreformationer. Man ser en usikker og sögende ornamen-

61. Krus fra Lesje.
H. 0,25 m.
Nord. m. nr 32,803.

62. Krus fra Lesje.
H. 0,28 m.
Nord. m. nr 40,872.

tik. Dette spores iövrigt i folkeornamentiken rundt om i hele landet i perioden for 1750. Det motiv, der kanske netop i denne tid har störst interesse, er et slags realistisk bladblomst og kvistmotiv, som også spores på en hel række krus fra Lesje. Ganske merkelig er den forskjellige måde disse realistiske motiver behandles i de forskjellige distrikter. I Telemarken forekommer de ganske ofte både på krus og mangletrær. Fig. 65 viser et sådant telemarkisk krus. Fra en urne eller potte vokser en realistisk stængel frem med blomster, blade og knopper. Det 17 århundredes kjære tulipan går næsten altid igjen. Det er dog noget friere og freidigere over den

Digitized by Google

telemarkiske »realistiske» ornamentik end over den gudbrandsdalske. Fig. 66 og 67 viser denne ornamentik på lesjekrus. Fra en urne eller potte gror også her en bladvekst frem med blade, blomster og knopper. Motivet findes med forskjellige varianter over hele Gudbrandsdalen. Den synes nærmest dyrket i perioden för ranken blev en virkelig ejendom i vor folkekunst. Meget tyder på, at vi også

63. Krus fra Dovre.
H. 0,29 m.
Nord. m. nr 40,745 c.

64. Krus fra Lesje.
H. 0,24 m.
Nord. m. nr 40,832.

her oprindelig har at gjöre med et gammelt renaissancemotiv. Urnen med blomster forekommer ret ofte. Motivet dyrkes med stor iver på lesjekrus, og jeg vilde gjerne i disse se en ornamental smag, för den senere ranke med sin altbeherskende magt trådte frem. Mellem den uddöende renaissances motiver og den nye ranke tror jeg at se en periode, hvor karveskuret på den ene side og en vis realistisk experimentering på den anden danner hovedinteressen. Som udslag i vor bygd af denne realistiske experimenteren ser jeg den række krus herfra med kvister, blad og blomster, hvoraf de to afbildede danner et exempel.

Digitized by Google

Gudbrandsdalsrankens mester, Jakob Klukstad, er fra Lesje. Men det er ganske merkeligt, at det distrikt, hvor man mindst merker hans indflydelse, er netop Lesje. Det synes at gjælde for denne bygd som for andre bygder: de liker ikke sine egne profeter. Klukstad blev profet i Våge, i Hedalen, i hele nedre Gudbrandsdalen, kort sagt rundt om spores hans indflydelse. Men lesjeranken vokser sig

65. Krus fra Telemarken.
H. 0,20 m.
Norsk folkemuseum.

66. Krus fra Lesje.
H. 0,28 m.
Nord. m. nr 40,891.

frem uden sterkere påvirkning fra Klukstad. Lesjeranken er ikke så ensartet og dens udvikling ikke så »stilfuld» som den egentlige gudbrandsdalske ranke. Udskjæringen er ikke dyb. Imellem virker den næsten som en blot ristet tegning. Derimod har den i sin förste form noget ældre over sig, noget enkelt og »arkitektonisk». Jeg har ikke seet denne rankeformation på noget krus. På mangletræer forekommer den oftere.

Imidlertid må man altid huske på, at ranken i vor folkekunst er en aflægger af den senbaroke, store festlige akantusranke, og at

Digitized by Google

dens egentlige indmarsch falder sammen med den ejendommelige stilistiske formuleren af de dekorative principer, der går under navn af rokoko. Den har fået sit præg af begge bevægelser. Rokoko er jo ikke bare et muslingsmotiv, der kommer ind i de dekorative kunster. Vi ser bag dette navn en hel kulturperiode. Det er det nervöse, febrilske, spillende, lette, der former liv, kultur, smag, kunst,

67. Krus fra Lesje.
Med år 1759.
H. 0,26 m.
Nord. m. nr 40,894.

68. Krus fra Dovre.
H. 0,19 m.
Nord. m. nr 40,778.

og som på det dekorative formår at skabe en ny stil. Netop dette går igjen i vår folkekunst, hvorfor denne kunst af tidligere forfattare stadig er blevet kaldt »bonderokoko». Dette er både rigtigt og galt. Ånden er rokokoens, men motiverne, hvorpå der bygges, er ikke hentet herfra. Naturligvis forekommer meget rokokomotiver i vor folkekunst, men ranken er langt sterkere og kraftigere. Denne forandres, imellem löses den helt op, og denne gamle aristokrat, som man helst tænker sig i forbindelse med lidt höitidlige stilperioder, optræder med en udfordrende lössluppenhed, en landlig freidighed,

Digitized by Google

der klæder den gamle ganske godt. I vor rosemaling, der også for en stor del bygger på ranken, danser nævnte aristokrat formelig den vildeste »springer» eller »halling». Det er rokokoens ånd, der er gået i det gamle motiv. En mand som »Blomstermesteren fra Ringebu»[1] har sterkere end de fleste kunstnere i Gudbrandsdalen dette opløsende i rokokoen, medens han dog har forholdsvis lidet af rokokoens

69. Krus fra Dovre.
H. 0,275 m.
Nord. m. nr 40,776.

70. Krus fra Lesje.
H. 0,31 m.
Nord. m. nr 40,942.

motiver. Denne vor rokokogale rankekunst studeres langt tydligere i rosemaling end i træskjæring. Det gjælder her det samme, som Bernh. Salin i sit ovennævnte arbeide siger om den romerske dekorationsmaling: »Den enkla och snabba målningstekniken lämpade sig långt bättre för återgifvandet af ögonblickets ingifvelser än den mera betänksamma plastiska tekniken.»[2] Dog også her spores øieblikkets indskydelser tydelig nok, og vor træskjærerkunst har i de

[1] Se förf:s uppsats i *Meddelanden från Nordiska museet 1902.* Stockholm 1904. S. 213 o. f.
[2] Anf. arb. S. 54.

Digitized by Google

forskjellige distrikter dannet sig forskjellige rankeformationer under indflydelse fra rokokoen. Allerede på krus fig. 61, hvor renaissance-rankens afart dækker det nedre felt, ser man på det övre en ny rankeformation. Der udviklede sig nemlig i Gudbrandsdalen en egen bladverksrokoko. Disse blade dynges sammen, og der söges ved en række linier og uddybninger at få en malerisk, urolig og rokokoartet virkning istand. Det er dette, der trænger ind i ranken. Lejsekrus fig. 68 og 69 viser tydelig denne formation. Flere mangletrær fra Lesje viser også denne ornamentik, ligesom det også er fundet arbeider med denne ranke fra andre kanter af dalen. Jeg antager dog, at hoveddistriktet for denne formation er Lesje, omend den også er dyrket adskillig udenfor Lesje i nærliggende bygder. Det er jo en sprudlende munter ranke, rokokovilkårlig, men dog med det tydelige præg af sin gamle byrd, en fornöielig dekorativ indsats oppe fra en norsk fjelddal. Den viser forbindelse med de store stilströmninger, og dog har den det særprægede — man har lyst til at sige, en tone fra Lesje over sig.

71. Krus fra Lesje.
H. 0,245 m.
Nord. m. nr 40,932 b.

Det er resterne af renaissanceranken og en begyndende ilter rokokoranke, som man her har seet, endogså på samme krus. Den rolige, runde, sterkt plastiske barokranke forekommer sjeldnere i den mindre dekorative folkekunst. Derimod synes over hele linjen i vor folkekunst efter 1800 en vis freidig, let, selvfölgelig måde i behandlingen af ranken at spores. Den er helt blevet almeneje. Man sporer naturligvis de gamle strömninger, men hele opsynet i denne kunst har fået et langt sterkere særpræg. At krusene fig. 70 og 71 er fra Lesje eller de nærliggende distrikter er ingen, der har

beskjæftiget sig noget med vor folkeornamentik, i tvivl om. Begge disse krus er hver på sin måde typiske. Ranken på fig. 70 med de gamle overskjæringer og bladverkets formationer har en bygdekarakter, der går igjen på en række arbeider. Ranken på krus fig. 71 har, som man ser, en någet anden karakter, en rest af en klarere ranke omgivet af rokokobladverket. Netop dette er også noget, der særlig synes at trives i Lesje. Ornamentiken på disse krus er på en måde nærmere eller fjernere beslegtet med hele den senere lesjeornamentik.

Får man af denne række krus ikke noget helt billede af lesjerankens mange formationer og varianter (mangletræerne synes i så henseende et bedre material), så viser dog disse her fremförte exemplarer denne ranke typisk og afklaret. Man kan fölge den som en renaissancens arv på de ældste krus, senere isprængt med rokoko og tilslut egenartet og selvstændig isprængt med reminiscenser fra ældre dannelser. Og denne rankeformation ejede magt. I de forskjellige varianter trænger den nordover. Det er egentlig på den senere lesjeranke den nordenfjeldske ornamentik for en stor del bygger. I opdalornamentiken möder man den, også i Soknedalen og forresten rundt om i de nordenfjeldske bygder. Den har sikkert også vandret over til Romsdalen og fordrevet de gamle renaissancemotiver, som der dyrkedes længe. Dog kjender jeg for Romsdalens vedkommende endnu et altfor lidet material. Jeg har her fundet arbeider både af lesjeranken og af den anden ejendommelige gudbrandsdalske formation, som jeg efter dens hovedmester kalder klukstadranken. Denne sidste ranke synes derimod at være blevet en vandretype for den övrige del af Gudbrandsdalen. Dens indflydelse spores t. ex. også tydelig over fjeldet nede i Valders. — Som man ser, er de dekorative motiver på stadig vandring.

I sprogstudiet regnes dialekterne som et overordentlig vigtigt material, hvoraf man stadig får kundskab om sprog i gammel tid, og selve ordenes vandringer, deres omformning og omvurdering hörer til dette studiums ejendomligste områder. Her viser sig i al stilhed selve kulturens vandringsveie. Således er det også med ornamentet. Det er noget intimt over dette studium. Selve ornamentets vandringer hörer til de mest pittoreske kapitler i stilhistorien, medens

Digitized by Google

der også på det dekorative findes folkedialekter, tildels meget gode, der på en kraftig måde viser en bygds særpræg, dens lynne. Det er disse dialekter Artur Hazelius, der karakteristisk nok havde sprogmandens uddannelse, först havde öinene oppe for. Det norske folk står i den dybeste taknemlighedsgjæld til ham for hvad han har udrettet for at redde denne ejendomlige del af vor gamle kultur. Omend der er mange og store huller, studeres endnu bedst norsk folkeornamentik på Nordiska museet i Stockholm.

HARRY FETT.

Digitized by Google

Ett par sydtyska processionsmasker i Nordiska museet.

Bland Nordiska museets mångahanda föremål finnas äfven de två skräckingifvande masker, om hvilka bilderna 72 och 73 gifva en föreställning. Enligt museets inventarieförteckning hafva de inköpts från en antikvitetshandlare i München och skola vara anträffade »i en bondgård neri Bayern», hvilken något sväfvande utsaga må hända kan tolkas såsom liktydig med allra sydligaste Bayern. Emellertid är sannolikt ej ens »das Bayrische Oberland» deras fosterland, utan fastmer det angränsande Tyrolen, ja man torde t. o. m. hafva rätt att våga gissa på dettas östligaste, inemot Salzburg gränsande del.

Båda maskerna äro gjorda af trä och målade å gipsad grund. Såsom bilderna visa, framställa de fantastiska djurhufvuden med rörliga underkäkar, så att de maskerade på ett eller annat sätt, när de ville, kunde öppna och sluta de ohyggliga gapen. Den ena, bild 72, är brunmålad och besatt med nostofsar, ögonbryn och nackbräm af galtborst. I färgen har man, innan den ännu torkat, strött slaggstoft. Hornen äro svartmålade. Den andra masken, bild 73, är likaledes brunmålad, men i denna grundfärg äro ljusare, köttfärgade prickar instänkta. De båda noshornen äro svartmålade, betarna och tänderna äro ljust köttröda. Pannhornen utgöras af naturliga kohorn. Å nosen strax framom ögonen finnes en fågelfigur

Digitized by Google

med sträckta vingar, fötter och stjärt, utförd i flackrelief, i hvilken bild man väl har att se den österrikiska örnen i en ganska ålderdomlig skepnad. Invändigt är denna mask till skydd för bärarens hjässa försedd med en stoppad läderputa.

Orsaken hvarför jag här erinrar om dessa bägge främlingar i Nordiska museet är, att dylika masker nyligen behandlats af den tyska etnologen fru Marie Andree-Eysn i en förträfflig, på egna iakttagelser och efterforskningar till öfvervägande del grundad afhandling:

72. Processionsmask, enligt uppgift från Bayern.
L. 0,59 m.
Nord. m. nr 78,452.

»Die Perchten im Salzburgischen» i »Archiv für Anthropologie» bd 3, h. 2. Då de båda maskerna dess utom äro jämförelsevis väl arbetade och otvifvelaktigt ega en rätt hög ålder (skulle de verkligen härstamma från Bayern, måste denna räknas till minst ett par århundraden), synas de äfven af det skälet förtjäna att uppmärksammas, så mycket mer som dylika pjeser i museer utanför Österrikes gränser [1] äro rätt stora sällsyntheter.

Jag tillåter mig att, med några afvikelser och tillägg på egen hand, i det följande efter fru Andree-Eysns lifligt och objektivt

[1] Museum für Volkstrachten i Berlin eger dock en större samling.

Digitized by Google

hållna afhandling lämna en kort redogörelse om användningen af dylika masker.

Hos ett stort antal ociviliserade och halfciviliserade folk i Oceanien, Asien, Afrika och Amerika användas masker af mer eller mindre afskräckande och fantastiskt utseende vid åtskilliga högtider och ceremonier. Dessa masker hafva ock i senare tid af etnografer gjorts till föremål för studier;[1] mindre har detta varit händelsen

73. Processionsmask, enligt uppgift från Bayern.
L. 0,79 m.
Nord. m. nr 78,453.

med de naturfolkens mycket liknande masker, som i åtskilliga trakter af Europa ännu in i senare tid varit i bruk.

Redan från kristendomens första århundraden omtalas upptåg af hedniskt kynne, vid hvilka deltagarne buro djurhufvuden och djurhudar (»ferrarum» eller »bestiarum capita» och »pelles pecudum»). Särskildt nämna kristna religionsifrare ofta med förtrytelse seden att uppträda som hjort eller kviga (»cervulum vel vetulam facere»).[2] Författarinnan förlägger de tidigaste uppgifterna härom till sjätte och sjunde århundradet. Af E. Hoffmann-Krayers excerptsamling i

[1] Bland dem af författarinnans man professor R. Andree i hans bekanta arbete *Ethnographische Parallelen und Vergleiche*. D. 2. Leipzig 1889.

[2] Jfr förf:s upps. *Lussi*, sid. 20 o. f., i *Meddelanden från Nordiska museet 1898*. Stockholm 1900. Om Gerds make, Frö, veta vi, att han bar hjorthornet såsom vapen. Jfr anf. upps. sid. 29.

Digitized by Google

»Schweizerisches Archiv für Volkskunde» (bd 7, s. 187 o. f.) framgår emellertid, att man kan räkna tiden för dessa skriftliga omnämnanden ännu ett par århundraden längre till baka.

Dessa maskeradupptåg skedde omkring årsskiftet, och det tyckes, som om de i alla tider förbundits med det nya årets ingång. De förekomma nämligen alt fortfarande, utom vid det kalendariska nyåret, under advent, jul och fastlag, hvilka sistnämda festtider såsom kristnade otvifvelaktigt trädde i hedniska årsfesters fotspår. I december firade romarne med saturnalierna skördeårets slut, och med mars ingick ända till Julius Cæsars tid det romerska statsåret. Den kristna kyrkan, hvilken ursprungligen räknade årets början från den 6 januari, framsköt troligen redan i fjärde århundradet, såsom en följd af Kristi födelsedags firande den 25 december, årsskiftet till den 25 mars för att senare länge förlägga det till Kristi födelsedag, den nuvarande juldagen.

Fru Andree-Eysn sysselsätter sig, såsom titeln på hennes uppsats angifver, egentligen med de upptåg af maskerade personer, »Perchten», som tillställas i vissa orter i Salzburg, företrädesvis den 6 januari, »Perchtentag». Dylika upptåg kallas »Perchtenlaufen». Från den 6 januari räknar bonden i Pinzgau, oberoende af kalendern och i likhet med den första kristna kyrkan, ännu årets begynnelse.

Beträffande namnet Perchtentag ha af språk- och folktroforskare framstälts skilda förklaringar. J. Grimm och andra hafva i den gestalt Perchta, Berchta, som folktron satt i förbindelse med och egnat denna dag, sett en forngermansk hednisk gudinna och härledt namnet från forngermanska *berhta*, ljus, klar. Senare forskare såsom t. ex. Mannhardt hafva däremot upptagit ett förklaringsförslag, som redan Grimm uppstält och pröfvat, men förkastat, nämligen att denna gudinnegestalt i likhet med den vid samma tid uppträdande italienska Befana (af *epifania*) allenast vore en genom forntyska glossor såsom *giperahta naht* och liknande rätt sent uppkommen personifikation af den kristna högtiden. Slutligen hafva åter andra forskare såsom E. H. Meyer och E. Mogk förkastat den sist anförda teorien och å nyo tagit den grimmska till godo, den se-

Digitized by Google

nare dock ogillande hans tolkning af namnet, hvilket han härleder från *pergan*, dölja. Perchta vore således i likhet med sin motsvarighet Holda, hvilket namn man härledt från *helan*, hölja, egentligen underjordsdrottningen, hon som regerar den dolda värld, ifrån hvilken alt lif utgår och dit det vänder åter, och som altså i själfva verket icke blott beherskar de underjordiskas skaror utan alt lif, alla makter, all kraft. Här må påpekas, att i Norge och på Island trettondagen eller dagen efter kallats Eldsborgs dag,[1] ett namn som, egendomligt nog, synes kunna stöda så väl den första som den sista af ofvan anförda förklaringar, men i hvarje fall, jämte åtskilliga andra omständigheter, visar ohållbarheten af den af Mannhardt m. fl. förfäktade åsikten. På Eldsborgs dag drack man en skål egnad henne, som ej blott bärgar, utan ock bringar eld, ljus och värme.

Likasom Eldsborg otvifvelaktigt haft de två skenbart motsatta egenskaperna att skänka och att beröfva, så är ock Perchta ett dubbelväsen: än uppträder hon ljus och huld, utdelande fruktbarhet och välsignelse, än mörk och skräckinjagande, spridande skada och fördärf. I salzburgområdet vet man förtälja, huru hon som en underskön kvinna i ljusstrålande dräkt sväfvar genom rymden, ofta omgifven af en skara endast i sina skjortor klädda barn, om hvilka hon skyddande slår sin blå mantel — en gestalt, som icke så sällan under olika namn (ofta nog såsom Sta Ursula) möter bland medeltida helgonbilder äfven här i Norden. Så eger t. ex. Nordiska museet ett par dylika, af hvilka den ena, från Jämtland (bild 74), ehuru nu mycket skadad, vid noggrann undersökning visar sig ursprungligen hafva burit förgyld krona, klädning och bälte. Äfven mantelns yttersida har varit förgyld, insidan är däremot blå. Håret, nu rödt, torde äfven ursprungligen hafva varit förgyldt. Figuren visar sig altså i alt väsentligt likna den heliga jungfrun själf, sådan hon i slutet af medeltiden afbildades. De tvänne nedersta sidogestalternas dräkter hafva varit försilfrade; de öfversta bära förgylda topphufvor. Fotplattan visar spår af grön färg.

[1] I sydvästra Sverge har denna högtid förlagts till kyndelmessa.

Digitized by Google

Oftare framträder dock den tyska Perchta såsom en skräckingifvande varelse — Järnperchta (Eisenperchta)[1] eller »Perchta med långa näsan» — och man varnar barn, som äro olydiga eller varnartiga, för hennes straff. Såsom spånadens beskyddarinna straffar hon ock hårdt hvarje vårdslös och lättjefull spinnerska, i det hon lindar det lin, som ej till jul spunnits af rocken, omkring den skyldigas arm och där uppbränner det. Visar hon sig i fähuset, medför hon sjukdom för boskapen, och vanskötes boskapsstallet, beröfvar hon djuren fläckvis deras hår, hvilket sedan kommer åter i hagelskurar under sommaren. Denna tro erinrar i viss mån om hvad man i Sverge förtäljer om lekatten och om maran. Märkligt är, att Perchta synes bära koskälla. På andra håll tros hon ock bära kohud.[2] Vid sitt uppträdande på jorden är Perchta, likasom Holda, de underjordiskes, makternas och själarnas, anförerska, och likasom man t. ex. i Norge på luciadagen bragte andehären näringsoffer,[3] så framställas i Österrike, Bayern o. s. v. åt Perchta och hennes skara särskilda bakverk. Perchtas dubbelväsende motsvaras af hennes följe: makterna-andarna äro i likhet med naturen (Natura, Magna genetrix) själf än blida och välvilliga, än hårda och fiendtliga mot människorna, och

74. Helgonbild från Jämtland.
H. 0,735 m.
Nord. m. nr 47,299.

[1] Eisenperchta synes förhålla sig till Perchta såsom Jarnsaxa till Sif. Om självfva Nanna förmäler Forspjallsljód, att hon, nedsjunken till Hels boning (d. v. s. under vintern), skiftar utseende, byter hug och blir dolsk.

[2] E. H. Meyer: *Germanische Mythologie.* Berlin 1891. Sid. 123.

[3] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi,* sid. 13 och 29.

då de omtalade maskeradupptågen en gång otvifvelaktigt varit ämnade att gifva en bild af Perchta och hennes följeslagare, kan däraf följa såsom en konsekvens, att deltagarne, »die Perchten», antagit rollen af så väl hulda som stygga väsen — »schöne und schiache Perchten».

I början af adventet (december) kommo i Salzburg de unga männen samman till ett antal af femtio eller mer och fattade beslut om, hvarifrån tåget skulle utgå och hvilka byar det skulle besöka. På tre torsdagar i adventet samlades de sedan, klädda ytterst i grofva skjortor med ett bredt läderbälte omkring lifvet och med skråpukar af linne med hål för ögon och mun bundna för ansiktet. Tolf bland dem, de egentliga perchtenlöparne, voro däremot höljda i svarta fårskinn, buro hufvor af gräflingshud och masker af trä, antingen framställande fantastiska, mänskliga ansikten med långa tänder och horn eller ock monstruösa borstiga djurhufvuden med långa trynen och rörliga käkar. Alla hade vid sina gördlar fäst en mängd skällor, ofta af mycket stora dimensioner. Tåget öppnades af en trumslagare, därpå kommo fackelbärare, och dem följde en narr och en narrinna, den senare en karl i kvinnodräkt. Narren, på somliga orter kallad Hanswurst, bar en af brokiga tygbitar hopsydd korfliknande rulle, stoppad med ull, hvarmed han slog alla kvinnor, som han kände. En vanlig figur i dessa tåg var ock en kvacksalfvare, som bar en korg med hvarjehanda flaskor på ryggen. Hela tiden klatschade de öfriga deltagarne med korta piskor, blåste i kohorn eller pinglade med en mängd klockor eller skällor, hvilka voro upphängda på ett slags ställningar. Det gälde således att åstadkomma så mycket larm som möjligt. Någon gång hände, att man plötsligt i tåget fick syn på en mask, som från början ej varit med. Då grepos deltagarne af fasa, ty man trodde, att denne kunde vara underjordsfursten själf. Hade de mod att angripa den nytillkomne och i honom demaskera någon, som dref gyckel med dem, blef denne genompryglad. Omkom någon af en eller annan anledning, medan han bar perchtenmask, förvägrades honom, säges det, plats på kyrkogården. För denna allmänt förekommande uppgift torde sanning ligga till grund, och förklaringen är väl den, att en deltagare i

Digitized by Google

perchtenlöpandet i forna tider ansetts därigenom hafva tydligt ådagalagt, att han fortfarande var hedning.

Den meddelade skildringen, hvilken den anförda författarinnan erhållit från en gammal man, som i början af förra århundradet deltagit i dylika tåg, afser, såsom framgår, »die schiachen Perchten». Uppträdandet af »die schönen Perchten» hade författarinnan tillfälle att själf år 1902 bevitna i Gastein.. Jag anför i hufvuddrag hennes egna ord:

»När jag fram emot middagen den 6 januari anlände till köpingen Hofgastein, voro värdshusen fylda af människor, och alla gator, trots den stränga kölden, mycket lifliga. Alla bidade »die Perchten». Inemot kl. tu såg man ett sakta framskridande, långt tåg af människor nalkas från Wildbad och hörde trumpetstötar. Det var »die schönen Perchten». I spetsen kom »der Rosslreiter», en maskerad person på en käpphäst, klatschande med sin piska och beredande plats för tåget. Bakom honom gingo musikanterna, fem bönder med blåsinstrument. Därpå blef »der Vorpercht» synlig, iförd en ytterst grant utstyrd kolossal hufvudbonad af vidunderlig form, »die Perchtenkappe», hvilken väl egentligen varit ett tecken på hans herskarvärdighet. Vid hans sida gick »die G'sellin», en i kvinlig nationaldräkt klädd gosse af ett behagligt utseende. Åtskilliga liknande par följde, omgifna af andra utklädda personer. Beskäftigt sprungo två putsmakare i hvita kläder och med höga, spetsiga, hvita filthattar, i hvilkas kanter pinglor hängde, omkring i folkhopen, den ene väpnad med en med sand fyld kosvans, den andre svingande en vid pass en half meter lång, korflik, med blår fyld linnehylsa. Båda slogo med dessa redskap lätt de närstående kvinnorna, gifta och ogifta, dock endast dem, mot hvilka de ville visa sin artighet — sitt »Perchtenwohlwollen», såsom författarinnan uttrycker sig. Lika kostymerad som dessa två uppträdde ännu en tredje figur, hvilken medförde en af linnetrasor danad docka i form af ett lindebarn (»Fatschkind») fäst vid ett långt snöre, så att han då och då kunde kasta henne till de kvinnor, som han önskade lycka — i hvarje fall aldrig till främmande eller mindre respektabla kvinnor — och i nästa ögonblick åter draga henne till sig.»

Digitized by Google

Fråga vi nu, hvilken betydelse och hvilket egentligt syfte dessa upptåg anses eller ansetts hafva, blir, säger den anförda författarinnan, svaret icke så lätt att gifva, enär den ursprungliga karaktären och uppfattningen otvifvelaktigt under tidens lopp mycket urartat eller gått förlorad. Visst är emellertid, att dessa tåg haft till ändamål att bringa välsignelse och fruktbarhet. Öfveralt hälsas »die Perchten» därför välkomna. Ju mer »Perchtenlaufen», dess bättre år, säger den tyrolske bonden, och blir perchtaupptåget af en eller annan anledning instäldt, väntas missväxt och dålig tid. I Sarndalen låter bonden »die Perchten» löpa omkring på sina fält för att få ett godt år, och i Lienz råder samma föreställning.

På grund af iakttagelser af naturfolkens föreställningar förklarar fru Andree-Eysn denna åskådning så, att de maskerade personerna ursprungligen haft till uppgift att bortskrämma de skadliga makterna. Jag tillåter mig belysa detta med ett exempel. När hos präriindianerna en sjaman, s. k. medicinman, ville bota en sjuk, iklädde han sig en björnhud med vidsittande hufvud, hvilket han drog fram öfver sitt ansikte. I ena handen höll han en skramla, i den andra ett spjut, och under brummande läten, buller med skramlan och besvärjelser sökte han skrämma sjukdomsanden eller sjukdomsandarna på flykten. Såsom vi sett, möta äfven vid perchtenlöpandet liknande drag: skräckingifvande masker och larm af klockor, trummor och horn. Men här har man tagit steget ännu längre. Man har, må det teologiska citatet tillåtas mig, sökt »drifva djäflarna ut med djäflarnas öfverste», ett drag, som onekligen är ganska vanligt i folklig magi. Det gälde allenast att få de mäktigare till bundsförvanter mot de mindre mäktiga, och mäktigast voro andarnas och makternas drottning och konung, underjordsherskarna, hvilka i Tyskland hette bland annat Perchta och Ruprecht.

Det är möjligt, att vi i anförda förhållande hafva en antydan om ett grundelement i perchtenlöpandet. När man blickar ut öfver mänskligheten i dess helhet, erhålla seder, som inom ett visst, om ock stundom mycket vidsträckt område förete en afgjord karaktär och betydelse, ej sällan en ny belysning, egnad att visa drag ifrån ännu äldre och ursprungligare skeden. Men ett sådant uppsökande på

Digitized by Google

fjärran håll af förklaringen till en europeisk eller inhemsk folktro-företeelse *kan* också blifva missledande. Det torde förefalla mången otroligt, men det är dock så, att inom folktrons område hos kulturfolken fullt ut lika ursprungliga företeelser kunna anträffas som hos något s. k. naturfolk.

Utgår man från rent europeiska kulturseder, synes mig perchtenlöpandet böra förklaras mer såsom en direkt positivt verkande än som en afvärjande ceremoni. Mig förefalla nämligen de skräckingifvande perchtenlöparne såsom, påtagligen genom kyrkligt inflytande, förvanskade (diaboliserade) ättlingar af hedniska växtlighets- och äringsdämoner i djur- och människogestalt, sådana kyrkliga författare under kristendomens tidigare århundraden omtala dem (jfr sid. 182), och folksed och tradition ännu på åtskilliga håll känna dem. Men dessa dämoner voro af alt att döma ursprungligen inga skräckskepnader, om ock sägnen och folkföreställningen redan tidigt gjorde dem därtill,[1] utan de voro växtlighetens och sädesfältets lifsandar och altså mänsklighetens välgörare. Utgår man från dessa förutsättningar, måste man anse perchtenlöpandets ursprungliga och egentliga syfte hafva varit — icke att bortskrämma illasinnade makter, utan fastmer att enligt en för folklig »magi» gällande grundlag genom liknande ernå liknande (similia similibus), hvilket i här i fråga varande fall altså vore att genom ett efterhärmande af växtlighets- och sädesdämonerna inverka på naturen och framkalla dessa naturmakter själfva. Anslutande mig till den tyske folktroforskaren W. Mannhardt, hvilken särskildt gjort dessa växtlighetsmakter till föremål för sina inom religionsforskningen epokbildande undersökningar, ser jag således i de skildrade likasom i så många andra forntroceremonier ett slags natursuggestion, en impuls för att egga marken till ny verksamhet, ett »Lenz»- eller »Kornwecken» för att använda några betecknande, om ock andra ceremonier med samma syfte åsyftande tyska folkliga benämningar.[2] De profylaktiska drag och åskådningar, som i den skildrade folkseden möjligen kunna på-

[1] Deras fränder faunerna — de välgörande — delade hos antikens folk samma öde.

[2] Jfr W. Mannhardt: *Wald- und Feldkulte.* D. 1. Berlin 1875. Sid. 540 o. f.

Digitized by Google

visas, synas mig där lika litet som t. ex. vid antändandet af vår-eldar, vid rituell användning af frön och bröd, vid ceremonier med kraftspöet o. s. v. vara ursprungliga utan hafva tillkommit genom en, om ock må hända jämförelsevis åldrig, dock i hvarje fall sekundär religionsåskådning.

EDVARD HAMMARSTEDT.

Digitized by Google

Sagor och sägner, skrock och öfvertro
från finnbygder och lappmarker.[1]

9. Juhan Abram Suutari i Kittilä berättar.

A. *Om uppkomsten af namnet Kittilä.*

När jag var en liten pojke, hörde jag ofta gamla gubbar och gummor tala om alt märkvärdigt, som de hade hört af sina föräldrar. Jag var mycket road af dylika berättelser och lade dem mycket noga på minnet, och då de gamla gubbarne och gummorna märkte, att jag ville hafva grundligt reda på alt, ville de å sin sida gärna berätta. Jag tyckte det var trefligt att höra berättas om huru namnet Kittilä uppkommit, om de ryska fienderna, om *noitat* och *jatulat*. Besynnerligt är, att deras berättelser alltid så noga öfverensstämde, att knapt ett ords skilnad fans.

Dessa berättelser börja i hednatiden i Lappland, då evangeliets ljus ännu icke syntes eller spordes i de djupa ödemarkerna och skogarna. Det glest boende folket utgjordes mest af lappar och några finnar, och de voro alla kringflyttande. Detta aflägsna land var då för tiden mycket litet kändt äfven i Finland, men alla visste, att där bodde lappar, spåmän och trollkarlar (*noitat* ja *velhoja*). Några funnos dock, som kände till lappmarken och hade rest där. Dessa voro kringvandrande ryssar (*laukkuryssät*), af hvilkas re-

[1] Fortsättning af den i *Meddelanden från Nordiska museet 1902* införda uppsatsen.

Digitized by Google

sor många sorgliga händelser följde. Finland fick vid denna tid lida mycket svårt och bada i blod. Detta var i den stora ofredstiden. Man hade trott, att de, som bodde i lappmarkens dalar och fjällklyftor, skulle få bo i fred, men så blef det ej. Lapplandsborna fingo också sin del af de lidanden, som öfvergingo landet. De omtalade laukkuryssarne drogo med sig på rof begifvet folk, som for omkring och plundrade, mördade och röfvade alt de kunde komma öfver.

En gång kom en röfvarflock till Kittilä kyrkby, där då flere fastboende plundrades, mördades och uppbrändes. Det skedde så noga, att ingen blef vid lif i gårdarna förutom en flicka, *Kitti* kallad, som gömt sig i en rofkällare. Hon ensam blef vid lif i hela Kittilä by. Två byar finnas här på något afstånd från hvar andra. Af denna händelse har Kittilä fått sitt namn. Gamla personer visste ej riktigt säkert, i hvilkendera byn Kitti bodde, men troligtvis var det i nedre byn, Ala-Kittilä. Några sade, att Kitti bott i nedre Kittilä, där nu gamla *Salmitalo* (gården vid sundet) är belägen. Ja, ända från denna stund kallades byn Kittilä, och detta blir kan hända länge byns namn. Man bestämde, att detta namn skulle gälla äfven hela socknen.

Kronofogden Ch. Em. Ahnger meddelar, att, enligt uppgift af N. P. Loukinen, Kitti skulle bott å Pietarinkenttä, en åker vid Aakennusjoki nära prästgården, altså i Yli-Kittilä.

B. *Om de ryska fienderna.*

S. k. fienderyssar och röfvare hafva i forna tider ofta rest för att plundra och röfva. Gamla personer sade, att lapparne hade sin egen marknadsplats på skoglösa sandheden å landtungan mellan de afsides liggande *Loukinenjoki* och *Kapsajoki*, och dit samlades på vanlig tid många lappar ända från Inari för att sälja skogsvildt, hudar och annat, och handlande kommo från många håll.

Ryssarne hade också fått veta detta, och kände noga till tiden, då lapparne brukade komma dit. Då marknad pågick som bäst, kringrände ryssarne hela marknadsplatsen, och alla plundrades och mördades. Så gick det med marknaderna vid Kapsajoki, och efter den stunden såg man där aldrig mera folk till sammans. Ännu kan

Digitized by Google

man se märken efter kåta-eldplatser i närheten, strax intill *Kylä-järvi* träsk. Där finnas kretsar af hvita stenar (»valkea liesi merkkia kivisto»).

Efteråt sägas ryssarne i all vänlighet besökt den bekante trollkarlen (lovinoita) *Päiviö* vid stranden af *Rastijärvi*, där Päiviös by hade ängeslägenheter (*kenttät*). Päiviö också bodde där, och när han nu såg ryssarne på andra sidan träsket, sade han: »Nu komma ryssarne!» (*karjalaiset*). Ryssarne kommo. Päiviö hemtade dem från andra stranden med en flotte och tog hem dem till sin ängeskåta. Den vik, hvarifrån Päiviö hemtade in ryssarne, kallas ännu *Karjalanperä*. De voro hyggliga gäster i Päiviös kenttä, ty de visste, att husbonden var en stor trollkarl. De voro så rädda, att de ej på något sätt tordes skada Päiviö, och i mycken vänskap skildes de från Päiviös kenttä.

Många gamla sägner funnos om de illasinnade ryssarne, af hvilka blott de sorgligaste tilldragelserna må berättas.

Stockfleth (*Bidrag 1*) refererar efter Keilhau: »I syv på hinanden følgende år, heder det i sagnet, som her er opbevaret om denne ödelæggelse, fulgte röverhorderne hinanden så uafbrudt, at der fra den ene sværm til den anden ikke levnedes tid til at koge en renkjödsuppe, og der lægges til, at kun én mand blev levende i Alten og én i Varanger».

C. *Trollkarlen Päiviö och ryssarnes tåg till Rovaniemi.*

Päiviö hade hört talas om kristna läran, att den gör slut på trollkarlarne (*noidat*), och att en döpt människa icke kan bli en mäktig trollkarl. — Då bestämde han sig för att resa till svenska konungen och begära kristendomens införande i Lappland. — Detta gjorde han bara af det skälet, att ingen annan skulle kunna bli en så mäktig trollkarl, som han själf var. Så reste han. Det berättas, att han kom till Torne och fann fartyget kort förut afgånget söder ut, men gick efter och hann upp skeppet midt emot *Seittenkaare*. Han flög som pilen från ett armborst och kom lyckligt upp på skeppets däck. Konungen lofvade gärna att sända en präst att döpa lappmarksborna och lofvade att gifva en liten kyrkklocka till Kittilä — såsom sockennamnet kom att blifva nu, när kyrkan bygdes — och äfven skulle konungen låta bygga kyrka och skaffa präst till henne.

Digitized by Google

Päiviö for till baka till sitt hem, och snart kom prästen och döpte och kristnade: först Päiviö och hans familj och sedan alla andra. Det berättas om Päiviös söner, som före dopet varit trollkarlar, att de förlorade så mycket af sin kunskap att trolla, att de ej ens kunde bota bölder. Och för flickorna blef det ändå fullständigare slut med deras förmåga. Men gubben själf vardt icke sämre, han var lika duktig. Snart kom klockan för att stanna här för beständigt. Men någon präst bestälde man ej till Kittilä. Felet var icke något annat, än att Sverge hade två hårda krig mot Ryssland och Jutland. På det sättet blef kristna läran i Lappland glömd för denna gång.

Den tiden drogo många fiendehopar omkring, som laukkuryssarne fört dit. Då de kommo till Kittilä, togo och röfvade de allting och togo klockan också. Sedan reste de efter *Ounasjoki* och röfvade hela vägen, där de drogo fram. Emellertid fick Päiviö snart höra, att klockan var stulen. Han blef då mäkta förgrymmad och kallade de underjordiska till bistånd samt gick med dessa efter ryssarne, som kommit ända nära intill *Rovaniemi* till *Kellosuando* ofvanom *Heiskarintalo*. Där, midt emot Kelloniemi, drabbades ryssarne af Päiviös trolldom. Ingen väg fans vidare, och de undrade, hvad det skulle bli af dem. Klockan släpptes ned i älfven till selets botten, Kittiläs första kyrkklocka. Selet kallades därför *Kellosuando*, och man har ibland hört klockan ringa. En gång hade en gammal gubbe i Heiskarigården dött, och kvinnorna hörde då klockan ringa nere i selet, »så att skogarna darrade». Röfvarne drogo sedan framåt, tills de kommo till Rovaniemi by, till öfre byn. Denna by säges då varit så tätt bebygd, att en katt kunde springa från det ena hustaket till det andra ända från *Vuotikal* till *Ämmälä*, det är från byns ena ända till den andra. — Den kallades därför *Pihkapori*-staden (egentligen kådborrstaden).

På byns ena sida ligger »Kyssbacken». Där bodde en gammal gumma i en liten stuga, den s. k. Kyss-Stina (*Muisko-Tiina*). Hon hade en gång blifvit förargad på laukkuryssarne och kört ut dem från sin stuga. På trollkäringars vis kastade hon het aska efter dem. Dessa laukuryssar kommo nu med en mängd af plundrarne

Digitized by Google

och stego först in i gummans stuga för att se, om där fans något att röfva, och om hon också nu hade het aska till hands. Då de stego in, sade de till gumman: »Ja, nog minnas vi Muisko-Tiina, då hon slängde het aska efter oss!» Nu fick gumman med sitt lif betala, att hon kastat aska. De togo och brände ned alt, som de ej röfvade med sig, och sedermera har denna by aldrig varit så tätt bebygd. På detta vis har jag nu följt fiendehopen ända fram till Rovaniemi och återvänder nu till lappmarken, om hvilken jag började att berätta.

Många fientliga skaror hafva dragit omkring äfven inom den egentliga lappmarken. Fastboende hafva ofta vågat göra motstånd mot mindre fiendehopar, såsom t. ex. i *Sodankylä*, af hvilken anledning byn just kom att kallas Sodankylä (fejde-byn). Där sägas fienderna hafva blifvit slagna samt där förlorat sina lif och det gods, de fört med sig, men denna strid kräfde också flere af de fastboende försvararnes lif.

And. Joh. Sjögren uppgifver i sina *Anteckningar*, att ett predikohus uppfördes i Kittilä 1778, samt att kyrka bygdes i Sodankylä 1689 på bekostnad af Karl XI, som äfven skänkte den mindre af klockorna. Sägnen måste här afse Sodankylä moderförsamling och kyrka. — Angående Päiviö och hans släkt se Tornaei *Beskrifning*, sid. 28 o. följ., äfvensom Friis' *En Sommer*, sid. 51 och följ. — I Kemi lappmark talas om gamla Pietar Päiviö och sönerna Vuolli, Iisku och Juhani. Tornæus nämner Vuollaba, hvilket lapska namn (Vuollab) är liktydigt med det finska Vuolli, d. v. s. Olof. Qvigstad o. Sandberg berätta (*Lapp. event. og folkesagn*, sid. 117—128) om »Bæive Voulab» (Olof Bäive), »sagnhelten fra Enare». — Angående att bota bölder må nämnas, att Marja Lindberg i Tärändö (död 1889) »kurerade» dylika med surmjölk, som hon vispat med lillfingret.

D. *Om trollkarlar, spåmän och besvärjare.*

Gamla personer hafva berättat såsom fullkomligt sant, att förskräckliga trollkarlar fordom funnits. De hade i sin ordning under sin ungdom hört talas om dem af gamla personer. Dessa trollkarlar hade förmågan att med sin spåtrumma (*kannus*) taga reda på i bärgskrefvorna dolda kopparskrin med skatter, som ingen annan visste af. Då de skulle till att spå, kom dem trumman i handen, hvarför man kallat dem »trollkarlar med trumma i hand» eller också »flygande trollkarlar» (*kannuskäsi-noidaksi eli myös lentonoidaksi*), och trumman hade ett slags ringande ton, då man skakade den och

Digitized by Google

sjöng besvärjelser. Till sist kommo de i sådan ekstas, att de blefvo alldeles ifrån sig och föllo i vanmakt och voro liksom döda. En af trollkarlarne brukade likväl bibehålla sansen och fullfölja besvärjelserna. Slutligen greps också han af ekstasen och uppväckte därunder de andra till sansning. Det säges, att de ibland kunnat vara flere dygn i dylik ekstas, innan de kunnat hemta sig igen. De sade sig då hafva haft mycket att göra och långa vägar att färdas.

Efter gamla personers berättelser skall trolltrumman hafva haft en sådan kraft, att, om någon ovetande tog den i hand och vidrörde den, fick han snart känna dess underbara inverkan. Blodet i kroppen började koka hett från hjässan till hälen; och kastade man ej genast bort redskapet, blef man ytterligare förvirrad, så att man ej längre var sig själf mäktig, utan kom i alt större yra och föll i vanmakt, kom i ekstas. Det var en undervisningsresa. och så blef då den mannen färdig att kunna trolla. Men han fick icke vara rädd af sig, ty den som det var, blef aldrig en duktig trollkarl. Det är sanning, att alla de mäktigaste trollkarlarne blifvit det på detta sätt, genom att begagna sig af trumman. Då jag läste om professor Nordenskiölds resa till norra Sibirien och lapparne därstädes, fick jag se, att alla trollkarlarne där också begagnade sig af liknande redskap, nämligen en trumma, med hvilken de ringde. De ville ej för något pris sälja dem, men ändå hade Nordenskiöld fått en af dem.

Päiviö var den mäktigaste trollkarlen och spåmannen. Han bodde vid stranden af *Rastijärvi*, där ännu hans utäng (med kåta; kenttä) finnes, nu öfverväxt af enbuskar. Då han var gammal, berättar man, att han drog till *Inari*. Han hade nämligen där en kamrat i att trolla, och han var så mäktig den också, att han med sin trolldom kunde sätta sig till motvärn mot Päiviö och efter hand blef lika skicklig som denne. Detta var Inaris trollkarl (de gamle kallade honom endast så: Inarin noita). Mellan dessa båda rådde ofta stora trätor och slagsmål om vildrenar, som de båda önskade komma åt. En gång fick Inari-trollkarlen renarna att stanna hos sig, och Kittilä (Päiviö) fick inga. Därpå följde ett stort nödår för

Digitized by Google

Kittiläborna. Då tog Päiviö sin älste son *Anttijatku* med sig och for i båt ned från *Luokinen* samt rodde därefter skyndsamt åt nordväst, åt Rastijärvi till. Han kom till *Ounasjoki* och styrde öfver till älfvens västra strand. Strax gick han i land, just där *Taalovaara* (jättebärget) skjuter ut en hög ås ned mot älfstranden — det är ena ändan af *Levitunturi*. Där började han att rusta sig i ordning, lade spjutet bredvid sig och tillsade sonen, att då vildrenarna började höras och syntes simma öfver älfven, borde han komma i håg att, just då den sista vildrenen hoppade från andra stranden ned i älfven, väcka sin far med de sista orden i trolldomsformeln.

Päiviö sjöng nu följande: »Präktiga, långbenta Inarirenar, kommen rikligen till Kittilä och låten höra klapprandet af edra klöfvar» etc. Därpå råkade han i det ekstatiska tillståndet. Pojken väntade och väntade — hvem kan veta huru länge? — tills det genom klöfvarnas smällande och ljudet af svängande horn började höras, att en ren kom ända från Inarilandet af *Ruomankiselkä*. Säkerligen funnos emellertid ännu flere vildrenar. De voro snart vid åstranden och satte skyndsamt öfver älfven, fastän de flåsade med öppna munnar, och tungan hängde ut ur munnen. De voro tvungna att gå, och när den sista hvita vajan hoppade i älfven, väckte pojken sin fader, som steg upp behändigt och grep spjutet och sprang till älfstranden. När den hvita vajan kom i närheten, riktade gubben björnspjutet mot den. Inaritrollkarlen måste då gifva sig till känna och bedja Päiviö om nåd, och nåd fick han. Päiviö hade förut vetat af, att Inari-trollkarlen skulle följa efter renarna för att få dem tillbaka, och därför hade Päiviö stannat på andra stranden för att under ekstasen förgöra sin motståndare och göra honom rådlös, hvilket också lyckades. Nu skulle dessa båda mäktiga trollkarlar försona sig med hvar andra, dessa som nu redan lärt känna hvar andras förmåga, och så förliktes de för alltid. Renarne delades lika på båda hållen: Inari-trollkarlen vandrade tillbaka till sitt hem, och Päiviö blef med sin del kvar i Kittiläbygden. Ända från den tiden voro de sams, de båda mäktiga trollkarlarne. Och nu är slut på berättelsen om Päiviö, och i Inari säges hans sista kenttä funnits, där han uppehöll sig på sin ålderdom.

Digitized by Google

Trolltrumman kallas här på finska *kannus*, pl. *kannukset*. Tornæus och Sjögren hafva tidigare antecknat dessa namn. Apparaten var af trä, hvilket också tydliggöres af det af mig antecknade namnet *kannuslauta* (spåbräde). Sjögren uppgifver, egendomligt nog, att de flesta lappar hade kannukser *af stål*, utom en fattig gumma, hvars trollredskap endast bestod af näfver, men ändå var högst förträffligt. Gabr. Tuderus, pastor 1675, brände i Sodankylä och Kuusamo ett flertal spåtrummor. I svenska Öfvertorne sn finnes en lägenhet Kannusjärvi. Suutaris beskrifning på den praktiska användningen af redskapet är emellertid tydligen förvanskad, men ger anledning till förmodan, att det möjligen kunde vara nog att betjäna sig endast af själfva visaren, som var försedd med åtskilligt skrammel. Pålitligare är gifvetvis Tornæi autentiska, lifliga framställning (se särskildt Wiklunds edition i Lundells tidskrift). Att lappen i ekstas faktiskt var trollkarl är veterligt, och ett alldeles tydligt fall af clairvoyance berättar Tornæus af egen erfarenhet (Wiklund sid. 32, 1772 års ed. sid. 21). Schamaner finnas ännu bland de terska lapparne på Kolahalfön och stå i högt anseende (liksom fallet är i Sibirien; se Stadling). Dock användes trumman där ej vidare. Spåtrumman kallas i nämda lappmark *koamdes* eller *kumdes* (i norska Finmarken *gobdas* eller *kobdas*, i norra Karelen *kontakka*). Af Qvigstad (*Einige Bemerk. v. d. Zauber-trommel*) skrifves namnet från Tysfjord i Norge *goabd(t)ĕs*.

Berättelsens term för uttrycket »falla i ekstas» är *menee loveen* (egl. *louheen*) d. v. s. att resa till Pohjola- eller Lapplands-värdinnan Louhi (jfr. Castrén *Nord. resor o. forskn.* VI, s. 26). Äfvenså förekommer uttrycket *loveen langettaa*. Ganander (*Mythol. fenn.*, sid. 21) uppgifver: »då de falla i sin ecstas eller dvala, fara de till Jabmiaimo, de dödas rike.»

Elias Lönnrot (*Afhandl. om finn. mag. med.* s. 5) indelar trollmännens besvärjelsesånger i *synnyt* (födelseberättelser) och *sanat* (ord). Båda kategorierna torde blifvit framförda rytmiskt. (Jfr det intressanta arbetet *Les Incantations* af Sédir, Paris 1897).

Castrén berättar i Nord. resor o. forskn. I., s. 28, att Juhani Päiviö kämpade mot en rysk trollapska Kirsti Nouhtua, som sökte få öfver alla vildrenarna från Kittilä till ryska Lappland. Beskrifningen på renarnas beteende enligt Suutaris berättelse leder för öfrigt tanken till Kiplings skildring från Indien af Mågli med sina vargar jagande nilgajen (i »Mannen som ville bli kung»). Enligt Tornæus (Wiklunds ed., sid. 37) dog Peder Päiviö (Tornæi namnform) i Peldojärvi 1670.

E. *De siste trollkarlarne.*

Efter Päiviös tid blef det kyrkoherde i Sodankylä, och denne reste två gånger årligen till Kittilä och fullgjorde prästerliga förrättningar. Han höll också gudstjänst där i något gårdspörte, och ända till den tiden funnos där trenne ekstatiska trollkarlar (*lovinoidat*). I byn *Kaukonen* fans en vid namn *Klaavus* (Klas), i Kittilä by en med namnet *Hannun-Jussi* och en *Paanulainen*. Klaavus var af dessa tre den mäktigaste trollkarlen, och äfven kroppsligen var han reslig och fet. Han var bonde i *Mäkitalo*. Kyrkoherden *Forbus* hade då nyss kommit till Sodankylä, och man berättar, att

Digitized by Google

han varit mycket andligt sinnad och förgrymmad på de trollkarlar, hvilka han försport finnas i Kittilä. Då han kom första gången hit, hade folket samlats i byn Kaukonen, där gudstjänst hölls.

Trollkarlarne voro äfven med där. Paanulainen gick och hälsade på den nye kyrkoherden, som frågade: »Vet du, om här finnas några trollkarlar (noidat)?» Paanelainen svarade helt förfärad: »Jag vet icke, käre kyrkoherde, om här finnas några.» Kyrkoherden mönstrade Paanulainen skarpt och sade: »Jag tycker mig se, att du är en af dessa djäfvulens apostlar, men i dag skolen I få höra domen!» Forbus hade predikat riktigt strängt mot trolldom, och till sist blef han het i sin predikan och sade: »Genom Herren Zebaots mäktiga namn tillstädjer jag, att djäfvulen må taga sitt bort från denna församling — så att några trollkarlar ej måtte förvilla Herrens hjord — till dess jag nästa gång kommer hit, om man ej gör varaktig bättring och återvänder från den onda vägen.» Detta var på höstvintern; prästen kom ej igen andra gången förr än på tidiga sommaren.

Vintern var förliden, och våren kom, men trollkarlarne voro lika svåra som förut. De hade emellertid blifvit oense sins emellan. Kittiläbyns trollkarlar stodo på ena sidan, och Klaavus i Kaukonen-byn var ensam mot dessa. Det var en vårdag, snön höll på att smälta. Klaavus högg ved i skogen strax bakom gärdesgården utmed åkern. Grannen *Kaukonen*, som vandrade i närheten, fick syn på Klaavus, som sökte gömma sig bakom träden, på det att grannen, hvilken flere gånger tillsagt honom att göra bättring och sluta upp med sin tjänst hos satan, ej skulle blifva varse hans förehafvanden. Så satte han sig bakom ett stort, gammalt vind fälle, lade yxan bredvid sig och handskarna och mössan samt började sakta sjunga. Snart kom han i ekstas, men detta tillstånd varade ej länge, förrän han steg upp och begynte kämpa med några osynliga väsen. Två gånger störtade han med händerna mot marken liksom under en brottning, därpå grep han yxan och gjorde flere hugg med denna, upphörde sedan, såg på en viss fläck och sade: »Ligg nu där, din förbannade kötthög!» Så tog han sin mössa och vantarna och gick hem.

Digitized by Google

Äfven Kaukonen gick hem och tänkte, att han borde gå in och språka vid Klaavus ett tag. Men Klaavus kom snart själf till Kaukonen och sade sig vara mycket förargad. »Nå, granne, på hvem har du nu blifvit förtörnad?» sporde Kaukonen. »Just på den djäfvulen, som jag alltid troget tjänat och nu har gjort mig kvitt!» svarade Klaavus. »Men nu skall jag göra uppriktig bättring. Där hör du det, och när kyrkoherden kommer, då skall jag befästa mitt löfte» Detta tyckte Kaukonen vara ett godt beslut och talade till honom om Guds ord. Därpå frågade Kaukonen honom, hvad det var för en strid han utstått i skogen. »Var du och såg på?» sade Klaavus. »Jo, nog var jag det!» svarade Kaukonen. »Voj, käre vän, att du ej kom att hjälpa mig mot två karlar», sade Klaavus. »Det var Paanulainen och Hannun-Jussi, som kommo rakt på mig och skulle dräpa mig, och jag var mycket nära att mista lifvet, men det lyckades mig ändock att blifva dem öfvermäktig och att hämnas på dem.» Inom kort kom bud från Kittilä, att Paanulainen och Hannun-Jussi voro döda.

Kyrkoherden kom igen på försommaren, och då redan hade hans ord besannat sig. Alla, som något litet försökt sig på trolldom, voro mycket rädda, öfvergåfvo att trolla samt gjorde bättring.

Dessa voro de sista, mäktiga trollkarlarne. För omkring 90 år sedan fans emellertid i våra bygder en trollkarl, ehuru ingalunda jämförlig med de förut nämda. Det var *Pötys-Klaavus* (Luns-Klas). Denne bodde vid *Jesiöjärvi* och var besläktad med den omtalade Kaukonen-Klaavus. Om hans förskräckliga hädanfärd berättade mig min moder, som själf hade varit där på stället, bland annat följande. Hennes broder *Zakris Moko* firade bröllop höstkyrketiden i *Kariniemi* gård i Ala-Kittilä by. Där var Pötys-Klaavus, som började fantisera och lofprisade trolldomen. Somliga voro emellertid icke förfärade, utan talade med honom om själen och det tillkommande lifvet, hvartill han med riktigt grof och rå röst svarade, att om han berättade för dem, att Perkele ror med ens ryggrad och främjar arbetet, så att en karl här på jorden riktigt bra reder sig, så vore ej hans berättelse värre än deras egen. Han brukade alltid säga: »Gif brännvin, att ej präktig blir sämre!» När man nu

Digitized by Google

gaf honom på nytt, hälde han det i sig och böjde hela kroppen bakåt. Så föll han baklänges på golfvet, och därpå bar man ut honom i rislan (släden) på gården, så att han skulle nyktra till i kylan. Det var afton, och man såg ej efter honom mera, enär vädret blef blidare, utan menade blott: »Låt honom sofva!» De dansande gingo esomoftast under kvällens lopp ut för att svalka sig, och då hände det, att en pojke och en jänta satte sig på kanten af släden. Flickan trefvade med handen i släden, hvarpå hon hoppade upp, skrek till och sade: »Här är någon, som har dött!» Man gick dit och såg efter, och så var verkligen förhållandet. Pötys-Klaavus var död. Sådant var trollkarlens ynkliga slut.

Sedermera har ingen trollkarl funnits ibland oss. I *Rautusjärvi* säges hafva varit en spåman, *Lahen-Niku*, och till och med i Ala-Kittilä fans en gammal inhysing i *Hakala*-gården, som jag själf i min ungdom varit i tillfälle att tala vid, då jag en gång var dit i ett ärende hemifrån. Han hette *Klaavu*, och äfven han var af den *store* trollkarlen Klaavus' från Kaukonen släkt. Klaavu anses inom denna släkt vara ett riktigt hedersamt namn, som därför går i arf från far till son. Gubben berättade mig ofta om tilldragelser i fordomtima, och han var duktigt gammal. Med stolthet berättade han om sina egna trolldomsbragder. Med någon annan, sade han, hade han en gång som främmande varit i sin födelseby, och det var under våren på sista föret. Han gick till fots, ingen skjuts fans, och föret var nästan slut. Han gick från Kaukonen, och vägen till Ala-Kittilä är omkring 1½ mil. Han stretade i blöt snö och vatten och började sakta gnola på en sång, och så kom sinnesberusningen öfver honom. Han skrek: »Ohoj, skogens vättar, låtom oss rasa med hvar andra, kommen nu att skjutsa en vandrare!» Gubben skrattade här riktigt godt och sade, att då fick han sig snart skjuts hela vägen. Men de skjutsade honom ej ända fram, utan de lämnade honom ett litet stycke på andra sidan af ån, som rinner genom byn. Sedan har i dessa bygder funnits hvarken spåmän eller trollkarlar, endast några, som botat genom läsning, och några gummor, som sysslat med häxkonster, men dessa hafva icke varit alls framstående. Där blef det altså slut med den

Digitized by Google

saken, och det får det också vara — det är just ingenting att sakna!

I fråga om Hannun-Jussi bemärkes, att åtminstone i svenska finnbygder *unga* Juhani, pojkar, pläga kallas Jussi, medan äldre kallas Jussa. Angående Paanulainen, må man gärna anse namnet förevigadt genom Juhani Ahos skildringar från Panulagården, där den ryktbare *Panu* höll till. Ganander nämner i sin Mythol. fenn. (sid. 66) Panulan neiti: en underjordisk trollmö, hvars bindel fästes med ödlor. Med kyrkoherden Forbus åsyftas troligen magister Zacharias Forbus, pastor 1718 i Kuusamo och son af prosten i Kemi, Lars Forbus.

F. *Om troll och gastar* (*Jatuleista ja peikosta*).

I min barndom hörde jag ålderstigna personer berätta mycket om trollen. Dessa sades hafva varit orimligt stora, håriga öfver hela kroppen och förskräckligt fula, kunde förändra gestalt efter godtycke, men likväl ej göra sig osynliga. För människor voro de mycket rädda, så att man sällan fick se dem, men om man någon gång i skogen hörde ett af dem hvissla och då djärfdes att hvissla till svar, kom trollet strax fram. Så berättade man följande om en trollkunnig lapp med öknamnet *Tuonka-Äijä* (renfetts-gubben), som bodde mellan *Inari* och *Kiistala*.

På samma landtunga, där lappen bodde, uppehöll sig ett troll, som var mycket förgrymmadt på denne. När lappen nu en gång ströfvade i skogen med sitt björnspjut i handen, hörde han, att någon hvisslade, hvarför han strax hvisslade svar. Genast var trollet hos honom och sporde: »Är icke du Tuonka-Äijä?» Lappen svarade: »Nej, men nog känner jag honom.» Trollet frågade: »Nå, vet du hvar Tuonka-Äijäs kåta är?» Lappen genmälde: »Nog vet jag ju det.» Trollet frågade: »Då skall du komma och visa mig den, ty jag har ett litet ärende dit?» Lappen svarade: »Nog skall jag visa dig den, men Tuonka-Äijä får ej se mig, därför måste vi försiktigt smyga oss dit!» Så gingo de.

Emellertid kände Tuonka-Äijä på rätt nära håll en djup klyfta nedom en stor, utspringande klippa på *Luolikkovaara*, och fram mot kanten häraf vandrade de. Längst ner i afgrunden fans en stor källa, som aldrig frös till, hvarför det immade af den, då det var kallt. Sakta sade nu lappen till trollet och pekade med handen:

Digitized by Google

»Se där stiger röken upp, där har Tuonka-Äijä sin kåta, sträck dig öfver och titta dit!» Trollet gick fram på klippafsatsen och skådade ner, men samtidigt stack lappen honom bakifrån med björnspjutet. Trollet störtade utför branten, men såg sig om under fallet och frågade: »Var du icke ändå Tuonka-Äijä?» Så föll han ned till remnans botten och dog. Trollets käring hörde man sedan begråta sin make på *Sierrumaselkä*, som numera kallas *Itkemäselkä* (sorgeåsen).

Märkvärdigt är, att lapparne genom list och trolldom kunde göra sådana där skogsrån rådlösa och bringa dem om lifvet! Gamla personer brukade kalla dylika troll *lihapiruksi* (köttdjäflar) och sade, att de voro till hälften människor, till hälften djäflar. De voro emellertid mycket dumma.

I närheten af *Tepasto* by bodde en gång ett troll, som slog sina lofvar kring en bondhustru därstädes och plägade umgänge med henne. Så föddes ett barn, men då det var hårigt och anskrämmeligt, ville icke modern visa det för folk, utan gaf det åt trollet, att detta själft finge draga försorg om barnet. När husbonden fick höra talas om, att trollet hade sin gång i gården, började han lägga sig på lur för att få skjuta det. Men trollet tog sig i akt. Då mannen var borta, kom trollet och kastade genom ett fönster in barnet, liggande i komse (lapp-vagga) och sade till husmodern: »Där har du, Kirstiina (Kristina) kiippari ja kaappari!» (oöfversättligt). Därpå försvann det för alltid. Barnet blef kvar hos modern och växte upp till en grof karl och var som andra människor, och hans släkt lefver ännu.

Som barn var jag en gång i *Niilivaara*-gården. Dit kom då en kringvandrande främling, som kallades *Niku-Äijä* (Nils-gubben). Då den främmande karlen gick, sade den gamla värdinnan: »Det var en släkting till trollet, den där gubben!» Han var också reslig till växten och mycket stygg att åse. Gumman kunde säkert räkna ut, hvilket led (*polvi*, egl. knä) det var af trollsläkten, men jag har nu glömt det.

Man sade en gång under höanden, när alt folket var på ängen, att ett troll kommit till en gård i byn *Kaukonen* och ätit upp alla

Digitized by Google

filbunkarna och ännu mycken annan mat. Man hade ej kunnat gissa, att det var trollets verk, men då främlingen inom fållan hade burit stora träd med rötter och alt, då förstod man, att det var ett troll, som varit framme. Man trodde, att det var samma troll, som bodde vid Tepasto men öfvergifvit trakten.

Att trollet på detta sätt farit fram i boskapsfållan har man *här* aldrig hört berättas, kan hända af det skälet, att jorden här är så stenig och grubbig (gropig), att en vanlig människa ej kan tänka sig eller se något värre, när marken väl blifvit skogbunden och öfvervuxt med mossa.

Gamla personer hvisslade icke gärna, enär man sade, att trollen då lystrade. Också förbjöd man alla barn att hvissla, om det också skedde händelsevis. Om barnen ibland gräto, sade man: »Gråt icke, liten, gasten hör det!» (Äläitke, pikkuseni, peikko kuulee!) Man kan tydligt och klart förstå, att det en gång funnits troll. Sedan man börjat bruka skjutgevär, hafva alla troll och gastar försvunnit, utan att man vet, hvart de tagit vägen. Det är möjligt, att de dragit sig undan till något fjärran beläget, obebodt land, eller att man gjort ända på dem alla sammans. De hafva visat sig rädda också för armborst, men för bössor hafva de varit ännu mera förfärade.

Tuonka, ett lapskt-finskt ord, är benämning på ett renfett, förvaradt i torkade renmagar. Finnarne äta det som sofvel till bröd, och det smakar ganska bra. Eljest pläga finnarne, äfven i Sverge, äta fett af nötkreatur som sofvel, ty smör har man ej alltid råd att äta. Fettet hackas i små bitar och saltas. I Tärändö gestaltar sig tuonka såsom *tunka*. *Lihapiru* är där ett okvädingsord. Om *peikoja* berättar man i Tärändö, att de flögo omkring i skymningen som flädermöss. Här är väl altså gast, icke troll, det riktiga motsvarande ordet. Slog man dem en gång, dogo de, slog man ännu en gång, vaknade de åter till lif. Med järn eller stål fick man icke slå, ty slikt bet ej, utan en björkklabb eller dylikt var bäst att använda. Också i Tärändö känner och använder man uttrycket »hvissla inte, för då kommer gasten och tar dig!» Ganander (Mythol. fenn., s. 68) anser *peiko* synonym med *perkele*, *piru*, *pirulainen* (djäfvulen).

G. *Kyrkorna i Kittilä. Allmoge och tjänstemän.*

Jag har förut berättat om kristendomens utbredande i Kittilä. Om det kunnat så genomföras och inga hinder kommit emellan, hade helt säkert Kittilä blifvit moderkyrkan i lappmarken. När

Digitized by Google

sedermera nya åtgärder vidtogos, blef Sodankylä såsom varande tätare bebygd hufvudförsamlingen, och Kittilä blef endast ett kapell. Prästen reste två gånger om året till Kittilä för att predika och höll skriftegång i något gårdspörte. En bonde i byn Kaukonen hade för ändamålet låtit bygga ett pörte, som för sin storleks skull kallades Holmas slott. Holm var förmodligen bondens tillnamn. Där predikades mycket länge framåt i tiden.

Den första begrafningsplatsen var *Kurjenpolvi* (tranknäet). Denna ligger tre verst uppåt skogen från den nuvarande kyrkogården. Det synes häraf, huru rädda och fruktande människorna den tiden voro, då de ej tordes bygga sina gårdar i närheten af de dödas hviloställen. På detta sätt har Kittilä sett ut länge, länge; först 1778 bygdes första kyrkan i *Ala-Kittilä* by, och samtidigt iordninggjordes en ny begrafningsplats bredvid kyrkan. Denna kyrka, som jag fullt säkert kommer i håg — och jag mins öfver 50 år till baka — var ett fyraväggigt hus, större på längden än på bredden. Man hade gjort yttertaket af plank, hvari man på midten med yxa hålkat en ränna, så att vattnet kunde rinna af. Invändigt såg den ut ungefär som andra kyrkor. Fönsteröppningarna voro fem, bra nog stora, men rutorna voro mycket små och sutto inpassade i blykors. Sakristia fans ej. Ingångsförstun var som ett litet kontor utanför kyrkväggen, och därifrån kom man genom en dörr in i kyrkan. På båda sidor om dörren stodo ett par bjälkar, och dessa voro så långa, att de räckte öfver takåsen. Ofvanpå bjälkarna var liksom ett tak, under hvilket kyrkklockan hängde. Ringaren hade sin plats på golfvet i förstun och drog i ett långt, groft rep, som var flätadt af fururötter liksom de rep, hvilka användas vid timmerflottning. I förstuns tak var en öppning, hvarigenom ringaren såg, huru klockan svängde. Klockan var helt liten, men ändå kom skada på den: den gick i tu och måste gjutas i hop igen, men sedan satte man den ej i samma ställning utan mellan några stolpar utanför kyrkan, då man slog med kläppen och ringde.

Så fortfor man, ända tills ny kyrka bygdes. Nya kyrkan bygdes efter hvad jag minnes åren 1833—1835 i *Yli-Kittilä* by, och denna by passar också bättre till kyrkplats, ty där är bättre mark

Digitized by Google

och på alt sätt förmånligare. Då invigdes äfven en begrafningsplats nära den nya kyrkan, tredje begrafningsplatsen i Kittilä. Vår sista kyrka är af trä och väl liten i förhållande till folkmängden, som ökas årligen. Med kyrkans uppbyggande hängde så till sammans, att församlingen själf bygde sin kyrka, och kronan lofvade ett penningeanslag. Pengar uttogos, om jag minns rätt 15 riksdaler på hvarje gård, och arbetet började då riktigt med kraft. Så uppfördes kyrkan fullfärdig. Resten af penningeanslaget hördes emellertid aldrig af, och man fick aldrig reda därpå. Till sist utsåg man bonden *Juho Korva* till talman och skickade honom till guvernören i Uleåborg för att bringa klarhet i saken. Men Korva kom till baka med bud, att man skickat alla pengarna, som voro afsedda för Kittilä, och nu vet ingen, hvar pengarna hamnat. Guvernören i Uleåborg, *R. W. Lagerborg*, reste då upp till Kittilä för att taga reda på den där affären, men dåvarande kronofogden i Lappmarks härad och Torne kommun var ej vid sina sinnens rätta och fulla bruk, hvarför ingen upplysning i den dunkla och inveckladе saken kunde vinnas. På det sättet fingo Kittiläborna bygga sin kyrka hufvudsakligast på egen bekostnad.

I min barndom funnos inga tjänstemän boende i Kittilä. Prästen och länsmannen reste ibland hit på tjänstgöring från Sodankylä. Just så långt till baka jag kan minnas, fingo vi egen präst här, och sedan kom länsmannen flyttande hit samtidigt med kronofogden, och nu finnas här tjänstemän af alla slag, så att intet annat felas oss än en särskild guvernör öfver Lappland. — — —

Slutligen vill jag berätta litet om dem, som bo här i lappmarken. De första invånarne voro lappar, som så småningom aftagit i antal, när inflyttningen af finnar ökats. Finnarne torde kommit hit på det sätt, att man efter någon i hemtrakten begången förbrytelse rymt hit till öfre landet. Så sade t. ex. *Kaukonen*, att han var från ett land långt, långt borta, hvarför man började kalla honom Kaukonen (=Kaukainen, främling). *Mokko* i nedre Kittiläbyn sade sig hafva kommit från ryska Lappland (*Turja*). *Fuski Mokko's* (Fuskin Mokkoin= *Fuscus Mokkij's*) släkt vet ännu, hvarifrån deras förfäder stammat. Där, i ryska Lappland, finnas många finsktalande hushåll, och därifrån var Mokko, som fått sitt

Digitized by Google

namn af att han vid skytte alltid brukade säga: »Jag är en karl, som går utanpå alla» (minä mies muita mokompi) och uppgaf sig vara hittebarn (*lehtolapsi*, egl. lundbarn, utsatt barn). Modern skulle hafva födt honom och lindat in honom i en lärftspacke bredvid skogsstigen, där en kvinna fann honom och sedermera uppfostrade barnet. Man kallade honom därför också »lärftspackegubben» (liinapakkaäijä). Så har Mokkos släkt runnit upp och likaså det vanliga uttrycket »mies muita mokompi». Denna släkt tillhör också jag på min mors sida. Mokkos släkt liknar svenskarne och har tjockt kindskägg. Man säger, att denna Mokkos stamfar varit mera civiliserad än andra på den tiden.

På detta sätt har en finsk befolkning hitkommit. Personerna hafva icke yppat sina rätta namn, naturligtvis af rädsla, att det skulle spörjas, hvar de uppehöllo sig. Nu finnas här ej många lappar kvar, endast några få.

Sedan Johan Abram Suutari berättade det förestående, hafva förhållandena i flere hänseenden förändrats. Landsvägen till Kittilä är färdig, postkontor och apotek hafva inrättats i kyrkbyn, och folkskolor finnas både i kyrkbyn, Köngäs och Alakylä byar. Nya kyrkan är tillbygd och reparerad, brädfodrad och oljemålad. Gamle Johan Abram fick glädjen se flere af sina önskningar uppfylda. Han dog år 1900.

10. Kronofogden Charles Emile Ahnger meddelar.

A. *Sägner från och om det älsta Kittilä.*

Fordom lefde i Lappland en mäktig trollkarl vid namn *Päiviö*. Vintertiden bodde han på det ännu befintliga *Hannu's* nybygge vid utloppet af *Aakennusjoki*, på den dyiga stranden; om sommaren uppehöll han sig på *Taalovaara*, uppe på höjden *Kellostapuli* (klockstapel), så att han alltid kunde se, när de fientligt sinnade ryssarne kommo på sina plundringståg. Om hösten bodde han i *Kuivasalmi* by, hvarest hans kenttä (röjning, med kåta) ännu finnes. Brodern *Tieska* (=ett löst skinninlägg i handskarna, hvilket kan uttagas för att torka, då det blifvit vått) bodde på västra sidan om *Aakennustunturi* mellan *Pyhäjärvi* och *Kukasjärvi*. Päiviö hade tre söner.

Digitized by Google

Den älste hette *Vesto* (en fors i Aakennusjoki heter ännu Vesto, emedan Vesto ofta uppehöll sig i dessa trakter och vid besök hos sin farbroder alltid vadade öfver älfven just i denna fors), den andre hette *Mettä-Lappalainen* (=skogslappen; det fins nära källorna af *Venetjoki* en ås, som ännu bär hans namn, enär han vanligen vistades där). Den tredje sonens namn var *Hannu*, hvaraf gården fått sitt namn.

Päiviö hade en gång, klädd i hvit pesk (=lappmudd), begifvit sig till Stockholm för att anskaffa en präst till Lappland. Vid *Taivalkoski* såg han, huru fiskarena med håf togo sik och lax. Han förvandlade sig nu själf till en stor fisk och sam in i håfven. Med mycken möda fick man denna sik i land, och man hade just börjat fjälla den, då den hoppade till baka i forsen. Karlarne sågo, att blott hår af en pesk stannat kvar på stenen, men inga fiskfjäll, och häraf förstod man, att fisken ingen annan varit än just den berömde trollkarlen från Lappland.

I Stockholm gick Päiviö upp till kungen och fick präst till *Sodankylä*. Prästen reste vägen förbi *Kellontekemä* (klockgjutningsplatsen) till Kittilä, hvarest han i nedre gården (Alatalo), där nu badstuplatsen ligger, höll gudstjänst. Hit församlades många trollkarlar och många andra. Prästen frågade trollkarlen *Paanulainen* — som bodde i Paanulainens risiga skog på nedre ändan af Kittilävaara —, huruvida han var en trollkarl, men Paanulainen bekände ej. Prästen sade sig då följande dag ärna visa, hvem af dem vore den mäktigaste att predika. Nästa dag föllo många i ekstas (loveen eli lumoon), så att de blefvo sanslösa, och fem af dem dogo.

Päiviös söner Vesto och Hannu hade just då begått nattvarden. Härom berättade de för sin broder Mettä-Lappalainen och voro belåtna öfver, att de fått ett så godt vin. Mettä-Lappalainen frågade: »Var vinet lika bra som spad af abborrarnas inälfvor?» — »Voj, det var mycket bättre!» — »Nå, kanske bättre än om man skulle koka hela abborren till spad?» — »Det var ännu bättre.» — »Men var det månne så bra som om man tre gånger skulle koka inälfvornas spad?» — »Det var ännu mycket bättre», blef svaret. »Det är då alldeles omöjligt!» sade Mettä-Lappalainen. Efteråt, då prästen kom

Digitized by Google

för andra gången till Kittilä, tog Päiviö med sig Mettä-Lappalainen, och då nu denne undfick nattvarden, sade brodern: »Nå, sade jag dig icke, att vinet var bättre än tre gånger kokadt spad på inälfvor.»

För omkring 300 år sedan kom en man vid namn *Määnänen* från Tavastland och bosatte sig vid *Riikokoski* i sydost om Ounasjoki, där ännu finnes *Määnäsenmännikko* (Määnänens tallskog) samt hans eld- och boningsplats, ett omkring 2 famnar bredt och 8 alnar långt trähus med spiselmur i ena hörnet. Määnänen hade i Tavastland slagit i hjäl sin broder och därför rymt hit till lappmarken. Här gifte han sig med en lappkvinna från *Lakkala* samt blef far till en son och tre döttrar. Sonens namn vet ingen. Den älsta dottern hette *Kitti* (Ristiina=Kristina), den andra *Brita*, den tredjes namn känner man icke.

En gång kom en flock fientliga ryssar alldeles oförväntadt, utan att man tillförne sport det minsta. Flickorna höllo på att valla får: Kitti på *Lamposaari* i Ounasjoki, Brita på *Nälkäsaari*. Ryssarne slogo i hjäl Määnänen och hans hustru och sonen, men den hemmavarande flickan fick tillfälle att fly ut på *Nälkäjärvi*. Kitti och Brita voro dolda på holmen. De fientliga ryssarnes öfverste hette *Haapanen* (af *haapa*= asp eller *haapana*= and, svensk-finsk dialekt). Röfvarne hade gömt sig i en hålgång vid en å, ett litet stycke från Määnänen-gården åt söder till. Denna bäck har däraf fått namnet *Haapaoja*. Sedan ryssarne dragit därifrån, foro Kitti och Brita till hemmet, som var brändt till aska. Af skeletten funno de, att icke alla de hemmavarande blifvit bragta om lifvet. De började leta och funno till sist sin syster vid stranden af Nälkäjärvi, där hon lifnärt sig af gräs och fräkenrötter. Det ställe, där tredje systern anträffades, fick just af denna anledning sitt ännu bevarade namn (Nälkäjärvi=hungerträsket).

Dessa tre systrar vandrade härifrån ned efter älfven och bosatte sig vid stranden af Aakennusjoki, där nu prästgården ligger. Från Savolaks kom en man vid namn *Jaakko Ylityinen*, som äktade Kitti. Han hade i sin hemtrakt kommit i slagsmål med sin halfbroder och bränt upp hans gård. Brodern brann inne, och gär-

Digitized by Google

ningsmannen hade därför flytt hit upp. Jaakko och Kitti bodde där prästgården ligger. På samma ställe hade förut bott en jättestor lapp vid namn *Poro-Heikki* (Ren-Henrik). Han hade brutit upp denna mark, och midt på gården finnes en liten backe, som ännu bär namnet Poro-Heikki-backen. Honom, Poro-Heikki, körde Määnänens döttrar bort, och han flydde åt Norge till. När Jaakko Ylityinen redan länge bott här, kommo hans halfbrors söner, tre stycken, för att kräfva vedergällning af honom. Då Jaakko fick se dem komma upp från stranden, och han ej kunde fly undan genom den åt älfven liggande dörren, kröp han ut genom en fönsterglugg och sprang väster ut inåt skogen. Hämnarne sågo emellertid, att han flydde och började förfölja honom. Jaakko sprang då och körde hufvudet mot en stor sten, så att förföljarne icke skulle lyckas bemäktiga sig honom lefvande och pina honom. Han dog dock icke häraf, utan svimmade endast. Förföljarne trodde, att han var död och lämnade honom därför i fred, sedan de likväl tagit alt han hade på sig. När Jaakkos söner kommo hem, ville de skynda efter främlingarne för att söka taga tillbaka, hvad som frånröfvats gubben, men denne tillstadde icke detta och berättade för barnen, hvarför han rymt hit långt upp i norden. De, som skulle hämnas, vände åter till Savolaks. Jaakko Ylityinens efterkommande lefva ännu kvar i Kittilä, i Niilivaara, Vesmajärvi och på många andra ställen.

Förr i tiden kom från Petersburg en soldat vid namn Pietari (Petter), hvilken bosatte sig på *Pietula*-gården, som ännu finnes kvar. Han gifte sig med en lappkvinna och var af svensk släkt, fastän han kom från Petersburg. Till honom kom sedan hans måg, också han från Petersburg. Denne sistnämde var musikant, och man trodde, att han hette *Jussi*. Hela Pietula-egendomen hette först *Ryssä* (ryss), troligen emedan förste bebyggaren kom från Ryssland. Gården Ryssä delades, så att en af sönerna — *Matti* — fick nuvarande Pietula, och hans halfbroder (som var född af annan mor) *Jussila* (Jussi) fick till sammans med yngste sonen *Heikki* det s. k. *Palonmaa*. En, som gått ut i fält, hette *Erkki* och fick där namnet *Mortti*. Han dog i Lule såsom officer och var mycket stark. Hans släkt lefver ännu kvar i Rovaniemi under namnet Mortti.

Digitized by Google

Förestående är en i flere hänseenden intressant parallel till Suutaris skildring. I samband med det i det förestående förekommande namnet Paanulainen må vi åter erinra om Juhani Ahos präktiga bok »Panu» [I—II, Borgå 1898], där i romantiserad form skildras kristendomens strid med den urartade hedendomen.

B. *Om Kiistala-byns upprinnelse.*

På västra stranden af Torne älf bodde nära *Kattilakoski* (kittelforsen) en man vid namn *Joonas* (Jonas), och i grannskapet bodde hans broder *Pieti.* I den tiden togs härifrån krigsfolk i mängd, och de måste vandra man ur huse. Joonas höll på att göra stolpar till spinnrocken — ty han var svarfvare —, då budkafle kom, att han strax skulle draga ut i fält. Han släppte arbetet på golfvet och sprang ut genom dörren, utan att säga farväl åt sin hustru eller sina fem barn.

Pieti kom också till krigshären, där bröderna uppehöllo sig i 5 år. Joonas fick tillnamnet *Trast.* När 5 år voro förlidna, kommo de åter hem och funno alt i högönsklig välmåga. De bestämde nu, att de skulle rymma undan någonstädes, så att man icke vidare kunde prässa in dem i krigstjänst. Båda bröderna togo därför sina hustrur och barn i båtarna och foro till *Muonio.* Här sökte de upp ett ställe, där de kunde gömma sig, men de ville ej slå sig ner vid den stora älfvens stränder, utan färdades uppåt efter *Jerisjoki* och kommo till *Keimiöniemi.* Emellertid ville de ej slå sig ner där häller, utan sträfvade ändå längre åt öster, drogo båtarna öfver till *Kulkojoki* och kommo sedan på denna till *Ounasjoki* och foro nedför denna älf. Nu mötte från öster en mycket stor älf, uppför hvilken de begynte färdas. Joonas reste uppför *Sotkajoki* (knipbäcken) och kom till en trakt nämd *Ruostenenä*, som når ut till älfstranden, och bosatte sig där. Pieti reste uppåt *Loukisjoki* litet ofvanom *Kuivasalmi* och slog sig ner på en kal höjd vid krökningen af *Keuvaara.* På nedra sidan bodde Joonas på den vidsträckta skogstrakten Ruostenenä, men hans son *Mikko* tyckte, att man ej kunde draga sig fram där. Då han varit ute på jakt, hade han sett en sjö och vid stranden däraf en vacker udde, där han trodde,

Digitized by Google

att kornet skulle växa bra. Då flyttade han dit och tog också fadern med och modern och alla barnen och bosatte sig på *Tervaniemi.* Denna udde fick namnet *Trastiniemi* efter Joonas' krigsmansnamn, och sjön kallades *Trastijärvi.* Dessa namn bibehållas ännu.

Mikko gifte sig med *Torajainens* dotter. Torajainen bodde vid mynningen af Loukisjoki, där byn nu ligger, men emedan det var dåligt fiske där, flyttade han till *Rautusjärvi,* där *Lahti*gården nu är belägen (Juhan Juhanpoikas Lahtitalo). Mikkos son *Mikko* gifte sig med *Inkeri Nikuntytär* (Inger Nilsdotter) från *Niilivaara* (Olligården). Deras barn dogo i smittkoppor, som då på ett fasaväckande sätt härjade härstädes (60 lik begrofvos på en gång, samtliga liken af 5-åriga gossar). Inkeri blef efter sin mans död omgift med *Pekka Kyrö* (från Raattamaa by) och fick med honom sonen *Nils Petter Loukinen,* häradsdomaren, som tog upp Loukinen-gården på andra sidan om Trastijärvi. Juho Mikkonpojka Trasti gifte sig med *Maria Jokela* från Köngäs by och blef far till sönerna *Mikko Angelva, Juho Tervaniemi, Pekka, Niiles* och *Matti* samt flickorna *Marja* och *Margareta.*

Det finska *muotkee* betyder att draga båten öfver en muotka (=sv.-lapska *muorke* och försvenskadt *mårka* eller *mokka;* ex. mokk-fiske), d. v. s. ett smalt landstycke mellan två vatten, vare sig träsk eller älfvar. Ett dylikt landstycke heter på finska äfven *taipale,* på svenska *eda,* på norska *eide.*

Släktledning till ofvanstående:

Joonas (Trasti) — Pieti

Mikko — Fyra barn

Mikko, g. m. Inkeri Nikuntytär Niilivaara.			Juho, g. m. Marja Jokela från Köngäs.				
Barnen döda i smittkoppor.	Mikko (Angelva).	Juho (Tervaniemi), sedan till Norge.	Pekka	Niiles	Matti (Rautiola).	Marja	Margareta

Inkeris andre man, fader till häradsdomaren Nils Petter Loukinen, var den Pekka Kyrä Raattamaa, som i efterföljande släktledning betecknats Pekka IV.

C. *Om Raattamaa-byns upprinnelse.*

Från Storkyrö flydde för soldatutskrifning eller något begånget brott en bonde *Mikko* jämte sina söner *Mikko* och *Olli* upp till lapp-

Digitized by Google

marken, där de slogo sig ned vid *Vuontisjärvi* omkring en half mil från Raattamaa och Kyrö. Därstädes ser man ännu kenttä och åker, hvarjämte stenrösen ligga kvar såsom eldstadsmärken. Emellertid var det så blåsigt där i norra sluttningen af *Pallastunturi*, att nybyggarne ibland blefvo insnöade och nödgades att med en stång gräfva sig ut genom fönstergluggarna. De flyttade af denna anledning till *Yli-Kyrö* by, hvarest Olli stannade, och där hans släkt ännu lefver. Mikko begaf sig emellertid till *Raattamaa* udde invid *Vähäkoski*, där ännu åker med diken och eldstadsplatser finnas. Där bodde han åtta missväxtår, under hvilka han å »vaaran» (bärget) kunde så en mössa full med säd och få ej mer än hälften till baka vid skörden. Han flyttade därför till *Mikkola*, från hvilken de andra gårdarna redan blifvit utbrutna. Mikko var mindre vetande och brukade därför nämnas *Hullu Mikko Raukka* (Tok-Mikko, stackaren). Han hade för sed att i skogen fälla ofantligt stora furor, som ännu synas under mosstäcket.

Mikkos son *Pekka* bodde på Mikkola; den andre sonen, *Heikki*, flyttade till *Ivalojokis* utflöde i Inariträsket. Han var den förste, som där bröt mark. Pekka hade två söner, *Pekka* och *Thomas*. Af dessa bodde Pekka på Mikkola, men Thomas flyttade till Inari. Pekkas son, *Pekka*, bodde på Mikkola, som efter honom delades mellan hans tre söner: *Mikko*, *Pekka* och *Thomas*. Mikko fick Mikkola, de andra båda delar i Kyrö. Mikko hade tre söner: *Pekka*, *Juho* och *Nils*, af hvilka Pekka framdeles fick *Mikkola*, Juho *Salanki* — hvarifrån han flyttade till *Vaara* i *Tepasto* — och Nils *Pallasniku*. Nu bor i Mikkola-gården Pekkas son *Abram Gabriel*.

Släktledning till förestående:

Mikko

Mikko — Olli

Pekka I — Heikki

Pekka II — Thomas

Pekka III

Mikko — Pekka IV — Thomas

Pekka V — Juho — Nils

Abram Gabriel

Digitized by Google

D. *Om Kyrö-byns i Inari förste bebyggare.*

Thomas Kyrö från byn Kyrö eller Raattamaa i Kittilä flyttade till stranden af Ivalojoki, där nu gården *Törmänen* ligger. Hans hustru hette *Brita Stiina Peltovuoma* och sonen, som gifte sig och lefde ännu 1885, *Mikko.* Mikkos hustru hette *Kaisa Greta Kokko* eller *Salmela* från Rautusjärvi i Kittilä. För dem blef en pojke ofärdig, Samuel Thuomas, som nu bor på Törmänen, och deras dotter Agneta blef gift med Heikki Kyrö. Den undre delen af Törmänen-gården kallas nu *Heikkilä* (REIN: *Statistik*, s. 150). En annan dotter, Brita Stiina, blef gift med Pekka Juho från Kyrö-byn, en tredje, Greta Kaisa, gift med Petter Pekkula, Juhos broder, och eger tredjedelen i gården Törmänen.

Heikki Kyrös söner voro: Heikki å Hentrikintalo i Kyrö, Pekka i Koppelo, Lasse vid norra stranden af Alajärvi, där märken synas efter hans odlingsförsök. Lasse sålde åt ofvannämde Thuomas och flyttade sedermera till Norge, Alten. Han hade inga bröstarfvingar, men Heikki och Pekka efterlämnade många barn.

Kyrö är numera en stor, mycket välmående by, bebodd af finnar, medan Inaribefolkningen eljest företrädesvis utgöres af lappar. Enligt Sjögren (Anteckn. s. 172) grundlades Hannula 1760, Kaukonen 1731 (nuv. byn 1760), Kellontekemä 1760, Kiistala 1784, Kyrö 1731 (namnet förekommer först 1758), Loukinen 1766, Pyhäjärvi 1784, Salmijärvi 1772, Syväjärvi 1766 och Tervaniemi s. å.

Släktledning till förestående:

Thuomas Kyrö,
g. m. Brita Stiina Peltovuoma

Mikko,
g. m. Kaisa Greta Kokko eller Salmela

Samuel Thuomas	**Agneta, g. m. Heikki Kyrö, sonson till Mikko Kyrö från Vasa-Kyrö; se släktledningen under Raattamaa.**	**Brita Stina g. m. Pekka Juho**	**Greta Kaisa g. m. Petter Pekkula. broder till Juho.**
		Många barn.	

Agneta's barn:

Heikki i Kyrö.	**Pekka i Koppelo eller Kiviniemi.**	**Lasse i Alten, Kåfjord.**

Angående Lasse och hans fader, se Castrén: Nord. resor o. forskn. I: 34.

E. *Från Kiistala.*

Renlappen *Juho* flyttade med sina renar från södra svenska lappmarken till stranden af *Sammakkojärvi*, där han började timra sig en gård. Då han var ytterst ifrig och arbetsam samt ofta funderade på, huruvida han skulle fortfara med nomadlifvet eller blifva fastboende, kallade man hans ställe *Kiistala* (kiistaa eller kiistatelee = kappas, disputera). Sonen *Juho* började där bryta mark och rusta till hemman samt skördade fodergräs. Åter dennes son *Juho* bytte sig till en hemmanslott i *Haukivaara*-byn och flyttade dit. Dennes son *Simo* anlade *Tammela*-gården.

F. *Vuollis skatteuppbörd.*

Den förste, som bodde i *Kellontekemä* by, innehade *Vuolli*-gården (Olofs-gården) vid träskets södra strand. Han tyckte sig vara en utmärkt och framstående man samt fordrade skatt af alla, som flyttade dit i närheten. Denna skatt betalade man länge i Kittilä, Kaukonen och många andra byar samt dess utom i Kurtakko inom Kolari socken.

En gång, då skatten ej till fullo gäldats, beslöt sig *Vuolli* för att själf fara och kräfva ut den. När han kom till *Vanhatalo* i *Kaukonen*, uppehöll sig där en veteran sedan krigstiden. Vuolli fick ett får i skatt, men tyckte, att detta var för obetydlig gärd. Han band fåret vid sitt skoband och gick därefter med djuret in i pörtet. Här började han väsnas öfver att han fått för litet betaldt, enär det ju gälde resterande skatt för flere år. Krigsmannen hörde en stund tyst på, men frågade sedan: »Hvad är det den där pratar för slag?» Man berättade då för honom, att Vuolli var fastboende i Kellontekemä by och därför fordrade skatt. Krigsmannen tog då ett stort vedträ och lämnade detta som skatt med orden: »Är det du, som här tar upp skatt lik en konung? Likväl är kungen den ende, som man är skyldig skatt!» Vuolli gick då hastigt sin väg, så hastigt, att skobandet gick af, och fåret stannade kvar i pörtet.

Digitized by Google

Vuolli begaf sig nu till *Kurtakko*, där endast en kvinna var hemma. Äfven här började han träta, emedan skatten länge uraktlåtits, och sade sig ämna gå i skogen och taga en vaja (renko) som likvid. När Vuolli fått fast vajan, såg han kvinnan komma ut med en såstång i handen och sade därför till henne: »Kom inte hit, du Kurtakko-skata, nog tar jag ändå vajan! Håll dig du undan, Kurtakko-skata!» Men käringen slog Vuolli med påken i nacken, så att han svimmade, och tog Vuollis knif och skar af rentömmen, så att djuret blef fritt. När Vuolli åter kom till sans, såg han, att »skatten» försvunnit, och ända sedan denna tilldragelse slutade man att betala skatt till honom.

G. *Begrafningsplatser.*

Förr i världen begrofvos liken hvar det föll sig lägligt, men ändå sökte man nog att få dem jordade någorlunda på samma ställe. Många sådana begrafningsplatser finnas: vid stränderna af *Rautusjäri*, på *Keväniemi*, vid *Sotkajärvi*, på västra sidan om *Kapsajoki*, i *Kirkkokuusikko* (= den hvalfbildande gamla granskogen), vid stranden af *Kellontekemäjärvi*, på *Poroniemi* — där man en gång tänkte bygga kyrka —, vid *Tepastojoki* och på västra stranden af *Lompolo*. På detta senare ställe verkställdes jordfästning för icke just så långt till baka sen i tiden.

En bonde i *Kaukonen* förde en gång i båt sin döda hustru till begrafningsplatsen och stakade hela dagen båten uppför älfven. Han lade sig på kvällen att sofva bredvid liket och hörde i drömmen sin *Maja* säga: »Hvarför gör du dig besvär med att hålla på och staka mitt lik så många mil till Tepastoviken? Sätt båten i land, där du ser några tranor, och gräf där ned mig i jorden!» Då mannen dagen därpå kom nära intill nuvarande Kittilä kyrka, steg han i land omkring 1/4 mil i nordväst vid en hög strandås och gräfde där en graf. Hit förde man framdeles liken och kallade platsen *Kurjenpolvi* (tranknät). När denna plats blef fyld, flyttade man begrafningsstället till *Ala-Kittilä* samt bygde där bönehus och klockstapel. Äfven här blef det öfverfullt efter hand, och man valde då begraf-

Digitized by Google

ningsplats i *Yli-Kittilä.* Nu har man åter börjat begrafva liken i Ala-Kittilä, ehuru man nog ännu äfven begrafver i Yli-Kittilä.

H. *När får en hund sitt lystmäte?*

Det fans en lapp, som ofta reste till kungs och bad om ett och hvarje, hvilket han också fick, men till sist ledsnade kungen på honom och sade: »Du får då aldrig nog!» Lappen svarade: »När får väl en hund sitt lystmäte?» — »Nå, men nog får väl också hunden någon gång tillräckligt», anmärkte kungen; men lappen envisades med, att han icke visste af något sådant. Då lät kungen lappens hund äta så mycket, att djuret icke kunde stiga upp från golfvet. »Se nu», sade kungen, »att din hund ändå fick nog!» Men lappen hade torrfisk i barmen, tog upp sådan, började slita litet däraf och äta smått. Hunden spetsade då öronen och lyfte upp hufvudet. Så kastade lappen torrfiskbitar på golfvet, och hunden började strax att tugga dem. Nu måste kungen gifva med sig, skrattade och sade: »Ja, jag kan verkligen se, att en hund aldrig tycks få nog!»

I. *En saga om Päiviö.*

Vid stranden af *Kuivasalmi* eller *Trastijärvi* bodde fordom en lapp *Juho Päiviö* på den ännu s. k. *Päiviönkenttä*, där nu stora enbuskar växa på hans kåta-ställe.

I en by vid Torne älf var en lördagskväll större delen af folket i badstun, då fientliga ryssar oförmodadt kommo till byn. En man kom ut från badstun och blef genast anfallen med spjut af en ryss, men mannen lyckades röfva till sig spjutet och döda ryssen. Sedan tog han skyndsamt sina kläder och skidstafven och skidade ut på åkern, där han klädde sig och åsåg hvad fienderna gjorde med bybefolkningen. Alla mördades och brändes. Då karlen såg detta, steg han på skidorna och löpte öfver näset till Päiviö, som under vintern uppehöll sig där.

En gång sedan på sommaren varseblef Päiviö, att ryssarne dragit båten från *Loukinenjoki* öfver näset fram till träsket, och sade: »Nu komma de ryska djäflarna!» Detta ställe af sjön kallas ännu

Digitized by Google

Karjalanperä. Tornekarlen ville gifva sig på flykten, eftersom ryssarne visat sig särskildt grymma mot sådana, som tidigare undsluppit dem, men Päiviö bjöd honom att stanna. Då ryssarne nu råkade mannen från Torneälfven, sade de: »Ah, du är ju också en flykting!» samt hotade honom med döden, men Päiviö sade ifrån, att det finge de vara goda att låta bli på hans kenttä och anförde: »Jag vill inte bo, där han mördats!» Då tillfångatogo de mannen och ledde honom med sig. En del af fienderna drog till *Kapsajoki* vid stranden af *Kyläjärvi*, men de andra togo fången och förde honom med sig direkt till *Kittilä*. Päiviö följde dem i båt till *Puuapaja*-kröken (apaja = notdragningsställe). Då tornekarlen nu låg i båten, vinkade han åt Päiviö: »Päiviö käre, min gud, sätt dina ord i verkställighet!» Päiviö svarade: »Lyckosam resa!»

Nu drogo ryssarne fram ända till *Sotkajoki*. där de förde fången i land på en backe vid bäckens östra sida, alldeles intill stranden, och började rådslå om sättet att plåga honom till döds. Då kom i en fart en mycket vacker räf, som visade sig alldeles tam och gick ända intill ryssarne. De sökte då att taga fast honom. Endast en af dem, som hette *Ruotsikka*, stannade kvar för att bevaka fången. När alla förföljde räfven, kom då en renkalf fram till elden, tog fången på ryggen och försvann strax med honom in i djupa skogen. Samtidigt försvann också räfven. Både räfven och renkalfven voro nämligen Päiviö, som ändrat gestalt. När ryssarne nu kommo till baka till lägerplatsen och sågo, att fången flytt, sade de: »Ack, du Ruotsikka, som släppte karlen!» Denne förklarade emellertid, huru alt tillgått, men de uppretade kamraterna beslöto att döda honom och smälte tenn och hällde i halsen på honom, hvarefter de sänkte liket i ett källdrag. Den udde, där detta skedde, kallas ännu *Ruostenenä* och *Ruostekangas* till minne af den mördade. Gamla personer berättade sig hafva funnit människoben, då de en gång gräfde där.

K. *Haikara-stenen.*

Från *Rovaniemi* kom till Päiviös hem en man vid namn *Haikara*, som var ute på en resa som krämare. Han fann blott hus-

Digitized by Google

modern hemma i pörtet och började köpa torrfisk af henne, men då kommo de i gräl, ty Haikara påstod, att fisken ej var ordentligt torkad, hvilket däremot Päiviös hustru sade den vara. »Nå, låt den vara torr då!» sade Haikara, som också tyckte sig vara en smula förståsigpåare. »För resten duger fisken åt dig äfven som fuktig och våt!» yttrade Päiviös hustru. (Haikara är ett öknamn och betyder i lappmarken glupsk hund.)

Nu for Haikara med sin båt utför älfven till *Kelusasuando*, omkring två mil nedom *Kittilä* nuvarande kyrkplats. På detta sel finnes midt i strömdraget en mycket stor sten, som tydligt synes vid lågt vattenstånd. På denna sten fastnade båten och stjälpte. Haikara själf följde med strömmen ända till *Molkojoki* mynning, vid pass 7—8 mil. Den sten, som kom Haikaras båt att välta, kallas ännu Haikarastenen, *Haikarankivi.*

Från Rovaniemi hade emellertid folk gifvit sig ut att söka efter Haikara, som dröjt borta längre än han sagt sig ämna göra. Då man kom till mynningen af Molkojoki, träffades liket af Haikara, som drogs upp i land. Men nu blef Haikara åter lefvande och berättade sin affär med Päiviös hustru, och att hon sagt, att fisken gärna kunde vara fuktig och våt. Därför hade nu fisken blifvit genomblöt, och själf hade han drunknat, ehuru han lyckats bevara andedräkten invid en gäddas gälar.

L. *Säjten vid Trastijärvi.*

På *Säitäniemi*, som nu för tiden kallas *Korteniemi*, fans en stensäjt, som folket helighöll och tillbad. De yngre började emellertid redan då anse det hela som vidskepelse. Bönderna i *Pietula* och *Salmi*, Salmikarlens son samt en fullväxt person vid namn *Juho* från *Hannula*-gården begåfvo sig från Kittilä för att fiska i *Kuivajärvi* eller *Trastijärvi*, vid hvars strand den s. k. *Vanhakenttä* låg. Där ansågs det ytterst farligt att nämna något om lefvande kräk: hvarken om kons eller fårets eller ens om kattens tänder fick man tala. Häller icke fick man svärja.

Då nu detta sällskap befann sig på kenttän, började Salmipojken berätta, huru deras hund och katt brukade väsnas hemma

Digitized by Google

och springa efter hvar andra, och huru katten klättrar upp på hustaken. När gubbarne fingo höra detta, blefvo de utom sig af vrede, enär pojken ju nu genom sådant obetänksamt tal fördärfvat all deras fiskelycka, och pojkens far grep ett ris för att därmed aga den vanartige. Pojken sprang bakom Juho Hannula för att gömma sig. Salmigubben försökte då att få fram sonen, men Juho grep båda parterna och höll dem fast och slog dem mot hvar andra flere gånger samt ropade för hvarje gång: »Katten, hunden, grisen, fan!» De båda gamlingarne voro förstås alldeles förgrymmade, då hela deras fiskefärd gått om intet, samt lade sig på mullen och askan i kåtan.

Men Salmipojken och Juho Hannula foro nu på sjön och kastade ut näten. Då de skulle vitja, fingo de en stor hop fisk. De förde fångsten till lägerplatsen, hängde fisken att torka och saltade äfven en del, men gubbarne sågo ej det minsta ditåt, utan lågo kvar i smutsen. På nytt gingo pojkarne för att vitja näten och fingo åter mycket fisk. Nu väckte de upp gubbarne och bådo dem begifva sig på arbete. De sade: »Här ej endast få vi ungdomar fisk och föra den i land, utan vi få ensamma rensa den och göra den i ordning, och ni, gamla gubbar, gitta ej ens hjälpa oss härmed!» Gubbarne stego då upp, och då de sågo den stora fiskhögen, började äfven de att rensa.

Nu sade Hannula- och Salmipojkarne, att de skulle gå och göra ofog genom att störta den där gamla säjten ned i träsket. Skrattande sade de, att guden nu skulle få blöta sina byxor i gytjan. Om en liten stund fingo de emellertid efter utförandet häraf se, att säjten å nyo stod på sitt gamla ställe. Hvem kan nu veta, om den tagit sig upp af egen kraft eller om de gamle gått och lyft upp den på den forna platsen. Eftersom säjten fått sina byxor mycket smutsiga i sörjan, beslöto de öfvermodiga pojkarne att låta honom få skölja dem i en fors, hvarför de rullade stenen i båten och började ro honom öfver träsket. Då de kommit ett stycke ut, började emellertid båten att sjunka på grund af stengudens tyngd. Då togo pojkarne och kastade säjten i sjön, där den ännu finnes.

Digitized by Google

FRIIS (*Lapp. Mythol.*) anmärker, att i saivvo- eller heligsjöar fisken stod under de underjordiskes, saivvofolkets, omedelbara skydd, hvarför man ej fick stoja eller ens tala under fisket, om man väntade sig något byte. Jämväl rådde gudar öfver vattnet, och dessa förebildades af säjtarna på strand, till hvilka man offrade fiskfett.

M. *Från fejdetiden med ryssarne.*

I trakten af *Sompio* sjö fans en gård, på hvilken ryssarne spionerade för att öfverfalla den samma. Fienderna lågo dolda i skogen där utanför, i afsikt att angripa nattetid. En gumma, som i ett ärende gick ut ur stugan, råkade emellertid att bakom en stolpbod få fatt på ett rysshufvud. Några ryssar rusade då upp, grepo tag i gumman och nödgade henne att heligt och dyrt svärja, det hon för ingen skulle yppa, hvad hon sett, ty eljest skulle också hon blifva mördad. Gumman kom åter in och ville ju för ingen berätta, hvad som förefallit, men hon tog emellertid ur fiskgrytan ett gäddhufvud, som hon först lade på sin mage och därpå kastade i mattråget med uppspärrade käkar. Detta var för alla ett tecken på, att gumman hade ett sorgebudskap, som hon ej ville framföra. Nu försedde sig alla de innevarande med vapen och släckte elden, liksom de skulle gått till hvila. Ryssarne kommo snart inkrypande, men i samma nu råkades de af folkets vapen och blefvo alla dödade. Två lappar hade de likväl hunnit sticka i hjäl.

Uppåt *Jesiöjoki* drog en gång en skara plundrare. Aflidne *Lassin-Antti*, en trollkarl, såg att de kommo, steg upp på bärget och lät *Sotakoski* stiga alldeles ofantligt högt. Ryssarne lämnade då båtfärden, gingo till fots och drogo båtarna — men då steg nästa fors, *Rovakoski*, och blef lika hög och vild också den. Då sade ryssarne: »Se att också den där satan forsar så där! Man kan ju inte komma uppför den häller!» Forsens namn är nu ändradt till *Suutajakoski*. Ryssarne måste förargade vända om. Men i skogen satt trollkarlen och spejade och följde fiendernas alla förehafvanden.

Mellan *Suhuvaara* och *Jesiö* bodde också en trollkarl, som äfven han i förväg varsnade ryssarnes anryckande. Han sände bort alt gårdsfolket och lade sig själf inne i kåtan med armborstet mot kinden. Nu öppnade fienderna kåtadörren och sade: »Ah, se här

Digitized by Google

ligger en gubbe!» Strax sköt trollkarlen den närmaste, och i samma skott dogo också alla de andra. Sedan släpade han dem ned i forsen, som blef alldeles full med fiendeansikten och därför blef kallad *Naamakoski* (ansiktsforsen).

Uppför *Italojoki* drogo ryssar ända till *Olkajoki*, började följa dennas stränder uppåt och tänkte öfvernatta där vid en lägereld. De fingo då höra, huru bäfrarna höllo på att arbeta med att gnaga af träd, och huru det ibland dånade till, då träden föllo. »Nå, men hvad kan det där vara?» undrade de. Och de gissade, att det smälde och brakade i myren — ty de förstodo ej bättre. Häraf fick älfven namnet *Naskamajoki* (slammerbäcken).

På *Pyhätunturi* (heligfjället) bodde fordom en trollkunnig lapp, till hvilken ryssarne en gång kommo för att begära honom till lots. Detta lofvade han. Innan man begaf sig af, sporde en man vid namn *Juho* trollkarlen, hvad en hans dröm kunde betyda. Han hade sett en mängd folk utan hufvuden. Härå gaf emellertid trollkarlen intet bestämdt svar. Så foro de i väg. Trollkarlen blef ett stycke efter och visade blott, åt hvilket håll de borde ränna. Då kom en tät dimma, och nu måste trollkarlen gå först. Men i mån, som han passerade fienderna, högg han hufvudet af den ene efter den andre, och detta så kraftigt och säkert, att ingen ens hann att det minsta jämra sig. De karlar, som gingo främst, blefvo emellertid kvar i lifvet. Då de kommo nära *Pyhäkuru* (helighålan), stälde trollkarlen sig på afsatsen och tog en eldbrand för att därmed visa de resande vägen, men då han kom till själfva kanten, kastade han branden. Då körde alla ryssarne hufvudstupa ned i afgrunden.

Följande dag gick trollkarlen att se närmare efter, och då lågo alla fienderna med krossade hufvuden döda på en stor tufva.

Denna sista, i Lappland och öfre Norrland i en mängd varianter berättade och olika lokaliserade sägen återgifves någorlunda enahanda af LÆSTADIUS [*Journal*, II, sid. 483--484], ehuru platsen där förlägges till Kölen mellan Sverge och Norge; af LUND (*Reise*, s. 60), som talar om fjällbranten vid Grönsværsletten nära Kjelvig på Magerö; af NICOLAISSEN (*Sagn og Eventyr*, II, s.71), som förlägger platsen till »Kvænflauet» vid Solevig på Leifsethfjeldet (skulle gält svenska krigare på 1650-talet; jfr Friis' Lapp. eventyr, s. 119). Från Karjeltjåkko vid Peuraure berättar SVENONIUS en liknande sägen (*Sv. Turistf:s årsskr.* 1894, s. 4). Päiviös tredje son, Juhani, berättas af Castrén (Nord. resor o. forskn. I, s. 19 - 20) på samma sätt bragt om lifvet en flock

Digitized by Google

ryssar på Pallastunturi. En lika vanlig sägen som den, att vägvisare-lappen kastat blosset i afgrunden och sålunda narrat fienderna i döden, är en annan historia. Så t. ex. berättas vid Jokk i Öfverkaliks, att den prässade styrmannen lyckligt ledt färden utför en del forsar, hvarefter det burit ned till Jokkfallet, där styrmannen hoppat upp på en sten i själfva fallhufvudet, medan fienderna hjälplöst dragits ned i vattenfallet, som uppslukat dem. Likaså förtäljes Laurukainen på enahanda vis befriat lapparne från en flock ryssar i Patsjoki (Castrén I. s. 19–20).

11. Hvarjehanda från nordligaste Sverge.

En gång fick en inhysing i *Pajala* svår tandvärk. Han rodde då öfver Torneälfven till gamla begrafningsplatsen på *Isak Svart's* hemmansskifte och tog en tand ur en af dödskallarna. Men det skulle han icke gjort, ty senare på natten kom ett spöke utanför fönstret till backstugan, sträckte ut armarna och ropade: »Gif mig till baka min tand!» Inhysingen var tvungen att ro öfver med tanden igen. — Lyckligare gick det mig, som år 1889 utan olägenhet — ehuru det var mycket svårt att få folk till hjälp — genomgräfde platsen och därifrån medtog kranier och jordfynd.

I *Jukkasjärvi* söker man ännu, har jag hört uppgifvas, förkomna kreatur på det sättet, att man anskaffar och bär kyrkogårdsmull i en påse kring halsen. Strax kommer då ett spöke utan hufvud och visar väg till djuret.

Vid gården *Kappeli* i *Junusuando* var för en del år sedan en hemmansegare sysselsatt med gräfningsarbete, hvarvid han anträffade ett människoskelett ligga utsträckt i åkerjorden. Detta skelett hade han då lagt litet åt sidan. På natten kom emellertid skelettet utanför karlens fönster och ropade: »Hvarför kunde jag inte få ligga i fred, där jag hvilat i 200 år?» På morgonen gick då karlen och gräfde ned skelettet djupt i åkermullen.

Digitized by Google

I *Nederkaliks* talas om den s. k. arn eller landtkäringen, som tydligen motsvarar skogsrået eller huldran på andra håll. Hon är klädd i röd kjol, vallar kor, är mycket vacker och farlig att råka ut för. I *Kosjärv* inom nämda socken har jag hört berättas, att man vid tjärbränning fordomdags satte en flaska med kvicksilfver strax vid »hornet» eller tapphålet, »för att inte arn skulle bli sint på bränningen». [Jfr förf:s bok *På skogs- och fjällstigar*, Sthlm 1894, sid. 78.]

Kronofogden AHNGER meddelar, att på Ukkonsaari i Inari träsk finnas ryktbara offergrottor med talrika lämningar af renhorn o. d. Lapparne offrade därstädes för att af Ukko Ylijumala vinna god jakt- och fiskelycka.

Herr P. G. LAMPA meddelar: Omkring 1¹/₄ mil från norra ändan af *Rautusjärvi* i Jukkasjärvi lappmarkstrakter finnes vid pass 500 fot från träskstranden, nära *Kuolkasjokk*, ett större klippblock, under hvilket lapparne fordom hemburo den i stenen åskådliggjorda gudomen sina offer. Skatter berättas därstädes blifvit nedgräfda och anträffade: kopparkiisor (skrin) med silfverpjeser och dalermynt. Renhorn finnas där i mängd, och turister lära gjort gräfningar därstädes. Då det bar af till offerstället, fingo kvinnorna såsom vanligt vid dylika platser icke följa bäckens lopp, utan måste göra en betydande krokväg åt nordväst och kringgå fjällen. Karlarne fingo däremot visserligen följa bäcken, men sedan icke gå rakt öfver fjällen, som voro heliga. Mat åt guden — stora, präktiga sarvar (rentjurar) — förvarades bredvid inom en timring, af hvilken nu blott stenfoten och ett timmerhvarf synas, medan återstoden ruttnat bort.

Befintligheten af timringar vid dylika platser, jfr noten under 4, (se Meddelanden från Nordiska museet 1902, sid. 199) kan altså mycket väl hafva sitt upphof i förvaringsbyggnader eller ordentliga timmerkåtor vid mera beryktade offerställen. Ett stöd härför är också det förhållandet, att missionären Zelberg säges 1747 »uppbränt lapparnes gamla helgedom vid Saivo» s. om Gellivare (se ENGSTRÖM, *Resa* II, s. 115). Säjtarna äro vanligen af finkornig grönsten med kvartsrika, utstående ränder.

Digitized by Google

12. I skogskåtor och pörten.

Efterföljande anteckningar äro sammanförda sommaren och hösten 1904 under skogsvandringar inom den norra, Gellivare och Korpilombolo socknar angränsande delen af Öfverkaliks socken, äfvensom Hietaniemi socken. Sagesmännen hafva varit dels af finsk, dels af svensk börd, och berättelserna afhandla särskildt några begrepp, *manalaiset* och *maahiaiset*, hvilka icke blifvit i mina föregående uppteckningar annat än i förbigående berörda.

Om dödfolket.

I *Kuivakangas* bodde förr en gubbe, som en gång på marknaden i *Matarengi* (*Öfvertorne*) stal torsk från en lassakja. Den lapp, som egde lasset, satte då *manalaiset* på honom för att hämnas, men karlen hade »för stark blod», så att trolldomen icke »bet» på honom. I stället drabbade den värdinnan (hans hustru), som berättade, att hon oupphörligt såg vargar, grisar och vilddjur, svarta och grå varelser, hufvudlösa människor, o. s. v. En natt förde henne en klok gubbe med häst och bjällra till kyrkan för att därstädes bota henne. När de kommo till kyrkan, sprungo dörrarna upp af sig själfva. De körde rätt igenom kyrkan och därpå hem. Emellertid blef kvinnan icke bättre, trolldomen hade drabbat henne för hårdt.

I Ganandurs Mythol. Fenn. omtalas icke manalaiset eller manalaisia, men AHLMAN upptar ordet i sitt lexikon och öfversätter det med gengångare, vålnader. Enligt samma källa var Manalainen »underjordens herre». I svenska finnbygder, där man mycket allmänt talar om dessa manalaisia, betyder begreppet »döningar», »dödfolket», de aflidne. L. L. LÆSTADIUS omnämner i sina predikningar (den finska originalupplagan) på flere håll manalaiset och maahiaiset (om hvilka senare i en särskild afdelning här framdeles ordas) och rör sig med nöje inom folkets egen andliga begreppssfär.

I *Lahnajärvi* bodde fordom en trollkunnig gubbe vid namn *Hans*. När han dog, såg man, att manalaiset farit illa fram med honom. Han var krokig, liksom alldeles hopdragen. Han hade sökt gräfva i spiselmörjan för att hålla ifrån sig manalaiset, som trifvas där, men det hade icke lyckats honom.

En granne i byn hade en gång olofligen bärgat hans äng. Hans sade då, att man nog skulle få se, huru det komme att gå med ho-

Digitized by Google

nom. Karlen blef rädd och vågade icke med häst köra hem höet, utan tog i stället en ren som dragare. När han kom hem till gården, dog renen.

Äfven Hans' son, *Johan Henrik Hansson* i *Paharova*, är beryktad vara trollkunnig och kunna bota i bastun. Till honom kom en gång år 1903 en lapp från *Killingi* med sin hustru, som var besatt af manalaiset. Johan Henrik sökte bota henne, men det gick icke.

I *Markitta* finnes en gård *Pirtti*, där manalaiset gärna hålla till. Ibland är det alldeles fullt af dem i gården, särskildt vid yrväder. En dräng i gården, som var »gammalpojke» (ungkarl), såg dem ofta. När han skulle gå i höboden eller stallet för att fodra hästen, funnos de i höet, hvarför han tillsade dem att icke trampa där. Han kunde då få dem att vika upp på bottnen och sätta sig på hyllorna i stallet och höboden. En granne, *Per Israëlsson Turtola*, kunde ibland se gården alldeles full af dem och berättade därom bland annat vintern 1898.

Såsom det framdeles skall visa sig, torde min sagesman här sammanblandat begreppen manalaiset och maahiaiset.

I en by på finska sidan hade bott ett mycket ogudaktigt par. När dessa båda dogo, vågade ingen köpa gården. När ungdomen gick till bastun och samlades på gårdsplanen, hörde man dans och spel där inne. Ungdomen satt och hörde på. En gång ropade en dristig pojke: »Kom ut och visa dig!» Då kom där ut en behornad varelse, som skrämde de unga på flykten. Emellertid var det ett bra hemman, och en karl tog mod till sig och köpte det. Själfva byggningen flyttade han, och sedan fick han lugn.

I *Nils Petter Hanssons* gård i *Bränna* vistades för längesedan en gumma, som var hemma från *Rödupp*. Hon dog under ett besök i Rödupp, men samtidigt var hon hemma i Bränna och förde stort oväsen: kastade eld på spiseln, blåste i askan om nätterna, slängde

Digitized by Google

omkull stolar och oroade till och med barnen i vaggan. En morgon hade hon dödat tolf får och fört i hop kropparna i en hög. När resande körde genom gården, steg hon gärna på medarna och åkte med något stycke. Detta lefverne fortgick ganska länge. Man vidtalade trollkarlar för att få deras hjälp, men ingen lyckades få bukt med henne. Ändtligen tillkallades prästen, och komminister *Sondell* kom dit med biträde. Nu frammanade prästerna hennes gestalt och talade vid henne. De borrade sedan med en syl hål i midten af fönsterposten och visade den vägen ut henne. Sedan hördes hon ej mera af.

I *Svartbyn* i *Öfverkaliks* funnos för omkring 20 år sedan två pojkar, som reste in till *Bränna* för att supa brännvin. När de sedan körde hem på natten, stjälpte släden utmed strand, och den ena af pojkarne drunknade i en vak. Han förde sedan ett fasligt oväsen hemma. Till en början höll han sig ute, men dref sitt spel inomhus, sedan man en gång bedt honom komma in. Lågo karlarne ute i timmerskogen, flyttade han med dem till kojan och gjorde där alt möjligt ofog: hällde ut mjölken från läglarna (hjärtformig träflaska, det finska *leili*), kastade bibeln i elden och ref sönder den i bitar, så att blad lågo strödda kring hela kåtan. Han slängde eld från spiselhärden och skingrade det hopsamlade vedförrådet, som låg under britsarna. Man sökte stänga honom ute genom att inifrån hålla i en käpp, som man trädt genom ett i dörren borradt hål. Detta hjälpte emellertid icke. Först sedan man gjort käppändan gröfre inåt, hjälpte det. Efter afslutadt arbete med skogshygget flyttade han med dem hem till byn. Endast genom prästerskapets hjälp fick man bort honom.

Här ifrågavarande form af skogskåta kallas på finska sidan af Torne älfdal *kainulaisten kota* (ang. *kainulainen* se noterna i slutet af denna uppsats) eller *alttarikota*, det senare på grund af den som ett altare uppmurade härden i kåtans midt under det öppna rökfånget. På svenska sidan gränsälfven kallas byggnaden däremot *mettäkota* (skogskåta) eller vanligen *pleuna*, hvilket senare lär vara ett minne från rysk-turkiska krigets bekanta Plevna och skämtsamt ange, att man i den för oväder skyddande timmerkojan har en fästning och en tillflykt.

Digitized by Google

I Haparanda skärgård finnes en fyrbåk, som den finskspråkiga befolkningen döpt till *Pleuna*. Se vidare min uppsats »I nordsvenska finnmarken», *Sv. Turist-fören:s årsskrift 1904*, sid. 156—157.

I *Korpilombolo* berättar man, att den, som vill se spöken (gastar), bör lägga sig tvärs öfver en skogsväg. Man får då se så många, att man rakt icke får fred för dem. I *Pajala* berättas det, att genljudande ställen i mark och skog äro bebodda af manalaisia. Där bör man ej bygga hus, ladugård eller dylikt, ty då blifva vålnaderna missbelåtna. Somliga hafva i drömmen fått uppenbarelse att flytta ladugården, enär urinen därifrån rann på vålnadernas bord. Tillmötesgår man icke en dylik begäran, inträffa olyckor i ladugården, men lyder man tillsägelsen, går allting väl.

Den senare delen af förestående eller berättelsen från Pajala synes sammanblanda manalaiset med maahiaiset, till hvilka vi nu öfvergå.

Om de underjordiska.

De underjordiska eller *maahiaiset* ega stora hjordar. Kastar man stål öfver dessa, kommer man i besittning af dem.

Bekant är, att den lapska folkföreställningen mycket sysslar med de underjordiska. I det följande är jag emellertid i tillfälle att visa, att äfven finnarne tro på maahiaiset och berätta om dem, när någon vunnit deras förtroende. Ganander (Mythologia Fennica, Åbo 1789, sid. 53—54) känner ordet och skrifver: »*Maahinen*, — *sen*, alt hvad af jorden tros fastna, såsom räform, utslag, exanthemata — — — Et slags små-andar, *Elfvar*, som en vis Gubbe på Holmön uti Qvarken i Wästerbotn trodde ligga vid tröskgårdarne, och förböd därföre kasta hett vatn ut, at de ej må skållas — deras små ben sade han sig hafva funnit i skogar. Han lefde än 1760 och var en *Swedenborgian;* de troddes dansa, hvaraf är elfve-dansen, och bo vid stenar, trädrötter, i hus, under gålf, vid husknutar och trösklar; oroade någon dem til förtörnelse, så fick han skorf och utslag, hvarföre de borde först påhälsas vid inflyttningen till nytt hus och blidkas med salt, malt och bröd, eller messing skrapad i mjölk. Dödade någon dem, så blef han sjuk. *Swedenborg* såg dem vid Stockholms brand 1759 som myror, pissa på en husvägg och släcka ut elden, som ock där stadnade och huset blef conserveradt. — — — Ingen fick kasta sit vatn utan farhåga af skada eller åkomma. En ägta *Ceylonernes* sats efter Pythagoras i Ostindien, at man först bör sopa med qvastar för sig, för än vatten kastas, at ej dessa elfvar må dö.»

Förre nämdemannen *Johan Abraham Aro* i *Pallakka* by af *Hietaniemi* socken berättar i september 1904, att han en dag såsom

Digitized by Google

pojke var ute med sina bröder för att timra upp en lada på en slåttermyr. Gossarne sågo då en stor, helhvit och hullig ko närma sig dem och sedan hastigt försvinna. Denna ko tillhörde de underjordiska (maahiaiset), men gossarne förstodo sig icke på att kasta yxorna öfver henne och att sålunda bemäktiga sig henne.

I *Kukasjärvi* by på gränsen mellan *Hietaniemi* och *Nederkaliks* socknar var sommaren 1904 en kvinna ute för att ett stycke från byn på östra sidan af sjön söka efter kreaturen, då hon plötsligt fick se en hel flock svarta får komma upp ur jorden. Efter en stund försvunno de, »liksom om de smält ned genom jorden». Hon trodde själf, och man berättar i byn, att dessa får tillhörde maahiaiset. Endast *Lars Gunnare*, en nybyggarelapp, tror, att det möjligen kunde varit hans egna svarta får.

Nämde *Lars Gunnare* i *Kukasjärvi* befann sig för omkring 35 år sedan jämte lappen *Jouni* från *Korpikån* ute för att söka reda på sina renar. På en myr vid *Saarijärvi* i *Nedertorne* socken varsnade de då till sin glädje en mängd hvita och svarta renar i sommardräkt, men när de skyndade dit och kommo fram, fans ej ens ett spår af ren att se. Tydligt är, att dessa renar tillhört maahiaiset, menar Gunnare och suger sin pipsnugga.

I *Pajala* tros, att bortkomna, men sedan tillrättaskaffade kreatur under sin långa frånvaro från hemmanet vistats hos och nyttjats af maahiaiset.

Från forntid och nutid.

De båda älsta gårdarna i *Lansjärv* i *Öfverkaliks* grundades af lappar, som blefvo bofasta. *Tjoppi* slog sig ner i *Öfre Lansjärv*, *Botti* i *Yttre Lansjärv*. De båda grannarne lefde emellertid i osämja med hvar andra, och då de voro trollkarlar, sökte de att skada hvar

Digitized by Google

andra med förgörelsekonster. Genom att sticka knifven i väggen i riktning mot grannen kunde de sätta eld på hvar andras hö. Men Tjoppi var styfvaste trollkarlen. Han kunde fara öfver sjön på en sten.

Vid ett tillfälle hade Tjoppi, som hade det en smula fattigt, tagit emot ackord att gräfva brunn vid Bottis hemman. Vid likviden blef han förargad, ty Botti gaf mindre än lofvadt var. Bottis gumma smälde sig då på sätet och sade sig tycka, att han fått alldeles nog betaldt. Härtill svarade Tjoppi, att hon nog skulle få värma sitt säte och se, huru det skulle gå dem, när de icke ville göra rätt för sig.

När Tjoppi kom hem, sände han en orm med en brinnande *tjuka* (björksvamp) för att sätta eld på gården. Ormen kom simmande öfver sjön med eld i munnen och antände fähuset, hvarefter alla kreaturen innebrändes. Botti och hans folk sökte hugga hål i väggen, men det lyckades icke, ty yxorna ville den dagen icke sitta på skaft, utan flögo ideligen af. Med undantag af en enda liten stuga brann hela gården upp, så att nog fick Bottis gumma värma sätet. Gården bygdes emellertid upp på nytt, men då ledde Tjoppi björnen till det nya fähuset och tillsade honom att genom taket hämta upp skällkon. Detta gjorde björnen. Härefter lade sig emellertid Tjoppis hat och ovilja mot Botti.

Lansjärv synes vara en gammal bygd. Åtskilliga minnen från lapparnes stenålder äro där funna. Dessa redskap kallas i allmänhet *torviggar* (på Öfverkaliksmålet *torrviggar*, på finska *Ukkoisen kiila*, d. v. s. torvigg eller torkil, hvilket begrepp torde ligga till grund för namnet Torkel eller Torkil). De anses allmänt hafva kommit ned med åskan, fordom dock oftare än nu.

När professor Oscar Montelius år 1876 publicerade sina studier angående »Minnen från lapparnes stenålder i Sverige» (i *K. Vitterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademiens Månadsblad 1874*), uppgaf han antalet af fornsaker af sten, anträffade inom Lappland, Norrland och Dalarna samt tillhörande »arktiska» typer, belöpa sig till 66 st., däraf 48 spjut- och pilspetsar, 6 yxor och rätmäjslar samt 6 hålmäjslar. I *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift* (VIII: 2, Stockholm 1892) har amanuensen P. G. Vistrand beskrifvit »Norrländska fornsaker från stenåldern i Nordiska museet». Han omnämner där *några* arktiska typer, med hänvisning till Månadsbladet, men af de fem från Västerbotten (Västerbottens och Norrbottens län äro här icke åtskilda) antecknade synes ingen tillhöra denna kategori. Under senare år äro många arktiska stenåldersfynd gjorda i Norrbotten samt därifrån lämnade dels till Lule, dels till Stockholm och bragta till allmän kännedom. Så t. ex. ha af eller genom mig under åren 1889—1904 till Statens Historiska museum och Nordiska museet förärats omkring 50 lap-

Digitized by Google

ska stenåldersfynd från Norrbotten (Neder- och Öfverkaliks, Jokkmokk, finnsocknarna mellan Kaliks och Torne älfvar o. s. v.) samt till någon del från norska Finnmarken och finska Lappland. År 1904 kunde ej mindre än 15 dylika redskap tillrättaskaffas i gårdarna omkring en enda sjö, Lansjärv i Öfverkaliks socken. Åtskilliga af dessa voro anträffade på samma ställe, en gammal lapsk bovall vid Lillsund. Medan Montelius i sin öfversikt har ett öfvervägande antal spjut- och pilspetsar, men endast ett fåtal yxor och mäjslar, har jag anträffat endast några af förstnämda kategori, men däremot en mångfald yxor och mäjslar af skilda slag och typer, äfvensom bl. a. en stenklubba och en slungsten, båda funna vid Sjokksjokk i Jokkmokk. I de etnografiska samlingarna i Lule och Uleåborg, särskildt på sistnämda håll, förvaras ett större antal arktiska stenåldersfynd af stort intresse. Uleåborgsmuseet har så t. ex. ett långt, utmärkt välgjordt björnspjut af skiffer. Vid ett hastigt ögnande i montern vill man tro vapnet vara smidt af järn. Alla dessa redskap, här omnämda, äro förfärdigade af skifferarter samt förskrifva sig uppenbarligen från skilda perioder; några äro klumpigt och endast nödtorftigt tillhuggna, andra äro fullständigt konstmässigt utförda. Tillverkningen har emellertid veterligen icke skett här uppe, utan söder ut i landet, nordligast i Ångermanland. Emellertid förtjänar anmärkas, att en skifferart finnes vid Liakka i Vojakkala by inom Neder-Torne socken i finska Österbotten.

I *Lahnajärvi* (= Braxenträsket) var fordom riklig tillgång på braxen. En gång kom en lappkäring till byn och såg, att man i ett pörte kokade dylik fisk öfver elden. Hon bad att få en smula med, men detta nekades henne. Lappkäringen sade då, att de icke vidare skulle behöfva besvära sig med att söka fiska efter braxen därstädes. Hon färdades nu ned efter *Lahnajoki* och drog en björkvidja efter sig, kom ut till Kaliksälfven vid *Gustafsbärg* och drog sedan spöet omkring ³/₄ mil uppefter Kaliksälfven till *Teurajoki*. Vid dennas utflöde i älfven vek hon af och fortsatte fram till *Teurajärvi*. All braxen följde efter henne. Man har sedan aldrig fått en braxen i Lahnajärvi, men i Teurajärvi, där denna fisk förut saknades, har man sedan dess fått rikligt med braxen, och den fans där, ända tills man gräfde ut träsket (sjön).

När för omkring tre år sedan lappmannen *Nils Nilsson Kaupik* i *Lansjärv* besökte en skogskåta vid *Kattån*, där han letade efter bortkomna renar, hände sig följande. Han hade just slagit sig ner och kokat kaffe, då in trädde en rese, som tog en planka från laffven, satte sig därpå, så att den gick sönder, och tillsade lappen,

Digitized by Google

att han icke skulle få ligga där. Därefter gick resen sin väg. Lappen satt kvar en stund och lät kaffet koka. In trädde då resen för andra gången och förnyade sin tillsägelse, men lappen satt fortfarande kvar. När resen kom tredje gången, blåste det om öronen på lappen, som nu blef rädd, slog ut kaffet och sprang. Ena skon hade han glömt i kojan och måste hela natten vanka i vilda skogen, enär han icke tordes gå till baka. På morgonen kom han efter 1½ mils vandring fram till *Torrivaara*, där han berättade, hvad som händt honom.

Kaupik var *skötarelapp* (öfverkaliksmålets *söjteslapp*, finskans *poropaimen*), d. v. s. hade om hand renar, som han skötte åt allmoge och herremän.

En annan person från *Lansjärv*, *Johan Erik Johansson*, vistades för omkring två år sedan på skogsarbete i nyssnämda trakter och låg en natt i den omtalade kojan. Sedan han lagt sig, kom en lapp in, satte sig på britsen och såg stint på Johan Erik. Lappen hade ena handen afhuggen och blodig. Johan Erik låg visserligen kvar öfver natten — lappen hade efter ett kort besök aflägsnat sig — men sade sig efteråt rakt icke våga ligga ännu en natt i denna koja.

Följande berättade en kväll i skogskojan *Hans Olof Johansson* från *Lansjärv*. Då jag för 15—16 år sedan var med i flottledsbyggnad, och vi skulle söka nattläger, kommo vi till en trakt, där det fans ett gammalt *lapphäbbar* (lapskans *njalla*) och där intill en skogskoja. En lapp, som var med i sällskapet, sade, att där var ett dåligt ställe att bo. Vi andra skrattade åt honom och förstodo ej anledningen till hans motvilja för platsen. På natten hördes emellertid stort oväsen utanför kåtan: där höggs ved och bullrades. När vi andra kvällen kommo hem till kojan från arbetet med kistbyggnaden, hördes på natten sprängskott och alt möjligt slammer.

Samma afton efter slutadt dagsverke berättade *Lars Henrik Landin* från *Lansjärv* följande i vår varma skogskoja (*alttarikota* eller *pleuna*), medan röken från härden steg med gnistregn mot furukronorna.

Digitized by Google

En pojke, som var ute på fiske, medhade en dräktig tik, som valpade under fisket. Pojken kastade då valparna i sjön, men hörde samtidigt, att det liksom grät ur vattnet. Pojken trodde, att det var sjörået, som grät. Alla fiskar han fått blefvo under natten borttagna från honom. På morgonen kom bärgrået och tillsade honom att gå rätt fram och icke bry sig om, hvad han än kunde få se. Där höggs då ved, och träd ramlade om hvar andra — men pojken mindes förbudet, gick sin stig fram och kom lyckligt hem.

I *Korpilombolo* hände för 7—8 år sedan följande. Skomakaren *Manne Bergdahl* och hans hustru *Lea Palo* lefde olyckligt till sammans. Där rådde beständigt split och kif i hemmet. En dag kom Bergdahl från timmerskogen och ville ha en kopp kaffe att värma sig med. Hustrun svarade, att förr skulle hon ge Skam än mannen kaffe. På kvällen kom då en lång, ful, vildt skäggig man in och bad att få kaffe. Lea vågade ej neka, utan gaf honom kaffe. Han satt på bänken vid dörren och drack kaffet utan att säga ett ord. Det var Skam, som kommit till gården.

Denna händelse hjälpte emellertid ej att förbättra makarnas förhållande och hustruns elaka lynne, utan hon fortfor att vara lika svår. Nu äro de skilda åt. ♠

Mina karlar, äfven en af kronojägarne, försäkrade med en mun, att det verkligen var »*Skam*» samt att ett påstående, att det skulle varit en förklädd byakarl eller en *mustalainen* (zigenare), är fullkomligt osant.

Lapska ynglingarne *Junni Sunna* och *Anders Sunna* från *Suaninki* 1½ mil väster ut från *Korpilombolo* lågo vid ett tillfälle ute i en skogskåta. De hörde då först liksom barngråt från ett bärg i närheten, därpå liksom hvisslingar. Ibland hördes tjut och björnbrumningar. Pojkarne sade då: »Kom in, hvarför f-n står du där ute?» Då kom liksom en stor ren fram till kåtan och hördes skrapa med hornen mot dörren. Pojkarne blefvo emellertid rädda och vågade ej gå ut för att se efter, hvad det kunde vara.

För omkring 23 år sedan voro några personer från *Ohtanajärvi* by ute på kronoparken och åverkade timmer. När de på natten mot söndagen körde hemåt öfver träsket, varsnade de en stor svart hund springa bredvid lasset. De voro fast öfvertygade om, att detta

Digitized by Google

ej kunde vara annat än hin, som skapat till sig, hvarför de i sin rädsla lassade af de olofligt huggna stockarna och i galopp körde hemåt. Sedan förekommo icke på länge några åverkningar i Ohtanajärvi.

I *Mettäjärvi* enstaka hemman norr om *Svanstein* vid Torne älf bodde förr en trollkarl, som begagnade kyrkogårdsmull. Denna förvarades på trossbottnen, men kom efter mannens död att sammanblandas med trossfyllningen. En familj *Malmström*, som sedan flyttade dit från *Öfver-Kaliks*, hörde särskildt på eftermiddagarna och kvällarna knackningar, rullningar och oväsen där uppe. Väsnades barnen i pörtet, svarade det strax än hårdare där uppe. Detta oväsen räckte i omkring 20 års tid.

Tillägg till den i *Meddelanden från Nordiska museet 1902* införda afdelningen af denna uppsats.

Sid. 198, rad 6 nedifrån *står:* vatkattu = jag har fått ondt *hit* (i st. f. här) o. s. v., hvilket bör *läsas:* vatkattu), äfvensom det finska kasusförhållandet i uttryck sådana som »jag har fått ondt *hit*» (i st. f. här), o. s. v.

Sid. 211, rad 16 uppifrån *står* Molkansalmi, *läs* Molkonsalmi. Till de å nämda och följande sida meddelade noterna angående antagliga förloppet af bosättningen i dessa nordliga orter må här några ord fogas. Professor VILH. THOMSEN har tidigare framhållit, att finnarne omkring år 800 e. Kr. i stort sedt fått sin nuvarande utbredning, hvaremot K. B. WIKLUND (*Ymer* 1904, sid. 185) betonar, att finsk befolkning »redan i urnordisk tid, långt före vikingatiden, sträckt sig åtminstone till Torneälfvens mynning», att finnarne böra »redan *före* år 800 ha kommit ända till dessa nordliga trakter». Professor M. G. SCHYBERGSSON omtalar i sin *Finlands historia* (I: 4), att alpparne fördrefvos af karelarne, och att »samma öde senare träffade tvenne folk af finskt, troligen karelskt, ursprung, hvilka under flere århundraden hade en oberoende tillvaro: *kvenerna* och *bjarmerna.*» Dessa krigiskt anlagda *kvener* eller *kväner* — hvilkas namn S. gissar vara en förvrängning af det finska *kainulaiset*, kajaner — bodde enligt Schybergsson »i nordliga delen af svenska Norrland». Wiklund påpekar (anf. st., sid. 186 och *Nordisk Tidskrift* 1895, sid. 378 o. följ.), att befolkningen i norra delen af Norrbottens kustland varit finsk redan i urgammal tid, och att särskildt Kaliks hvars rent finska namn Kainuu icke kan förstås såsom låneord (det leder tanken till kainulaiset, kajanerna), haft en gammal finsk kolonisation. Som en not till Schybergssons uppfattning angående kväner och kainulaiset eller kajaner har emellertid Wiklund i bref meddelat mig, att »det finska ordet *kainulainen* från början endast betyder »låglandsbo» och knappast kan vara något stamnamn, lika litet som *lantalainen* eller den, som bor på *lanta*, ungefär liktydigt med »bondlandet».

HUGO SAMZELIUS.

Digitized by Google

Såkaka och såöl.

Animism is, in fact, the groundwork of the philosophy of religion, from that of savages up to that of civilized men.

E. B. Tylor.

I byn Konz i Lothringen plägade man ännu i början af 1800-talet vid midsommar på toppen af en viss klippa antända ett med halm lindadt hjul, hvilket sedan brinnande rullades ned mot floden Mosel. Brann hjulet ännu, när det nådde vattnet, ansågs detta båda god vinskörd. Så fast rotad var denna tro, att byinvånarne för anordnandet af denna ceremoni, i fall den utföll lyckobådande, hade rätt att utkräfva en tribut i vin af ortens vingårdsegare. Den engelske etnologen Frazer, hvilken efter Mannhardt[1] anför detta, tillägger: »Här åsyftar hjulet, som ej slocknar, en molnfri sol, och detta åter en rik vinskörd. Sålunda var den vagnslast hvitt vin, hvilken byinvånarne erhöllo från vinodlarne i omnäjden, i själfva verket en betalning för det solsken, som de ombesörjt åt drufvorna.»[2] Att denna det brinnande hjulets välsignelsebringande verkan emellertid ej gäller endast vinbärgens, utan ock åkrarnas äring, framgår t. ex. af den i Poitou förekommande seden att antända ett med halm omviradt hjul och därmed löpa rundtom fälten, för att dessa skulle gifva en god skörd.[3] Liknande och besläktade ceremonier finnas omnämda redan från den tidigare medeltiden och hafva ännu inemot våra dagar vid olika tidpunkter, till hvilka folkuppfattningen för-

[1] W. Mannhardt: *Wald- und Feldkulte.* D. 1. Berlin 1875. S. 510—511. Se ock J. Grimm: *Deutsche Mythologie.* 3 uppl. Göttingen 1854. S. 586.

[2] J. G. Frazer: *The golden bough.* D. 2. London 1890. S. 271.

[3] Mannhardt: anf. arb. o. del, s. 511.

Digitized by Google

lagt årstidsskiftena, förekommit i Schweiz, Tyrolen, Bayern, Hessen, Lothringen, Rhenprovinsen, Westfalen[1] och, såsom vi skola se, äfven längre norrut. Att det brinnande hjulet eller skifvan vid dessa ceremonier afsett solen, och att utöfvandet af själfva handlingen inneburit en »solmagi» är af folktroforskare allmänt antaget. Ett undantag gör E. H. Meyer,[2] hvilken uppställer den förklaringen, att åtminstone en af dessa ceremonier, »das Scheibenschlagen» eller »Funkenmachen», d. v. s. seden att i luften uppkasta brinnande trätrissor, skulle vara ämnad att efterhärma åskblixten. Men tydligen gör han sig härvid skyldig till en felaktig slutledning. Likasom i Unter-Franken och Hessen nedrullandet på första tisdagen i fastan af ett antändt hjul skedde för att skydda sädesfälten för hagel (d. v. s. för att afhålla ovädersmoln), så hade ock kastandet af brinnande trätrissor, »Funken», till ändamål att framkalla solvärme och afvärja oväder. Därför nedgrofvos också kol efter dessa trissor i åkrarna. En klart påvisad grundlag för »väderleksmagi» likasom för annan magi är den, att man med lika vill utverka lika d. v. s. att man genom efterhärmning i smått vill ernå motsvarighet i stort. Vore nu Meyers ofvanstående förklaring riktig, skulle enligt den anförda regeln »das Funkenmachen» i stället för att hindra fastmer framkalla åska. För att åstadkomma rägn brukades åter ceremonier af annan art, vid hvilka naturligtvis vatten eller något annat flytande ämne spelade hufvudrollen.

Men det brinnande hjulet, solbilden, möter, såsom redan antydts, ej endast vid vår- och sommarfester, utan också vid årstidsskiftena under höst och vinter. Sålunda har det i västra Tyskland varit sed att så väl vid Mikaeli- som vid Martinsfesten (den 29 september och den 11 november) nedrulla brinnande hjul från vissa bärgstoppar.[3] Vid sistnämda högtid likasom ock under julen plägade

[1] Se vidare GRIMM: anf. arb., s. 586 o. f.; MANNHARDT: anf. arb. o. del, s. 500—511, 465—466, 540 o. s. v.; J. N. SEPP: *Die Religion der alten Deutschen*, München 1890, s. 226 o. f.; A. KUHN: *Die Herabkunft des Feuers und des Göttertranks.* Berlin 1859, s. 48 o. f.; E. MOGK: *Germanische Mythologie*, 2 uppl., Strassburg 1898, s. 164.

[2] E. H. MEYER: *Germanische Mythologie.* Berlin 1891. S. 216—217. Jfr dock s. 198.

[3] H. PFANNENSCHMID: *Germanische Erntefeste.* Hannover 1878. S. 117 och 218.

Digitized by Google

man i åtskilliga orter äfven inrulla ett hjul i byn för att där antända och uppbränna det.[1] Må hända innebar detta en hänsyftning på solens aftagande; påtagligare var det dock ett offer till de rådande makterna för en »ny sol». Ty äfven såsom en bild af denna nya sol möter oss hjulet under julen. I Schleswig har man sålunda såsom ett tecken för den återvändande solen, det ingående året, fordom plägat under julen från öster mot väster rulla ett hjul in i byn. Detta kallades »at trille juul ind» och motsvarade till sin innebörd på sätt och vis det på många håll förekommande bruket att »föra sommar i by».[2] Jag kan ej underlåta att påpeka den yttre, men må hända äfven väsentliga likhet, som förefinnes mellan det i byn inrullade hjulet och den roterande stjärnlykta, som stjärnsångarne (tyska: *die Sterndreher*) ännu på Staffansdagen eller på Epifaniadagen bära från hus till hus. På ett ungefär liknande sätt förekommer enligt Fra Paolino hjulet, Visjnus attribut, i Indien vid den högtid, som firas vid rägntidens slut, »då solen vänder åter».[3] Märkligt är, att enligt den nu anförda resanden de äldre indiska konungarne hade hjulet såsom värdighetstecken. Månne man ej häri har att se ett intyg om den gamla, vidt spridda uppfattningen, att konungen herskade öfver rägn och sol.[4] På liknande sätt förekommer i Frankrike och Rhentrakten hjulet jämte viggen såsom gudaattribut. Det är onödigt att här upprepa redan framlagda bevis för hjulets egenskap af solbild och soltecken altifrån det gamla Kaldeen och Assyrien till Europa och Norden redan under bronsåldern.[5]

Inledningsvis vill jag i stället här beröra ännu en ceremoni, afsedd att framkalla växtlighetsdrifvande värme. En författare

---

[1] A. Tille: *Die Geschichte der deutschen Weihnacht.* Leipzig 1898. S. 40.

[2] N. Outzen: *Glossarium der friesischen Sprache.* Köpenhamn 1837. S. 145. Tille: anf. arb., s. 40, där dock oriktigt står »ostwärts». Mogks påstående (anf. arb., s. 164), att hjulet såsom solbild ej förekommit under julen, är således oriktigt. Jag behöfver väl ej förklara, att jag i dessa förhållanden icke ser något bevis för samhörighet mellan orden *jul* och *hjul*.

[3] *Des Fra Paolino da San Bartolomeo Reise nach Ostindien.* Berlin 1798. S. 362—363.

[4] Jfr Frazer: anf. arb., d. 1, London 1890, s. 8; 44 o. f.; 217 o. f.

[5] Se härom O. Montelius: *Hjulet som en religiös sinnebild i förkristen och kristen tid* i *Nordisk tidskrift 1901.* Stockholm 1901.

Digitized by Google

under 1500-talet omtalar, att man i västra Tyskland plägade uppgöra eld på en plog och sedan draga omkring denna, tills han själf fattade eld och brann upp. På andra håll har man ännu i senare tid fäst kol från våreldarna vid plogen. Mannhardt, som anför detta,[1] ser i dessa bruk en »värmemagi», ämnad att genom plogen tillförsäkra utsädet erforderligt solsken, liksom han i det spridda bruket att nedföra plogen i ett vattendrag ser en »rägnmagi». »Den med plöjning förbundna värmemagien kom förr ur bruk; rägnmagien och andra former af magisk plöjning bibehöllo sig flerstädes ända in i senare tid.»

Med dessa ceremonier, hvilka alla jämte åtskilliga andra kunna sammanföras till en grupp, i hvilken den ceremoniella handlingens egentliga innebörd med användning af mycket betecknande tyska folkliga benämningar på slika folkbruk skulle kunna kallas *Saatleuchten*, *Kornwecken* eller *Lenzwecken*, må följande jämföras och, såsom jag förmenar, äfven jämställas. I Deutsche Mythologie sammanför J. Grimm[2] några drag af ett egendomligt forntyskt bruk. Tills plöjningen begynte bakades ett bröd, hvilket man stack upp på ploghjulets ena axel, när första plogfåran skulle plöjas för året. Denna kaka, »stor som ett ploghjul», tillreddes af alla de sädesslag, »som plogen skaffar och kvarnen mal». Man kan ej undgå, att i denna med plogen öfver åkern hjullikt rullande kaka se en parallel till så väl det öfver åkern rullade brinnande hjulet som till den å plogen kringförda elden.[3] Då vidare det brinnande hjulet förekommer vid bröllop (Brandenburg)[4] såsom bringande ljus, värme och välsignelse också åt hemmet, likasom äfven »die Funken» kastas för den älskades välgång, synes mig det svenska bruket att vid inflyttning i ett nytt hem först inrulla en brödkaka mot spisen eller mot bortre gafvelväggen också sannolikt böra hiträknas. Som denna sed otvifvelaktigt är af så hög ålder, att den äfven tillhört en tid, då husets ingång fans på ena — östra — gafveln och härden midt på golfvet (häraf senare tids tvekan mellan spisen eller främre gafvel-

[1] MANNHARDT: anf. arb, d. 1, s. 553—554.

[2] Anf. uppl., s. 1187 o. f.

[3] Det förtjänar kanske i förbigående nämnas, att PLINIUS (Hist. nat. XVIII, 172) tillskrifver de rätiska gallerna hjulplogens uppfinning.

[4] MANNHARDT: anf. arb., d. 1, s. 565.

Digitized by Google

väggen), skedde denna inrullning altså ursprungligen i likhet med den förut omnämda hjulinrullningen i Schleswig i solloppets riktning.

I en afhandling i Zeitschrift des Vereins für Volkskunde 1903 har den framstående och nitiske bayerske folktroforskaren Max Höfler, hvilken i ett flertal afhandlingar i åtskilliga etnologiska tidskrifter utförligt och omsorgsfullt undersökt germanska kultbröd,[1] uttalat den åsikten, att »germanska bröd, som stå i något samband med solhjulet, ännu icke blifvit påvisade, och att alla analogier därtill saknas hos inhemska bakverk».[2] Mig förefaller denna sats ohållbar. Så synes mig åtminstone »analogiskt» påtagligt, att det omtalade plogbrödet åsyftat solen och varit afsedt att återgifva solskifvan eller ett solhjul utan ekrar. Egendomligt vore ock, om i hela Tyskland alla antydningar till solbröd skulle saknas, då enligt min mening alldeles oförtydbara sådana i Sverge ännu förekomma i ett flertal former eller variationer, alla förenade med förvånande ålderdomliga hedniska bruk. Dessa *jul-*, *så-* och *plogkakor* eller *-bullar*, om hvilken brödtyp jag redan en gång i dessa »Meddelanden» yttrat mig,[3] synas mig finnas eller till senare tid hafva funnits i alla Sverges älst, d. v. s. sedan sten- och bronsåldern, odlade trakter och bära fullkomligt karaktären af att vara ett äkta bondebröd, ett bröd, som egentligen endast bakats af den jordbrukande befolkningen, och som icke kan hafva något senare tiders kulturinflytande att tacka för sin tillkomst.

Julkakan, hvilken benämning jag tills vidare använder, är ett till sin grundform cirkelrundt, mer eller mindre platt bröd af jämförelsevis stort omfång. Hon bakas eller bakades, såsom namnet

[1] Bland andra i *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*, Berlin 1901—1904: *St. Michaelsbrot; St. Nicholausgebäck in Deutschland; Knaufgebäcke; Schneckengebäcke; Die Gebäcke des Dreikönigstages.* I *Schweizerisches Archiv für Volkskunde*, Zürich 1902: *St. Martinigebäck.* I *Zeitschrift für österreichische Volkskunde*, Wien 1903: *Gebäcke in der Zeit der sogenannten Rauchnächte; Neujahrsgebäcke.* I *Archiv für Anthropologie*, b. 3, Braunschweig 1904: *Bretzelgebäck.* Sedan denna uppsats kommit under tryckning har samme förf. i *Zeitschr. f. österr. Volkskunde 1905* offentliggjort en utförlig afhandling: *Weinachtsgebäcke, eine vergleichende Studie der germanischen Gebildbrote zur Weinachtszeit.*

[2] *Schneckengebäcke*, s. 397.

[3] *Såkaka och gullhöna* i *Meddelanden från Nordiska museet 1899—1900.* Stockholm 1902.

Digitized by Google

angifver, till julen och låg, vanligen underst bland de i en s. k. *julhög* eller *rufva* uppstaplade olika slags julbröden, framme på julbordet från julaftonen till julhelgens slut, altså till och med trettondagen eller ock tjugondedagen. Denna kaka kan, så vidt jag känner, påvisas från Skåne, Halland, Bohuslän, Småland, Gotland, Värmland, Östergötland, Södermanland, Närke, Västmanland, Uppland, Dalarna, Gästrikland, Medelpad, Jämtland och sannolikt äfven Ångermanland (»julbulla»), samt, huru gennint bondebröd hon till sin innebörd och betydelse än är, äfven från åtminstone gamla tiders Stockholm. Dess utom förekommer hon i det svenskbebodda Finland, åtminstone i Österbotten, samt i Norge och Schleswig.

Där julkakan användes såsom plog- eller såkaka, utbars hon efter julen till boden, hvarest hon nedgräfdes bland säden och så förvarades, tills åkerarbetet begynte inpå våren. Så var åtminstone brukligt i Bohuslän, Småland, Gotland, Uppland, Gästrikland och Jämtland. I Södermanland uppsattes hon efter julens slut på sängkransen. I Medelpad nedlades hon väl i sädesbingen »för att hon skulle hålla sig»(!), men om hennes senare användning saknar jag uppgift. I Dalarna och Helsingland var det i stället julkorsbröd, som nedlades bland sädesförrådet för att välsigna detta, men dessa tyckas ej sedan hafva användts såsom så- eller plogbröd. I Danmark lade husmodern i stället nyårsaftonen olika utsädesslag på bordet invid brödet och lindade sedan försiktigt bordduken däromkring öfver natten. Detta skedde för att få riklig skörd.[1] Samma sed förekom på 1600-talet också i Finland.[2] Då plöjningen eller sådden begynte på våren, framtogs sedan den dittills förvarade kakan för att dels utdelas till plöjaren och plogens dragare, dels blandas med utsädet och nedmyllas i åkern. På några trakter — i Halland, Bohuslän, Uppland, Västmanland — utskiftades hon vid plöjningstiden såsom ett kraftbröd till husets alla medlemmar och äfven till husdjuren.

Såsom redan af det anförda framgått, har julkakan icke allestädes till vår tid bibehållit sin otvifvelaktigt ursprungliga egenskap

[1] I. M. Thiele: *Den danske Almues overtroiske Meninger.* Köpenh. 1860. S. 64.
[2] R. Hertzberg: *Vidskepelse i Finland på 1600-talet.* Helsingfors 1889. S. 42.

Digitized by Google

af plog- och såbröd. Naturligtvis har denna användning varit okänd i Stockholm, men äfven från Skåne och Östergötland saknar jag underrättelse om något dylikt bruk. I Värmland kallades julkakan *fattigmanskaka* och utdelades åt första efter julen ankommande tiggare, en sed, om hvilken jag längre fram skall utförligare tala, under det att hennes kristnade efterträdare, julkorsbrödet, märkligt nog, öfvertagit hennes roll såsom såbröd; och i Norge förtärdes, för så vidt jag känner, julkakan på trettondedag jul.[1] Emellertid återstå efter denna afräkning ej mindre än elfva svenska landskap, hvarest julkakan säkert till senare tid bibehållit sin karaktär af plog- och såkaka, nämligen Halland, Bohuslän, Småland, Gotland, Södermanland, Närke, Västmanland, Uppland, Gästrikland, Jämtland och Ångermanland. Härtill komma svenska Finland och Schleswig, på hvilket senare håll emellertid endast vissa delar af julkakan förvarades till plöjningen, ett bruk, hvartill jag återkommer. I det svenskbebodda Estland är på ön Worms i stället julgaltbrödet plogbröd, och enligt en eller annan äldre författare[2] har detta ock varit förhållandet på ett och annat håll i Sverge. Af skäl, på hvilka jag ej här kan inlåta mig, måste jag emellertid anse detta julgaltbröd i likhet med jultuppbrödet, ehuru oförtydbart hedniskt, dock yngre än julkakan och må hända ej äldre än midten af järnåldern.

Jul- eller såkakan bakades stundom af hvetedeg eller korndeg, i de allra flesta fall gjordes hon dock af vörtdeg, d. v. s. med vört tillsatt rågmjölsdeg, hvilket brödämne sannolikt har henne eller andra kultbröd att tacka för sin tillkomst och från dem senare öfvergått till profana bröd (limporna). Det är nämligen alldeles påtagligt, att den söta vörten, maltets kraftextrakt, såsom brödingrediens företrädts af det af honung beredda mjödet, hvilket i sin tur efterträdt honungen, som sen uråldriga tider af orientaliska och ariska folk tydligen betraktats såsom en af bina samlad kosmisk lifssubstans.[3]

---

[1] F. W. v. SCHUBERT: *Resa genom Sverige, Norrige o. s. v. Åren 1817, 1818 och 1820.* Öfvers. B. 3. Stockholm 1825. S. 289.

[2] Så t. ex. J. MOMAN: *De superstitionibus hodiernis.* Uppsala 1750. S. 31.

[3] Jfr O. SCHRADER: *Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde.* Strassburg 1901. S. 86 samt 602.

Digitized by Google

Honung brukades hos greker och romare redan i deras forntid till offer och användes senare såsom ingrediens i offerbröden, ja, bibehöll sig såsom kraftsubstans i läkedomsbröd under medeltiden och ända långt in på 1600-talet.[1] Olaus Magnus prisar sålunda honungens medicinska egenskaper i superlativa ordalag. Såsom ett honungen mycket närstående kosmiskt lifsämne betraktades ock daggen, i vårt land speciell den s. k. honungsdaggen, och man insamlade därför särskildt vid midsommartid dagg för att såsom jästämne inblanda den i deg. Så är sed i Egypten, påtagligen sen en mycket aflägsen forntid, och så är kanske än i dag på sina håll brukligt i vårt land, såsom t. ex. i Närke, Uppland, Småland, Skåne.[2] Egendomligt nog förekommer i Tyskland seden att under julnatten utlägga bröd för att dagg må falla därpå, hvarefter det förvaras under det ingående året,[3] medan från Uppland antecknats det märkliga bruket, att husbondfolket på julkvällen dels själfva förtärt, dels till husdjuren fördelat ett bröd, som i stället för med jäst tillredts med vid midnatt samlad dagg.[4]

Efter denna lilla afvikelse må vi nu återgå till julkakans tillredning. Med denna äro ett par mycket egendomliga drag förbundna, hvilka jag visserligen ännu ej anträffat på mer än enstaka håll i vårt land, men som att döma så väl af deras motsvarighet på annat håll i Europa som ock af deras animistiska innebörd, måste vara af mycket hög ålder. Det ena af dessa drag är, att kakan skall bakas af den sista deg, som kan utskrapas ur baktråget; det andra är, att, om kakan jäser bra, detta förebådar god skörd under det kommande året.

Den förstnämda plägseden, hvilken jag har antecknad från Uppland och Jämtland, och till hvilken motsvarigheter möta i Schwaben,

---

[1] M. Höfler: *Heilbrote*, s. 11 o. f., i *Janus*, 7 årg., 4—6. 1902. Med dessa läke- och kraftbröd mycket nära befryndade äro tydligen de små mesost- eller vispebrödskakor, som särskildt i södra Gästrikland och i Närke till in i senare tid varit i bruk. Jfr konfekt, lat. *confectio*, som egentligen betyder läkemedel.

[2] Jfr förf:s uppsats *Midsommardaggen* i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift*. B. 12. Stockholm 1903. S. 63—72.

[3] A. Wuttke: *Der deutsche Volksaberglaube der Gegenwart*. 3 uppl. Berlin 1900. S. 68.

[4] Eva Wigström: *Folktro och sägner*. H. 4. Stockholm 1904. S. 309.

Digitized by Google

Tyrolen och Schlesien,[1] förtjänar att här närmare förklaras, så mycket mer som äfven den med jäsningen förbundna tron samtidigt erhåller belysning. Enligt den ursprungligaste religiösa uppfattning, som religionsforskningen kunnat påvisa — animismen — innebodde i alla föremål och fenomen ett lif, en *makt*, såsom vårt svenska folk ännu på ett fullkomligt animistiskt vis uttrycker sig. Denna makt förestälde man sig mer eller mindre materiel. Sålunda kallas t. ex. blodet ännu allmänt af vår allmoge för *makt*, men å andra sidan benämnas naturens *rådande* (naturdämonerna), hvilka endast undantagsvis uppenbara sig i synlig måtto, också för *makter*. Såsom jag förut i en uppsats framstält,[2] kunde denna i ett föremål inneboende makt, flyende undan sina fiender, krympa till sammans till ett koncentreradt minimum i det, som sist blef kvar af hans, så att säga, hèmvist: så t. ex. sädesfältets makt i den sista kärfven, växtens makt i den sist grönskande grenen, i frukten eller fröet, nattdimmans i daggen, eldens i glödet o. s. v. Och likasom sädesfältets makt vid skörden flytt undan till den sista neken eller kärfven, så flydde den ännu, sedan säden beredts till föda, undan i denna. Sålunda kröp han i den äfven, och tidigare än brödet, såsom en helig rätt betraktade gröten undan i de på kokkärlets botten kvarblifna skofvorna, hvilka därför, t. ex. i Skåne, Halland, Värmland, ansågos såsom synnerligen kraftbringande. Särskildt gälde detta julgröten, hvilken högst sannolikt en gång tillredts uteslutande af säd från den sist skördade kärfven. I Skåne hette det t. o. m., att den, som ej fick med af julgrötskofvorna, icke skulle upplefva nästa jul.[3] Också vid baket flydde, menade man, makten på samma sätt undan till det sist kvarblifna af degen och där gälde det att infånga honom. Ja, till och med sedan brödet gräddats, egde samma förhållande rum. Den sista biten af ett bröd kallas därför af vår allmoge *maktbiten*. I Schleswig afskar bonden på jul-, nyårs- eller trettondagsaftonen, sedan han gjort korstecknet öfver henne, ändbitarna, altså »maktbitarna», af kakan och förvarade dessa till vår-

---

[1] KÖHNAU: *Die Bedeutung des Brotes in Haus und Familie*, s. 27, i *Mitteilungen der Schlesischen Gesellschaft für Volkskunde 1901.* Trebnitz 1901.

[2] *Om fastlagsriset och andra lifsstänglar och gulaspön* i *Nordisk tidskrift 1902.* Stockholm 1902. S. 265—267.

[3] WIGSTRÖM: anf. arb. S. 373.

plöjningen, då de gåfvos åt dragarna.[1] I den af den sista degen bakade såkakan fans således sädesfältets makt omsider innesluten. Alldeles viss kunde man dock icke vara på, att han ej tilläfventyrs till sist sluppit undan. Jäste emelltid kakan bra, var detta ett godt tecken för att han fans där,[2] och fans makten i kakan, så att han med henne kunde öfverföras till åkern, då kunde man ock med trygghet vänta, att årets äring skulle blifva god. »Då kakan jäste

75. Såkaka
från östra Västmanland.
$^{2}/_{9}$ af nat. storl.

väl, betydde detta, att en god skörd var att vänta af det stundande året, och tvärt om, då hon syntes tunn och figurerna magra och tydliga. Som den kaka jag sändt jäste öfver höfvan, så att figurerna ej blefvo tydliga, vill och vågar jag hoppas, om gamla märken stå, att vi i år få en riklig äring», skref 1899 gifvarinnan af den i bild 75 återgifna såkakan från Västmanland.[3] Samma tro är i

[1] H. F. Feilberg: *Dansk Bondeliv*. D. 1. 2 uppl. Köpenhamn 1898. S. 234.
[2] Jfr s. 242 i det föreg. om daggen.
[3] Jfr förf:s anf. upps. *Såkaka och gullhöna*, s. 24—26.

Digitized by Google

Bukovina fäst vid det till påsken bakade brödet[1], och i Egypten förutsäger man af jäsningen hos den deg, som man före Nilens stigande utlägger för att däri insamla dagg, om det kommande skördeårets fruktbarhet.[2]

Det bör genom det anförda ligga i öppen dag, att dessa julbröd först och främst varit afsedda att vara ett kraftämne och haft till syfte att utöfva ett lifsstärkande och alstringsbringande inflytande. Likasom redan fröna och sädeskornen ansågos innesluta en kondenserad, underbart kraftmeddelande lifssubstans, en makt[3], så trodde man ock det samma om de af dem beredda rätterna gröten och brödet. Den förra fick därför, otvifvelaktigt tidigare än brödet, en viktig betydelse såsom kulträtt, något hvarom ej blott hans användning vid årshögtiderna, särskildt julen, utan ock vid de viktigaste familjehögtiderna (bröllop, inflyttning, barnsbörd) ännu bär vitne[4]. Ofvanpå dylik gröt hälles nu för tiden sirap, sannolikt såsom ett surrogat för honung.

Den helighet, som hos sädesodlande folk på vidt skilda håll — så väl i Europa som Asien och Amerika och ej minst hos vår egen allmoge — omgifvit så väl den växande säden som sädeskornen, tillkommer hos alla germaner i ännu högre grad brödet. »Husets själ sitter i det grofva, hembakade brödet» och »ingen föda behandlas med större vördnad», säger E. H. Meyer.[5] Det samma är i utpräglad grad förhållandet hos oss. Högst betecknande i sin hemska abnormitet är en tilldragelse, som i februari 1894 omtalades i den svenska prässen. En sinnesrubbad man i Södermanland nedbrände, sedan han mördat hustru och dotter, sitt boningshus för att dölja brottet. Innan han antände huset, utbar han dock samvetsgrant alt brödet,

[1] R. F. Kaindl i *Zeitschrift für österreichische Volkskunde*. Årg. 6. Wien 1900. S. 235.

[2] Se förf:s anf. upps. *Midsommardaggen*, s. 65.

[3] Se förf:s upps. *Om fröns användning inom folksed och dödskult* i *Till Oscar Montelius* 9/9 *1903*. Stockholm 1903.

[4] Jfr förf:s upps. *Om julnötterna, julhalmen, julgröten* o. s. v. i *Jul 1902*. Stockholm 1902.

[5] *Deutsche Volkskunde*, Leipzig 1898, s. 209, jfr förf:s upps. *Brödets helgd hos svenskarne särskildt julbrödens* i *Samfundet för Nordiska museets främjande 1893—1894*. Stockholm 1895. S. 20.

Digitized by Google

emedan, såsom han vid polisförhöret uppgaf »det var synd att bränna sådant». Såsom ett utomordentligt kraftmedel anses brödet ock vara verksamt mot allsköns förhäxning och mot onda makter. Från att hafva varit ett kraftoffer har det i likhet med fröoffret blifvit ett skyddsmedel. I Dalarna lägger man t. ex., när ett barn ännu är odöpt, bröd och stål i dess vagga, och i flere orter i vårt land plär man bära bröd hos sig såsom värn mot onda inflytanden. Samma tro på brödet såsom skyddsmedel förefinnes ock i Tyskland, Bayern, Tyrolen, Böhmen o. s. v.[1] likasom äfven i England[2], ja motsvarande tro har t. o. m. förekommit hos amerikanska folk. Så var det sed på Antillerna, att prästerna, sedan de först framburit offerbröden åt makterna eller gudarna, utskiftade dessa bröd åt familjefäderna, hvilka omsorgsfullt bevarade dem under hela året såsom medel mot skadliga inflytanden.[3] Likheten med de svenska julbröden är öfverraskande, men erhåller sin fullständiga förklaring i den animistiska världsåskådningen, hvilken visar sig vara en psykologisk nödvändighet för alla människor på ett visst utvecklingsstadium.

Den i brödet inneboende makten verkade ock förenande, sammanhållande mellan dem, åt hvilka den blifvit fördelad (jfr sid. 255—256 i det följande). Den materiela delningen upphäfver ej enheten hos »makten» och tillintetgör än mindre denna. Under 1600-talet förekom sålunda, att bröd utskiftades mellan oeniga makar för att åvägabringa försoning.[4] Hos romarne utgjorde en dylik brödfördelning, *confarreatio*, den gamla vigselceremonien vid äktenskaps ingående. Enligt Lloyd utdelades i Sverge julbröd på våren åt kreaturen »för att de bättre skulle hålla tillsammans, då de släpptes ut på bete i de ofantliga skogarna», och åt husfolket »för att enig-

[1] Wuttke: anf. arb., s. 129; Kühnau: anf. upps., s. 27.
[2] A. Lang: *Custom and myth.* Ny uppl. London 1901. S. 143.
[3] J. G. Müller: *Geschichte der Amerikanischen Urreligionen.* 2 uppl. Basel 1867. S. 183. Hos asteker, centralamerikaner och peruaner utdelades offerbröden i stället såsom sakraments- eller kommunionsbröd — altså i hvarje fall såsom direkta kraftmedel.
[4] L. F. Rääf: *Ydre härad i Östergötland.* Linköping 1856. S. 188.

Digitized by Google

heten därigenom skulle säkrare bibehållas».[1] Gemensamt förtärande af bröd och salt medför gästvänskapsförpliktelser.

Innesluter sålunda bröd i allmänhet en underbar kraft, gäller detta i alldeles särskildt mått om vissa högtidsbröd och hos oss, men äfven på åtskilliga andra håll, specielt om julbröden, hvilka därför dels utskiftades åt folk och husdjur, dels sorgfälligt förvarades såsom läke- och skyddsmedel, dels användes för att bibringa lifsdrift åt utsädet, alstringskraft åt åkern, ymnighet åt fruktträden o. s. v. I Mähren gick man t. o. m. så långt, att man lät den kvinna, som nyss knådat juldegen och ännu hade armarna degiga, omfamna fruktträden.[2] Huru vidsträckt användning julbrödet kunde erhålla ser man ock af en anteckning från Österbotten, att fiskare plägat under 1600-talet, för att få riklig fiskfångst, vid första notvarpet kasta en julkaka i notkilen. Kakan uppåts sedan af alla män i notlaget.[3] I Schweiz och Sydtyskland motsvaras våra julbröd, hvad användningen beträffar, ganska noga af Agata-bröden.

Såsom varande en kraftsubstans blef brödet, särskildt jul- och nyårsbröden, i likhet med säd, frön, blod, honung, mjölk, vin, ägg, ett utomordentligt lifsämne också åt de inom människorna boende makterna, så väl åt de på jorden lekamligen lefvande, som åt de till dödsriket gångna, och när naturmakterna frigjort sig och antropomorferats, äfven åt dessa. Det är altså icke, såsom man sagt, emedan brödet betraktades såsom dödsoffer, som seden uppstått att använda det i kulten till kommunionssakrament, läkemedel, plogoffer o. s. v., utan det är, emedan det altifrån början ansetts såsom en kraft- eller maktsubstans. De döde bodde icke i åkerfälten — i dem voro andra makter rådande och verksamma —; de döda bodde i grifterna, och ve den, som ohelgade dessa genom att låta plogen gå fram öfver dem. Ej häller kunde de döde ursprungligen hafva kräft mer närande lifsmedel, än de i detta lifvet varit vana vid; men med de i jorden verkande makterna, hvilka

[1] L. Lloyd: *Svenska allmogens plägseder.* Öfvers. Stockholm 1871. S. 116—117. Jfr härmed förf:s anf. upps. *Om fröns användning*, s. 34.

[2] Mannhardt: anf. arb., d. 1, s. 9.

[3] Hertzberg: anf. arb., s. 42.

Digitized by Google

bragte växtlighet och äring, var förhållandet ett annat: åt dem gälde det att bringa alt det kraftigaste naturen erbjöd. Den profylaktiska uppfattningen hos folket tillhör här likasom på så många andra håll inom folktron, huru åldrig den än må vara, en sekundär religionsåskådning.[1]

Att så är förhållandet, som jag här framstält, bevisa också de ariska folkens åkerbruksoffer. På det sakligt insiktsfulla sätt, som utmärker E. H. Meyer såsom vetenskapsman, har han i en afhandling redogjort för dessa offer.[2] Jag tillåter mig att med ett par tillägg i största korthet därifrån anföra några uppgifter. Hos fornhinduerna skulle enligt Atharvaveda åkermannen nedplöja med mjölk blandadt korn under uttalande af en viss formel eller bön för god skörd. Plogoxarna skulle hafva fett och honung. Hos forngrekerna offrade man åt jordgudinnan Gaia honung och mjöl; hos romarne åt skördegudinnan Ceres eller jordgudinnan Tellus honung, mjölk och kakor; i senare tid utgjordes plöjningsoffren hos romarne äfven af vin, fläsk, ja t. o. m. penningar. Plöjningsoffer af bröd och ofta äfven ägg hafva påvisats i Böhmen, Bayern, Baden, Rhenprovinsen och Westfalen, oftast dock i den form, att vigdt bröd gafs endast åt plogdragarna (Baden, Rhenprovinsen), eller ock så, att det, sedan plogen först gått däröfver, under benämning »*Glücks-*» eller »*Mennebrot*», men äfven »*Pflug-*» eller »*Ackerbrot*», utdelades åt barn och fattiga, för att dessa måtte bedja för arbetets välgång (Böhmen, Bayern). På åtskilliga håll nedplöjdes dock kakan i jorden, såsom t. ex. i Egerland i Böhmen, hvarest man, jämte bröd och ägg, likasom hos romarna äfven offrade penningar. I Westfalen ituskar husmodern brödet mot ploggeggen och gaf sedan den ena delen åt plöjaren, den andra åt dragarna. I Bosnien och Herzegovina lägges på julaftonen ett stycke af julkakan på ett plogjärn och förtäres sedan af husbonden.[3] I

---

[1] Jfr förf:s upps. *Ett par sydtyska processionsmasker i Nordiska museet* i dessa *Meddelanden*, särskildt s. 189 o. f.

[2] *Indogermanische Pflügebräuche* i *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde.* Årg. 14. Berlin 1904.

[3] E. Lilek i *Zeitschrift für österreichische Volkskunde.* Årg. 6. Wien 1900. S. 214.

Digitized by Google

Ober-Bayern lades på 1400-talet en plog under det åt *Frau Perchta* dukade julbordet.[1] I sydvästra Tyskland är det flerstädes af prästen på Agatadagen vigdt bröd, som i folktron öfvertagit det hedniska kultbrödets underbara makt och betydelse och därför, vanligen bestänkt med vigvatten, utdelas åt plogdragarna. I Ostpreussen synas nyårsbröd hafva i flere hänseenden trädt i julbrödens ställe, dock ej såsom plog- eller såbröd, hvilka synas vara okända i denna del af Tyskland. I Ryssland nedlägges på Georgsdagen (den 23 april) en kaka i den nysådda åkern och upptages sedan för att fördelas bland deltagarna i ceremonien.[2] I England, där de hedniska kultkakorna länge bibehållits i förbindelse med åtskilliga ålderdomliga ceremonier,[3] utskiftades kvällen före trettondagen en särskild kaka till husets medlemmar. Emellertid sättes eller sattes där, för så vidt jag känner, icke julbrödet i sammanhang med åkerarbetet, utan detta skedde i stället med en till alla själars dag, den 1 november, bakad kaka af stundom mycket stora dimensioner: *the soul-* eller *seedcake.* I somliga orter utdelades denna kaka åt de fattige, för att de skulle bedja Gud välsigna nästa skörd; på andra håll gafs så- eller själkakan åt åkerarbetarne, när de ändat hvetesådden.[4] Vi anträffa här altså intet nedläggande af bröd i åkern. Emellertid finnes en mycket märklig uppgift från tiden omkring år 1000, hvilken Grimm utförligt anför,[5] och som bland sina kristna tillsatser visar välbevarade drag af fornengelsk plöjningsritus. När första fåran plöjdes, skulle, enligt denna anteckning, åkermannen uttala denna signelse:

Hell dig, Jord, människors moder!
Varde du alstrande i Guds omfamning,
uppfyld af äring mänskorna till nytta!

Därpå skulle man baka en kaka af alla slags mjöl, knådad med mjölk, och nedlägga den i plogfåran. Tydligen skedde detta

---

[1] A. Tille: *Yule and Christmas.* London 1899. S. 110.
[2] Mannhardt: anf. arb., d. 1, s. 538—539.
[3] Se t. ex. J. Brand och H. Ellis: *Observations on popular antiquities.* Ny uppl. London 1900. S. 14 o. f.; 204; 211 o. f.; 283 o. f.
[4] Brand och Ellis: anf. arb., s. 211 och 213.
[5] Grimm: anf. arb., s. 1185 o. f.

Digitized by Google

på en gång såsom ett befruktningsmedel och såsom ett offer, som skulle pånyttfödas.

Såsom den halfkristna angelsachsaren vid begynnandet af sitt åkerarbete sålunda åkallade Jorden (Folde) och Gud, så hade hellenen åkallat Gaia-Demeter och Zevs, romaren Tellus-Ceres (dea Dia) och Jupiter, hinduen Pritivi och Indra, finnen, hvilken från ariska folk lärt åkerbruket, Gumman (Akka) under jorden och Gubben (Ukko) i höjden,[1] och på samma sätt har otvifvelaktigt också den hedniska nordbon en gång bedt till Jord-Sif, eller hvad jordgudinnan nu må hafva hetat alt, och till Tor — till Gomor och Gofar eller Gobonden, såsom folkspråket ännu kallar dem.

I det föregående hafva vi funnit, huru icke blott fasta, utan äfven flytande ämnen ingått i de vid plöjningen bragta offergärderna. Man uppgjorde icke allenast en eld på den plog, som till åkerns välsignelse drogs öfver den samma, man nedförde ock plogen i vatten; hellenen offrade ej blott mjöl, utan äfven honung, och sistnämda ämne likasom äfven vin ingick i det romerska åkeroffret; fornhinduen offrade mjölk, och den angelsachsiske plöjaren knådade sin offerkaka i samma vätska; de agatabröd, som i Tyskland gifvas åt plogdragarna, bestänkas med vigvatten. I sin enklaste form framträder denna rägnmagi i det vidt på jorden spridda bruket att för framkallande af rägn stänka vatten på marken eller gjuta sådant i en grop. På vissa håll ger man icke allenast bröd åt såningsmannen-plöjaren och dragdjuren, hvilka i detta fall representera växtlighetsmakterna, utan man öfvergjuter dem ock med vatten. Hos tyskarne hafva otvifvelaktigt i forna tider äfven honung och mjölk ingått i åkeroffret.[2]

Hos nordborna har man alldeles påtagligt en gång och sannolikt under lång tid offrat mjöd, ehuru alla skriftliga uppgifter rörande en dylik användning af denna honungsdryck saknas. Såsom vi sett, beredes allmänt plogkakan af deg, som tillsatts med vört, hvilken såsom bekant har en söt smak. Om en rund offerkaka — af inemot en manslängds diameter — hvilken, efter slutad skörd, på Rügen årligen bragtes guden Svantevit, och som stäldes i förbin-

[1] *Kalevala*, sång 2, v. 301 o. f.

[2] Se Grimm: anf. arb., s. 1187.

Digitized by Google

delse med det kommande årets äring — hon var altså en julkaka — förmäler Saxo, bok 14, att den var tillsatt med mjöd (mulsum). Det synes därför högst antagligt, att, när mjödet började komma ur bruk, vört trädt i dettas ställe, likasom jäst mjöd förut af rituela skäl trädt i stället för honung, som ju eljest, ända tills sockret kom i allmänt bruk, var det vanliga sötämnet äfven för bakverk.[1] Men äfven i Sverge har ett direkt offer af flytande art ingått i plogoffret. I Småland skulle på julaftonen, sedan enhvar druckit sitt lystmäte, stånkan fyllas med öl och stå framme på julbordet till trettondagen, farängladagen. Med detta s. k. änglaöl beströkos sedan kreaturen och bestänktes åkrarna.[2] Enligt uppgift af annan författare skulle i samma landskap julölet räcka till påsk och julbrödet till vårfrudagen (den 25 mars).[3] I Västmanland, Harakers socken, förvarades julöl till såningstiden, då den likaledes från julen sparade »såbullan» blöttes däri, innan hon förtärdes af husfolk och dragare. I Uppland blöttes likaledes såbullan i öl eller vört, innan hon vid såningen uppåts. På några håll utbyttes julölet mot marsöl eller »torsmånadsöl», hvilket dels vid åkerarbetets början på våren göts på dragdjurens foder, för att de skulle få styrka och uthållighet, dels äfven gömdes ända till skördetiden för att då i samma syfte gifvas åt skördefolket.[4] I Finland gafs på 1600-talet bröd, doppadt i öl, åt kreaturen redan på julmorgonen,[5] och så har ock varit allmänt bruk i Sverge. Sannolikt har användningen af öl vid sådden ej nog uppmärksammats af våra folktroforskare, ty mycket talar för, att den ännu in i senare tid vida allmännare förekommit än af det anförda framgår. Att husdjuren på julaftonen eller juldagsmorgonen skola hafva sin andel af julölet antyda däremot många uppgifter från skilda håll, hvilka i hvarje fall visa, att uppfattningen af julölet såsom ett kraftämne till in på

[1] Jfr sid. 241 o. f. i det föregående.

[2] G. Djurklou: *Unnarsboarnes seder och lif*. Stockholm 1874. S. 71.

[3] G. A. Aldén: *I Getapulien*. Stockholm 1883. S. 126.

[4] A. Svensson: *Sammansmältning af äldre och nyare gudsbegrepp i vår folkföreställning*, s. 229, i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift*. B. 11. Stockholm 1902.

[5] Hertzberg: anf. arb., s. 42.

Digitized by Google

vår tid allmänt bibehållit sig. Hvad husfolket beträffar, ersattes ölet i senare tid ofta af brännvin, hvilket, såsom den af Rietz anförde bonden förklarar, »ju är makten af säden lika väl som ölet är makten af maltet».[1] I Norge skulle sålunda husbondfolket tidigt på julmorgonen väcka tjänstfolket genom att bjuda på brännvin och bröd;[2] i Sverge tillhörde en liknande plägsed Luciamorgonen (den 13 december).[3] Ett minne af såölet såsom kraftöl hafva vi i uttrycket, att man på valborgsmässan skall »dricka märg i benen för året».

Att ölet eller mjödet under senare delen af vår hednatid var en för bloten obligatorisk förnödenhet framgår tydligt af Håkan Godes saga, i hvilken det heter, att enligt forntida sed skulle alla bönder medföra öl till blotet, samt vidare, att konung Håkan, då han införde den kristna julen, i lag stadgade, att hvar man (fortfarande) skulle till denna högtid hafva beredt en mäle öl eller i annat fall böta.[4] Öl ansågs således såsom en för julen, vare sig den var heden eller kristen, alldeles oundgänglig dryck. Men före ölet hade mjödet haft denna betydelse af helig dryck påtagligen redan i de germanska och ariska folkens urtid. Tacitus förtäljer, att under första århundradet af vår tidräkning germanerna plägade vid pokalen hålla sina rådslag om de viktigaste angelägenheter, dock så att de sedan i nyktert tillstånd nagelforo sina vid dryckeslaget fattade beslut.[5] Fullkomligt motsvarande bruk omtalar vid pass 500 år förut Herodotos såsom förekommande hos perserna och tillägger, att det ålåg värden att hålla reda på hvad deltagarna under ruset yttrat.[6] Det framgår häraf för en hvar, hvilken något tagit kännedom om hithöriga företeelser hos skilda folk i gamla som nya världen, med all tydlighet, att det är själfva den

---

[1] J. E. Rietz: *Svenskt dialektlexikon*. Lund 1867. S. 424 (*Magt*).

[2] F. W. v. Schubert: anf. arb. och del, s. 239.

[3] Se förf:s upps. *Lussi*, s. 14, i *Meddelanden från Nordiska museet 1898*. Stockholm 1900.

[4] *Heimskringla*, *Håkan Godes saga*, kap. 15 o. 16. Denna historiska uppgift är äfven ett talande bevis på huru den kristna julen öfvertog den hedniskas plägseder.

[5] Tacitus: *Germania*, kap. 22.

[6] Herodotos, bok 1, kap. 133.

Digitized by Google

berusande drycken, som ansetts förläna vishet och gifva råd. För att komma i ekstas och sia berusar sig sjamanen; så gjorde ock den delfiska prästinnan. Mjödet var således hos de ariska folken en inspirationsdryck, en siardryck.[1] Det inneslöt en makt, ett väsen, hvilket inom den fornnordiska mytologien såsom den vise kulturbringaren Kvasir står nära att vinna gudarang bland asarna.[2] Denna egenskap af maktämne, af gudomlig substans, har mjödet otvifvelaktigt, alt från den tid det af dem blef kändt, haft för germaner och nordbor, hos hvilka senare det enligt Pyteas från Massilia var i bruk omkring 300 år före vår tidräkning, altså under älsta järnåldern, men till hvilka det otvifvelaktigt många århundraden förut, må hända samtidigt med bronsen, må hända ock ännu tidigare, nått fram. Att bin hållits i Norden under bronsåldern är påtagligt bland annat af det skälet, att man vid gjutning ofta använde en i vax utarbetad modell (cire perdue), och högst sannolikt är, att man samtidigt känt konsten att af honungen bereda någon jäst och altså berusande dryck, d. v. s. mjöd i ursprunglig bemärkelse. Mjödets åldrighet hos de ariska folken i Europa och Asien intygas af så väl språkliga skäl som literära uppgifter. I germanska, keltiska, slaviska, grekiska, iraniska och hinduiska språk kan en ordrot *met*, *med*, *mid*, *mad* i betydelse honung och mjöd påvisas. Om mjödets användning före soman såsom offerdryck hos fornhinduerna vitnar det förhållandet, att soman i Vedadikterna stundom öfvertagit namnet *madhu* (mjöd) på samma sätt som hos forngrekerna vinet ofta fått ärfva sin företrädares namn *mety* (mjöd).[3] Då däremot Herodotos uppgifver, att hos skyterna vid den högtid eller stämma, som de en gång om året höllo, en hvar, hvilken i strid dödat en fiende, ur ett gemensamt dryckeskärl såsom en kommunions- eller må hända inspirations- och rådsdryck skulle dricka vin (οἶνος),[4] hafva vi kanske anled-

[1] Jfr förf:s anf. upps. *Midsommardaggen*, s. 69 och 72; H. Schück: *Studier i Nordisk litteratur- och religionshistoria*, d. 1, Stockholm 1904, s. 72 m. fl.

[2] Jfr *Gylfaginning*, kap. 49.

[3] Jfr Schrader: anf. arb., s. 602; V. Hehn: *Kulturpflanzen und Haustiere*. 7 uppl. Berlin 1902. S. 153.

[4] Herodotos, bok 4, kap. 66.

Digitized by Google

ning att misstänka, att han i stället bort använda ordet μέθυ (mjöd, vin).

Såsom kraftämnen blefvo honung och mjöd redan i älsta tider näringsgärder åt naturmakterna och senare, när dessa utvecklat sig till gudar, äfven åt dem.[1] Med honung närdes Zevsbarnet, med mjöd berusade sig Kronos, lifsmjöd tilltvingar sig med eld Fröja af skogskvinnan åt den i årets mörkaste tid försmäktande växtlighetsguden.[2] Efter julölet törsta ock enligt nordisk folktro de andeskaror, som vid luciatiden och under julen uppsöka människors boningar, och skyddar man då ej ölet och brödet genom korstecken, draga de musten därur. Insättandet af den kristnade högtiden alla själars dag på den 1 november äfvensom den gotiska julperiodens begynnelse med den 1 november, den angelsachsiskas med den 1 december antyda, att denna andarnas (naturmakternas, senare själarnas) fritid en gång inträdt tidigare.

Såsom af det föregående framgått, utgöras offergärderna vid plöjningen af så väl fasta som flytande ämnen: älst af gröt eller bröd och honung, mjölk eller mjöd. Båda slagen äro ursprungligen ämnade att vara kraft- och lifsämnen, att befrukta åkern, därom kan knappast råda något tvifvel. Den i plogfåran nedlagda gryn- eller mjölrätten stod härvid för äldre tiders naiva uppfattning i direkt kausalitetsförhållande till det den var ämnad att åstadkomma.[3] Detta var för äldre tiders människor en lika naturlig eller öfvernaturlig sak som själfva sådden, ty för dem existerade icke såsom för oss något begrepp om en orubblig naturens lagbundenhet. Annorlunda förhöll det sig med de flytande offren, ty honung, mjölk eller mjöd erhöll man ju ej från åkern. Här kräfdes snart en ny förklaring. När den finske såningsmannen skred till sitt arbete under bön till jordgudinnan och himmelsguden, bragte han, så vidt man vet, icke något offer; däremot

[1] Jfr förf:s anf. upps. *Midsommardaggen*, s. 70; samt förf:s upps. *Fågeln med segerstenen, sprängörten och lifsämnet*, s. 205, i *Meddelanden från Nordiska museet 1901*. Stockholm 1903.

[2] *Hyndluljód* 48—50.

[3] Jfr förf:s anf. upps. *Såkaka och gullhöna*, s. 38—39.

Digitized by Google

bad han Ukko, att »låta vatten neddugga från himmelen, honung från molnen».[1] Här är det altså himmelsguden, som stänker honung, det kosmiska kraftämnet, »aerii mellis cœlestia dona» (Vergilius), öfver fältet. Af detta framgår, att honungs-mjödoffret skulle ge impuls åt naturmakterna att skänka fältet den kosmiska lifsvätskan; det åsyftar, för att inskränka oss till några bilder inom den nordiska mytsfären, mjölken från urkon Audhumblas jufver, honungsdaggen från världsträdet Yggdrasils krona, mjödet ifrån geten Heidruns spenar, Suttungsdrycken, hvarom de himmelska makterna kämpa med de underjordiska. Det afser dagg och rägn.[2]

Men åkern behöfver för att alstra äfven värme. I och med det samma det flytande offret framstod för uppfattningen såsom ett rägnmedel, förelåg också anledning att förvandla brödoffret från ett näringskraftoffer till ett offer för värme, för sol. Då man i Ryssland på Georgsdagen nedlagt såkakan i åkern, antänder man omedelbart därefter en eld på fältet. Elden afser här att verka kosmisk värme, ge impuls till solsken, och kak-offret är i detta fall ännu således endast ett näringskraft-offer. Af alt att döma hafva däremot de svenska plog- och såkakorna förenat dessa bägge syften.[3] För den folkliga »magin», såsom vi, i brist på bättre uttryck, från *vår* ståndpunkt måste benämna dessa rituela handlingar, gäller såsom en grundlag icke allenast den förut (se sid. 236) omtalade regeln, att lika verkar lika (*similia similibus*) utan också, och i ännu vidsträcktare mått, en annan regel, hvilken i själfva verket i sig omfattar äfven den anförda. Denna grundregel, hvilken lyder så, att en del kan gälla för och representera det hela (*pars pro toto*), erhåller inom folktron den största möjliga räckvidd. Såsom väsensamhörig med ett föremål anses icke blott hvarje den minsta materiela del af detta, utan ock dettas skugga, spår, mått, namn o. s. v. samt ej minst dess afbild eller liknelse.

---

[1] *Kalevala*, s. 2, v. 327 o. f.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Midsommardaggen.*

[3] Från Värmland har jag dock en uppgift, att man där fordom uppgjort eld på åkern. Det är hos oss eljest valborgsmässoeldarna och andra dylika våreldar, som haft till uppgift att väcka sommarvärmen ur sin dvala.

Digitized by Google

I alt detta låg något af samma väsen som i dess ursprung eller original, och en korrespondens fortfor, oberoende af alla afstånd, dem emellan.[1] Samma öde, som träffade delen, bilden o. s. v., träffade under vissa vilkor också dessas ursprung.

För att inverka på solen, gifva initiativ till solsken, kunde man naturligtvis icke (om ej där man kände konsten att tända eld medelst en lins eller brännspegel) erhålla någon del af nämda himmelskropp. Man måste därför nöja sig med en bild, en liknelse. Sådana bilder voro de brinnande hjulen och trissorna. Skulle nu plogbröden

76. Såkaka, »Julbon»,
från norra Bohuslän.
1/5 af nat. storl.

inverka på solen och nedbringa solvärme i åkern, måste de altså danas till bilder af solen, och det är detta, som tydligen varit händelsen med våra svenska så- eller plogkakor.

Vidast spridd och må hända äfven ålderdomligast bland dessa torde den grundtyp vara, som bild 76 angifver. Så vidt jag känner, förekommer den i aflägsnare bygder inom Bohuslän, Dalarna och Gästrikland och må hända äfven i Östergötland. Från detta land-

[1] Jfr sid. 246 i det föregående.

Digitized by Google

skaps skärgård omnämnes nämligen ett julbröd, *nypkaka*,[1] bakadt af hvetedeg, hvilket rundtom »garnerades genom nypningar».[2] Om denna »nypkakas» vidare användning saknar jag kännedom. Däremot äro mina underrättelser om de andra uddkantade kakorna rätt utförliga. Det i bild 76 återgifna brödet från norra Bohuslän, hvilket benämnes *julbon* (julbonden), kvarlåg öfver julen till trettondagen på julbordet. Sedan sparades det på sädesloftet, tills vårplöjningen begynte, då »plogen skulle skära det», hvarefter det förtärdes. Enligt en författare åts det »med en viss högtidlighet» af alla husets hjon, hvarvid plogåsen utgjorde bord.[3] I Leksand i Dalarna kallas motsvarande julbröd *krusbulla* eller *julkrus*. Detta julkrus, »af vid pass en fots tvärmått eller mer», hade till julens slut, jämte julkorsbrödet, sin plats å julbordet. Båda bröden, hvilka bakades af vörtdeg eller på annat sätt sötad deg,[4] förtärdes på tjugondagen af hela hushållet ute i fårkätten, hvarvid äfven fåren fingo med. I denna föga åkerbruksidkande ort synes julkakans betydelse således hafva öfverflyttats till boskapsskötseln. I Valbo socken i Gästrikland bakades en *julkaka* med likaledes naggade kanter men för öfrigt liknande den julkaka

77. Julkaka
från södra Gästrikland.
$^1/_5$ af nat. storl.

[1] Den uddiga kanten å alla dessa såkakor åstadkommes därigenom, att stycken uttagas med fingrarna.

[2] —TH— (MATHILDA LÖNNBERG) i *Sverige, fosterländska bilder*. Stockholm 1877—78. S. 111.

[3] A. E. HOLMBERG: *Nordbon under hednatiden*. D. 2. Stockholm 1854. S. 625 o. f.

[4] Sötningen kunde ock tillgå så, att man före baket slog hett vatten på mjölet, och sedan lät detta stå några timmar. Enl. uppgift från Leksand.

Digitized by Google

från en grannsocken, som bild 77 återgifver. Å denna senare hafva, såsom ses, stråluddarna återgifvits genom en pålagd slinga och således dragits inom kakans periferi. Denna kaka låg på julbordet till trettondagen och å henne ställdes matfaten. Sedan förvarades hon i sädeslåren till våren, då hon antingen utdelades åt husdjuren i allmänhet eller ock åt dragarne, när plöjningen begynte.

En annan form för julkaka är den af ett fyrekradt hjul eller ett ringkors. En sådan »juulbulla» finnes, tydligen i oproportionerligt förminskad skala, afbildad i Olof Rudbecks Atland[1] (bild 84), och författaren uttalar såsom sin mening, hvilken här må anföras till sitt värde, att brödets »omkrets betyder årets omgång och korset de fyra årets tider».[2] Denna af Rudbeck återgifna brödform synes hafva förekommit till senare tid i Östergötland: ett julbröd utsiradt så »att på kakan bildas ett kors af upphöjda prydnader».[3] På Björkö i Mälaren veta gamla personer ännu att omtala en julkaka, som haft gestalten af ett fyrekradt hjul, och som förtärdes vid sådden. Rundtom kanten löpte en fläta eller slinga.[4] Denna form närstående synes den af vörtdeg bakade julkaka från södra Dalarna vara, hvilken bild 78 återgifver efter en teckning i Nordiska museets arkiv.[5] Såsom ses hafva dock här korsarmarna i stället för att löpa ut till kakans kantring blifvit spiralformigt inrullade innanför denna. Från de hjulformiga julkakorna torde ett slags jultårtor af smördeg, hvilka förekommit i herrskapshus i Västmanland, leda sin härkomst. Dessa cirkelrunda bakverk hade kanten småuddig och det likaledes cirkelrunda midtpartiet utfyldt med sylt. Öfver detta var fäst ett

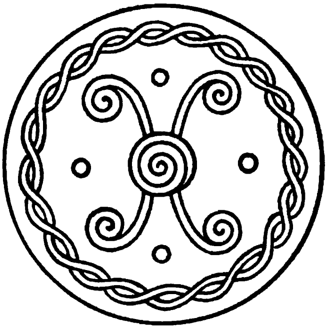

78. Julkaka från södra Dalarna.

[1] Atlas. Tab. 15, fig. 69,4.

[2] O. Rudbeck: *Atland.* Uppsala 1675. S. 94—95.

[3] —th— (Mathilda Lönnberg): *Risingebygden*, s. 158, i *Land och Folk 1875.* Stockholm 1875.

[4] Meddeladt af konstnären Gunnar Hallström.

[5] Anteckningar af N. Keyland.

Digitized by Google

kors af deg, så att det hela, om man bortser från den tandade periferien, visade nästan alldeles samma utseende som det bild 84 efter Rudbeck återgifna brödet. Till hjulbröden har man, såsom benämningen *Räder* (hjul) uttryckligen angifver, också att räkna de uddkantade, runda bröd med ett hål i midten, som i Bardowik i Lüneburg bakas till pingst. Dessa bröd uppträdas af köparne på barkade videkäppar,[1] en sed som leder tanken på de hjulkorsbröd, hvilka i Amsterdam sattes på de likaledes af videgrenar bildade palmsöndagskvastarna. Om dessa palmsöndagsbröd skrifves, att de utgöras af en krans med ett kors i midten, mellan hvars armar finnas bakade tuppfigurer.[2] Sammanställningen af tuppen med detta ringbröd synes mig afgjordt bevisa dess hedniska upprinnelse: att det egentligen är ett hjulbröd och ej ett korsbröd. Det eger i så fall väsensfrändskap med själfva palmsöndagskvasten, det kristnade vårspöet, hvilket också det likasom andra undergörande kraftgrenar står i nära förbindelse med den vår, sol och äring bringande fågeln.[3]

Utan att motsäga den nutida kringlans (*die Bretzel*) af Höfler[4] påvisade romanska härstamning eller det tyska namnets härledning från det latinska *brachium*, italienska *braccio* (= arm), eventuelt ital. *braccioletto*, franska *bracelet* (armring) kan jag dock i detta förhållande ej se något hinder för att ifrågavarande, hos oss troligen ej många hundra år gamla bröd i folkbruk och folkuppfattning kunnat träda i det gamla ringkors- eller ringbrödets ställe. Vill man för enkelhetens skull och för tillverkning »en gros» och äfven för att få brödet hållbarare framställa ett ringkors med en enda degrulle, måste resultatet ovilkorligen antaga formen af en kringla (Bretzel).[5] »Butterkringel *im Dorfe* genannt, von dem Thüringer Bretzel» säger Voss i Louise,[6] därmed

[1] Se vidare *Jahresbericht des Museumsvereins für das Fürstenthum Lüneburg 1887—1890*. Lüneburg 1890. S. 36—37.

[2] O. v. Reinsberg-Düringsfeld: *Das festliche Jahr*. 2 uppl. Leipzig 1898. S. 124.

[3] Jfr förf:s anf. upps. *Om fastlagsriset* o. s. v. samt *Fågeln med segerstenen*.

[4] Anf. upps. *Bretzelgebäck*.

[5] Kringlan (die Bretzel) är också åtminstone hos oss otvifvelaktigt från början en stads- och industriprodukt, ett bagare-, ej ett hembröd.

[6] 3: 729.

Digitized by Google

uttalande, att den tyske bonden i detta bröd ovedersägligen såg ett ringbröd, och det samma gjorde man, såsom benämningen *kringla* angifver, äfven i Sverge. Då nu det hedniska vårfestskedet — tiden för högtidlighållandet af hjordarnas utsläppande på bete, af vårsådden och senare äfven af det kristna årsskiftet (den 25 mars eller vid påsk) — inföll under nuvarande fastetid och otvifvelaktigt i mycket hög grad influerat på de nutida vårfesterna[1] synes mig användningen under denna tid af kringlan (die Bretzel), som ju ock tillhör nyåret, lika väl kunna förklaras ur en då öfvad naturkult som ur en må hända egentligen först genom romerskt-kristet inflytande till denna tid förlagd, i hvarje fall sekundär själakult. De på palmsöndagskvastar vid nedre Rhen, i Holland och Belgien förekommande »kräklingarna», kransarna, fågelfigurerna och brödformerna likasom de vid mellersta Rhen, vid Neckar, i Schweiz o. s. v. å stänger labarum-likt burna kringlorna eller kakorna[2] synas mig afgjordt mer förklarliga såsom sommarsymboler än såsom dödsoffer. De måste hafva samma innebörd och betydelse som själfva grenen eller stafven, hvarpå de bäras, nämligen den att vederkvicka, väcka till lif (*kvecken*, *kviken*), att bringa fruktsamhet och äring. Därför kunna ock bröden stundom ersättas med blomkransar, därför förekomma ock ägg såsom lifspotens- och kraftsymboler å hithörande stänger och grenar. Redan flere århundraden före vår tideräkning hängde hellenerna på likartadt sätt bröd och frukter å den olivgren, *eiresióne*, som vid pyanepsia- och targeliafesten sattes vid Apollos tempel samt af hvarje jordbrukare — ej af andra — fästes öfver hemmets dörr. Näppeligen hade denna sed dödskult att tacka för sin uppkomst, och lika litet är det väl fallet med palmsöndagsgrenarna, om dessa ock i Provence, norra Spanien och må hända flerstädes bringas såsom dödsoffer för att så länge som möjligt rädda den döde från förgängelse.[3]

---

[1] Märk t. ex. Lætare första sommardag; palmsöndag de signade grenarnas högtid; påsk de signade brödens och äggens (d. v. s. plogoffrets, kraftfödans), karnevalen den ännu okristnade fröbeströningens högtid o. s. v.

[2] Såsom t. ex. i Sindelfingen (se MANNHARDT: anf. arb., d. 1, s. 393).

[3] MANNHARDT: anf. arb., d. 1, s. 286.

Digitized by Google

Likasom man, såsom vi sett, i Holland anträffar tuppen i samband med ett hjulformigt bröd, så finner man ock i Sverge tamhönset, vanligen en tupp, i förbindelse med den fig. 75 afbildade såkakan från Västmanland, hvilken äfven i likhet med det holländska vårbrödet har formen af ett hjul, i detta fall så mycket tydligare, som ekrarnas antal är åtta, hvadan ingen förväxling med en kristen korsform kan ega rum (se fig. 79). Denna kaka bakades till jul af vörtdeg, skulle ligga midt på julbordet och sedan förvaras till såningstiden, då alla husets både människor och husdjur skulle äta en bit däraf »för att det skulle bli lycka med sådden och en god skörd».[1] Samma eller på det hela taget liknande utseende synes ock en såkaka hafva haft, som förekommit i Närke, och må hända är äfven en julkaka, som omtalas från Södermanland — »en stor hvetebulle utsirad med krus, kransar och djurfigurer»[2] — att hänföra till denna typ.

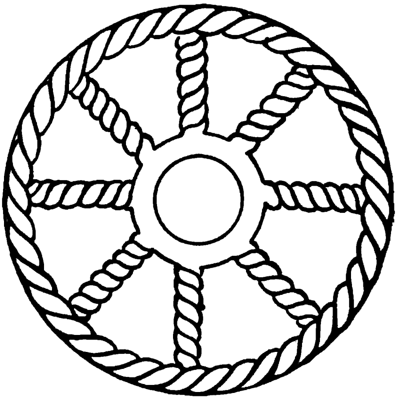

79. Såkakan bild 75, skematisk teckning utan fågelfigurerna.

Äfven på julkusen förekommer någon gång en tupp.[3] Oftast bakades dock fågelgestalten, hvilken i regel benämnes *tupp*, men någon gång också kallas *dufva* eller *hök*,[4] självständig för sig och erhöll då sin plats öfverst på den hög af uppstaplade bröd, *julhög* eller *julrufva*, som fans på julbordet (Jämtland, Dalarna, Småland och sannolikt äfven Västergötland), eller ock sattes en dylik på toppen af det till julen framsatta smöret (Dalarna, Norge). Detta förhållande tyckes visa, att denna fågelgestalt är en själfständigt upp-

[1] Jfr förf:s anf. upps. *Såkaka och gullhöna*, s. 22 o. f.

[2] N. A. Lundgren: *Beskrifning öfver Vestra Vingåkers socken.* Örebro 1873. S. 54.

[3] Se förf:s anf. upps. *Brödets helgd* o. s. v., s. 23, fig. 7.

[4] Vissefjärda socken i Småland, enl. meddelande af förste hofintendenten dr J. Böttiger.

Digitized by Google

kommen företeelse, hvilken först senare förenats med såkakan och julkusen. Emellertid är denna fråga icke alldeles så lätt utredd. Såsom af de ofvan anförda benämningarna framgår, är vår allmoge icke fullt på det klara med, att fågelbrödet betecknar en tupp. I de i Nord. museets Meddelanden 1899—1900 samt 1901 införda uppsatserna »Såkaka och gullhöna»[1] och »Fågeln med segerstenen» har jag (särskildt i den senare) påvisat, att tamhönset, hvilket enligt arkeologernas åsikt icke gärna kan hafva blifvit i vidsträcktare mån kändt hos germanerna förr än inemot midten af järnåldern, haft till föregångare inom det religiösa området någon annan fågel, hvilken betraktats såsom vår-, rägn- och värmebringare, ja må hända redan han såsom en äringens fågel, en »Korndämon».[2] Såsom vår-, rägn- och värmebringare, såsom växtlighetsdämoner, äro väl ock de bakade simfåglar att betrakta, som omkring nedre Rhen anbringas å palmsöndagsgrenarna, och hvilkas väl på det hela taget tillfälliga likhet med fågelfigurerna på de små kultvagnarna från bronsåldern ofta är i ögonen fallande.

Hvad det tuppgestaltade brödet beträffar, förekommer det i Holland, Rhenprovinsen, Hessen, Bayern, Salzburg och Kärnten på Nikolausdagen (den 6 december),[3] i Oberbayern (Flinsbach) på alla själars dag (den 1 november). Det är tydligen den från åkerfältet vid skörden hembragta »sädesdämonen», »makten», i tuppgestalt (der Erntehahn),[4] hvilken möter i detta bröd, och som med den i utsädet blandade såkakan vänder åter till åkern. En fågel — sannolikt en tupp eller en höna — visar ock den julkaka från södra Dalarna, som bild 80 återgifver efter en skiss i Nordiska museets arkiv.[5] Denna teckning, hvilken, gjord efter muntliga uppgifter, ej torde vara alldeles korrekt, synes afse en kaka, som står nära den från Uppland, hvilken i fig. 81 afbildas. Denna senare bakades af den

---

[1] Specielt s. 37—38.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Såkaka och gullhöna*, s. 37 (om brödgudinnan och Gertrudsfågeln).

[3] M. Höfler: *St. Nikolausgebäck*, s. 200.

[4] Se W. Mannhardt: *Die Korndämonen*. Berlin 1868; Schück: anf. arb. d. 2. Stockholm 1904. S. 114.

[5] N. Keylands anteckningar.

Digitized by Google

vid julbaket sist hopskrapade degen och förvarades till vårsådden, då hon blöttes i dricka eller vört och förtärdes. Ehuru jag ej speciellt rörande denna kaka eger uppgiften, att hon efter julen gömdes i sädeslåren, torde jag vara berättigad till detta antagande, enär det eljest varit vanligt bruk i Uppland att sålunda förvara såbröden.

Andra variationer af jul- och såkakan förekomma ock, såsom i Södermanland: »en jättestor bulle i tre eller fyra afsatser och ringar och i hvar och en af dessa en mängd helt underliga figurer»,[1] och i Halland: ett bröd i form af en ring — altså en *kringla* i detta ords ursprungliga bemärkelse — hvilket bröd bakades till julen för att

80. Julkaka
från södra Dalarna.

81. Såkaka
från västra Uppland.
$^1/_5$ af nat. storl.

sedan förvaras till tiden för åkerarbetet, då husbonden och plogoxarna skulle äta det, »något som enligt folkets tro borde förläna styrka åt honom och kreaturen».[2] Från andra håll beskrifves jul- och såbrödet såsom en enkel cirkelrund kaka, ofta af jämförelsevis stora dimensioner och bakad af vörtdeg. Så t. ex. *såbullen* i Västmanland (Haraker socken), *plattan* i Jämtland (Lockne socken),[3]

[1] J. Wahlfisk: *Julfirning och julseder i äldre tider*, s. 61, i *Till vår hembygd.* Stockholm 1897.
[2] M. Ysenius: *Iakttagelser öfver julens firande i södra Halland på 1860-talet*, s. 14—15, i *Samfundet för Nordiska museets främjande 1888.* Stockholm 1890.
[3] V. Behm: *Anteckningar om Lockne socken år 1892.* Östersund 1892. S. 51.

Digitized by Google

julbullen i Medelpad (Selånger socken), och sannolikt äfven på Gotland, hvarifrån jul-såbrödet omtalas såsom helt enkelt en råglimpa.[1]

I denna enkla form — såsom ett rundt, oprydt bröd — är julkakan eller *kakan* också känd från Stockholm.[2] Emellertid finnes därifrån och från åtskilliga andra städer ett slags stora, om tysk import eller åtminstone tyskt inflytande[3] vitnande prydliga kakformar af trä, hvilka under 1600- och påtagligen äfven under 1500-talet användes för tillverkning af ett slags julbröd, som otvifvelaktigt hafva rätt nedstigande härkomst från såkakan. För denna härledning talar nämligen, utom storlek och grundform, de å stämplarna förekommande bildliga framställningarna. På en dylik i Nordiska museet ser man sålunda den heliga jungfrun (bild 82),[4] ett under katolska tiden omtyckt motiv för brödpräglar; å ett större flertal afbildas åter den rike mannen och Lazarus, den senare sittande nedanom eller under bordet (se bild 83). Det kan ej råda något tvifvel om, att detta å brödformarna med stor förkärlek använda motiv häntyder på den förut omtalade seden att gifva såkakan åt de fattiga, hvilket bruk tydligen uppkommit under kyrkligt inflytande. De fattige och olyckliga hafva fått träda i stället för de kraftbehöfvande eller osälla andarna, d. v. s. i stället för

82. Julbrödstämpel.
1/5 af nat. storl.

[1] D. K.: *Årsfesterna i ett gotländskt bondhem*, s. 188, i *Sverige, fosterländska bilder*. Stockholm 1877—1878.

[2] C. Lundin och A. Strindberg: *Gamla Stockholm*. Stockholm 1882. S. 38—39.

[3] Åtskilliga äro dock säkert snidade i Sverge.

[4] Sädens kristna gudinna. Se härom förf:s anf. upps. *Såkaka och gullhöna*, s. 39—40, samt Finn Magnusen: *Den förste November og den förste August*. Köpenhamn 1829. S. 229.

Digitized by Google

naturmakterna, och när dessa under stegradt inflytande af en till själakult utvecklad dödskult alt mer förblandades med de dödas själar, äfven i stället för de senare. Den antydda förväxlingen eller begreppsglidningen har otvifvelaktigt äfven hos germanerna likasom hos greker och romare inträdt långt före kristendomen, men gynnades i hög grad af denna, för hvilken naturmakterna, dämonerna så väl som gudarna, blefvo djäflar;[1] under det att de dödas själar däremot i hvarje fall voro endast osaliga varelser, hvilka man kunde

83. Julbrödstämpel
med årtal 1637.
1/5 af nat. storl.

skänka medlidande. Åt eller för de döda kunde, ja borde en hvar offra, men den, som deltog i en offermåltid åt dämonerna, d. v. s. naturmakterna eller hednagudarna, kunde, såsom redan apostelen uttalar, ej blifva delaktig af Kristi bord.

Till så- eller plogkakorna ansluta sig trots sitt kristna kynne de till julen brukade likarmade korsbröden i väsentlig mån. Man

[1] Jfr H. Usener: *Christlicher Festbrauch*, Bonn 1889, s. 51—58, och Paulus *1:a bref till Korintierna*, kap. 10, v. 20—21 (de gamla öfversättningarna däraf).

Digitized by Google

kan också ej gärna sväfva i minsta tvifvel om, att de äro en af kristendomen föranledd ombildning af de förstnämda. Borttager man å ett fyrekradt hjulbröd ringen, så att endast ekrarna och nafvet återstå, har man ett i de flesta fall typiskt korsbröd (jfr fig. 84 och 85). Såsom bild 86 antyder, gick man ock stundom vid framställandet af julkorsbrödet till väga på det sättet, att man först bakade

84. 85. Julbröd
från 1600-talet, efter O. Rudbecks Atland.

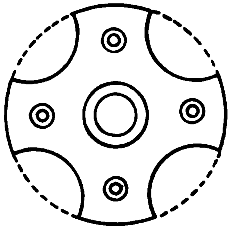

86. Julkors
från södra Dalarna.

en typisk kaka och sedan med ett korfhorn eller på annat sätt borttog det för ett korsbröd öfverflödiga.[1] Äfven till sin användning står julkorsbrödet såkakan nära. I några orter — södra Dalarna, Helsingland, Värmland — nedlades sålunda julkorsbröd i sädesförrådet för att välsigna detta. I Värmland plägade man antingen förtära detta bröd på korsmässodagen (den 3 maj), hvarvid äfven husets kreatur skulle hafva med däraf, eller ock uppåts det, då man begynte sådden. Härvid blandades ock något bland utsädet »för att få mycken säd».[2] I Gräsmarks socken i samma landskap lade man äfven en ost i såkorgen, och vid åkerarbetets slut uppåts denna jämte brödet, alt blandadt med bränvin.[3] I Småland (Villstads socken) sparades det af limpdeg bakade julkorset (se bild 87) till långfredagen, då det doppades i köttspad och förtärdes jämte hembrygdt öl.[4] I nordligare Dalarna förtärdes däremot detta bröd redan på tjugondedagjul af hela familjen ute i fårhuset, hvarvid alla husets

[1] J. Henriksson: *Plägseder och skrock bland allmogen i Dalsland.* Åmål 1889. S. 9. N. Keyland's anteckningar i Nordiska museets arkiv.

[2] N. Keylands anteckningar i Nord. museets arkiv.

[3] Granströms anteckningar i Nord. museets arkiv.

[4] Uppgift af M. Haraldsson i Vipperhult.

Digitized by Google

medlemmar och äfven fåren skulle hafva sin del med.[1] Likasom såkakorna bakas julkorsen i regel af vörtdeg.

Lika nära som korsbröden sluta sig, hvad formen beträffar, ofta nog de väl sannolikt redan under medeltiden uppkomna och sedan till in på 1800-talet använda stämpelkakorna till såkakorna. Användningen såsom såbröd har med detta stadium emellertid, så vidt jag vet, alldeles upphört. Egenskapen af kraft- och hälsobröd tyckas de däremot i en och annan ort hafva behållit.

Egendomligt nog visar sig hakkorsbrödet, hvilket rätt mycket erinrar om den i bild 81 återgifna såkakan, icke hafva spelat någon roll såsom plogbröd. Äfven synes spridningsområdet för detta bröd

87. Julkors från Småland. 1/8 af nat. storl.

88. Julkors från mellersta Dalarna. 1/5 af nat. storl.

inom vårt land vara mycket mera inskränkt än såkakornas, om det ock må hända är vidsträcktare än de rakarmade julkorsbrödens. För så vidt jag känner, förekommer det i Småland, Östergötland, Uppland, södra Dalarna och Medelpad (Selångers socken). I de bägge sistnämda landskapen kallas det *kors-* eller *julkors*, i Uppland och Västmanland ofta *julkuse*, i Småland *gullvagn*. Denna sista benämning väcker erinring om de små kultvagnarna af brons, hvilka af folktron ock synas sättas i förbindelse med hedniska grafplatser.[2]

[1] Uppgift af Jonas Mats Persson i Leksand.

[2] Jfr H. Hildebrand: *De nedgräfda skatternas skyddsandar*, s. 132, i *Kungl. Vitterhets- Historie och Antiqvitets Akademiens Månadsblad 1872*, Stockholm 1872; samt förf:s anf. upps. *Såkaka och gullhöna*, s. 28.

Digitized by Google

Där gammal sed iakttages, bakas det alltid af vörtdeg: andra degslag tillhöra senare tiders större anspråk. Såsom framgår af de anförda benämningarna, betraktas detta bröd af folket i de norra orterna såsom ett »kors», men detta kors måste i så fall afgjordt vara ett hedniskt sådant: järnålderns hakkors. Såsom arkitekten F. Uldall i Randers haft vänligheten meddela mig, förekommer alldeles denna korsform med spirallagda armar såsom gjutarmärke å kyrkklockor från 1200-talet, ett förhållande, som icke bör förvåna, då man känner, att hakkorset användts såsom bomärke i vårt land ända inemot eller inpå 1800-talet. Utom Sverge förekommer hakkorsbrödet i västra Tyskland, Bayern och Schweiz »vid tiden Nikolaus till nyår, altså vid det gamla eller nya årsskiftet».[1]

89. Stämpelkaka
från Småland.
1/3 af nat. storl.

90. Hakkorsbröd, »gullvagn»,
från Småland.
1/5 af nat. storl.

Det kan förefalla egendomligt, att icke detta bröd blifvit ett plogbröd, när, såsom vi sett, sådant kunnat inträffa med det kristna korsbrödet. Emellertid torde detta lätt nog kunna förklaras, i fall man antager, att införandet af hakkorset icke betecknar någon åtminstone mer genomgripande religionsreform, hvilket ju var förhållandet med kristendomen, som antingen sökte upprycka eller ock genom lämplig omdaning i sig upptaga den föregående folktrons religionsföreteelser. Och för detta senare förfaringssätt lämpade sig, åtminstone formelt, hjulkorsbrödet ganska bra.

[1] HÖFLER: *Schneckengebäcke*, s. 391.

Digitized by Google

Ehuru sålunda egentligen icke hörande till de bröd, som denna uppsats är egnad att behandla, erbjuder dock hakkorsbrödet åtskilliga jämförelsesidor med såkakan icke blott till sin form, utan sannolikt ock till sin sinnebildliga betydelse, hvilken väl i likhet med hjulets och hvirfvelteeknets (fig. 81) varit den att beteckna en kringhvälfvande, roterande och må hända samtidigt en framåtrullande rörelse.[1] För detta begrepp är det ock jämte triskele och det åt ett håll bågekrade hjulet onekligen den uttryckfullaste hieroglyf, som låter tänka sig. En eller annan skulle nu må hända med stöd af engelska arkeologers åsikt om hjulets betydelse vilja framkasta den förmodan, att hjulbröden endast varit egnade att vara ett slags rörelseimpulser, ett slags medel att få naturrotationen åter i gång, när växtligheten upphört, efter skörden, under stabraket eller vintern. Det förefaller mig ock ingalunda osannolikt, att ett sådant åskådningssätt en gång gjort sig gällande. Att en sådan uppfattning i hvarje fall dock icke varit den ursprungliga visa otvetydigt de kantnaggade såkakorna, hvilka tydligen äro ämnade att återgifva en flammande eller strålande skifva, och som således i likhet med de i det föregående omtalade brinnande hjulen måste vara solsymboler.

Den frågan framställer sig nu: från hvilken tid bör man anse dessa bröd härstamma här i Norden? Det svar, som jag tror böra gifvas härpå, har i det föregående otvifvelaktigt flere gånger framskymtat. Att plogoffret icke inkommit hit under kristen tid är uppenbart. Men det har icke häller vidare frändskap med den hedendom, som vi känna från de skrifna fornhäfderna. Såsom af den anförda framställningen af plogofferbruken framgår, måste den religionsåskådning, ur hvilken såkakan framgått, tillhöra en urtid — den s. k. ariska enhetstiden. Vi hafva således anledning att skåda till baka till åtminstone bronsålderns tidigare skeden för att tillse, om

[1] Jfr L. Müller: *Det saakaldte Hagekors's Anvendelse og Betydning i Oldtiden* i *Det Kongel. danske Videnskabernes Selskabs Skrifter*, 5 R. 5 B., Köpenhamn 1877—1892, s. 1—114. Burnoufs förklaring af hakkorset torde näppeligen längre tillmätas vidare betydelse.

Digitized by Google

vi må hända där kunna anträffa några säkrare spår. Åt detta håll visar, såsom vi sett, också öl-mjödoffret.

Att under bronsåldern en kult af den art, till hvilken såölet och såbrödet höra, verkligen förekommit, detta intyga de små kultvagnar af brons, hvilka anträffats på många håll i Europa altifrån Kypern och de grekiska och italienska halföarna ända upp till Mecklenburg, Danmark och Sverge.

Dessa vagnar uppbära vanligen en skål och omkring denna fågelfigurer,[1] i hvilka man alldeles påtagligt har att se den rägn och äfven värme bringande fågeln, växtlighetsgudens närare.[2] Religions- och fornforskare synas nu ock vara ense om, att här ifrågavarande kärlvagnar, hvilka i ålder torde gå till baka åtskilliga århundraden in på andra årtusendet före vår tidräkning, hafva användts för att framkalla rägn. Man har efter vederbörliga ceremonier, som efterhärmat rägn, slutligen offrat själfva kärlvagnen, hvilken var en sinnebild af det på himlafästet framåkande molnet. Genom denna gärd åt underjordsmakterna ville man förmå dem att låta den stora molnvagnen, det lifsdryck inneslutande vagnskärl, som underjordskonstnärerna tillverkat,[3] köra fram vid horisonten. Den vätska, med hvilken dessa med hjul försedda kultkärl fyldes, var väl ursprungligen vatten, men då man, såsom vi sett, också föreställde sig rägn och dagg såsom mjölk, honung eller mjöd (jäst honungsdryck), är det ganska påtagligt, att äfven dessa ämnen användts vid ifrågavarande ceremonier, på det att impulsen skulle verka så mycket kraftigare. Ja, det är altför sannolikt, att kraftvätskan redan på här ifrågavarande tid ofta nog utgjorts af blod, ej blott af djur utan äfven af människor.[4] — Eller skulle det verkligen, såsom Snorre angifver, hafva varit Frökulten, hvilken i en jämförelsevis sen tid gifvit såningsoffret denna form? Det är ej gärna möjligt.

Samtidigt med kärlvagnarna användes, såsom det bekanta vid Trundholm på Sjælland gjorda fyndet visar, äfven små brons-

[1] Å den vid Ystad funna vagnen hafva dessa urartat till ormliknande halsar.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Fågeln med segerstenen.*

[3] Jfr *Iliaden*, sång 18, v. 368 o. f.

[4] Jfr t. ex. Schück: anf. arb., d. 2, s. 268 o. f.

Digitized by Google

vagnar, hvilka i stället för ett kärl buro en rund skifva, en bild af solen. Möjligen hör ock till denna kategori ett i Skåne anträffadt bronsföremål med orörliga hjul och en horisontalt anbragt, nu såsom botten insatt rund skifva med strålformig teckning.[1] Såsom den kände danske religionsforskaren E. Lehmann påvisat,[2] har den vid Trundholm funna vagnen sannolikt varit en votivgåfva — en sol, som offrats för att skaffa sol, på samma sätt som vagnskärlet offrats för att skaffa rägn.

Dessa ceremonier med de otvifvelaktigt ganska dyrbara, omsorgsfullt utarbetade votivgärderna synas mig förutsätta ett långt framskridet stadium, hvilket visserligen *kan* först i detta utvecklade kultskick hafva nått hit till Norden, men som också — och detta förefaller sannolikare — äfven här kan hafva föregåtts af enklare ceremonier. En sådan vore det af mig i det föregående skildrade närings-, kraftoffret åt naturmakterna, hvilket i så fall skulle kunna räkna anor ej blott till bronsålderns början, utan må hända t. o. m. till de slipade stenredskapens tidskede, under hvilket, såsom arkeologerna visat, sädesodlingen redan nått hit till Norden. Ett sådant antagande förklarar ock den homogenitet, som visar sig i de ariska folkens åkerkult. Äfven folkpsykologiska skäl synas tala för denna mening. Det är nämligen så godt som orimligt, att i de aflägsna tider, om hvilka här är fråga, en sådan reform som åkerbruket kunnat utbreda sig utan att beledsagas af rituela och magiska ceremonier. Otvifvelaktigt hafva också sådana följt det alt ifrån dess vagga i Orienten, en härkomst, af hvilken de rituela åkerkultsederna än i dag ofta bära en påfallande prägel.

Höfler har[3] uttalat såsom sin åsikt, att bland de germanska kultbröden intet inflytande af främmande folks solkult kan spåras. Tille ser åter i de germanska vid jul och nyår förekommande brödoffren visserligen icke solkultföreteelser, men afgjordt ett orienta-

---

[1] Se O. Montelius: *Svenska fornsaker, Atlas,* Stockholm 1872, fig. 254, där föremålet, i fall här anförda förklaring är riktig, dock är afbildadt upp- och nedvändt.

[2] E. Lehmann och A. Olrik: *Solvognen fra Trundholm* i *Danske studier 1904.* Köpenhamn 1904. S. 72 o. f.

[3] *Bretzelgebäck,* s. 99.

liskt inflytande, som dock först genom romersk förmedling nått fram till de germanska folken.[1] Såsom af det föregående framgår, kan jag på intet sätt ansluta mig till någonderas åsikt. Mig synes, hvad först och främst Höflers påstående beträffar, flere af våra julbröd ej blott till sin innebörd och användning, utan ock till sin form visa påtagliga spår af så väl solkult som orientalisk härstamning. Jag har för jämförelse i fig. 91 efter F. Woenig[2] återgifvit några fornägyptiska kakor, om hvilkas betydelse läsaren själf må bilda sig ett omdöme. Men det är icke, såsom Tille påstår, genom de romerska legionärerna och kolonisterna som seden att vid jul

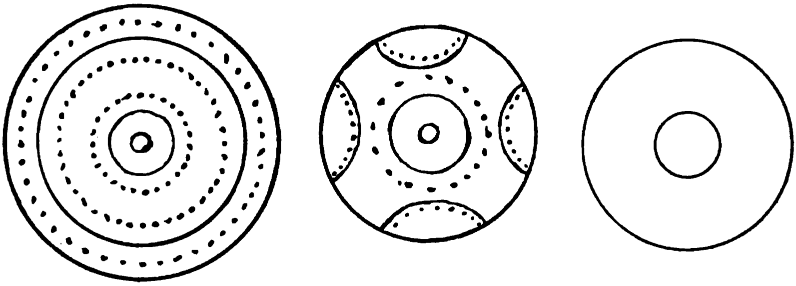

91. Skematiska bilder af fornägyptiska bröd.
Efter F. Woenig.

eller nyår bringa makterna eller gudarna offer af bröd och dryck från Österns folk öfverförts till det germanska Europa. Detta bruk har, såsom jag velat visa, där förekommit mer än tusen år förr än en romersk legion trampade Germaniens mark, ja det tillhör hos åtminstone öst- och nordgermanerna en tid, då Rom än ej blifvit till. Dessa såkakor hafva medförts af den från Orienten utgående kultur, öfver hvilken fynden på Kreta, i Mykene och Tiryns bilda hufvudmonumenten, men hvilkens verkningar med föga minskad kraft sträckte sig ända upp till den skandinaviska Norden. För denna kultur är hjulet en förtrogen symbol. I de bohuslänska hällristningarna från bronsåldern möter solsinnebilden i en mångfald af variationer: slät cirkelplan, cirkel, cirkel med medelpunkt, dubbel-

[1] *Yule and Christmas*, s. 107 o. f.
[2] *Die Pflanzen im alten Aegypten*. Leipzig 1886. S. 177.

Digitized by Google

cirkel, fyraekradt hjul, åttaekradt hjul samt äfven som cirkel med flamkantad periferi.[1] Ja, hjulet eller ringkorset var redan för bronsålderns nordbor en så högt skattad sinnebild, att det t. o. m. följde den döde i grafven, såsom ristningar på grafkamrarnas väggar visa.

Men var solen under denna tid en gudomlighet? Detta kan dock sättas i fråga. Att en solkult existerat i Norden under bronsåldern synes visserligen alldeles otvifvelaktigt. Herodotos uppger om perser och massageter, af hvilka folk de senare ännu på den grekiske historieskrifvarens tid stodo på en utpräglad bronsåldersståndpunkt, att de voro soldyrkare. Om fornägypterna veta vi, att de under sin bronstid, likasom äfven senare, voro det samma, och egendomligt nog anträffades hos Amerikas i bronsåldersstadiet varande folk likaledes en utpräglad solkult. Solkult och bronsålder tyckas nästan af något hittills outransakadt — må hända psykologiskt — skäl i regel stå i inbördes samband. Emellertid kan det sättas i fråga, om ordet solkult i hvarje fall bör tolkas såsom en dyrkan af själfva solen. Ordet solkult bör ock kunna beteckna en religionsutöfning, i hvilken solen ingår såsom en betydande del, utan att hon därför anses såsom en gud. Betecknar t. ex. Trundholmsvagnen en dyrkan af solen, skulle ock kärlvagnarna beteckna en dyrkan af molnet. Onekligen finnas enligt min mening också, äfven i Norden, antydningar om en molnkult: så är Skade väl på sätt och vis en molngudinna,[2] och från våra fornhäfder samt den ena Merseburgformeln ega vi i behåll sådana gudinnor eller halfgudinnor som Sol och Sunna. Men ingen af dessa bär ålderdomlig prägel, utan de synas, af alt att döma, vara jämförelsevis sena tiders barn. De makter, som man vid rägnvagn- och solvagnceremonien dyrkat, synas mig hafva varit först och främst underjordens eller i vissa fall må hända vattnets (hafvets) makter eller gudomligheter, hvilka gåfvo och återtogo så väl sol som moln, samt sedan den gudomlighet, som förstod att frigöra sol och moln ur underjordsmakternas våld. Det var makterna, de rådande, dvärgarna, underjordskonstnärerna, det var underjordsgudinnan eller underjordsguden, det var omsider sol-

[1] Se L. Baltzer: *Hällristningar från Bohuslän.* Göteborg 1881.

[2] Jfr förf:s anf. upps. *Lussi*, s. 28.

Digitized by Google

vagnens eller molnvagnens dragare, körare eller spannridare, som offren gälde. Ännu så sent som år 970 synes denna sist anförda uppfattning af äringsoffren hafva i Norden bestått i det allmänna medvetandet. Huru svårtydt det af Snorre i Olaf Tryggvessons saga[1] införda brottstycket ur Vellekla än må vara, synes dock däraf i hvarje fall framgå, att de genom »Skades ättling» Håkan Ladejarl upplifvade bloten lände »rödskifvans främjare» (raudbríkar rækir) till gagn, hvilket hade till följd, att jorden blef fruktbärande. Hvad denne rödskifvans främjare inom den nordiska mytologien burit för namn kan må hända bli omtvistadt. Enligt V. Rydberg[2] var han Balder,[3] och i den senare folktron framstår han klart och tydligt såsom *Staffan stalledräng*, som vattnar och kör solspannets fem hästar, och som bringar välsignelse och välstånd till bondens boning. Än i dag egnas honom på hans dag — annandag jul — öl och bröd: *staffanskanna* och *staffanskaka*. Om den senare heter det i Danmark, att en hvar måste hafva med däraf »for ikke at blive graa».[4] Hvad staffansölet beträffar må anföras, att man i Finland under 1600-talet göt sådant öfver hästarnas hufvud och rygg, sedan dessa inledts i stugan, hvarefter både hästar och karlar äfven drucko däraf.[5] Ännu vid medeltidens slut välsignade kyrkan på Stefans dag årets äring.[6]

Innan jag slutar denna uppsats, må jag äfven söka besvara eller belysa ännu en fråga, hvilken måste tränga sig på åtminstone hvarje etnolog och religionsforskare, som genomläser detta. Frågan lyder: har plogbrödet eller offerbrödet självt, såsom bröd betraktadt, möjligen under någon tid ansetts såsom en gudomlighet? Om mjödet — siar- och visdomsdrycken — hafva vi sett, att det under namnet Kvasir varit på väg att intaga en plats bland gudarna på samma sätt som Soma hos hinduerna, Dionysos och sannolikt äfven Gany-

[1] Kap. 16.
[2] *Germ. mythologi*, d. 1, s. 280—281.
[3] Inom den fornindiska mytvärlden hette han Savitar: »den guldhändte, rastlöse, som, farande mellan jord och himmel, sätter solen i rörelse». (Rigveda 1, 35, 9.)
[4] E. T. Kristensen: *Sagn og Overtro fra Jylland*. Köpenhamn 1883. S. 274.
[5] Hertzberg: anf. arb., s. 39.
[6] Olaus Magnus: *Historia de gentibus septentrionalibus*. Rom 1555. S. 536.

Digitized by Google

medes[1] hos hellenerna och frygerna. Men skedde detta med siardrycken, visdomssubstansen, bör det samma ock kunnat ske med styrkesubstansen, det heliga brödet, om hvilket vi veta, att Oden i likhet med Mitra utskiftade det åt sina kämpar,[2] ja, att man i vårt land ännu på 1700-talet utdelade det åt soldater, som drogo i fält.[3] Inneslöt brödet en makt, kunde denna makt, för så vidt man ansåg honom nog betydande, lika väl som någon annan dylik bli till en gudomlighet. Den bohuslänska benämningen på såkakan *julbon* (julbonden, jämför *gobonden*) häntyder ock må hända på ett sådant förhållande, hvilket i så fall nästan nödvändiggör den slutsatsen, att en direkt soldyrkan verkligen på detta håll en gång förefunnits. Antydningar om bröd såsom en personlighet eller en gudomlighet möta ock i sydöstra Tyskland. Sålunda omtalas år 1704, att det sist i ugnen inskjutna brödet kallades *der Wirt* (husbonden) och förvarades så länge som möjligt till fromma för hushållet. I Tyrolen förekom ännu i början af 1800-talet den seden, att husmodern af den sist sammanskrapade degen danade en figur af obestämd form, hvilken kallades *der Gott*. I sistnämda fall betecknas således den i det sista fångade makten uttryckligen såsom en gud.[4] I inre Frankrike (dep. Allier) förekommer en särdeles märklig sed, nämligen att i den sist skördade sädesskylen resa ett träd, på hvilket man jämte några flaskor vin äfven hänger en af deg bakad mansfigur, altså både dryck och bröd. Detta träd förvaras sedan, tills vinskörden fullbordats, då bilden sönderstyckas och utdelas bland arbetsfolket.[5] Det är tydligt, att denna brödbild framställer äringsmakten i mänsklig gestalt och altså i detta fall åtminstone på väg till gudomlig rang.[6]

---

[1] Å en vid Mykene funnen vas bär den af örnen bortförda ynglingen kärlet med gudadrycken. Örnen bortför således samtidigt äfven lifsfluidet.

[2] Jfr RYDBERG: *Germ. mythologi*, d. 1, s. 70—71.

[3] E. M. ARNDT: *Resa genom Sverige år 1804*. Öfvers. D. 3. Karlstad 1808. S. 61.

[4] KÜHNAU: anf. upps., s. 27.

[5] MANNHARDT: *Wald- und Feldkulte*, d. 1, s. 205.

[6] Om förtärandet af guden se F. LIEBRECHT: *Zur Volkskunde*. Heilbronn 1879. S. 436—439.

Digitized by Google

Den sist anförda seden visar stor likhet med rituela bruk hos de central- och sydamerikanska kulturfolken. Då det torde vara öfverflödigt att här utförligare redogöra för dessa, inskränker jag mig till att påpeka å ena sidan fornmexikanarnes af mjöl, honung och människoblod beredda idol af växtlighetsguden Huitzilopochtli, hvilken bild man låtsades döda och sedan styckade och fördelade till en sakramental föda; samt å andra sidan det af säd från »solens majsfält» och af människoblod tillredda bröd, hvilket de peruanska solprästinnorna bakade till Raymifesten, och som förtärdes uteslutande af »solens ättlingar», d. v. s. af inkaerna och deras fränder. Egendomligt nog inträffade bägge dessa sakrala fester vid vintersolståndet. Raymihögtiden, vid hvilken äfven, jämte brödet, af soljungfruarna brygdt majsöl af konungen förtärdes och utdelades åt den kungliga familjens medlemmar, var uttryckligen en högtid för den i sitt årslopp återvändande solen.

Otvifvelaktigt har brödet såsom kultföremål i Amerika genomgått i hufvuddrag samma utveckling som hos Europas folk. Äfven hos amerikanska folk ansågs redan själfva säden helig: hon inneslöt i sig en makt,[1] något som följaktligen äfven blef förhållandet med det af henne beredda brödet och ölet. Då denna makt i föreställningen antropomorferades och utdanades till en gud, erhöll ock det för rituelt syfte bakade brödet mänsklig gestalt.

I Europa hade det emellertid att genomgå flere utvecklingsled, innan det antog mänskliga former. En sådan var solkakan, hvilken emellertid möjligen ock haft en motsvarighet i det peruanska Raymibrödet. Andra former voro djurbröden, hvilka vi endast känna från Fornägypten och Europa. Växtlighetsmakterna, »die Korndämonen», uppfattades, såsom vi redan sett (se sid. 262) också såsom djurgestaltade, såsom oxe, ko, häst, bock, hjort, galt, tupp o. s. v., och de rituela maktbröden erhöllo därför, samtidigt med dessa föreställningars uppkomst, nämda djurs gestalt eller åtminstone benämning: *julkuse*, *julhäst*, *julbock*, *julgris*, *jultupp*. När sedan makten, dämonen, omsider antog mänskliga drag och samtidigt successivt utbildade sig till en gudom, antog ock ritusbrödet mänsklig gestalt. Vi möta

[1] Jfr LANG: anf. arb., s. 19—20.

Digitized by Google

dylika bröd i de till julen bakade *jultuttan*, *lilla jäntan*, *jungfrun* (Dalarna, Värmland, Småland), *julryttaren* (Norge), *Nisse och Nasse* (Stockholm) eller *Adam och Eva* (Danmark, Schleswig). I Tyskland möta motsvarande figurbröd såsom *Weiblein*, *Dame*, *Fröwli* (Freulein), *Hahnreiter*, *Schwanenreiter*, *Schimmelreiter*, *Mann*, *Mannl*, *Nikolo*, *Klaus*, *Speculatius*, *Hansl*, *Wildmannli*, *Mannl und Weibl*, *Hansl und Gretl*, *Jan und Greite* o. s. v.[1] Beträffande Johannes och Gretas (eller Gertruds) egenskap af växtlighetsgudomligheter tillåter jag mig hänvisa till Mannhardts »Wald und Feldkulte».[2] Mest kristenartade bland de antropomorfa figurbröden äro de, som gå under namnen den heliga jungfrun samt Nikolaus, hvilka båda personligheter, såsom jag redan annanstädes påpekat,[3] också därför vordo bagarskrånas skyddshelgon. I dem alla har man emellertid på det religionsstadium de egentligen tillhöra, anledning att spåra drag af de hednisk-mytiska gudomligheter, som representera växtlighetsguden och växtlighetsgudinnan, sommarens, åringens och årets gudomligheter. I Indien bakas sålunda t. ex. bröd, som framställa gudinnan Parvati.[4] Med det mytiska stadiet inträder ock i offeruppfattningen det för högre offerkulter utmärkande mysteriet, att den till gud vordne makten offras eller offrar sig åt sig själf, ett mysterium, hvilket, af hvad jag i det föregående framstält, erhåller en enkel förklaring.

EDVARD HAMMARSTEDT.

Sommaire.

Le mémoire *Såkaka och såöl* (Gâteau et bière de semailles) traite d'un usage suédois qui consiste à garder du pain et de la bière, préparés pour Noël jusqu'aux travaux des champs du printemps, afin d'en dé-

---

[1] Höfler: *St. Nikolausgebäck*, s. 86—88.

[2] D. 1, s. 429, 464 o. s. v. Se ock registret (*Hansel und Grethe*) samt min här förut anförda uppsats *Såkaka och gullhöna*, särsk. sid. 34 o. f.

[3] *Såkaka och gullhöna*, s. 40.

[4] Liebrecht: anf. arb., s. 437—438.

Digitized by Google

poser une partie dans la terre et d'en distribuer une autre partie aux travailleurs ou aux gens de la maison et aux bêtes de trait ou aux animaux domestiques.

Après avoir montré l'existence de ce qu'au point de vue de nos jours nous appellerions de la «magie» pour évoquer le soleil et la pluie, l'auteur passe à la description de la manière de faire des gâteaux suédois de Noël et de semailles, de leur forme et de leur emploi. Il voit des formes du soleil dans ces pains bordés de pointes, en forme de roue ou d'anneau, et il explique l'origine de ces formes en disant que l'on a commencé par déposer le pain dans les champs en offrande directe pour la récolte (pain nouveau), puis on y a attaché plus tard l'idée d'une offrande pour la chaleur de l'été — magie solaire —; c'est alors qu'on aurait donné au gâteau d'offrande une certaine ressemblance avec le soleil.

L'auteur voit une «magie pluviale» dans la libation qu'on offrait en même temps à la terre ou aux démons («makterna», les puissances occultes): la bière ou l'hydromel des semailles.

L'auteur rappelle les cérémonies du labour dans l'antiquité chez les peuples Aryens et les petits chariots votifs de l'âge du bronze qui portent habituellement un vase, mais aussi parfois — comme le prouve la trouvaille de Trundholm — un disque représentant le soleil; l'auteur conclut de là que l'usage d'offrir des gâteaux et de l'hydromel de semailles date de l'âge du bronze ou peut-être même de l'âge de la pierre polie.

Pendant cette dernière période, la culture des céréales rayonna de l'Orient jusque dans le Nord et, avec cette vague de civilisation, vinrent probablement aussi les usages rituels décrits plus haut comme un supplément nécessaire.

Comme preuve de l'âge avancé du sacrifice de labour, l'auteur cite entre autres le développement ultérieur des pains de Noël pour aboutir aux pains à images et la conception de l'univers au fond de ces offrandes, savoir le plus pur animisme (vitalisme, polyzoïsme) ce qui explique pourquoi on rencontre aussi chez des autochtones américains cultivant les céréales plusieurs rites qui sont à un degré étonnant analogues à ceux de l'Europe dans l'emploi du pain et même de la bière.

L'emploi du pain dans le culte des âmes et des morts est en rapport immédiat avec cet emploi dans le culte des puissances de la nature; mais il est, pris en soi, d'une importance secondaire, comme le culte des âmes est une formation postérieure à l'animisme primitif.

E. H.

Digitized by Google

INNEHÅLL.

I.

Sid.

Nordiska museets styrelse och tjänstemän . . . . 1.

Strödda meddelanden angående Nordiska museet år 1903.

Styrelse . . . . 4.
Tjänstemän och öfrig personal . . . . »
Resor för museets främjande . . . . 5.
Museibyggnaden å Lejonslätten . . . . 7.
Installationen i museibyggnaden . . . . 8.
Ekonomiska förhållanden . . . . 9.
Förvärf . . . . 10.
Deposition . . . . 47.
Skansens kulturhistoriska afdelning . . . . 48.
Skansens utveckling i öfrigt . . . . 55.
Skansens klädkammare . . . . 56.
Skansens fester m. m. . . . . 57.
De naturvetenskapliga afdelningarna på Skansen . . . . 63.
Utställningslokaler, förevisningstider, specialutställningar . . . . 65.
Besök . . . . 66.
Brandförsäkring . . . . »
Utgifna arbeten . . . . 67.
Literär förbindelse med andra museer och samfund . . . . 69.

Nordiska museets fonder.

1. Byggnadsfonden . . . . 70.
2. Allmänna fonden . . . . 71.
3. Pensionsfonden . . . . »
4. Bredablicksfonden . . . . »
5. Herman Frithiof Antells fond . . . . 72.
6. Tivolifonden . . . . »
7. Johan August Hazelius' fond . . . . 73.
8. Grundfond af den 30 november 1901 till doktor Artur Hazelius' minne . »
9. Artur Hazelius' monumentsfond . . . . 74.

Donationer till Nordiska museet . . . . 75.

Digitized by Google

Sid.

Testamentariska förordnanden till förmån för Nordiska museet . . . . 88.

Personer, som under år 1903 lämnat gåfvor till Nordiska museet . . 92.

Ombud för Nordiska museet . . . . 104.

Museer och vetenskapliga samfund m. m., med hvilka Nordiska museet står i förbindelse . . . . 111.

Arbeten, som angå Nordiska museet eller utgått från det samma . . 122.

Antal besökande i Nordiska museet . . . . 136.

Ur Nordiska museets räkenskaper för år 1902 . . . . 138.

2.

Några anteckningar om myrjärnstillverkning och smide i Härjedalen i gångna tider. Af E. Modin . . . . 151.

Nogle lesjekrus i Nordiska museet. Af H. Fett . . . . 166.

Ett par sydtyska processionsmasker i Nordiska museet. Af E. Hammarstedt . . . . 180.

Sagor och sägner, skrock och öfvertro från finnbygder och lappmarker. Af H. Samzelius . . . . 191.

Såkaka och såöl. Af E. Hammarstedt . . . . 235.

Sommaire . . . . 277.

Digitized by Google

Arbeten, som angå Nordiska museet eller utgått från det samma (se för öfrigt sid. 122 o. f.):

Samfundet för Nordiska museets främjande. Meddelanden. Årg. 1881—1899 utgifna af A. HAZELIUS; årg. 1900 och 1901 af G. HAZELIUS. Stockholm 1881—1902. Pris: från 60 öre till 2 kr. 50 öre.

Meddelanden från Nordiska museet. Årg. 1897 och 1898 utgifna af A. HAZELIUS; årg. 1899—1903 utgifna af NORDISKA MUSEET. Stockholm 1898—1905. Pris: från 3 kr. till 4 kr. 50 öre.

Handlingar angående Nordiska museet. Utgifna af A. HAZELIUS. 1—5. Stockholm 1890—1900. Pris: från 25 öre till 2 kr.

Minnen från Nordiska museet. Afbildningar af föremål i museet jämte åtföljande text, under medverkan af flere konstnärer och författare utgifna af A. HAZELIUS. B. 1 och 2. Stockholm 1880—1902. P. B. Eklunds förlag. Pris: 24 kr. bandet.

Bidrag till vår odlings häfder. Utgifna af A. HAZELIUS. Afdelning 1—8. Stockholm 1881—1901. F. & G. Beijers och Nordiska museets förlag. Pris: från 75 öre till 3 kr.

Afbildningar af föremål i Nordiska museet, äfvensom af nordiska ansiktstyper, klädedräkter och byggnader, af hvilka teckningar förvaras i Nordiska museets arkiv. Utgifna af A. HAZELIUS. B. I. H. 1—7. Stockholm 1888—1892. Pris: 1 kr. 50 öre för hvarje häfte.

Ringlekar på Skansen. Utgifna af NORDISKA MUSEET. 2 uppl. Stockholm 1901. Pris 50 öre.

Vinterbilder från Skansen. Utgifna af A. HAZELIUS. 50 bilder i autotypi. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Sommarbilder från Skansen. Utgifna af A. HAZELIUS. 50 bilder i autotypi. Stockholm 1901. Pris: 2 kr.

Skansens zoologiska trädgård. Kort vägledning för besökande utgifven af NORDISKA MUSEET. Stockholm 1903. Pris: 50 öre.

Karta öfver Skansen, Lejonslätten och Framnäs å Kongl. Djurgården, upprättad af C. E. DAHLMAN. 3 uppl. öfversedd år 1903 af AXEL ASKENBECK. Pris: 50 öre; å väfpapper 1 kr.

Sångdansar utgifna af NORDISKA MUSEET. Stockholm 1905. Pris 25 öre.

Digitized by Google

Lock till matask.
Från Island.

Pris: 4 kronor.

Digitized by Google

Digitized by Google

HOME USE
CIRCULATION DEPARTMENT
MAIN LIBRARY

This book is due on the last date stamped below.
1-month loans may be renewed by calling 642-3405.
6-month loans may be recharged by bringing books to Circulation Desk.
Renewals and recharges may be made 4 days prior to due date.
ALL BOOKS ARE SUBJECT TO RECALL 7 DAYS AFTER DATE CHECKED OUT.

OCT 21 1976 57

REC. CIR. JUN 3 '76

11/6/97

LD21 A-40m-8,'75
(S7737L)

General Library
University of California
Berkeley

Digitized by Google

807901
Stockholm. Nordiska museet. DL1 S8
Meddelanden. 1901-03

807901 DL1 S8 1901-03
U. C. BERKELEY LIBRARIES
C054930030
UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

Digitized by Google